I. HEVRNII
VLTRAIECTINI
DE MORBIS
QVI
IN SINGVLIS PARTIBVS
HVMANI CAPITIS
INSIDERE CONSVEVERVNT.

Hic artificiosâ methodo, & incredibili facilitate, morborum Ideæ, Causæ, & cuiusque causæ morbificæ, partisque ægræ Signa, Prognoses, & Curatio Rationalis & Empirica graphicè depinguntur.

Cum Rerum & Locorum insignium vtilissimo INDICE.

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII.
M. D. CVIII.

Nobilissimis ac Amplissimis

BATAVIÆ ET WESTFRISIÆ ORDINIBVS

I. HEVRNIVS *dedicat consecratque.*

NISI prudens veterum consilium fuisset, ORDINES Amplissimi, qui, quæ cultu quodam doctrinæ expoliuissent, hæc Excellentibus prudentiâ, ac celebri potentiâ explendescentibus, ascripserunt, perpetuus hic non foret mos, nec constanter retineretur. Retinetur, nec sanè frustrà: nam qui sua in publicos vsus manumittit scripta, is non solùm ea aliis ascribendo, quibus officio aliquo sit deuinctus, gratiam referre nititur: sed vnà monimentis suis decus & auctoritatem consociare, horũ præscripto nomine potest. quorum is quasi comitatus splendore, in publicum prodeat. Nec ego ab hoc veteri, nobili, publicoq. more abire volui meum hunc fœtum De curandis morbis. Eoque magis, quòd hæc mihi minimè ambigua, quæ plerumque scriptoribus dubia deliberatio euenit, quibus maximè ex pluribus debeant asscribere suum munus. qui ita debeo vobis, vt nullis aliis quàm vobis ORDINES Illustrissimi, hosce labores meos dicare velim ac debeam. Debeo, inquam, vobis, & quis quæso vobis non debet lubenter eorum, qui Rempublicam amant? quis litteratorum, quis studiosorũ vobis non est omnibus deuinctus modis? experimur id cottidie hîc, in Academiâ vestrâ. Vt ad me veniam, quibus, quæso, non hæc solùm monumenta, sed studia etiam cuncta mea, industriamque consecrem, quàm vobis ORDINES Amplissimi? Quin si illud etiam in censum vocandum

ſit, vt in his aſcribendis auctoritas & gratia libro ematur, à quibus quæſo hæc firmiùs expectare potui, quàm à vobis? Qui omnibus admirationi eſtis, ac cunctis reuerendi, nō ſolùm ob nobilem iſtam dignitatem veſtram, ſed potiſſimùm ob prudentiā ciuilem, æquitatem, liberalitatem in bonos doctosq. omnes, in afflictos tutelam, ac patriæ ab iniuriâ omni vindicias. Macti hac gloriâ ORDINES Potentiſſimi in antiquum famæ exilitis ſplendorem: qui prouocare olim Romanum imperium & quindecim legiones auſi fuiſtis: iam nunc Vindices publicæ libertatis. His, ſumma in vobis omnia tam altè explendeſcunt, vt non potiùs vos ab illa dignitate veſtri muneris ornemini; quàm illa, micante veſtrarum virtutum ſplendore decoretur. Nec adulari volo (id à me alienum norunt Ampliſſimi inter vos viri) etenim cuncti ab eruditione Illuſtres viri, cunctique qui vos optimè norunt (& qui quæſo vos non norunt?) vno ore me non leuiter ferent, qui de veſtris virtutibus parciùs dixerim; quàm quòd altiùs extulerim, adulatorem. Certè id iam mihi propoſitum non fuit, vt recenſerem veſtras laudes, quæ profectò ocium maius, ac flumen dicendi vberius efflagitant. Accipite ergo VIRI Illuſtriſſimi hoc monumentum meum, mole non grande, diligentiâ tamen, accuratâ elaboratione, ac rerum vtilitate maximum: quod nunc auſpiciis veſtris publici iuris facio: & pro veſtrâ prudentiâ patiamini, vt ei ſe decorare veſtro clariſſimo nomine liceat, eoque veluti Muſarum Gratiis redimitum prodire, & hoc veſtro ſcuto contra maleuolorum iacula ſe armare ac defendere. Quod ſi euenerit, vt voueo & ſpero, dabo operam vt alia quæ plurima apud me ſunt, eiſdem auſpiciis enaſcantur ac in lucem prodeant. Valete. Ex Academiâ veſtrâ Leydâ in Batauis. Anno cIↄ. Iↄ. xciii.

IOAN.

Ioannis Hevrnii

PRÆFATIO IN MORBOS QVI IN SINGVLIS PARTIBVS CAPITIS.

DE MORBIS *scripturus* QVI IN SINGVLAS PARTES *corporis humani incurrere consueuere, primam seriem à capite ducam; quam mox,* S. DEO *ocium faciente, excipient Thoracis querelæ, ac tandem per Ventris morbos hoc filum finiam. Tu Summe rerum opifex, Medicinæ parens* DEVS, *cœptis nostris aspira, qui pulcherrimam hanc mundi fabricam condidisti, quam & perenni tuâ sapientiâ & immensâ potentiâ sine negocio ducis, in quâ vbique igniculi tuæ bonitatis ac gloriæ explendescunt. Siue ad constantem illum flexum, gyrationumq́; stupendas leges ac iucundum decus cunctarum rerum, oculos quis flexerit, fieri nequit, quin tam alto fulgore humanam mentem perstringas, vt cum stupore titubans illa abscedat. Quis capitis illam tuam fabricam, stupendamq́; lucis sedem oculum nō potiùs admiretur, quàm rimetur? quis ebullientia rudimenta illa, nouo è semine, & antiquâ matre plantarum? Inscrutabilis tua sapientia* D E V S, *etiam in minimis, & in his quæ ante oculos, in quibus, sensibus nostris incompertas vires, quasi per vmbram, sentimus. Tu itaque Maxime* D E V S, *auctor omnium, qui immensâ illâ pulchritudine, quâ in rebus micas, oculos humanæ mentis perstringis, vim præbe, vt hanc sparsam in rebus diuinitatem videamus, ac te in illis colamus, qui te, sine oppreßione capere non poßumus. Ac in his deliciis naturæ, in quibus Gratiæ habitant tuæ laudis, amoris, ac veritatis, æternas illas, quæ sine tegmine, sed in tua facie, gustemus, quæ nobis parasti* DEVS *auctor* ὑγιείας καὶ πανακείας, παρὰ τὸν μόνον ἱκέτην καὶ μεσίτην ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. *Et in scripta nostra,* DEVS IESV, *effunde abundè oramus supplices* τὰ χαρίσματα τῶν ἰαμάτων, *ac dextram hanc in tuam laudem feliciter ducas. Iam itaque, non sine* DEO, *hanc historiam à paßionibus quæ capiti insidere consueuere, ordiamur.* CAPVT (*quod Græcis* κεφαλὴ, κέφαλος, *Poëtis* κάρειον, κάρηνον, κάρη, κάρα, κάρηνας, *Doriensibus* κοττὶς *&* κωτὶς *dicitur*) *Latinis, quòd sensus ab eo initium capiunt. Etenim caput admirandarum planeq́; diuinarum actionum decore cæteras superat partes cunctas. ex hoc in animantes dimanat motus voluntarius, quem Græci vocant* τὴν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν. *est enim voluntatis species*

AD DEVM.

CAPVT vnde dictum.

προαίρεσις, ac perfecta quidem, hoc ordine, velle in communi: dein deliberare. est actus intellectus per cognitionem, premouens se in voluntatem: tum eligere; hac serie βύλησις, βόλλευσις, αἵρεσις, πρᾶξις. Nec solùm est arx sensuum & motuum προαιρετικῶν artifex, magnas membrorum moles & prætumida corpora ex longo interuallo trahens, non sine admiratione, sed & Sapientiæ est domicilium, & officina iudicij & memoriæ: quibus DEO genus humanum est simillimum. Quæ ex corde fluit vita, brutis nobiscum communis est: at Intelligentia, quæ non ex materiâ brutâ, sed accepta ex diuinitate, & hac delibuta, cognatione quadam animos humanos cum DEO coniungit, cerebro insedit. Propterea vt tam diuinum habitaculum, immemor redditum sui officij, in viam redeat, remediis, ne quid temerè, mente tinctis ac vsu validis opus est. Cùm hac ego mecum, quia vt volo hac non possum, & vt possum non volo, calamum abiicerem, ni me hominum doctissimorum graues admonitiones erigerent, ac his lusibus fere inuitũ intruderent: quare quod possum velle cogor. Itaque rationem ordinis, quem traham, ita accipe. In capite vt varia habitant partes, ita & variæ querelæ ibi eueniunt. harum census refertur à I. Arculano, insigni certè medico in mediâ illâ ætate, in numerũ denarium, quarum quædã foris sunt posita, aliæ intus recessere. Foris, capilli, & cutis capitis quam capillatam vocamus, quam ima capillorum radices, id est, cæsaries describunt: quæ pars ab Aristotele dicitur τριχωτὸν, & Latinis calua. Quare capilli primò nos monebunt vt succurramus illorum inopiæ, & luxurianti præter decus copiæ. hoc est, de eorum defluuio, & quæ huc referuntur fœditatibus, ac mox de colore, canitieq́; mutandis scribemus. Cutis verò ratione, de Porrigine, Pediculis, Achoribus, Fauis, quæ Ceres ab aliis, Meliceridas vocarũt Aëtius & Celsus: Tinea, Psydraciis & Helcydriis, Sycosi, & exanthematis. Intus condũtur dura meninx, & tenuis illa membrana quæ cerebrum proximè amplectitur: hanc piam, illam duram vocarunt matrem. Harum membranarum causâ transigemus de capitalibus doloribus. Deinde pergemus ad cerebrum ipsum, in quo concipitur Phrenitis, Lethargus, Melancholia, Mania, Amentia, Labefactata memoria, Sopor seu Coma, Vigiliæ & Vigil Coma: hoc ductu illa trahemus. Et cùm suos quosdam sinus obtinuerit cerebrum, ad eorum passiones nos vertemus, vbi de Caro, Vertigine, Incubone, Comitiali, & Apoplexiâ agemus. Tandem ad Neruorum morbos veniemus; ibi de Stupore, Tremore, Conuulsione, & Paralysi commentandum. Vltimò ob recrementa cerebro concepta, adibimus Catarrhorum, Sternutamentorum, ac Aquarum

Ordinis ratio.

cerebro

cerebro detentarum descriptionem & curationem. In totâ autem harum passionum historiâ duas præcipuas curandi notiones absoluam. vnam, quæ elicitur à naturâ affectus qui corpus premit: alteram, à parte corporis cui insedit ille affectus morbifer. Affectum corpus premens dico morbum & eius accidentia, atq; causas morbificas. Causæ cuique sua remedia & præsag ia ascribemus; ita vt peculiaribus differentiis causarum, quod hactenus vix vllus præstitit, ex singularibus notis compertis, tutò medela & victus ascribatur: & quădiu, & quatenus, ab initio ad finem hiis sit vtendum. Quin de parte morbo implicitá mihi cura erit: nam pars non solùm remedij genus vertit & mutat, sed & eius moderatur efficaciam: vt illa sensilis aut stupida, vtq; variè aliis nexa partibus fuerit, ac vsu & situ variarit. De reliquis Indicationibus, vt, De totius corporis temperie, viribus ægrorum, aëre, ætate, consuetudine, naturâ communi & peculiari; sexu, vitæ genere, cæterisq; indicationibus quæ ad cuiusque morbi curationem in consiliũ vocari debent, supersedeo. quo rectè percipiamus num remedium, quod affectus morbifer euocat, admitti debeat eâ vi, cæteræ indicationes suum iudicium, tanquam quidam limentini interponunt, & interdum accidunt aliquid, & remedij copiam limitant. At hæc per omnem passionũ varietatem fundere infinitum foret. Ideo quod præcipuum est, dico affectus naturam & partis affectæ, illisq; dicata remedia hîc narrare consilium est. Nam quamuis sine cæteris fracta claudaq; prodeat curatio, facilè tamen quiuis illa huc adferre poterit ex illo libro, quem nuper in lucem dedi, nomine PRAXIS MEDICINÆ noua ratio; quâ libris tribus Methodi ad praxin medicam, aditus facillimus aperitur ad omnes morbos curandos. *In his quæ cursum Methodi ad praxin impedire poterant, omnia sublata esse confido. Nam remedia quæ peculiari quadam dote passionibus dicata sunt, quæ, dico, optima, & in hominum salutem vsu longo comprobata, huic exercitationi intuli. Quæ enim nulla naturæ offensione notata fuere ægris opem attulisse, illa eximio quodam cultu seruanda sunt, nec temerè naturæ tenellulæ illi humana noua quæuis, & non perpetuâ exercitatione comperta præscribi debent. Arrident noua sæpe facie, quæ non sine pernicie adblandiuisse videt posteritas. Fruimini itaque his laboribus, ex animo susceptis, & candidè fauete conatibus, qui studiis vestris & vtilitati publicæ inscribuntur ac impenduntur.*

Contra noua remedia nullo vsu firmata.

INDEX CAPITVM.

IOAN.

IOANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI, PROFESSORIS MEDICINÆ,

DE MORBIS QVI IN SINGVLIS PARTIBVS HVMANI CAPITIS INSIDERE CONSVEVERVNT.

CAPVT I.

DE CAPILLAMENTI *venustate, & Capillitij deflui & horrentis turpitudine. & num horum cura Medicos tangat.*

ORPVS humanum vt omnibus modis absolutum foret, & sanitate & pulchritudine decoratum esse oportuit. Propterea cùm corpus suam deponit valetudinem bonam, aut venustas eius natiua cùm flaccescit, vtrumque officium à Medico flagitabitur & vt sanitas stabiliatur, & vt formæ reuocetur honor. At medicus suum munus facit, cùm labascentem valetudinem erigit: cùm verò formæ studet, non hoc ex officio agere videtur, sed *hoc est, Comptoriam* *κομμωτικὴν* exercere, quæ fucato splendore ascititiam elegantiā inducit, variisq. pigmentis lenocinatur. Hanc à medicina arcebat Galenus, ac relegat ad lenones & mangones, tanquam alienam à viro bono & prudenti medico: nisi à principibus mulieribus, quarum preces leges sunt, abrepti fuerint. Etenim *κομμωτικὴ* apud quasque laudatissimas gentes, viris præcipuè probrosa fuit. Quare in Apologetico suo scribit Apuleius, capillos sese habuisse non amœnos ac delicatos, nec ad lenocinium decoris promissos, quales affectati dicuntur, vbi coluntur studiosiùs à cincinnatulis & trosulis; qui, vt Seneca ait, solicitiores sunt de capitis sui decore, quàm de salute, qui inter speculum & pectinem occupati sunt, quique concinniores esse malunt, quàm honestiores; qui rempublicam turbari suam minùs curant quàm comam. Scribit Plutarchus à Philippo Macedone quendam tincturâ capillari superbientem ex ordine Senatorum motum esse; hoc etiam addito dicterio: non sperandam integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam capillis fucum prætenderet. Ouidius compturam his execratur,

Comptoria repudiatur κομμωτικὴ.

> *Sint procul à nobis iuuenes vt femina compti:*
> *Fine coli modico forma virilis amat.*

Attamen perhibet Galenus, etiam honestissimos homines olim quædam cultui dicata explorata habuisse. Archigenes vir doctrinâ & grauitate clarus, de ea scribere non est veritus. scripsit & Heraclides Tarentinus & Cleopatra, etiam tum cùm luxu & deliciis minùs diffluerent homines. Post hos Crito, veniâ dignus, inquit Galenus, quòd apud imperatores medicinam faceret. huius libri perierunt: at Galenus libro primo τῶν κατὰ τόπους horum anacephalæosin exhibuit. Nec ipse Galenus fuit tam ab omnibus gratiis alienus, vt cunctum ornatum à medicina excluderet: recipit enim τὴν κοσμητικὴν, id est, exornatoriam: vt quæ naturalem corporis venustatem tuetur, neque quicquam

Exornatoria admittitur.

aſcititium inuehat. Quin ſcribit, verum ornatum capillorum & non fucatum, non ſolùm ad elegantiam, ſed etiam ad ipſarum partium facere ſtabilimentum. Quare κοσμητικὴ differt ἀπὸ τῆς κομμωτικῆς: & *Exornatoria differt à comptoria.* quamuis κοσμητικὴν interdum exerceat, non tamen id ex officio: non enim in vitio dum eſt deformitas, actio partis humani corporis violatur, ſed pulchritudo. Quin Hippocrates libro περὶ παθῶν, ait, glabreta capitis potius ad turpitudinem, quàm ad morbum referenda eſſe. Quando itaque capilli in querela ſunt, hoc ad exornatoriam ſpectare aſſeueramus. Qua enim facie morbo perhiberentur tentari capilli, qui neutiquam corporis partes, ſed quædam potiùs efflorescentiæ ſunt in cute? quamuis quidam exiſtimârint in defunctis promitti capillos, vt & vngues augeſcere: inter quos eſt Plotinus, qui libro ſecundo De dubiis animæ dicit, forſan quia corpus animatum non illuminato, ſed calfacto corpori ſimile eſt, poſt animæ demigrationem ſupereſt in eo ad breue vitale veſtigium, ſpiritusque aptus motibus. veruntamen videtur calore & vapore pororum in anguſtiis retento id *Vtilitas pilorum.* euenire. Et quamuis capilli efflorescentiæ quædam ſint in cute, tamen cum Galeno *11 de vſu part. 14.* non negamus vtiles eſſe, quò locum præbeant fuliginibus capite conceptis, quas ſui parentem, perpetuâ acceſſione ac continuatâ congeſtione agnoſcunt: quin venuſtatem capiti vt concilient natura vo- *Libro 6.* luit. Cæſaries enim, vt ait Ambroſius in hexamero, reuerenda in ſenibus, veneranda in ſacerdotibus, in bellatoribus terribilis, decora in adoleſcentibus, in mulieribus compta, dulcis in pueris: vnde Ouidius,

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus.
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Sed & Apuleius, mulierem etiam venuſtiſſimam, ſi capillitio nudetur, licet illa cælo deiecta, mari ædita, fluctibus educata, licet Venus ipſa fuerit omni Gratiarum choro ſtipata, totoque Cupidinum foro, & baltheo ſuo cincta, cinnama fragrans, & balſama rorans, ſi calua proceſſerit, placere non poterit, ne Vulcano quidem ſuo. Et Charilaus interrogatus, cur comam nutriret? reſpondit, quòd ex omni ornatu hic pulchrior foret, & * ἀδαπανώτατος. Et prophetica ſententia Eſaiæ, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion. Apud Græcos Lycurgus ciues aſſuefecit comam nutrire, quòd pulchrior ornaret, deformes verò terribiliores & formidabiliores redderet. & Homerus vocat Achæos καρηκομόωντας. Adiicit Ariſtoteles in primo Rhetorico, id videri libertatis argumentum: nec enim comantem facile eſt ἔργον ποιεῖν θητικὸν, id eſt ſeruile opus ſubire, aut illiberalem artem admittere. Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum libro octauo, capite tertio, author eſt comarum nutritionem à Lacedæmoniis eo tempore ortam eſſe, quando habiti ſunt bellicoſiſſimi. Spartanorum, inquit, rex Leonidas fortitudinis cauſa comam geſtabat, quòd amicis modeſtiorem, hoſtibus verò terribiliorem propter ipſam ſe videri arbitrabatur. Hinc Spartani omnes cœpere comam nutrire, quòd eodem cultu, ac Lycurgum aut Iphitum, hunc venerarentur. Et, vt ibi innuit Apollonius, Pythagorici olim capillum alebant: quòd ferrum admoueri non decet, vbi ſenſuum omnium fons eſt, vnde viſiones, preces, & ſermo naſcuntur. Et vetus prouerbium eſt, pilus vnus etiam ſuam habet vmbram. Empedocles etiam, inquit Tyanæus, Græcorum compita purpureâ vittâ crines circundatus perambulabat. Quin ſcribit etiam Columella, Romæ publicos fuiſſe capitum & capillorum concinnatores. Recitat Cœlius Rhodiginus ex canonicis decretis, mulieri datam eſſe comam, tum operimenti gratiâ, tum ad ſubiectionis memoriam. Quin nulla gens tam fuit barbara quæ non aliquod decus in coma poſuit, ſi non in diſcriminatâ illâ, ſaltem in paſſâ ac neglectâ. Scribit Seneca, Parthorum eſſe capillum effundere, Germanorum autem iungere, Scytharum ſpargere. Et Romani, quòd Venerem læſiſſe ſe putarent, cùm vrbe à Gallis ambuſta, obſidione premeretur Capitolium, ex mulierum capillis tormenta connectere erant compulſi, hinc Venus, inquit Lactantius, cognomento Calua in religionis cultum venit; quaſi ſuis depoſita armis. Cùm itaque ſine hac exornatoria Venere, parùm gratiis ſacrificaremus in medicinâ, de his quædam

** Id eſt, ſumptus minimi.*
Cap. 3.

quædam commentabor, sed tamen breuiter. hoc enim æuo non tam fœdum ac olim vitium, in his populis qui capite detecto incedebant, seu sol, seu imber esset: & ob id anxiè solliciti de pilis illi; nec serui defluis capillis eiusdem precij erant. Hæc causa fuisse videtur polydædalæ varietatis pilatoriorum apud antiquos medicos remediorum. Sed pauca nobis pileatis suffecerint, ad quæ iam pergo.

CAPVT II.

De CALVITIE, quæ Græcis φαλάκρωσις, Latinis Glabretum, vnde glabriones dicti. & de Barbæ fabrica.

FEMINIS & viris quibusdam iniquum est hoc vitium, ac pulchritudini non leue bellum induxit. Auctor est Tranquillus, Iulium Cæsarem caluitij deformitatem tulisse iniquissimè, obtrectatorum sæpe iocis obnoxiam expertus: ideóque deficientem capillum reuocare à vertice assueuerat: & ex omnibus decretis sibi à Senatu populóque honoribus, non aliud recepit aut vsurpauit lubentiùs, quàm ius laureæ coronæ perpetuò gestandæ. Scribit Dion Cæsarem laurea vsum perpetuò, postquam est potitus rerum, eo prætextu quòd * ἀναφαλαντίας ὤν. Erat caluitio deformior Tiberius: proinde in spectaculo quodam Seianus ad eius ludibrium, per caluos effici omnia curauit, à matutina hora, in vesperinam: quin & puerorum capite deraso ad quinque millia exeuntibus è theatro præluxere: vnde, inquit Dion, Seiani dicti omnes calui. Caluitium est tædium quod pilos occupat. Pili communi voce τρίχες ad cunctas corporis hirtas referuntur partes, & cùm horrent rigiditate quadam in capite, hoc nomen sumunt; inde olim, inquit Porphyrius, appellatos trichaicas, qui assiduè versentur in prœliis, veluti assiduè concutientes & quatientes crista. Sed capitis pili propriè dicuntur ἴθειραι, Latinis capilli: quibusdam κίκιννοι: Persio cirri à κείρω, ab incidendo dicuntur. Tota autem congeries capillorum Græcis dicitur κόμη, χαίτη, id est, crines, & λάχνη: viris à frequenti cæsione cæsaries appellatur, vnde cæsariatus miles, id est comatus. feminis ab ornatu coma, quæ est capillus cum aliqua cura compositus. Ruffus tamen comam ad viros vertit. In his hæret hoc vitium quod Latinis caluities & caluitium, vnde caluaster & recaluaster. Græci caluum phalacrum dicunt, veluti qui habeat τὸ ἄκρον φαλὸν, quòd verticem habeat albicantem: phalum enim album vocant ἀπὸ τοῦ φάεος, quòd luminosum sit. Est autem caluitium defluuium capillorum, quod à sincipite plerumque incipit, ac continuo spaciosóque tractu per medium caput in occiput pergit, intactis temporum pilis, & cutis nuda capitis pristinam seruat ideam, characterem, & molem. Ita in senibus cottidie nudari caput videmus. Plurimum igitur discriminis est inter caluitium & areas capitis (de quibus mox) quæ longè aliâ ideâ, nec ita æquabili effluunt nuditate: adde quòd areæ (ita Celsus vocat alopeciam & ophiasin) à fœda materia primordia trahunt; at caluitium ab hac iniuria abest: nam inquit Galenus, interea tincto qui pilos confouebat humore, cooritur caluities: at subeunte vitioso, ophiasis consurgit, ac alopecia. Propterea etiam homines caluitium quasi sine turpitudine in se agnoscunt. vt etiam refert historicus Dion, cùm apparuisset cometes, quo portendi videbatur Vespasiano mors, eludens is, non sibi ait illum præsignare, sed Parthorum regi, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι. id est, ille enim est comatus, ego autem caluus. Quin eius filius Domitianus, inquit Suetonius, libello quem De cura capillorum ad amicum edidit, illum simul seque consolans inseruit, οὐχ ὁρᾷς, κἀγὼ καλός τε μέγας τε. Eadem remanent mecum capillorum fœta, & forti animo fero comam in adolescentia senescentem. Et Cœlius Calcagninus in apologis ait, caluitiem acuminis & acrimoniæ esse testem. quod philosophus Synesius innuebat, cùm diceret prudentiam & pilos inimicitiam habere: idcirco Ludouicum Insubrum Ducem, virum sapientissimum, caluos omnes ad obeunda regni munia collegisse. Ita olim honori caluitium fuit, cui iam nos fucum facimus. Hoc vt rectè faciamus, eius causas vnde prodit, &, quod caput ferè negocij est, signa cuiusque causæ accurata quadam diligentia notabimus.

* recaluaster

Pili.

Nomen.

QVID SIT.

14. meth.

CAVSAS.

Differentiæ. tabimur. Est itaque varium caluitium, vt ex diuersis surgit causis. aliud enim est natiuum, aliud ascititium: natiuum duplex, *A parentibus.* vel ab ipso parentum semine & sanguine illatum, aut ætatis siccitate contractum. A parentibus quod importatur rarum est, & facilè noscitur: nam consimili affectui illi impliciti fuere, & in prima etiam ætate eorum fœtus in caluitium abeunt. Ita refert Plinius, *11. lib. 37* quòd Myconij (est autem Myconus Cycladum vna) carentes pilo gignuntur, & calui omnes: & Herodotus in Melpomene, siue historia quarta, inter Scythicas gentes esse quosdam, qui sub excelsorum montium radicibus incolant, eos ab ipso natali caluos esse, tam mares quàm fœminas. Hoc vitium insanabile puto. hi felices forent si apud Arymphæos nati fuissent, qui prope Ryphæos montes, capillos pro summo probro ducunt, nam ab ipso natali calui sunt, inquit Herodotus. *Natiuũ, & eius signa & causa.* Aliud natiuum caluitium quod ætatis siccitate innascitur, his signis noscitur. Calido & sicco plerumque prædìti sunt cerebro, quali sunt homines sagaces & vigiles, quibus erumpunt prima ætate pili vberrimi, nigri, crispi, quique calent tacti, & ad ætatis florem rubore roseo essplendescunt. Dum enim rapido ætatis æstu vratur horum caput, exhauritur focus pilorum, hoc est roscida illa pinguedo in cute capitis, vnde pullulant pili, quæ, vt scribit Auicenna, est viscosa & vnctuosa, non aquosa nec lutosa; sicut arborum vnctuosarum folia non cadunt. etenim pili generatio est ex cutis excrementis, & nullam agnoscit aliam partem autorem sui. *11 de generat. anim.* Aristoteles ait, pilorum materiam surgere ex humore adusto, cum quadam pinguedine, & substantia aerea: huius materiæ inopiâ fit caluitium. Scio hanc materiam corruptelâ etiam fœdari, non aliter ac plantas, quæ contabescunt liquoris occurrentis iniquâ quadam ac fœda colluuie, sed inde non caluitium, sed areæ, de quibus mox disseremus; sed ex huius pinguis materiæ cutis capitis inopiâ fit caluities, non aliter ac decoriatio in plantis, quæ *Gal. 11. crass. n.* contabescunt humoris inopiâ. Sed hic humor in cute capitis glutinosus est, vnde fumidus vapor, crassus, humectus, qui in angustis cutis spiraculis partim hæret, partimque foras propellitur in formam pili.

Etiamsi putat Auerrhoës pili materiam, *Auerrhoës opinio.* ex Galeni sententia, purè terrestrem. Quod si esset, non tam sequax foret pilorum natura, & flexibilis, atque ætate facilè laberentur. Sed pilorum humectatio glutinis densatur more & obdurescit. Hinc est quòd quum pontifex Sixtus quartus præsideret, *Historia.* compertum Romæ in via Appia, è regione Ciceronis conditorij, muliebre cadauer quod ex inscriptione coniectatum est, fuisse Tulliolæ. id erat aromatibus ita conditum, vt temporis iniuriam non sentiret. In eo visebantur capilli aureo impliciti reticulo, summâ omnium admiratione, repperiri aliquid, in quod anni mille quingenti ferè nil prorsus eualuissent. Cæterum cadauer in vrbem delatum tridui morâ computruit, medicamine amoto. Cùm itaque humidum calidum pingue exhauritur, fit verum caluitium: *Aristot. 5. de gen. anim. 3.* nam huius iacturam excipit frigidum siccum. De hoc rectè Celsus, quo minùs caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest, maximè quum plerisque id sit hæreditarium. Ex hac eadem, sed *Ex senio.* non tam præcipiti, causâ senibus caluitium accedit, ætatis cursu cuncto ac detrito humido calido pingui: vnde siccum frigidum & durum euadit pili pristinum pabulum; hinc tristis illa capitalis nuditas. Argumento sunt Eunuchi, qui ob madorem non caluescunt. Sed cur ita madet in *Eunuchi.* spadonibus & cuiratis cutis? Inde hoc esse videtur, quòd integri minimeque accisi sunt cerebri, quòd rem veneream non agant: nam magna pars seminis ex cerebro est hanc etiam amplectitur opinionem Hippocrates libro de aëre & aquis: nam venis ponè aures præcisis sterilitatem induci credidit: quòd vberrimè seminalis hæc materies ex capite effluat. Et propterea homines densiore pilo, vt etiam aues, ad venereum vsum promptiores sunt, caloris & humoris copiâ. quare & oculi languent à venere. Eademque ratione & boues ectomiæ, id est, exsecti cornua gerunt maiora, molliorem etiam & sapidiorem præbent carnem: nam exsecta in melius proficiunt: quare Terentiana meretricula, mulierum maximos esse amatores Eunuchos, ait: sed nihil posse. & etiam frigescunt, & propterea non dissipatur id pingue humidum. Quare caluitii causa, est, inopia

inopia humidi calidi pinguis. Propterea plantæ quæ pingues sunt, fronde perpetuâ virent. Ita etiam homines suis ætatibus hyemem & æstatem que agunt. A veneris etiam frequentiore vsu, non aliter ac ab ætatis excursu in senium, caluitium nascitur: nam id pingue meretricula hæc exlactat: vnde moriens Daphnis apud Idyl 1. Theocritum ridenti ita renidet Veneri, *κύπρι βαρεῖα· κύπρι νεμεσσατὰ, κύπρι θνατοῖσιν ἀπεχθής· ἤδη γὰρ φράσδει πάνθ' ἅλιον ἄμμι*. hoc est, *Venus molesta, Venus odiosa, Venus hominibus inimica: iam indicat omnia sol nobis.* Hæc eadem causa est quòd aues dum defluâ sunt plumâ, minimè vescæ sint: dum enim ita depennescunt, quod est quædam in illis caluicies, id pingue in illis titubat. Eadem enim ex causa defrondescunt arbores, depennescunt aues, ac homines caluescunt. Scribunt quidam naturæ periti, visum quandoque hominem, cui ex toto pili defluxerant à febre, nec redditâ sanitate, omnino succreuêre pili, stipatis meatibus. Quemadmodum enim vola manus ac pedis abnuit pilorum ortum, ita etiam cùm durior euadit cutis capitis: nam quòd humidiores sunt mulieres & pueri, ob id ægriùs caluescunt. & videmus à sincipite maximè nudari caput in senili caluitio, quia sinciput omnium partium capitis est siccissimum: nam hæret ibi cutis ossi nudo. Et Hippocrates libro sexto Epidemiôn ait, Caluitium oriri ex cerebri consumptione: id explicans Galenus, dicit, siccari ætate cerebrum, & seipso minus euadere, maximè anticâ parte, quam *βρέγμα* vocant: & ita recedere à parte illâ: quare destituta pars cerebri madore, aridior euadit, vnde & pili genio fraudari effluunt. Aliud est ascititium, vt diximus, caluitium: nam quæ capiti admouentur interdum siccitatem præbent hâc, vt vrentia, depilatoria, stringentiaque remedia, & cicatrix: nam vel humidum pingue absorbent, vel ita densant cutem vt minimè meabilis sit. ita etiam existimat Q. Serenus, vbi ait, ex rigore inducto à salamandra fieri:

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Signa cū siccitate. Quòd à siccitate, his symbolis se prodit; durior apparet cutis, nec frictione rubescit, tenuantur rigidi pili, interdum vsus præcessit rerum adstringentium & refrigerantium, vel cicatricola relicta cutis à tineâ, vel ex ambustis: & à densantium & siccantium rerum vsu magis affliguntur. A cicatrice validâ insanabile est: vt si à validâ frictione non erubescat cutis. Quod hæreditarium est, quodque ab ætatis excursu, est immedicabile: nam est ab exhaustione pinguis ac calidi humidi. Quod si reparabile foret, immortalis homo hic perseuerare posset: quod nobis negatum est fato: nam tam diu vita data, dum exsplendescit calidum quod nos conformauit, in humido primigenio: at dum hoc micat, absumitur eius prædium, humidum primigenium, in quo hæret vita nostra: non aliter ac in elychnio flamma absorbet oleum, in quo tamen viuit. Ita nostrum viuere, nihil aliud est quàm mori. Iccirco solatium hoc feramus caluitio affligendis, etsi non curari, attamen tardari posse caluitium: prudensque id consilium admittant Q. Sereni,

Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

Ad præseruationem optimè faciet vt sicca densaque cutis, inquit Auicenna, laxantibus & humidis molliatur & rarior euadat. Nec hic opus est vt venâ sectâ, aut subductâ aluo de toto corpore prouisio habeatur: cùm succus hic nullus vitium fecerit. Quare nihil in his curiosè tentandum, sed solis quæ foris admouentur operam dabimus. Hic non admittitur pilorum materies, quare deciduis pilis alij subrogari nequeunt: mollescat igitur & rarescat à remediis cutis. Caput aquâ dulci tepidâ, vel lacte lauetur sæpe, in qua emollientia, vt semen & flores maluæ, althææ coqui possunt, lini, branchæ vrsinæ, cucurbitæ, lapathi, pini, fœnigræci. & suaui rigetur oleo, quale oliuarum maturum, amygdalinum dulce, oleū lumbricorum, sesaminum, cum adipe gallinæ, talpæ, cuniculi, aut axungia porci. In oleis primùm coque adianthum, semen bismaluæ, & aliquid ladani. Cùm mollior horum vsu euasisse videbitur cutis, quo rarescat, lauetur tunc caput ex decocto chamæmelorū, meliloti, betonicæ, capillorum veneris, abrotani,

Margin notes: *Ascititium.* — PROGNOSIS, cum a siccitate. — INDICATIONES. — TOPICA, cum à siccitate.

abrotani, cum pauco cinnamomo & ladano: Et vngatur caput oleo amygdalino amaro, cum pauco oleo caryophyllorum distillato; aut oleo de abrotano, cum ladano & pinguedine vrsi; vel laurino, cum oleo de colocynthide. In his oleis macerari poterunt primò cineres ranarum, vel sinapi, aut parum Euphorbij. Marcellus Empiricus, celebrat adipem vrsinum cum laudano.

CAVTIO. CAVTIO, ne remediorum vi laxatis nimiùm poris dataque via exhauriatur materia pilifera, & qui reliquiles pili comantes sunt excidant; hîc consociari debent modestè stringentia: tale ladanum est, mastix, absinthium, myrtus, salicis succus. Quale illud est, accipe oleum amygdalorum amarorum, in quo coque aliquid ladani, gummi elemnij, bdellij & myrtillorum: dein arundinum tenellarum radices vbi contuderis, succum exprimito, muscasque & apes vbi siccaueris, in pulticula misceto: simúlque vrsinum adipem: vbi in vnum triueris, ad illinendum exhibeto. si validiùs rarefacere velis, parciùs misce stringentia, & aliquid affunde olei colocynthidis, vel euphorbij, vel caryophyllorum, aut ex cæteris aromatibus, vel lachrymis exstillatum. Si, inquit Paulus, ex ambustis elicere velis pilos, accipies fici folia, in olla torrefacta, & ex caricis emplastri forma impones. Celebrat ad hanc passionem Nicolaus Alexandrinus semen althææ, in aqua elixatum: hoc caput, inquit, abstergito: nam seruat capillos, & hos auget, caputque roborat: & iubet vt postea inungatur oleo, cui semen althææ incoxit: ita fœnugræcum, linum, ladanum, & cinnamomum. Abenzoar solum oleum amygdalinum laudat illitum. Oribasius sambuci cineres ex cerato capiti

DIAETA vbi à siccitate. imponit. VICTVS sit ex illis quæ densa recludunt: talia sunt acria: si hyems fuerit, inquit Trallianus, & si pituitæ obnoxiis, cæpâ fruantur, allio, porro, sinapi, & aromatibus, fœniculo, & humectis herbis. sed quia humidum gignunt flaccidum & tenue, quod pilos non tenet, accelerant caluitium, vt etiam fructus, exceptis ficubus: aspergantur igitur aromatibus, cinnamomo, pipere, fœniculo. Sit caro succosi nutricatus & pinguis, attamen eupepta. POTVS sit ceruisia, quæ vim bibit cinnamomi, fœniculi. Fugiant vinum polyphorum, astringens, & album: nam siccando caluitium facit. nisi tamen quis remedij vice eo vti velit, ad reclusa aperiendum: tunc & hippocratico locus erit: sed parciùs; quod sit medicinæ loco: nam multi calui Bacchum triumphantem comitantur. Muniatur caput à valido incursu frigoris & æstus. abiiciat cum vigiliis curas. Venus βαρεῖα fugienda. Pectinatio blanda sit & decursus rari pectinis. Tondendi ad cutim sæpè pili: id caluitium tardat. causam reddit doctissimus & clarissimus vir Hieronymus Mercurialis, quòd accisi illi, non tantum humidi pinguis exhauriunt, nam hoc nutriuntur pili. Hinc in Thalia scripsit Herodotus, Ægyptum paucos caluos habere; quòd se radant ad cutem. Eodem etiam ductu est emulgendum barbitium: nec enim causa tardæ BARBA vt fabricanda. eius eruptionis hinc longè fugit, cùm plerumque ei obsistat densior ac combinatior cutis: argumento est inferioris maxillæ superior pars, quæ ea causa pubescit tenui lanugine in primis barbæ præludiis, quod circumfluat calore & humore, quæ à cerebro & arteriis ibi micantibus inferruntur. Quare à calore lasciuiente & venereo prolubio prmaturè promitur barba, vt inquit Martialis,

Inde tragus, celerésque pili, mirandáque matri
Barba.

Quidam tota vita barbâ visuntur exuti, non sine robore: nam ex barba decus virilitatis ac roboris, corporis maturitas, imò sexus discerniculum exsplendescit. Auctor Haliabas potissimum ornamentum fuisse in barba. quamuis Adrianus Cæsarum primus, vt scribit Dion, barbam nutrire exorsus sit. Scribit Iulius Cæsar libro sexto De bello Gallico, quòd hi qui inter Germanos diutissimè impuberes permanserunt, maximam inter suos ferrent laudem. Hoc ali staturam, ali hoc vires, neruosque confirmari putabant. Vetustiores tamen ita læti barbâ, vt Apollini primam tonderent & fluminibus: vt Achilles apud Homerum. quod imitari voluisse videtur Nero vbi iuuenalia edidit propter suam barbam, quam tum primùm rasserat, pilis in aureum coniectis sphærion, & Capitolino dicatis Ioui. Quò itaque

que enascentem segniùs barbam elicere Galenus, peculiariter abrotani cinere ex oleo lentiscino macerato illinebat mentum. Philagrius antiquus medicus præclaro hoc medicamine vtebatur: accipiebat limaces, hirudines, apes, vespas, salem communem: æquas horum omnium iungebat partes, vasi includebat, cuius fundus paruis pertusus erat foraminibus. huic aliud subiiciebat pro excipulo, fimo cooperiebat. qui exstillat liquor illinebatur. iam quid olei caryophyllorum ei misceatur. ALIVD. Accipe cinerum abrotani drachmas decem: ventrium cantharidarum, drachmas duas: ladani, semunciam: auellanarum combustarum, drachmas duas: tere, & coque ex oleo amygdalino, vel violaceo: vngatur mentum. Obseruari debet in huius remedij fabricâ, vt tantum accedat cantharidum, quò leuiusculè vlceretur mentum: nam, inquit Abincenna, crustulis deciduis emicant pili. Si violentiùs agit, remisce quid vnguenti rosati. Si odoratius velis, affunde quid olei caryophyllorum distillati. Tali etiam ferè medicamine vtitur Actuarius: & inquit, vbi herbescunt pili, assiduè abradantur, ficulneis foliis cruore euocato. Quibusdam in secretis est aqua destillata ex melle cum fauis, si illinatur. Fœdum etiam est

SVPERCILIA excisa. cùm SVPERCILIA abstulit cicatrix. eam pingunt suligo thuris, resinæ & masticis: hoc nulla lotione iterum elui potest. hac arte Turcicas feminas cilia in nigrorem tingere P. Bellonius auctor est. Vt itaque superciliorum cicatrix pilis obduci nequit, ita grato fuco venustas datur. Alioqui si sine cicatrice nudata fuerint supercilia, hæc, inquit Aëtius, euocat oleum in quo apes vstæ.

NOTHVM caluitium. Est & aliud Nothum caluitium, quod prodromum esse videtur in verum. attamen ferè non in caluitium abit, sed simplici defluuio sistitur. Fieri solet ex materiæ piliferæ inopiâ, vel à cutis raritate.

A materiæ inopiâ. Quod ab inopia piliferæ materiæ, ferè cum iam enarrato caluitio incidit, quod ex densitate cutis fieri diximus. Cùm fraudatur caput succo adusto cum quadam pinguedine, & substantiâ aëreâ, cadit pilus: non aliter ac plantæ, quæ contabescũt

Causa & signa. succi inopiâ. propterea, hîc primò extenuantur pili, dein excidunt. vt in senecta, vbi depastum est humidum primigenium. vt etiam in iis qui, cùm nondum eualuere, ex graui conualescunt morbo. sed hoc, inquit Aëtius, curatu est facile malum, & vitio, à victu. Interdum euenit à nimia euacuatione subsidente cerebro: nam dum id cranium ferit, humectat cutem, vt priùs diximus ex sententia Hippocratis: vt ex nimiis vigiliis, & immodesta venere. Quamuis asserat Albertus Magnus, De animalibus tertio, quibusdam caluis à coitu succrescere pilos. Sed ita existimandum, in tali homine calidum primùm sopitum fuisse, & humido detentum viscidiore; vnde calor solutis vinculis soluit humidum, ac pilum gignit. Non aliter forsan quàm scripsit Plato in Timæo, nutricatu vberrimo marcescere plantas in locis vdis & stagnantibus: nam Q. Horatianus à succorum copia affluente pilos necari existimat. sed hæc ratio parum cultis auribus satisfaciet. Raro citra casum in morbum à materiæ piliferæ inopiâ caduci fiunt pili. Exhauritur etiam hæc materia ab hectica febre, vel longâ inediâ, mærore: ita apud Theocritũ Simætha ex amore, ait, sibi deciduam esse comam: ἔῤῥευν δ' ἐκ κεφαλᾶς πᾶσαι τρίχες. In hoc nullus* κνησμὸς, ** pruri-*
vel, vt Hippocrates, ξυσμὸς, se iũgit. In hoc *tus,*
malo non per areas excidit pilus, sed paulatim. citiùs à morbo: tardiùs à senio. Indicatio in his curatrix suadet nihil non agendum esse vt restituatur humidum calidum pingue: nam adest alimenti inopia: quare vberius pastum incat corpus. *Prognosis.* Quod à senectute euenit, remediari nequit. In tabidis mortem nunciant caduci pili, si aluus fluat à succo alimentario. *Curatio cum à materiæ inopiâ.* Nihil hîc purgandum, discutiendum, aut curiosiùs moliendum, sed reponendum aliquid parti genio fraudatæ. Prima igitur cura sit vt materia gignatur ex euchymis cibis, qui facilè trahi à corpore possunt, nihil habeant acre, nihil salsum, inquit Trallianus: Secunda, vt confectum alimentum trahatur in locum qui hic in querela est: propterea fouet Trallianus caput aquâ calidâ temperatè, & multo hydrelæo caput vngit: non autem sapone aut nitro abstergendum caput: Tertia, vt modestè stringatur cutis, si in longius tempus trahatur malum: frustra enim parta materia ac adducta fuerit, ni eam ibi tueamur. Dum itaque in molem sese

effert

effert fotu aquæ pars, subsistendum: ne quod attractum est exhautiatur: & ladani oleo vngatur. id hac eliciatur arte. Accipe ladani pinguis, & comminue vncias duas: adde aquæ myrti sescunciam: vel loco eius capillorum veneris aquam affundes: & olei amygdalini dulcis, vncias quatuor: bulliant ad aquæ consumptionem. Quod si varias has vires, quibus opus esse diximus in hoc malo, vni remedio (quod iam ferè faciunt medici) includere velis, ita præscribes. Accipe adianthi, abrotani, betonicæ, saluiæ, euphragiæ, palearum auenæ, singulorum feminimanipulum: foliorum & baccarum myrti, cuiusque pugillum. corticum radicum cannarum, vncias duas: ladani, semunciam: coque ex lixiuio sarmentorum vitium: abluat eo caput. Dein accipe insecta illa quæ dicuntur gallinæ Mariæ, in vmbrâ siccata: pulueris talpæ lenitè combustæ, pulueris apum, cuiusque semidrachmam: abrotani, myrti, adianthi siccati, singulorum drachmas duas: corticis intimi auellanæ, sesquidrachmam: spicæ nardi, drachmam: ladani drachmas binas: incoque oleo amygdalino, & exprime: adde si lubet aliquid adipis cuniculi, vel talpæ. Vncia mollientis remedij, vt oleum amygdalinum, accipiat densantis, vt ladani, drachmam.

CAVTIO. CAVTIO, à squalidis & aridis rebus pax sit: ne exsorbeant materiam cui iam studemus. VICTVS ratio humida commendatur hîc, lotio frequens tepida: vinum tenue, venus nulla: aluus sit libera, & animus. Alterum Nothum caluitium primordia ducere diximus ex cutis raritate: nam ad comationem non satis est vt materia rectè compatata sit ad cohæsionem, sed & cutis, cui radices pilorum ritè hærebunt, moderata sit oportet: nec enim in arenosis exaridisque pratis herba enascitur, aut enata diu graminescit. Dicitur autem hic affectus peculiariter à Galeno ῥύσις, quod est defluuium. quamuis latiùs se pandat hæc dictio interdum, trahitur tamen à Galeno maximè ad hanc causam: nam Galeno defluuii capillaris duæ præcipuæ sunt causæ, vt etiam Nono antiquo medico, raritas cutis, & inopia materiæ piliferæ. de hac priùs, iam de illa altera nobis breuiter agendum est. Ab hoc affectu non a[?]e nascuntur, nec facilè abit in

Diæta.

Si ex RARITATE CVTIS.

glabretà, sed sparsim cadu[c]i fiunt pili, ita vt totum capillitium rarescat. Nascitur à grauibus morbis qui caput tentauere. poterit etiam in causa esse rerum nimium apetientium admotio, vt lotiones ex lixiuiis lepiomeriâ præditis, & vnguentis, maximè si habitus corporis rarior naturâ fuerit, & si valida exercitatio diu fatigauit corpus. at Galeno videtur maximè hos incurrere hanc causam, quos diu implicitos aduersa valetudo habuit. Symbolis quibusdam notabimus hanc cutis mollitiem. Temperiem hominis explora: nam hi apertum habent caput, quod sæpè sudoribus perfunditur, & æstuat: hi, inquit Rases, sunt albi, & pilis nudum gerunt corpus, victuque vsi sunt humido: interdum liberaliùs indulsere rarefacientibus vnctionibus & lotionibus: iam læduntur rerum humectantium & aperientium admotione. nullus adest pruritus, acrior enim succus non fecit vitium. & sæpiùs incurrit hos qui à graui se recolligunt ægritudine. in hoc malo omni ope nitendum, vt arctetur cutis, vtque materia pilifera in caput prolectetur. Sed hæc in omni capillati effluuio cautio adsit, temperandum esse à nimis validè rarefacientibus: ne qui restibiles sunt pili diffluant. Curabile malum hoc. Et à valdè siccantibus abstinendum: ne vtilem succum à cute auferant: nam ita callosa & glabra reddita vero affligeretur caluitio. Sint igitur densantia modicæ facultatis: ne repellatur & exprimatur quod succosum est: nam, vt diximus, non solùm hîc stringendum, sed & pili materies est in caput ducenda. Propterea Galenus & Aëtius, dicunt, mente non concipio medicamen præsentius, eo quod ex ladano, & oleo lentiscino paratur. nam ladanum, vt scribit Galenus, absumit prauos succos ad radices pilorum, & meatus arctat. Sed primùm fiat lotio capitis: Accipe cynosbati, mosci viridis querni, foliorum quercus, adianthi, betonicæ, singulos semimanipulos, florum rhois, myrti, cuiusque pugillum: myrtillorum, ladani linteo nexi, cuiusque vnciam: masticis, caryophyllorum singulas drachmas duas: coque ex aquæ libris quattuor, bulliant ad tertiæ partis exhaustionem: colaturâ caput abluatur. Si strictius velis, adde acaciam linteo nexam, & gallam: alioqui absinthium. Deinde

Signa lævitatis cutis.

Indicatiores.

Cautio.

7. Simpl.

Deinde vngatur caput. vnguinum polydædalâ copiâ hîc ludunt scriptores. Ego semper felici successu sequenti hoc vtebar, quod ex variis locis Dioscoridis, non sine labore, à me exceptum est. Is enim mos est Dioscoridi (quod notauit adhuc, quod sciam, nullus) variis capitibus eiusdem remedij vim (quod efficax ad peculiarem aliquam passionem vsus certus notarat) inserere, ac sæpissimè repetere, vbi de medicamento quod etiam illi morbo studet, pertractabat. Hoc nostrum tale est. Accipe vini dulcis, olei myrtei, quo hîc nihil melius mulierum pilos cohibet, ait Aëtius, utriusque vncias quatuor: foliorum rhois, adianthi, abrotani siccati, singulos pugillos: foliorum myrti, pugillos duos: baccarum myrti, myrobalanorum emblicarum & chebularum, auellanarum contusarum, putaminum vstorum nucis escariæ, quod est iuglandis, singulas drachmas: cinerum ranacum, vel vnguium mulorum cerum, aut talpæ, vel veneris leporis, aut conorum cupressi, seu capitum muscarum, semidrachmam: caryophyllorum, cinnamomi, cuiusque drachmas duas: thapsiæ semidrachmam: coque secundum artem, dum vini vnciæ duæ exhauriantur colatuiæ adde ladani pinguis semunciam: myrrhæ, beniouini, cuiusque binas drachmas: oës semidrachmam: pinguedinis vrsæ vel talpæ, vnciam: misce, & iterum coque, iam totum vinum euanescat. In frigidissima aëris constitutione misce quid spicæ, vel olei caryophyllorum. Cui operosa hæc non placent, accipiat, suasore Aëtio, vetnacam rectam viridem cum radicibus, soluetur in oleo omphacino: bis per dies singulos pernoctione renouatâ ac inlinitâ. ut ex Marcello Empirico, nucis escariæ, est, iuglandis testa contusa vel combusta, & minutatim trita, atque adiecto oleo, imponatur: ladani parum adiice. Aliud: cipe vnciam ladani, calido pistillo subatur in mortario, paulatim rigando vino ingente, dum mollescat; tandem affunolei myrtei vncias duas. addi potest sucs corticum nucum, & myrti. Nonus anquus medicus addit myrrham. Theodo- Priscianus, qui nomine Q. Horatiani odiit, laudat adipem vrsinum cum lada-, & adiantho. Dioscorides in libro De poristis, celebrat myrrham, cum ladano & myrteo, oleum ladani vide apud Euonymum Tomo secundo. Plurimum adscribit Galenus diætæ. Absit vsus recludentium, & quæ leptomeriâ acriquè vi exhauriunt: sed potius ineatur vsus frigidorum & densantium. Propterea commendat Trallianus lactucam, maluam, pepones, pisces, pectines, suillam carnem, pedes bubulos, isicia. Sit tamen cibus euchymus & qui ex facili rapiatur, vt vitelli ouorum. Veteri vino abstineant, inquit Alexander, sit medicatum ex nigris cerasis, aut cytoniis malis.

Diæta cum aceritate.

Capvt II.

De ALOPECIA *&* OPHIASI, *quam Tyriam vocant Barbari: qui affectus à Celso Area appellantur. Alius Pathos psilloticum, Vulpium lustra: Vulpio, & depilatio.*

Alopecia dicitur vbi areas & glabreta in humano capite capillus deciduus facit. Nam vulpes inuoluit hæc passio annosas, oborta per ætatem scabie, ἀπὸ τῶν ἀλωπέκων. nonnulli deriuatum nomen ex facultate vulpinæ vrinæ existimãt: quod enim vulpes perminxit, in ariditatem, marcescentibus herbis, nec succrescentibus nouis, trahi affirmant. Idem est ophiasis, sed serpentis more serpit, & inquit Celsus, incipit ab occipitio & duorum digitorum latitudinem non excedit, ad aures duobus capitibus serpit: quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant: fitque in infantibus, & in capite tantùm. At alopecia nullâ certâ ideâ serpit, & omni capillo & ætati iniuria est. cùm enim vna in parte concepta est materia, aream rotundam dabit. Quemadmodum autem caluitium ex materiæ piliferæ inopiâ, aut crimine cutis nascitur, ita areæ ex materiæ piliferæ corruptela oboriuntur. non aliter ac plantæ, quæ contabescunt humoris inopiâ, aut liquoris occurrentis iniqua quadam & fœda colluuie. Fit, inquit Actuarius, ex succorum corruptelâ, vbi cutis capitis à moderatione sua abit, & ex humoris copia, aut pallida, nigricans, aut alba magis euasit. fiunt igitur areæ cùm materia

Ophiasis & Alopeciæ differentia.

6. Meth. c.

Causæ.

materia pilifera malam traxit qualitatem, à materiâ morbiferâ: tùc enim corrumpitur. id euenit cùm labefactatur à cacochymiâ, lue venereâ, vel elephantiasi. Cacochymia n itaque sequitur fuliginis & cutis corruptela. Nascitur succorum corruptela ex mali succi cibis non rarò: ita refert Galenus iuuenem quendam, ex fungorum esu, alopeciâ fœdatum fuisse. Interdum succi totius corporis fœdati sunt, vt euenit his quibus peculiaris aliqua euacuatio suppressa est: qualis est mensium in mulieribus, & hæmorrhoidum effluentium statis periodis in viris. Hoc docuit Hippocrates libri sexti Aphorismorum trigesimo quarto: Cùm varices euanescunt, quas excipiunt pili cadiui, metastasi abreptis succis in caput, varicibus recrudescentibus, redeunt pili: ob diadosin materiæ morbiferæ à capite ad crura. Secetur vena, effluat sanguis ad vncias ferè septem aut octo: quia athleticam plenitudinem hoc malum non habet, quòd contaminatis ex succis nascatur. Sed quæ vena aperienda? Si à mensium fuerit iniuria, aut varicibus, malleoli pedis feriatur vena. Et tandem, iam habita prouisione totius corporis, si conceptus sit prauus sanguis capite, in eoque sese efferant non sine calore venæ, inquit Auicenna, frontis vena pertundatur. Sed si alba fuerint corpora, frustra de vena secanda consilium erit; nam exiles venæ fugiunt scalpellum. Propterea in albis pinguibus corporibus cucurbitæ adferantur loco phlebotomiæ: infigantur pedibus vel dorso. Aëtius & Auicenna suadent in contumaci areâ, vt, à toto euacuato, scarificetur cutis capitis, quò materies fœda elidatur. Sed præstat scalpello non exasperare cutem, ne cicatrices pilos negent. Ergo scarificationis loco cottidie radatur capitis cutis, ita vt paulatim exscindatur summa cuticula: eo enim modo adaperiuntur pilorum radiculæ. Interim purgandum erit totum corpus. Hoc vt commode fiat, singulis tribus diebus præparetur hoc modo. Accipe syrupi de endiuiâ compositi, syrupi capillorum veneris, & si à mensibus, de arthemisia, cuiusque vnciam: decocti capillorum veneris, verbenæ rectæ & fumariæ, cum pauco aniso, libram medicamẽ sumant in tribus vicibus, manè; & superdormiant. Quarto die ita purgentur: Accipe pilularum aggregatiuarum, & pilularum sine quibus esse nolo, cuiusque scripulum: dacrydij præparati, grana duo vel tria: fiant pilulæ quinque, quæ deaurentur. Sumat in aurora, & superdormiat. OBSERVANDVM vt singulis septimanis bis purgetur ex Galeni imitatione. Inunctionem Topicam mox scribam. Interdum importatur iniqua hæc materia capiti, non à toto corpore, sed à peculiari aliqua parte, vt fracta à coctione ventriculi, vel splene infarctu obsesso: aut congeritur in ipso capite hæc materia, vt cùm caput afflictum fuit multis ac perpetuis doloribus, aut vulnere labefactatum. Pars quæque suas notas dabit cùm in querelam venit: & medica auxilia euocabit. Quacumque autem ratione capiti hæserit inquinata hæc materia, siue congestione, aut influxione, siue ab imperfectâ præcedentis morbi crisi restibilis ibi hæserit, variorum succorum soboles esse solet; modò enim bilescit, pituitescit, aut melancholescit, & tamen cunctis his debetur venæ sectio, modò ætas & vires concesserint. Ea tamen cautione, vt eò parciùs id agamus quò longiùs à sanguinea benignitate abierit illa. Anceps hoc consilium videri posset, quòd Galenus initio librorum [illegible] solutionis venæ non meminit. Sed viden? id eius loci non erat: nam voluit ille, per istos libros, locis laborantibus tantùm aptare medicamina. Dicet tamen aliquis, magnis tantùm morbis debentur magna remedia, hæc autem sunt gemina, venæ sectio & pharmacia: at areæ non sunt in censu validorum morborum, imò vix morbi. Respondemus, nos soluere venam metu iam iam futuri magni morbi. vnde? nam imbibita hæc praua materia validis remediis eximenda est capiti. Quod dum peragitur æstuante quadam medicaminum vi capiti admota, eò sanguinem abriperent dolorum potentiâ, non sine delirij aliorumque grauium morborum periculo. hoc periclitari nolumus. Nec tamen prohibemus vt noteturnam sanguini remixta fuerit hæc materia: si enim ab eâ longè recessit, nec sanguine corpus circumfluit, quid quæso proderit venæ pertusio? Verùm vnde id noscam? Si frictione aut admotione calidorum remediorum facilè in ruborem se effuderit cutis capitis, quod maximè fit

rectum

A cacochymia.

Si à totius cacochymia.

Chirurgia.

Purgatio.

Si à parte vitio.

Phlebotomia totius omnino.

Dubie de phlebotomia.

tecenti adhuc morbo, venam fecato. attamen parcius effluat cruor: nam vbi impurus est sanguis, non ita tutò effluit. Si hepar videtur vitium fecisse, in cubito dextro feceturmedia vena: si lien, vel in sinistrâ parte capitis si virium consederit, sinistra fecatur vena media. Tandem ad cephalicam veniendum, & dein ad frontis venam. Vltimò, cottidie radat caput: nam ita sensim exscindetur cuticula summa, & pilorum radiculæ sese adaperient, hoc fit loco scalpelli, acuum, & hirudinum. Hac arte aliena materia vacuabitur, & ab iniuria putredinis vindicabitur quæ nondum contaminata fuit. Attamen, ne frustra simus, primò notare debemus, quæ facilè, quæ ægrè vel nullo modo sanari possint. Inueterata alopecia ægrè sanatur. Nouacula tundi debent pili, inquit Actuarius, & locum affectum linteo nec molli nec aspero frica. Si post paucas frictiones locus erubuerit, mediocris putari debet affectus: sin post multas, difficilior: si non mutat colorem, vt in cicatricibus, deploratum malum erit, vel diuturnum. Propterea iubet Galenus vt quàm primùm elidatur materia cute concepta: ne labefactetur cutis, aut sanguis qui recens infertur contaminetur. Cùm igitur curabile malum deprehensum fuerit, à sectâ venâ ad purgationem pergendum, cùm sit à cacochymiâ. Verùm hæc praua materia est biliosa, melancholescens, aut pituitescens. Quò rectè purgetur, primò præparetur: ne fiat via vi, sed vt separetur à naturâ, & inoffenso pede elabatur. Si cacochyma hæc materia fuerit biliosa, pruritum à sua acrimonia inferet. diæta præcessit calida & sicca, aromatum & vini vsus, temperies & habitus corporis cæteræque res naturales, & non naturales in æstum & squalorem nutant: aut morbi biliosi præcessere, vnde superstes cacochymia à defraudata crisi. Et cùm biliosa illuuies in cutem capitis irrepsit, pallescet cutis: nam tingitur idea excrementorum quibus imbuitur: maximè si frictione efferuescat. Exigenda est hæc materia. A venâ, vt diximus, sectâ, corpus totum, si inde imporetur, purgetur: & ne restibili quadam fœcunditate. iterum effusionem repetat, roboretur idem de parte quæ in vitio esse potest dico, vt liene, vtero, hepate, capite ipso, ventriculo. Accipe capillorum veneris, vet beonæ, fumariæ, endiuiæ, cuiusque semimanipulum: florum rosarum, violarum, nenupharis, singulos pugillos: anisorum drachmam: coque ex aquâ hordei ad libram medicam: colaturæ adde syrupi de endiuiâ compositâ & de fumariâ, cuiusque semunciam: fiat apozema: aromatisetur drachmâ santalorum. Tribus diebus in auroiâ detur tepidè. Quarto die ita excludatur materia, Accipe pilularum aurearum scriptulos duos: dacrydij præparati grana tria: fiant pilulæ quinque. Tenellulis dentur pilulæ de rhabarbaro: vel infusum myrobalanorum citrinarum, cum syrupo rosato laxatiuo. Robustis, qui minimè reformidant pharmaca, dantur pilulæ ex aloë cum scammonio. Si quis nauseat ad pilulas, sumat electarij de succo rosarum drachmas sex. Galenus hic vtitur hiera, cùm scammonio remixta. & bis purgat hebdomade. Tandem roboretur caput: Id vt fiat docuimus nuper vulgato libro, nomine Praxis medicinæ, libris tribus Methodi. Ibi vide libri secundi caput septimum, vbi de alterando cerebro calido.

Idem dico de cæteris partibus, si vitium hoc peperere, vt hepar calidum, refrigeretur, vt ibi docuimus. De Topicis mox dicam. In cibum non veniant acria, calida, & salsa. sint cibi amœni & felicis succi: nam, inquit Theodorus Priscianus, vt fructus nutriti malis succis praui sunt, ita & pili. vtatur carne verueciua & pullorum. A niue & aquâ niuali abstineant: nam Rhases libro diuisionum, capite primo inquit, ab eius vsu alopeciam gigni, cerebrisiam, aut oligophorum potet vinum. Venus comis bella indixit: relegetur illa comata. Aluus sit memor sui officij, animus liber. *Victus à bile.*

A MELANCHOLIA si hæc cacochymia enata fuit, illa luxuriat toto corpore, vel lien iactus morbo fuit, temperies totius & habitus melancholescit, & cibos in hunc succum promptus fuit. & notanum congestione à capite, vel vitio totius aut partis illatus succus capitis cuti fuerit, numvarices euanuerint, aut solitæ hæmorrhoides. partes suis se prodent notis. ater liuidusque cutis color, melancholiâ tinctam esse notabit: efflorescet optimè â frictione color succi eius qui rigat cutem. Cauendum ne scœscat hoc malum, sed ilico deturbetur: ne cutis exuatur suo genio, & *A melancholia. Causa & signa.*

 nemo-

ne morâ contumax labefactatus succus, totum quod deinceps allabitur alimentum in concordiam secum abripiat. Si ab hæmorrhoidibus oppressis enatum malum fuit, aut à varicibus, inferna vena pertundenda. Dein propina triduo decoctum lupulorum, fumariæ, &, si adusta materia, endiuiæ, capillorum veneris, verbenæ. huius libræ misce vncias tres syrupi de fumariâ: & si adusta materia, syrupi de endiuia compositi: vel syrupi de lupulis; aut mellis rosati, si non intumuit splen: ita syrupi capillorum veneris, de liquiritiâ: qualia plurima descripsimus libro secundo nostræ Methodi vbi de melancholiam alterantibus. Triduo ita materia parata, viisque corporis meabilibus redditis, purgabimus. Accipe pilularum de fumariâ, aut cochiarum, vel indarum, drachmam: fiant pilulæ septem. Si valentiores velis, adiice harum binis scrupulis, scriptulum vnum extracti ellebori nigri: id qua arte fiat, aliâs docuimus. fingantur ita quinque pilulæ & inaurentur: sumat in diluculo. Si mitiores petat res, elige pilulas de quinque myrobalanis. Si peculiaris ægri natura horret ad pilulas, propinabimus semunciam confectionis hamech, vel electarij Indi, vel diasenæ: cum decocto laxatiuo, vt fiat haustus. Nam squalida hæc materies blandiùs potibus quàm pilulis exigitur. Eadem ratione ecchylomata melanagoga præscribemus nonnumquam. Galenus hos purgabat quatriduo quoque hierâ cum elleboro. Vltimò roboretur caput, & euincatur sicca illa intemperies, ne iterùm gignat nouam morbo sobolem, aut recipiat: id fiet illis quæ roborant caput siccum & frigidum. Sin immissus fuerit ab aliis partibus succus, illæ etiam recreentur, ne amplius suggerant sementem huic tædio. De Topicis mox. Victus sit coctu facilis: vinum Rhenanum: venus nulla: à flatulentis aliena sit mensa, vt leguminibus: sit caro euchyma, & quæ attenuant pro obsonio sint: cappares commendamus. PITVITA cùm parens huius mali est, vel caput hanc congessit, vel alibi nata illi incubuit. A toto vel parte accepta, symbola refercat cuiusque. Sed pituitosam esse fœditatem quæ cutim inuasit, dicet totius habitus, & temperies perfusa pituitâ, intereunt viuendi rationem madentem & algidam, in fumendis, agendis, admouendis: interdum pituitosi morbi primùm fatigârunt, & longæ febres, & ventriculi tædia. pueros fatigare hæc causa solet; postquam accepit putredinem. quibusdam à vulnere infirmum caput suum alimentum fœdat. Candidior in his erit cutis. & id pili ipsi dicent qui sunt in coronâ areæ: nam pili bibunt cutis colorem: vt in alpho euenit. Peior est area, inquit Celsus, quæ subpinguem & densam cutem & ex toto glabram fecit. Materiæ alienæ debetur euacuatio: & si cruda sit, coctio: & in metu corruptionis, vt ea arceatur. Si à frictione facilè in ruborem se dederit cutis, aperiantur venæ, vt iam tradidimus. Dein radendo excindatur prima cuticula paulatim. Interim, Accipe decoctum artemisiæ, betonicæ, capillorum veneris, eupatorij, apij, stœchados, verbenæ, florum rorismarini, ex hydromelite: colaturæ adde mel rosatum, oxymel simplex, & compositum, syrupum de stœchade, vel de betonica, aut capillorum veneris, & de artemisia. Post triduum ita purgetur: accipe pilularum cochiarum, scriptulos duos: trochiscorum alhandel, grana tria vel quatuor: fiant pilulæ quinque, & inaurentur. Repetat harum vsum à triduo. Ita sumuntur & pilulæ lucis, aggregatiuæ, sine quibus. CAVTIO. Si puer fuerit decennis, dabimus pilulas alephanginas, & assairet, aut de hiera cum agarico, vel scriptulum cocciarum. Sin fuerit infantulus, pax sit à pharmaciâ: inedia his pharmacum est. In pilularum fastidio vtantur diacatholico, hiera cum trochiscis alhandel, diaphœnico, diluto myrobalanorum chebularum, diacarthamo. Sint cibi optimi succi, tenuantes: quò inde firmi gignantur pili: aromatis indulgeat, & vino modestè vtatur. Quamuis Asclepiades à vino abstinentiam præscripserit. Abstineat à flatulentis, leguminibus, venere. Dioscorides nuces laudat. aluus sit libera & animus. Nihil in areis melius est, inquit Celsus, quàm nouaculâ cottidie radere, quâ cùm excisa paulatim est summa pellicula, adaperiuntur pilorum radiculæ: nec desistendum dum frequens pilus nasci apparuerit. & illine oleo ladani, & frica dein foliis ficus. Vltimò quæ robur afflant cerebro frigido & humido, in vsum veniant. & si totum corpus vel pars corporis materiam dederit,

Curatio à melancholia. *6. aphor.* *Victus à melancholia.* *APITVITA causæ, & signa.* *Curatio cum à pituita.* *Cautio.* *Victus cùm à pituita.*

sederit, ea exigatur: & ne iterum gignat, studium adsit. VENENVM interdum causam dedit; Q. Sereni id etiam carmen testatur:

— seu vis epota veneni,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

LVES venerea hac labe non rarò caput fœdare solet. Hi agnoscunt sibi primùm contagione affrictum esse malum. Nam ab vlcere præputij (quod Carolum vocant) curato dies decem aut quindecim, raucescit vox. Dein decidui fiunt pili ad duos vel tres menses: his succedunt artuum dolores, & in manibus & pedibus interdum scissuræ. Barbam hoc genus primùm incurrere consueuit & tempora, & mento crustæ inuruntur fœdæ, & quædam vestigia parua abesa in cute efflorescunt, perfusus locus cruorem reddet liquidum & graui odoris; & pruritus vexat. Hoc malum eructatur à præcipuis partibus in cutem: quare metus est ne & illæ fœdatæ fiant sae pernicie. Quapropter ilico huius lernæ hydra abscindatur, ne restibili alioqui fœcunditate nouum morbo caput luxuriet, venerea lues primò abigatur. Purgentur pilulis cochiis cum elleboro, vel confectione hamech, ex decocto capillorum veneris & boraginis, fumariæ, lapatij acutie adde syrupum de fumaria. Cùm mitiora pustulas, da syrupum, vel mel rosatum laxatiuum cum decocto mercurialato. Bibat serum quæ iniectum habet guaiacum. Ab hac alopecia differt illa quæ est à leprâ, quamuis vtraque tristem agnoscat contaminationem, attamen hìc fuscus color faciem deformat, & in ideam Satyrorum totius abit, sursum resimatis naribus, & supercilia maximè incurrere solet prætumida. Hæc curationem abnuit. Iam ad peculiaria arearum remedia me verto, quæ scilicet ipsi laboranti admouentur parti. His ante purgationem locus non est: ego, ut Galenus, sæpè solâ purgatione superaui alopeciam. Cùm enim grauis fatigat cacochymia, si ilico in topica ruamus, operam ludemus. Attamen, auctore Galeno, emissis serosis succis, cùm iam cutis inbibit abundè malignitatem, solis purgationibus elui nequit impressa iniuria: ob id uti remedia admouere necessum erit. Verùm ante horum etiam vsum euacuato toto corpore, apophlegmatismis pituitam è capite prolectabimus, inquit Actuarius, idque sæpiùs agendum esse scribit Paulus, ex sinapi, aceto, & melle, cum origano. vel masticet mastichen, vel pyrethrum in syrupo rosato leuiter coctum, si biliosa sit materia morbifica: si pituita, ex oxymelite coquatur: si melancholia, ex decocto thymi. Accipe nucis myristicæ, sinapi, pyrethri, origani, cuiusque scripulum: trita excipe mastiche, melle, & cerâ: fiant trochisci: ad semihoram vna manducetur. His peractis cutis nudetur pilis, dein fricetur: id roborat & alimentum prolicit. Sed CAVTIONES quædam in vsu Topicorum obseruabiles sunt. Hìc digerentibus id quod affluxit discutiatur: & restituta temperie parti, pilorum alimentū prolectetur: quod est bonus sanguis, vt nutriatur cutis. hoc fieri debebit vsu calidorum remediorum. Sed non satis est vt caleant, quin lepromeriâ prædita sint oportet: quò peruadant in capillorum radices: igitur non modestè sed validè agant necesse est. Sed tamen cauendum ne vi nimiâ exsplendescente, cutis in æstum abripiatur. Id colore flauiore, & calore deprehendetur. Quare tunc exolutiore vt vtendum erit; mixto adipe: & rigandum tunc caput oleo dulci calido, aut cataplasmate ex pane, & adipe anserino vel gallinæ, vel vnguento rosato. cauendum enim, ait Aetius, ne alopecia exulceretur: ita enim vt in caluis siccaretur cutis. Absint igitur quæ rodunt: nam perpetuum caluitium parerent. propterea Galenus non vtitur merâ thapsiâ recenti. Vnde scripsit Actuarius, si thapsia calidior fuerit quàm passio flagitat, sola non apponatur, ne tumores phlegmonosos prabeat: quare misce oleum. Grauiorum vsus auspicandus erit ab exiguâ eorum copiâ. & si appareat indicium inflammationis, vt calida & rubra cutis, ab eorum vsu abeundum: ne fiat inflammatio & vleus. Quare præstat à mediocribus ad validiora surgere. Propterea sæpè repetatur remedium, & inspiciatur cutis: nam si leniter mutata fuerit, his insistendum: si non; ad validiora repedandum. Obseruandum, vt à validissimè aperientibus strenuòque astringentibus abstineamus: vt enim hæc repellunt nutrimentum, & futuras claudunt quibus cottidie fuligo exhauritur, vnde dolor capitis & catarrhi (quare Abincenna validiora

6. Meth. 1.

Cautiones.

oleo rosato miscet) ita illa quæ nimium rarefaciunt, iam iam fluxuros deiiciunt, & adductum nutricatum exhauriunt, & moram nexumque ei negant. Veteres ante balneum, & à balneo medicamina illinebant. At iam balneis consuetudine exoletis, vtemur fotu, spongiâ madente decocto, radicum arundinum, absinthij, stœchados, adianthi, myrti, vitis, iridis, aloës, betonicæ, abrotani, hederæ, palearum auenæ. hæc digerunt & aperiunt meatus. Dein attrahentia illinantur, abrasis iterum atque iterum capillis. Primò fricetur cutis cum radice ari, vel folio ficus: nam Paulus cæterique Græci præmittunt ἀνατρίψεις, id est, frictiones ex nitro. multos noui, inquit Paulus, τριχοφυήσαντας, id est, pilos produxisse solâ frictione & assiduâ rasurâ. Fricetur assiduò cutis, inquit Aëtius, cum perdicij herbæ foliis, quod est parietaria. Deinde ad illitiones veniendum, quæ ab antiquis propriè appellabantur capillaria remedia, vt apud Martialem:

Non erubescit murice aureo nobis
Diuidere mœcha pauperis capillare.

Cautio. CAVTIO adsit in horum vsu, vt nondum antiquato malo imbecillis vtamur remediis: nam leuius adhuc malum erit. Ita etiam cùm à bile ortum est malum, & dum in calido hæremus aëre, & in tenellulis naturis, vt puerorum & nobilium mulierum: nam à vi vrente & siccâ cùm semel absorbetur humidum innatum, immedicabile fit caluitium. Propterea seriem hâc ponimus discutientium rerum, quam à robustissimis, per medias vires in lenissimas finimus: *Materia remediorum.* Euphorbium, cuius scriptulum remiscemus cum olei laurini, aut si mitius velimus, cum rosacei vnciâ: nam omnium potentissimum est euphorbium. dein thapsia mediæ ætatis, nam vetus eneruata est, & recens nimium flagrans. si thapsia defuerit, eius loco æquale pondus seminis nasturtij sufficietur, inquit Actuarius, aut erucæ. Sinapi, piper album, sulphur, nitrum vstum, quod vocat βερονίκτον Actuarius, elleborum album & nigrum, staphisagriæ puluis aceto maceratus, mediocris est: cinis abrotani, adianthi, radicum arundinis, melanthij, amygdalarum amararum, persicorum, allij, rorismarini, betonicæ, radicis betæ, cyperi, irionis semen, succus allij & cæpæ, thus plusculis diebus ex aceto in sole tritum, alcyonium. cineres echini terrestris, & eius caput vstũ, inquit Aëtius, cum vrsinâ adipe, cicatrices etiam vestit pilis: Actuarius viri membrum & splenem asini, cum adiantho: cinis viperinæ senectæ: cineres apum, muriuin, dentium equorum, fæcum murium, caprinarum, capitis leporini, pilorum talparum, ranarum albarum. myrrha, ladanum. Adeps vrsinus, anserinus, anatis siluestris, vulpina, lupina, talpæ, cuniculi, serpentis, viperæ, cerui: lauentur aquâ vitæ. pix liquida & illa quæ ei supernatat aqua. oleum nucum antiquum magnam in his vim habere inquit Auenzoar: laurinum, abrotaninum, iuniperinum, amygdalinum amarum, myrtinum, de cheiuâ, costinum, ouorum, lucernarum, balsami liquor. Ad drachmam vel semidrachmam puluerum (vt velis vim valentem) affunde olei vnciam: vel olei & adipis simul drachmas decem: vel vt faciliùs dicam, habeant melleam crassitiem: ita nec hærebunt, nec diffluent. hyeme sint paulò liquidiora. Ex his polydædala varietas remediorum effingi potest. Qui hoc non potest, ita describat forte: *Formula.* Accipe gummi elemnij, drachmas duas: adipis anserini loti ex aquâ vitæ, vnciam: olei nucum, lauri, vel terebinthinæ, amborum drachmas tres: misce in calidis cineribus: dein (si forte vis remedium) misce euphorbii, thapsiæ, cuiusque semidrachmam: sulphuris viui, sinapi, cuiusque scriptulum: cineris tithymali, & cantharidum, cuiusque semiscriptulum: si adhuc fortius velis, auge puluerum copiam. Mediocre si velis, hoc modo: Accipe pinguedinis vulpinæ, talpæ, & cuniculi, dilutæ in aquâ vitæ, olei pini, olei nucum, cuiusque drachmas tres: gummi elemnij, semunciam: misce, liquescant in cineribus, & asperge seminis erucæ puluerisatæ, ellebori, cuiusque semidrachma: vel euphorbij & sinapis ana semiscriptulo, cum paucâ thapsiâ & sulphuris momento. vel Accipe euphorbij, semidrachmam: olei amygdalorum amararum, vnciam: axungiæ anseris, semunciam, misce. Quòd si vsus exigit lenem medicinam, ita præscribatur, Accipe olei vitellorum ouorum, amygdalini & adipis anserini, cuiusque semunciam: ladani, drachmam: cinerum apum & amygdalorum amarorum, vel persicorum,

sm, aut cannarum radicum, abrotani, vel turis, drachmas duas: misce, fiat linimentum. Tale etiam est myropissocerum, ex ice & cera, cum laurino liquefactis, cum idano, & adipe vrsi, cum succo pampinorum teneiorum, succoque lauri, & fœnigræci, & verbenacæ, foliorumque arundinis, canini rubi, echini terrestris cute vstâ: plumbeo mortario terantur. hoc inuenit Claudianus sodalis Galeni. vel hac ar-, Accipe mellis libras duas: cineris abrotani, vncias binas: apum vstarum vnciam: olytrichi, manipulos quattuor: ladani, semunciam. tere omnia, & in vino rubro ies nouem sub dio macerato: distilla in alneo maris. Quidam distillant mel, vinum Creticum, lotium pueri & lac: cuiusque accipiunt libram. Alij addunt hyssoum, abrotanum, sinapi, macerant dies és. vel copioso adipi inde parum thapsiæ: euphorbij: vt partem duodecimam: imò cesimam. Vbi autem malum veteruscit, hœnigmi fiant ex sinapi: & dropaces ex ice, & tandem thapsiam cum cerato imonimus: exedit supernam cutem saniemue fundit, ita vltrò pili prodeunt: & rosa-o tunc vngimus Obseruandum, vt, dum ili nasci incipiunt, inquit Mesue, sæpe raantur, maximè si lanuginosi enati fuerint; uò crassamentum ducant. & in ipso coitæ ambitu, primùm enasci incipiunt Et uamprimùm ex natiul coloris redintegratione animaduertemus particulam à uo succo liberam esse, tunc primò eò olliciemus sanguinem optimum, si sponnon eò reuertit. Suauibus id fiat fotis: aqua cum maluâ, liliorum radicibus, sinthio, meliloto: axungiis, oleo amygdalino, oliuæ, ex pineis. Et eo tempore at ficus, & vtatur theriaca, vel trochiside viperâ: nam pilorum materiam in tem efferunt. Si fuerit à lue venereâ profione habitâ totius corporis & capitis, m à sole abiens luna vmbram facit, adiantur pili, & caput quater vel quinquies mum excipiat ex cinabaro, thure, & myra: dein per decem vel quindecim dies vnatur serò cubiturus, vsque ad saliuationem sufficientem: deinde illinatur caput. cipe olei laurini, vnciam: olei de abrono, drachmas duas: axungiæ vulpis, vel si, vel talpæ, dilutæ cum aquâ vitæ, terebinthinæ, cuiusque vnciam: argenti viui in succo saluiæ extincti, drachmam: myrrhæ semidrachmam: euphorbij scriptulum: olei garyophyllorum ad odorem: fiat linimentum. sed primùm optimè foueatur caput lacte recenti dulci; ex auctoritate Marcelli Empirici, capite sexto, vbi ait, Lac caprinum incoctum, sed non vitiatum, rectè alopecis infricatur: mirum est. hoc etiam laudat D. Ioubertus, ex D. Rondeletio. Sed optimum hoc est: accium distillatur cum theriacâ, & aquâ vitæ; cui immitte terram Lemniam: pilos firmat, etiam in ciliis & barbâ; erosionum vlcuscula omnia abigit, vt in ore & gulâ. Cui Mercurius suspectus est, licebit hac arte transigere. Accipe corticum ligni guaiaci, corticum radicum cannarum, cuiusque vnciam: foliorum betonicæ, hyssopi, adianthi, abrotani, cuiusq. manipulum semis: fiat decoctum, quo caput lauetur: vel fiat id lacte: & vngatur, Accipe corticis guaiaci in pollinem redacti: abrotani combusti, singulas semuncias: olei caryophyllorum, olei amygdalorum, cuiusque vnciam & semis: vini semunciam: fiat coctio in duplici vase ad semidiem: colaturæ adde aquæ vitæ ℥ ij. olei distillati guaiacini scriptulum: pulueris caryophyllorum drachmas duas: reponatur. CAVTIO: In hac lue ineunte, absint omnia densantia cutem: ne virulenta vis contumaciùs indatur cuti, & sæuiùs serpat. fuge eo tempore vsum myrti, ladani, masticis. Inter empirica ladanum etiam ante Hippocratis æuum nobilitatum capillari vi fuit: sed non sine ratione, etenim, vt auctor est Aëtius, astrictione defluos capillos retinet, & tenuium est partium: & propterea mollit modestè, discutit, coquit, & tenuat succos ad pilorum radices congestos, & meatus cogit quibus impacti erant. hæc habet à Galeno. Dioscorides in Euporistis laudat myrrham, cum ladano, vino, & myrtino. oleum ladani. Ladanum, adianthum, & baccæ myrti. vel iuniperi linteo excepta macerantur oleo: pecia caput fricatur: vel, ladanum liquescat in duplici vase ex oleo spicæ. Aliud. Accipe vesparum, apum, muscarum, cuiusque pugillum: misce cum melle distillato in duplici vase. Aliud: Accipe capillorum veneris semimanipulum: foliorum myrti, rosarum, absinthij, cuiusque pugillum; coque in vini & olei cuiusque selibrâ, dum vinum

Empirica.

Stypt.

vinum exhauriatur: expresso oleo adijce ladani vncias binas, & mastiches semunciam: subigantur in mortario pistillo calido, sensim oleum miscendo: dein insperge caryophyllorum drachmas duas. Oribasius nono synopseωs laudat inter cuncta ladanum, & dicit se nullum præstantius remedium expertum esse, nec melius ratione concipere se posse. Antiquus auctor Marcellus Empiricus affirmat, quòd capilli & barbæ etiam glabro nascentur, si lichenem asini comburas, & teras, & puluerem ex oleo veteri imponas. hoc ita, ait, validum est, vt si mulieri inde maxillas vnxeris, barbam ei nasci facias. Idem, muscarum capita combusta, & cum melle trita, capitique inlita, mirè alopecias tollunt. Idem, Erinaceum si quis totum comburat, & eius puluerem adipe vrsina caluo ad integrum capiti imponat, decorem pristinum restituet capillorum. Et, inquit, malua cum suâ radice vehementer coquitur, ex cuius aquâ capillus assiduè lauatur. Idem, misce æquas partes ladani & olei pistillo calente in mortario paulatim, & cùm mellis crassitudinem feceris, radices capillorum assiduè inlines. Hic Marcellus existimat, in capite sexto, circa finem, maleficiis capillos perdi posse, & quo modo ad pristinam inde formam reparari possint, ibi docet. Auctor etiam est Apuleius ex magiâ restitui pilos posse; nam in suâ Magiâ inquit, inuestem puerum accepisti, vesticipem ilico reddidisti.

CAPVT III.

Contra HIRSVTIEM, *&* RIGIDITATEM *setaceam capillorum.*

TVRPITER nonnumquam puellarum & matronarum faciem pili inuadunt, quæ anxiè in pristinum ac muliebrem decorem reuocari à Medicis efflagitant. Scribit Hippocrates, sub finem libri sexti De morbis popularibus, Abderitanam quandam mulierem Phaetusam Pythei coniugem, cùm olim puella fœcunda fuisset, eius marito in exilium acto, hirsutam factam fuisse, totumque eius corpus virile euasisse, & barbam emisisse. Idem, inquit, euenit Namysiæ Gorgippi vxori in Thaso. Cum itaque horrida aspectu hirsuties fatigat, ψίλωθρα remedia, hoc est, depilatoria euocari in vsum debent. Hæc duplicia sunt; nam quædam capillos corrumpunt, & decutiunt, erodendi quadam vi; alia sunt ἀνασχετικὰ, & antipraxiam quandam exercent cum pilis, quâ prohibent capillorum eruptionem, aut eam tardant saltem. Priora autem, quæ dixi pilos vitiare, duplici ambitu continentur: nam vel sunt moderatiora, aut vehementia. Quæ moderatiora, peculiariter ψίλωθρα dicuntur, ac in cottidiano vsu mulierculis versantur: nam, ex sententiâ Menemachi apud Oribasium, minùs vellicare cutim debet psilothron quàm dropax. Inter hæc probatur in primis vitis alba, quæ ideò à quibusdam peculiari nomine ψίλωθρον vocata fuit, auctore Dioscoride & Plinio. Oribasius auctor est eius fructu coria pilis spoliari. Pumex etiam vstus, & tartarus albus cum lacte tithymali. Laudat Fumanellus tithymali decoctum, cum aceto, calce viuâ, & maluis commixtum. & oua formicarum ex oleo illita. vel accipe calcis viuæ, vnciam: auripigmenti, drachmas tres: misce cum vnguento rosato. si fortius velis, æqua auripigmentum calci. Si stupidiorem vim exigis, contundes hæc in mortario plumbeo. Apud Galenum hæc sine vnguine ex succo ptisanæ interuntur mortario plumbeo. Alij æquas partes calcis & auripigmenti in puluerem comminuunt, nodulos includunt, quo, in aquâ macerato, partem allinunt, moxque leniter ductâ manu pilus excidit. Ægineta accipit cutionum drachmas binas; sandarachæ semunciam; calcis viuæ drachmas octo: aceti veteris, lixiuij ficulnei, cuiusque cyathum, in olla coquit, & à foto illinit. Hæc vehementiora sunt, quæ non solùm, vt priora, reddunt cutem glabram, sed penetrabili vi radices pilorum violant & exscindunt. Pars etiam vna auripigmenti, & calcis viuæ partes duæ incoquuntur aquæ rosatæ, cum pumice vstâ & tartaro, & parte gummi Arabici: locus hac lauatur aquâ. Aliud, accipe trium induratorum ouorum albumina, auripigmenti in puluerem redacti drachmas duas, calcis viuæ semunciam: simul contundantur, & denso linteo exprimatur liquor. Est & antiquum remedium Paridis saltatoris, quod è vestigio

Depilatoria.

Moderatiora.

Vehementiora.

è veſtigio pilos aufert: terebat is ſandarachæ & calcis viuæ æquas partes, & in aquâ diligenter coquebat, dum penna vnà cocta glabreſcat: Bayrus accipit auripigmenti, & ſucci hyoſcyami æquas partes, & inungit. OBSERVANDVM ne multam moram hæc in parte trahant, ne fiat excoriatio: nam omnia hæc feruida, & exedendi vi prædita ſunt: ſtudium igitur adſit, ne horum potentia vſque ad interiores partes progrediatur. Cùm enim hæc neglecta vlcera aut puſtulas excitant, cicatrices relinquere ſolent. Quare & emplaſtica his iungemus, quæ vſtoriam vim caſtigant, talia ſunt muccago ſeminis pſyllij, ſeminum cydoniorum, albumen oui, vnguen roſatum. Itaque cùm valida per horæ quadrantem inuncta fuerunt, eluantur calidâ aquâ. in madidiore habitu aliquantulum ſpacioſiùs trahatur mora. Obſeruabile & illud, vt pili auferantur lunâ extabeſcente: id notatum ex reduuiis circa vnguium radices, quæ tardiùs refruticantur acciſa lunâ decreſcente. VTENDI ratio hæc eſt; Locus tepidâ foueatur, & maceretur aliquantulum antè. Cùm inhæſit medicamen quadrante horæ, locus eluatur calidâ, & abductis capillis inlinatur vnguentum roſatum, cum muccagine ſeminis pſyllij, vel vnguento caphurato albo Rhaſis. Sed quia in obſcurum degenerat colorem locus pilis ſuis fraudatus, inlinatur pomatâ rigatâ aquâ vitæ: nam nitorem cuti reuocat. Quòd ſi ab impoſito pſilothro acerbus incubuerit dolor, tum ilicò remoue id, metu vſtionis, & vnguine roſato inungatur; id enim mulcet exulcerationem. vnguentum ex ceruſa idem poteſt: vel etiam argenti ſpuma intrita oui albo, & vnguento roſato, cum paucâ caphurâ. Rondeletius lauat locum decocto ſeminum braſſicæ. Secundum genus depilatoriorum remediorum, quod antipraxiam cum pilis exercere diximus, non excedit pilorum radices, ſed peculiari ratione illis bellum indixit. Inter hæc recenſetur à Galeno lepus marinus, qui Plinio maſſa ſeu informis caro nominatur. hunc Galenus ſimilem aſſerit eſſe limaci, exemptâ teſtâ; colorem leporis gerit, tantæ virulentiæ, vt mulieres ingrauidatæ ad eius conſpectum vomant, ac mox abortiant. hic illinitur. Ita & cedria, teſtudinis marini cruor; hepar

Opera Empirica dicta.

tunni, inquit Actuarius, putrefactum, marinus ſcolopendrus, littori Septentrionalis Oceani frequens, & vrtica marina, ſtellæ marinæ cum nitro & oleo, veſpertilionis ſanguis, hederæ lachryma, curiones qui ſtabulantur ſub aquariis, oua formicarum. Quædam horum coquere licet ex oleo nenupharis, vt quatuor digitos altum ſupernatet; ſed continuò agitetur. Imbuatur hoc linteum, ac madens loco hæreat noctu. Manè vnge locum vnguento roſato. id quinquies vel ſexies repetatur. Hæc empirica vſibus humanis intulit. Sunt & alia quædam, quæ in ſterilitatem denſant locum, & pilis prouehendis ineptum reddunt, atque mirum in modum tardant pilorum prouentum. Hæc horrido quodam algore perfuſa ſunt, quo piliferam materiam à cute arcent; & meatus denſant ſtringendi vi. vt, accipe ranarum carnes, ſumachium, roſas, ſemperuiuum, acetum, aut ſuccum aut ſemen hyoſcyami, mandragoræ, papaueris nigri, alumen, ſemen cicutæ: ponantur hæc in loco humido, & qui emanat liquor inlinatur. Abincenna vtitur cineribus ranarum paluſtrium, cum muccagine pſyllij, & ſucco hyoſcyami. Marcellus Empiricus miſcet pinguedinem ranarum & veſpertilionum cum gummi hederæ, & pro vnguento inlinit. Idem auctor vngit cottidie pilos cum opio & ſucco hyoſcyami, & remiſcet cum aceto: id, inquit, ilicò depilabit. Aliud eiuſdem: Accipe ceruſæ vnciam, aluminis rochæ ſemunciam: ſucci hyoſcyami, quantum ſatis eſt, vt fiat vnguentum. Eadem vi miſcetur hæmatites, acacia, gallæ, dactyli vſti, cum ſucco limonum & aquâ ſolatri. CAVTIO adſit in horum vſu ne puellæ pubi admoueant hæc, dum iam iam fluxuri ſunt menſes: nam ad viſcera palindrome fieret nocui ſanguinis. nec frigidius cerebrum hæc feriant, maximè cùm elucet in his hyoſcyami & opij vis. Quibuſdam implicabiles & ſetacei à duritie enaſcuntur pili, quod maximè euenit turgentibus pilis à craſſioribus fuliginibus: quare λειαντικὰ hic in vſum duci debebunt. Detergentia & leptomeriâ prædita medicamina (nec tamen abradentia) molliores & tenuiores reddent pilos. Talia hæc ſunt: Accipe cauterij à nobis deſcripti libro primo Methodi noſtræ, vnciam; olei vncias tres: coquantur

Alia quædam & ſpecies.

Cautio.

Contra RIGIDITATEM cap. horũ.

C ſimul,

simul, dum vanescat cauterium: quod deprehendetur, si focis iniecta olei gutta non stridet, aut crepitat. Scribit Dioscorides, idem posse lac characiæ tithymali cum oleo illitum. farina hordei, amygdalæ amaræ, sapo: hæc lenissima sunt. fortiora, os sepiæ, pumex vstus, cinis concharum: ex his fiunt lixiuia vstis. herba saponaria, bryoniæ radix, aristolochiæ. Quò hæc gratiora fiant, iungit Galenus cyperum, iridem, spicam, melilotum. Oribasius lixiuium describit saponariorum, sed depilat teneriores. lupini, aloë, colocynthis, fel tauri, nitrum, veratrum vtrumque. Sed ne CATARRHVS bellum moueat, & vt mollescant pili, ita præscribo: accipe rorismarini, conyzæ, radicum ari, betonicæ, aut ononis, aristolochiæ, centaurei minoris, lauendulæ quæ à lauando dicta, radicum lilij, puyulæ vel tithymali, cuiusque manipulum: lupinorum, semilibram: epithymi, vnciam: foliorum senæ, sescunciam: agarici, corticis pomorum colocynthidis, cuiusque binas drachmas; & tantundem ellebori: bulliant in lixiuio sarmentorum vitis. Aut exclusis purgantibus, lixiuio inde pomum smegmatis. Sin quis reformidârit lotionem capitis, fiat frictio ex suffitu retorrido; nam ebibit ille pilorum sordes & flatus, vnde illi turgent. Aliud, accipe florũ lauendulæ, leucoij, ligni aloës odorati, cinnamomi, radicum gentianæ, myrrhæ, seminis nigellæ, succini, cuiusque drachmam: fiat puluis: inijciatur dormituratum capillis, & manè excutiatur. Qui plura velit, consulat Actuarium Methodi sexto, capite primo, ad finem; & Aëtium 2.2.65. quamuis hæc prudenti medico fecerint satis.

CAPVT IIII.

Aduersus CANITIEM. *Et quo modo flaui procreentur capilli.* & FISSVRÆ *pilorum quibus arceantur.*

MVLIERCVLÆ, cùm intempestiui funduntur vertice crines, quò viris suis leniùs blandiantur, anxiè remedia quærunt, & his nonnunquam studiosiùs viri ipsi. Quanquam hæc medicamina, ante Heraclidis Tarentini medici tempora, nunquam Romanos tinxissent, tandem tamen adeò hoc studium hos occupauit, vt & alienas comas gestare non erubescerent. Quare Heraclides & Archigenes hunc medicinæ ornatum intulere: & Crito aulicus medicus libros comptorios reliquit quatuor. Et quamuis ætate interciderint horum scripta, tamen melior pars celebratorum ab iis remediorum adhuc legitur apud Galenum, Oribasium, & Aëtium. Quæ ætatem tulisse puto non aliunde, quàm quòd veterum plurimi nudo capite incedebant. Refert Cicero, De senectute, Masinissam nullo vnquam imbri, nullo frigore adduci potuisse, vt caput suum veste tegeret. cæteris hominibus, cùm erubescerent præ talibus viris mollitiem suam prodere tegmine, nec absque eo præmaturum senium tegeretur, in crinibus cultu opus fuit. CANITIES Græcis πολιά- *Quid.* της, passio capillorum est quâ albi fiunt. Est autem triplex varietas canitiei, nam ea in- *Quotuplex.* uadit homines à prima ætate, alias ab eius decursu, vel à morbiferâ vi. Referunt Plinius atque Valerius, ex Ctesiâ, Pandoræ *Naturalis.* Indiæ populos, in conuallibus sitos, ducentos viuere annos, in iuuentâ candidis capillis, in senectute nigris prædiros esse. Et Ctesias auctor est, in quadam Indiæ parte feminas semel tantùm parere, ac eo conceptu genitos ilico canescere. Solinus prodidit, cui etiam subscribit Agellius, Albanos, Scythiæ populos ab ipso natali albescere, & inde esse genti nomen. Tarquinium Priscum ab ineunte pueritiâ canum fuisse narrat Strabo libro quinto. Ita Tyrrhenus Tarcon, & Cycnus Troianus ætatis primordio cani fuere. Aliàs vi morbife- *Morbosa.* ra subitò emicant cani. Causam huius canitiei eleganter prodit Aristoteles, vbi ait, *5. de gen. anim. 4.* Γίνεται δι' ἀσθένειαν καὶ ἔνδειαν τῆς θερμότητος. ὅσοις οὖν τῶν ἀνθρώπων ὀλιγόθερμός ἐστιν ἡ τῶν τριχῶν φύσις, καὶ πλείων ἡ εἰσιοῦσα ὑγρότης ἐστί, τῆς οἰκείας θερμότητος ἀδυνατούσης πέττειν, σήπεται ὑπὸ τῆς ἐν τῷ περιέχοντι θερμότητος. ὥστε ἡ ἐν ταῖς θριξὶ τοιαύτη οὖσα τροφὴ οὐ πεττομένη σήπεται, καὶ γίνεται ἡ καλουμένη πολιά. Λευκὴ δὲ, ὅτι καὶ ὁ εὐρὼς μόνον τῶν σαπρῶν, λευκόν. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι πολὺν ἔχει ἀέρα. Ἀὴρ μὲν γὰρ πεπηγὼς ἀτμὶς, πάχνη γίνεται· ἐν δὲ σαπρῷ, εὐρώς ἐστι. καὶ διὸ δὴ οἱ ποιηταὶ ἐν ταῖς κωμῳδίαις μεταφέρουσι σκώπτοντες, τὰς πολιὰς καλοῦντες· γήρως εὐρῶτα πάχνην. hoc est,

est, Illa canities inopiâ caloris contrahitur. Quibus igitur hominibus natura pilorum parum calida est, plusque humoris subit, calor proprius nequit coquere, atque ita putrescit humor, à calore aeris ambientis. Ita in pilis alimentum cùm non coquitur, putrescit, & fit canities. Hac quidem albescit, quòd situs cartosorum albescat. Cuius rei causa hæc, quia multum aeris continent: nam si vapor se efferens concrescit, pruina fit; sin putrescat, situs. Et rectè à Poëtis in comœdiis transfertur conuitium in canitiem, cùm senectutis situm pruinam nominant. Pulcherrimum est causam huius euentus, sine quo vix senescimus, intelligere: quare altius aliquantulum hanc accersam. Pilus corpus est frigidum, siccum, durum, sensus expers, ex fuligine quadam & eluuie succorum natum. Hæc eluuies cineris quasi ideam gerit, retorridâ crassâque substantiâ prædita. Hæc geminam ob causam maximè caput inuadit, tutelæ nimirum, & ornatus. Tutelæ, ob duritiem, quâ ossibus præstare dicitur ab Abincenna. Vsus reclamare huic videtur sententiæ, quòd ossa minimo nisu frangantur, at nullo flexu ferè pili, si siccati non fuerint. Hinc illud esse respondemus, quòd pili rigantur viscido quodam madore, à pingui illo panniculo carnoso, cui etiam tanquam solo inseruntur. Collineat itaque Abincenna ad effectricem tantùm pilorum causam. non enim pilorum materia, simplex quidam est vapor halituosus, sed talis, qui gerat plurimum crassæ & terrestris materiæ. Triplex enim est in corporibus nostris halituum genus. vnum, quod exhauritur sensibus inexperto effluuio, sese traiciens per peripheriam nostri corporis, (vnde & nobis non sudantibus inquinantur indusia) cumque moram in poris corporis nectat nullam, minimè ad pilorum prouentum facere potest. Aliud maiore fluctuat, quod, impellente interdum calore, in sudorem se effundit. Tertium crassum est & terrestre, cineribus simile, verus pilorum auctor ac parens. Hæc est illa halituosa & terrestris materia, quæ per angusta cutis spiracula trusa, impedita hæret, dum viam quasi vi sibi molitur, succedenteque noua seriatim truditur, adhæsioneque mutuâ pilus fit. Quo autem crassior fuerit succus ille, vnde hic vapor exilit, eò crassamentum durius ducet pilus, quod in melancholicis fidem facit. Hæc pilifera materia non solùm suggeritur ex solis humoribus capitis, verùm etiam ex imis partibus effertur: penetrat enim hæc fuligo suturas cranij, deinde incidit in panniculum illum carnosum, & in poros cutis propellitur, & ibi hæret, eò quòd crassioris & tenacioris substantiæ sit hic vapor, qui (vt iam dixi) à proximè incumbente nouo vapore præcipitatur, ac foras in lucem postquam induit pili faciem, emittitur. At ibi vbi solum illud est ex quo fruticantur atque frondescunt pili, si pituita modestius illud rigarit, pilus ideam & colorem refert illius succi vnde nata fuligo pilifera erat. verùm si circumfluat vberius ibi pituita, fuligo variâ sese remiscens copiâ, variis coloribus pilorum ludet: nam albedo à pituitâ, nigredo maximè à fuligine est. Hinc fit quòd promptiores in canitiem sunt senes: quòd hic ager illis pituitescat, fracto iam calore in parte hac naturâ frigidâ. Et illi quibus pleniora sunt à carne & pinguedine capita, quique debellati fuere morborum perennitate: nam pituitæ copiam faciunt; quâ fortè castigatâ, nonnunquam cedit canities. Et quamuis hæ causæ se consociarint, non tamen canos proferent, ni putrescat illa pituita: nam albescunt quidem à pituitâ pili, attamen non canescunt, nisi putrescat illa, non tamen praua putredine: nam inde areæ obnascerentur. fit itaque CANITIES ex calidi natiui inopiâ, quod dum mitigare nequit succos qui adhærent membranæ cuti subiectæ, putrescunt. Ita Actius ait eos qui à siccitate cerebri laborant canescere citiùs: exhausto humido primigenio, cui succedit humor non naturalis. Quidquid igitur eiusmodi est, vt capitis calorem natiuum frangat, canitiem accersere solet; idque diu, vel subitò, vt valida causatū fuerit incursio. vt ex morbis, à quibus succi in corruptelam tracti albescunt, vt in Alpho vsu venit, quia cutis inde albet, & eo succo pili fruuntur, hinc mutantur, immutare enim veteres ἀλφαίνειν dicebant. Metus, consternatio, terror repentinus, subitaque mortis intentata formido, ita honorem faciei depopulantur, vt iuuenes ilico natos ostendant senes. Cuius rei memorabile exemplum narrat Leuinus, de iuuene quo-

Colorum in pilis causa.

Causa canitiei.

Metus causa canitiem accersens.

2. De compl. 2.

Historia memorabilis de subitâ canitie. quodam nobili, qui apud Cæsarem dum versaretur, in eius aulâ, virginis, quam deperibat, pudicitiam expugnarat, quod capitale in eo cœtu, etiam non obluctante puellâ, ob decus aulicum fœdâ libidine contaminatum, in carcerem coniectus, atque postridie ad supplicium tractus, præcedente nocte incanuit, adeò vt, amisso florido ac spectabili colore, nec Cæsari nec familiaribus notâ facie prodiret. Cæsar suppositiuum suspicatus, aut dolum, explorari iussit, an ipsus is esset, & num ementita canities, & num indecorâ canitie barba delibuta pharmaco foret: ac deprehensa, Cæsar miseratione flexus, crimen ei condonauit: satis pœnarum arbitratus fuisse in mœrore, ac conceptâ periculi formidine. *Alia historia.* Refert Iunius libro De comâ memoratu dignam historiam, quam à Francisco Dilpho equite acceperat: ea sic habet. Hispanus nomine Diegus Osorius, nobilissimâ familiâ ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato priùs cum ea consilio, in patulâ arbore ac frondosâ absconderat se: (ea crescebat in Hispaniis, intra regij horti septa) interim fortuitò catelli Melitæi latratu prodita colloquij fides, satellitum manui illum obiecit: comprehensus carcerique inclusus; dictatâ vltimâ sententiâ ita inhorruit, vt nox vnica iuuenem eundem & senem incanum videri. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum regem prodigiosæ rei indicio, effecit, vt rigore in benignitatem verso, Rex illum absolueiit, dictitans pœnarum satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum iuuentæ flore commutasset. *Exercit. 312.* Scaliger refert suæ tempestatis historiam. *III. historia.* Franciscus Gonzaga affinem suum, suspectum coniurationis, cùm in turri ad quæstionem seruari iussisset, nunciatum est manè totum repente canum factum. Quod quasi prodigium flexit principis animum: qui ei propterea & vitæ & veniæ fecit gratiam. *IIII. historia.* Quidam, inquit Cœlius, è rupe pendens, dum accipitrum pullos scrutaretur, interimque funes, quibus sustinebatur dissiluissent, subitâ formidine subitò incanuit. *V. historia.* Refert doctissimus medicus I. Schenckius ex Cuspiniano in Cæsaribus miram de Imp. Ludouico Bauaro historiam. Hic Imp. cùm ad Rhenum in armis esset: Maria Brabantina eius coniunx, Werdæ habitans, binas literas, vno quidem annulo, diuersâ tamen cerâ, atrâ, rubrâ obsignatas, illas marito, alteras Heinrico Ruchonì decurioni equestri mittit. Atque is qui epistolas detulit errore seductus, rubrâ cerâ complicatas tradit Ludouico. Qui lectis litteris amatoria agi suspicatus, dissimulatâ re, relicto apud Rhenum exercitu, quàm maximis potest itineribus ad vxorem diu noctuque contendit, & indictâ causâ adulterij condemnatam securi percuti iubet. Postea veluti conscias, Helicam virginem *An. 1256* cultello confodit: & aliam feminam nobilem, quam gynæceo præfecerat, de turri præcipitauit. Ob id horrenda illi occurrit nocturna visio, quâ vnâ nocte totus factus est canus. Argumento, nulla re maturiùs promoueri canitiem quàm metu. Huic addo mœrorem & curas, vnde ait Pindarus,

Olymp. 4.

> * φύονται δὲ καὶ νέοις
> ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
> θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας
> ἐοικότα χρόνον.

** id est, nascuntur autem & iuuenibus in viris cani crebrò, etiam præter ætatis congruum tempus.*

Alioqui & amoris flagrans desiderium Theocrito etiam canitiem vel vno die accersit, dum ita canit, οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν. Et Idyllio secundo id eleganter explicat, dum amoris vim depingit. Talem hominem ἀγεωπόλιον vocari, testatur Ælius Dionysius, quòd ante annos canos proferat, qui præcanus ab Horatio appellatur. Mirum est quod refert Suetonius in vita *Cap. 8.* Ser. Galbæ: cui cùm Hispania Tarraconensis obtigisset, accidit, vt cùm prouinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero è ministris acerram tenenti, capillus repentè toto capite canesceret. Præmaturam etiam euocant canitiem, improba viuendi ratio, lotio capitis frequens, vomitus (nam causis plethoricis implet ac *7. Sat. 6.* grauat caput) integumenta, &, inquit Macrobius, qui fiunt crebriò ebrij, citò senescunt. Nam ab his pessundatur calidum & humidum primigenium, cuius loco succedit pituita aquea, putris, humida & frigida; & ob id temporibus infesta nequitia. Doctè hac de re disserit Abincenna libro primo De decoratione, vbi ait, Sanguis dum *Cap. 35.* fruitur pinguedine, densitate, & viscositate, capilli nigredinem suam tuentur: dum autem in aquosum madorem labitur, canitiem induunt. Referunt vetularum lacte enutritos

ıuttitos citò canescere. id scio, insalubri-
r præmandi ab his puerorum pulticu-
m: nam hatum saliua nocet. Aquæ in-
ındum vitium id maturius inferunt: ita
fert Strabo, duos in Peloponneso fluere
nnes Cerum & Neleum diuersarum na-
rarum: nam si animalia ex vno poteni,
los eorundem albescere, alterius autem
juâ ebibiuâ nigrescere. Ego iam de causis
ıntrabo vela: qui de hac re amœna quæ-
ım velit, legat Macrobij caput decimum
ɔri septimi Saturnaliorum. & apud cla-
ſſimum medicinæ Professorem H. Mer-
ırialem, caput sextum De morbis cura-
:is, vbi eleganter explicat cur canescant
imùm tempora: & cur maximè homi-
:s & equi canescant: cur citiùs mulieres.
uæ autem canities ab ætatis excursu eue-
t, easdem agnoscit causas, cùm ab humi-
spermatici inopiâ, ac humidi alieni co-
à incurrat. sed hæc non ita ἀϑρόως, sed
nto obrepit pede, & primùm per tem-
inuadit: vnde Homerus appellat homi-
es πολιοκροτάφους: nam illorum musculus
ıadore circumfluit. Verùm cùm morbi-
râ à vi incani fiunt homines, simul cum
i pili eò abeunt: & deposito morbo, in
ıstinum honorem reuertuntur. Notauit
· illud Gordonius, quòd in ea quæ est ab
tatis decursu, primùm canescant extrema
lorum, vtpote imbecilliora, reliquo ad-
ıc pilo intacto ab eo candore: at in mor-
ɔsâ, incipit à pilorum radicibus, extremis
ıentibus priscum colorem. Illa quæ ab
tate, est nuncia senectutis bona ac vene-
nda Platoni, nil monstri alit: quare illi
on remedium sed honos debetur. vnde
ı. Serenus,

Quos pudet ætatis longæ, quos sancta se-
nectus
Offendit, cupiunt proprios abscondere ca-
nos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso.

In MORBOSA canitie optimū factu
ſt eam remediis anteuertere, dum prima
ræludia effundit. Quare à pituita totum
ɔrpus, & deinde caput liberabimus. Pro-
inabimus agaricum, nam cruditatibus il-
ıd succurrit, inquit Dioscorides: vtatur
epè pilulis masticinis Petri de Abano, &
:lephanginis, & vino in quo species dia-
arbith maceratæ fuere: deinde mastica-
ɔriis (de quibus libro primo Methodi)
congesta in capite pituita proliciētur. His
peractis, studium adsit, ne ſestibilit quadam
fœcūditate, noua succrescat soboles pitui-
tæ: partes (vt caput & ventriculus) in qui-
bus pituitæ consedit focus stabiliantur.
Hoc obtinebimus contrariâ vi, dico aridio-
ribus feruidisque. Sumat itaque cottidie
aquam vitæ, in quâ theriaca vel mithrida-
tium macerata fuere. Quòd si æger de ca- *Oleum vitrioli.*
lidâ vi vereatur, vino vtetur in quo guttu-
læ aliquot olei vitrioli effusæ fuere: nam
id potenter siccat. Caueant tamen siccio-
res ab vsu vitrioli: nam auctor est Razes, *Cap. 47.*
libro octauo ad regem Almansorem, quòd
in tabem præcipitat, tanta vis tussis siccæ
inde nascitur: quod vsu euenisse memini.
Quamuis alioqui idem Razes aliâs narrat *11. Contin 24.*
sibi amicum quendam, ab eius pota drach-
ma, vnâ nocte abiecisse canos omnes. Ita-
que remedium non culpamus, sed dextrum
eius vsum desideramus. Sed Galenus chal-
canthi vsum per os damnat. Nos etiam. sed
tenues spirituosasque eius partes damus.
illæ efficaciores? certè: sed non ita, vt craſ-
ſamentum illud terreum hærent: & inde
est, paucâ datæ copiâ, aliique remistæ, vt
minùs vrant. Hippocrates intus præbet to-
tas integrasque cantharides, cum alis, pe-
dibus, capitibus: nam vehementissimas
vires spirant, ac tenuitate peruadunt, cor-
poreoque craſſamento, ne hæreant, pro
alexicaco sunt. idem de oleo vitrioli cen-
seo. Interim & foris illinatur caput pauco
oleo caryophyllorum: nam inde hiantibus
poris, causa erit quò minùs congeratur in
capite pituitescens mador. Quòd si cani *Cani cum iam ad.unt.*
iam concepti fuerint, optimum factu erit
talia euocare remedia, queis, nubeculâ
quasi inductâ, obscurentur ac tegantur.
Hæc excellant etiam facultate aridâ & ca-
lidâ, cum leptometiâ: ita fugabunt putre-
dinem. Hoc voluit Abincenna cùm scribit
prodesse omnia olea calida, vt nigellæ
oleum, quod bibit vim colocynthidis, si-
napi, myrobalanorum nigrarum, cyperi,
caryophyllorum, & extimorum corticum
nucis. Abenzoar laudat oleum persico-
rum, & oleum corticum citriorum. Dioſco-
rides, in eupotiſtis, commendat silnestre
oleum, in quo myrtus macerata fuit, & la-
dano si imbuatur. Obseruabile illud quod *Num oleis vtendum.*
annotat Abincenna, falluntur, inquit, qui
oleis immixta remedia illinunt: nam non

peruadunt, nisi consocientur cum his quæ traiiciunt se, vt acetum & vinum. Quidam ineunte vere sepeliunt radicem nucis exceptam vitro, oleum addunt. Bibit radix oleum: verùm remittit illud in Autumno: hoc tingit. Accipe herbæ hordei antequam induit se in spicas, & aluminis par pondus, humo condantur excepta vitro, in aquam se fundet: hæc illita nigredinem præstat.

Euellens remedium

Hoc fit loco multorum, nam menstruo spacio nigredinem indit pilis: teneras velle iuglandes, & totidem glandes virides, non maturas, tunde vnciarum trium pondere: myrobalanorum Indarum, & sumachij adde cuiusque vnciam: scoriæ ferri, limaturæ plumbi in aceto prius coctarum, aluminis, cuiusque drachmas tres: caryophyllorum pul. & vermium terrestrium pul. singulorum semunciam: salis, drachmam: saluiæ, manipulum: ladani, vncias duas: vini nigri stringentis, libras quattuor: leniè coquantur in gemino vase, ad exhaustionem ferè trium librarum. Deinde sub fimo equino habeatur suffossum dies triginta quinque. Hoc prohibet etiam senectute capillum mutari. Dormituris penicillo hic succus inlinitur: regat se atro colore imbuto pileo: & barbæ inhæreat dum siccescat. A somno, vel ab inhæsu duarum aut trium horarum, eluatur odorifero sapone panno incluso aquaque madente. Cùm siccâris, illines oleo ladani & caryophyllorum. Scoria argenti cocta in succo malorum citriorum, aut aranciorum summè in nigrorem tingit: Ego, inquit Abincenna, scoriam ferri in eis macero tantùm. Hoc optimum, Accipe argenti purissimi iusi in tenuissimas laminas, drachmas binas: soluatur in tantundem aquæ fortis: iunge aquæ myrti, sex drachmas: olei caryophyllorum chemicè extillati, semidrachmam: pectinem irrigent hoc liquore, cùm se pectunt. nam sua caliditate & siccitate exhaurit quod pituitosum se pilis immiserat, quos & sua stringendi vi firmat ne ita pituitosa admittat, & putredinem arcet. vt etiam ex saluia oleum. Marcellus Empiricus ait, oui coruini interiora quæ sunt, impari numero in vas æneum mittes, atque illa diu coagites: quarto die lauetur caput à remedio imposito. Theodorus Priscianus, qui nomine Octauij Horatiani prodiit, ciconiarum oua in vas plumbeum iniicit, & agitat, ex hoc capillos vngit; siccatos eluit decocto betæ. oleum ex his ouis elidatur.

Mulieres Græcæ.

Mulieres in Græciâ pingunt supercilia fuligine thuris, resinæ, & masticis, ita vt nullâ lotiuâ deleri color possit. Vsu compertum est, capillos FLAVOS, ac micantes splendore, hoc medicamine fieri:

FLAVI vt fiant capilli.

Accipe fauorum cum melle libras quattuor, tritici iuditer contusi libram; aurei florum verbasci, manipulos binos; croci semidrachmam: macerentur ac distillentur. Primò exiget se aqua, dein oleum, quod mirum quàm nitidam splendentemque comam præstet. Quædam mulieres lotionibus capitis gaudent: his fiat lixiuium ex cineribus corticis salicis, cui immitte lupinos diebus decem, ac tandem incoque illi radices cannarum, colocynthis & albissimi agni caput; id candidare solet capillos. Quin interdum mulierculæ quibus capillorum non probatum colorem occultare animus est, solent eos sulphuris viui suffitu fucare, coloremque flauescentem inducere. Ruffus Ephesius scribit, albescere capillos lotione aquæ calidæ: Razes idem affirmat de aquâ rosatâ, cum caphurâ: & propterea monuit Abincenna, ne vnquam in canicie lauentur pili aquâ rosatâ. Abincenna hoc asserit de oleo sambucino.

CAVTIONES in vsu medicamentorum. Tet 2. s. 2. c. 58.

CAVTIONES: Scribit ex Galeno Aëtius, quòd ea quæ imbuendi potentiâ valent, ob stringendi aut algidam vim, perniciem creare solent feminis frigidioribus. Ab eisdem etiam promptè offenduntur qui iam canuêre: alioqui ab his metus erit apoplexiæ, epilepsiæ, lethargi, & comatis, quin etiâ catarrhi perniciosi, quem phthisis excipere solet. Propterea (quod nos in descriptis iam medicinis fecimus) pax sit à meris adstrictione frigentibus. Obseruabile & illud, vt inficiens medicina leptomeriâ gerat, quâ se in capillorum traijciat initia: & vt inlitus fiat tabescente lunâ: ita perennat tinctio. Cautio adsit ne semicani euellantur: nam qui in cultum parant equos, dum fingunt spacia equorum in stellas candentes, continuò pilos vellunt in orbem.

DIAETA.

Tota victus ratio eò vergat quò emicet eclampsi calidum natiuum: sit itaque calida & sicca: quò * διαφόρησις, diratatis tum partibus capitis, tum totius corporis, disiectionem faciat fluentis & stabulantis in canitiem materiei. Mane decursu pectinis aperiant se pori capitis, &

**id est, euaporatio insensibilis.*

negocio

gocio totum se lavet corpus, ac lætitia. uus sit memor officij. magnopere stundum vt ventriculus officium suum fa. i. sit itaque iis gratiis conditus cibus, in ostantiâ. qualitate, copiâ, & vtendi mo. , ne coctio, distributio, & appositio vim faciant. Hic enim ἀπεψία, huius funest calamitati: cùm enim violatur coctio, iguis labem hanc trahit, quam in canim deponit. Si ægri natura generalis in idorem recedit, vsum ineat piperis, sina: nam & cætera aromata Arabum maler commendat. aquæ potus nocet. frut absint, & modestè ineat vini vsum oliphori: fugiat olera quæ validè humeent: nec lac, nec pisces conferunt: assa estant elixis. Cottidie sumat myrobalam chebulam; id, inquit Abincenna, tur à canicie totam ætatem. Sistit elearer iuuentutem vsus trypheræ minoris: icus vel delicatulis dicatum remedium. nmodissima etiam est confectio de scoferri. Infunde folia auri aquæ vitæ, cum robalanis chebulis conditis, & paucis yophyllis rudiier contusis, necnon exit fragrantibusque foliis melissæ: à cæ. cochlearij parui mensuram hauriat: id iè nobile nectar, corporis vitalem & viicam ambrosiam ab omni situ tuetur. ieriaca valdè prodest, maximè iam expeo à *cacochymia corpore; alioqui peneulos creare solet. Venus bellum im. iderata pilis mouet, & depilat. Scindinonnunquam in FISSVRAS pilus, tentrioni in solens malum: cùm à squae natalem suam agnoscere videatur vim. Huic prodest victus infrigidans: & is cucurbitæ & amygdalino, cum pauvnguine rosato fiat inlitus.

CAPVT V.

PORRIGINIS *medela, quæ & Furfuratio, & πιτυρίασις dicitur.*

PORRIGO quòd se porrigat latiùs dicta, inquit Scribonius; vel Furfuratio, æcis πιτυρίασις appellatur: nam πίτυρα furfures vocantur. In hac passione, vel i capillorum mulsione fundit se porri. , & ningit furfurea squama à cute solu. vnde ita cecinit Q. Serenus,

Cùm caput immensâ pexum porrigine ningit,
Copia farris vti frangentibus edita saxis.

Quare idem auctor farream nubem hanc afflictionem vocat: nam Latini vocant farra, crassiores farinas: nos Belgicè *gort*. NASCVNTVR furfures ex vehiculo succi nutricij degenerante à sua integritate, quod epidermida in squalorem vrens, aut fœditate contaminans, à vicinâ cute non sine pruritu auellit. Hoc autem fit, dum vel solum caput extra lineam temperamenti se vetiit, integris cæteris aliarum partium ac vasorum succis: vel eùm pars aliqua corporis in vitio est, vt hepar, ventriculus: quin interdum à toto corpore fœdus succus effunditur in caput. Omitto iam quæ à foris deformant succū nutritioni dicatum: qualia quæ à fœdioris sueci cibis, salsis, acribus, cæpis, venere inuenusta. Quòd si itaque solum caput intemperie perfusum ex puro sanguine impuram materiam suggerat, id hoc symbolo se prodet: etenim nulla altera pars in querela fuit; sed solum caput calore & colore suffusum non genuino apparuit: quin & interdum madidius. Hic nec phlebotomia nec pharmacia locum inuenient: sed id, eùm æstu incanduit, vt alsiosum fiat studendum: leniterque dum madet siccandū; & quod vitium traxit modestè excludendum: & tandem vt vitalis humidi viuacitas stabiliatur studendum: ita nec latiùs se putrilago effundet, nec porrigo altiùs se porriget. Primò abstergeantur à capite furfures, & discutiatur malum: itaque hoc Oribasij confert in leui malo: Accipies furfurum vncias nouem: coques in aquæ vnciis viginti: addit Aetius, diu fricandos esse tunc furfures in aquâ; postea colabis, & cremorem coques ad spissitudinem vini, adiectis aceti vnciis quinque: eoque caput illines. Postea elue caput aquâ in qua cocta est beta, vel lupini, vel semen fœnigræci. Actuarius maluam coquit in aquâ marinâ, dū superest quinta pars; hanc affricat. Et Q. Serenus,

Hanc poteris maluæ radix decocta leuare.

In valido capitis æstu porrigo eluatur decocto maluæ, fœnigræci, bellis, violariæ, florū meliloti, furfurū linamento exceptorū. Postea vnge citra morsum digerente, & sine

Causæ.

Prorrh.

A solo capite signa.

Remedia.

ſine algore alſioſâ medicinâ: fiat inlitus ex vnguento roſato, cum oleo in quo flores & ſemina cucurbitæ inſolata ſunt: his remiſcemus quid olei ladani: quod ſi maduerit, myrtillos iungimus. Quodſi caput non per * πρωτοπάθειαν, verùm potius per ἐπιγένεσιν, id eſt, propagationem cauſarum morbificarum, vitium traxit, id partis, quæ in vitio eſt, peculiaria notabunt ſymptomata. Quare huic tunc medicina fiat. arceatur itaque ſucci contaminati inuaſio à capite: & qui iam in eo ſtabulatur, exigatur. Eodem modo tranſigendum cùm à toto corpore curſum ſuum in caput flectit ichoroſus ſuccus. Itaque reuulſionis gratiâ aperiatur vena, ſi modò circumfluat corpus ſanguine: ſin cacochymiâ fœdetur, pharmacum ſumat. Ita abducto qui in inſidiis hærebat ſucco, tutò Topica remedia, etiam validiſſima capiti imponentur, ad exhauſtionem ſucci morbifici. At quonam pharmaco vtendum? id ſuccus morbifer dicet. Sanè portigo ipſa, & cutis à furfure nudata ideam referet ſucci à quo obſeſſa tenetur. Madent furfures à pituitâ, quæ tamen hìc ſalſa eſt, vel potiùs eius ichor: liueſcunt à melancholiâ. Purgatâ parte vnde effunditur ſuccus, vel toto corpore, cùm inde naſcitur hæc fœditas, euacuato, prouiſio habebitur ne iterum ſuccreſcat mali focus, & vt putredo ſiſtatur, redintegratâ temperie totius, vel partis labefactatæ. Et ſi qui geniti etiam nũc ſucci in caput viam affectant, auertantur deriuando: & ſi qui effuſuri ſe eò, reuellantur: quique iam infudère ſe & per cutem iere, exhauriantur apophlegmatiſmis & errhinis, vbi pituita moleſta eſſe pergit: & tandem ne caput aduenas excipiat ſuccos, modeſta firmetur ſtrictione. Idcirco Topicæ medicinæ, inquit Galenus, optimæ ſunt quæ abſtergent, & quæ diaphoretica exhauriunt ichorodea inquinamenta, ac robur cuti afflant à ſtrictâ vi. Primò lauetur caput decocto nicotianæ herbæ, & radicum oxylapathi, florum meliloti, furfurum linamento exceptorum. Loto ſiccatoque capite ſpongiâ, accipies vitrioli vſti drachmam; teres cum indurato albumine oui, exprimes ſuccum, cui iunges oleum amygdalinum amarum vel vitellorum ouorum. Poſtea accipies argillam, cui iunges quid ſulphuris viui, chalcanthi: includes hæc lineo ſacculo, & aquæ immitties cum foliis lapathii, vel rutæ, & medulla colocynthidis, vel agarico, vel foliis branchæ, vitis, ſalicis, arundinis, mercurialis, vel parietariæ, fumariæ, centaurei, hyperici, abſinthij: tandem cum veratro, bryonia, radice ari, ſtaphyſagriâ, vel lupinis: coque horum aliqua ex aquâ, fiat lotio; & dum ea fit, affricabitur caput amygdalis amaris decorticatis, cum aquâ aut aceto tritis, inquit Aëtius. Idem præſtant furfures, vt ſcribit Marcellus Empiricus, ſi caput inde aſſiduo in balneo lauatur: ita farina ſeminis fœniculi, ex vino inducta capiti. Quod ſi ſqualidum & aridum fuerit corpus, madida vi perfuſis fiat lotio: vt ex ſeminis fœnigræci decocto, ſem. lini, vel foliis bugloſſi, lactucæ. Inde vngatur oleo amygdalino, & ouorum, cum ſucco nicotianæ. Inter Empirica remedia ſcribit Marcellus, porriginem potentiſſimè ab hac potione purgari; roſmarinum teres, ſuccumque eius vino vel aqua ſcripulis tribus dabis potui. Et ſi fiat lotio, taurino lotiô vetuſtiſſimam porriginem tolles. CAVTIONES. In Topicorum remediorum fabricâ cautio adſit, ne validâ vi ſtringant: hoc enim eò palindromen daret, vnde anadrome ſuccorum, malis ægrotorum rebus profecta fuit. Itaque longè tutiùs reſoluetur in tenues auras ſuccus, quàm ſi intùs claudatur: ita enim creare ſolet noxam dentibus, oculis, auribus. Abſtineant in VICTV ab aromatibus; nam ſurſum flectunt ſanguinem & ichores: & à flatulentis rebus pax ſit: nam caput feriunt, & illud implent: abſint ſalſa, acria vt porrum: & nimia venus vetanda: ocium etiam eſto ab his quæ mox à cibo calorem ad corporis peripheriam promouent, qualis & ira. vt breuiter dicam cum Archigene, maximè pepſi ſtudeat æger: hoc eſt, œconomiæ naturalis viuacitas proferatur, in coquendo, diſtribuendo, apponendo, excernendo: vitentur igitur cruda, & fœta in crudos ſuccos. Frictione diaphoretos manè cutis capitis fiat, vnctaq. manu oleo amygdalino amaro caput mulceatur. Aquilo & ſol à capite arceantur. Paſſulæ & pruna ex aquâ ſaccharatâ cocta in primâ veniant menſam. Celſus ſæpè radit caput, ac inlinit ladano, cũ myrtæo vino. His ego ſuperſedeo in nõ ſontico morbo: quãuis ſcripſerit Marcellus, ſe in perniciem hoc malũ conuertere, niſi occurratur.

CA-

Marginalia: * i. eſt, primum affectum. — A vitio partis. — A toto corpore. — Empiricã remediũ. — CAVTIO. — Diæta.

CAPVT VI.

De PEDICVLIS INFESTANTIBVS, quam passionem Græci φθειρίασιν appellant, hoc est Pediculationem, à pedum copiâ, quâ hoc animalculum abundat.

INTERNECINA hæc fœditas toto corporis effusa habitu, Pherecydem tragicum Syrium & celeberrimum philosophum enecauit. Ad eum ita afflictum cùm Pythagoras discipulus visendi gratia accessisset, ac πῶς διάκειται, hoc est, vt valeret percunctatus esset, digitum per ianuam exerens χροὶ δῆλα, ex corpore, inquit, palam est. vnde Q. Serenus, (Historia.)

Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi?
Qui nimio sudore fluens, animalia tetra
Eduxit, turpi miserum quæ morte tulerunt.

Memini, ni fallor, me apud veterem scriptorem legere, hunc sibi τῦ λόγυ nomen sumpsisse. Sed hoc, auctore D. Hieronymo, significat causam vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quod solùm in Christo Dei filio locum habet. Eadem pestis Alcmanem poetam, Herodem Agrippam Iudææ regem, & Antiochum Epiphanem lacerauit. Scribit Plutarchus in vita Syllæ, ex antiquis Acastum Peliæ filium hoc morbo discerptum fuisse: & Callistheoem Olynthium carceri inclusum his feris prædæ fuisse: & Mutium Iurisconsultum, & Eunum Siculi belli seruilis auctorem, miserabili hac pernicie peresos esse. Sed Sylla, inquit Plutarchus, leui ex causâ pullulantem morbum aluit, & vlcus innascens sibi non intellexit, dum caro in pedunculos tota conuerteretur. Tunicæ omnes, thermæ, lauacra, dapes hac sorde fœdabantur, & pœdoris magnitudo omnia purgamenta superabat. Et hoc nostro æuo non obscuræ historiæ sunt eorum qui morticinâ hac calamitate tecto Dei iudicio, post sæuam tyrannidem, quâ se in summi Dei viscera cruentârant, & lento fœdoque cruciatu pruriginosi doloris peresi fuere. Nam diuina, quæ in ipsis alimentis hominum habitat, Nemesis his nutricatum in nutritione negans, in cacochymiam inueterascere cogit corpus, quæ toto corpore sparsa, animalcula hæc profert: quæ cùm nec somnum obrepere sinant, consectariam cacochymiam adferunt: quod sine dubio Syllæ, & aliis euenit eiusdem mentis corporibus. Hinc itaque cachexia viscerum oritur, appetitus languescit, color fœdatur, venulæ abraduntur, futuræ calamitatis nota: quòd viuacitas naturæ fatiscens, nutriciũ succum in eum cultum ampliùs formare nequit, vt eo pro prædio suo vtatur naturæ genius. De Foco huius mali ita existimamus, si modò causæ naturales locum inueniunt, quod sine dubio affirmamus, maximè in pedunculis non calamitosis, nec ita efferatis, quos Aristoteles ἀγρίως vocat, horum locum ortus ac causas ita ex naturæ œconomiâ labefactatâ inuestigamus. Dum in nutricatum partium corporis restagnat sanguis, euomit excrementa quædam tenuia, vel crassiora. Tenuia per *ἀδήλως διαπνοὴν fugantur: mediocria in sudorem se effundunt: crassiora sorde inquinant partes, aut restagnant in cute. Hæc autem cutis suam amplitudinem in profunditate gerit. Quodsi itaque hoc crassamentũ excrementosum peripheriam cutaceam occupârit, in porriginem se porriget: sin in altum se insinuauerit materia hæc tertiæ coctionis, & vnà malignitatem acrem redolear, areâ creabit: quodsi illud suaue & calidum fuerit, nec malignâ putredine contaminatum, sed modestè putruerit, & si ima in cute prope carnem stabulauerit, pedunculos proferet: nam caloris in cutis superficie efflorescentis nõ ea vis est, vt animal gigni in ea possit. Professor regius Louaniensis olim Brugelius mihi retulit, sese in humano secto cadauere, postquam aperuisset ventriculum, vesiculas ei affixas deprehendisse pedunculorum plenas. Aristoteles quinto De historia animalium, pedunculos ex carne gigni existimat: & Theophrastus libro secundo De causis plantarum, ex sanguine putrido hos surgere putabat: horum sententias refutat clarissimus medicus D. Mercurialis, capite septimo De cutaneis: & libro ij. Variarum Lectionum, capite iiij. Madida & calida gaudent intemperie pedunculi, & ea negligentia cultus, quæ

(Margin notes: Act. Apost. 12. — Locus affectus. — * insensibilem exhalationem — Causa.)

D suaue

suaue recrementum tertiæ coctionis in putredinem abigit. Ita his blanditur puerorum voracitas, & humidorum corporum intercelusa solemnis euacuatio. Verùm necesse est accessione causæ efficientis, quæ est calidum natiuum restibile in contaminatâ materiâ, quod mitigans pepasmi capacem materiam, adeò eam expolit, vt viuacitatis indat formam. *Efficiens causa.* In externis causis Abincennæ est aer frigidus, qui intercipit exhaustionem materiæ excrementitiæ, maximè, inquit, si leptomeria cutis adfuerit, quæ prolectat in se recrementa. *Externa causa.* Caricæ largiùs sumptæ pituitosum & crassum sanguinem præbent, qui facilè in putredinem abit, cùm ægrè peruadat aluum, & hinc pedunculi agminatim gignuntur. propterea, vt ait Galenus, antiqui his salem consociabant in mensâ. Neglectus mundiciei in lotione, purgatione assuetâ, indusiorum mutatione, exercitio, & venere, foetus in hunc foetum. Iam ad præsidia accedo. *Remedia.* Primùm accidatur antecedens causa ex quâ pedunculus surgit, hoc est, materia illa crassa in sanguine primò attenuetur. *Præparantia.* Id fiat decocto & succo scabiosæ, aut scordii, & Iupulorum, cum saccharo. Dein purgentur agarico, carthamo ex sero lactis: *Purgantia.* accipe pilularum de hierâ cum agarico scriptulos duos; trochiscorum alhandal, grana tria. Si aliquod viscus in vitio fuerit, vnde surgit hæc materia, illi remediandum erit. Causa autem CONTINENS quæ capiti insedit, ea Topicis præsidiis eximenda erit, & prouisio habenda ne latiùs serpat illa putredo. *Continentis causæ curatio.* Talia sunt quæ leptomeriâ præcellunt, quò penitus peruadant & sicca, vt putredinem arceant: quin diaphoresi excellentia, vnde tenues euanescant in auras. Galenus commendat semẽ staphysagriæ, ex aceto acerrimo; Æginetа affundit oleum: valdè extenuat. Vel ex aquâ coquatur hoc semen, cum foliis nicotianæ, vel persicariæ, absinthii, betonicæ, aut marrubij, centaurei, parietariæ, vel cum radice oxylapathi, gentianæ, lupinis, colocynthide, elleboro, alumine, nitro: & fiat lotio capitis. In tenellulis accipies olei amygdalini amari vncias tres, cui inde abrotani semen, & semen staphidos agriæ, vel piper, adde succi limonum aut aceti parum: & fellis taurini drachmas duas: fiat colatio, & illitus. *Occidentia reducta cutis.* Si confertum necare hos cõsilium est, miscebis hoc oleo ellebori albi radicem, argentum viuum saliua domitum, sulphur, alumen, nitrum. Quin hoc oleo etiam illinatur pileolus, quo caput tegatur vno aut altero die. Accipe staphidis agriæ, radicum ellebori, cuiusque vnciam: olei laurini, vel amygdalini amari, vncias quatuor: hoc vngatur totum corpus. Sed nobis exploratissimum hoc est, Accipe cocculos Indiæ vel piscatorios, hos misce cum succo Nicotianæ, ac suillo adipe excipe. hoc cunctis præfero. Abincenna hoc inter valida censet; Accipe sinapi tritum cum aceto, in eo extingue argentum viuum. Elegans est etiam hoc, Accipe aquam vitæ, huic inde semen staphidis agriæ, baccas lauri, & præcipitati decimam partem: macerentur diebus aliquot: sindon duplicata eluatur in hac aquâ, & siccata capiti imponatur. Medullæ assati pomi immisce lithargyrum: id validè enecat pedunculos. ita etiam vnguentum nutritum, cum sextâ parte argenti viui. Tandem, à capite si prognata materia fuit, si id calidius percipiatur, alsiosum reddatur. Si madidius, siccescat: si densior cutis, rarescat. *Corroborantia.* CYRONES vnà cum prutitu facilè enecos: accipio vnguentum iolatum, misceo parum sublimati: statim iuuat. *Cyrones.* Sed cautio sit ne nimium inspergatur sublimati; ad summum decupla sit proportio. Alij hyoscyami succo feliciter eos necant. Cimices promptè necat musci odor, peculiari quadam ratione, & statim. *Cimices.* CAVTIO adsit, ne nimis seuerè, dum nondum purgationibus expeditum à foeditate corpus fuerit primæuæ causæ, topicis remediis sistatur horum prouentus: *Cautiones.* nam scribit Aristoteles eos cæteris sanos esse capite, qui pedunculos gignunt: nam absumuntur ita humores putridi: nam succo carnis pro pabulo fruuntur; quare iam fato rigentem carnem deserunt. A sandarachâ in capite obstinendum; nam depilat. Alias partes si inuaserit pediculus, vt mentum, axillas, pubem, fotentibus debellentur. Tunc iunge oleo amygdalino amaro, & oleo ouorum, argentum viuum, ad semidrachmam, cum sulphuris drachma: adde succum limonum, & sandaracham, de qua ita Dioscorides, φθεῖρας φονεύσεις ζὺν ἐλαίῳ τριφ. A VICTV exulent succi crassi, & eorum parens cruditas. *Diæta.* Aceto condiantur cibi, limonum

num succo, aut oxalidis, aranciorum, granatorum. Acribus indulgeat, vt aromatis, origano, sinapi: abstineat à fugacibus fructibus: sæpè vtatur theriacâ. Auctor est Marcellus Empiricus, serum, id est, aquam lactis quæ remanet facto caseo, si quis adiecto aceto in potione aliquoties sumpserit, ita liberatur à pediculis vt penitus extirpentur, nec postea in eo renascantur. Ceruini cornu scobes limatæ, vt scribit Alsaharauius Arabs, & ex vino potui datæ, pedunculos in capite lendesque nasci non sinunt. Accipit Alsaharauius fœnigræci, & cornu cerui æquas partes: dat cottidie drachmas tres, cum vino temperato, vel aquâ glycyrrhizæ, aut aquâ apij. Dioscorides in Euporistis propinat coriandrum tritum cum origano & vino. Sed de hac nauseâ iam satis.

Empiricũ remediũ.

CAPVT VII.

De FAVO, *qui etiam μελικηρὶς capitis, CEREVM à Celso, ab aliis Cerio, κηρίον Græcis dicitur.*

Et de ACHORIBVS, qui Celso Vlcera capitis manantia: & Plinio vlcera capitis emanantia. Zahafati Abincenna, & Zagrum Abensoaris: alij Lactumina vocant. Præterea de TINEA, & de FICV.

FAVVS à fauorum ideâ dictus: nam multis foraminibus, instar fauorum, peruium est vlcus, cum tumore paruo, manatque mellito tabo. Est itaque paruus in fauis tumor. verùm, inquit Galenus, non tam paruus vt in achoribus, qui tenuibus admodum & plurimis perfodiuntur foraminibus, quæ tenuem in se humorem, modicè viscidum continent. Quamuis scripserit Octauianus Horatius vnum ex illis patere. Est itaque paruum in capitis cute vlcus achor: nam Erotianus inter pustulas numerat Achoras. Et etiam nomen id insinuat, sic enim dicuntur, quòd minimum locum occupent, quodque angustis spatiis tenuem humorem concludant, ἀπὸ τοῦ χώρας. & α priuatiua particula: vel quòd tenuibus foraminibus erodantur: vel, vt ait Trallianus, achor quasi ichor dicitur; quin Pollux ichorem ponit loco achoris. At FAVVS maiora habet foramina, quæ humorem hymettio melli non absimilem continent. Vt igitur breuissimè dicam horum discrimen, à fauis mellitus crassiorque succus emanat patulis foraminibus: contrà in achoribus. Non contemnenda leuiter mala, quamuis puerulis non rite in vtero habitis, non male efflorescant. Sed in adultis fauus interdum ossi capitis putredinem transmittit: ita vt, secto pericranio, os ipsum radere conueniat. Quod vsui venit cuidam Empirico præsidiorum luis venereæ callentissimo, qui in capite tactus hac calamitate, à nobis auxilium implorabat. Huic erat cauterium, si cum candenti ferro conferatur, (cui tamen bonitate non cedit) Gratiis consecratum, ex quo non minimam pecuniam fecerat inter Hispanos bubonibus occupatos (de cuius fabricâ aliàs egi) hoc cùm cranium eius à carne nudatum in nostrum conspectum venisset, carie arrosum deprehendimus; rasum, dextrèque habitum euasit. Quin horum malitiam summus præceptor (cuius tanta fuit benignitas, vt nihil sciuerit quod nos nescire noluerit: tanta autem solertia & sapientia, vt nemo post eum sciuerit, quod ipse ignorauerit) libro secundo Prorrheticon ita scribit, τοῖσιν ἀνδράσιν τὰ δ' κηρία δεινὰ ἐπιγίνεται, id est, viris adnascuntur faui formidabiles, & periculi pleni. Quare quidam sunt maligni faui. Hi autem noscuntur hac notâ, si euulsi capilli viscidi quid & crassi circa radicem gerant cùm extrahuntur, id mali prauitatem denunciat: tunc enim non facilè ad neoterismum redintegratur caput, maximè cacochymo corpore. FAVVS origo est ex humore mixto, qui partim tenuem & mordacem, partim crassum in se succum habet. Tenuis igitur humor cùm mordax sit, primùm ad scalpendum cogit homines, hinc ad scalpturam tumor augetur, & in eo foramina fiunt. ACHOR oritur ex pituitâ salsâ & nitrosâ; nam sanie profluit, aquæ simili in quâ recens mactatâ caro lota fuit, adcoque cadauerosa, & liuida; vel crassiora etiam quædam euomit mellita. Innascuntur

Gal. De tum. præter natur.

Achor quid.

Vnde dictus achor.

Fauus.

Differentia.

Vt mali.

Hip. De morbo sacro.

Historia.

Hippocrates in benignitate.

CAVSAE.

1. Rg. cõ.

De tum. præter nat.

tur hi succi corpori à cibis fœtis in ichores nitrosos, salsos, calidos: fit etiam affrictu.

SIGNA. ACHORES, vt scripsit Crito, oriuntur plærumque præcedentibus sursuribus, & ferè etiam scabie. Quis humor hunc alat fœtum, elucebit ex manantibus ex vlcere excrementis, & ex loci morbo obsessi qualitate, & ægri naturâ: naturâ dico communi, propriâ, insitâ, & aduentitiâ: in temperamento, habitu, & diætâ.

CVRATIO. CVRATIO fiet causæ excisione, victus castigatione, teoui saltem præparatione, deriuatione, vacuatione partis afflictæ, detersione, discussione. Sanguine si circumfluit corpus, aut caput, eximatur is à peculiaribus venis. vt præparemus ad exclusionem succos, coquemus boraginem, buglossum, cum scabiosa & lupulis: vel horum succos cum sacharo. Et nitrosi salsique succi purgentur agarico, rhabarbaro, sacharo rosato, vel coque polypodium cum aniso: eius binis vnciis remisce confectionis Hamech binas vel ternas drachmas. In infantulis lac nutricum sentiet pharmaci vim. Ita habitâ prouisione de toto corpore, caput ipsum euacuetur apophlegmatismis, & errhinis. His ita ritè paratis, ad ea

Topica. veniendum erit quæ capitis parti afflictæ imponuntur:

Cautio sed eâ cautione, vt sæpè repetatur purgatio. Si itaque iam iam innatum sit malum, aliqua repellendi vis consocietur siccantibus, vt myrtus, salix: alioqui incidendi, si lenta; attenuandi, si crassa; siccandi & digerendi, si longè tenuibus ab

Notandũ. excrementis madent, vt valeant. Et semper id hæreat menti, vt, si crassior cortex obsepiat malum, via detur recrementis: ita enim pus depascendo non ferociet amplius. at repercutientia hoc blandimentum negant: parciùs igitur istis vtendum: & iam iam inuadente saltem malo, & corpore puro. Fauus eisdem remediis cedit quibus achor, iunctis abstergentibus & tenuantibus, vt nicotianæ succo, rutæ, ari-

In recenti malo. Matura remedia. stolochiâ. In recenti malo fiat lixiuium ex cineribus salicis, fraxini, vel brassicæ, in aquâ fabrorum; huic incoque capita rosarum, vel folia quercus, vel pimpinellæ, flores meliloti, stœchados, agaricum, radices enulæ, vel lilij, aut bryoniæ, myrtillos, fiat lotio capitis. Dein inlinatur vnguento ex succo pimpinellæ, & herba Roberti, & foliorum quercus, adde vnciam tutiæ, & quid ladani, cum vnguento rosato, addito aceto coque. Vel ex Octauio Horatiano, oleum rosatum, vel myrtinum tere in mortario plumbeo, dum nigrescat & pinguescat: dein in alio mortario alterius metalli tere cum dicto oleo lithargyrum & tutiam. Sed cautio adsit in pueris de retru-

Cautio in pueris. sione & materiæ astrictione; ne fiat metastasis, vnde facta fuit anadrome: nam his morbus hic sæpe sanitas est, & κατὰ λόγον naturæ iis euenit. Modestè igitur in his liceant & stringant, vt tutia, & argenti spuma, & zinziber: hæc excipiantur vnguento rosato, vel excoctâ pinguedine ex carne fumo duratâ. Sin illi grandiusculi, & vehementer madeant, iunge gallarum pertusarum pollinem, vel plumbum crudum puluerisatum, & carpto linamento imponatur: & sindoni assuantur folia hederæ, pro tegumento aut pileolo; vel brassicæ folium tabefactum ab igne capiti imponatur: ita non arescet vis remedij, ab æstu flagrante malo. Ita puerulis tenellulis, vt effundatur putrilago, saltem betæ vel brassicæ folium imponimus. Sin rebellem

Nouum. qualitatem redoleant hæc in pueris, hoc remedio, à nobis primùm vsibus medicis illato debellabitur: sexta vel septima pars argenti viui cū plumbo ab igne fuso committatur; mox ab igne fundatur vt coalescat: hoc modo ita peruadit argentum viuum plumbeam massam & exedit, imò calcinat, vt tenuissima friabilitate in pollinem subtilissimum sine labore comminuatur: nam mercurius calcinat omnia metalla. Hunc puluerem incoque dictis

Vis mercurij. iam vnguentis. Eisdem vtemur etiam in grandioribus: & etiam in veteri malo, non tamen effero. Ita etiam vnguento de tutiâ

Veteri si maligno. magistrali, cui misce puluerem flauum corticum vstulatorum aranciorum malorum: vel parum vitrioli, si validè madet vlcus & caput. In effero malo, ac duro cor-

Efferum si malum. pore, fiant lotiones ex rebus validioribus: talia descripsimus capite De fursuribus: vt lupinorum, & radicum cucumeris agrestis. vel foueatur succo herbæ D. Iacobi, absinthij, ireos, fumariæ, betæ, marrubij, vel nicotianæ & illinantur hi succi. Si validius res volueris, iunge mediam partem succi cucumeris asinini; vel iunge sulphuris loti aceto partem quartam. Si medio-

Mediocre. cre velis, accipies axungiæ veteris vncias quat-

quattuor, sulphuris triti in vino austero semunciam: pulueris sinapi optimè triti scripulos quatuor. Axungia hæc si elota fuerit aquâ vitæ, potentius digeret: si aquâ rosarum, validiùs reprimet. Aliud, Accipe olei hyperici, olei iuniperini, vel laterini, cuiusq. vncias tres: his diu immacera rancidas nuces contusas, & semen nicotianæ, myrrham, sulphur, fuliginem furni, argentum viuum, lithargyrum, & interdum (dum abstergendum) aliquid æruginis. Cùm fortius velis, iunge calcem sæpius lotam, tartarum, chalcitidem, sandaracham. verùm hæc vbi crassissima melligo, & humidissima cutis capitis: nam squalidos læderet. Omnium robustissimum est hoc Gordonij, quo etiam vtebatur ad omnem malignam cutis fœdationem, etiam ad lepram: accipe vtriusque ellebori, sulphuris viui, chalcitidis, auripigmenti, lithargyri, calcis viuæ, vitrioli, aluminis, gallarum, fuliginis, cinerum grauellatorum, singulorum vnciam: hydrargyri extincti, viridis æris, cuiusque vncias binas: fiat puluis. Seorsim habeto succum boraginis, scabiosæ, fumariæ, oxylapathi, aceti, singulorum vncias tres: fæcis olei antiqui, libram. bulliant ad exhaustionem succorum: postremò affunde præscriptum puluerem, & picis liquidæ, semunciam, fiat vnguentum. à Vigone & Guidone fides huic remedio asseritur. In venereis fauis & achoribus miscebimus sescunciæ vnguenti de althæâ, scriptulos quatuor hydrargyri: & illinantur etiam artus. Quodsi inflammatio, & dolor afflixerint simul ægrum in his vlceribus, à siccis remediis temperandum erit; & potiùs vtemur decocto plantaginis, & meliloti, vel chamæmelorum: & à fotu inlitus fiat ex vnguento rosato, cum succo sedi minoris, solatri, aut cerusæ, vel lithargyri decimam aspergemus partem. vel ex farinâ hordei & fœnigræci subacta oleo, fiat emplastrum. aut ex solatro & parietariâ coquatur cataplasma. Sedatâ inflammatione, tunde capillos, & elue decocto fœnigræci, & ad fortiora redi. VICTVS prudenter ineatur ratio. Quicquid fœtum est in luxuriantem succum nitrosum, salsum, ab hoc sibi caueat nutrix: quale enim earum lac, talis totus fit puer; nam merè lacteus est. Iam pauca de FICO. Efflorescit hic tumor in cute capitis, tegiturque eschara citrinâ, quâ detractâ elucent vitalis & rubescentis carnis acini, qui ideam referunt seminum ficuum, non sine cruore. Oritur nō à tam sero humore vt fauus, sed medio quodam succo inter furfurum auctorem, & achorum. Adimatur crusta, cataplasmate imposito ex nasturtio & axungiâ: nam hoc, auctore Pareio, diuturniore vsu persanat. vel ficum, & semen lini, & elaterium coque in aquâ, & impone. Dein, si contumacior, vnge Guidonis vnguento vel oleo hyperici, vitrioli, & nardini æquis partibus. Huc etiam pertinet TINEA, Arabum Assaphati siccum, & Semotin. Vetustiores quidā achoras tineam vocant, ob foramina, quibus perediṫur vt vestis à tineis. Sed iam scabiem illam vulgatam siccam, puerorum maximè capita perambulantem, tineam nominant. Squalidior cæteris iam recensitis noxis, sicciusque malum, quod quasi acrimoniâ quadam melancholescit, & à siccis nasci succis videtur. Est enim hæc tinea scabies quædam capitis, squamis arida, odore tetra, si quid emittat sicci tabi. Quis tamen succus hanc dederit, crustæ dicet qualitas. Blandior hæc euenit infantibus, quibus interdum vultum etiam deformat, non ritè à fœta habito fœtu. Est & alia tinea maligna, cui initium dedit contages, vel efferus succus, cinericiâ crustâ conspicuâ. hæc in aream abit: & ab huius vetustate si indurata fuerit cutis, extra spem sanationis erit. Quantum ad curationem, eam inibimus, (prouisione primùm habitâ de toto corpore, bileque melancholescente abductâ) remediis tenuantibus & attrahentibus. Capite loto primùm scriptis remediis, ac raso, locus tineosus inlinatur oleo amygdalino dulci, cum pinguedine gallinæ: & fricetur sulphuris viui partibus duabus, cum vnâ salis fossilis, dum sudor in capite erumpat. Hoc modo, inquit Marcellus Empiricus, intra sex dies curabitur tinea. vel illinatur oleo sulphuris, & amygdalino. Aut accipe sulphuris flaui, terebinthinæ, cuiusque drachmas sex: olei rosati vncias tres: vini optimi semunciam. coque miti foco, dum vinum euanescat. CAVTIO in his malis adsit vt frequenter purgetur corpus; ne fiat nouus nouæ materiæ synathrismus. Et studendum in his semper vt crustæ cedant. In his fœditatibus iam nar-

Marginalia: Lepra. / Venereis fauis & achoribus. / Si inflammatio & dolor. / Diæta. / Ficus. / Tinea. / Quid. / Maligna tinea. / Remedia.

Empirica remedia. narratis, vsus quædam non contemnenda obseruauit. Hoc cognitum mihi est euporiston, quod nunquam me fefellit. Accipio pinguedinem, quæ coctione carnis fumo duratæ eliquatur: huic misceo puluerem zinziberis, & inungo. In contumaci malo, misceo parum argenti viui: quod sæpe vsu innoxium deprehendi in pueris. huic, si madeat, cerusa vel lithargyrum consociari poterit. Alij accipiunt fæces gallinæ vstas, melle exceptas. Quidam althææ radices coquunt cum pueri vrina. Aloën vel thus coque cum oleo vitellorum ouorum, vel hyperici cum oleo: & crassamentum illinatur. Aliud, oleum nicotianæ. Aliud, allium cum caule comburit Aëtius; cinere cum oleo vtitur. Aliud, tabaco vino in veteri coctus. Aliud, tabescens crassior muria halecum, cum vrinâ, aceto, & cinere halecum fumo induratorum. Aliud, conserua baccarum iuniperi, cum aceto, melle, caphurâ, alumine, fuligine furni, & puluere tenuissimo sulphuris. Vbi madent vlcera, præclarum remedium est puluis silicum, qui primùm quatriduo macerantur aceto forti, dein clibano calcinantur; huiusmodi puluis inspergitur salutariter admodum: nam discutit & absterget. Si hydrargyrum coquatur in oleo amygdalarum amararum dum nigrescat, optimum erit hoc oleum. Sed iam de his satis.

CAPVT VIII.

De PVSTVLIS & efflorescentiis in capite & facie: & de DECORE conciliando faciei.

Obsidetvr etiam nonnunquam cutis exiguis quibusdam pustulis instar bullarum eminentibus, quas Psydracia vocant. *Psydracia.* Hæc duris tuberculis primùm efferuntur, quibus pressu pertusis, fluxum quid, saniosum & aquosum effunditur. Maximè à sudore nascitur psydracium; dum enim frigidâ rigatur facies & caput, æstu postquam incaluere, oppressus sudor in pustulas se colligit. Aut exilibus obsidetur hæc cutis ac calentibus pustulis, *Helcydria.* quibus varius est color: his ruptis exulcerata se prodit caro, helcydria dicere. Quin interdum exanthematis obsidetur facies & caput; *Exanthemata.* Latini efflorescentias, papulas; & eruptiones pituitæ vocat Plinius: hæc in molem ambustorum se attollunt, & sunt superficiariæ cutis faciei & capitis exulcerationes, rubentes & subasperæ, inquit Trallianus. Hæ molestiæ au- *Causa.* ctorem suum agnoscunt capitis cute conceptum pituitescentem cruorem æstu incandescentem, cùm eius euaporatio prohibetur. Attamen emanant sanies, & qua- *Signa.* litas cutis capitis auctorem mali exhibebunt. Vt his rectè consulatur, primò pur- *Remedia.* gentur pilulis aureis, vel electario de succo rosarum. Facies lauetur decocto fœnigræci & radicum petroselini. & fiant illitiones: vt, Accipe radicum lapathi acuti, enulæ campanæ quãtum lubet, coque ex aceto, vel iunge mediam partem lixiuij ex cineribus vitis: hæc muccago misceatur axungiæ veteri, lotæ aquâ vitæ, vel aceto. Aliud, lilij radix affricta, postquam cocta fuerit ex aceto & aquâ, cum thure. Aliud, oleum laurinum cum malicorio, aut balaustiis coctum. Aliud, anchusæ radices vstæ, & tritæ cum oleo. Si duriora omnia appareant, fit illitus ex maluâ, meliloto, radicibus lilij coctis, & adipi, & oleo ad crassamentum consociatis. Si madentiora, vtemur hoc Traliani, Accipe lithargyri, cerusæ, cuiusque vnciam: aluminis, foliorum viridium rutæ, cuiusque semunciã: ex aceto & myrtico oleo inungantur. Si pustulæ & vlcuscula fuerint sine inflammatione, licebit (valido certè auxilio) vnguento rosato indere parum sublimati hydrargyri. Attamen frequenter illiniri non debent, ne inflammentur. Aut tangantur aquâ rosatâ, quæ accepit sublimatum; sed parcè misceatur sublimatum: ita vt vnciæ binæ liquoris reddatur scriptulos argenti sublimati, nec vltra drachmam committatur, & vnà bulliant. Si EXCORIATIO ca- *Excoriatio capitis.* pitis molesta sit, aspergatur lithargyrio: vel adde plumbi puluerem, misce cum oleo myrtino, & vino, & illinatur. Poterit etiã cataplasma imponi ex farina hordei, vel fabarum cum maluâ. Ad ψυδρακίσματα, *Psydracismata.* id est, cum vehementi prurito erumpentia, à falsâ pituita nata, Accipe cerusæ semunciam; lithargyri drachmas binas, thuris, scriptulos quatuor, mastiches scriptulum; contusis omnibus, fricato cũ rosato oleo, dum crassescant in succum: adijce lac muliebre, & aquam rosatam. Describit etiam Nicolaus

Nicolaus Myrep. 3. lib. 41. vnguentum ex lapidibus facit elegãs. Attamen hæc spero satis fore ad leuiculum hoc malũ: [illegible]m ad grauiora & vtiliora me rapit iam hæc misera mortalitas, in pœnam, inquit Plinius, sæpè viuax. Sed pauca, ne quid in tergo relinquam, de decore faciei cõciliando scribam. Quod tamen ita quis accipiat velim, me viris hæc non scribere, nec feminis omnibus. In viris laudo illud Vespasiani apud Tranquillum, qui adolescentulũ fragrantẽ vnguento, cùm sibi pro impetratã præfecturâ gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam grauissimâ increpauit, maluissem allium oboluisses, literasq. reuocauit. Et nobile illud dictũ Domitiani, vellem, inquit, tam formosus esse, quàm Metius sibi videtur: & cuiusdã caput varietate capilli subrutilum & incanum, perfusam niuem mulso dixit. Et prudẽter Salustius, formæ gloria fluxa ac fragilis est: virtus clara, æternaque habetur. Hæc est illa virilis forma, quâ verè splendent. Quin ne feminis quidẽ patrocinari his remediis volui, quæ fœdis libidinibus mancipatæ illecebras & illectamenta voluptatibus quærunt: sed his solis quæ illud voicè venãtur, vt venustate quadam suos maritos à vagâ libidine reuocẽt. Cautio in remediorum admotione adsit, ne illa strictione quadam (quod fuci solent, quos ab arte nostrâ excludimus: nam quæ veram elegantiam & natiuam conciliant probamus) cutem astẽnt: nam quæ tendendo cutem splendidam reddũt, tandem in rugas tandem laxãt: hinc est quòd pinguedine prædita laudamus. Aqua ex raso lardo albo destillata. Aliud, Accipimus medullæ panis albissimæ libram: adiicimus tantundem phaseolorum alborũ, vel oryzæ coctæ ex lacte, & cucurbitã longam sectam in talcolas: & feminum frigidorum semilibram, cum gallinæ carnibus albissimis: addimus albumina cocta ouorum recentium duodecim: iridis Venetæ vnciam: florũ fabarũ, liliorum, nymphææ albæ manipulum: poterit etiam addi vitulina caro. hæc lacte excepta macerentur per diem, & duplici vase distillentur. Vsus tempore immittantur huic aquæ folia argentine, vel succus radicum ari sole siccatus, & parum caphuræ, & per duos dies macerentur. Aliud, Tartarum vstum pone in ouis coctis, deposito vitello, & exprimantur: & aquæ illi adde flores fabarum & liliorum, & caphuram. Aliud, Accipe aquam distillatam ex cochleis vinearum, citreis, floribus liliorum, & fabarum: misce. Tegant dormituræ faciem linteis his aquis imbutis, & summo manè facies vngatur. Accipe ossa extractã à carne verucum excepta, & contundantur, aquâ iterum cocta cum fuerint, excipiatur restagnans pinguedo, & illinatur. Lac virginis, quod in Methodo descripsimus, vbi De capite calido, & vnguentum rosatum cum caphurâ, & oleo amygdalino, castigant faciei ruborem. Ita etiã matura fraga, quibus si tertia pars sacchari addatur, & per dies octo balneo macerentur, ac tepente aquâ extillentur, mirũ in modũ iuuabunt. Ita aqua ex foliis salicis & persicæ, & albuminibus ouorũ cum limonibus. ari aqua, aqua ex ligno guaiaco, in aquâ cocto, extillata, mica panis cum lacte caprillo distilletur, vel albumina recentia ouorum duodecim, cinnamomi vnciam; lactis asinini libram: distilla. vel aqua ex vitulinis pedibus: & vnguenti rosati rhodostagmate loti vnciæ, si addantur scrupuli duo sulphuris tenuissimè comminuti, & pauca grana sublimati. Italæ mulieres accipiunt siccã ari radicem, hanc in puluerem actam aspergunt aquâ radicis ari, sæpius ita madentes siccãt: hunc puluerem ex aquâ noctu maculis illinunt. Liquor cosmeticus: limaces abiectis testis laua aquâ salsâ, dum absit viscositas: salis adde vnciam: tertiam partem vasis impleant: adde succi limonum vt duobus digitis supernatet: distilla Maio, vel Octobri. Aliud, Accipe vnguentum rosatum albissimum, cum oleo amygdalino dulci; adde succum ari sole siccatum, vel caphuram, aut pomatum. Aliud elegans, Accipe axungiæ porci sesquilibram: à pelliculis munda, ac permitte macerari integros dies seres in aquâ. Dein bulliant in sesquilibra aquæ rosaceæ, adiectis octo pomis dulcibus, dum exhauriatur libra vna. Postea iunge caryophyllorum crassiusculè contusorum drachmas duas, cinnamomi drachmam: bulliant lento igne, ad omnimodam ferè aquæ consumptionem, demùm adde ceræ albissimæ sescunciã, si æstas fuerit: si hyems, vel nihil, vel parum. Cola per linteum mundum: & cùm refrixit, & ab omni sorde, quæ tum superiùs,

superius, tum inferius hæret, liberatum fuerit, admiscebis aquæ damascenæ vnciastres. Hoc lætam conciliabit faciem: quin est accommodatum scissuris rimisque labiorum, manuum, vteri, ani, & vberum. Obseruabile autem, ne hoc nesciant, vsu immodesto aceti, florem viuacis coloris in corpore flaccescere: & à fœdis aquis plumbeo tumore faciem intumescere. ἐ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα: ad meliora pergo.

Capvt IX.

De CEPHALALGIA, *hoc est, omni dolore capitis.*

NVLLA pars corporis humani æquè doloribus exposita est ac caput humanum: cucurbitæ enim more cunctis superpositum, passim in se rapit viscerum subiectorum inquinamenta. Quare non iniuria existimauit Aretæus, De causis & notis diuturnorum affectuum, capitis dolorem in melancholiam vel conuulsionem abire: itaque, inquit, exiguos dolores ne spernito. Est enim, vt ait Themison apud Aurelianum, naturâ caput carnibus pauperum, & neruosum, & duris cutibus & capillis obtectum, & spiramentis difficilibus naturâ, tum sensibus etiam vniuersis foratum, insidens corporibus, atque accipiens eorum cunctas exhalationes per arteriam atque stomachum, quæ sunt corporis veluti maiora fumaria. Maximè autem doloribus fatigantur, capitis partes neruosæ, vt meninges, etenim cerebrum indolens est; vel diploma, hoc est duplicatura illa medullosa ossis caluariæ dolet, vt euenit in his, qui à lue venereâ illiti hydrargyro fuere, ibi enim suppuratum fit expuratum, & tuberculum & pus: cumque in interioribus maneat, hinc mors, epilepsia, vel conuulsio: vel fit dolor in extima parte tunicæ pericranij, qui dolor etiam radices pilorum ferit. Varia nomina hic dolor gerit. Clauus Abincennæ, cùm vehemens dolor in paruâ vrit parte, sed imâ, ac fixus perseuerat, vix quartam capitis regionem peruadens: Homonopaglia dicitur Arculano: Arabes Sodam dicunt: quam omnem capitis querelam quidam putant: sed Serapio solum pulsatilem hoc nomine dignatur. Hemicrania, quam

Clauus.

Soda.

Hemicrania,

Aretæus ἑτεροκρανίαν vocat, dimidij capitis est dolor, à temporum pulsatione ferè ortus, contagione subditarum partium. Cephalæa, vel Ouum aliorum, Nux, vel Galea, totius est capitis * ζωίνιος πόνος. Galenus propria Cephalææ signa eleganter describit libro secundo per locos, sectione secunda, capite primo: vtinam ita cætera duxisset. Osi itaque à capite, sub quo nomine partem illam significamus quæ capillo tegitur, & cuius caluariæ adiacet superiori quidem, pericranium; inferiori verò dura meninx. Quæ fabricatio descripta legitur apud Hippocratem libro De percussionibus capitis, * διπλόον δ' ἐστι τὸ ὀστέον κατὰ μέσην τὴν κεφαλήν. Earum capitis humani partium continuitatis laceratio, vndecumque venerit, sensionem facit rei molestæ, id est, dolorem, qui partis afflictæ nomen sibi adoptat, & Cephalalgia dicitur: quæ, capitis propria est; sicut delirium cerebri. Erit igitur cutis capillatæ, & pilis carentis cephalalgia. erit etiam pericranij, caluariæ diploës siue diploïdis, intensa, remissa, grauis, acuta; omniumque sæuissima duræ meningis. Dolent autem partes, quòd in his soluatur continuum: at vnde nascitur illa solutio? ab agente, contra naturæ legem, ἀήθεος. Sed quale id quod ita consertum ferit? est intemperies, vel materia morbifica. Hæ causæ nonnunquam conuenæ sunt: interdum etiam solæ: nam inæqualis intemperies quæ est * ἐν γίνεσθαι, non autem ἐν γεγονέναι, auctor nonnunquam est solutionis continui. Quare consentaneum est, validam intemperiem, cùm solitaria illa in vitio est, tantùm doloris auctorem fore. Hæc autem solutio continui, quæ à solâ intemperie est, rationi tantùm comperta erit, estque in γίνεσθαι. dum enim facta est, indolens est: nam dum pus fit, dolores eueniunt, non eo iam facto, inquit Hippocrates. Quare rationi cùm solùm pateat hæc solutio, iure merito à medicis non discriminatur ab intemperie: cùm non solutioni vnionis, sed potiùs causis solutionis, hoc est, intemperiei, ab his dicata fuerint remedia. Sed quænam est hæc intemperies inæqualis? Hæc erit feruida, frigida, vel sicca, solitaria hæc, aut remixta. Et quæ ex his potentiùs continuationem auellunt, atrociores dolores inferunt; tales sunt calidæ, & frigidæ,

Cephalea.

*id est, dum fatigans ab vtroque parte capitis, & acerbissimo.

*id est, duplex autem est os capitis &c.

Causa doloris.

*quæ est in fieri, & non in facto esse.

Hippoc. 3. De fract. 18.

Dolor capitis ab intemperie sola.

gidæ, ob agendi præcellentiam: nam à solâ siccitate mitiores dolores eueniunt; adeò vt in censu grauiorum dolorum, Galeno extra illam grauiorem iniuriam esse videatur. Nam mador ad hanc querelam surgere nequit: nec enim dissipando, vt calidum; nec exprimendo, vt frigus; nec arefaciendo vt squalor, partibus vnionem abripere potest, sed cuncta consociat ac iungit humiditas. Sed antequam ad historiam cuiusquè causæ morbificæ & morbi, qui caput occupat, veniamus, operæpretium erit notatione, quænam capitis pars ea sit quæ doloribus implicatur. Qui enim auxilia dolorũ capitis citra distinctionem scripsere, plus detrimenti quàm adiumenti intulere. Non enim cuncti ab eâdem causâ, nec ab eâdem parte dolent: & diuersis affectibus ac partibus diuersa debetur curatio. Quare indagandum quot sint ideæ dolorum capitis. Præcipuæ differentiæ ducuntur à formâ doloris, loco affli-cto, & causâ morbificâ, vel à loco & causâ simul. Dolores capitis qui in querela sunt, quosque ipsi referunt ægri, plærumque sunt grauatiui, extensiui, pulsatiui, pungitiui, perforatiui, teste etiam Arculano: qui ex quanam causâ enati fuerint, & vnde profecti, clarè aperuimus libro tertio Methodi ad Praxin medicam capite tertio. Pungitiuus dolor est membranis proprius: frangitiuus est panniculi tegentis ossa, ita vt immissa sit materia illi spacio quod inter caluariam & pericranium: tensiuus tendinibus & neruis ascribitur. Pulsibus arteriosis adscribitur partibus. cùm autem diploïde concepta materia suppuratum & expuratum fecerit, permolesta & acerba symptomata inferre solet, vt elucet ex illâ historiâ, quam refert Fernelius De lue venereâ capite septimo: Anno, inquit, 1556. coriarium quendam tonsor vt inuiserem rogauit, rarum affectum & obseruatione dignum me visurum dictitans. Is tametsi annos ampliùs decem post curationem per hydrargyrum ita salubriter exegerat, vt videretur percuratus, repentè tamen exorto in sincipite dolore diutiùs perseuerante, non modò eius partis totum os paulatim computruit, exesumque est, vt frustulatim excideret: sed & cerebri vtraque meninx eadem putredine absumpta; subiectaque cerebri substantia in abscessum conuersa est, vnde magna puris copia (miserabile visu) per multos menses, non ex eâ tantùm parte, sed ex vtriusque oculi angulis etiam stillauit: dentes exciderunt omnes. Hic tamen neque febre corripi (incredibile dictu) visus est, neque cibi fastidio multum premi, neque extenuari, dum ad ventriculos cerebri ventum est, quo tempore mors repentè hominem diu misere afflictum è medio sustulit. Dolor ad similitudinem pali infixi, in meninge hæret: clauum nominat Abincenna. Sed num foris posita vel intus caluæ inclusa pars tædiis his fatigetur, & quæ nam ea sit, his symbolis conspicuum erit. Si Galeno credimus, cùm ad oculorum radices dolor peruenit, & ad tactum exacerbatur, tunc foris & intus fatigabit dolor. quamuis scribat Fernelius falsum esse, internos dolores solos ad radices oculorum pertingere: nam & externi eò pertingunt subinde, quòd pericranium oculorum cauum (cui insident) succingat. Verùm non tam punctilis ille dolor erit, quàm si à meninge foret. Et cùm à refrigeratione plerumque doleat pericranium, palpebræ id potiùs sentient: nam oculi spiritibus & pinguedine affluunt: & in cauis conditum ibi pericranium non ita à calore externo affligitur. Si dolor sit in foris positis partibus, tunc notandum num consederit in pericranio, vel in cute capillata. Sin verò intus recessit dolor, tum explorandum num sit in membranis, neruis, venis, vel arteriis. Si in pericranio, pungens erit, nec ita ad tactum exacerbabitur, sed eo quasi mulcebitur ac mitescet: si in cute capillata, nec tactum, nec capillorum versionem feret, & ab æstu plerumque nascitur: si venæ doleant, erit compressu quodam grauidus dolor à venarum plenitudine: si internæ venæ & arteriæ, pulsus temporum fiet: & consectariam sæpe trahunt febrem ephemeram; & auidè aërem ducunt naribus. Nerui tensionem præbent. Pulsans dolor est à tenui sanguine, vel ab arteriis spirituum plenis, quæ concutiunt membranas. Talis ferè est ille dolor, qui statis horis recurrit cottidie, cùm vel sine febre, leni hîc pressu mitescit. De cuius doloris idea scribere videtur Aretæus, vbi ait, Cephalæa cottidie magis insultat, & difficilè curatur. eius, inquit, differentiæ sunt infini-

1 Simpt. caus. 6.

A humore non dolet caput.

Differentia dolorũ capitis a parte affecta.

2. κατ. τόπ. 1.

Qua pars doleat in capite.

Historia.

A venerea lues pestilenti vi membranas exercens intolerabili dolore discruciat.

3. loc. aff. 9 & 2. κατ. τόπ. vbi de Cephalea.

Mirabilis dolor.

tæ, aliis recurrit à meridie in vesperam: nonnullis à vesperà ad meridiem protrahitur. *7 lib. Ras. 4.* Iuuenem quendam nobilem aliquando vidi, inquit Iacchinus, quotidie atrocissimis doloribus anxium ad meridiem, adeò vt fureret. Statim huic vrina aquea, quæ vesperà in colorem biliosum redibat, dum mens, abeunte dolore, redintegraretur. *8. Variet. 74.* Refert Cardanus de quodam Modoetiensi, qui quotidie Sole exoriente, dolore capitis supra nares corripiebatur, crescente dolore dum Sol meridiem attigisset: vbi decederet, minuebatur dolor, ita vt sub vesperam euanesceret. Ex narratis iam notis, in perspicientiam facilè partis morbo obsessæ deueniemus. Iam ad agnitionem & curationem morbi causæque morbificæ abeamus, orsi à simplicioribus. *CALIDA cum ab intemperie capitis dolor.* CALIDA harum partium INTEMPERIES interdum auctor doloris est, citra materiam quæ interdum infestat; exhauriendo enim & dissipando continui violationem adfert. id dum fit, dolet pars quæ ita exercetur à nudà qualitate calidà. Cùm ab interna solà intemperie nascitur, ægrè curatur, vt illa intestinorum intemperies, quæ à borborygmis frequentibus tympaniam hydropem parere consueuit. Sed plerumque hoc genus mali externam agnoscit causam, vt cuncta confertim incurrentia; vt insolatu à vehementi, quem Græci dicunt ἡλίωσιν impressam: *Causa nuda intemperies calida.* vel ab immoderatis exercitiis à cibo, vel flammæ vicinitate, tegumentis capitis plurimis, ardentiorum remediorum admotione, vel à graui odore, interdum ab ira: & intus conferti mitturus causa huius mali parens esse solet, vt plenior vsus aromatum, quæ calidis opplent vaporibus caput: *9. aph 28.* ** Suffitus aromatũ capitis grauitatẽ inducit.* nam, vt scribit Hippocrates, *ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη, καρηβαρίας ἐμποιεῖ: ita cibus flatulentus calidus. *SIGNA cal. de intemperie.* SIGNIS notabitur hæc intemperies; nam tactu calet & squalet, cùm ab insolatu fuerit aut simili causâ, caput & frons & oculi rubent cum quodam squalore, vigiliæ fatigant, recreantur à frigidis. *Dieta.* Vitent in primis aërem calidum, & solem, somnus concilietur, respondeat quotidie aluus, vt myrobolanorum à prunorum, aut lactucæ, vel spinachiæ iure, vel rosatæ syrupo laxatiui, animus in ocio sit: germinibus frigidis humi fusis ac proiectis, & sylanis aquarum recentetur cubilis aër. Vtatur lactucis, endiuiâ, hordeo, agrestâ, piscibus, aurantiis pomis, & pomis coctis, boragine: absit vinum: acetosa confert. acciatis adrice aliquot passulas: ptisana cum succo arantiorum, oua tremula cum omphacio: carnes pullorum coctæ cum dictis herbis. abstineat à lacte, & dactylis. Potus sit tenuis ceruisia: vel aquæ libræ incoque vncias tres sacchari, & cum drachmâ cinnamomi coletur per filtrum. cui remisceri poterit syrupus acetosus. vel sit vinum aquosum. exhibeantur alimenta quibus non longâ masticatione opus est. Quæ foris capiti admouentur sint lepromeria prædita, nec astringant vehementer: fronti, temporibus, vsque ad suturam coronalem, & naribus hæc commodè admouentur: *TOPICA* vt vnguentum populneum, vel rosatum sæpiùs cum aceto lotum: vel muccago psyllii extracta in aquâ rosatâ, cum oleo rosato, vel vnguento rosato & aceto: addere interdum licet succum solani, vbi ardentior æstus & æstas & ætas. vel olei rosati vncia, aceti albi semuncia, agitentur diu, & linteis excipiatur, vel bombace. sed sit potiùs quarta pars aceti: nam insigni siccitate vigilias mouet. oleum violatum, & cucurbitæ cum saluiâ cucurbitæ. hæc etiam naribus induntur. lac muliebre immulctum, inquit Alsaharauius. Fiant etiam embrochæ ex violis, rosis, nenuphare, pampinis, foliis salicis: & tandem adde melilotum, maluam: coque ex iij. libris aquæ, dum tertia pars consumatur. Mitigato dolore, vtatur chamæmelino cum rosato, vel serpillum rosato incoque: quo redintegretur à frigidis calidi natiui eclampsis. Cum tamen inuictus his frigoribus fuerit capitis æstus, adiicimus vnciam olei papaueris, vel nymphææ. Macerentur rosæ in tertiâ parte aceti, & vnâ aquæ rosaceæ, fiat naribus epithema. vidi qui in contumaci vigiliâ soluerent semidrachmã opij in aquâ rosarum, & remiscebant semiscrupulum croci, vnde epithema fronti fiebat. Ego tamen existimo, ab opiatis abstinendum esse, cùm sine materia dolor langat: nisi vigiliæ vigeant. Ego farinam hordei & papaueris misceo cum aquâ rosatâ, lacte muliebri & oleo nymphææ: duplicato linteo fronti admoueri iubeo dormituris. Et tandem, si nulla influxus suspicio vel metus, anethino addo rosaceum, vel serpillum

& me-

Cautiones. & melilotus rosato subigātur. Sed dogmaticæ cautiones vbique sociæ curationi accedant. Nam non satis est intemperiem frigidis tolli, sed probè his vtendum, ne lædant. Hoc partis natura dicet, ex hac enim quantum sit refrigerandum, & quomodo, discemus. Cerebrum immanitatem frigorum non leniter fert: sed tamen quòd partes capitis dolentes interdum denso ossis obice tectæ sint, vi quadam persuadente opus erit. Caloris autem concepti magnitudo, vim ac copiam remedij aperiet. & situs partis hic monstrat, euauidam remediorum vim sæpè aliuere partes dolentes. Obseruabile etiam illud, esse quædam corpora, quæ incursum frigidiorum remediorum non leuiter ferunt, vt senum, puerorum, & mulierum mollium & candidarum, & hi qui catarrhis obnoxij viuunt; his iunge anni tempus, & regionem. Forte est oleum papaueris, cui papaueris capita incoxere; sed talia naribus potiùs admouenda quàm sincipiti: hoc validius est oleū ex mandragora; his tantùm, inquit Trallianus, in contumacibus vigiliis locus est. In tenellulis oleo chamæmelino vtemur cum aceto pauco. mori succus cum aceto probatur Galeno: vel aquâ rosatâ foueantur ex spongiâ. Plurimas alias cautiones dedimus libro secundo Methodi, capite septimo. Intùs vtile erit iolapum rosatum

Satius remedia. & violaceum: conserua violarum, nenuphatis, boraginis. Frigida intemperies interdum capiti molesta est, dum exprimendo continuum laxat. Ita hybernis frigoribus vitra ac testacea violari stricto frigore

Frigida intemperies sine materiâ. animaduertimus. Potissimùm inuadit ab ambiente frigore, vt à procellosâ hyeme. Nec in facie, nec in capite elucent caloris notæ, quin potiùs pallore defœdatur: læduntur rerum frigidarum vsu, recreantur à calidis; tactu friget facies mollicula; in somnos proni sunt, nisi acrior excitet hos dolor. Externa causa quæ vitium facit, æstetur. Intemperies frigida castigetur alterando calorificis. Sed animaduertendum quâ tecmarsi modoque iis vtemur, quâ

Topica calida resoluentia sint. copiâ, & quando. Ea tecmarsi, vt leptomeriâ valeant, & perennent vegetâ vi; talia sunt olea: nam ossa peruadunt. Fiant ex serpillo, maioranâ, lauro, lauendulâ, chamæmelis, anetho, caryophyllis, rosmarino, origano, rutâ, betonicâ, liliis, & tandem euphorbio. Fiunt & fotus ex saluiâ, hyssopo, iberide, prassio, stœchade, calaminthâ, &c. iam dictis: herbarum manipulus accipiat aquæ vel lixiuij libras xij. quin ex iisdem sacculi finguntur. Tepidè

Modus. hæc admoueantur, imò eo feruore quem ferunt, sincipiti & naribus admoueantur. Copiâ eâ dentur, quam suadent intempe-

Copia. riei vehementia, temperies corporis eiusq. habitus, anni tempus, ætas. Semper CAV-

Cautio. TIO adsit ne in capitis rebus vtamur ingrati odoris medicamentis, quale oleum laurinum. Quare, cùm iucundè hic medendum sit, fiant fotus potiùs ex spongiâ expressâ decocto lauri foliorum, & chamæmelorum. Aut coque lauri folia ex oleo anethino, vel chamæmelino. Nonus antiquus medicus ἀμπελόπρασα, id est, pampinos coquit ex melicrato. Et, si valida fuerit nuda hæc intemperies, miscebis olei partes duodecim, cum vnâ euphorbij, & tribus ceræ. vt, Accipe olei chamæmelini sescunciam, euphorbij drachmam, ceræ ternas drachmas, olei caryophyllorum parum, vt suauem odorem effundat remedium. Poterit addi crocum, myrrha. vel accipe oleum lilinum, euphorbij, cum aquâ vitæ. Insignis ille pragmaticus Razes, dum animaduerteret hanc intemperiem contumaciorem esse, excogitauit trochiscos ex euphorbio, castoreo, pipere, sinapi, hyssopo, styrace, rutâ: hæc in pollinem cōminuta vino generoso excipiebat, ac trochiscorum in formam medicamentum redactum reponebat. In vsum dum vocabat, à fotu caput siccabat, & eius drachmam semiatam oleo caryophyllorum suturæ coronali imponebat, & fronti, & temporibus: quin auribus quid immittebat. In leui dolore lilinum sufficit, vel iuniperinum, nam vltimum est euphorbij. Iam chemica arte balsama eliquantur ex aromatis, gummis, & seminibus, cum aquâ vitæ. Aretæus, Razes, & Abincenna ad phœnigmos & sinapismos tandem surgūt. Aretæus euphorbio & pyrethro, dum, inquit, tumefaciant, & varis similia tubercula excitent, locus tegatur. Quid igitur mirum, si hoc æuo dolores oppugnati non expugnentur? cùm ad robusta illa ægrè assurgant medici. Hæc dum fiunt, nec ple-

Intus. thora, nec cacochymiâ obsitus esse debet æger. Sumant manè semunciam conseruæ

saluiæ, vel betonicæ, vel anthos: his misce. ri poterit semidrachma diambræ, dianthos, diamusci, cinnamomi, vel masticis semiscriptulus. vel res cephalicæ, vt betonica, rosmarinus, stœchas, aquæ vitæ immittantur, da guttulas ex vino & aquâ betonicæ. Ita mithridatium, aurea alexandrina, aromaticum ros. diagalanga, diacyminum, acorum. Tandem ad robur illinat frontem, sinciput, & totã faciem oleo nucis myristicæ, & etiam nares & aures. Aer sit calidus, absit fumus, adsit lux, nam in somnum ruit æger. musci pauxillum naribus indatur. Noctes immoderatior somnus, sit solito breuior; labor & inedia conferunt. odoribus rigetur cubile. carne vtatur gallinarum: condiantur cuncta alimenta cinnamomo, zinzibere, mulsa cum saluiâ, pipere. mel anthosatum optimum. Vinum tenue, & ceruisia perfundantur vi saluiæ, rorismarini. vel accipe aquæ libras septem, his immitte folia saluiæ, & rorismarini, cum pauco hyssopo, vel aliâ cephalicâ, iunge quid cinnamomi, mellis vncias octo: coque ad despumationem. Sed nota in vsu huius hydromelitis, ne sint homines μεγαλόσπλαγχνοι, hoc est, turgido hepate & liene præditi ab infarctu. Insignis medicus Arculanus nil melius in hoc malo existimat aquâ vitæ. lactis & piscium vsum vitent. vngantur nares guttulâ olei caryophyllorum. Si odora non ferat, Accipe conseruæ capillorum veneris vnciam, conseruæ rorismarini, zinziberis conditi, cuiusq. semunciam: cineris hirundinum semunciam: coralli rubri vsti drachmam: piperis semidrachmam; cum syrupo de stœchade fiat opiatæ forma. SICCITAS arefactione ac squalore interdum continuatas partes violat, hinc dolor. vt ab aëre sicco, pharmacis aridis, fame, exercitiis. Attamen rarò euenit ab hac causâ; sed cùm incubuit, longè contumacior est quàm calor aut frigus. sed tamen nõ æquè ferox ac calida vel sicca ab intemperie, vt demonstrauit Galenus de symptomatum c. primo libro, capite quinto. non enim subitò fit hæc intemperies sine calore aut socio frigore. Causam habere potest aluum citatiorem; hanc sistemus cibo, potu, & remediis iisdem quibus sopitur diarrhœa. Vigiliæ etiam, & sollicita anxiaque curis mens auctor mali esse poterit: his opitulabuntur quæ diuûm gratissimum munus, somnum euocant, & quæ in lætitiam mentem effundunt. Si ab inediâ, resarciatur iniuria succi plenis alimentis. Si immodesta venus, reficiat corpus plenioris succi alimentum; profligeturque venus. CAPITI admouebimus oleum maturum, amygdalinum, violaceum, cucurbitarum ex semine, & lini, vel liliorum, aut nymphææ. hæc etiam naribus instillentur. Sed fotu aluûs vis subit, & aperit illinendis poros: foue ex decocto maluæ imbutâ spongiâ, vel ex decocto lini, althææ, fœnugræci, vel lacte muliebri, vel aliorum animalium: lacti misce decoctum maluæ. Decoquitur malua dum euanuerit media aquæ pars. Dein medullâ vituli, vel vnguento rosato illinatur, vel butyro recenti insulso. Accipe olei amygdalini, violacei, nymphææ, cucurbitæ, pinguedinis vituli, gallinæ, butyri recentis insulsi, cuiusque binas drachmas: misce hæc, & fiat illitus. Aer sit madidior; humidis indulgeant, pullis, ouis, iusculis, vitulinæ: vino oligophoro. somnus sit plenior. in otio degant. Cuncta quæ siccare possunt fugiat in assumendis, admouendis, agendis, egerendis: balnea humida proderunt. animi perturbationes profligentur. Si INTVS quid assumere velit ad squaloris correctionem, vsui erit syrupus violatus, rosatus, nymphææ, de papauere: conserua violarum, boraginis, nymphææ, buglossi. HVMIDVM, cùm omnia conglutinet ac vniat, auctor doloris esse non poterit. Ita nudæ simplices intemperies, cùm partium capitis, sensu præditarum, continuationem violant castigantur. Si autem remixtæ hæ intemperies fuerint, vt frigida & sicca, &c. sint & mixta tunc remedia. Sed frequentius dolore caput fatigare solent materiæ morbificæ quæ capite conceptæ sunt: hæ enim auctores plerumque sunt solutæ continuitatis, vnde permolesta & acerba perceptio, siue illa sympathiâ obnata fuerit, fugáxve fuerit à perturbatione critica: siue fixa firmiter πόνος, vt loquitur Hippocrates, ζυμώσιν inducens, indigenâ generationem agnoscat; seu symptomaticum transitum; aut perennem progressum sanguinis bile perfusi, qui exitum inde non habens, pondere, laceratione & stimulis caput multùm affligit. Do-

los

Margin notes: Dieta. — Cautio. — A SICCITATE NVDA. — Topica. — Intus. — AB HVMIDITATE nuda. — Composita nuda intemperies. — A MATERIA.

or erodens fit à bilioso succo aut vapore: grauans à frigidis succis: tendens à flatibus, aut humorum copiâ mitium: pulsans à bilioso tenuique sanguine, vel spiritibus vapidis in arteriis, & contidie recurrit. Simplex ... sæpè euenit sympathiæ ratione, vel nudæ qualitatis; quæ tensionem facit in partibus quæ laborant: nunquam verò grauitas; quæ vbi est, ibi etiam eius causa existit, per collectionem, vel affluxum. Sic enim præclarè Galenus ad eum locū Hippocratis de pleuritide, vbi mammarum & brachij grauitatem examinat ad liberalem sanguinis extractionē. A materiâ minori negocio mulcetur dolor, quàm si ab intemperie iniustus foret: nam
1. facilius est euacuare, quàm alterare. Materiæ itaque morbificæ hæ, vel cerebro sunt indigenæ, hoc est, in eo natæ, vel vi in eo retinentur, vel aliunde sunt apportatæ, quæ translatione vel progressu temperamentum & complexionem validè peruertunt, continuitatem lacerando: idque cùm aliarum partium, tum maximè meningis
ia bre la- a. duræ. Nascitur interdum in cerebro materia, ex œconomiâ in naturali cerebri labefactatâ, ab intemperie frigidâ, quæ fœcunda est in pituitam viscidam & crassam, multis flatibus perfusam, quæ tendendo, continuum diuellit: quin & substantiæ suæ modo, cùm enim sit crassissima, ita vt euaporare non possit, in vitio est: & qualitate frigidâ hæc materia crimen agnoscit.
Adsunt SIGNA intemperati capitis per idiopathiam, vnde materia flatulenta. aurium tinnitus adest sine grauitate locum subinde mutans. Interdum etiam mordet ac pungit acrior vapor, quem appellat Archigenes ... tendentem: sed hic vt bilis abigitur. nos hîc de frigido. ibi repellendum, refrigerandum, mitigandum, co-
ratio. quendum, digerendum. Sed hic orientur indicationes, vt causæ solutionis continui auferantur: hoc est, vt flatus excutiatur, & materia crassa euacuetur: nam soboles ferè est pituitæ vel melancholiæ. sed cùm non cedet hæc lenta mate..a nec pharmacotrahenti, nec naturæ expellenti, subnascetur indicatio hanc attenuandi ac incidendi, quo sequax naturæ motui ac pharmacis reddatur. Et vt deinde frigus cerebri castigetur, ne noua proles in nouum morbum surgat. Sed in fine huius capitis de flatulento dolore, vbi de eo qui per febres fatigat diximus, iterum scribemus vt initium & finem doloris à materiâ oborti flatus faciat. Sed PROGNOSIS ante manum medicam consulenda, & quid spei vel difficultatis præ se ferat negociū priùs expendendum. Omnis capitis dolor qui extra diploen, & tenuem meningen consedit, facilius placatur: ita qui à causis externis, modò eâdem vi occurrat. Hic dolor ab indigenâ causâ interdum contumacissimus est, adeò vt inuictus remediis nonnunquam perennet: nam tanta immoderatio cerebrum cepit, vt nec materia, nutritioni dicata, capiti allabens, edomari in nutricatum possit: vnde à perenni congestione nouæ materiæ, nouus surgit dolor: quare toto vitæ curriculo quidam doloribus capitis fatigantur. Recens tamen si fuerit dolor, faciliùs placatur: antiquus cæcos interdum reddidit homines. Et, si hæreditario iure annatus fuerit dolor, ægrè accidi poterit. Ita elucebit num dextra polliceri curatio possit, eaque facilis, aut difficilis, breui vel spacioso tempore. Si nō longè à sanguineâ naturâ abiit materia, sed vel sanguini si remixta fuerit, pertundatur vena: & ; si corpus sanguineo succo rigari videatur, id etiam agendum esse, dum valida remedia capiti imponuntur, eò materia grauis morbi alioqui futura noua auctor, abripiatur. Sed si materia omnino à sanguine secessionem fecerit, supersedendum. Quamuis alioqui vel sola morbi vehementia illud magnum remedium exprimere nobis debeat. Sed tamen virtus & ætas adsint. Propterea dicit Aretæus, seca, sed duobus diebus antè bibat vinum; ille ad vires collineat: & dicit, postea tribus aut quattuor diebus interiectis, liberaliùs alendi sunt. Sed quâ copiâ exhauriemus sanguinem? id indicabit sanguinis copia, vehementia doloris, & ægrorum vires: quo enim hæc fuerint vberiora, vehementiora, & firmiora, eò liberaliùs euocandus erit sanguis. Sin viribus prostratioribus vbertas adsit sanguinis, & doloris immanitas, iterari bis vel ter poterit euacuatio: nam, inquit Aretæus, non magnoperè semel detrahere expedit. sin attritæ magnoperè vires fuerint, cucurbitis potiùs hoc negocium dabitur. At quæ vena tundenda? cephalica. Præclarè hic ad salutem

Prognosis.
Chirurgia.
Copia.
Vena.

luiem & cerebri redintegrationem faciunt CAVTERIA, in pertinaci hoc dolore, qui ab hecticâ quadam capitis infirmitate fatigat assiduò, nec aliis cedit remediis. *Cauteria.* frustrà enim à pharmacis, cucurbitulis, topicis, &c. auxilium sperabile est; nam hectica iam intemperies hæc est. Et, inquit Holerius, constat quidem plurimos inde alleuatos fuisse in eiusmodi malis, epilepsiâ, maniâ, melancholiâ, hemicraniâ, terebellis vel cydiscis, aperto capite, vel inusto. Coronali suturæ, magno successu, nostrum cauterium frequentissimè admotum fuit: nam perenni exhaustione materia euocatur. Maximè ita idiopathiâ afflicto capiti vsui erunt cauteria, cùm internus capitis dolor in oculos repit, ac metus adsit cæcitatis, & suffusionis. Suturam autem coronalem in caluâ cuiusque ostendit propria manus: si enim carpi fossulæ, nasi apex imponatur, tum medius manus exporrectus digitus, suturam feriet coronalem. Hæc agenda expeditâ primùm aluo à primâ fœditate. Si inuictus fuerit dolor, & acerbissimus adeò, vt vires eius immanitate fatiscant, ad eius soporationem veniendum. qua autem tecmarsi illud agendum, mox dicam, vbi de dolore à bile. Alioqui causam mali debellabimus, nec curationis cursum ad doloris mitigationem solius flectemus. Curationem autem eandem instituemus, quam iam scribemus De dolore capitis ex pituitosâ substantia: eisdem enim errhinis, masticatoriis, gargarismis cedet. Etenim cùm idiopathiâ nascatur materia morbifica in capite, hæc plerumque ab intemperie frigida proficiscitur: nam pars in consimilem intemperiem facilè abripitur: naturâ frigidum est cerebrum, & ventis expositum; hinc non benè interdum coquit. TOPICA *Topica ad fluxi.* itaque sint leptomera, odore grata: talia sunt ambra, & muscus. Et oleum ex saluiâ exstillatum: primùm suturæ regio coronalis foueatur decocto saluiæ, ex spongiâ: mox illinatur oleo saluiæ, cui indita fuere aliquot grana mosci, vel ambræ. Quin hoc oleum naribus & auribus inseratur, quo recreentur animales spiritus: & si qui concepti sint, vi frigoris, flatus dissipentur. *Diæta.* Aër ad calorem abeat, & ad splendorem. Cibi aromatibus condiantur, cinnamomo, pipere, zinzibere; frugalis sit cœna. Vino decenter vtatur. Leguminibus abstineat. Gallina & columbi laudantur, hyssopo & origano, rosmarino, maioranâ condiantur. Lac & caseus hic capiti inimica. Pastinaca, inquit Aretæus, caput replet, & rapum, & sisarum: & omnia bellaria capiti inimica. His modis curatur dolor à materiâ in cerebro natâ: ex eius imbecillitate quæ flatus & succos crassos procreat, vnde tendendo (cùm euaporare nequeant) continuum lacerant. Interdum nascitur in capite dolor ab eius OBSTRVCTIONE, cùm eius vi in cerebro retinetur materia; vnde cùm ichores & vapores non exhauriantur, continuum violant. *Dolor ab obstructione capitis.* Ita incalescente interdum capite, vritur sanguis eo conceptus, auctore Galeno; cùm florida, inquit, facies apparuerit, æger autem fuerit valdè tristis, in cerebro videtur concepta valida affectio calida, quæ sanguinem adurit in atram bilem. *1. Prorrh. 14.* Quòd autem atra bilis gignatur ex sanguine vsto, patet ex Hippocrate de aëre, aquis, & locis, quo loco causam materialem atræ bilis tantùm agnoscit sanguinem crassum, bilem æruginosam, & vitellinam. Ex hac obstructione capitis, plurima nascuntur tædia, imò, si elabantur interdum ad subditas partes, omnia calamitate quadam fœdant. Ita videmus in vaccis, quòd postquam iam adoleuere cornua, densáq. reddita fuerit calua, cùm minùs via fit miasmatibus ac effluuiis vaporum capite conceptorum, congelatus in succum humor, in dentes effusus eos arrodit. Ita in hominibus: vel si præcipitetur in pulmones, eos in tabem exedit. Quin si ille ferocior iam succus ab obstructo capite retineatur, an non dolorificus erit? Variæ autem partes in capite obstrui poterunt: interdum suturæ, venæ, vel arteriæ: aut intestinæ cerebri partes. hinc inquit Arculanus, vermes circa stricturam narium, prope caruneulas mammillares: vbi propterea oues & capræ dicuntur vermes alere semper, vt cerui in gutture. *Vermes in capite, & quo modo nascantur, & pellantur.* Scribit Razes ex sententiâ Sehare, dolorē capitis euenire posse ex vermibus: sed tunc rosionem ibi sentit æger, & à motu incrudescit dolor, & fœtorem quendam sentit. *1. Cont. tit. 10.* Sternutatione, inquit, excutiātur, & succis instillatis naribus enecentur. Scribit Abincenna, vermes frequentiùs enasci in anticâ capitis parte, super locum qui est in *3. Canon. tract. 2. cap. 3.* stricturâ

1 prax. cap. 1. ſtricturâ narium, & poſſibile eſt, inquit, vt naſcantur apud meninges, licet hoc rarò. Holerius tamen hoc obſeruauit, ſcorpionem ibi obnatū fuiſſe, qui à longis, & vehementibus doloribus mortem attulit. *4. ad loc. aff. Gal. 3.* Vega, Hiſpanus Doctor, ait, frequentes in cerebro hos deprehendi, in naribus, in dentibus. *Historia.* Beniuenius ſcribit quendam acerbo capitis dolore eſſe defunctū, propulſo excuſſoque vt efficaciore verme è nare, palmo lõgiore. Et doctiſſimus medicus Ronſæus, refert in ſuis Epiſtolis, ſe iuuenculam nouiſſe, quæ reiecto per nares verme millepedi non abſimili, à diuturno capitis dolore reſtituta fuerit. Experientiſſimus medicus Balthaſar Conradinus, in vtiliſſimo libello quem edidit De febre miſcellanea theriode, ſcribit, vermes interdū confertim prorepſiſſe ex corporibus eorum qui febre theriode occubuiſſent. Quidam, inquit, craſſi, nec ita longi per aures erupere, qui ex eluuie venenatâ in ventriculis enaſci potuere, cum acerbiſſimis doloribus. Fidem faciunt anatomici nonnulli, qui inibi deprehenſos teſtātur. Quare cerebri vermem hanc peſtem vulgus vocabat. Certè cùm ea lues Vltraiecti ſerperet, dū ibi medicinam facerem, vidi quoſdam qui, inuictiſsà doloribus capitis, mente exuebantur. Volcherus Coiter in appendice Obſeruationum ſuarum anatomicarum, refert, aliquot vermes in hominibus lenticulis extinctis inuentos fuiſſe: qui, inquit, num in cerebri ſubſtantiâ, num in duræ meningis ſinubus latuerint, non ſat ſcio. Cum itaque vi detinetur in cerebro materia, auctor grauis mali eſſe poterit. Retinetur autem, vel quia obſtruuntur, vel arctantur capitis partes. Fit autem obſtructio tribus modis, copiâ, materiæ craſſitie, & facultatis infirmitate. *Signum vi retentæ materiæ.* NOTA vi coercitæ materiæ ab infarctu erit, quòd non pedetentim nec lentè, ſed repentè inuadit: & ſi ſolemnia capitis excrementa non eiiciantur. Curandi conſilium dabit cauſa ſolutionis continui; quâ debellatâ, doloris cauſa, quæ eſt ſolutio vnionis, ceſſabit: nam ad dolorem, vt ſymptoma curandum, nõ niſi vires nos abducent: quâ id arte fiat, dicemus vbi De dolore capitis à bile. Cùm itaque materia, vi intercepta, cerebro claudatur, infarctu expediri debebit cerebrum. Hoc non ægrè perfici poterit, modò nõ ita inhæſit vt vermiculari iam videatur, aut ab abſceſſu ſit, qui in duritiem abit, quod plerumque, vt annotat Arculanus, calamitosè ægris euenire ſolet: aut à cerebro labefactato. Si humor ſanguini remixtus videatur, aut abūdare, vena ſcindatur. Ea copiâ quam ſuadent copia ſanguineæ materiæ, vehementia doloris, & vires. Alioqui ſuccedaneæ ſint cucurbitulæ. Poterit, habitâ ratione totius, frontis vena aperiri, vel naſi venæ. Cauteria etiam inuſta ſuturæ coronali, modò vetus malum fuerit, iuuant. Maximè id agendum, dum ſuffuſionis in metu verſantur. Lenitâ primâ aluo hæc agenda. Quæ ſint quæ caput euacuant errhina &c. mox, vbi de pituitoſâ & bilioſâ materiâ morbificâ agemus, indicabimus. Cùm materia viis interclusis in capite ſiſtitur, id fiet obſtructione, vnde ſolemnia excrementa ſupprimuntur: euacuatum itaque caput, foueatur decocto maioranæ, ſtœchados, ſerpilli, chamæmelorum, meliloti, betonicæ, nicotianæ: & nicotianæ fumum naribus hauriat, cùm frigidæ materiæ adeſt ſuſpicio. Si ſtrictis poris ac viis vi retentus fuerit vapor, vnde materia mala, fundentibus ſtricta, & laxantibus denſa vtemur: itaque madente ſpongiâ, ex ſuaui aquâ tepidâ, foueatur caput: non acrioribus hîc fatiganda materia, maximè ſi illa copioſior fuerit, ne, acrior reddita præcipitataq. in pulmonem, vas erodat. CAVTIO ſumma adſit in hoc capitis dolore, ne vnquam repercutientibus ſtringentibus vtendū eſſe exiſtimemus: nā geminaretur obſtructio. Si materia irrepat ex partibus infernis, eam reprimemus citra aſtrictionem. *Cautio.* *Diæta.* Turba hominum à cubili abſit, ſit & liberum à fumo: ſit aër purus. Cibus ſit conditus rebus pugnantibus cum materia morbifica. Declinante malo, vtatur vino oligophoro. Exercitia ineantur recto corpore, inquit Aretæus. Venus capiti bellum indicit. Hac ratione tractandus erit dolor, cùm materia ab obſtructo vel aſtricto capite ſurgit. Iam agendum de illo dolore capitis, qui ab effuſâ in id (quod frequentiſſimè fit) enaſcitur materia. Effundi autem hæc ſolet ex toto corporis habitu, aut ex aliquâ eius parte. *Dolor à toto corpore natus, effuſâ materiâ in caput.* A toto corpore in caput curſum ſuum incitata materia ſolet flectere per febres. Hæc autē materia in vitio eſt, dum laceratet continuum. Id autem facit,

cùm

cum vitium agnoscit in substantiâ, copiâ, vel qualitate. In censum substantiæ venit eius forma, & materia. Quare vtraque labefactari ac extra naturæ suæ lineam trahi poterit.

Cùm materie substantia à forma cōtaminatur.

Interdum itaque euenit quòd eius formæ nota inuratur, vt in tali materiâ quæ omnino pepasmi expers, putridaque malignitate fœda est: quod fit cum afflatur veneno, aut lue venereâ, & cùm implicitus æger iacet pestilenti febri. non sine metu vermium, si Abincennæ fides, hæc materia caput incutit. Qui si adsint, corrosiuum, vt iam diximus, dolorem parere solent.

Signa.

A formâ fœdatâ itaque cùm morbifica hæc causa affligit, implacabilem dolorem præbet, effundet fœtoris excrementa plena. Et febris putredinis erit index.

Indicationes.

Curationis tecmarsis sit, vt accidatur putrida materia: nam ita continui violatio amouebitur: & vt caueamus ne altiùs putredo serpat: quare prohibebimus, ne, qui reliqui succi sunt in contagionem trahantur à corpore æstu flagrante, aut fœditate contaminato. deinde vt hepar robur suum habeat; maximè si à lue venereâ fuerit malum.

Prognosis.

Sed interponenda Prognosis. cum immanis dolor adesse huic causæ soleat, & ingenti malignitate causa cùm flagret, non extra periculum res est, maximè per febres continuas & malignas. Propterea reuerendus noster Senex ita in Coacis: κεφαλῆς πόνος ξύντονος μετ᾽ ὀξέος πυρετοῦ, καὶ ἄλλου σημείου τῶν δυσκόλων· θανάσιμον. id est: capitis dolor prægrandis cum acutâ febre: vt intermissionis sit expers, cum febre primigenia; quæ statim initio comitem habet cephalalgiam; cuius est potissimùm sequi efficientis causæ naturam, hoc est, metastasin & orgasmum succi fœditate perfusi. Cum alio quopiam, inquit, sinistro signo, quale æruginosæ bilis crebra & parca vomitio, ceruicis dolor, amblyopia, echo, delirium: vnde cita mors venit. Hoc modo primo Epidemion: sed & æruginosa vomunt, quorum nonnulli celerrime moriuntur. Quem locum Galenus enarrans ita scripsit: æruginosa vomitio perustæ bilis flauæ irritamento fit, indeq; nonnulli citò moriuntur, quòd exaruerint partes, in quibus ipsa bilis phreniti-fera latitat: vnde contingit ægros conuelli, vnaque bilem æruginosam vomere, indeque celeriùs medicorum opinione mori. Tam citæ mortis causa est doloris acerbitas quæ facit corpus infirmum, quæque ad infirmitatem adiungit humorum corruptionem, crebra malorum successio. Sed tamen, vt annotauit diuino quodam eruditionis numine afflatus noster præceptor L. Duretus, in hac symptomatum miseriâ existunt nonnulli qui validarum virium beneficio, in biduum, triduum, aut etiam quintiduum vitam producunt. Tametsi Hippocrates refert, cùm æruginosa vo-*1. Epidemion.*muerint, septimum morbi diem agentes mori. Si à morbo venereo antiquato inusta materiæ & membris nota fuerit, ægrè obtineri poterit à naturâ, ne noua succrescat. Et si inde fracta fuerit ventriculi vis, nulla erit curationis vtilitas. Sin recens fuerit malum, integro ventriculo, scaturigo materiæ intercipi poterit. Et faciliùs perennis nouæ materiæ generatio impedietur, si alius morbus nullus consociatus fuerit: vt si in diploö, à sinistro hydrargyri illitu; fœda materia concepta minimè fuerit. hæc de prænotione: iam ad curationem pergo.

Curatio.

In primis explorandū num aperiri vena debeat: nam quæ dolorem mitigant, ante pertusam venam inutilia sunt: &, vt ait Aretæus, primùm soluenda vena, hinc purgandum.

Phlebotomia.

Si itaque morbifer hic succus fuerit mixtus sanguini, aut non longè abierit à sanguine, proderit laxatio venæ: nam morbi vehementia vehemens auxilium efflagitat. Vires & ætas adsint. Copiam quam elicere oportet, aperient materiæ sanguineæ copia, doloris vis, & robur ægrorum. Sin vires titubent aliquantulum, in vbertate sanguinis, & doloris acerbitate, repetitis vicibus subducatur malo focus: nam, suasore Aretæo, non magnoperè semel detrahere expedit. Sin attritæ vires fuerint, cucurbitulis euacuabimus: Aretæus non multò vltra heminam educit, circūmfluo etiam sanguine. Media in brachio vena pertundatur; ea enim ad euacuationem totius, & reuulsionem à capite materiei facit. Toto corpore à sanguinis molesta copia expedito, si caput sanguineam materiam conceperit, & dolor posticam partem fatigârit, frontis aperiatur vena: sin anticam, cucurbitæ collo ac scapulis affigantur. Et in veteris doloribus, cauteria, modò vetus malum fuerit, vtilia: quo materiæ vitium

perenni

perenni exhaustione euocetur. cruribus ea inurimus vt strenuò reuellamus: brachiis, cùm subitâ & efficaci vi opus fuerit: capiti, si iam ab idiopathiâ pedem figere cœpit malum: maximè si se in oculos expandit dolor internus, suffusionis ac cæcitatis metu. Locus commodus est sutura coronalis. Hæc, expeditâ primâ aluo, transigenda. Dolor vt placandus, ratione consectaneorum malorum, dicemus vbi de Dolore à bile oborto: nam vbi crassa & frigida est materia, alienissima sunt quæ torporem inferunt ab auxilio: modò ne æger à dolore periclitetur. Iam id solùm studebimus vt huius propositi causa abscindatur.

Lenitia. Ducatur primùm aluus, syrupo rosato, cassiâ, diacatholico, electario lenitiuo.

Præparantia. Expedita à fœditate aluo, præparetur materia morbifica exclusioni, remediis quæ capiti student, & vnà cum materia pugnant. Syrupi vtiles de acetositate citri, & eius cortice, & de succo acetosæ: cum decocto acetosæ, betonicæ, scordei, cicorei, melissæ, endiuiæ. Si à venereâ lue, decocto guaiaci.

Purgantia. Postea purgabimus pilulis cochijs, extracto ellebori, vbi febris abest, vtriusque. quâ verò tegmarsi id propinari debeat, abundè monstrauimus vbi de vomitoriis fortibus, libro secundo nostræ Methodi. Toto à fœditate expedito, ad capitis euacuationem pergendum. Præscribimus itaque masticatoria, vt in os materia prolectetur.

Cautio in masticatoriis. In his CAVTIO adsit, vt grata sint suaui odore & sapore: nam illis res cum palato est: & recreent spiritus animales: quare malignitas ab his absit, & iniqua purgandi potentia: ne appetitus violetur, aut malignitas œsophago aut laryngi imprimatur.

Apophlegmatismus. Accipe staphysagriæ, pyrethri, zinziberis, cuiusque scriptulos duos: masticis drachmam, ceræ semunciam: fiant trochisci parui. Manè vnum dentibus diu terant, & expuant. Hoc agendum toto & capite euacuato: hoc est, si καρηβαρίαν iam deposuit caput. CAVTIO ea adsit, monente Abincenna, ne afflictis pulmonibus horũ vsus incatur.

Errhina. Et quamuis dum intactum integrumque est cerebrum ore se euacuet, tamen natura & naribus vtitur eo afflicto: sorbetur naribus succus betæ, & maioranæ, anagallidis, nicosianæ. Sed ab his metus sit, si lue venereâ tacta fuerit materia morbifica: nam hoc esset non remedium indere, sed potius nasum abscindere, & oculis pericula intentare. Noui elegantem iuuenem, qui mecum in Italiâ habitans, naso exutus fuit, iniquâ quadam fœditate. Vltraiecti dum medicinam facerem, oculis exutum vidi: absit itaque materia venenata, dum errhinis indulgemus. Purgato toto corpore & capite, ad Topica, quæ foris imponuntur, remedia veniendum erit.

Topica. Cùm itaque hîc à toto corpore influat materia, ea reprimenda succis frigidis & crassis, remixtis tamen leptomeriâ potentibus, quò peruadant caput. oleo vtemur rosato, frigidiore & stricto: in tenellulis oleo immaturo quod habet flores non maturos chamæmeli. In fortioribus rhodostagma nobile est medicamen. Cunctis remisce acetum, nisi vigiliæ fatigant: nam tunc malorum aranciorum aut citriorum vtilis erit succus: hæc etiam spiritus recreant. vnguento rosato remisce succum limonum: nam hæret.

Cautiones. Sed in horum vsu etiam CAVTIONES obseruabiles. Cùm in malignâ hac materiâ adsit febris plerumque, quæ à toto corpore eliquatam materiam in caput euehit, perpendere debemus, num hic dolor sit criticus, nec ne. *1. ad Glauc. 14.*

Criticus dolor. Si fuerit Criticus, nullo modo reprimendus: nam naturæ ductu iam iam hæmorrhagiam in procinctu esse denotat, quam si retruseris, mortem adferes. Animaduertemus facilè criticum esse, si in diem criticum, per febres, incurrerit; & si pepasmi signa, per febres, præcesserint. Si tamen crisis per vomitum futura esset, liceret capiti remediari.

Non Criticus. Si non criticus fuerit dolor, vi febrili obnatus erit. Quare tunc lustrabimus num hæc praua materia erigatur à febre biliosa, an pituirosa: si à biliosa, quia acris ac calida, repressione strictoria eam ab inuasione arcebimus: nam acrem dolorem inferre solet, vnde & noua attractio, hinc phrenitidis calamitas. Sin piruitam sui auctorem agnoscat febris, licebit reprimere, sed non astringentibus. Et tamen, cùm stringentia cuncta bellum indixerint putredinibus & inde enatis febribus, parciùs his per febres vtendum erit.

Cum catarrho. Præterea illud hîc obseruabile; cùm catarrhus dolori se consociat qui à qualitate quadam malignâ contaminatus fuerit, si, dico, vehemens hæc inquinatio fuerit, temperandum à

repulsione: ne materia fœda in pulmones præcipitetur. Si hîc quid agendum, præscripta iam remedia non superet vis. Placet nobis hapsus lanæ vel bombacis, oleo violaceo tepente imbutus: poterit addi lac muliebre, & fronti & temporibus admoueri: aut muccago psyllij tingatur viola.

10. Itaque tepescentium copia aucupari debet ex causa doloris, dolore ipso, & ei nexis, vt vigiliis, & delirij metu, & ex temperie capitis, eiusque situ & structurâ. Caput enim temperatum facilè feret incurrentia stringentia: frigidius, non ita: minimè calidius, quòd vigiliis exhauriatur: siccius aceti vim non feret copiosiorem: humidum leniùs id admittit. Structura si densior, aceti penetrabilem perferet vim. Situs si fuerit dolor in superficie capitis, ab aceto pax esto: initio, attamen iam euacuato corpore, his vtendum. Quæ reliqua obseruari debeant, vbi de bilioso, dicemus: vbi etiam de horum victu. Hactenus cùm substantiæ forma morbida fuerit, vt transigendum monstrauimus. Sed nonnunquã materia substantiæ crimen habet, intactâ eius à calamitate formâ: vt cum materia fuerit crassior, viscidior, flatu turgida, vel nimis tenuis, quæ à toto corpore in caput effunditur: nam etiam tales continuum lacerando doloris auctores fiunt. Crassam & viscosam medici Pituitam vocant, nimio humore madentem, ac frigore algentem, cui etiam flatus se consociare solent. Ita si tenuis calore ac squalore vrens fuerit materia doloris auctor, hæc bilis ab illis vocatur: aut bilis remixtus succus; aut talis qui putredine in calorem, acredinemque salsam abripitur, qui abradit & violat natiuam partium iunctionem. Nam siue hæc mera fuerit bilis, aut salsedine aspersus succus, aut sanguis bile perfusus, profectò laceratione ac stimulis caput acerbissimè affligit, ingentem ac contumacem capitis dolorem facit, temperamentum & complexionem multùm & celeriter alterando, indeque continuitatem lacerando; idque cùm aliarum partium, tum maximè duræ meningis. Si febri circumuentus fuerit homo æstu flagrante, prudens medicus accuratè perpendere debebit num effera doloris vis homini, vnde delirij metus, non querulo immineat. Dum enim febrili ab acerbitate iactantur, mens illorum non

Cùm materia consistentia causa est doloris.

A bile.

Signa.

Imminẽtia deliria.

benè habitat: quapropter nec dolores sentiunt, nec primos illorũ incursus. Vt enim dolor sentiatur, oportet qualitatem rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis, communicari sensui communi, qui iudicat passiones in sensoriis: est enim dolor perceptio rei naturæ tristis. Notabimus dolorem iam iam in procinctu esse, ex causâ doloris præsente, & capitis imbecillitate, quòd facilè doloribus percellatur. Si itaque notæ aliquæ apparent æstu tacti ac ebullientis sanguinis, in eo discrimine æger erit. notæ autem huius feruoris erunt * οὖρα θολερὰ, quæ etiam appellat in Aphorismis ἀνατεταραγμένα, & in Coacis οὖρα ἀνατάρακτα: sunt autem huiusmodi vrinæ iumentorum similes. Nunquam enim talium vrinarum fæces residunt, quales in vxoribus Philini & Dromeadæ. Denunciant hæ vrinæ summam in vasis perturbationem à flatulento spiritu, & insigni ardore febrili: inde delirij & conuulsionis metus, vt in Polyphanto. Cum infirmitate virium si hæc vrina fundatur, ad mortem appáret: cum virium robore ad diuturnitatem. Quare ilico, si copiosior sanguis, emittatur: quò liberior à mole natura, humorum confusionem ac perturbationem castiget. Et quia perturbatur in venis serum à flatulento spiritu & putredine, vel theriaca, si nõ æquè æstuet, sed malignitate terreat confusio, vel refrigerantibus, & aperientibus, ac putredinem intercipientibus potibus remediandũ erit. Detur itaque syrupus de acredine citreorum, cum aquâ cichorei & cardui benedicti. vt, Accipe aquæ cichorei libram, syrupi de acredine citreorum vncias tres: olei vitrioli, quod satis sit ad acorem iucundum: fiat iulapũ. Et capiti oxyrrhodina admoueantur: vt ab inuasione fumus & succus arceãtur. Si autem præsens fuerit à BILE dolor, infestæ erunt vigiliæ, dolor mordax, & pungens, imò vlcerosam quandam ferociam præ se ferens, si ferox illa fuerit, copiosa ac peruadens: maximè si adsit obstructio in capite: maximéque si membranam occupauerit: nam rodendo perforare illam videtur. Alioqui pruritus inferet, si cutim inuaserit. His non adest sensio. Excrementa dimanant non vlla, aut si quæ, ea pallidâ quadam citrinitate tingentur: amara erunt. Parua hæc materia mole ingentem

Dolor.

*id est, lotia perturbata, 4. aph. 70.

Remedia futuri doloris capitis per febres.

Signa præsentis doloris à BILE.

gentem dolorem inferre potest. Oris adest nonnunquam amaror: ardet caput ac ingenti æstu vrit, inquit Razes, si tangatur: nec tamen, inquit, facies aut oculi vllo rubore turguntur: nisi vt doloris attracto sanguine, rubore aliquo facies feriatur. coniecturam firmabunt ætas, diætæ ratio, complexio, & peculiaris natura, anni tempus. Absque tensione mordens & pungens hic est dolor: nam bilis non eâ mole premit quâ tendat, sed partium substantiam suâ leptomeriâ traiicit, vt elucet in erysipelate. nec adeò graue videtur caput. pulsus apparet velocior. peruenit dolor ad frontem & tempora, ob sanguinis tenuitatem, ex sententiâ Hippocratis tertio Prognosticôn, decimo. Natura huius mali loquitur sua remedia: nam adest acerbus dolor, & cùm is symptoma sit, eius socia accedit causa laceratio continui. Hinc itaque oritur indicatio auferendi sensum, ne sensoria instrumenta causam percipiant dolorificam: secundò, vt causa lacerationis continui amoueatur, quâ exactâ cedet laceratio. Cùm acerrima sit bilis, si turget, ilico excludatur: sin benignior fuerit, primò pareatur exclusioni, & eius acrimonia temperetur, & squalor madescat. Tandem euacuetur ea quæ capiti importata sunt: & tamen primùm, quæ in caput cursum suum flectit, reprimatur: Sin iam iam, materia quæ præsto est & genita, impetum in caput factura est, reuellatur ad dissitas partes: & robur capiti adferatur, ne æquè irruentes succos accipiat. Sin bilis nondum genita fuerit, eius prouentus impediatur; si toto à corpore febre occupato, id, excussâ febre, redintegretur, ac ad pristinam temperiem flectatur: si ab hepate profecta fuerit, id castigetur: ac robur mittenti & excipienti concilietur. Acerbum dolorem præbet bilis. Facilè his doloribus tentantur qui debili sunt cerebro, ac sensili, & qui partes nutritioni dicatas languidas sortiti sunt: ita qui æstuante sunt nati hepate, ac cerebro sensili, frequenti dolore discrucian ur. Si, inquit Hippocrates, prægrandis fuerit dolor cum acutâ febre, ita vt non sit fugax symptoma perturbationis criticæ, sed laxus firmiter, à nullâ sympathiâ enatus, sed symptomaticum qui agnoscat transitum, aut perennem progressum sanguinis bile perfusi, qui exitum non habens, laceratione & stimulis caput affligit: mortiferus, inquit Hippocrates, esse solet: imò cum morte funestus, orgasmo humoris biliosi effusi in caput. Sin autem omni alio malo signo procul, dies viginti excesserit: hoc est, si ingens illa prauitas absuerit, quæ cernitur in rubris vrinis, iumentorum similibus, perturbatis in venis succis à flatulento spiritu cum ardore febrili, vnde conuulsifica nascitur vis, vt in Polyphanto Abderita, cui cùm in prægrandi cephalalgiâ & febre acutâ decimum diem agenti, sternutamentis medicatum fuisset, oborto ceruicis dolore acerrimo, fecit vrinas iumentorum similes, nec inde fuit apud se, crebrisq. fauis conuulsionibus interiit. Huc accedit etiam vt nihil, similiâ curatione, in commoda eorum peccetur, vti sternutamentis, nec tute, nec loco præscriptis, peccatum est in Polyphantum, tamen morbi pernicie trahantur. Sed si ingens hæc prauitas à materiâ morbificâ absuerit, ita vt prauum aliud signum secum non trahat cephalalgia, &, ait Hippocrates, si dies viginti excesserit: vt scilicet interim plenâ manu hæmorrhagia non eruperit, quæ dolorem sedauerit, morbumque depulerit: neque doloris acerbitas hominem ad exitium præcipitarit, neque industriâ medici in gratiam redierit cum sanitate ante vigesimum diem: sanguinem detrahendo incisâ venâ basilicâ, ad febrem; cephalicâ, & rectâ frontis ad amotionem causæ coniunctæ, tum etiam nouando, purgando, cum abstinentiâ vini, Sed si cephalalgia ad vigesimum diem vsque excurrerit non sine acerbissimis doloribus, quo tempore cadere incipit vis acerba dolorum, cùm placentur celeritas, vehementia, & assiduitas. tunc, inquit Hippocrates, sanguinis profluuium denũciat: quod tamen prima periodo plerumque euenire solet, quamuis &, mitigatâ materiâ, à vigesimo die incidere potetit. Aut, inquit, suppuratum è naribus denunciat: modò hæmorrhagiâ profusus liberaliter non fuerit, aut per διαφόρησιν exhaustus fuerit, quod reliquum est in suppuratum abit, mox in expuratum. Aut partium imarũ abscessus denunciat, inquit Hippocrates; qualem in Hermophonte obseruauit, & in virgine Abderitanâ, cui à surditate superstes

Indicatio curationis. *11. meth. 7.* *Prognost.* *Progn.* *7. Epid.*

F 2

perstes mansit pedum dolor, cætera perfectè conualuit, morboque defuncta est, qui antè lethalis videbatur. At, ait, profluuia sanguinis quidem, potissimum minoribus triginta quinque annis, expectare oportet: omnium enim excretionum laus est, & potissimùm hæmorrhagiæ, per iuuentutem & pubertatem, cui ætati patrocinatur naturæ vis, meatuum libertas, & materiæ meabilitas, sine quibus sinistrè excretio instituitur. Maioribus autem, vt scribit Hippocrates, τὰς ἀποστάσιας προσδέχεσθαι, id est, abscessus exspectare decet: cùm nimirum vigesimum diem morbus excesserit, existimo suppuratum intelligi. Ac sanè, inquit Hippocrates, profluuia omnino sperabilia sunt in frontis & temporum dolore prægrandi. igitur si spontè non venit hæmorrhagia, primam curationem habet quâ sanguis mittatur. Biliosus autem hic sanguis intolerabilem fronti ac temporibus præbet dolorem, quòd earum partium crassissimæ sunt venæ, ac cerebrum illic consedit vberius quàm parte posticâ. Quò fit vt omnis acrioris cephalalgiæ notæ primùm efflorescant in temporibus & fronte: quoniam cephalalgicæ causæ impetus nō antè quiescit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit: necdum feritas eius domatur, donec oscula venarum recluserit, exitumque habuerit: modus enim vacuationis est ex humoris motu, naturæ impulsu, & partium obsessarum conditione & situ. Sed satis iam indulsimus Hippocraticis prognosibus, ita edocti à doctissimo præceptore olim nostro L. Dureto.

3. Prog. 17.

Frons & tempora cur ita dolebant.

Curatio.

Iam ad CVRATIONEM pergo. Acerbissimus hic dolor efflagitat mitigantia auxilia: at hæc dextrè ante solutam venam in vsum vocari nequeunt: nec purgationi, inquit Aretæus, locus ante apertā venam, modò vtriusque remedij inciderit vsus. Primò itaque hîc explorandum, num pertundenda vena. Quare videndum num biliosus hic succus sanguini sit perfusus, an potiùs ab hac, degener, benignitate abierit. Si à sanguine sit haud alienus succus, pertundatur vena, suasore Abincennâ: nam nec Razes phlebotomiæ quidem meminit, nisi vbi sanguis auctor mali fuerit. Quamuis alioqui morbi vis ingens, validum auxilium euocet. Sed cæteræ indicationes de viribus iudicium ferant: nam vbi bilis crimen gerit, si à sanguinis benignitate cesserit, nō sine infirmitatis metu persistunt vires. ætas etiam hoc ferat. Sed quâ copiâ euacuabimus sanguinem? Id enunciabit materiæ sanguineæ vbertas, doloris vis, & ægri robur: quò enim amplior fuerit sanguinis copia, & dolor acerbior, & vires validiores sine infirmitatis metu, eò liberaliùs euocandus erit sanguis. Sin viribus fuerit æger prostratioribus, in vbertate sanguinis, & doloris immanitas presserit, tum bis vel ter iterabitur sectio venæ: nam, inquit Aretæus, non magnoperè semel detrahere expedit. Sin fractæ vehementer & attritæ vires fuerint, vt euenit in diuturnis doloribus vehementibus, quos vigiliæ & inedia comitari solent, quibus profectò nil æquè fœcundum in virium debellationem, in his dico, pax sit à phlebotomia, quin potius, si quid agendum, cucurbitulæ succedaneæ illi veniant. Quænam vena pertundenda? Si hîc totum corpus sanguinis plenum est, qui iam cursum suum flectit in caput, media in cubito vena pertundatur, vt reuellatur & euacuetur ruens iam in caput sanguine perfusus biliosus succus. Sin verò nondum eò cursum suum instituit succus, sed si periculum adsit ne eò se vertat, tum, inquit Abincenna, si sententia fuerit non magnam copiam exhaurire, basilicam venam pertundemus: nam hæc à capite longiùs recessit: Sed si liberaliore manu abducere sanguinē consilium sit, suasore Abincenna, venam remotissimam feriemus, vt in pede saphenam venam: nam ita reuulsioni & vberrimæ euacuationi studebimus. Si iecur suam operam iunxerit ad hanc calamitatem, & eius & capitis ratione aperiri media vena in cubito dextro poterit: sin solius hepatis rationem habendam existimaueris, basilica tangatur dextera. Si altera pars capitis doluerit, ex Cœlij Aureliani sententiâ, ex eius contrariâ detractionem faciemus. Huic sententiæ subscribit Abenzoar ex vsu sui patris, in ictu capitis. Si restibilis biliosus succus, à vacuato toto corpore in capite hæserit, & si frontem occupauerit dolor, cucurbitulæ erunt vsui, parti posticæ admotæ. Sed CAVTIO adsit, ne paralysi opportunus sit æger; quòd tarò, vbi bilis molesta esse pergit, vsui venit. Sin posticam inuaserit capitis partem dolor, in anticâ

Phlebotomia.

Cucurbitulæ.

antica parte admoueatur cucurbita. Ita transigendum si extra cranium, hoc est, foris vergat dolor, subscribente Abincenna. Sin intus dolor stabuletur, non vtitur Abincennas cucurbitulis; sed potiùs, si in postica parte stabuletur dolor, secat venā illam rectam frontis: quod rectè admonuit Aretæus cùm ait, à phlebotomiâ & pharmaciâ, cùm lauit ac vinum bibit, firmatis viribus, frontis vena secetur. Hic etiam nasi venas pertundit, & ad heminæ dimidium, quod ferè quatuor vncias æquat, euocat. Sin sinciput occupauerit, quia vena nulla in posticis emicat, cucurbitulas bis applicat. Interdum coëgit medicos, inuictus remediis cæteris dolor, ad arteriotomiam. Propterea scribit Razes, si inueteratum ac contumax fuerit malum, nec valentioribus auxiliis cedat, si, inquit, inde periculum fuerit, ne aqua in oculos lapsa, suffusione cæcitatem inferat, consultum fuerit arterias scindere, ac ligare: nam id intercipit fluxionem ad oculos, ac dolorem placat; maximè si in externis partibus materia concepta fuerit. Euenit acris hic dolor à sanguine bilioso, tenui, præferuido, ac vaporoso, qui ex temporum arteriis emissus, illum dolorem qui nullis remediis vinci potuit placat, siue ab internis, siue ab externis vasis malum extiterit; hinc enim semper materiæ morbificæ iunctæ morbo, sanguinis dico & spirituū, sequitur euacuatio, vt doctissimè eruditissimus ille Parcius tradidit, in nunquam interitura illa Chirurgia. Id ego expertus sum, inquit, in permultis, sed præcipuè in principe à Rupe Surionensi. Huic atroci hemicraniâ diuexato, D. Capellanus regius, & Castellanus Reginæ primarius medicus, denique Ludouicus Duretus medicinam faciebant; nec tamen phlebotomiâ, cucurbitulis, balneis, frictionibus, diætâ, vllóve remedij genere, seu assumpto, seu admoto quicquam opis adferebāt. Vocatus ego dixi vnicam salutis spem restare, si ipsi arteria in temporibus phlebotomo diuideretur, qua parte dolor sæuiret. Mihi enim verisimile fieri, doloris eius causam non venis, sed arteriis concludi: quo in casu nullum arteriotomiâ præclarius esse remedium veteribus proditum, cuius ego in me ipso, magno meo bono, periculum fecissem. Meum istud medici cùm probassent consilium, ad opus è vestigio me accingo, arteriamque in tempore dolente seligo, quæ & tumentior esset, & vehementius cæteris pulsaret. Hanc ego vnicâ incisione, quemadmodum in phlebotomiâ fieri solet, aperio, sanguinisque magno cum impetu & saltu prosilientis plusquam duo vascula elicio: quieuit statim dolor, neque vnquam recruduit. Plurimis tamen suspecta est arteriotomia, quòd prorumpentem inde sanguinem sistere, quodque cicatricem obducere sit operosum, propter arteriæ densitatem, duritatem, & pulsationis pernicitatem: quòd denique cicatrix obducta aneurismatis periculum inferat. Itaque satius esse putant, inquit Pareius, cutem primò diuidere, deinde à circumstantibus omnibus particulis diuellere, inde vtrinque arteriam vincire, deniq. diuidere. Sed, inquit, hæc opinio est hominum omnia tuta timentium: ego enim multiplici experientia didici non esse periculosam arteriæ, quæ scalpello fit, quemadmodū in phlebotomiâ fieri solet, apertionem: consolidationem verò paulò venâ tardiorem esse, tandem tamen fieri. Sanguinis verò fluxum nullum vnquam superuenire, modò deligatio aptè facta sit, hæreatque totum quatriduum, appositis vt decet plagulis. Sed insolens hoc remedium iam est chirurgis: quare cùm hoc non liceat, remedia hanc fluxionem intercipientia vtilia erunt. Accipe masticis drachmas tres, pulueris myrtillorum, & coralli rubri, cuiusque semidrachmam: olei myrtini drachmas duas; succi plantaginis drachmas tres; ceræ quantum sufficit, vt fiat ceratum. addi poterit terebinthina. applicetur arteriis temporum; nam aditum intercludit succis eò ruentibus. Cauteria humeris, si subitò, vel cruribus, si efficaciùs reuellendum, inurantur. vel saltem vesiculæ inurantur ceruici posticæ, sub duabus illis eminentiis occipitis: id fiat cantharidibus. Post nonum diem locus solidetur hoc vnguento: Accipe olei rosati vncias duas, ceræ vnciam semissem, liquatæ ceræ affunde oleum: quin tunc semotis ab igne immisce cerusæ pulueris dum crassescat: adiice tunc oui albumen cùm iam refrixit: & parum caphuræ: opij grana v. omnem vredinem abigit. Hæ sectiones & vstiones fœliciùs peragentur, si

Arteriotomia. Cauteria.

primùm expedita fuerit à suâ mole prima aluus. Quod optimè fiet rosato syrupo laxatiuo, si detur ad ternas vncias, cum decocto tamarindorum, vel endiuiæ: vel cassia cum tamarindis: vel cassia coquatur cum infuso rosarum laxatiuo, cum crassius puluerisato aniso. Sin intestina cœperint biliosam fœditatem, fiat potiùs enema ex decocto maluæ, violarum, ptisanæ succo, & oleo violaceo, saccharo rubro, cū pauco sale. Vel accipe iuris pulli, vncias decem, olei violacei vncias tres, sacchari rubri vncias duas: fiat enema. Et si materia orgasmo concita rapido impetu per corpus feratur, hic non subsistendum in vsu lenientium, sed valido cholagogo excludatur: ne ruat effera materia in partem principem aliquam, cuius partis officio vita carere nequit, & subitò extinguat. Orgasmo autem eam agi, aperient crebræ symptomatum mutationes, in variis efflorescentes partibus. Et cùm capitis atrox hic dolor sit adeò nonnunquam vt de vitâ periclitentur ægri, nascetur tunc indicatio auferendi sensum: ne instrumenta sensoria ampliùs fatigentur à perpessione quâ excruciantur à causâ morbificâ. Sed tamen magnâ cautione his remediis vtendum, cùm stupefaciant sensum, nec causam dolorificam abscindant; imò sæpè ad causam morbificam faciant, cùm etiam inimicitiam exerceant cum partibus solidis. Nec tamen nimis animosè renuemus horum vsum cùm vires doloribus & vigiliis prosternuntur, sed horum meta sit virium robur: vt placatis doloribus, robur recolligant ægri, atque morbo fiant pares, & sufficere curationis spacio valeant. Alioqui, vrgente etiam dolore, quamdiu virium robori fidimus, nec metus delirij à vigiliarum crebritate adfuerit, methodus tenenda, nec in ægri gratiam soli dolori malè vacandum. Sed labentibus viribus, ac delirij periculo à vigiliarum vi incumbente, tantisper dolori occurremus, quò vires firmentur. Crudelis enim medici est ægrum doloribus conficiendum propinare: vt & adulatoris medici est, ad quamuis leuissimam velitationem dolorum, stupefactoriis remediis voluptati ægrorum subscribere: nam à molli medicinâ quæ consenuisse videbantur, recrudescunt, quare semper ne quid nimis: nam teste Narcotica dicta sunt hæc remedia, quòd inde quasi emortuæ partes titubent ac stupescant: attamen læsio melior morte. quare summa necessitas nos in horum vsum abripere suo iure poterit: summa autem ea habenda, cùm perennitate vigiliarum delirij in discrimen abducitur æger, & inedia fatiscit. Sciendum itaque qualis sit narcoticorum substantia, qualitas, & quâ copiâ, quo tempore, & modo in vsum euocari debeant. Qualitas suam habet seriem; in primâ est lactucæ succus; secunda habet succum foliorum nymphææ, & oleum eius florum, succum solatri, radicem mandragoræ, capita & semina papaueris, folia eius, & eius liquor. hæc simplicium series: Accipe syrupi papaueris vnciam; sumat cum decocto lactucæ. composita, mithridatium recens, theriaca noua, philonium Romanum, requiet Nicolai. Sed compositorum tutior est vsus: nam ni fermentatum fuerit priùs opium, intus dari non debet. Quare philonium sit sex mensium: sed quò vetustius, eò imbellius: perennat tamen in decimum annum. Intus: Accipe philonij Romani scriptulum, mithridatij semidrachmam: sumat. vel accipe theriacæ recentis drachmam. Si recens haberi nequeat, tunc magno successu recentari à me solet vetustior theriaca; hoc modo: Iubeo vt semilibræ illius addatur solutum opium, ita vt quæque drachma accipiat opij grana ferè duo. Sed diu fermentari ante eius vsum permitto. Præbeo drachmam cum syrupo nenupharis, vel liquore aliquo decenti. Foris: Accipe olei violacei, drachmas tres (in paruâ copiâ) aceti drachmam (ratione penetrationis) opij, croci, cuiusq. grana tria: misce, vnge tempora & frontem: sed minimè suturam coronalem; hæc peragenda purgato corpore toto. Aliud: olei rosati vnciam; opij grana octo; croci grana iiij: penna vngatur. Aliud: Accipe philonij Romani drachmā; olei chamæmelini semunciam: fiat inunctio. hac ferè copiâ præscribi poterunt. Iam videamus QVO MODO in vsum duci debeant narcotica. Intus sumuntur, vel foris admouentur. A mitioribus auspicandum; & primo foris, deinde intus eorum vsum admittemus. Tentabimus primùm num embrochis liceat id obtinere: Accipiemus foliorū lactucæ, papaueris, nymphææ, vel

Lenientia.

Remedia ad dolorē ipsum, & symptomata illi iuncta & eorum tecmarsis.

Narcotica.

Series qualitatū in Narcoticis.

Copia narcot.

Vtendi modus.

vel pampinorum, salicis, violarum, manipulos: capita papaueris, radicum mandragoræ vncias duas: anethum: populi folia: coquemus ex aquâ, cui inliquemus opij duas drachmas tepidè manus cubitum vsque lauet: & spongia hac imbibita aquâ & expressa naribus admoueatur. Vngantur itaque primò oleo nenupharino, deinde mandragoræ, postea papaueris, vltimò opio: quod optimè castigatur castorio: quamuis Razes duo grana caphoræ illi miscuerit, in oleo iasmino, quod auribus & naribus modicè tepens immittit. CAVTIO adsit, ne opium suturæ coronali imponatur, plurimum enim illi subest cerebrum, ac facilis eò aditus: sed potiùs temporibus, naribus & fronti applicandum: ita Galenus, Abincennas, & Razes. Quamuis Razes etiam portiunculam auribus immittat. Noui qui in summâ necessitate vigiliis vrgentibus vtebatur opij scripulo, quod soluebat aquæ rosatæ vnciis quattuor, & adiecto semiscriptulo croci admouebat. Sedatis doloribus ac euictis vigiliis, quò eluatur ab opio inducta iniuria, vngatur locus oleo chamæmelorum, caryophyllorum, nucis moscatæ, vel anethi, aut lauendulæ: sin intus opiatis vsus fuerit, conseruis calidis, vel cum mithridatio, vel theriacâ vtatur. Maximè somni tempore, cùm is non succedit ex naturæ lege, cumque summa eius adest necessitas, commodus horum vsus erit. atque ilico sedato dolore, & vigiliis abactis remoueantur. Et semper in opiatorum vsu illud teneamus, μηδὲν ἄγαν. Hactenus de symptomatis mitigatione: nune venio ad remedia quæ præscribuntur aduersus dolorem, vt ille cum causæ morbificæ ablatione vnà amoueatur. Expeditâ itaque primâ corporis regione ab aluinâ fœditate, materia hæc biliosa, modò efferа non turgeat, ad exclusionem paretur: quò, sine vi, naturæ expellenti, & pharmaco trahenti cedat. Hoc dicere volebat Razes, cùm inquit, initio purga, intelligit antequam ad Topica veniatur, non quòd velit non esse præparandam. Existimo tamen ego, hanc materiam ferè semper turgere: & si præparatione aliquâ opus sit, non tamen hic coctionem, vt in contumaci humore fieri solet, exspectandam esse. Galenus dolores oculorum se vno die curasse affirmat. Si itaque præparandum, id fiat succis ac liquoribus qui vnà & capiti student, & cum materiâ biliosâ pugnant. Iulapum rosatũ, & violatum, & harum serapia, syrupus ex acredine citriorum malorum, & aranciorum, granatorum acidorum, syrupus de succo acetosæ, de agrestâ. Hi syrupi cùm odorati sint, in caput efferuntur. Cichoraceis etiam hic locus est. Quodsi vigiliæ molestæ esse cœperint, potius vtemur syrupo de nymphæâ, de papauere, & lactucæ: quamuis alioqui non æquè præparationi & coctioni humoris studeant. Miscemus syrupos ac diluimus decoctis, quæ fiunt ex eisdem ex quibus serapia: vt ex acetosâ, cichoreo, endiuiâ, floribus cichorei, seminibus frigidis, radicibus graminis, capillaribus, soncho, hepaticâ, lactucâ, portulacâ, nymphæâ, floribus papaueris erratici, floribus violarum, boraginis. Remiscemus interdum aliquid aquæ rosatæ, quò ad caput efferantur: maximè si æger eo recreetur sapore: nam noui qui abominantur rosas. Accipiat libra liquoris, vncias sesè tres serapiorum: vt, Accipe aquæ endiuiæ, quæ empyreuma non olet, libram: syrupi acetosi simplicis, vncias tres: aquæ rosatæ, quantum sufficit, tenuem rosarum vt affundat saporem. Si acida velit æger, miscemus syrupum citreorum, cum pauco aceto distillato, vel olei vitrioli guttis quibusdã, vt inde lenissimè acescat. Nã acetosa opitulantur optimè dũ bilis vrit: testis Hippocrates, ἐν δὲ ὀξὺς ἐξ ὄξεος ... [illegible] ... id est, quæ vis ab aceto in remediis micat, biliosis prodest: etenim amara resoluuntur, & pituitescũt, ita vt dilutiora reddãtur, veluti ab aceto subacta & in maiorẽ molem fusa: & benignè monet reuerẽdus senex, vtero dolorificũ illud esse, & propterea bellũ indixisse mulieribus. Materiam paratã abducemus cholophygis, vt, Accipe rhabarbari optimi scriptulos quattuor, aut sesquidrachmã: infundantur totâ nocte decocto fructuũ, vel aquæ endiuiæ cũ vino Rhenensi: colaturæ manè adde syr. rosati solutiui cũ Rhabarbaro parati, vel syr. de cichoreo, cum rhabarbaro, vncias duas: electarij lenitiui, vel diacatholici, drachmas tres; electarij (si acriorẽ vim velis) de succo rosarũ drachmã vnã aut alterã: misce, fiat haustus. Si apozema

Margin notes: pus. — media dolorum, e est ... cau... — Præparatio. — Aceti vis. — 3 aphor. 38. — Acida biliosis. — Purgatio bilem.

zema velit, præscriptis præparantibus iunge pruna x. vel vnciam tamarindorum: colaturæ adde syrupi violati laxatiui, vel rosati, vel de cichoreo cum rhabarbaro, vncias quattuor. Et vltimæ propinationi infundi poterit rhabarbarum, ad drachmas duas cum spicæ granis septem: sin strictiorem vim velis, myrobalanorum citrinarum semunciam: detur expressio. Si malis pilulas: Accipe pilularum aurearum semidrachmam, aut scrupulos duos: scammonei præparati grana tria vel quattuor: fiant pilulæ quinque, quæ inaurari poterunt ditioribus: sumat in aurorâ & superdormiat. Aliæ quæ hemicranicis etiam auxiliantur: Accipe rhabarbari optimi sesquidrachmam; cinnamomi scripulum; zinziberis semiscriptulum; pulueris cotticum myrobalanorum citrinarum drachmam: infunde cuncta hæc succo rosarum pallidarum per noctem, & manè fiat leuis feruor, & fortis expressio: cui adde rhabarbari electi sesquidrachmam, pulueris hieræ simplicis semidrachmam: fiat massa, addito syrupo rosato laxatiuo. Sumat interdum drachmam: si potentiorem vim velis, adiice grana tria scammonij singulis drachmis. Caue à myrrhâ, & croco: quod dormiente Ioue in Idâ, capite eius enatum ferunt: nam caput ferit. Si subsit pituita, quâ rarò caput caret, poterit eâdem tunc arte agaricum infundi. CAVTIO adsit in pilulis cephalicis, ne remisceatur crocus vel myrrha: nam caput plethoricis causis implent. Nec dentur à cænâ ilico: imo potiùs à nouem vel octo horis, mitigato iam cibo: turget enim mediâ nocte confecto iam chylo ventriculus, & pylorus aperitur, secumque abripit datas pilulas. & ingestis pilulis dormiat sesquihoram: hoc enim bonis eorum rebus fiet. Tenellulis manna sit sacra: & si calor adsit, cum decocto tamarindorum ex iusculo pulli; vel myrobalani ita etiam diluuntur. Ita Razes purgabat sanguinem, hoc est, ichorem sanguinis biliosiorem. Sed dum vehementiore flagrat à dolore caput, cuncti humores quia anatrhopi, non facilè à pharmacis catarrhopi fiunt: quare vi aliquâ viridiore opus est, vt purgatio votis respôdeat. Euacuato toto corpore, tandem caput erit inanlendum ab ea materiâ, quæ à toto corpore illi incubuit. hoc suauibus rebus

Cautio in pilulis cephalicis.

(cùm caput sit quod laborat) quantùm fieri poterit peragendum: & bilis sequax tenuisq. ac calida est, vnde etiam incaluit caput, & acrimonia sua stimulat excretricem. Abincennas tamen vtitur syrupo rosato laxatiuo cum scammonio: & cùm iuncta fuerit pituita iungit turbith, & inuicto succo adiicit colocynthidem. Sed agúntur peculiari vi foris admota pharmaca? Certè; quo modo? ita vt electrum festucas trahit, inquit Abincennas libro De viribus cordis, capite de Hyacintho. & quo modo exigitur id in energiam? prope adductum si frictione incanduerit æstu: nam vis succini ad paleam vsque effundi debet, diductis tenuibus inde partibus. & hic vicinis partibus accumbit remedium, nec adeò, vt dum in ventriculo est, abiit à trahendo succo. Sed cùm hæc peculiari vi trahentia ingrata sint, ad eorum vsum nos sola abducet necessitas grauis. Hoc peragetur errhinis, apophlegmatismis, gargarismis. Atque in horum vsu perseuerabimus dum caput purum ac expeditum à materiâ morbificâ fuerit: quod notabimus inde; si primùm graue cùm esset caput, iam id pondus deposuisse videatur, & si nihil à medicamento ampliùs materiæ emânarit. Sed CAVTIO adsit, ne masticatoriis vtamur vbi metus adest ne à deciduâ materiâ pulmones violentur, vt si ferox fuerit bilis, atque admodum tenuis: nam si crassa illa fuerit, vtiliter masticationes præscribentur: ita scammonio vtitur Abincennas; & si iuncta fuerit pituita, addit turbith. Nec sint fluxionibus expositi pulmones: ne phthisis adferatur calamitas. Alioqui vti licebit apophlegmatismis, gargarismis, & inunctionibus. Itaque solam masticem masticet: nam, vt scribit Dioscorides * φύματος ʒ ἰουδίας πειῶ ... quidam ficus & ceram iungunt mastici: poterit iungi sinapi, vel scammonium, vbi summa necessitas. Gargarismi fiant ex ficubus & origano. Palatum illini poterit sinapi. Errhini fiant ex succo betæ: & oleo violaceo; vnguento rosato inuncto. Expedito iam toto corpore à materiæ biliosæ copiâ, ad remedia Topica veniemus. Quia autē hæc materia à toto corpore vel aliūde confluebat, opus fuit repressione, succis frigidis ac crassis: nam crassum frigidum potentissimè reprimit, vt tenue calidum validissimè

Pharmaca num foris admota purgent.

Tempus.

Cautio in pondum purgatione.

* oris odoris gratiam conciliat.

Topica in biliosa materiâ influente.

alidissimè calfacit. Sed monuit Galenus, tleptomeriâ peruadentia his commitratus. vt oleum rosatum, omphacinum re. :ns, cum pauco aceto. in tenellulis chaæmelinum, ex oleo & floribus immatus, & violaceum. Durioribus psyllij mucigo, aqua rosata, solatri, plātaginis, equiti, folium brassicæ; pastilli ex floribus osarum, aspersi rhodostagmate, vnguenim rosarum mite & cuporiston est: vnuentum alabastrinū. rhodostagma cum icco mororum nondum maturorum. uin cunctis his quid aceti aspergendum, eo auxiliante peruadant. Sed id vigilias rouocat: quare dum hæ fatigant, succeaneum habeat acetosæ succum, vel morum, aut limonum, vel aranciorum. mara sint poma, quò se penitùs traducant cci, ac gratissimo odore spiritus recreent. d non satis est remedia comparasse; vem in vsum traduxisse commodè, summæ artis est: hoc est, vt decenti copiâ, mo, tempore, & parti aptè adferantur. Mibimus itaq. oleum omphacinum rosam, cum rhodostagmate, & cum pauco eto, vel eius loco succo quinquefolij. AVTIO: Si adfuerit obstructio, absit adictoriorum vsus, ne illa increscat: sed ciadstrictionem reprimatur influens maia. Nec in critico fluxu, hæmorrhagiæ enuncio, reprimendum. Nec æquè iam si nō criticus foret) per febres strinndū: exardescit enim illa à vi obstruen-
Et plerumque dum à toto influit mate, febris causam comitatur doloris: quare ctissimus Delphorum archiatros D. Pes Forestus Obseruatione decimâ quinlibri septimi Obseruationum de febris, Aquâ, inquir, rosaceâ cum oleo rosa, vel papauerino fouetur caput frigido. pani, inquit, milites pauperes, qui in socomio febri implicitì iacebant, dolocapitis afflicti, lineamentum aquâ friâ & aceto tinctum fronti imponebant. si catarrhus aeris accesserit, his minimè ò vtemur: metu ne feriat calamitate mones, vnde phthoë. in mitior nec ò copiosa fuerit materia, etiam hac delante licebit reprimere, nō tamen strintibus. Parcissimè aceto hic vtemur, vbi ile profectum malum, maximè cùm tum acrius est: validè enim siccat. Et ò acerbior fuerit dolor, eò parciùs aceto indulgebimus: tendit enim, & acrimoniâ fatigat. Et in contumacibus vigiliis inutile omnino erit acetum: & vigiliis exhaustum caput calidius, copiosum reprimentium vsum nō leniter fert: nec squalidum ab ariditate caput copioso aceti vsu gaudet: nam his est rarioris id texturæ, vnde nec vehiculo acri eget. Obseruabile etiam in quâ parte stabuletur doloris causa: nam si affligatur peripheria capitis, ab aceto cauendum, nam pericranium peruadit. Admouebimus, dum eius vsus incidit, id temporibus maximè & fronti, præsertim si opiatâ fuerit vi perfusum. Accipe seminis althææ, maluæ, cuiusque drachmas duas: conquassentur in aceto, & linteo aquæ rosatæ intincto excipiantur: eo modo & semen cidoniorum, psyllij. vel, aquæ rosarum, lactucæ, solatri, cuiusque vnciam: seminis psyllij sesquidrachmam: cùm crassescit coletur, & adde acetum cum quinque granis caphoræ. vel vnguentum rosatum cum aceto. Razes oleum violarum, aut cucurbitæ, aut nymphææ, aut florum salicum infundit. Accipe olei rosati, aquæ rosatæ, cuiusque vncias duas cum semisse, aceti semunciam. vel quatiantur duo albumina ouorum, cum duabus vnciis rosacei, & semidrachmâ aceti: illud linimentum temporibus imponatur. Delicatulis hoc modo consulatur: Accipe florum violarum, nymphææ, rosarum, cuiusque semunciam: santalorum omnium drachmam, seminis papaueris drachmas binas, florum chamæmel. vnciam: fiat puluis; irroretur aquâ rosatâ, & pauco aceto, duabus sindonibus excepta, fronti admoueātur. Si vigiliæ doloribus nectantur, Accipe farinam hordei cum oleo violato, vel rosato: fiat splenium: addimus interdum farinam seminis papaueris, cum aquâ rosatâ & succo aranciorum. vel, Accipe olei rosati omphacini vncias binas, aquæ rosatæ sescunciam, olei violacei, succi lactucæ, pampinorum, vel nymphææ, aut acetosæ, cuiusque semunciam; acetositatis citri vnciam: istud reprimit, ac somnum promouet, cùm acetum absit. Hæc linamento excepta, ac expressa capiti imponantur. Actu frigida hic in vsum remedia ista ducantur: nam feruet bilis, & ab eâ caput: maximè aëre æstu ferociente. Sin mollicule dentur ægro, tepescant: maximè aëre frigidiore.

Situs.

Vsus.

febris si iam vigoris suum tempus attigerit, nec hæmorrhagia narium sperabilis sit, actu frigidis eius ab æstu dolorem temperabimus: verùm eâ cadente ac inclinante tepidis actu vtemur, etiamsi à bile malum enatum sit. Nec tamen tiro, sed accisâ materiæ copiâ, ad hæc pergendum erit: dum enim turget succorum fœdorum copiâ corpus, non æquo euentu incussum reprimentium ferre potest. Postea caput lauetur aquâ calidâ, in quâ flores chamæmeli, meliloti, summitates anethi, & folia betonicæ cum violis & rosis coxerint: nam ita temperiei fiet redintegratio. vel ex lixiuio coque rosas, betonicam, & agaricum: sed primùm masticem masticet per dies tres. Et sæpè vnguento rosato frons ac tempora perstringantur: hoc enim vnà digerit, vt etiam alabastrinum. Roborantia, quæq. redintegrare partis genium solent, vbi de intemperie flectendâ calidâ egimus, transegimus; vt conserua acetosæ. rosarũ, nymphææ, violarum, cichorei, buglossi, myrobalani conditæ, cum diarrhodone abbatis, cum syrupo nymphææ. sumat semunciam manè: & theriaca noua. frictio capitis matutina. cucupha ex coriandro, & rosis, & paucis caryophyllis. Hominum in cubili turba, his ægris grauis est: absit fumus: aër sit frigidior: redoleat caphurã, salices, violas, aquam rosatam, nymphæã, pampinos, gramen, poscam. olfaciat rosatam aquam cum paucâ caphurâ. lauet pedes & manus decocto foliorum salicis, nymphææ, vitis albæ. Cibi condiantur emulsione seminum melonum, acetosâ, aceto, lactucâ, cucurbitâ, endiuia, arantiorum & citriorum succo. Ptisana vtilis, & poma cocta, pruna. gallinæ, suum extremitates & vitulorum, tum horum caro, pisces saxatiles, lac acidum: quod Razes etiam causo detentis commendat. cucurbita cocta. inediam vitet omnino. A cibo pyrum vel malũ sumat, vel diacydonium. Potus sit tenuis ceruisia, vel aqua in quâ cocta sunt melonum semina, vel succus arantiorũ, vel simpliciter aqua cocta cum sacharo: licet ad acorem acetum addere. Si valida sitis, sero lactis acidi incoque acetosam, aqua hordei, quæ tamen antiquis in vsu non fuit. iulepo rosato, vel violato. vtatur diebus 10. cotidie librâ seri lactis, cum vnciis quattuor succi cichorei. & tunc

Tempus.

Diæta.

ventriculi regionem inungat oleo macis & caryophyllorum. Declinante malo, vino oligophoro vtatur: coquit enim & ferociam bilis domat. Venus capiti inimica, & focum Palladis odit hæc meretricula: caueant sibi ab hac ἑταίρᾳ. Somnum inituris haustum frigidæ sumat. Talem diligentiam ac industriam curãdi petit biliosa cùm caput perfudit materia. Si verò à PLETHORA hæc querela fuerit, cùm ea continuum lacerando ingenti tensione caput fatigat, sanguine anadromeà toto corpore, vel eius genio hepate, incumbente confertim: tam tunc caput tendi ac comprimi cum grauitate & rubore videtur. & nondum phlegmonem, sed phlegmonodem affectum concitat; impletis venulis cunctis, ac tensis, vnde ephemera, abrepto à calore in consensum corde. Non tamen in spacia effusus est sanguis extra vasa, id est, nondum phlegmone vrit, nam putrescente tunc sanguine, nascitur putrida febris, vt in phrenitide cùm putrido vapore afflat cor. Quòd si acrior fuerit sanguis, ab acri tensione, vt sic dicam, phlegmonodes dolor, & quasi lassitudo incumbit. Toto corpore notæ effundunt se luxuriantis sanguinis. Modò in vigilias, modò in somnos præcipites ruunt, vt caloris ac madoris. Oculi rubent, venæ frontis turgent: frons dolet, mitis tactui se offert calor. his iunge notas ex rebus naturalibus, & non naturalibus. & vide num solemnis euacuatio suppressa. vrina his rubet & crassa est. Tantus interdum dolor vt oculos loco mouere videatur. Interdum tenuia puerorum ossa incurrens, inquit Abincenna, suturas laxat. Narrat D. Ioubertus se vidisse in fronte puellæ, quâ latus alterum turgebat ex longâ infantiæ cephalalgiâ. Maior hic grauitas quàm à bile, rubor, pulsus plenior diæta in ocio. quia sanguinis copia hîc continuum lacerat, vnde dolor, cuius laxamentum erit sanguinis effusio, ac eius æstus temperamentum. Qui itaque capiti iam importatus fuit, erit euacuandus: si autem nondum influxit, sed in ea agitatione iam si voluatur, hic vel iam iam influit; qui repressione arceri debet: vel iam fluxurus est, ac cursum suum in caput flexurus: qui bifaria se faciè offert, vel enim is iam genitus est, & huic reuulsio debetur, vt ad lõgè inde positas partes abeat; & vt

Dolor à Plethora.

Signa.

Ind. cationes curatiuæ.

...t vnà firmetur caput, ne adeò se fluxibus ...ncumbentibus offerat. qui autem nondũ ...tatus est, prohibeatur ne gignatur. Gigni...ur enim vel hepatis potissimùm arbitrio. ...acilè ab hac cedit dolor causâ: nam faci...is euacuationis via est. & faciliùs si tenuem ...neningem nõ ita inuaserit. Ni euacuetur, ...netus erit phrenitidis, aphoni..., anginæ. ...ensio itaque educto sanguine tolletur: ...am vnà venarum infarctus, & pororum ...nfatio abolebitur; vnde flatus & vapo...res exspirabunt. Vena quàm primùm sol...atur; id enim materiæ copia flagitat, ne ...effundat in periculum, vt in apoplexiam ...aruam, quæ fit cùm spiritus vitales aditu ...d cerebrum prohibentur, carotidibus ar...teriis ac venis iugularibus sanguinis copiâ ...bsessis: vt euenit his qui collũ crassum ac ...reue habent sanguineque circumfluum: ...phoniam vocat Hippocrates hanc affli...ctionem, alij catalepsin. Itaque futuri etiã ...magni morbi metus ad venæ percussionem ...os hortabitur. Respondeat tamen his co...natibus ægri robur, & ætas. Quæ si patro...cinentur, plenâ manu educendus erit san...guis: maximè si vehementer dolor vrat. ...uo enim fuerit vberior sanguinis copia, ...olor vehementior, & robur firmius, eò li...beraliùs erit sanguis euocandus. Et, vt ait ...rabs, Venosum securè phlebotoma, id ...t, qui latas, tumidas, tensasque venas ha...et. Sed quamnam venã feriemus? Quo...am hîc totum irriguo sanguine circum...it, num tamen æquè caput rigârit no...bimus: nam si ibi etiam focum suum ...ibuerit, cephalicam ilico pertundemus; ...iò citissimè is à capite reuellatur: ita trãs...it Razes dum caput sanguine turgeret. ...ua enim vena mox dum à pectore in ...llum assurgit, in humerariam, & iugu...es binas scinditur. nempe in iugularem ...ernam (quæ minor est externa, & nu...catum adfert intimis capitis partibus:) alteram externam, quæ maior est inter...; hæc nutrit quæ foris sunt capitis par... & conspicuò iungit se humeraria cum ...gularibus: nam dum iugularis se iam ...uiculâ altiùs erigit, demittit à se ramum humerariam. Ego tamen solebam ma...nè turgentem secare venam. Quare ma...na cephalicæ venæ cognatio est cum iu...laribus venis & partibus his quæ à iugu...ibus rigantur. Sin toto corpore abundè sparsus fuerit sanguis, qui tamen nondum caput inuasit, sed si iam eò se flexerit, ac id incurrere incipiat, secabimus mediam venam: nam hæc & euacuat & vnà reuellit. Sin verò nondum se voluat ad caput sanguis is qui luxuriat reliquo corpore, tunc, auctore Abiocenna, si consilium fuerit nõ plenâ manu eum abducere, axillarem internam aperiemus: nam hæc recesssit longiùs à capite: verùm si mens fuerit plena manu exhaurire sanguinem, malleoli vel pedis venam, consultore Abincenna, soluemus: cùm enim longissimè à fonte doloris absit, potentissime reuulsioni studebit eius apertio. Sin ab hepate mali huius calamitatem manare existimaueris, basilica tundatur: sin & à capite & hepate prolectare velis sanguinem, media vena vtiliter (quod iam dictum est) scindetur: nam vt priùs monui, cephalica vena, à capite maximè elicit. Si sinistra pars capitis potissimùm in querelâ fuerit, sinistri brachij vena tundatur: maximè si lienem etiã in vitio esse suspicio fuerit: quamuis nulla id suadeat propior vena; attamen vsus docuit, mirum in modum id prodesse. Si æquè sinistra & dextra doloribus inuoluãtur, dextri brachij vena feriatur. Si oborta querela fuerit à solemni mensium aut hæmorrhoidarum euacuatione suppressa, in pede saphena, quasi ibi σαφῆ dicta, vena scindatur. Ad libras tres eduxit Galenus, & nos interdum feliciter, luxuriantem sanguinem. Educatur saltem ad libram. Si renuunt vires, repetitis eodem die, vel postridie, vicibus, id peragatur: vel cucurbitæ lumbis, mox dorso, omoplatis, ceruici, brachiis admotæ phlebotomiæ loco sint. Toto corpore à sanguinis copiâ liberato, qui adhuc capiti insedit sanguis, euacuandus erit. Si extra cranium consederit is, cucurbitulæ vsui erunt: si frons doluerit, posticæ adhibeeas parti: sin postica doluerit, anticæ. si intus abierit sanguis, occipite dolente, frontis venam aperiemus: sin sinciput, cucurbitam posticæ parti infigemus. Aretæus etiam nasi recludit venas. Quæ autem medicinæ dolori & iunctis symptomatis dicatæ sint, vbi de Bile egimus explicatæ à nobis sunt. Quare ad causæ dolorificæ euictionem pergo. In primis respondeat aluus, vsu eorundem lenientiũ, quæ, vbi bilis in vitio erat, prodidimus.

Reliqua remedia.

mus. Et eisdem præparetur sanguinis æstuantis ichor, quo ts eisdem purgantibus, quibus exclusimus bilem, euacuetur: nam flagrat dum ab æstu sanguis, ichor eius calidior bilescit. vt accipe rhabarbari sesquidrachmam vel binas; infunde aquæ endiuiæ, & colaturæ adde electarij de succo rosarum, drachmas tres; syrupi violarii semunciam: fiat haustus. & superdormiat semihoram: sed dum euacuatur, vigil sit. Pilulæ aureæ & aggregatiuæ capiti sunt dicatæ. Et si quid ichoris biliosi persuderit caput, eisdem etiam apophlegmatismis, errhinisque eximatur, ac cautionibus præscriptis transigatur. Et euacuato toto iam corpore, à capite retrudatur incumbens sanguis; id fiat remediis frigidis & crassis. Quænam illa sint, modò diximus, vbi de Bile. vt succus vuæ immaturæ, semperuiui, polygoni, endiuiæ. Sed non sit criticus hic dolor, vt diximus de Bile: vbi etiam admonuimus in oculis esse debere, alia caput ferientia symptomata. & vsum in qualitate, copiâ, vtendi modo & tempore docuimus. Accipe olei rosati omphacini vncias duas; aquæ rosatæ vnciam; aceti sescunciam: misce, ac versentur terantur que diu in plumbeo mortario (nam hac arte oleũ cæteris consociabile euadit) fiat oxyrrhodinon: quod egelidum admoueatur fronti, temporibus & sincipiti: nisi tamen tenellulus fuerit æger. nam tunc præstiterit tepidis vti. vel accipe rosati partes tres, aceti vnam. Et inclinato quasique euicto malo, semper tepidorum incatur vsus. Dum malum augetur ac intenditur, tam diu influit materia: dum verò eodem filo ducitur dolor per plures horas, tunc restitit fluxio, & in vigore est morbus: tunc mitigantia misce repellentibus, vt muccilagines. Vt, accipe seminis lini, althææ, fœnigræci, florum chamæm. meliloti, cuiusque pugillum. foue eo caput. Tandem pulmones ouis, vel gallinam, &c. capiti imponimus. & tunc mitescente malo, chamæmelino, & cum serpillo tandem. horum vsus sit euacuato iam toto. Victus respondeat remediis: & biliosis iam eum præscripsimus. vt puls hordeacea, pisces, portulaca, acetosa, cucurbita, spinachia, succus arranciorum, limonũ, poma, pyra. absinti oleosa, vt amygdalæ, pinei, auellanæ, aromata. Potus sit ex aquæ librâ, coctæ vnciæ tres

Oxyrrhodinon in sanguinea materia.

sacchari. PITVITA si doloris auctor fuerit, quod sæpè euenire poterit, dum flatibus distenta illa tendit violatque continuum: vel acrimoniâ & salsedine abradit, & iuncta lacerat. Hæc, vt primùm monui, vel in cerebro nascitur (quod plerumque fit) ex fractâ eius œconomiâ, quæ flatus crassasque progignit materias, quæ cùm exitu prohibeantur, nec tenues in auras euaporare queant, flatibus tensæ partes doloribus inuoluuntur. vel interdũ aliunde irrepit hæc materia, vt à toto per febres, à parte, vt ventriculo, vtero, iecore, pectore, intestinis. Hîc capitis aderit grauitas, nisi tamen admodum flatulenta illa materia fuerit: dolor enim sine grauitate & pulsatione fit à flatus crudi & frigidi copiâ: tunc enim non sine tensione leue videbitur caput. Si autem à merâ pituitâ doluerit (dummodo salsa non fuerit) in somnum ruent, dolor mole quadam grauatiuus, nô tamen grauis, sed obtusus, aurium tinnitus, sopores, & potiùs posticam partem occupabit, facie tumidâ pallebit; excrementa ore & naso vberrima manabũt, viscida, insipida, vel acida: his adde temperiem ægri & victum. In longum dolor excurrere solet tempus, & hyeme maximè percellit. Si salsa illa fuerit pituita, vigiliæ nascuntur, & cuncta symptomata acrioris infert succi. Si materia capite nata fuerit, illud indicabunt signa intemperati capitis: nam idiopathiâ affligetur cerebrum, quod vel flatus facillimè gignet. Si vi obstructionis materia capiti inclusa fuerit, id confertim ac ἀθρόως, incumbens dolor indicabit: & si solemnis excretio capitis sistatur. Sin aliunde irrepat materia, à toto aderit febris, vel hepar in querela erit; aut à venereo morbo assurget. & reliquæ partes, si aliunde effundatur, suas notas proferent ac suum testabuntur vitium, vt mox dicemus. Vt itaque hæc breuiter dicam; notitiam huius succi præbent causæ efficientes, effecta, pars affecta, & similitudo. Causæ efficientes, vt quæ à foris & intus luxuriare faciunt pituitam: effecta, vt si frigus sentiatur in capite, hebescant sensus & motus, rigeant pituitosi, somni profundi, &c. Adde iuuantia, & lædentia. Pars affecta: nam ex Hippocrate tertio Prognosticon, decimo, cùm ad tempora & frontem dolor peruenit, fit hæmorrhagia

Dolor à Pituitâ.

Signa.

sæpè:

sæpè: nam inde significatio fit materiæ subtilioris & calidioris, quæ ad extremas venarum oras peruenit. Sed, vt hîc, pituitosior & crassior, in venarum capitis radicibus, & veluti venarum vestibulo, quod chirurgi passim vocant torcular venarum, ferè consistit. & his occiput dolet, quem dolorem tollunt pilulæ cochiæ. & huiusmodi in morbis acutis, iudicantur per abscessum, & per dysenteriam. Per abscessum; nam suppuratum, per aures & nares manando, remissionem adfert cephalalgiæ, 6. Aphor. 10. Hîc notiones curatiuæ, ex rei naturâ ductæ, sese offerunt, vt euacuetur ille succus. Si à sanguine abiit, vt purgetur: sed quia crassior, viscidior, & lentior, medicamini trahenti, nec naturæ expellenti cedet, primò erit tenuanda, incidenda, & abstergenda. Dein vt cerebri œconomia, ab infarctu liberata, restituatur. Sed si influit materia, reprimatur: si, quæ iam genita est materia, mox incursura fuerit, reuellatur, & robur capiti inferatur, ne tam facilè sese aperiat materiæ incurrenti. Sin materia necdum genita fuerit, eius ortus impediatur: nam ægriùs ille hostis eiicitur, quàm admittitur: propterea partes vnde erigit se roborentur. Plurimo negocio mulcetur diuturnus hic dolor à pituitâ obortus: nam ad temperiei mediocritatem haut minimo negocio flecti poterit hic humor, ac parti immissa immoderatio. Materia morbifica plerumque aut intimam pericranij partem obsidet, nec adeò ægrè extruditur: aut duram inhabitat meningem, & hinc ægriùs eximitur: vel diploën inuasit, quæ ægerrimè exigi poterit. Si in cerebro nascatur, difficilè admodum cedit: cùm perennis nouæ materiæ accessio fiat à conceptâ fixâque ibi intemperie: vnde in orbem dolores toto eunt vitæ curriculo. Et si constiterint in aliquâ cerebri parte, & si oculi obscurantur, suffusionis metus aderit: ni cauteriis præueniatur. Sin aliunde inuehatur, facilè reprimetur. Recens abit faciliùs: nam qui diu fatigat, cæcos reddidit nonnunquam homines. Imbelli qui viuunt cerebro facilè doloribus tentantur, maximè titubante munere partium nutritioni dicatarum. Propterea scripsit Aretæus, Chronicus dolor fit ex pituitâ & melancholiâ, aut à cerebro labefactato. Vere maximè inuadit hic dolor, aut ineunte æstate. quare hoc tempore euacuandi erunt. Primò explorabimus num vena hîc scindi debeat. Quattuor sunt quæ hoc admittunt; materia *Curatio.* quæ in vitio est, morbi qui præsto est vehementia, vel eius futuri metus, & virtus *Chirurgia.* ætasque florens. Materia hæc pituitosa si abierit à sanguinis benignitate, & mera si adest cacochymia, non huius auxilij eget. Sed, inquit Abincennas, si sanguinea materia remixta fuerit, seca venam & purga. Hinc est quòd scripsit Aretæus, seca; sed duobus diebus antè vinum bibat. Ille ad vires collineat: nam dicit postea, tribus aut quattuor diebus interiectis liberaliùs alendi sunt. Nec hîc acutus dolor phlebotomiæ efficaciam euocat: quare si quid emittendum, parcè id agendum: quò enim fuerit sanguinis vberior copia, dolor acerbior, & robur firmius, eò liberaliori manu sanguis effluat. Propterea cucurbitulæ hîc sæpè suffecerint scapulis impositæ, bra- *Si dolor sine cacochymia adest, seca.* chiis & manibus. Sin sanguis copiosior fuerit, media in cubito secetur vena. Et tandem, euacuato toto, Aretæus vertici imponit cucurbitam cum scarificatu: nam, inquit, remedia ad ossa permadentia cephalæam curant. ita transigendum, dum pericranium peruasit materia: & alteram, inquit, inter scapulas minùs scarificatam imponemus. vel si opus fuerit in diuturno dolore, vbi à sanguine non libera videtur pituita capite quæ concepta hæret, à phlebotomiâ, ait, & pharmaciâ, cùm lauit & vinum bibit, firmatis viribus frontis secetur vena. Cùm ab hac materiâ plerumque *Cauteria.* vetustescat malum, cauteria felici euentu hîc locum inuenient: vt perenni exhaustione illa dissipetur. Hæc affigenda erunt cruribus, modò brachiis, interdum capiti. Cruribus, vbi consilium fuerit strenuò reuellere: nam reuulsio quò à loco affecto abduxerit spaciosiùs, eò futura efficacior. Brachiis inuruntur cum efficaci quidem vi, cùm non tam validè retrahere sententia est. Capiti, cùm gignitur cerebro morbifica materia: maximè si suffusionis in discrimeo abripiantur oculi: tunc enim efficaci vi futuræ coronali imponuntur. Dolor *Narcotica.* quamuis hîc sæpe veterascat, non tamen ea immanitas ei adest, vt ad narcoticorum vsum nos facilè abripiat: cùm totâ suâ vi opium bellum indixerit partibus capitis

ab intemperie frigidâ tactis, ac frigore stricta materiæ pituitosæ studeat, ac inuictam contumaciâ reddat. Et Trallianus dicit, in corporibus excrementis rigatis, & vbi capitis adest grauitas, à frigidis abstinebimus. Quare reprehendit Galenus Apollonium, quòd dolore in tenui, hic vsum opiatorum admiserit: nam, inquit, ex dolore capitis nullus in lipothymiam incidit, nec se gladio aut laqueo induit, vt nonnulli oculorum auriumve doloribus victi ἀυτοχειρία cecidere. Nec ea symptomatum hic explendescit moles, quæ à rectâ lineâ curandi methodum abripiat: etenim dolor per se curationis non est indigens, sed ratione consectaneorum malorum, dum vigiliæ, deliria, inediæque inde surgentes nectar illud viuificū totamq. viuacitatem humidi primigenij ac spirituum, florem scilicet nostri corporis, substantiam exhauriunt. Verùm tantâ ferociâ, in hoc segnis materiæ campo, non se effert vis dolorifica. Propterea causæ excisioni potius totis incumbemus viribus.

Lenientia.

Initio, etiam ante cauteriorum vsum, fœditas primæ alui eluatur. Si superiorem eius regionem insederit succus, & si ex facili vomat æger, oxymelitis vnciis duabus immacerabimus corticis interioris nucis arboris laminam duorum digitorum amplitudine; addemus succi raphani vnciam; & iusculi ex pullo vncias octo: hæc tepidè propinentur, & vomat. Si quis maiora velit vomitoria, perlegat libri secundi caput De vomitu, nostræ Methodi. Vel hoc modo agatur: Comedat primùm varia, vt lentes ex aquâ, aceto, oleo, melle; poma, offam: potet liberalius hydromel. Accipe radicum raphani siluestris, asari, cuiusque semunciam, betæ semimanipulum; sem. raphani drachmas duas: leuiter coque: sumat vncias quinque vel sex. addi potest oxymel, & oleum, vel agaricum, & ficus. Sin hi succi fuerint καταῤῥέοντες, ac ad ventriculi fundum superioraque intestina inclinauerint, sumet species hieræ pieræ cum melle rosato laxatiuo, vel cum melle mercurialato: fit enim frequenti ab infusione mercurialatum, non aliter ac rosatū. Cùm autem infimam ad alui regionem abiit excrementum pituitescens, mercurialis decocto infundemus mel rosatum, oleum, & hieram, cum sale. vt, Accipe mercurialis, brassicæ rubræ, hyssopi, cuiusque manipulum; anethi, centaurei minoris, meliloti, singulos semimanipulos; seminis fœniculi drachmas tres: accipe huius decocti libram: cui adde mellis mercurialati vncias duas; diaphœnici semunciam; olei rutæ vncias tres; salis communis drachmam: fiat enema. Deinde ad exclusionem paretur materia his remediis, quæ capiti student ac cum materiâ pugnant morbificâ. Tale est (ex) mel simplex & compositū, decocta, succi, & syrupi ex betonicâ, stœchade, corticibus citri, nicotianæ, melissæ, verbenæ, tussilaginis, menthæ, calaminthæ, origani, saluiæ, maioranæ, rosmarini, hyssopi, prassij. syrupus byzantinus, tussilaginis, arthemisiæ, mel scillinum, & anthosatum, syrupus de duabus & quinque radicibus. Remediantur etiam huic materiei radices acori, calami aromatici, helenij, fœniculi, ireos, radices aperitiuæ cum glycyrrhiza. vt: Accipe stœchados citrinæ vncias ij: incoque aquæ ad libram: colaturæ adde mellis vel sacchari vncias tres. Ita ex dictis radicibus; & in fine decoctionis addimus mellis optimi despumatique, & aceti acerrimi, cuiusque vncias tres: hoc modo aspergimus apozema oxymelite: aromatisetur drachmis duabus cinnamomi. Si contumacior materia his blandioribus inuicta videatur, exstillabimus aceti acerrimi libras duas, cum semunciâ ellebori albi radicum; primò manabit aqua albidior, quæ seorsum ponatur: deinde secunda. Prima ab infarctu liberat omnes indomitas viscerum obstructiones. Datur semuncia cum sacchero, aut syrupo aliquo, nullâ noxâ aut molestiâ. Ita de illo testatur clarissimus medicus D. Gesnerus, qui efficax illud deprehendit etiam in febribus lōgis à phlegmate, vel atrâ bile, vtero etiam & lienum obstructioni, & morbis capitis à materiâ crassâ, viscosâ, frigidâ. Secunda aqua plus virium gerit ab aceto, quàm ab elleboro. Cinnamomi aut anisi his aliquid addatur. Sed non ilico ad ea veniendum quæ fundunt materiam, ne fusione suâ tendant, & dolorem acuant. Paratâ materiâ eâq. sequace, ad exclusionem agenda agarico recenter trochiscato. Accipe agarici recenter trochiscati drachmam, vel scriptulos quattuor; zinziberis scriptulū, vel semiscriptulum, infunde totâ nocte

Praeparantia.

Acetum elleboratum.

Purgantia.

nocte vini Rhenensis, & aquæ betonicæ, utriusque vnciis duabus: manè expressioni colatæ adde diaphœnici, & electarij leniti, cuiusq. drachmas tres, vel semunciam; ut si æger tenei fuerit, horum loco mellis rosati aut mercurialati sesunciâ: misce. fiat haustus: sumat manè. Electaria phlegmagoga sunt diacarthamum, Indum maius & minus; electarium de citro. Alioqui accipe pilularum cocciarum Razis scripulos duos; trochiscorum alhandel, grana tria vel quattuor: misce: fiant pilulæ quinque: sumat manè horâ quartâ, & superdormiat. Si mollius velis, cape pilulas masticinas, cum syrupo de stœchade. vel pilulas alephanginas capiat cum agarico. & pil. sine quibus. Admoneo aulicos medicos vt his utâtur: Accipe aloës septies lotæ cum succo rosarũ rubrarũ vnciam; masticis electæ drachmas duas; agarici trochisati drachmas tres; specierum diamusci dulcis semidrachmam: cum aquâ vitæ, vel vino Cretico ex drachmâ fiant pilulæ quindecim. Hoc æuo solemnia sunt apozemata, quæ unà succos euincunt indomitos, ac hos simul excludũt. In his regionibus magnam inde pecuniam medici faciunt: totaque ferè praxis eorum huc rediit, quænam illa sint, alibi enarrauimus. vt, Accipe calami, galangæ, cyperi, singulorum semunciam; radicum enulæ, vnciam; iridis florentinæ, semunciam; flauedinis curij drachmas binas; hyssopi, verbenæ, betonicæ, calaminthæ, origani, vnius vel binarum manipulum; seminis anisi drachmas duas, vel dauci, aut ammi & seminis carthami vnciam, vel sesunciam; turbith optimi, agarici recenter trochiscati, cuiusque semunciam: coque ex arte ad libram; colaturæ adde syrupi de duabus radicibus vncias tres; aromatiferur drachmâ cinnamomi, & semidrachmâ zinzibetis. vel pareant ius galli veteris. Et quamuis capite dolente iure merito excludi possit vsus valentissimorum pharmacorũ catharticorum, attamẽ si dolor diuturnus, à materiâ viscidâ obnatus, nuictus hæserit, ad illa tãdem surgendum erit. vt sunt pilulæ fœtidæ, pilulæ de opopanace, de sarcocollâ de euphorbio; & illæ quas aduersus pleuritidem nos hàm describemus: nam dum stricti fuerint succi morbifici, ac quasi conglaciati, minimeq. fluxiles, qualis est pituita vitrea, ex lachrymis pilulæ vtiles erunt: nam fundunt humores: verùm ab his cauendum dum tenuis fluxilisque fuerit humor. Quin tandem, si insuperabile malum integrascat, ad elleborum nos conuertemus. Quo modo id vsibus parari, ac quibus consociari debeat, aliàs, cùm de purgantibus per vomitum fortibus disseremus, tradidimus. Sumat pilularum dictarum drachmam: vel scripulos binos, aut semidrachmam, adiectis granis tribus vel quattuor trochiscolum alhandel, id est, colocynthidis præparatæ: fiant pilulæ quinque: & sumat has manè, superdormiat sesquihoram. Monet Trallianus, sæpius purgandum hunc succum esse. Euacuato toto corpore, tandem capite concepta pituita erit educenda apophlegmatismis, errhinis, gargarismis; vt ex ore ac naribus ea effluat. Talia sunt leptomera remedia, detergentia pituitam, acria, grata: nam res illis est cum ore & larynge. Optimè masticantur cubebæ, & ore tenetur aqua vitæ in antiquato capitis dolore, quem frigidi succi pepererunt, vel si etiam naribus trahatur. Huic optimè inditur immaceratione vis turbith, vel ellebori, vel colocynthidis, elaterij, staphysagriæ, saponis, tithymali, aloës, vel sinapi, piperis, zinziberis, pyrethri, acori, nigellæ, cyclaminis, olei caryophyllorum, & per pennam aqua naribus trahitur: robustissimè pituitam educit. Si fortius remedium videatur, diluatur succo betæ aut cyclaminis, iberidis, nasturtij, ireos, vel maioranæ, aut betonicæ, anagallidis. Succus etiam nicotianæ herbæ, vel foliorum eius in aquâ vitæ, vel aquâ nicotianæ, aut betonicæ dilutum feliciter naribus hauritur; vel nicotianæ arida folia masticantur, quin naribus foliolum aridum inseritur. & radix cyclamini naribus inditur. vel accipe succi betæ vncias quattuor; pulueris piperis, scriptulum; & tantundem ellebori albi. Sed in oculis labefactatis pax sit ab errhinis. Cerâ liquefactâ etiam excipi potest mastix puluerisata, cum turbith, vel sinapi, aut pipere, zinzibere, vel pyrethro, aut acoro, nigellâ, vel oleo caryophyllorum; vel puluis adiicitur nasturtij, origani: poterit adiici aliquid ladani. Parshuius ceræ masticetur manè. Lenissima est per se mastix. Paruâ mole masticatoria præscribi semper debent: vt & errhina. Horum vsus erit, dum iam à mole graui,

Purgatio pituitæ capitis.

graui, quæ primùm molesta erat, caput liberatum videbitur: & cùm iam, ab vsu apophlegmatismatum & errhinorum, sequax materia ore aut naso non ampliùs funditur. Sed per horum vsum videndum ne pulmonibus, catarrhorum incursionibus fatigatis, inimiji simus; nam tunc errhinis vti præstiterit. Verùm discrimen non adeò à pituita est. Quare hîc vtiliter gargarismi præscribuntur. Accipe nicosianæ, origani, serpilli, cuiusque pugillum, ficuum pinguium vncias duas: coque ex aquâ. accipe huius decocti libram, oxymelitis simplicis vncias tres: fiat gargarismus. His includi poterunt (modò viuaciorem potentiam postules) aromata, pyrethrum & sinapi: & aquæ loco liquor stillatitius saluiæ, calaminthæ, cum scyllino oxymelite. hæc calfaciunt, extenuant, extrahunt, & abstergent. Oblinitur quoque palatum hoc modo: ficus accipe duas, has contunde cum pauco oxymelite simplici: adiice semiscriptulū origani, vel serpilli, saluiæ, vel calaminthæ. si potentius velis, iunge aromata, & sinapi illud vescum mensæque paratum. *Obseruandum.* Obseruandum hæc commodè adferri in vsum, cùm iam incisa est materia crassa. Et dum valentissimis his remediis vtimur, naribusque illa sorbemus, sit os aquæ plenum; ne eò ferantur. Et ab vsu horum lac muliebre, vel oleum violaceum, vel vnguentum rosaceum instilletur. Sternutamenta fiant ex elleboro albo ter siccato ex aquâ vitæ, & puluerisato naribus asperso. hoc optimum est: Accipe iam dicti ellebori, strutij, castorij, cuiusque scriptulum, piperis semidrachmam: misce, fiat puluis, ex quo parum naribus pennâ inflatur. Fit etiam tryallis vel strepton naribus indendum: vt, accipe pyrethri, piperis, cuiusque semiscriptulum; sinapi grana septem: ladani, & cetæ, cuiusque sesquidrachmam: fiat strepton. Iam *Topica.* ad Topica, quæ foris capiti admouentur, remedia pergo. Priùs egimus quâ encheiresi transigendum dum hæc materia capite gignitur, vel cùm ibi vi retinetur. Cùm verò aliunde affluit, excuti debet aditusque prohiberi: hoc fit frigidis crassis, attamen vehiculo consociatis: ex quibus iam mul- *Cautiones.* ta enarrauimus. Illud cauendum, ne hîc stringentibus frigidis vtamur, sed potiùs oleo rosato completo: absit rhodostagma, nec etiam conuenit vsus astringentium vbi obstructio adest capitis: quæ facilè huic materiæ se iungit, eaque eorum vsu increscerent, maximè dum vrente febre sursum fertur ad caput succus. Nec stringentibus caput fatigandum, dum se in pulmones vberrima effundit materies. Sin nec copiâ gra s, nec fœditate contaminata illa fuerit, licebit eam à capite repellere; non tamen astringentibus. Quâ verò copiâ ac efficacia hæc admoneri debeât, doloris vis pituitæque vbertas & capitis densitas à structura indicabunt. Mediocrem vim aceti remixti medicinis perfert pituita: nam non adeò hîc vrit dolor, nec vigiliæ exanimant. Sed tamen frigidius si fuerit naturâ caput, non sustinebit immodestiorem repellentium frigiditatem: quamuis alioqui madidius caput pleniorem admittat aceti vsum. Quare in admouendis capiti remediis, cerebri temperies erit vnicè perpendenda, quod tale est vt nec valdè calida, nec admodum frigida ferat: vt enim frigore materia illo concepta exprimitur, ita & calore in fluxum laxatur. Accipe olei rosati maturi vncias tres; olei chamæmelini semunciam; aceti vnciam: misce, & capiti apponantur. Si plenâ manu affluat materia, sæpius tunc vsui huius remedij Incumbendum erit. Tepidè admoueatur capiti, nisi aër æstu incanduerit. cassia cum oleo chamæmelino in omni dolore capitis valet. Horum vsum inibimus euacuato primùm corpore: nam vberrimo succo refertum corpus, non æquè fert frigidorum reprimentiumque incursum. Et tandem prouectiore iam malo, flores chamæmelinos & melilotum, & lilia, & stœchas cum caryophyllis, & serpillum aquæ incoquemus cum betonicâ: quâ caput tepidè fouebimus ex spongiâ: nam, ait Aretæus, cùm caput purgatum fuerit, pituitâ eductâ copiosè, aquâ calidâ quàm plurimâ caput lauetur, vt difflabile reddatur. fiat id ante cœnam. & tandem hæc numerata remedia, vel solum serpillum oleo & vino incoquemus, dū euanescat vinum. ita spondylium cum anetho, & castoreo, vel aromatis, vbi digerendum: adiungere licet vnguentum de althæâ. Optima est ex vino austero cocta verbena: initio morbi, ex aceto & vino: in augmento, ex aquâ & vino. Primò vtemur hederâ, serpillo, dein pulegio,

pulegio, lauro &c. semper humectent vnà, & oleum ladani mirè prodest. Oxyrrhodina suturæ coronali admouětur, dein occipiti. Sed si adsit CAVTIO, ne occipitio adhæreant olea frigore imbuta: nam neruorum initio & spinalis medullæ principio bellum ea indixere. Si adsit obstructio & ast ictio, suturæ regionem coronalis illine oleo euphorbij, vel thapsiam ex cerâ impone, dum rubescat locus. vel oleo caryophyllorum illine. vel accipe olei nardi, rutacei, cuiusque semunciam; caryophyllorum, nucis myristicæ, cuiusque semidrachmam; iridis, nigellæ, cuiusque scripulum: bulliant, & exprime. hoc etiam vesperi paucis guttulis instilletur auribus & naribus. Naturâ enim cùm frigidum sit cerebrum & venis expositum, non bene inde coquit, ac frigidâ languet ab intemperie; propterea calida, tenuia, & odorata remedia conferent, vt ambra, moscus, quæ suturæ illini, & naribus ac auribus inferri possunt. Ita erigent se spiritus, ac si qui adsint à frigore flatus discutientur. vt oleum ex semine saluiæ, & eius decoctum, &c. Poterit saluia cum chamæmel. aquæ vitæ immergi, & ea aqua capiti imponetur. si contumax malum, accipe olei rutacei, nardini, aquæ vitæ, singulorum vncias binas; piperis albi, sinapi, castorei, rutæ, cuiusque scriptulum: bulliant ad aquæ exhaustionem. Fiat emplastrum ex columbino fimo cum melle & aceto. Robur tandem concilietur capiti, vsu mithridatij, aureæ Alexandrinæ, diagalangæ, confectionis de carabe tabulatæ; saluia & cephalicæ res ndantur aquæ vitæ, huius manè cochlearij vsus sit, vel etiam vesperâ. cætera diximus de intemperie frigidâ. Aër sit purus, epeat, & perfundatur nicosianæ nidore, vel ladani suffitu, aut caryophyllorum, &c. Transferat se, inquit Aretæus, ad regiones calidas & siccas. Mosci pauxillum naribus indatur, inquit Razes. oleo caryophyllorum nares illinat. Cibi condiantur pipere, zinzibere, mace, cinnamomo, hyssopo, origano, saluiâ, rosmarino. Placet Aretæo simplex cibus, & frugalis cœna: ab acribus, inquit, temperet; vt cæpis, alliis, excepto sinapi: nam stomachum firmat, & capiti gratum est, pituitam fundens ac difflans, aut ad inferiora deturbans. Leguminum pessima faba est, inquit, & eius species pisa, & dolichi: far conceditur. Conferunt semina cari, anisi, & maximè, ait Aretæus, apij, mentha, pulegium: nam & odorata sunt & diuretica, & flatus inferos depellunt. Carnes, auctore Aretæo, vetustæ omnes noxiæ: gallina laudatur, & columbi, lepus. Bubula ac ouilla crassi succi sunt, ac caput replent. Lac & caseus capiti inimica. pisces laudantur saxatiles: nā marini pisces alij sunt pelagici, alij petræi: pelagici, qui vasto pelago ac in arenis versantur: petræi in asperis ac lapideis scopulis & promontoriis habitant: hi procellosis ventorum incursibus exercitati, puriorem carnem gerunt: vnde Celsus, Leuior piscis inter saxa editus quàm in arenâ; in arenâ quàm in limo: quo fit vt ex stagno, vel lacu vel flumine, eadem genera grauiora sint, leuiorque qui in alto, quàm qui in vado vixit. pipere omnia condiantur. Sumat manè aromaticum rosatum, vel pleres archon, cum pauco vino: diamoscum, theriaca, mithridatium, acorum conditum, cōfectio de acoro. Olera, inquit Aretæus, citent ventrem & vrinam: beta, asparagi. pastinaca caput replet, & rapum, & siserum. Omnia bellaria capiti inimica. hactenus Aretæus: qui etiam ait, vino vtendum esse, ad stomachi robur. Potus sit exiguus, Aretæi sententiâ. Vtatur hydromelite cum saluiâ, cinnamomo, pipere: non ineunte morbo, sed pepasmi notis effulgentibus. tenuis initio cereuisia, vel coriandrata proderit aqua. Declinante malo, auctore Raze, vinum vetus, non tamen affatim propinetur. Decoctum guaiaci laudatur cum floribus cardui benedicti. Exercitia fiant recto corpore, ita iubente Aretæo, & crura fricentur: manè ambulent, & à cœnâ, tutò à vento & sole. Venus releganda. marina vita, dicit Aretæus, confert, & in mari natare, & ex mari victum quærere. Studeat vt venter sit memor sui officij: si immemor eius fuerit, excitetur pilulis masticinis, vel de hierâ cum agarico: vel passulis quæ infusum agarici bibêre, & aspersæ melle rosato laxatiuo. Anticâ parte capitis pileolum gerat ex sindone, cui hæc insint: accipe caryophyllorum, beniouini, florū chamæm. stœchados, cuiusque drachmam. Studium id adsit, vt pedes caleant: nā magna est συμπάθεια pedum & capitis. Melancho-

Pisces.

Lib. 2.

Dolor à melancholicâ. lancholica materia interdũ sua crassitie caput eiusq. meatus infarcit, aut flatu distẽdit: quòd ichores ac flatus melancholici crassiores non æquè transpirant: maximè dum viæ venarum, arteriarum, ac suturarum astrictiores vel obstructæ fuerint. Plerumque hic succus in vitio est, dicta remisceetur cum bile aut pituitâ, vnde flatus. Ab *Signa.* hac causâ enatus dolor socias trahet vigilias, ob siccitatem, cùm non rigatur cerebrum anathymiasis benignitate vt decet: nec hic dolor mole suũ pondus gerit, quòd magnâ non afflatur copiâ talis succus. &, quia facilè restagnat, perseuerans stabilisque suâ quasi sede ac aulâ dominatur afflictio fixa, facies fusca est, nullũ caloris efflorescit symbolum: exigua excrementorum per nares effluxio, & si qua, ea modica & nigra: præcessere causæ fœcundæ in melancholiam. est dolor hic chronicus; & Saturni soboles: lien his sæpè in querela esse solet, & capitis astrictio, cuius nota est subita doloris incursio. somnia immania, & cogitationes horribiles. adde temperiem siccam, & consistentem ætatem: nam pueri *Indicationes.* non ita melancholescunt. Causa auferatur doloris; tenuetur igitur, & flatus discutiantur; humectetur eius squalor, purgetur: à capite auertatur, & reprimatur, & caput aperiatur, roboretur: eius generatio acceidatur, seu à toto, siue à parte ex- *Prognosis.* currat. Non ita sæuus, attamen lentus hic dolor esse solet. nam, inquit Arculanus, chronicus dolor fit ex pituitâ vel melancholiâ, aut à cerebro labefactato, aut abscessu qui in duritiem abit, non sine calamitate ægrorum. Sed vbi veterascit, inquit Celsus, ægrè eximitur. maximè si neruosa inuaserit, longa die opus erit. Et vbi longo tempore melancholia malignitatem ac- *Curatio.* quirit, sæuos etiã dolores parit. Cùm hæc *Chirurgia.* materia longè à sanguinis absit blanditie, venæ sectionem non postulat. Quamuis interdum sanguis in melancholiam abeat *Galen. 2. Diff. feb. & 2. de tum. præt. nat. & 1. aphorism. 1.* in capite iam conceptus; vredine enim potest in atram bilem, quæ tamen inter reliquas mitissima est, aduri. Cùm, inquit Galenus, florida facies apparuerit, æger verò in mœrore fuerit, in cerebro concepta erit torrida quædam affectio, quæ sanguinem *Atra bilis in capite gigni potest.* adurit, atramque bilem gignit. Quòd autem atra bilis ex sanguine generetur adusto, patet ex Hippocrate, libro De aere, aquis, & locis, quo loco causam materialem atræ bilis, tantùm agnoscit sanguinem crassum, bilem æruginosam, & vitellinam. Si talia itaque signa ex tali causâ se in conspectum dederint, licebit mediam pertundere in cubito venam aut eam quæ conspectiùs inturguit: hinc cucurbitæ admoueantur ceruici; aut frontis secetur vena. Cauteria huic malo etiam idonea, nam antiquari solebat. Nec hic etiam anodyna stupefacientia locum habent: nec enim vigilias, aut inediam, viriúmve prostrationem hic dolor adferre solet. Sed simpliciter prouisione habitâ totius corporis, succus ille melancholicus à capite auertatur, & eximatur qui insedit. Primò igitur leniatur aluus, cùm ille succus, qui supernâ aluo consedit, melancholescit, electario lenitiuo, vel melle violato laxatiuo, si ad atram se conuertit bilem; vel cassiâ cum aniso, syrupo rosato solutiuo: hæc mezenterium primamque aluum à fœditate liberant. Sin melancholica hæc eluuies supernâ ventriculi parte concepta fuerit, hanc euomat: accipe iusculum pingue cruris vitulini, cui incoque maluas, nucis corticẽ, & raphanum. Quodsi catarrhopos succus infimâ aluo consederit, enematis eluatur ex decocto radicũ althææ, lilij, maluæ, furfurum, brassicæ, calaminthæ, betæ, passulis cum aniso, rutæ sem. adde electarium lenitiuum, vel diacassiam, mel rosatum, oleum, &, irritationis causâ, parum salis. *Lenitiua.* Deinde parãda erit materia exclusioni decoctis, syrupisque capiti dicatis, quæque *Præparantia.* vnà cum materia pugnant: vt quæ melicrato includuntur. Doctissimus Gesnerus *1. Epist. 17 fol. 25.* in contumaci materiâ crassâ, commendat acetum elleboratum. Detur cum syrupo de boragine, buglossâ, de pomis Mes. fumariâ, corticibus citriorum: cum decocto ex melissâ, boragine, corticum citriorum, & seminibus citreorum. dantur manè & vesperi horâ quintâ. Optimi sunt syrupi de boragine, de pomis odoriferis, de lupulo, melissæ, de fumariâ vterque, de eupatorio, scolopendriæ, thymi, epithymi. Aliàs de his in lienis corroboratione. Radices aperitiuæ macerantur vino, cum radicibus capparorum, & fraxini, & tamaricis: & additur lingua ceruina, mercurialis, fumaria, scabiosa, melissa, capillaris, glycyrrhiza, passulæ, semẽ viticis, cassutha, basi-

basilicum nobile, dauci semē, thymus, cordialia, flores chamæm. hæc coque ex aquâ & vino, da cum syr. violato. Mitigatâ materiâ rectèque ad exclusionem paratâ, hoc modo eam purgabimus; accipiemus decoctum betonicæ, vel hyssopi, vel nicotianæ, aut stœchados, cum passulis, aut liquiritia, vel violis & boragine, si adustior succus: huic infundemus folia senæ; vel folia senæ, aut epithymum, myrobalani Indæ vino albo immacerentur totâ nocte; illud vinum manè bibatur. vel accipe diacatholici drachmas tres; confect. hameeb drachmas duas; vel, si stimulum velis, adiice electarij de succo rosarum drachmā; cum decocto florum & fructuū cordialium, in quo immaduere drachmæ duæ senarum, fiat haustus: sumatur aurorâ. Syrupus de pomis laxatiuus, cum decocto boraginis, & senarū. epithymū, & polypodium, cum cassuthâ hic rectè vsum habebunt. D. Ioubertus laudat in vltimis purgationibus semunciā myrobalanorum Indarum & chebularum, infusarum apozemati: Rondeletius dicebat, se plurimos quaternarios curasse diacarthamo. Pilulæ assatret, & de fumariâ. Tandem refractatio in malo, ad elleborum confugiemus: quâ arte id paretur. in vsum, aliàs docuimus. Pilulæ etiā cochiæ consociari extracto ellebori poterunt: nam contumaciorem hunc succum vehementiùs educunt pilulæ, & ex abditioribus euacuant partibus. Qui itaque robore præcellunt virium, minimè ab harū vsu recedant. Sumantur manè horâ tertiâ vel quartâ, & superdormiat per sesquihoram: id enim bonis ægrorum fit rebus: maximè autumno purgandi hi succi. Dein masticatoriis, vt mastice, per os expuatur materia; vel gargarismis & errhinis: quod ferè fit eisdem rebus, quas aliis causis adscripsimus, quibus interdum elleborum iungi poterit.

Capitis peculiaris purgatio.

Cautio. CAVTIO, nisi edomitus fuerit succus hic, nunquā ad magna illa nos erigēmus. Tandem vinalia & sudorifica vtilissimè præscribentur: non enim temerè Hippocrates hunc succum ὕδωρ vocauit, quòd plurimo sero perfusus sit. *Topica.* Topica initio, cùm materia adhuc in caput effluit, admoueantur: quò illa reprimatur. Sed cùm materia hæc frigida sit, sine astrictione id agendum: nec aceto liberaliori vtendum erit: nam squalida & arida melancholia somni inopiam facere solet, nec siccū caput copioso aceti vsu gaudet. Accipiemus oleum rosarum completū, vel violaceum, aut chamæmelini ex oleo & floribus immaturis. & etiā naribus oleum violaceum, aut cucurbitæ, vel nymphææ, aut florum salicum infundatur, si vigiliæ lacessant. tepidè hic cuncta in vsum veniant: nisi æstiuo tempore vitiò tepescāt. Fotus hic maximè commodi. fiūt ex his quibus in pituitâ vtimur, vbi friget succus. vt ex decocto stœchadis, betonicæ, cum nymphæâ, violis, lactuca, althæa, liliis, boragine, semine lini, furfuribus, anetho. Tandem, si adsit ad strictio capitis, foueatur caput maioranæ decocto, vel stœchadis, serpilli, anethi, meliloti, adiectâ violariâ, vel boragine; aut solâ spongiâ foue ex aquâ dulci tepidâ: & postea illine oleo amygdalino, vel anethino, aut ex serpillo, cum adipe gallinæ. maiora vbi de pituitâ dixi, inuenies: quibus mollius quid semper adde, ob squalorem melancholiæ. *Cautio.* Cautio adsit, vt in catarrho acri & maligno non deprimamus materiam in pulmones, repercutientium vsu. Sacculi & suffitus nimis siccant. Quomodo caput postea in robur suum flecti debeas, ac relicta a bigi intemperies, & quibus remediis, aliàs scripsimus, vbi de corroborantibus caput siccū, & etiam frigidū. vt theriaca, buglos. myrobalani, diamarg. frig. syrup. de pomis, enula camp. superbibat vinum. Si ab vredine tostus fuerit sanguis, cuncta locum habebunt quæ de biliosi curatione dixi. *Victus.* Aër sit lucidus, tepidus ac vapidus, fumo aquæ boraginis & melissæ, & corticum citreorum perfundatur: vel parum mosci cum pomatâ naribus indatur. & aromatum vi modestè traiiciatur aër. Condiantur cibi melissâ, buglossâ, cinnamomo, aniso, menthâ, sinapi. Legumina fugiat & vetustas carnes: extremitates vitulorum, & suum conferunt: bubula melancholescit vetus. petræi laudantur pisces. columbas damnat Vega, quòd obseruārit peculiari ratione caput affligere. Olera non incommoda ex maluâ, betâ, spinachiâ, lactucâ, boragine, asparagis. à cæpis & alliis abstineat. Vino per ciboa vtatur tandem, vel ceruisiâ medicatâ saluiâ, cinnamomo. manè & à cænâ ambulent, extra ventum & solem. Si fuerit ab adusto sanguine, eadem diæta quæ biliosæ vtilis erit. Aluus

mollescat pomis, prunis, cassiâ. Tandem veniat ad decoctum sassafras & salsæ. Per febres etiam grauissimi eueniunt dolores capitis, quemadmodum id, dũ agerêmus de bile cephalalgiæ auctore, demonstrauimus. Nam alienam per putredines formã induit, acerrimaque vi molestus succus caput exercet. hic putredinis notæ se produnt. In curatione ita transigendum, vt diximus de dolore à bile oborto; vel, si febris à pituitâ, vel melancholiâ enata fuerit, ita tractandus hic dolor erit, vt causam à quâ febris enata fuit, exscindendam esse prodidimus. Maximè tamen totius corporis ratio habenda, hoc enim totum inuoluit febris. Media feriatur cubiti vena: nam iam influit materia morbifica: deinde, si opus sit, cephalica. Ea autẽ vbertate emittatur sanguis, quam suadet materiæ copia & qualitas; morbi vis præsentis, vel eius futuri metus: modò id admiserit robur ægri, & ætas. Nam si sanguine perfusa fuerit materia, vberiùs educenda erit: maximè si vehemens fuerit malum. Alioqui, viribus id negantibus, iteranda veniet emissio parcior sanguinis: tunc enim, inquit Aretæus, non magnopere semel detrahere expedit. Quin titubantibus viribus, cucurbitis res transigatur. quæ etiam commodè omoplatis admouentur. Hic summâ necessitate nonnũquam abripimur ad opiatorum vsum, metu delirij per febrem acutam: tunc eo modo, & iis, quæ præscripsimus dum à bile ortus dolor vigilias ac delirij metum adfert, hoc malum compescemus: ne in phrenitidem sese efferat hæc calamitas. Alioqui, si extra periculum delirij & cum vigiliis induciæ fuerint, simpliciter reprimentibus retrudemus vapores à capite, quemadmodum præscripsimus ea, vbi à bile dolet. primùm lenita, vt ibi tradidimus, aluo; præparatamque materiam morbificam pharmaco excludemus. Sed in repercutientium vsu summâ animaduersione opus est, ne dum crisis in procinctu est ea adhibeantur: nam hæmorrhagiæ prodromos talis dolor esse solet: quam si interceperis, pro sanitate mortem adferes. Num criticus, ex signis pepasmi, die, morbi decursu, & more facilè animaduertes. Et stringentibus minùs vehementibus transigendum erit, vbi febrili ab æstu incanduit dolor: sed vnà humectent,

A febre dolor in anteriori parte, à vapore per arterias & venas elato, copioso, vel acri.

Opiata.

Repercutientia.

Obseruatio.

id enim postulat febris, & mox tepescunt & digerunt; vnde leuant tensionem eam, quæ à stringentibus medicinis durior redderetur: & omnium minimè stringentibus retundendum, si pituitosa fuerit materia febrifica: vt vbi de dolore ex pituitâ dictum est: attamen reprimendum. Id fiat vnctionibus aut irrigationibus. vt vnguento populneo, si flagranti ab æstu incanduerit caput: sin mitior fuerit æstus, oleo violato, vel nymphææ, aut seminum cucurbitæ, cum vnguento rosato; addi potest succus lactucæ, vel lac muliebre, cum succo citriorum maturorum. hoc etiam panno quadruplato excipi poterit, vt frontem & tempora cingat. vel accipe rosas cum semine lactucæ, papaueris, psyllij, farina hordei, misce cum aquâ lactucæ, nymphææ, vel solani. fiat sacculus. aspergatur internâ parte aquis. Si non ita feruens sit vapor, vt in cottidianis & quartanis, sed copiâ & crassitie infestus, addemus digerentia initio: nam mox solis his vtemur. vt oleum sambucinum, anethinum, chamæmel. si vis, misce decoctum sambuci, anethi. Si tussis fatigat, valida retundentia locũ non habebunt. ab aceto, vt aliàs monuimus, etiam summa cautio sit: nam somni minimè capaces facit homines. Suturæ coronali, temporibus, & fronti imponemus repercutientia ex lineamento. naribus oleum violaceum, vel rosarum, aut nymphææ hauriat: vel vnguento illinantur omnia rosato, & auribus ex eo quid immittatur, & naribus. Diæta instituatur ex febris decursu, morbificâ materiâ; & cæteris indicationibus curatricibus. Omnis capitis agitatio absit, vt etiam alloquium, & clamor, lux, & calor aëris, strepitus, odor grauis. lenientibus ducatur aluus. Iam ad πνεῦμα φυσῶδες redeo, de quo antè, vbi materiei dolorificæ historiam incepi. qui imis ductuum penetralibus se contumacissimè interdum immittit. Itaque à FLATIBVS oriri etiam capitis poterit dolor. Hi vel in ipso generantur capite, dum in cruditatem abducitur id: quod non difficile euentu est, cùm ventorum incursibus expositum id, & foraminibus pertusum aditum iniuriæ præbeat, ac pituitoso excremento vberrimè rigata pars sæpe coctionis bonitate spolietur. aderit hic dolor tensiuus

A flatu dolor.

sine

sine grauitate, qui hinc atque inde vagatur, adest tinnitus aurium. A capite esse elucebit ex symbolis, quæ peculiarem eius œconomiam exprimunt; sed plerumque vitio aliarum partium euenit. flatis quasi periodis recurrit. obstructo & astricto sæpe capite enascitur. Scitè notandum, num sano, an ægro, sensim vel subitò euenerit dolor. Cui sano ἀθρόως oboritur dolor, sæpe, vt asserit Galenus 6. Aph. 51. ad flatus hæc tædia pertinebunt. Indicatio hîc erit medica, vt tensio, discussis flatibus laxetur, & prouisione habita totius, studium adsit vt fundat sese capitis astrictio. Hæc eâ encheiresi qua pituitam exclusimus tractanda, & tandem flatibus discutientibus explodendus is erit, & caput roborandum. Si aliunde influit, auectatur, eiusque prouentus impediatur. non ægrè curatur, modò causa & pars vnde proficiscitur cognita fuerint. Si vetus malum, non inutiliter cauterium suturæ coronali inuratur, primùm lenita aluo, vt in pituitæ causa diximus. In frigidis flatibus, opiatorum nullus vsus commodus: nisi dolorum sæuitia eum euocet, quæ, reliquis inuicta, vires prosternit. tunc castorium iungatur his. Præparetur focus vnde erigit se flatus, & purgetur, eo quo diximus modo, vbi de pituitâ & melancholiâ. vt etiam quæ de masticatoriis, gargarismis, & errhinis huc pertinent. sinapi hîc vtilissimum est. mastix cum cerâ & sinapi masticetur; poterit aspergi piper. Cùm in capite enascitur flatus, quia à frigore id potissimùm fit, sint leptomera remedia, calida, & odorata, vt ambra, moscus, oleum seminis cumini, saluiæ. Hæc non solùm suturæ coronali illini, verùm etiam naribus, & auribus immitti debent. vt etiam castoreum coctum oleo anethino vel chamæmelorum. Sed primò amygdala amara cum oleo anethi & aceto contundantur, & linteolo fronti inducantur: dein adde serpillum. Et euphorbium ex oleo rutæ suturæ coronali, cum aquâ vitæ imponitur. Et primùm foue caput spongiâ mersâ decocto chamæmelorum, meliloti, anethi, stœchados, saluiæ, maioranæ, serpilli, betonicæ, rorismarini, spondylij; quod etiam cum castoreo in oleo anethino coquitur. Si ab humidis abhorret æger, vtatur fotu ex milio & chamæmelis. vt accipe milii & florum chamæmeli, cuiusque semimanipulum, fiat sacculus intersutus, vt decet: iungi poterit calamus, galanga, origanum. Roborantia ibi enarrauimus, vbi quæ caput frigidum, & etiam humidum firmant, descripsimus. Diæta eo cultu proponenda, quo hi qui ex pituitâ dolent viuunt. Sinapi tingantur carnes & pisces. Sed ante omnia accuratè perpendendum, num idiopathiâ laboret caput, an sympathiâ: nam assiduus nonnunquam dolor ex syntmoriâ & contagione aliarum partium euenit: cùm vapida assiduò materia ab aliis emittitur partibus. Et vicissim recrudescit spaciis quibusdam dolor, violatâ in capite vnione: nam fractâ œconomiâ capitis, flatus inde surgere solent quibusdam in interuallis. Quare hic nodus hîc soluatur. Si fuerit per idiopathiam, ferè habet coniunctum tunc dolorem ceruicis, malo communicato rachitide. Si contagione alterius obnascatur dolor, primò in querela fuit alia, præter caput, pars, cui supernatus fuit capitis dolor. præterea ille dolor qui extra caput est, longè acerbiùs vrit cephalalgiâ: & vnà eo insurgente, hæc increscit. Cùm itaque conceptum capite malum, ab alterius partis morbo fouetur, vel causam suæ generationis in aliâ parte habet, eius iniuria attenda. Hîc cautè notandum, quæ partes, in quas promptè se exonerent: quod vsu, & partium ex consociatione innotescet. Caput in consensionem maximè rapi solet ab hepate, liene, vtero, ventriculo. Si à ventre, dolor, inquit Razes, placatur à cibo ilicò, & inediâ exacerbatur: dilutâ nondum bile. Hi à cibo si teneantur aliquantulum; illâ morâ, maximè morosi euadunt. totus his habitus plerumque biliosus est: alij quibus à pituitâ graue euadit caput, nauseabundi sunt, à cibo dolent, omnia phlegma monstrant. Et solent ab hepate potiùs biliosi, & à ventriculo pituitosi succi prouenire. Fit autem sæpius hæc afflictio, ob neruum sextæ coniugationis: & tunc mordetur à bile, ac nauseâ affligitur ventris os. Et interdum ob continuationem quæ ventriculo est cum cerebro id fit, sine vllo materiæ refluxo. Interdum fumi per œsophagum irrepunt in caput, traiicientes se per odoratus organon: interdum etiam ab externis tunicis efferuntur ob arterias in cerebrum. nulli autem parti

Topica.

Nũ idiopathiâ vel sympathiâ eueniat dolor.

1. Loc. aff. vlt.

Cum ab aliis partibus.

iungitur, caput maiori consensu quàm ventriculo, ob neruum illum: & vtero ob spinalem medullam, cui validis ligamentis nectitur. quare sine materiæ effusione hæ solæ partes in sympathiam abripiunt caput, cùm acrimonia vellicantur, aut copiâ tenduntur. Si ab vtero per spinam occiput afficitur, & menses bis sistuntur, vel immodestiùs effunduntur. Si à liene, vel hepate, illa in vitio sunt, ac ibi primùm querela fuit. Vtiliter capiti topica admouentur, dum inferiora purgantur, vt tam faciè non admittat vapores & succos. Si bilis vel pituita ventriculo concepta fuerit, purgetur, ac ventriculus roboretur: famem vitet. Si ab hepate, eius intemperies flectatur: nam, vt ait Galen. 3. De locis affect. qui hepar habent calidum & sanguinem tenuem, repletur his facilè caput. & obstructio, si adsit, aperiatur, & euacuetur vt decet. Idem de liene dico. vt autem in vtero transigendum, vbi de mulierum morbis, docebitur. Faciliùs eluitur hoc à capite malum, quàm si à peculiari ægrotaret vitio. Num verò secanda vena, & quâ copiâ sanguis elidendus, & quâ tecmarsi, iam sæpiùs dixi. Sed quænam vena, dum à sympathiâ dolor est, erit ferienda? Si, auctore Abincenna, hic vena aperienda, tunc si vtrinque vrgeat malum, vt & pars vnde doloris focus, & caput æquè excrucient, medianam soluemus venam: quæ & caput, & iecur, & thoracem, & lienem euacuat. Sin ad caput maximè opera vertenda sit, soluatur cephalica. Quòdsi pars quæ in caput effundit hanc eluuiem præcipuam euocet curam, & si supra renes posita sit, axillaris interior scindatur: vt si iecur fuerit, dextri venæ; si lien, sinistri pertundatur: nã vterus malleoli vel pedis venam postulat. Cruribus non incómodè hic cauteria inuruntur: nam reuellent, & educent vnà materiam. De dolorem mitigantibus, & retundentibus succorum impetum ad caput, iam in aliis prolixè disseruimus. Nam si à bile, vel acerrimis vaporibus enatus fuerit dolor acerbissimus, qui ferendo illæsâ vitâ non sit, ad narcotica, eà encheiresi quam diximus vbi de dolore à bile, veniemus. Alioqui, ex humoris morbifici qualitate, retundentia capiti applicabimus: si vapor vel succus pituitosus, iam de eo, vt & de cæteris, docuimus. Si materia in ven-

Curatio.

Chirurgia.

Dolorem mitigantia.

Lenitiu.

triculi parte superiore fuerit, quod à bile ferè fit, & cardialgia aderit, nausea, amaror, oculorum marmarygæ, eam euomat: maximè si æger vomit ex facili, quales sunt illi qui amplo sunt pectore. Si biliosa fuerit materia, sumat ius pingue carnium, ad libram: sin pituitosa, adde oxymelitis, & succi raphani, vel corticis arboris nucis, cuiusque vnciam. vel accipe agarici albi drachmam; radicum raphani semunciam; ficus tres; sumat huius decocti vncias septẽ: oxymellis, olei oliuarũ, cuiusque vnciam: misce, & pleno ventre sumat. asari radices ad drachmam addi possunt. Quòdsi excrementa biliosa inferiorem ventriculi partem, & intestina prima occupauere, soluemus vncias duas vel tres syrupi rosati laxatiui in decocto endiuiæ, tamarindorũ, myrobal. vel cassiam dabimus cum pulpâ tamarindorum. vt, Accipe cassiæ coctæ ex infuso rosarum vnciam, vel drachmas sex; pulpæ tamarindorum drachmas duas, vel tres; anisi crasso modo puluerisati scripulum: fiat bolus, qui aspergatur saccharo: vel, si potulentum malit, cum aquâ endiuiæ fiat haustus. sed faciliùs ita transigetur cũ manna, quæ liberaliùs se fundit. quare iusculo pulli, herba vel semen endiuiæ coqui poterit, cum tamarindis, illi decocto illiquetur manna. si taniciis insedit, hierã exime. à pilulis aureis hic abstinendum, nam nocent ventriculo: at pilulæ sine quibus, concedi possunt. Sin ab intestinis biliosum irrepat in caput excrementum, fiat enema, ex maluæ, violariæque & hordei decocto: vel, si langueant intestina, ex iure pulli, cum oleo violato, saccharo rubro, ouo & pauco sale. vt, accipe iusculi pulli vncias nouem; olei oliuarum vncias tres; salis semidrachmam: fiat enema. Quòdsi pituitescat ventre concepta materia, nec supernis partibus vomibundum hominem reddat, sed potiùs ad fundum ventriculi, initiaque intestinorum recesserit: accipiemus mel mercurialatum, vel rosatum laxatiuum: & cum specicbus hieræ fiet bolus. pilulæ masticinæ, & de rhabarbaro præscribantur, vel sine quibus. abstine à cochiis. Sed si recessit hæc materia ad intestina inferna, enemate eleuantur, ex decocto mercurialis, betæ, hyssopi, furfurum, brassicæ: adde mel rosatum, oleum, hieram, & salis momen-

A bile.

A pituita.

A melancholia. momentum. Cùm verò melancholescit superiore ventriculi parte detenta materia, euomat; &, vt hoc liceat commodè, iusculum sumat: vituli, in quo coquat maluam, raphanum: da cum oxymelite Gesneri. Sin supernâ aluo & ad intestinorum principia obhæserit materia, & si ea ad atram abeat bilem, dabimus mel violatum solutiuum, vel electarium lenitiuum: vel cassiam, aut syrupum rosatum solutiuum. Si infimæ aluo obhæserint, fiat enema ex betæ, maluæ, surfurumque decocto: huic adde electarium lenitiuum, mel rosatum, oleum, & parum salis; vel glans fiat. Purgatio itaque ventriculi, dum hic calamitatis huius fundus, profligatio doloris capitis erit. Si *A bile.* a bile venter fatigatus fuit, dabimus, iam euacuato, micam panis infusam in succo agrestæ, aut vino granatorum: oxygala, liberalior victus, mora, cerasa, pyra, aurantia mala, acetum, omphacium, limonia, vel conseruam rosarum. hæc, inquit Aretæus, cottidie obiici debent, antequã dolor inuadit. Quidam addunt species diarrhodonis abbatis. optima est lactuca cum aceto costa. Sin ab hepate, liene, vtero increuerit malum, his visceribus medicina adferatur. Si fumi quidam à pastu caput inua- *Fragmenta.* dant, accipiemus coriandri parati ad vsum semunciam: rosarum rubrarum, coralli rubri, cuiusque semidrachmam; cinnamomi scriptulum; conseruæ rosarum vncias tres: fiat puluis; vtatur à pastu cochlearis *A causis externis dolor.* mensurâ. In pituitâ, vel melancholiâ, diagalanga, diacyminum, pleres archon, diatrion piperion, aromaticum rosatum. cibi aromatis condiantur. Plurimæ res quæ foris sunt, quarum tamen beneficio vita interdum carere nequit, dolorem capiti accersere possunt. Qualis est cibus flatibus plenus, pleniorque cibus: aromata, quæ vaporibus caput opplent, vt scribit Hippo- *5. Aph. 8* crates, ἢ ἐν ἀγάμασι πνοιῆς, παρεμβαρείης ἐμπυῶ. motus corporis & animi à cibo: & cuncta ἀήθεα incurrentia à foris. A morsu *A vento.* animalium, ebrietate, ictu, casu. Si à vento indoluit caput, is maximè viam inuenit per nares & aures. Si naribus conceptus sit, his impone oleum chamæmelinum, anethinum, cum pauco oleo rosato maturo, vel cum vnguento rosato: maximè si calidus is fuerit ventus. Si per aures inuasit, hæc tunc illis immittantur; & caput rigetur oleo chamæmelino, vel liliorum alborum. Ita calido etiam à vento oborto malo, ab astringentibus temperat se Abincennas. Dum verò à frigore dolent, castoreũ, muscum, ambram naribus indebat: nos guttulas oleorum, leptomeriâ insignium, aspergimus pomata: vt oleo cumini, fœniculi, lauri, anisi, caryophyllorum, florum chamæmelorũ: &, vbi de flatu dolorifico cætera diximus. Ab ebrietate si illatus sit *Ab ebrietate.* dolor, non priùs quàm aut vomitu concito aquâ tepidâ cum oleo, aut aluo solutâ onus positum fuerit, capiti remedia imponantur: dein parum dormiat. A somno oleo rosato maturo caput imbuatur. Si perseuerat dolor, auctore Abincenna, postposito rosato, potiùs chamæmelino illinemus, aut lilino, vnà cum succo brassicæ. aut folium brassicæ ab igne flaccescens, rosato vnguento imbutum, vel aquâ maceratum calidâ rosatâ, capiti imponatur. Si οἶνος causam dederit (quam pulchrè ab *Vinum.* ebrietate discriminat Plutarchus, tertio Symposiacon, & libro De loquacitate) eodem modo mulceatur, toto die à cibo vacet: vesperâ hordeo vtatur, vel auenatâ pulte, vel lacte acido, vel piscibus pelagiis, lactucâ, brassicâ in acetariis, ceruisiâ. Brassicæ folium rosato vnguento illitum imponatur capiti, à tertio die chamæmelino vtendum, & balneis. A dactylis abstineat, inquit Nonus, nam naturæ quadam peculiari vi cephalalgiam gignunt. Cùm ab aromate dolet, contrariâ vi recreetur ce- *Ab odore.* rebrum: vt si à mosco, olfaciat caphuram, vel aquam aut acetum rosaceũ. & si squalor contractus fuerit, viola aut nymphæa nares feriat. cùm diuturnior est dolor, abigatur vt calida intemperies. Si à lue venereâ, hepar recreetur, oleagineo succo guaiaci. A vulnere ni relinquatur exitus infi- *A vulnere.* mâ parte, quo elabatur pus, arroditur craniũ: & nonnunquam per suturam influit pus, hinc dolor & inflammatio. Hic laxandũ sine calore, vt emplastro ex hyperico, vel de betonicâ. vide Holerii Chirurgiã de dolore. His peractis, pus gignatur, & de- *Celsus 8. lib. 4.* tergatur. Sed lenitâ primùm aluo ad sectiones veniendũ. A musculis, inquit Aretæus, *Cautio.* cauendum, metu conuulsionis. Quidã, inquit, ad os suturæ coronalis aperiũt: quidã ad diploẽ: alii ad meningẽ vsque, in inuictis doloribus, robustis ægris, & animosis.

Ab

A plaga. Abictu si dolet, metu inflammationis aperiatur (si vires & ætas admiserint) vena: alioqui aluus ducatur. Locus rosaceo madescat; dein chamæmelino: vel cataplasmate ex hyperico, meliloto, chamæm. rorismarino, ex aquâ & vino: vel fotu. Si ad perioftion peruaserit plaga, scalpris radendum os, deducto pericranio, inspersâ solâ iride Florentinâ: eam vsu comperi omnium felicissimè ossi aspergi: nam gummosa cætera nigrum reddunt os; hæc autem candidum ac odore gratum. Inflammatione verò foris incipiente, optimè talis curatio qualem in pueris capite contusis docuit. Arantius præscribit, in fine commentarij sui ad librum Hippocratis De vulneribus capitis. Nam veteribus etiam, vbi ruptis meningibus, acerbus dolor conuulsionis ac delirij metum adfert, & mortis, oleo dulci tegitur caput, vt nerui laxentur; & acetum cum rosaceo imponebat Archigenes, integro cranio: mox in statu solo oleo, vel emplastro vtendum in declinatione, vel chamæmelino. Quies adsit, sobriè victitet, euacuationi studeat. Vaporem eructantes cibi, vt cæpæ, legumina, lacticinia, fructus oleosi, vt nuces, herbæ odoratæ & petroselinum, & graues odores, auster, vehemens sonus, gyratio motúsque vehemens, fœcunda sunt in dolorem capitis. His adde animi pathemata, vigilias, iram, curam grauem, inanitio acriorem sanguinem producens. Nam omnia euaporantia capiti sunt dolorifica. *A Sole Vrente.* A Sole illato dolore, si insigni turbatione agitetur corpus, purgandum erit, suasore Abincennâ: si igitur nulla inde trepidatio oriatur, de purgatione ocium sit: & vt simplex intemperies calida castigetur. Et à frigidorum foris vsu Paulus ad tenuia venit, vt serpillum. *Empirica.* Cùm dolor fronte aut vertice fixus, aut temporibus hæserit, hac arte repellunt eum in occiput. Accipiunt crudam partem carnis bubulæ, ex naribus, pollicis magnitudine, occipiti imponunt spacio quinque vel sex horarum: idque repetunt, priori carne deposita. Sed à fœtore caue. Alij accipiunt duo vel tria albumina ouorum, remiscent abrotani manipulum: hoc dicunt eò transferre dolorem, quocumque loco capitis admotum fuerit. hoc quidam in peste feliciter vtebatur. Aliud: Accipe nucleorum persicorum, seminis papaueris albi, cuiusque vnciam: fit puluis, aquâ excipitur, vt cohæreat, pepli, capiti admouetur. Alij auream Alexandrinam capiti illinunt. Cunctis, progressis aliquantulum doloribus, hoc confert: Accipe succi chamæm. vncias duas; rosarum succi ℥ j. succorum rutæ, betonicæ, cuiusque drachmas sex; succ. radicum althææ vnciam; olei rosati omphacini lib. j. alabastri optimi puluerisati vncias duas, cum cerâ alba q. s. fiat vnguentum: alabastrum maceretur 24. horis in oleo. Interdum semunciæ huius vnguenti addimus grana iiij opij. Interdum miscemus muccagines fœnugræci, lini, seminis meliloti, in æquali copia, cum oleo lilino. Modicè laxando digerunt, oleum lilinum, chamæm. meliloti, lini, sambuci. Somnum prouocant hoc modo: Accipe opij scriptulum; caryophyllorum olei guttas v. dissolue lacte muliebri, vel aquâ rosatâ, & naribus, & pulsibus illinatur. *Obseruatio de cephalæa, in qua curationis amor cephalæosis.* Obseruabile illud, veteribus, vt ait Aurelianus, cephalalgiam vocari quæ cum febre eueniret: at cephalæam propriè inueteratum esse dolorem, quocumq. modo eueniat, siue vno filo, seu varijs ductibus acerbiùs vrat, & siue ordine vel temerè id fiat certis incertísve periodis, fit à congestione, vel influxu, iam fracto cerebri robore. Galenus de hac eleganter, lib. 2. κτ τόπους. *Hip. De morbis 1.* Fit à materiâ quæ in vitio est copiâ, vel qualitate, vel his iunctis. Materia autem hæc mixta est ex calidâ & frigidâ: hoc est pituitâ & bile, vel melancholiâ & bile; hi in longo malo, malignè melancholescunt in crassum viscidúmque succum. Interdum sanguis iungitur: notæ indicabunt, ex calore, colore, dolore, diætâ, ætate, naturâ. Interdum à vaporibus fit vterinis mordacibus & tendentibus, hi facilè euanescunt, & recrudescunt. Indicatio curatiua erit roborandi, incursum succorum, à toto vel parte aliqua accidendi, mandans si adsit pars curandi: nam efferre interdum se immaniter dolor, ex occasione nactâ frigoris, caloris, iræ, & cæteris quæ caput æstu perfundunt: &, inquit Nonus, strepitu, clamore, splendore, vino mero, & apepl. â. Hoc fit attractâ materiâ ab imbecillo cerebro, eâve ibi commotâ. Nam Cassius in Problem., vbi quærit, Cur capite dolentes plus sentiant doloris expergefacti? Quoniam, ait, moto capite, ma-

ior

ior sequitur materiei fluxus, obstructionésque adauget. Si à congestione, sensim euacuetur, & cerebrum roboretur. Cephalæa & hemicrania eisdem remediis cedunt: nam solâ sede differunt. Seca cephalicam: dein purga clysmo cum hierâ: postridie da hieram cum agarico trochiscato, si pituita morbum fecit. si bilis, da pilulas aureas. Dein præpara pituitam decocto hyssopi, origani, maioranæ, betonicæ, radicibus fœniculi: propina cum oxymelite; detur in aurorâ, & superdormiat. Tandem ad elleborum ibis extractum: vel pilulis vtemur cocciis, vel euphorbio ad drachmæ dosio, ex cassiæ drachmis tribus, vel quattuor. Deinde repercutiendus succus, qui à toto, vel parte aliquâ influit, cùm iam mediocriter euacuatum est corpus: nam vnà roborant caput, & exprimunt infusum succum: de his antea satis. A merè frigidis abstine, id est, actu & vi, nisi effera vis bilis, æstas, & robur illa velint. Ego vnguento vtor rosato, cum oleo violato; addi potest succus hederæ, & limonum. Dein, turgidis venis, cucurbitæ, vel frontis venæ sectio debetur. Hinc errhinum fiat, si pituita congesta capite sit, ex succo radicis betæ & anagallidis cæruleo flore, vel cyclaminis: his immacerare licet elaterium (quod quidam ex lacte naribus sorbent) vel turbith, &c. & pennâ attrahatur naribus liquor. quidam fortissima purgantia ex aquâ coquunt, in eundem vsum. & pyrethrum masticet. A cœna detur theriaca noua cum cõseruâ rosarũ. Foueat caput decocto chamæm. & vngat oleo cham. serpillum interdum adiice. tandem ad euphorbium surge. Accipe olei chamæm. vnciam; euphorbii drachmam; olei caryophyllorum ℥ ij. misce: vngat caput, frontem, & tempora. Tandem ad sinapismos curatio erigẽda. Mulier, dicit Paulus, multos ita curabat: radicem cucumeris asinini, & absinthium hydrelæo incoquebat, donec liquescerent. Primùm caput hydrelæo fouebat; dein ex his emplastrũ derasæ capitis dolenti parti admouebat. discutit & roborat. vel accipe rutam & folia lauri, coque in oleo: colaturæ vnciis duabus adde vitrioli Romani vsti semidrachmam; croci semiscriptulũ; aquæ vitæ drachmas duas; ceræ parum: fiat vnguentum. Hæc sunt remedia dolorum capitis. at, inquit Aretæus, quibus hæc non conferunt, hi veratro vtantur: &, inquit, quæ toti capiti remedia conducunt, ea singulis eius partibus adhibere bonum est; quare heterocrania, &c. iisdem sanabitur. Aluus quotidie respõdeat, nihil longis cephalæis salubrius: & his vino nihil nocentius. cruditates vitandæ. Arceant à mensâ petroselinum, brassicam, lactucam, dactylos, amygdalas, nuces. A cibo pyrum, vel malũ cydonium sumat, vel saccharum rosatum. manè sumat theriacam; vel, si mulier, aureã Alexandrinam, vel tripheram Persicam. Problemate iam hoc, hoc caput, de dolore capitis finiamus: Cur maximè doloribus fatigatur antica pars capitis? An quia pituita plurima ibi congeritur, vbi sua effundibula habẽt nares, palatum? Præterea si à sympathiâ aliarum partium fatigetur, vt à liene, hepate, diaphragmate: ab his vapores & succos accipit: quod facilè facit hepar per venam cauam; lien per arteriam aortam. Ab his itaque foeis, in capitis imbecilliorem partem eructatur materia. Hæc enim vasa ad iugulũ diuiduntur, & capiti dextrâ & sinistrâ parte immittuntur. Quare quod ex liene veniet, non feriet potiùs sinistram, quàm dextram capitis partem, vt nec quod à iecore importatur, peculiariter dextram magis fatigabit. Nam hæc inferuntur per viã communem: quamuis alioqui illa rectitudo vera assereretur, si per colligationem & continuationem consociarentur hepar & lien capiti. Sed elatæ per vasa materiæ, in sinciput excutiuntur maximè: arteriæ enim rectâ eò cursum suum flectunt: & dum sanus est homo, sese traiicere per hanc regionem vapores solent, vbi suturæ laxissimæ, os tenue & porosum: præterea in anticâ hac regione suturarum, plurimæ sunt membranæ quæ meningem pericranio iungunt: accedit quòd venæ ibi terminentur. Hæc ita eueniunt, modò nulla sit excusatio infirmioris alterius partis: nam hæc potiùs accipiet iniuriam exclusi succi. Attamen occiput peculiariter ab vtero affligitur, ob syntimorian quâ illi nectitur per spinalem medullam: modò non vaporibus inde elatis hoc fiat: sed à partium continuatione. Capitis dolorem, inquit Marcellus, quamuis veterem & intolerabilem, protinùs tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra viua

Problema.

Cur anterior pars capitis plerumq. doleat.

impoſita ei loco qui in dolore eſt, donec deſinat dolere, & obtorpeſcat pars: tunc enim illico remoueatur: vix ad duas tréſve torpedines reſpondet curatio, id eſt torpor, quod ſignum eſt remediationis. Hoc idem teſtatur Scribonius Largus: Pueris, inquit, lini ſemen ex aquâ imponatur bregmati. In aliis, fotus ex decocto capitum papau. & lauri. quin pueris cucurbitæ viridis ramenta capiti imponantur. Cutiones oleo incocti, inquit Aetius, proſunt: oleum inſtillatur. & dicit, hemicraniam curat euphorbium cum aceto, aduerſæ parti inlitū. Antiquitas ſuperſtitioſa remedia plurima habuit: nam ſcribit Caſſius Dionyſius γεωργικῶν libro nono, vbi meminit certaminis Neptuni & Mineruæ, in cōdendis Athenis: Poſtea ait, Victoribus corona ex olea dabatur: &, inquit, phyſica ratione cephalalgiam leuat: ſolito autem oleæ inſcribebant Ἀθηνᾶ. & capiti filo alligabant: literis tribuentes, falsâ ſuperſtitione, quod oleæ viribus debebant.

CAPVT X.

De PHRENITIDE.

HActenvs de dolore cutis capillatæ, & pilo carentis, pericranii, caluariæ, diploes ſiue diploidis, interſo, remiſſo, graui, acuto, omniumq; grauiſſimo duræ meningis. qui, vt iam diximus, capitis proprius eſt, ſicut delirium cerebri. de quo iam. Inſaniæ autem variæ ſunt ideæ, mentem variis vaniſque imaginibus addicentes, vnde & loqui & agere ægros aliena cogit. Verùm ex inſanientibus alij quidem hilares, alij triſtes ſunt, alij inter loquendum deſipiunt, alij furore aguntur, alij ſimulationem atque artem adhibent, vt pòſt cuſtodibus inferre manus valeant. Eſt & altera ſpecies quæ ferè inuadit ſine febre; pòſt verò, vt Celſus ait, febriculas excitat, conſiſtitq; in triſtitiâ. Tertia ſpecies eorum eſt, qui aut non falluntur mente, verùm imaginibus, quæ obiciuntur; vt de Aiace, deque Alemæone poetæ tradūt: aut ex animo quoq; deſipiunt. Ita varia eſt delirioru idea, pro variâ ſuſcipientis & efficientis cauſæ naturâ: ſunt enim deliria alterati, & quaſi morſu quodam laceſſiti cerebri, & repleti ſymptomata. Sic lethargicorū deliria ſunt cataphorica, & cum ettā obliuione coniuncta, ex pituitâ putri. Comatoſorum vigilum typhomania ex pari copiâ pituitæ & bilis. Phreniticorū perpetuæ cum vigiliis & febre dementiæ, à proritatione bilis flauæ, in cerebro ſtabulantis. Fanaticorum inſaniæ, quas phreniticas manias vocamus, delirij plenæ ſunt, vt qui omninò de poteſtate mentis exierint à bile atrâ, quam genuit flaua: quòd illius quàm huius multò ſint acriores morſus. Vnde his dementiæ ſumma ſunt omnia, quæ cernūtur in cœptis immanibus efferorū fanaticorū. Sic enim homines è phreniticis euadunt fanatici: quoniam æruginoſæ bilis, quam vomūt elapſam è cerebro in ventriculum, facilis eſſe ſolet in atram mutatio. Atque vt bilis flauæ, ac inde mox æruginoſæ, ſymptoma in cerebro eſt phrenitis: ſic atræ mania, ob morſus acrimoniam. Nugigarrulorū dementiæ ſunt à ſanguine non ita multùm acri, nec multâ bile perfuſo. Melancholicorū eſt ſilens ipſa demētia, vt phreniticorum garrula: quòd illa ſit ab humore melancholico, mœroris & metus parente. Medici cūctas has inſanias diſtinguunt in phrenitidem, maniam, & melancholiam: nam, vt ait Celſus, Inſania commune eſt vocabulum ad maniam, phrenitidē, & melancholiā. Hanc diſtinctionem ab Hippocrate mutuaſſe videtur: nam mania ſiue inſania triplici ratione accipitur ab Hippocrate, vel pro valido delirio, vt primo Prognoſticῶn, vbi ait: ſi in hypochondriis incendio conflagrantibus, ac tenſis, & dolentibus, pulſus inſit, ac oculi volubiles & inſtabiles fuerint, μανῆναι τοῦτον ἐλπίς, id eſt, phreniticos eos fore metus eſt; cùm nēpe flaua bilis, à flagrante æſtu, in atram degenerauit: vnde extrema inſania. ita eodem libro vbi de dentibus ait, Dentes ſtridere per febres, μανικὸν, id eſt, inſaniæ præludium. Hæc dici poteſt mania phrenitica (vt etiam μελαγχολικὴν ἔκστασιν, id eſt, egreſſionem melancholicā dicimus, cùm quiſpiam è melācholico euadit fanaticus) quam genuit bilis atra, ex flauâ bile perūſtâ, quæ atrociora pathemata adferre ſolet, quàm ipſa phrenitis vnde ortū habuit cum febre. de hac materiâ phreniticâ loquitur Hippocrates, Phrenitici ſputatores fanatici: etiamne tremuli? Nam à phrenitide ſæuiore ad maniam facilis egreſſio eſſe ſolet: vt penè miraculo aſcripſerit Hippocrates, quòd illo cælo peſtifero, ne vnus quidem

Inſania varia.

Symptomata ſiue rerum morborum ſunt partim cauſa morbifica, partim obſeſſa parte propria.

Phrenitici vt euadāt fanatici.

Nugigarruli.

Quot inſaniæ.

Hippocratis quot.

quidem phreniticorum qui tunc ægrotabant, euasit fanaticus, vbi ait: ὡς ἐξεμάνη φρενιτικῶν ὕδεις. Secundò sumitur mania ab Hippocrate, pro delirio sine febre, à calido succo. vt in iam adducto loco: qui nō insaniunt mania illa feroci phrenitica, sed leuiore ac melancholicâ, ex quâ propriè fanatici nominantur. Tertiò, pro delirio sine febre, à succo frigido melancholico, & & dicitur propriè melancholia, vt 6. Aph. 21. Nos iam hîc agemus de phrenitide, & de maniâ phreniticâ. Φρενῖτις nomen habet à difficultate mētis, inquit Cælius Aurelianus, sicut dysenteria, & dysuria, quòd vrinam vel ventrem impediant. Phrenas enim Græci mentes vocauerunt, quarum impedimentum phrenitica ingerit passio. Est itaque vox à symptomate desumpta: quia ex re notissima vulgo, plerumque accidentia nomina sortiri solent. ita etiam hic affectus, nomen à symptomate accepit, hoc est, à delirio, id est, à deprauata mentis actione: sed delirij causa est morbus. Galenus vocat Delirium perpetuum. Abincenna vocat Sirsen calidum, id est, apostema capitis calidum: ad differentiam lethargi. Et est vox Persica, dicit Abincenna, sir enim Persis est caput, & seu est apostema: vt bitsen; bir pectus, seu apostema. Arabes vocant Karabiton, id est delirium perpetuū. Per Cibarrem intelligit Abincēna phreniticam maniam, quæ fit à retorridâ bile; quam Trallianus vocat phrenitidem ferinam. Est autem Phrenitis deliriū insigne, mentis excessum habens, deliram actionem, palpitationem scilicet, lintea & operimenta indecorè nec necessariò colligens. Adest enim delirium perpetuum, cū vigiliis, febre acutâ, & ferocitate, quod in cerebro sedem habet, bile perfuso. Quare hâc ita definimus: PHRENITIS est functio deprauata principum omnium facultatum cerebri, nata à cerebri immoderatione, quæ originem traxit à phlegmone meningum. Principes facultates (cogitatio & imaginatio maximè) deprauantur: verùm memoria percellitur tantùm: nam petunt matulam, micturiunt, & mingere interim non meminere. Quàm variè hæ percellantur facultates, historiis id eleganter depingit Galenus libro quarto De locis affectis, capite primo; vbi de seipso, & de lanifici filio præcipitato: & libro De symptomatum differentiis, vbi de Theophilo medico: & libro secundo De motu musculorum, vbi hæc historia: Noui, inquit, quendam per tredecim dies delirasse, hoc pacto: putabat se Athenis, non Romæ iacere: crebrò autem familiarem puerum reuocans, iubebat sibi, quæ ad gymnasium pertinebant, afferri: & paucâ intermissione factâ, Heus, inquit, Ptolemæum dico, decreui in gymnasio diu lauari; ac nonnunquam exhibebat interea, atque indutus ibat rectâ ad ostium aulæ. Ac quum retinerent eum, qui intus erant, & exire prohibebant, cur sisteretur ab eis percunctabatur. Hi verò (nihil enim licebat nisi vera proferre) febricitasse eum affirmabant, & nondū febrem abiisse. Ipse ad hæc valde modestè respondebat, scire enim ipse dicebat, quòd adhuc restibiles quædā reliquiæ febris perseuerarent, sed eas esse penitùs exiguas, nec verendum ne à balneo læderetur, oriam enim sibi præsentem febrem ex itinere. An non recordaris, conuersus ad puerum dicebat, quòd laboriosè iter heri fecimus à Megaris Athenas? Talia cùm diceret ac faceret, hæmorrhagiâ liberali ex naribus obortâ, totoque dein corpore effuso sudore, euasit. Propterea ad cerebrum, & non ad solas meningas hæc fera symptomata duxi. Etenim in cuius bonitate consistit triū facultatum integritas, in eiusdem vitio hæret earundem facultatum deprauatio. at in cerebri bonitate, & non in membranis vel ventriculis, consistit earum facultatum integritas: quare in eiusdem vitio, scilicet temperamenti alteratione, & habitus mutatione, consistet earundem facultatū deprauatio. Hæc cerebri intemperies originem trahit à meningum inflammatione, & maximè tenuis meningis: nam hæc nō solùm ferit cerebrum, sed ita intertexit cerebrum, vt nulla ipsius deprehendatur particula, quæ membranâ hac careat, vt asserit Galenus libro octauo De vsibus partiū corporis, capitis secūdi ad finem. &, inquit, differens contra hos qui cor refrigerari à cerebro dicebant, tenuem meninga calidam esse confitentes, rigaram vasorum sanguigerorum copiâ, audetis adhuc cerebrum pronunciare frigidum? Quare nos dicimus membranas cerebri inflammari, & cerebrum solùm in intemperiem abripi: à quâ tamen actionum principum fit

Nomen.

Quid.

Definitio.

Memoria minus [illegible]tur.

Historia.

Cerebrū hic affici, & vnde.

Cerebrū hic non necessariò inflammari.

sit deprauatio: nam & Abincenna fatetur non necessariò inflammari cerebrum. Adest itaque inflammatio.socia itaque aderit sanguinea materia & intemperies,cum tumore, qui tamen hic ambigit inter morbum & symptoma. soluta vnitas hic locum non habet: nam dolor fit dum in inflammatione soluitur vnio à tensione: at nondum soluta est vnio.hoc est,est solùm ἐν γίνεσθαι, nondum in γεγόνεναι,in quo cō- *Galen. 1. Prorr. 19 & 13. Meth & 2. Symp. caus. vlt. 4. de praes puls. 8.* sistit vlcus.Intemperie itaque calidâ & siccâ,eâque â validâ, affligitur cerebrum,cum materiâ,quæ per cerebri traiicitur substantiam. Ita obsidetur cerebrum quadam phlogosi, sine tensione tamen, sine quâ non consistit inflammatio. *Dubium.* Sed dices, In hecticâ tamen phrenitide adest vera inflāmatio, nam ibi adest tensio: dicebat enim de hac Abincenna, interdum inflammari cerebrum: & Paulus dicit esse phlegmonem τῶν μηνίγγων, ὅτε μὲν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου συμφλεγμαίνοντος, id est, meningum est inflammatio, & interdum ipso cerebro simul inflammato; nimirum in hecticâ phrenitide.ita etiam Abenzoar.Respondemus,Galenus Commentario ad antepenultimum prognosticū libri primi Prorrheticon, dicit, In hecticâ phrenitide afficitur cerebrum more lanarum coloribus tinctarum.sed hoc fit sine tensione.Itaque cùm Paulus dicit (ex quo Abincenna hoc transcripsit) nonnumquam & cerebrum inflammari; intelligit de hecticâ phrenitide quum iam ad summum insurgit vigorem.tunc enim cerebrum tam vberi circūfluit materiâ.vt etiam tendatur, adeò vt & futuræ rumpi videantur ex inflammato cerebro & membranis. Hic solùm adest vera phlegmone cerebri & meningum: nā de hac loquitur Abincenna,qui reprehendit ibi sui æui medicos, qui existimabant cerebrū ab apostemate immune esse: nam dicit, cerebrum viscosum est & lene; igitur potest tendi; quare & inflammari. Quæ tamen tensio, vt iam dixi, in molli hoc viscere,à tenui materiâ,locum non habebit, nisi in sæuissimæ hecticæq. phrenitidis vigore. De hac inquit Abenzoar, grauia & calamitosa trahit symptomata,adeò vt celeri pernicie curationis spē anteueniat: nam motu ægri spoliantur corporis, titubatque vis totius corporis. & vt breuiter dicam,inquit,firmato ita apostemate,penitùs moritur; quare dicit, curationis curam accido. nam dixerat antè, si spes foret curationis, ea esset in phlebotomiâ, & tenui diætâ. Hæc itaque causa fuit, quòd phrenitidem per intemperiem definiuimus calidam & squalidam cū materiâ, quæ verè substantiâ cerebri affligit, cùm adsit perpetuū delirium: citra alterius partis extra caput positæ affectum.Nam phrenitidis locus affli- *1 Prorrh. 1. & 4.* ctus,idem est qui lethargi:igitur cerebrum *de caus.* occupat. Propterea dicebat Trallianus,in *puls. 14.* verâ phrenitide inflammari cerebrum, nimirum in hecticæ phrenitidis vigore; aut eam quæ cerebro adest membranam. Sæua itaque phrenitis (non loquor de sæuissimâ hecticâ cùm ad statum venit) causam ducit ab intemperie cerebri calidâ & siccâ, cū materiâ, quæ causam ducit ab inflammatis meningibus, maximèque tenui. Hactenus qualis affectus sit phrenitis: iam de eius causâ, & quænam pars cerebri affligatur: de his,inquit Trallianus, cuncti dissentiunt. *Causa.* Hic adest inflammatio à sanguine feruente, qui nempe sanguis biliosus, hoc est,bile perfusus: vel bilis sanguine perfusa, est inflammationis huius causa continens. malignus certè hospes: nam insaniæ cacochymia, malignitate ceteris omnibus antecellit. Morbificus itaque humor & causa efficiens est bilis sanguinea, cuius proprium symptoma in cerebro, est ipsa phrenitis: quemadmodum bilis atræ, excessus melancholicus. Quoties itaque ad præparationem suscipientis causæ, accedit vis efficientis, repentina inde efflorescit mali generatio,quæ vel lenitate vel ferocia sui parentis ideam genuinè refert: vt mox dicam. Dixi sanguineam hic in vitio esse *Galen. 2. Loc. aff. 9 & 13. Meth. 3. 9.5.* materiam: quæ si à sanguineâ indole abiret,potiùs erysipelas faceret quàm inflammationem: sed erysipelas potiùs peripheriam ferit, nec ita traiicit totam partis substantiam: at hic tenduntur meninges. Propterea Razes dicit,ex oculis,à sanguine tubentibus, phrenitidem argui. quare iure vocari potest inflammatio erysipelatodes. Fit nonnunquam & ex pallidâ bile retorridâ. Attamen socium trahit vbique san- *Galen 2. loc. aff 7.* guinem feruentem, qui variè incurritur à bile flauâ cacochymiâ fœdatâ, aut pallidâ,vel à retorridâ efferâque bile,quæ etiam efferatam insaniam infert, qualis Hermo- *1. Epid. hist. 2.* cratem fatigauit. Hinc dicit Celsus, Ex phreniticis.

phreniticis alios esse hilares, alios tristes, alios faciliùs contineri, & intra verba desipere: alij consurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiam artes adhibent. Nam quæ à pallidâ bile est, mitior est, nec tam validas trahit febres: at quæ à flauâ bile, ferocior est, & maiorem habet febrem: at illa quæ ab excoctâ bile, omnia immanitatis plena gerit. Quare sanguinem melancholescentem à sua fæce, & pituitosum ab hac iniuriâ vindicamus. Nisi quis dicat cum Tralliano, acerrimam bilem à pituitâ dilutam insaniam hãc etiam adferre. Sed ipse respondet, eam falsam esse phrenitidem, in quâ homines simul vigilantes somniant. Et nos dicimus sanguinem admixtũ esse iniuriis biliosis his: nam adest inflammatio. nec nos fallit in hac consociatione sanguinem à bile superari; si non mole, certè vi; quin fœdâ cacochymiâ efferata cùm sit, suâ vi cerebrũ vibrat. Propterea rectè scribunt auctores, in verâ phrenitide bilem luxuriare: nam collineant ad succum exsplendescentem præ cæteris. Attamen doctiores non excludunt sanguinem, vt qui fatentur inflammationem adesse, aut phlogosin. Morbificam iam materiam habemus. Sed quare hæc materia sanguinea feruida, parens inflammationis, infundit se in illas membranas quæ habent cerebrum? Tribus modis fluit humor, orgasmo, doloris vi; vel pars continens exonerat se in contentam. *Fluxus modi.* Propterea dicimus, hanc inflammationem fieri exclusione, vel attractione. Si exclusione, igitur aderit pars suscipiens, & mittens, & ductus per quos ruit, & materia ipsa. Partes suscipientes hîc sunt meninges vulnere debilitatæ, aut languentes ab ortu primo: maximè si improba accesserit vitæ ratio. Hæ membranæ quò longiùs à cerebro recesserint, hoc minus periculi habent & furoris; vt si maximè occupata fuerit dura meninx, minùs periclitabitur æger, quàm si tenuis meninx maximè obsessa foret: cùm hæc vbique inequitet cerebro. Cùm enim hæc validè inflammata est, non longè ab inflammatione abest etiam cerebrum. Ruit materia per ductus venarum & arteriarum. Materia est sanguis biliosus, vel bilis sanguinea. hæc materia cacochymiam insignem præ se fert: quin nonnunquam tantâ pernicie tacta, vt verè veneni faciem induat. Ita scribit Galenus tertio libro Epidemiωn, perniciosam phrenitim fieri ex materiâ quæ spirat lethale venenum. *Sect. 3. aph. 77. historia 4.* & subdit Galenus, mirum quid esse, quòd sani homines in phrenitidem abripiantur, & ante septimum diem eius vi pessundari. Scripsit ibi Hippocrates, phreniticus quarto die obiit. Mirum profectò, quòd commodè degentes, præter vlla præludia, & sine aliquâ præsensione in tantam calamitatem trahantur. Sed admiratio cessabit, si crediderimus morbos subitò gigni posse, quamuis causæ sensim inualescant, & malignitatem bibant. Non enim efficientis causæ tam est subitaria generatio, quàm affectus ipsius inopinata irruptio. silenti enim pede repunt causæ, vt eleganter Hesiodus,

——Morbi noctesq́ diesq́
Sponte suâ sine voce ruunt, namq́ ab Ioue summo
Ablata est illis quæcumque potentia fandi.

Idem illud dixerat Hippocrates περὶ διαίτης, α. τὸ κατὰ μικρὸν συλλεγόμενον, ἀθρόως ἐκφαίνεται, id est, paulatim collecta vis, confertim exsplendescit. Hoc lucidè elucet in morsis à rabido cane: nam illud venenum semel infusum consentaneũ est non ociari, licet multis mensibus sileat: at tandem hi aquæ in odium incurrunt, & postea breui moriuntur. Ita venenum rabiem inferens vires acquirit eundo: & vbi eò peruenit, subitò enecat. hoc modo fœda cacochymia interdum in febrim & phrenitidem subitò exilit, dum effera bile perfusus sanguis orgasmo quodam ruens, in cerebri membranas se effundit. Mittentes inter partes est hepar; & etiam cor: nam, vt putat Alhasarauia, fit cùm sanguis abundat in corde, qui sursum repit: vel totum corpus cacochymiâ contaminatum emittit hanc calamitatem. nam plethora ab hoc crimine aliena esse solet: nisi causæ sanguinem inflammantes accesserint. Sin meninx sanguinem attrahat, id fiet ob eius dolorem vel calorem: & propterea corpora calentiora & squalidiora naturâ, vel ab vsu rerum siccarum, huic morbo, maximè in iuuentâ, exposita sunt. Variâ nonnunquam facie incurrit phrenitis, vt *Differentia.* vel formâ, loco affecto, aut causâ efficiente discriminatur. Formâ, nã diximus phre- *A formâ.*

2. Loc. aff 1. nihidem esse functionem depravatam. Vel enim læditur imaginatio, perseuerante in officio cogitatione & memoriâ: aut cogitatio labefactatur, integrâ imaginatione & memoriâ; vel tandem imaginatio & cogitatio obliterantur simul, superstite & emicante memoria, vt priùs diximus. Incôcussa itaque memoria perdurat ex Aëtij sententiâ: qui eam adeò infractam asserit, vt eâ percunte, & ratio & imaginatio vnà euanescant. Dubia profectò sententia: quin percelli eam validè nonnunquam videmus, quum mox, à datâ maiulâ, mictionis obliuiscantur. Attamen prudenter hoc asseruit Aëtius: nam loquitur de principibus facultatibus cerebri, quatenus propriâ ratione, & non per aliud peruertuntur. nam memoria cùm propriâ ratione læditur, id à frigore patitur; quod hìc abest. Myriades vaporum in phrenitide caput opplent, vnde mille phasmata occurrunt memoriæ: hinc læditur memoria κατὰ συμβεβηκὸς: secus fit in imaginatione & cogitatione. ita ducuntur differentiæ à formâ. Secundò differunt phrenitides, loco affecto: nam vel totum cerebrum, vel eius pars occupata est. Si pars cerebri, ea erit antica, postica, vel media. Scio hic disputati, vtrum principes facultates capitis, sedes in cerebro habeant varias, nec ne. Et quamuis hæc quæstio ad signorũ dignotionem faciat, parum tamen vtilis est ad medicinam faciendam: nam quæcumque sedes affligatur, semper tamen remedia sututæ coronali debentur. Vt breuiter transigam, Arabes, & inter Græcos Aëtius hâc hypothesin indubitatam sumunt. non tamen veterum Græcorum quisquam ita existimasse videtur: sed horum sententia fuit, quòd facultates cerebri percelluntur modò leuiùs, modò grauiùs, vt causæ morbificæ fuerint vel tenuiores, vel grauiores: vt si fuligines tantùm perfuderint cerebrum, fiet solius imaginationis depravatio: si inflammatio aut acerbior causa fatigauerit, flectetur in errorem cogitatio &c. Recentiores Græcos fortè abduxit in hanc sententiam Galenus, qui scribit libro primo Prorrheticων, & libro quarto De locis affectis, cerebrum cùm affligitur apud anticos ventres suos, lædi imaginationem: sin illi medios secum ventriculos trahant, peruerti & cogitationem. quin Galenus primo Prorrheticôn quærit, quid tam variis symptomatis ludat phrenitis: cuique modò imaginationem, modò cogitationem, & memoriam eludat? Hoc euenit, inquit, ex humoris raptu ab vnâ in aliam cerebri partem. itaque hoc fieri ait, ex variarum cerebri mansionum irritatione, & alteratione prægrandi, vnde successiua opera φανταστικοῦ, ἡγεμονικοῦ, & μνημονευτικοῦ, id est, facultatum apprehendendi, iudicandi, & memorandi. Ex his elucet, non temerè in hanc sententiam itum esse. Resistere tamen videtur Galenus tertio libro De locis affectis, capite septimo, vbi scribit anticos cerebri ventriculos planè despiciẽdos esse. Sed, vt verum fateamur, ibi agit Galenus de spiritu animali, non quatenus est instrumentum principis facultatis, sed sensus & motus: cùm cũcti nerui ex posticâ emanent parte. Sileant iam auctoritates, quidnam ratio contrà efferre possit videamus: illa dicet, Si principes facultates quæ in cerebro habitant, varias mansiones occupãt, igitur vnus idemque homo poterit ingeniosus esse, vtque imaginandi excellere, & etiam memorandi potentiâ alios anteire: at plerumque ingeniosi immemores sunt: quin non rarò memoriâ validè exsplendescente, torpescit imaginatio. Respondebimus, cerebri ventriculos maximâ contagione inuicem consociari: & hinc iure fit, vt cerebrum quod anticâ parte madescit ac molle est, valeat iudicio: sed cùm hæc mollities serpat etiam in cerebri posticâ, fit vt quidam euanidâ memoriâ ingeniosi sint. Sin euenerit, vt homo memoriæ gloriâ singulari valeat, ob cerebri partem posticam ficciorem, poterit ea siccitas abire in anticã, vnde iudicium labefactabitur. Hæc causa est cur rarò ingeniosi, memoriâ excellant. Sin omnes cerebri mansiones optimè comparatam temperiem gerant ad sua munia, feliciter ibi anima habitabit. Redeo. hoc modo à loco affecto differentiæ sumi poterunt veræ phrenitidis, hoc est, cuius in capite mansio affligatur: de hac hic agimus potissimùm. nam ex aliis partibus afflictis etiam insania nonnunquam oboritur. videtur, inquit Aretæus, frequenter euenire phrenitis ex inflammatione diaphragmatis; & Hippocrates eam describit tertio περὶ νόσων, folio centesimo decimo sexto, lineâ decimâ octauâ. Annotauit

Margin notes: A loco. — Quæstio. — Auicen. 3. 1. doct. 6. 5. — Auerrh. 3 collect. 40. — Aët. cap. de phren. — Aph. 17. cap. 2. — Galen. 4. loc. aff 2.

5 loc. aff. 3. tauit etiam Galenus insaniam fieri ob affectum oris ventriculi, & à febribus ardentibus, & à pleuritide, & peripneumonia: idem censet Aretaeus. Profectò apud veteres variae admodùm sententiae fuere de vero loco ac parte affectâ in phrenitide: nam, vt auctor est Caelius Aurelianus, aliqui cerebrum pati dixerunt: alij eius fundum siue basin, quam sessionem vocat Caelius: alij membranas: alij & cerebrum & eius membranas: alij cor: alij cordis summitatem: alij membranam quae cor tegit: alij arteriam ἀόρτην: alij venam crassam: alij diaphragma. vis breuiter? singuli eum locum pati dixerunt, in quo animae regimen esse suspicati sunt. Sed nos scimus animae regalia in capite constituta; exinde mentis alienationem capitis offensâ fieri asseueramus. Tertiò, à causâ efficiente sumuntur phrenitidum differentiae. Haec autem est vel proxima, vel remotior. Proxima est sicca calidaque cerebri intemperies cum ὀγκῳ: alioqui nõ foret morbus. Estque haec cerebri intemperies in habitudine, vel in habitu. Si in habitudine, fit phrenitis quae à Galeno dicitur tumultuosa: nondum, inquit Galenus, qualitate eius cerebro commista ac confusa. Sin in habitu haec fuerit intemperies quae cerebrum fatigat, fiet hectica phrenitis: & haec eueniet cum, vel sine tensione: haec cùm nondum ad statum venit; illa, in vigore aderit, & sine vlla salutis spe. Remotior autem causa efficiens est materia sanguinea transfusa bile. Sed quo modo haec materia capite concepta fuit? Dico phlegmonẽ adesse, quare & sanguis incurrit mixtus pallidâ, vel flauâ, aut retorridâ atrâque bile: hinc variae ideae phrenitidis. Sed cur cursum suum flectit in caput talis sanguis: & quis est modus generationis phrenitidis? Certè omnis humor tribus modis fluit, orgasmo, doloris vi, vel pars continens exonerat se in contentam. Propterea affirmamus hanc inflammationem fieri transmissione, & attractione. Si transmissione, igitur orgasmo efferatuet materia; vel pars eam excutiet aliqua. Si attractione, id fiet vi doloris, vel caloris. Hae itaque differentiae nascuntur ex inflammatione, in quâ notamus vel materiã influentem atram vel flauam, aut modum generationis, qui fit attractione, vel transmissione. Quantum ad differentias communes: est vitium compositum. nam est calida, & squalida, cum febre affectio. Est recens natũ malum, nunquam antiquum: ob summam vim morbi, & phlegmones ferociam, cerebrique nobilitatem. Est solutu facile malum: nam bilis pungit naturamque stimulat ad suos conatus edendos: sed tamen plerumque funestum est malum; quòd virulentiâ suâ pepasmi expers sit bilis, cuius ferociâ labefactatur animalis vis, & cor. Vehemens malum, nam cerebrum naturâ algens ac madens longè hic extra lineam suae temperiei abripitur: validae igitur intemperiei inuoluitur nobilis pars, cuius officio vita carere nequit. Mali moris malum, peremnans & acutum. Dico acutum, non enim omnes phrenitides sunt peracutae: sunt enim aliae peracutae, quae intra primam hebdomadam terminantur: aliae acutae simpliciter, vt quae ad decimum quartum suam absoluunt historiam: aliae non exactè acutae, quae in vigesimum diem excurrunt. vt plurimùm tamen septimum transeunt, cùm febres non adeò vrunt: ardentissimae enim sexto interimunt. Libro tertio Epidemiôn, sectione tertiâ, variè finiuntur: nam Dealcis vxor vigesimo primo obiit: alia puerpera, decimo quarto: alius vndecimo: quidam tertio: & Galenus quosdam quinto obiisse scribit. Specie enim breuis est morbus: qui tamen ad vigesimum potest abduci diem: vt nempe eius fuerit vehementia symptomatumque vis. Est vitium totius corporis, ratione febris. est parti occupatae non analogus affectus: humet enim & alget suo genio cerebrum. est vitium ex idiopathiâ. Haec de Differentiis. SIGNA alia ostendunt phrenitidem imminentem, alia praesentem: habet enim quosdam gradus, vt primò, τὸν λῆρον, id est, delitiũ: secundò, παραφροσύνην, id est, luculentis quibusdam notis se ostendens delirium: tertiò τὴν ἔκστασιν μελαγχολικὴν, id est, excessum melancholicũ. Imminentem agnoscemus ex pulsu duriore, teste Galeno libro quinto De locis affectis, capite tertio: aderit perennis febris, quae tamen aegrè se in superficiem corporis effundit, inquit Aurelianus: vultus subinflatus siue plenus: vigiliae iuges, quae cerebrum iam siccari & in aestum abripi denunciant: aut, si obrepit, turbatus somnus, sic vt interruptâ quiete, subitò

Margin notes, left column:
- Libro 1. acut. 8.
- A causa efficiente.
- 1. Prorr. 33.
- Galen. 3. loc. aff. 5.
- Differentiae communes.

Margin notes, right column:
- Signa imminentis.
- Gal. 5. Loc. 3.

Cælius Aurel. 1. Acut. 1.

bitò cum impetu è cubili prosiliat, vociferetur, ferociat: nàm vapores caput turbantes, laborem hunc faciunt: vnde interdum effrenis æstuat, & clamat: & insaniæ quædam turbulentiæ signa se aperiunt. mentis solicitudo, ac prauitas sine ratione: iactatio cum assiduâ capitis commutatione. Aliquando etiam sine causâ hilaritas, oculorum rubor cum leui lacrymatione, & circumiectio manuum sine dolore, articulorum frigus sine febrili tremore. Aliquibus etiam sonitus capitis, atque aurium tinnitus, præcordiorum etiam tensio, visus attentus, vel frequenter palpebrans. His addit Trallianus futuræ phrenitidis signum, quòd ægri vaticinia loqui studeāt. Sed vanè hîc & fanaticè, aliterque quàm in syncope vel causo: nam, inquit Aretæus, in cordis affectu, sensus aciem exquisitiorem habent, vt videant & exaudiant plus quàm antè. mente etiam sunt firmiore, & animo puriore, hinc non solùm præsentia declarant, verùm etiam futura verissima diuinatione prædicunt. & capite quarto mira refert de causo implicitis, resoluto iam corde. Sed in inuadente phrenitide, vaporum incursu peruertitur mens: adeò vt ea quæ iam dicuntur, mox obliuiscantur, ita vt quæ iubere inceperant, aliæ cogitationes intercipiant. quæ primùm premebat euanuit sitis: translata bile ab aluo ad caput. Razes inquit, si cum vehementi febre adfuerit grauitas capitis & oculorū; cum faciei & oculorum rubore, cum tensiuo dolore capitis; si horreat lucem: pulsus velocior & frequentior: incipientis phrenitidis hæ notæ sunt. His itaque præsentibus, metus adest iam iam futuræ phrenitidis: maximè si his accesserit dolor occipitis; nam iugulares venæ duos ramos in occiput effundunt. His si sese iunxerit ceruicis ab occipitio, & secundum vertebras summas dolor, firmabit coniecturā: nam hic grandes arteriæ & amplæ venæ sternuntur, per quas se in caput sanguis effundit: & in his prima seditionis conspiratio feruet. Nunc si tempora saliant, in hypochondriis sentiat æger aut medicus pulsum, cum oculis vagis, iam iam θόρυβον dabit, inquit Hippocrates. Addit Abincenna faciei citrinitatem præambulonem. Quare cùm ægri in his præludiis delirij, τὸ ἰνίον, id est, occiput, dolere dicant, phre-

2. Acut. 3.

Mira.

9. ad Almans.

1. Progn.

nitidem prædicite: potissimùm si se his consociat lotium clarum & aquatū, quod antea turbidum fuit: etenim turbulentia turbationem feri sanguinis denunciat à flatulento spiritu & calore præter naturam: at claritas, translationem humorum morbificorum in caput denotat: vt in Polyphanto. Quare vrina tenuis varia significat, vt sunt eius causæ diuersæ: nam aliis insaniam denunciat, vt hîc, vbi ad præparationem causæ suscipientis, id est, cerebri à spiritu flatulento multùm vexati, accedit vis efficientis, per anathymiasin & perustionem bilis in aluo stabulantis: tum, vt dixi, per eius translationem, quæ crudo adhuc morbo, ingens delirium adferre solet: at si cum pepasmo fuerit, hæmorrhagiam prænūciabit. Itaque enumerata hæc symptomata repleti capitis, si perturbationis criticæ excusationem non habeant, neque ad crisin appareant: erunt signa futuræ iam phrenitidis. Sed ineuntibus iam morbis, nulla crisis: proptereaque nec vlla perturbatio, sperabilem hîc eam facit. Senibus vrina tenuis, criticè ad dysenteriam apparet: sæpe etiam prænuncia esse solet ἀποστάσεως per decubitum in longis morbis: sed talia non hîc. His iungebant Asclepiadis sectatores aëris κατάστημα, & antecedentes causas, & naturam, & ætatem. vt æstatis fine vel autumno hæc frequēs passio: à vinolentiā, vigiliis, sole. si mente mobilis, iracundus, doctus, debili capite, iuuenis, in morbis facilè menti si excidat. ex multis his concurrentibus præsentiendum. Præsens verò phrenitis qualiscumq. quoque illa fuerit, siue primigenia, siue secundaria, quattuor præcipuè notis apud Hippocratem innotescet: dissimilitudine morum, verborum absurditate, indecorâ corporis compositione, & doloris ἀναισθησίᾳ. De morum dissimilitudine loquitur Hippocrates primo Prorrheticon: A composito & modesto homine ferox responsio, malum. Vbi Galenus in Commentario dicit, Cui propria natura composita est, is non solùm cùm desipit perniciosè habere afflictionem demonstrat, verùm etiam cū ferocitate respondens, propè ad phrenitidem accessit. Est enim ferocitas, habitus animi, quo ex professo aduersamur consiliis & officiis ciuilibus: vel, temeraria propensio ad excessum ferinū, quo truculenti

7. Epid.

Galen. 1. loc. affect.

Cælius Aurel. 1. acut. 2.

Signa præsentis.

I.

Cōment. 2. aph. 5.

sunt

sunt homines & efferati. quare scripsit, ἐν κοσμίῳ θρασεῖαι ἀποκρίσιες, κακόν: id est, mo-
1. Lib. 25 derati hominis proterua responsa; mali
sunt ominis. & in Prorrheticis; αἱ ἐφ' ὀλί-
γον θρασεῖαι παρακρούσιες θηριώδεες, id est,
proterua responsio vel ad exiguũ vsurpata
tempus; ferocientis est indicium animi:
nam mox erunt illa deliria immanissima
& ferina. Ferinas phrenitidas vocat, in qui-
bus vociferantur, calcitrant, mordent ob-
II. uios quosq. acsi inimici forent. Secundò,
verborũ absurditate se prodit præsens phre-
nitis: nam fatuitas, siue nugarum garruli-
tas, phrenitidem planè denunciat, vt testa-
3. Epid. sect. 3. hist. 15. tur Galenus de vxore Dealcis, quæ modò
garriebat, modò silebat. vbi inquit Gale-
nus: τὸ μὲν γὰρ λόγοι πολλοὶ, φρενιτικόν. τὸ δὲ,
σιγῶσα, μελαγχολικόν. id est, nam gar-
rulitas ipsa erat phrenitica: silentium au-
tem; melancholicum. hæc spectantur in
risu etiam inani, qui à deprauatâ imagina-
III. tione & cogitatione nascitur. Tertiò, ex
indecorâ corporis compositione præsens
internoscitur phrenitis, auctore Hippocra-
te libro primo Prognosticôn, vbi ait,
Quod si in ventrem iaceat, cui dũ bene va-
leret, insolens sit ita dormire, deliriũ quod-
dam id præsefert, aut dolorem partium
IIII. aluinarum. Quartò, præsentem phreniti-
dem notamus, ex falsò credita doloris va-
2. Aph. 6 cuitate. hoc eleganter Hippocrates, Qui
laborantes ex aliquâ parte, hoc est, quæ
pars causam habet quæ dolorem inferi; &
dolorem ferè non sentiunt, hoc est, absen-
tia si adsit doloris, præsente ac vrgente etiã
doloris causâ, & illas causas dolorificas nõ
apprehendant: mentis ægrotæ nota est, id
est, sensus communis, & imaginatio im-
pedita aut debilitata est: ita, politico more
loquendi γνώμην vocat. Vt enim dolor sen-
tiatur, oportet qualitatem rei dolorificæ
impressam sensoriis instrumentis, commu-
nicari sensui communi, qui iudicat passio-
nes factas in sensoriis instrumentis: sed hîc
multis vanis imaginibus impedita est ima-
Galen. 5. loc. aff. 3. ginatio. Quare, cùm premente re aliquâ
molestâ, non sentiunt: vel cùm laborant
partes rebus naturæ necessariis, harũ ino-
piam non perceperint, significatio fit, dis-
tractos spiritus non repræsentari imagi-
nationi. Vt si spirat magnum & rarum:
nam hoc est delirii proprium signũ, quod
tantùm in illud cadit, non tamen insepara-
bile. quoniam in summâ spirandi necessi-
tate quam febris acuta inuexit, & pari spi-
rabilium instrumentorum libertate, quam
magnitudo ostendit, sola voluntas in cau-
sâ est quamobrem talis respiratio rara sit,
quæ debuit esse frequens. Est enim tum
æger sui negligens neque memor, & cuius
voluntas non antea erigit se ad suum
munus, quàm acrior sensio excitata fuerit
in phantasiâ per incrementum necessita-
tis. Quod elucet in rusticis, qui attoniti
stupent visu tabulæ politissimâ arte depi-
ctæ, quam dum hiante ore magnaque ani-
mi contentione intuentur, non antè respi-
rant, quàm nimiâ oppressione propemo-
dum suffocati ad se redierint. Nam phreni-
tici cur alioqui non frequenter respirant?
adest enim summus corde conceptus ca-
lor, qui frequentem euentationem petit:
nec impedit pectus ab inflammatione libe-
rum; quod ita sit, nobis indicat magna
quæ his adest respiratio: igitur hîc rarò re-
spirant, quia delirant, & non sentiunt cor- 1. De dif.
dis oppressionem: quare spiritus animales ferent.
non transmittuntur ad pectus & diaphrag resp. 2.
ma: sed ad locum ægrum hærent: prop-
terea Galenus vocat hoc quasi quandam
obliuiscentiam. Eadem ratione phrenitici
βραχυπόται dicuntur, id est parum & rarò
bibentes, ob deprauatũ communem sen-
sum: ex quo efficitur, vt rei molestæ sensio
nõ excitetur ἐν τῷ φανταστικῷ, nisi rarò ad-
modùm, cùm scilicet per accessionẽ causæ
sitiferæ, phantasia redditur αἰσθητικωτέρα.
historiã habemus in Philisco, Sileno, Dro-
meadæ vxore: nam in Dealcis vxore mag-
na & rara spiratio successionem habuit βραχύ-
paruæ & raræ: quæ interitus tam iam futu- πνοος.
ri nota est, effœtis iam viribus. Ex dictis
iam quattuor symbolis facile deprehendi-
tur præsens phrenitis: ad quæ varia symp-
tomata referri possunt: qualia hæc quæ
iam dicam. Cùm dicit æger se ea vi- Reliqua
disse quæ non vidit: propinquæ rei si signa.
adsit obliuio. nam, vt inquit Celsus, tum
demum phrenitis est, quum continua
dementia esse incipit: aut quum æger,
quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam
vanas imagines accipit, & intra verba desi-
piunt: Perfecta est, vbi mens illis ima-
ginibus addicta est. Quare hæc rectè no-
tasse maximè ad curandum facit: nam vt
canit Q. Serenus,

Non semper praesens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

Incrementi signa & vigoris. Imminens enim est phrenitis, cùm adhuc influit materia in caput, necdum firmata cùm est materia in aliquâ parte. Postea cùm intemperie suâ exuitur cerebrum, euidentes notas praesefert. Facies saturato rubore suffusa, vultuosa, & aspectu terribilis. Maximè obseruari debent oculi: etenim per sanitatem limpidi spiritus animales, oculos peruadunt: at incipiente phrenitide, miscentur vapores acres: &, inquit Galenus, cùm in cerebro biliosus succus abundat, accedit rapida febris: oriturque tunc fumus, vt in lucernis ab oleo, qui per vasa quaedam ad oculos tendens, phasmatum causa existit: & efferantur oculi. nam inde incipiunt intueri insueto aspectu: & oculi cruenti turgent, non sine scintillante igne vagi; & toruum inspiciunt squalentibus oculis, exertis, & truculentis. Quare delirij notae potissimùm lucent in deprauato & feroci oculorum motu: vt est facilis mutuaque τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν πρωτίστων sympathia. Circumspiciunt, & crebros quoquouersum cient coniectus. Atque id faciunt vel sponte sua indecorè, vel iniussu motu penè inuiti. Tale si quid ἀσχημόνως, indecorè id faciunt signo dementiae. Tales oculorum coniectus Poeta memorat in Didone furibundâ, & coeptis immanibus efferâ contra Æneam. Viden vt signa insaniae se prodant ab oculis? nam omnium proximè absunt à cerebro. rectè Hippocrates, (τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἐγγὺς, πρῶτα καὶ μάλιστα κάμνει), id est, communia & proxima, omnium prima & maximè afficiuntur. Insolens itaque & vaga oculorum mobilitas flammeorum, aut squalidorum suspecta sit: squalent enim siccatis membranis & cerebro, vnde aluntur & succû suscipiunt. Hos aeger crebrò perfricat, modò siccos, modò lacrymis perfusos acri. Lucem quoque aut tenebras si fugiat (exhaustis spiritibus & succis) cum fixo visu atque sine vllâ palpebratione. aliquando etiam manuum ante oculos praemissio, quasi aliquid apprehendere, vel detrahere volentium, quod aut inhaesisse oculis, aut antè volare aegrotanti videatur: nam in oculis natantes tales fuligines vident, quas foris esse existimant: propterea & carpholo-

4. Loc. affect. 1.

Lib. de humoribus.

gia, & crocidismus adsunt. Febris etiam indicat eius praesentiam: nam, ait Aëtius, rarò ab initio adest febris, sed die quarto, quinto, sexto, quin & seriùs incipit: & ferè cum ipso periculo incidens: at quidam septimo, vel nono delirare incipiunt. Cùm autem praesens est phrenitis, aderit febris, quae, vt inquit Caelius Aurelianus, est intra diatritaeum tempus intercapedinata. vult dicere, in phrenitide paroxysmum efflorescere tertio die: nam ita euenire magnâ ex parte ait Galenus: dicit magnâ ex parte, etenim fit de quarto die interdum accessio in quartum, si ex atrâ tetro ridâque fuerit bile. Adest horror breuis, vt ait Razes. Cum risu tacito, aut cum cachinno & cantilenâ, vel cum maestitudine, silentio, aut murmure, aut vagitu, vel leui secum mussitatione, vel indignatione, vt in furorem exiliens difficilè teneatur, omnibus iracundus, vel sese percutiat, aut vestem suam vel propinquantiû scindat; alloquentibus si non respondeat: nec potet, nec cibum postulet: si ore datum cibû contineat, & paululum pòst eum proijciat. Vigiliae iuges necessariò adsunt, aut paruus & turbulentus somnus. Genarum rubor quem interdum excipit pallor: capitis siccitas, quae statim ebibat fomenti liquorem: dentium stridor: guttae sanguinis leuissimae per nares, capitis frequens acclinatio, cum aurium intentione, vt aliquid audire videatur: raptus cooperimentorum à pedibus ad superiora. Tandem cadauerosa facies, manuum tremor: praecordiorû vehemens tensio atque ad superiora adductio, impedimentum loquutionis, singultus. Pulsus creberrimus atque submersus, & tremulus & imbecillis, aliquando etiam deficiens, & in similitudinem oleo defecti luminis marcescens: paruus ex imbecillitate: rarò magnus, nam rarò est mitis phrenitis: & si fuerit magnus, durus erit, quia membranae sunt occupatae: creber & celer, quia aucta est necessitas. Interdû, vt scribit Galenus, fit pulsus subtremulus; quia facultas adeò languet, vt corpus arteriae illi graue sit. talis pulsus notat phrenitidem quae est proxima syncopi: & pessima illa habetur, à prostratis viribus. Tandem acciditur pulsus cum quadam conuulsione, ob phlegmonem membranis conceptam: hinc durities affunditur arterijs.

Accessiones habet. 1. Acut. 3.

1. Aph. 12.

1. Tract. 14.

Galen. 4. de causs. puls. 10.

arteriis. si quid vndosi habet, hoc ei euenit ex substantiâ molli cerebri. Plerumque vera phrenitis, in quâ idiopathiâ affligitur cerebrum, perpetuum habet delirium, quod sensim nascitur & desinit, non subitò & affatim vt deliria febrium ardentium, pleuritidis, peripneumoniæ, cardialgiæ. tactus hebescit, vt & reliqui sensus: obliuio mira, vt matella petita, meiere obliuiscantur. lingua, inquit Razes, nigra, aspera. Hæc sunt pauca & mitia etiam impendente phrenitide, sed grauia & plura eâ præsente. Interdum etiam adest quidam ptyelismus, cùm spuendi finem non faciunt indecorè. tametsi & necessitas quædam spuandi non rarò idem denunciet, cùm exudante quodam ichore à cerebro inflammato, bullæ minutulæ assurgunt in ore & linguâ, tum idem serum mouet saliuam, prolapsum in aluum, cuius è fundo prorepit ad saliuandum per tunicam eius, palato, faucibus, & linguæ intextam. Explicasse satis me puto quibus ex symbolis in præsentis phrenitidis agnitionem veniendum sit. Videamus iam quidnam subsidij ex agnitâ morbi historiâ adferre & sperare liceat. Cùm itaque phrenitis sit symptoma quod nascitur ab intemperie cerebri, orietur indicatio alterandi, cumque hæc sit calida & sicca intemperies, refrigerandum erit & madefaciendum. Sed quia intemperiei sociatur materia, primùm erit euacuandum. materia auctor est inflammationis, in quâ efflorescit vis caloris, ac vbertas sanguinis biliosi: quare temperandum & euacuandum. Materiæ morbificæ indoles hîc notanda in substantiâ, qualitate, copiâ, & motu: nam cùm intemperies adsit cum causâ, à causæ excisione auspicanda curatio. Materia si substantiâ in vitio sit, vt cùm venenum ferè spirat, aut si copiâ fatigat, euacuanda. si qualitate, alteranda. si motu, cogitandum de influxâ, fluxurâ, & de eâ quæ partim influxit & partim influit. Si influit, aderit indicatio reprimendi. Quod si partim irruat, & partim iam insedit (quod elucebit ex symptomatum incrementis vel decrementis) notabimus num in caput ruat emissa à toto corpore, vel à peculiari parte, aut congesta num sit in capite. A toto si irruat, illud euacuandum: & vt recessit humor à sanguine, ita parciùs

Indicationes curatiuæ.

educatur. vt si pituita salsa mixta sit sanguini. Si à parte, illa euacuanda, & reuocanda ad carceres hos erit, vnde profecta fuerat Sin in capite congesta fuit, cucurbitis exugenda. Fluxa materia vel hæret venularū anfractibus, vel in aluos effusa est, aut imbibita poris in molem efferi partem. In primâ, deriuandum repellentibus: in aliis resolutioni & scarificationi indulgendum. Cùm materia fluxura est, sese effundet vel attractione, vel translatione: vtraque erit reuellenda. Ratione doloris cum prolectatur materia morbifica, ille mitigetur: si iniuriâ caloris, refrigeretur. A transmissione si irruat, occurrendum mittenti parti: propterea nonnunquam in frigus abducimus hepar, totumque corpus. Primùm tamen totum purgetur: nam materia orgasmo efferata est: & obnixè alterandum. Ita à morbo, & causâ morbificâ elicitur remediorum census. iam ad alias indicationes pergendum. Num morbus in decursus sui principio, aut medio versetur explorandum: & num ex idiopathiâ vel concordiâ affligat: an sit vera phrenitis. Dein examinanda partis affectæ substantia, functio, connexus, sensus, situs. Meninges affliguntur, (sensilis pars) propterea miti medicamine percellendæ; sed leptomeriâ valeat remedium, nam cranio tectæ sunt hæ membranæ. Cumque vnà cerebrum laborat, à stricto medicaminum gelu abstinendum, & spiritus recreandi odoriferis, studendumque vt palato naribusque ritè excludatur materia capite concepta. Tandem indicatio à virtute ducta perpendatur: nam ea, si prostrata, totam ad se elicit curam; valida, negligitur; medio modo affecta, altero oculo obseruatur. Si breuis futura, tenuissimè habendi: nec coqui poterit materia; sed ilicò (quia efferata) extrudenda. Si aër incanduit æstu, strenuò agendū. Vt breuiter dicā, repelle, reuelle; dein altera parte, materiò, quiescat, ratione virium: nam cùm phrenitis sit inflammatio, oportet scire quâ arte curetur inflammatio: & ei iunciungat cuncta illa quæ suadet & admittit pars occupata. Vt cùm adsit materia quæ influit & facit inflammationem, si à toto effunditur, illud vacuetur, illaque reuellatur: dein ad influxam pergendum biliosam materiam, quæ iam poris recepta est, per exiles venas, quas

Anacephalæosis.

distendit: hæc euacuanda repercutientibus, & cucurbitis, sanguisugis. partim exudans, cùm venulæ hanc ampliùs continere nequeant, vnde trancit partes easque rigat: hæc digerenda. Intemperies verò annexa castiganda. Has indicationes ex naturâ partis moderabimur: vt hic principi parti iunctæ sunt membranæ affectæ, & naturâ frigidæ, & membranæ sunt valdè sensiles: attamen validis ossibus opertæ. adde aëris conditionem. vacuetur itaque vnà, & purgetur: venâ, & aluo: habita tamen ratione febris. Hactenus ex naturâ huius affectus proposuimus quidnã agendum sit; sed antequam in rem eamus, perpendemus, num illæ indicationes, ex tali

Prognosis. affectu morbifico sumptæ, felici euentu in vsum duci possint; frustra enim de curatione transigemus, si illa inanis futura fuerit. Hoc intelligemus, sumptis indiciis ex morbo, ægro, tum à parte affectâ. Quantum ad morbum, si eius contuleris speciem & essentiam, morem & magnitudinem ad ægri vires, intelligemus phrenitidis summã vim: nam, vt scribit Trallianus, Phrenitis, vt omnibus in cõfesso est, τῶν ὀξυτάτων ἐστὶ καὶ ἐπικινδυνοτάτων παθῶν, id est, acutissimus periculiq. plenus affectus. Scies itaque nũ euasurus sit, si vires morbo contuleris: quod elucet ex signis coctionis & cruditatis: & notabis morbi mores ex epiphænomenis signis. de quibus abundè in

Lib. 3. cap 4. Methodo nostra. Quamuis enim vsque ad vigesimum diem suam historiam trahat phrenitis, nonnunquam tamen ea vis est venenati succi, vt quarto, imò & tertio die enecet. quod euenit phreniticoapud Hip-

3. Epid. 3. ægro 4. pocratem. Attamen non omnis phrenitis est insanabilis: quare exactè perpendi debet vis symptomatum & differentiarum.

A symptomatibus. Symptomata hic sæpe calamitatem intentant: propterea affirmat Galenus, plurimos

1. Pror. 8 phreniticos pessundari ex perennibus vigiliis, quæ non minus ἐδύλω διαφορῇ corpus exhauriunt, ac assiduus corporis labor: nam perpetuò se iactant loco stare nescij. phrenitici. Præterea somni magna vis est pepasmo ad crisin, & vnde firmissima crisis ostenditur; idque cùm alias, tum verò in ecstasi, in quo infelix animi vix vnquam

Soluitur in somnos, oculisve aut pectore noctem

Accipit:

vt Poeta cecinit de Phœnissâ. Ac beneficium somni testatur illa vox Hippocratis, 2. Aph. 2

Ibi somnus benignè facit, vbi delirium inde quiescit. &, quæ in phrenitide memorâtur insomnia, boni sunt ominis. & somni ὑπνώδεις, id est, arctiores, nec turbulenti, qui serpunt gratissimi, curasque leniunt, & corda oblita laborũ præclarè ad salutem faciunt & apparent: nam inde fit significatio redintegrati cerebri, & sanæ mentis, nec ampliùs perturbatæ, quodque absis acris terræque anathymiasis. Sanabile itaque malum: & Alexander Trall. se multos curasse testatur: & Hippocrates asserit multos, in eâ tempestate, phreniticos euasisse; & multos cecidisse. Symptomatum frequens mutatio hic mala est: nam tunc feritas causæ phreniticæ peragrat omnes cerebri mansiones: cùm orgasmus materiæ efferæ mutationibus creber est, crebrumque facit transcursum ab vna parte in aliam. Ex talis motus materiæ tenuis, acris, calidæ, fit ineunte morbo. Si itaque ineunte phrenitide, symptomata iã terrifica, crebrò mutentur, vnde varietas in videndo, audiendo, imaginando, ratiocinando, & memorando, feritatem materiæ denunciant. & phrenitidis incremẽtum cernitur in actionibus ad summum deprauatis, τοῦ ἡγεμονικοῦ, καὶ τοῦ θυμοειδοῦς, καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, id est, principis, irascibilis, concupiscẽtis; quæque ἐκ τῶν ἐπιμελῶν, iã factæ sunt θρασέως, vt in muliere Thasiâ morosâ, quam vocat Hippocrates δύσθυμον; & in Dealcis vxore. hæc enim repentina phrenitidis symptomata sunt ex inueteratione causæ phreniticæ: ob eamque causam peiora: sicut fera rabies à morsu rabiosi canis immissa. & victa facultas triumphataque à morbo iacet. Præterea si delirium fiat per propagationem humoris maligni & efferi cerebrum occupantis, nec hæmorrhagiam cientis, id prauum est: hoc modo phrenitis super peripneumonia nasci solet. Ac talis peripneumoniæ crudelitas eleganter describitur ab Hippocrate. Septimum diem agentes, aut etiam celeriùs moriuntur: mente nonnulli læsâ: nonnulli ab orthopnœa & stertore suffocati. nam calamitosa est omnis palindrome, quam feritas malignaque facit cacochymia: maximè fractis iam viribus

Margin notes (right column): 1. r. 5. Prorrh. — 1 Epid. 2. 7 3. — 7. Aph. 12. — Lib 2. c.

viribus à primigenio morbo. hoc elucet in metaptosi pleuritidis in peripneumoniam, & huius in phrenitidem: nam costis nobilior est pulmo, & cerebrum ipsum pulmone: & primigenij morbi materia est mitior, quàm ea quæ metastasi effluens cunctando computruit magis. Quare hoc modo malo periculoso accedit malum calamitosum. Ita etiam si lethargus superueniat phrenitidi, malum est: nam tūc effœta vis languet cerebri omniumque membranarum & neruorum, vt pariter voluntatis & sensus amissio inferatur. Et insania taciturna, superstite vocis libertate neque obsessis à phlegmone instrumentis respiratoriis excipientibus, deducentibus, aut mouentibus mortem denunciat. Est enim à λήρησις, delirium in quo summa sunt omnia mentis perculsæ aut alienatæ, vnde fanatici homines dicuntur. sed mox de hac, vbi de differentiarū ratione: iam enim de symptomatum ago ratione. Conuulsio si in phrenitidem incidat, quod ex insigni feruore nerui à siccitate coarctentur, pessimum. vnde scripsit summus præceptor,

Galen. 11. Method. vlt. Qui in delirio vocem canoram edunt, linguâ conuelluntur (quòd nimirum in siccati cerebri contagione trahantur musculi nouem linguæ, neruusque septimæ coniugationis) his rigida cutis morticina. Attamen hîc cōuulsio potest esse salutaris: cùm materia phrenitica à validâ naturâ in neruos excutitur. Et hæc conuulsio nec inanitionem, nec repletionem agnoscit sui auctorem: etenim quæ à copiâ est, non agnoscit acrem succum. Sed quibus notis elucebit symptomatica à criticâ hac conuulsione? In criticâ mitescent phrenitidis symptomata, pulsus validiùs feriet. Cùm ab externâ parte manus nerui trahuntur, id malum: id sentietis, dum pulsum exploratis: nam sæpè ab inanitione id fit. Sed vix æquè funestum signum inuenies quàm si dentibus strident: τρίζει, inquit Hippocrates, ἢν μὴ ἐκ παιδὸς ᾖ ἔθος, id est, si fanaticus quis factus hoc faciat, omnibus modis est funestum. illud ἢν ᾖ iam in procinctu mortem esse denotat. Nam stridores dentium, πρίσεις τῶν ὀδόντων vocat Hippocrates, fiunt vt in crepitaculis crebro allisu: quod est tremoris argumentum: Belgicè dicimus *klappertanden*, ex sententia Galeni, qui dentium πρίσεις comparat vagis oculorum coniectibus. Quamuis hic Hippocrates sub verbo πρίζειν complectatur etiā verbum συγκρούειν, id est, collidere, cùm, quodam mordendi studio, mutuo attritu veluti fragosum stridorem edunt: quod Belgicè *knerstanden* dicimus: cōuulsis musculis temporalibus. Iam omnis conuulsio quæ in delirium cadit, mortem in procinctu esse denunciat, & ad vltima ventum esse testatur, nisi sit critica: nam significat cerebrum exhaustum esse, & facultatem effœtam languere, cùm musculi cerebro vicini ita afficiantur. Nam multum temporis ad humiditatis redintegrationē petunt nerui, nec interim inducias præbet morbi vehementia, sed ilicò viribus exuit corpus, & citam mortem adfert. Galenus *Section. 3.76.* tertio Epidemiō, vbi de Pithone, ait, quattuor elucere calamitosa signa: partes extimæ, vt manus & pedes frigent: sudor frigidus manat: fit mutus; breuis spiritus. Si febris nullis paroxysmis feratur, non superabit septimum diem: tunc enim vel ad salutem, vel ad interitū terminabitur. Sin paroxysmorū vicissitudines adsint, vel vndecimo, decimoquarto, vel vigesimo die finietur ad salutem vel ad mortē. Vrinæ autem maximè notādæ: etenim aquosæ maximum erysipelas notant. propterea scripsit Hippocrates: Quibus (febre nimirum *4 Aph. 72.* correptis, nullâ spe intermissionis) pellucidæ & albæ funduntur vrinæ; tincturæ nimirum biliosæ expertes: à translatione symptomaticâ bilis ad caput; huiusmodi ferè in phreniticis apparēt: nisi id fiat criticè ad hæmorrhagiam; aut per diadochen ad intestina, quam mox sequitur dysenteria critica. illæ, inquit Hippocrates, prauæ: quòd contra naturam ægri & morbi appareant. Sin à crisi, vt à sudoris validâ vi, aut à sanguinis effusione liberali, tenuis & alba feratur, redintegrationem valetudinis significat. Sed si sub tali vrinâ phrenitis sui similis esse pergat diu, breui morietur. Alba etiam deiectio mala est: cùm *Prorr. 1. 1. 15.* nimirum sunt tincturæ biliosæ expertes. quæ tamen non sunt eiusmodi ex colore ciborū, vt lactis: quales in Apollonio visæ sunt, qui lacte victitabat in febre: sed si ex euentu tales appareant, vacuitate scilicet bilis, translatæ in cerebrum. Atque ea translatio cita, præripit attrahendi occasionem vesiculæ fellis: causa autem transla-

tionis est, inflammatio superarum hepatis partium, quæ vnà cum sanguine bilem rapit. Quare, qui phreniticus cum deiectione albâ euaserit, Hippocrates vidit neminem. Præterea nec vomitus phreniticis prodest. Pessimus est autem vomitus æruginosæ bilis: cùm non oritur à congestâ materiâ in ventriculo. Nam tandem nigrū vomūt, ex febris ardore, & ventriculi sympathiâ cum cerebro. Sic enim & sauciati capite, statim bilem vomunt: ζωοπαθείᾳ quâ se cerebrum & ventriculus mutuò afficiunt. Et nigra illa vomitio phreniticos efficit θανάσιμους, per accessionem peioris causæ phreniticæ. Scripsit Hippocrates, phreniticis æruginosæ bilis vomitio, citam interdum mortem adfert. Et historiâ quartâ, part. tertiâ, tertij Epidemiôn: A cerebro enim inflammato & perenni febre humoris maligni adest secretio, & in ventriculum affluxus, qui est cerebro συμπαθίσαντος, quia est ἐγκεφαλίσαντος. Si vlcus lingua contraxerit, quod alcola Arabibus, lethale. Rigor etiam interdum bonus est, cùm hunc excipit sudor, morbum soluens: qui si symptomaticus fuerit, erit calamitosus. Sudor autem emanans toto corpore, & capite, phrenitidem soluit. Quin etiam bonum est, inquit Aretæus, ad lucem placari insaniam. Cum palpo autem periculosa insania: talis erat Dealcis vxor, quæ ἐψηλάφα, ἔτιλλε, ἔγλυφε, ἐτρυγολόγει, id est, palpabat, floccos carpebat, sculpebat, festucas auellebat: obiit vigesimo primo. Refert Holerius, cuidam adolescenti annorum quindecim, ad malleolum dextrū tumorem inflammatorium obortum fuisse: vnde venenum sursum ferebatur, quarto die phreniticus obiit: cùm impediretur cauterij admotio, & scarificatio. Idem refert ex leui catarrho in facie ruborem natū fuisse: vnde phrenitis, conuulsio, mors. Calamitatem prænunciat si sensus titubent, siccatis neruis, ac cerebro à potenti æstu: cibi immemores, virulenta si vomāt: vigiliæ contumaces: in spinam si iacent retractis & implicitis cruribus: nam cùm delirij plenus sit hic iacendi modus, conatum etiam & vim habet: quod in languentibus, & in dorsum, ob infirmitatem iacentibus, absurdè fit. Floccos si prostraris viribus vellant, aut ex pariete stipulas si carpsit, aut si legant festucas, vel pulices captent:

1. Prorr. 10.

3. Epid.

Galen. 3. Crif.

3. Epid. sect. 3. hist. 15.

Historia.

Anacephalæosis symptomatum mortif.

lotium album, quod prius rubebat: stridor dentium: aluus stricta & vesica, deiectio alba, spasmus: alcola linguæ: hi in Libitinæ rationem concedunt. Ita à symptomatis iudicium petitur. Iam ad illa præsagia venio quæ ducuntur à morbi essentiâ, & eius causis. Si omnes cerebri facultates frangantur, ita vt imaginatio & cogitatio memoriaque titubent, res erit plena periculi: at quo plures fuerint minùs labefactatæ, minus periculi soberit. A causâ efficiente: vt intemperies hæc calida & squalida cerebri si fuerit in habitudine, nō tantum periculi inferet, quàm illa quæ hectica dicitur. Sed estne hectica hæc phrenitis vllis remediis expugnabilis? Certè si ad vigorem suum progressa fuerit, calamitosa erit. Sin eò nondum peruentum sit, aliquid spei supererit ad curandum: dummodò tertia illa naturæ humiditas nō fuerit exhausta. Propterea fatetur Galenus hecticam phrenitidem prauam affectionem esse, qualis est hectica febris, quæ cùm ad statum deuenit, ægrè mitescit: ita & hectica phrenitis. quare non temerè promittendum. Hinc est quòd phrenitis cum tremore ad interitum deducat: exhausto iam cerebro: nam tale symptoma, est cerebri, post alterationem magnam, alterati: propterea que insanabile, vt in Theodoti vxore: & in Dealcis vxore. Hic leuis tremor cernitur in subsultu, & gesticulatione manuum, linguâ tremulâ, dentiū collisione, vt priùs dixi. Et, phrenitici sputatores, indeque fanatici, tandem tremuli moriuntur: nam primùm indecorè tantùm delirant sputando, & aliis delirationibus: hinc fanatici sæuiunt: tandem prostrati tremunt. Itaque primùm sunt phrenitici, dein fanatici, inde nouissimè tremuli. Quare, primò sputatores sunt, inquit Hippocrates. dicuntur autem sputatores, qui aut familiares suos conspuunt, aut qui sine conspuendo, sputandi finem non faciunt. Id aut necessariò faciunt, aut indecorè: si indecorè, id primùm vestigium est ad insaniam: si necessariò, propter stomachum nimia humiditate perfusum per seri phrenitici prolapsum; vel quod id ex cerebro in palatum exudet: quemadmodum in vulnere capitis sicco, pustulæ biliosæ pullulant in palato & linguâ. Sic, exudante sero, ophthalmia fit lacrymosa: pleuritis tussiculosa: hepatis

A morbi essentiâ & causâ.

1. Prorr.

7. Epid.

3. Epid. sect. 3. hist. 15.

tis magna inflammatio, singultuosa. Quare ptyelismo phrenitico succedit insania θηριώδης, id est, ἔκστασις μελαγχολικὴ, plena immanitatis atrabilaria insania: vnde postremò tremor, cùm mors in procinctu est, exhausto iam cerebro atque neruis, vnde facultas fatiscit in officio. ita tremor symptoma est alienati cerebri; sicut insania fortiter alterati. Quare cùm ad funestum morbum accedat summa virium infirmitas, retinendæ hîc vitæ erit desperatio. Non tamen, vbi ab atrabilario est sanguine, de salute conclamatum erit, vbi in hecticam nondum abiit. Refert Trallianus suâ ope euasisse, qui adeò efferi erant, vt, teli copia si adfuisset familiares trucidassent. Hæc de causâ immediatâ phrenitidis, nimirum intemperie. Sin ad causam mediatam collineauerimus, scilicet ad inflãmationem; si illa à sanguine bilioso originem duxerit, non tantum periculi inferet, si sanguineâ benignitate bilis morsus abundè perfundatur. vnde scripsit summus præceptor, Delirium cum risu obortum;

6. Aph. 53.

à mitioribus nimirum vaporibus, & ichoribus sanguineis; minùs periculosum. sin ab atrabilario sanguine fuerit, plus periculi inerit. nam in ἔκστασιν abripiuntur. Est enim ἡ ἔκστασις, deliriũ in quo summa sunt omnia mentis perculsæ aut alienatæ, vnde fanatici homines dicuntur. Progressus huius insaniæ huiusmodi esse solet, vt lacessito cerebro à bile perusta, exoriatur insania melancholica, quæ cernitur in cœptis immanibus fanaticorũ, qui paulò antè phrenitici fuerant: quia bilis atræ sunt acriores morsus quàm flauæ. Vnde ἔκστασις illa μελαγχολικὴ, id est, excessus melancholicus est θηριώδης, id est ferinus: nam ineunte morbo pacatiores sunt ægri, mox, dum in atram flaua vritur bilis, ferocissimi fiunt ægri; hinc languent & tremunt, Vel si atrabilarius fuerit initio sanguis, mox ferociunt ab acriori morsu bilis vstæ atræque. vnde dicebat Hippocrates, delirium quod cum studio iungitur, minùs tutum: quòd sit ab adustâ & feruidâ bile, cum agresti fero, & vapore. Fiunt itaque primùm phrenitici à mitiore succo: dein fanatici, excessu ac feritate melancholicâ; vltimò, alienatione cerebri à diuturnâ & vehementi alteratione, cùm nimirum exaruerit cerebrum, aut inebriatum fuerit bile, vt lanæ inficiuntur veneno fucatæ Assyrio; tum pro clamore silentiũ: pro iactatione quies: pro artuum euibratione, leuis tremor: pro vigiliis, coma & cataphora veternosa: quales erant in pestilentiâ apud Hippocratem. ita Dealcis vxor tacita erat, nec tamen voce capta. vnde Hippocrates, Qui cum silentio in ἔκστασιν abeunt per febres, nec voce sunt capti, calamitosè ægrotant. Si quis Hippocraticas auctoritates velit ad prognosin: hæc loca inspiciat: Delirium quòd denuncient signa, quæ cerebrum à calidis succis vel vaporibus testantur affligi: 6. Epid. 3. 36. & 3. Epid. 1. 5. & 3. Progn. 15. & 1. Epid. 3. 19. & 1. Prog. 31. 32. & 1. Pror. 35. & 1. Epid. 3. 19. & 6. Aph. 21. 23. & 5. Aph. 40. Phrenitidis, 1. Pror. 33. 1. Progn. 13. 1. Pror. 13. & 4. Aphor. 72. & 6. Aphor. 53. 12. 11. 1. Prorrh. 10. & 1. Prog. 24. & 2. Aphor. 2. & 7. Aphor. 5. & 2. Progn. 1. & 7. Aphor. 7. 9. 14. 10. 18. & 1. Prorrh. 14. 9. 8. 28. 33. & 3. Epid. 1. 7. & & 3. Epid. 3. 45. & 1. Prorrh. 1. & 1. Epid. 2. 63. Læsæ mentis, 2. Aphor. 33. obliuionis 3. Epid. 1. 5. Deliria cum silentio, tremore, & palpo, sunt valdè phrenitica. Sed validi hîc tremores, citam mortem denunciant: nam illud symptoma est alienati cerebri: & à priuatione habitus comparari non potest. Itaque obscura deliria, clasis contraria, vt melancholicâ dementiâ taciturni, qualis erat Dealcis vxor: vel cum phrenitidis inueteratione, ac cerebro iam bile perfuso & infecto, vt lana alba veneno Assyrio fucata, vnde effœtæ titubant vires, nec potis est membra iactari, vocem canoram edi, calamitosum. Ad curationem pergo. Si itaque curabile videbitur malum, maturè tollatur: id ni fiat, hominem tollit: nam cùm semel insedit capiti inflammatio, vix ab eâ euadet: itaque venienti occurrendum malo. Hîc adest inflammatio, morbus vehemens: itaque valido auxilio opus est. Propterea locum habebit phlebotomia si infirmitatis omnis absit metus: idcirco Razes dicebat, opus est apertione venæ, si æger ineunte morbo, validus fuerit; nisi adsit metus futuræ infirmitatis. quare in hecticâ phrenitide ab eâ erit supersedendum. Et si succreuerit ex alio morbo, ob vires, parciùs erit euacuandum. Seuerè Asclepiades pronunciauit, vt, sanguinem mittere hominem

Curatio.

Phlebotomia.

hominem occidere dixerit; quòd sit affectio cum summâ & continuâ febre: sanguinem autem non nisi remissâ in febre detrahendum. Contrà ratio est,& Celsus, qui asserunt, cùm facies ruber, venæ tument,& vel post quartum diem secandum esse, constantibus viribus. Sed dices, frenũ *Quando & qua copia.* bilis, est sanguis. Ita est, & malè sanguinem sine bile educeremus: sed iam plus bilis educimus quàm sanguinis. &, si solius causâ derivationis, educeretur sanguis, id bene fieret. Sæpe autem frustra ferè educi sanguinem scimus, cùm iam facta est inflammatio, dubiaque salus. Sanguis itaque educendus est: sed quando? intra diatriton, inquit Cœlius Aurelianus, vltra nunquã: vexantur enim in eiusmodi ægritudinibus corporis vires. Ilicò igitur pertundite venam: nam dicit Abincennas, postea iniiciatur enema. Et Razes ait, antequam eluceant conspicuò signa phrenitidis. primo vel secundo die, inquit Aretæus: si quarto die phrenitis invaserit,à septimo elapso pertundatur: si sexto vel septimo die, omittenda: nam est criticum illud delirium. Si, inquit Aëtius, primo die phrenitis irruat cum febre, aut secũdo die, vsque ad quartum, & non consectaria fuerit alterius morbi, vrinis subcruentis,facie rubrâ,ætate integrâ, succipleno corpore, mediam pertundite venam. Tertio die transacto, vult Guainerus omittendam phlebotomiam. In hac re difficili authoritates posui. Bertrutius ait, ad summum, quarto die transacto, reuulsionis causa venam secandam nõ esse: sed potiùs in fronte. Diocles post sextum & octauum diem phlebotomabat etiam quosdam iuuenes fortes,inquit Cœlius: sed hoc,iudicio Cœlij, est iugulare ægros; iam vexatis viribus sanguinẽ educere. Verùm quã copiâ euacuabimus? Si fuerit maximâ bilis copiâ perfusus sanguis, parciùs abducatur. hoc dicit Abincennas, in medio capite, vbi inquit,in apostemate cholerico non prolixè sanguis exhauriri debet. quasi dicat, postea pharmaco opus erit. Sin sui causam agnoscat phrenitis sanguineam maximè materiam; inde efflorescet phrenitis acuta, aut peracuta. si peracuta,eâ ineũte, ad animi deliquium exhauriatur: nam vltra septimum diem non excurrit: estque vehemens inflammatio, febris peracuta, & dolor summus. In his enim tribus historiis, *2. Aph. 3. & 13. & 1. Aph. 23.* non iunctim, Galenus dicit, se non inuenisse maius remedium euacuatione ad lipothymiam vsque. Verùm hæc tria iunctim in phrenitide occurrunt; etenim caput & membranæ æstu inflammatorio ardent, febris intentissima, & summa doloris adest causa. *Auc. initio capitis De phrenitide qua 7 non transit.* Propterea rectè dixit Abincennas, ad lipothymiam vsque sanguinem educendum esse. Vires enim robustæ esse possunt; nam sanguini mixta est materia morbifica. Si vires firmæ, ineunte morbo tales sunt: nam rarò alioqui pulsus eorum est magnus: & propterea admonuit Galenus, periculi plenam esse sanguinis ad lipothymiam eductionem: ob iactationem *9. Meth. 34.19.* enim atteruntur vires, vt canit Q. Serenus,

Amissásque refert frendens amentia vires.

Et Aretæus scribit, iuueni saginato cui venæ turgent, minus in phrenitide eliciendum,quàm si non phreniticus foret. Optimum fuerit hac in re sequi consilium Hippocratis,qui in inflammatione lateris educit sanguinem ad mutationem coloris. Plerumque tamen hic infra lipothymiam subsistat effluuiũ. excurrat ad vncias quatuordecim. Quodsi maximè bilescat sanguis,suffecerint vnciæ sex;robustis decem: nam pharmaco postea opus erit. Si à præcordiis, inquit Aretæus, orta est, audaciùs secandum: nam fons sanguinis ibi habitat. Vnicâ vice hæc fiant:nam morbus non *Qua vena.* dat inducias. Foramen angustum inferatur, pice obducatur. Sed quæ vena est secanda? hæc non perpetuò est in nostro arbitrio:quòd æger brachium auertat: Tallianus & pragmatici ab eo abducti tunc se vertunt ad frontis venam. sed hoc est incrementa morbo adferre; maximè si sanguinea fuerit phrenitis, corpusque si circumfluat sanguine: nam ita cursum suum flectet sanguis in caput; & euacuatio fiet per locum ægrum: quod malè fit. Præstaret primò, cum Aëtio annuente, mediam venam brachij aperire; dein cum Paulo secludere venam frontis: vel cum Diocle venam sub linguâ. Sin vena secari nequit, eius loco succedaneæ veniant cucurbitulæ: nam Galenus libro De curandi ratione per sanguinis emissionem, in mulieribus albis crassis, vbi tenues venæ, scarificatione

vtitur

vtitur loco venæ sectionis. Dorso & lumbis admouentur: nam sanguis in caput effundit sese ex hoc, qui ibi est, oceano cauæ venæ: nam inde repunt duo rami ad iugulum, posticam ad partem. & ita κατ' ἴξιν fiet vnà auersio. Sed si manum porrigat æger, quænã tunc vena ferienda? Galenus dicit maximè euacuari viscera sectâ venâ internâ brachij: Hinc vulgata opinio fuit, hanc inprimis aperiendam esse, si summa adsit plethora: quodsi minor illa foret, mediam venam soluebant: sin adhuc minor plethora in vitio esset, cephalicam pertundendam affirmarunt. Sed Galenus ibi non loquitur de repleto capite, sed de reliquo corpore sanguinis pleno. Itaque nos aliter: si maxima adest vbertas sanguinis, primò cephalica recludatur: sin parcior copia sanguinis adsit, mediana referetur: sin adhuc minutior sanguis fuerit, feriatur basilica. Auctor huius sententiæ est Abmeennas, vbi ait: Si sanguis quidem in toto ac capite circumfluit, soluatur cephalica: sed si nondum caput occupatum sit, sed est in hoc vt occupetur, aperiatur media, quam nigram vocant: sicut si extima pars capitis causam tractionis conceperit, vt ex calore, ictu, hîc pertundatur basilica: & si vis vt extrahas plus illo, solue saphenam. Ita transigendum in morbis capitis qui non dant inducias: nam hac ratione tollitur capiti infesta plenitudo ilicò, vaporum impetus sursum repentium reuellitur, & succorũ lasciuientiũ æstus cohibetur. Si fit ab atrabilario sanguine, vel à solemnibus hæmorrhoïdibus suppressis, illæ euocentur. si turgent, acuto scalpello fodiantur, aut hirudinem admoue. Sed dicet quis: tenuis sanguis hîc in vitio est: & affirmat Galenus 6. Aphot. 11. & 21. Crassum sanguinem prolici per hæmorrhoïdes. Dico ex Galeno, 4. Sanit. 4. posse per hæmorrhoïdes totum corpus euacuari æquè ac per phlebotomiã. quamuis maximè opituletur, vbi ab atrâ bile & ab hæmorrhoïdibus fœdatur sanguis. Hirudines ponè aures, & temporibus, fronti, quattuor aut quinque, circulo quasi, inquit Aurelianus; faucibus parum sub aures, & naribus applica. Quin morbo pergente ad vigorem, aperiatur vena frontis. & hoc est quod ait Alhafarabius, si vena ei soluta non fuerit antequam intellectu exutus erat æger, incidenda iam tunc erit vena frontis aut narium. Itaque si morbus in rabiem exæstuat, & plena phrenitis si debacchetur, non salutarius remedium vel ex ipso feres Epidauro, quàm si confestim frontis venam pertundas. id agendũ à reuulsionibus etiam ilico. torosior fiet vena, si fasciola coustringatur collum. Nil salutarius hoc remedio: sed non tam diu cunctandum vt cadant vires, quæ diu in hac iactatione non perseuerabũt. quin his fractis, nares potiùs recludendæ. Ego sanè, inquit Trallianus, magnâ adeò phrenitide correptum curaui: & nisi multi fortesque famuli eum continuissent, & vinculis vndique constrinxissent, neutiquam ne in fronte quidem venam secare potuissem: adeò ferociter agitabatur, & si gladiũ habuisset, non paucos iugulasset. hic celeriter curatus est. Cùm itaque iam symptomata consistunt & vigent, ad hanc venam veniatur: maximè si eminẽs hæc vena fuerit, vt quibusdam hominibus est. Guainerus post horas sex à brachij incisa vena, has aperit. alij post quartum diem hoc faciũt. Si his remediis nihil remittat dolor, inquit Aretæus, refectis priùs viribus, vertici cum scarificatu affigatur cucurbitula. verùm interscapulio priùs inanis affigatur. ita etiam Galenus. & Octauianus Horatius eas sæpe profuisse testatur. Aliâ diatrito, dicit Aurelianus, rasis partibus cucurbitam apponimus occipitio blandè, & sub ipsâ fronte sanguisugas facimus inhærere quattuor vel quinque, vt non ex vnâ parte detractio sanguinis fieri videatur, sed veluti circularis, vt totum spiret atque releuetur caput. At si plurimum laxamentum facere voluerimus, totum caput rademus, & per circulum plurimas cucurbitulas affigemus; alteram occipitio, alteram medio capitis, quod bregma vocant, alias duas superiùs à temporibus: sed neque cum multâ flammâ, nec multo tempore hæreant. Arentes enim atque siccæ cucurbitæ (hoc est, quæ cum flammâ admouentur. interdum enim cum aquâ calidâ imponebantur) caput implent & turbant. Detractis cucurbitis, si erubuit pars, leniter scarificetur: sin minùs, mitigabimus spongiis vapidis: & vbi in ruborem abiit pars, scarificabimus, & sanguinem prolectabimus cucurbitâ. Eo tempore vicinis partibus, collo,

Dubium.

4. De vi- ltus ratione acus.

Phen prima, sertij vt dicit Iasen Pratensis.

Hæmorrhoides.

Frontis vena.

Historia 1. lib. 1 1.

Cucur bitula.

13. Meth. 11.

1. Acut. 2.

Encheiresis imponendarũ cucurbit.

Albucasis capt de vsu cucurbit.

L

collo, capiti, læues sineque scarificatu cu-
A menstruis. curbitas imponemus. Si malum enatum sit à suppresso menstruo, primùm brachij recludatur vena; & dein pedis: nam morbus non dat inducias, propterea postea causæ occurrendum erit. Vincula crurum, frictiones, & vacuæ cucurbitæ conferunt ad auersionem materiæ à capite, ad tertium vsque diem: nam quarto die hæc plerumque ægritudo in statu ac summo vigore est. Propterea iubet Trallianus, vt ante paroxysmorum incursum imponantur cucurbitæ, vt deorsum flectatur materiæ sursum ruentis impetus. Quantùm ad
Pharmacum. pharmaciam, purgentur illicò phrenitici; nam efferus est humor, & pepasmi expers, vnde summa symptomatum vis, aut eorum frequens mutatio. Quare de phrenitide etiam loquens Hippocrates, dicit, φαρ-
4. Aph. 10. μακεύειν αὐθημερὸν, hoc est, eo ipso die purgandum quo scilicet feritas ipsa percipitur, non expectatâ paroxysmi remissione: nam, inquit, in huiusmodi χρονίζειν, id est, cunctari, periculosum: nam metus erit ne tota se morbifera materia in partem afflictam effundat, vires frangantur, cùm calor febrilis etiam inde incrementa ducat. Absque præparatione itaque transigatur: ne inflammatio meningis se in apostema firmet. propterea scripsit Razes, priusquam perfectæ phrenitidis signa elucent,
Purgantia. soluatur vena & aluus. vt, Accipe electarij de succo rosarum, catholici, cuiusque drachmas tres: syrupi ex multiplici infusione violarum & rosarum, singulorum semunciam; decocti hordei vncias quatuor: fiat haustus. Aliud, Accipe syrupi rosati laxatiui vncias tres; mannæ vnciam: ex decocto tamarindorum. Aliud, myrobalanorum citrinarum, & Indarum drachmæ duæ; tamarindorum semuncia; pruna decem: coque ex aquâ violarum: expressioni adde mannæ sescunciam. Aliud, Accipe pruna, eaque coque ex diluto violarum: traiice pulpam; cui adde cassiæ & tamarindorum pulpam & mannam: &, si lubet, electarium de succo rosarum: & cum syrupo rosato laxatiuo fiat instar opiatæ: sumat vnum aut alterum cochlearium: vel diluatur decocto tamarindorum. Si sit retorrida bilis in vitio, iunge fumariam, epithymum, myrobalanos Indas, buglossum, pruna, senæ folia, polypodium. rhabarbarum laudatum hîc remedium. Sed summa
Cautio hîc adsis cautio, ne mota materia non educatur: quare sit satisfaciens remedium. Propterea iungit Abincennas scammonium his purgantibus: immeritoque hic à neotericis reprehenditur. Sed ille non sine cautione eo vtebatur: nam in tali corpore vsum eius sinit, quod sine incommodo eo
vti solet. & hoc ex Galeno dicit: & ait ad *2. Acut. 14.*
grana quatuor eo vtendum esse: vt non sit euacuatorium sed adiuuans rhabarbarum, idque extimulans in suum munus. Sin autem malum non sit tam subitarium
& acutum, ita vt se remittat per accessio- *Frax. Praeparantia.*
nes, materia parari potest, & postea pharmaco educi. Eodem modo agendum si sestibilis à phrenitide materia aliqua fœda fuerit: nam scripsit Hippocrates, Quibus excussa insania, febris acuta superuenit: phrenitici rursus fiunt. Hic relapsus ex insaniæ fit reliquiis in cerebro: nam tanta est insaniæ feritas, tantaque cerebri alteratio, vt vel solum empyreuma superstes nouam illic fœturam proferat: quæ ni exhauriatur, in proximo erit relapsus. Quare euacuandum: nam insaniæ cacochymia, malignitate cæteris omnibus antecellit. Primò itaque leniendum; perpetuoque in hoc morbo irritanda aluus, si clysmis, ex lactucâ, violariâ, cucurbitæ foliis, maluâ, seminibus frigidis, cassiâ, oleo violato, melle rosato. si per os, accipe pulpæ tamarindorum, cassiæ recentis, mannæ, cuiusque vnciam; cum syrupo rosato laxatiuo formetur ad opiatæ ideam: sumat interdū cochlearia duo. hoc acui potest electario de succo rosarum. Præparantia abundè præscripsimus vbi de dolore capitis ex bile. Si adsit alui astrictio, à stringentibus syrupis abstineat, & vtatur syrupo violato, cum aquâ decoctionis prunorum, & seminibus quatuor frigidis. Lactucæ hîc frequens sit vsus in decoctis & syrupis: nam somnifera est, naturæ studet, & vnà cum morbo pugnat, ferocientemque materiam domat. Bibat interdum boraginis vel buglossi stillatitium liquorem: adde interdum syrupum nymphææ, vel papaueris. Aquæ endiuiæ, libra; succi granatorum acidorū, & dulcium, cuiusq. vncia; sacchari selibra: fiat iulabium. Ita citriorum, & acetoso syrupo vtimur, vt etiam iulabio rosato, & violato æstate. Tral-
lianus

lianus laudat diacodion: vbi ab ardentissimâ est bile, & si vires non reclamant: nam vnà somnum euocat & febrem exstinguit. Opitimum etiam est remedium aqua nymphææ, & myrtillorum, cum tantillo olei vitrioli, quò acescat leniter. Potet ex sententiâ Razis, aquam prunorum, cucurbitæ, vel citrullorum, cum mucca ne seminis psyllij tenui, si ardeat retorrida bilis. Corroborantia scripta sunt vbi De dolore capitis ex bile. da granata à cibo, & conseruam rosarum, boraginis, nymphææ. Accipe corallorum rubrorum, drachmas tres; margaritarum, sesquidrachmam; sacchari albi, selibram: solue in aquâ rosarum, in quâ drachmæ tres santalorū immaduere; fiat confectio in morsellis. suaue balneū caput recreat. Tandem ad causæ coniunctæ curationem veniendum. Hæc vel loco migrare potest, vel non. quæ migrare potest, in vicinis venis hæret, & nondum phlegmonem fecit, reprimatur oleo violaceo, cum lacte muliebri. sed ilicò pili auferendi, quò peruadant remedia. Sed magnâ cautione quantitas reprimentis remedij, hoc est, frigoris eius & strictionis, captari debet. Quare signis quibusdam explorandū quantus sit materiæ phreniticæ æstus: & quæ causa eam capiti intulerit. Si ratione attractionis fiat phrenitis, significabunt illud calor & dolor qui præcessere: & causæ aliquæ prodromæ fuere, vnde æstu caput incanduit. Si hæc non præcessere, dicemus translatione materiæ morbificæ ab aliis partibus caput occupati. Quantùm ad causas efficientes, aliæ sunt proximæ causæ phrenitidis, aliæ mediatæ. proxima, est intemperies calida & sicca, quæ est vel in habitudine vel in habitu. Si sit in habitudine, erit tumultuosa & clamosa phrenitis: sese iactant, gestibus & verbis delirant. Si verò in habitu iam sit phrenitis, illa est hectica, quam Hippocrates obscuram vocat: quòd non ita se prodat; non iactant se, silent, dormire putes, sed mouent occultò manus tremulas, ob summam infirmitem. Hoc illis euenit, inquit Trallianus, quia cerebrum ab æquabili his perfunditur intemperie: quare alysmos iam abest, cùm ob imbecillitatem vocem vix efferant, nec ampliùs exilire possunt. & irritationis suæ causam non ampliùs sentiente cerebro. &, inquit Trallianus, κα-

Causæ cōiunctæ remedia Topica.

Cautiones in Topicis.

Nota causarū.

Galen. 1. Pror. 35.

μώδεις γίνονται, arescente cerebro, eiusque neruis: καὶ δυσαισθητοῦσι, id est, ægre sentiunt: adeo vt excitati vix exaudiant. si excitentur, claudunt iterum palpebras. Hæc si adsint cum languido pulsu, erit hectica phrenitis, quæ ad mortem pergit. Causa autem mediata est sanguis biliosus, vel atrabilarius, inducens variam inflammationem. Si itaque inflammatio inducta fuerit, à tenuiore & bilioso sanguine, qui æstu copiaque peccat, erit hæc mitior phrenitis: cum risu, nugigerula est hæc dementia, qualis erat in Thasiâ muliere vultuosâ & iracundâ, quæ a menstruis non de more proruptis delirauit. oculi rubent cum vultuosâ facie, substillum aderit sanguinis è naribus, pulsus maior; vere inuadit iuuenes bene habitos, qui succi plenis cibis & vino indulsere, rebusque qui dulcibus delectantur. Sin à bilioso sanguine enata fuerit, his vehementiùs febris æstuat, vigiliæ inuictæ perennant, & cuncta symptomata sunt grauiora, vt iactatio, linguæ asperitas; quin inuadunt aut feriunt astantes, cadauerosa euadit horum facies: inuadit maximè æstate homines calidos, qui vino & aromatis indulgent: flauet horum facies, & rixantur. Quodsi à retorridâ bile, quæ in atrorem se vertit, incubuerit phrenitis, illa effera erit, & excessum habet θηριώδη, perfacilem ἀλλοίωσιν, id est, transitum bilis flauæ in atram, cuius acriores sunt morsus quàm flauæ, & propterea hi euadunt, vstâ iam bile, ex phreniticis fanatici, & efferati. Cernitur autem illa summa immanitas in iis, mordendo, percutiendo, sæuiendo in eos qui adstant: vt etiam sibi ipsis manus adferant, & cœptis immanibus efferi sese præcipitant: calcitrant, feriunt, pro hostibus & & dæmonibus hos qui præsto sunt habēt. ita flaua bilis in cerebro facit phrenitidem; bilis atra maniam siue insaniam, vnde fanatici: nam æruginosæ bilis, quam vomūt illapsam à cerebro in ventriculum, facilis esse solet in atram mutatio, cuius malignæ & efferæ cacochymiæ morsus sunt acerrimi. Iam ad Topica remedia redeo. Quo itaq. magis æstuauerit morbifica materia (viribus ægri, & tēpore morbi animaduersis) eò validiora, algore & repressione & mitigatione, adferenda erūt remedia. Præscribuntur autem Topica ad symptomata

3. Epid. hist. 11.

Mediata causa.

A mitiore bile signa.

A bile signa.

Ab atrâ bile signa.

Topica.

 hic

hic vigentia, vel ad materiam morbificam.

Ad vigilias. Ad symptomata, vt ad vigilias: nam vt dicit Trallianus, maximum delirantium remedium est somnium. De his egimus in doloris capitis curatione; vbi de symptomatis. Id notandum, Abincennam prudenter admonuisse, opium non esse admouendum fronti aut temporibus, ni validæ exsplendescat naturæ vis. tunc accipe opii, croci, cuiusque scriptulum; vini albi, aquæ rosatæ, singulas vncias; linteo admoue: à somno abluatur chamæmeli & anethi decocto: vel aquâ calidâ, in quâ coxit quid castorei: Commendat Aretæus serpillum, vel hederæ succum ex oleo, cum pauco aceto. ita spondylio etiam vtitur: nam hæc difflant materiam crassam, vigiliarum auctorem, & roborant. Crocinum vnguentum naribus & auribus quoque indit Aretæus: imò & opio ita vtitur. Cumque vigiliæ nullas inducias concedunt, *Lotio.* lauentur, suasore Raze, manus & pedes: nam refrigeratio harum partium, ratione neruorum, ferit cerebrum: accipe violarum, corticum papaueris, hordei mundati, seminis lactucæ, radicum mandragoræ, singulorùm manipulum: coquantur ex olla ænea, dum rubescat aqua: capiti superfunde, quod reclinatum sit ad peluim: vel pettâ lanâ admoue, & collo circumda, nam vasa arctat. Hoc, inquit, cotidie sæpe repertum, recreat refrigerando, & reprimit influentem succum. & Aretæus dicit, quòd torpens caligo sit somni initium. Rondeletius his addit flores chamæmelinos, anethum, anisum, iridis radicem. nos de dolore capitis à bile, etiam alia describimus. hæc ad symptoma. *Ratione materiæ.* Ratione autem materiæ morbificæ Topica admouemus, perpendentes num ea materia adhuc influat in caput; vel num iam ibi stabuletur. Fluentis autem materiæ ratione, commoda sunt ea quæ huius influxum cohibent. quare in initio morbi sint frigida topica: in statu mixta: in fine morbi purè resoluentia. Primò itaque repellatur influens *Ineunte morbo.* succus, calor reprimatur, dolor sedetur, & robur afflictæ sedi addatur. vt, Accipe olei rosati bene parati, partes quatuor; aceti partem vnam. vel aquam rosatam, cum oleo rosato. Si æstuat vehementer caput, adde aquam solatri, maluæ, vel psyllij decoctum. duo pitacia adsint, quæ frontis longitudinem & latitudinem æquent: de his inuicem altera in rosâ & aceto habetur, altera in fronte. vel, ineunte morbo, coque in aquâ rosatâ rosas, vel plantaginem, aut solatrum, & flores nymphææ, vel violatum, aut cortices papaueris: postea iunge oleum rosatum omphacinum, & parum aceti, vel succum limonum. Hæc tantùm primo die locũ habent; nisi symptomata efferantur: nam Aretæi sententia est, cùm maximè insaniunt, maximè reprimendum esse: non autem, inquit, hoc agendum initio. Cùm symptomata non crescunt ampliùs, sed cùm in eâdem ideâ hærent, adde tunc oleum violatum cum lacte. vt, initio, Accipe aquæ nymphææ, rosarum, lactucæ, solatri, cuiusque vnciam; muccaginis seminis psyllij, sesquidrachmam: misce; & cùm muccaginem concepit inde aqua, capiti admoueatur pictâ, vnàque addatur quid succi limonum. Altimarus *Cap. 6.* iubet vt caput rosaceo cum modico aceto irrigetur: æstate tepido, hyeme moderatè calido. & si aëris frigus adsit, ex æquo adde chamæmelinum. ita Indicum Picolomineum, ducis Amalfiæ filium, cùm ab omnibus esset destitutus, liberauit. Vel fiat cataplasma ex farinâ hordei, com oleo violato. Razes irrigat caput ex oleo violato, temperato lacte muliebri; hoc mollis lana imbuta capiti admouetur. Alij accipiunt iam olei rosati binas vncias, aceti semunciam; mox loco aceti chamæmelo vtuntur: & tandem solo chamæmelino. Cautio adsit ne validis repercutientibus vtamur, ab exacto primo die. Attamen ex Aëtij sententiâ, si vehementius fuerit delirium, ab euacuatione, caput rigato oleo in quo capita papaueris coxere: à fotu aquæ in quâ capita papaueris fuere decocta. & frontem somniferis illine. *Hæc etiã somnifera.* Si itaque fuerit æstas, naturâ si æger calet, & si acerrima fuerit materia morbifica, dum influat materia, Accipiemus seminis lactucæ, portulacæ, singulorũ drachmas binas cũ semisse; florum violarum, rosarum, cuiusque pugillũ; seminis anethi semidrachmam; omnia contunde, & confunde cũ oleo de papauere, & pauco aceto: fiat frontale. Aliud, olei papaueris, olei rosati, singulas vncias: misce his æquas partes farinæ hordei, & seminis papaueris, & cũ albumine oui quatiatur, vt fiat cataplasma: adiice scriptulum

caphuræ:

capburæ: admoue fronti & temporibus. Spongia naribus apponatur irrigata decocto papaueris & mandragoræ. vel eam, quam in Methodo nostrâ ad praxin descripsimus. Cælius Aurelianus, post phlebotomiam, caput fouet, atque occipitio lanas oleo calido ac dulci madidas apponit: similiter vertebris, præcordiis, atque pectini: nam consentiunt in hoc affectu. Si biliosa admodum fuerit materia, accipiemus rasuram cucurbitæ, cum oleo nymphææ, vel violarum, aut rosarũ; addi potest aqua solani, & muccago psyllij; & folium nymphææ, vel lactuca superponatur. CAVTIO adsit in rerum frigidarum vsu, ne quid nimis. nam, vt scribit Auerrhoës, tutò calfit caput, at non citra periculum refrigeratur. Themison, duobus aut tribus diebus transactis, serpillo, hederâ, ex oleo fouebat. sed passionis motum considerabimus. Assiduus itaque rerum frigidarum vsus vitãdus, ne quem dormire volumus, postea excitare non possimus, vt ait Celsus: nam in lethargũ calamitosum ita abire solet phrenitis. Quare eo filo ducatur curatio, vt in initio sint frigida topica: in statu sint frigida mixta resoluentibus; in fine morbi, purè resoluentia. Sed sint ferè semper tepida actu, ex Aëtij sententiâ. Cautio præterea adsit, ne immodicè aceto vtamur in topicis; nam vigilias siccitate suâ adfert & dolorem. sed sit eius hæc copia, quã solùm peruadere possit remedium in locum affectum; vel potiùs eius loco vtemur succo limonum. Præterea, si materia foras fertur, non reprimenda erit, vt prudenter admonuit Abincennas: sufficit acetum naribus admouisse, & caput decocto maluarum fouisse. In fine autem augmenti, & in principio status dentur mollia resoluentia. vt florum chamæmeli, meliloti, rosarum, cuiusque manipulus; maioranæ pugillus; coque ex aquâ vel lacte: fiat fotus: dein vnge oleo rosato, chamæmelino, & maioranæ oleo: cum pauco succo limonum. In declinatione purè resoluant, vt chamæmelum. Quare ratione iam influxæ materiæ resoluentia, & euacuantia sensibiliter commoda sunt. Quantum ad ea quæ sensibus comperta vacuatione exhauriunt, ea sunt errhina, & apophlegmatismi: quæ admouentur eùm ad declinationem iam ventum est, purgatoque corpore. De his vbi De dolore capitis. Sed hîc masticatoria inutilia: nam renuunt ea ægri. Resoluentia calfaciant, attenuent. hac serie eis vtendũ, cùm diuturnum fit malum. Primò vtemur oleo rosato completo, ne quid attrahatur: dein addemus chamæmelinum: tandem chamæmelino cum lilino, & anethino, & incoquimus spondylium: dein ad castorium & euphorbium venimus: & viuas sectasque colũbas capiti imponimus: vel omentum calidum calefcat in sartagine cũ oleo chamæmelino; vel pulmones bruti. æstate tepidè, hyeme calidè. Sed si influat adhuc materia, à valdè calidis erit abstinendum. propterea prudenter scribit hoc Octauius Horatianus, vel Theodorus Priscianus, cùm iam, dicit, aliquantulum resedit morbus, quod tertio die ferè euenire solet, cùm imminutus est calor, & dolor consopitus aliquantulum, vtemur oleo chamæmelino, vel anethino, in quo papauer, vel lactucæ semina coxere. vel aquæ incoque folia violarum, cucurbitæ, maluam, parietariam, rosas, chamæmelum, cortices papaueris, semen lactucæ, & maluæ. & lac super caput rasum semper emulgeatur muliebre, si malum à sanguine maximè nascatur. Sed vbi delirium moram trahit, inquit Aëtius, serpillum aut spondylium oleo incoque, nam crassos exhauriunt vapores. Quidam calentes pecorum pulmones (quia molles & leues arteriosoque sanguine perfusi) capiti imponunt: quod notum etiam fuit Q. Sereno, qui ita cecinit,

Siue calens febris inflatos exedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conuenies calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medicâ redimire coronâ.

Quidam frigefactos hos pulmones iterum in decocto maluarum, rosarum, violarum, nymphææ, chamæmeli, meliloti, serpilli, (vt suadet tempus morbi) madentes tepidosque exprimunt, ac iterum his repetunt caput. Sed præstaret vitali illo caloris blãdimento ab animali vti: & quoties mutatur, toties aqua tepida caput abluere. ita gallinas & catulos per spinam sectos imponimus. aut lacte recenter emulcto foue caput, aut aquâ calidâ, in qua coxit quid castorei. Fouet caput Aurelianus oleo, & aquâ, miscet fœnigræci, vel seminis lini succum:

Marginal notes: *Lib. 2. cap. 7.* — *Cautiones.* — *3. Sect. collect. 3.* — *Ordo in Topicis.* — *Cautio.* — *Post principium Topica.* — *Galen. 13 Meth. 11* — *Ad materiam quæ influxit.*

succum: nam dicit, omnia sine odore, & fumi afflatu esse debent, ne caput impleat. Monet Aretæus cauendum esse, ne mador in ceruicem descendat: neruis enim inimicus est: puto id in stringentibus succis locum habere. Idem suadet vt maxima cura sit humectandi thoracis, gratis rebus: nam, inquit, cunctus calor eo æstuat. fiat epithema ex aqua rosatâ, aceto, fantalis, & caphurâ. Viriles globuli, & mulierum vbera inuoluantur linteo madente aquâ halicacabi, vel portulacæ cum aceto. Renes vngantur vnguento rosato loto ex aceto, adde caphuram. Hæc de dignotione & curatione veræ phrenitidis, cùm homines è potestate mentis exeunt ob inflammatas meninges cerebri. Sed fit nonnunquam vt insaniæ plena sint omnia; non tamen idiopathiâ occupato cerebro; sed aliunde conceptâ perturbatione. Itaque quidam ab initio phrenitici sunt, vt, apud Hippocratem tertio libro Epidemiôn, ille phreniticus qui tertio die obiit, Erasinus, & Philistes; hi ab initio phrenitici erant. Sed interdum sequitur alia mala; quod euenit in Hermocrate, quinto die, & ei qui in Dealcis horto iacebat, & vxori Philini, & Philisco. Dicitur autem hæc insania, consectaria paroxysmis febrilibus, Paraphrosyne, vel paraphrenitis, quæ est via quædam ad phrenitidem, elatis ad cerebrum vaporibus. In hac deliria non sunt perpetua, qualia esse solent in phrenitide, & inde nata insania: sed pressa leuiter, atque fugacia. Exoriuntur enim ἐκ τῆς τῶν ἄλλων vitiorum quæ cerebrum in sympathiam ducunt. Atqui in primo Prorrhetico, scribit Galenus, Quæ ex pituitâ & bile in cæteris partibus natæ offensiones, cerebrum in sympathiam possunt adducere; nihil habent perpetuum. Ita ab vtero inflammato delirant aliquantulum mulieres: propter sympathiam quæ vtero intercedit cum cerebro, * διὰ τὸ κοινωνίας τε καὶ ὁμογενές. Hoc enim interest inter φρενιτικοὺς & παραφρονοῦντας, vt παραφρονῶν sit vix apud se esse, & nonnihil siue parumper è potestate sui exire; nam, vt diximus, nullum delirium potest esse ἰδιωτικὸν, quando in cæteris partibus, pituitæ & bilis offensiones, cerebrum in contagionem adducunt. Quarè leuato accessionis impetu, mens redit; & propterea delirium, ex febribus, plerumque breue est: & excusso hoc delirio ferè profundus somnus obrepit. Accuratè itaque dignotio horû malorum captari debet: nam, vt scribit Alexander Trallianus, plurimi in διαγνώσει phrenitidis tradenda decepti fuere: vt etiam παραφροσύνας pro phreniticis haberent. Potest itaque delirium nasci ex affl. ctis neruis, ventriculo, diaphragmate, pulmone, vtero. Communis itaque nota est hæc, quòd omnia quæ ex sympathiâ nascuntur, subitò eueniant: sed phrenitis paulatim fit: nam sympathiâ delirant, cùm in vigore suo tantùm sunt dictarum partium morbi: quo sedato, cedunt & delina. at in phrenitide perpetuum adest delirium. quod tamen ita intelligendum, vt interdum tamen aliquantulum æger ad mentem redeat, dum nondum fanaticus euasit. Nec tamen minùs perpetua hæc dicetur insania: nam nullas habet certis vicibus remissiones. Annotauit Galenus delirium etiam fieri ob affectum oris ventriculi, & à febribus ardentibus, & à pleuritide, & peripneumonia. idem scripsit Hippocrates libro tertio De morbis: & Aretæus De morbis acutis. Fit autem frequentiùs ex diaphragmate inflammato, inquit Aretæus; & Hippocrates eam describit tertio περὶ νούσων folio 160. linea 18. in Græco codice. Ab aliis partibus nullis perpetuum proficiscitur delirium, dempto solo diaphragmate; quare antiqui illud τὰς φρένας, id est, mentem vocarunt, tanquam sapienti parti consecrat quicquâ. Antiquorum sententia fuit, ab hac parte phrenitim fieri: nam eius vis à perpetuo delirio parum distat. Attamen ita distinguemus: nam differt oculorum affectibus, & substillo sanguinis, & respirandi ideâ: nam phrenitici ex idiopathiâ cerebri, rarum & magnum spirãt: at à diaphragmate inflammato qui delirant, spirant inæqualiter, exiguum & frequentem spiritum ducunt: nam incunte inflammatione magnam & anxiam spirationem edunt, præcedit enim tensio, quare ob dolorem se pandere nequit. Hic non æquè cruenti oculi, nec tantus ardor capiti; sed potiùs præcordia vruntur. Vox acuta, quæ antea erat grauis: & hypochondria intus sursum reuulsa sunt. & queruntur de diaphragmate, ita vt se contingi non sinant. hæc Hippocrates. Vox enim hæc acuta expressionem

Margin notes: Phrenitis per sympathiam. — Galen. 3. loc. aff. 5. — *Id est, propter cõmunionẽ, & generis similitudinem. — Ab aliis partibus. — 5. Loc. aff. 3. — A diaphragmate. — Galen. 5. loc. aff. 3. in fine. — Coac. & 3 De morb.

pressionem violentam arguit materiæ vocalis, ab instrumentorũ oppressione: qualis in sibilo per angusta viarũ auditur cùm erumpit spiritus. intrò autē trahitur, quòd diaphragma obliquo situ collocatum, per societatem peritonæi tunicæ quæ adiacet hypochondriis, ipsa in suæ contractionis sympathiam attrahente, paribus lineis, velut manibus quibusdam obliquis.

Curatio. Hic frigidũ nequaquam bibât, nisi pepasmo mitigata fuerit materia: alioqui spasmi metũ afferet. His secetur liberaliter vena in brachio: & dein, suasore Cælio Aureliano, cucurbita tumori imponatur cum scarificatu. Locus inflãmatus oleo rosato cõpleto illinatur, inquit Aretæus, cum anetho, conyza: si inflatio adsit, cumini & apij semina iniecto. Rosmarinus etiã commendatur. Fiat cataplasma, suasore Aretæo, ex farinâ hordei, semine lini, & fœnigræci, ex melle: linteis exceptũ, imponatur. Abstinebimus tamē, quod admonet Trallianus, à validis fotibus, vbi valida exsplendescit febris. sufficit, euacuato iam corpore, solum lini semen, hydrelæo incoctum, vel ex chamæmeli decocto, visceribus inducere. Ita enim feruor mitigabitur, & viscera distenta laxabuntur, & mitescent febres.

Catochen sociam potest habere. Notandum autē est, delirium & catochen non ita secum pugnare, vt sint ἀσύστατα symptomata: nam in prorrheticis legitur, φρενιτικοὶ κωματώδεες, ἄγρυπνοι. id est, phrenitici comatosi, vigiles. In his hyssopum coquimus ex aceto, quod spongiâ naribus admouetur.

Diæta.

Aër. Aër lucem & tenebras inter medius sit. Antiqui tales ægros in tenebris ferè habebant, inquit Celsus, eò quòd eis cõtrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas aliquid conferre iudicabant. At Asclepiades, tanquã tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit; neutrum tamen perpetuũ est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant; reperiũturque in quibus nullum discrimen deprehendi vel hoc vel illo modo possit. Optimum itaque est, annuente etiam Aretæo, vtrumque experiri, & habere eum qui tenebras horret, in luce: eũ qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est. ea adsit cura, vt spiritus animalis redintegretur. Si in luce quæ non sunt cernunt, aut alia pro aliis agnoscunt, aut si nouas vanasque imagines accipiunt, obscuro loco contineantur. Picturæ absint, & aulæa vario colore distincta: stragula plana sint, sine floccis: nã existimant se claris oculis cernere, quod nusquam vident. læues sint parietes: nam præ oculis falsa simulachra versantur, hinc manus agitant, quòd propè esse eminentia existimant. Aër sit frigidus æstate; quod pampinis, salice, silanis, obtinebimus. Lintea aquæ rosatæ & aceto immersa circa lectum pendula tendantur. redolentia poma & pyra frustatim incisa, & aqua rosata irrorata hinc inde cubili reponantur. Vini odor absit: Theodotus Priscianus adeò à vino alienos esse habendos suadet, vt aceti odorem fugiendum præceperit. Odor adsit caphuræ ex aquâ rosatâ vel nymphææ. Aërem præstat esse temperatum; sed initio frigeat. Vbi se recolligunt, solis æstũ æquè ac ebrietatem fugiant.

Cibus. Non diu, ait Aretæus, à cibo abstineant, sint pauci & continui: nam cibi animum demulcent. sed arte quadã, ex motu morbi ductâ, id peragendum. Nam phrenitidi nõ exactè acutæ, quæ excurrere potest in vigesimũ diem, victus tenuis simpliciter conuenit; vt tota ptisana. ad decimum quartum quæ effertur, huic vtilis erit ptisanæ succus. ad septimum quæ sistitur, fruetur potu, cum pauco cremore ptisanæ: sumat manè & vesperâ succi ptisanæ vncias tres; vel sumat lactucas, aut emulsionem seminum frigidorum. quarto quæ finietur die, inedia illi commoda erit. Inclinato morbo, piscibus vtetur. Sit cibus madens & frigidus vi, hordeum, pruna, iuscula alterata lactucâ, boragine, spinachio, maluâ, acetosâ, omphacio, vel capite, aut seminibus papaueris, & frigidis seminibus nodulo inclusis. Lactucæ commendantur coctæ & aspersæ saccharo violato. & portulaca ex aceto, cichoracea. Coquantur in cibis semina melonum: vel accipe seminum frigidorum, & papaueris cuiusque semidrachmam: fiat nodulus, imponatur iusculis. Aretæus vtitur diureticis, maluâ, betâ, cucurbitâ, apio: nam vnà aluum emolliunt. Aëtius laudat vbique mellis rosati additam partem: &, inquit, ptisana ita detur, vel mica panis: & mitigata febre, dentur oua, & lactucæ feruefactæ. Optima est pulticula hordei

cum

cum succo granatorum, cydoniorum, omphacio, aceto: hinc enim densati humores, non facilè cursum suum in caput flectent. Cucurbitas laudat Abenzoar, & in omnibus acetum, & succum citriorum. Non diu, suasore Aretæo, à cibo abstineant: nam cibi animum demulcent. sint pauci & continui. Sit tamē diæta tenuis, leniter astringens: non enim implendus æger, nec ieiunio vexandus, vt ait Celsus. Tempus quo pastum inire debet, prodidit Aretæus; id fit, ait, in remissione febris, & delirij. Quod ad potum: abstineat à frigido actu, si in diaphragmate hæreat malum; ne crudior inflammatio euadat, & ne febris ferocior postea insurgat; quare tepidum bibat. Vtatur iolabio ex granatis, rosato, vel violato, aut syrupo nymphææ, & de ribes, cum aquâ hordei: hæc sitim exstinguunt, & cum morbo pugnant: nam generationem bilis prohibent, & incursus in caput reuocant, & acrimoniam bilis infringunt. Sæpe & parū bibat, auctore Alexandro Trall. arantia mala dulcia laudantur. Arculanus accipit vnam partem hordei, fricat eum panno aspero, coquit in aquæ partibus viginti: cùm ad dimidium excoxit, colat. A vino, dum vires florent, arcendi ægri: nihil enim æquè ac vinum caput plethoricis causis implet. propterea olim, vt prodit Ælianus, Locrenses capitis supplicio cauerunt, ne quis ægrotorum inscio medico vinum biberet. Attamen Aretæus vinum concedit, vbi atteri incipiunt vires: nam, inquit, insaniam demulcet; emollescenteque animo, ira cadit. dabitur itaque cùm trahitur morbus, & ignauâ febre. Idem affirmat Abincennas, vbi vigiliæ perennant prostratis viribus, languidoque ventriculo si primùm vixit, maximè si homo vino assueuit, iam tum vsum eius ineat. aliquos ita sanatos fuisse perhibet. Sit oligophorum, parcaque detur manu. Pragmatici malè hodie id exhibent, vbi iam ad vltima ventum est: anteuertendum hoc periculum. quin, inquit Aretæus, cùm merus est, ne in vaporem homo resoluatur, vnicum subsidium vinū est: citò peruadit ac nutrit, diffluentia coërcet, insaniam demulcet. His etiam annuit Trallianus, modò non adsit ferox febris, nec valido præcordia calore æstuent, & aliqua coctionis modò notentur signa, & vbi vigiliæ fatigant titubantibus corporis viribus, maximè si vino assueuerit, frigidoque ventriculo præditus si sit; his, inquit, modicè detur. nam eorum ferociam transfert in hilaritatem, & somnum conciliat; cibum enim coquit & distribuit. Hactenus ad hanc rem auctoritatibus opus fuit: vt habeatis quò vinū propriatum à vobis excusetis: nam quidam medici cum Aureliano censent vinum omninò negandū esse, tanquam repugnans, & nihil à veneno differens: etenim datum, inquit, statim furorem exasperat, atque in nimiam magnitudinem tollit. Virium itaque ratione detur; si inde plus commodi, quàm ex aliis, auctis inde, incōmodi euenturū sit. Haud enim potis est, inquit Trallianus, id quod iuuat, vt aliquā etiam parte non noceat. Vino immadeat asparagus. Si stomachus à bile mordetur, ac arescat à siti, suadet Aretæus, vt lac exhibeatur cum aquâ, plenâ manu: hoc etiam laudat Razes. Vel frigida semina decorticentur, & in mortario contusa, per cribrum distringantur cum decocto furfurum, & saccharo dulcescat. Conferunt mirum in modum diuretica frigida. propterea etiam illinitur pecten oleo scorpionum composito. Rigentur ora aquâ in quâ maduit semen psyllij vel cydoniorum malorum. Quos odit, absint; amica videat & audiat: refert enim Censorinus, Asclepiadem, phreniticorum mentes morbo turbatas, sæpe per symphoniam suæ naturæ reddidisse: nam, inquit, in corporis & animi motu est harmonia. certè animi turbationes hîc plurimùm possunt. Absit strepitus omnis, & hominum multitudo: nam acutè audiunt, & strepitu irritantur. Quiescat quantum fieri potest: nam, inquit Aretæus, à turbis in furorem aguntur: &, vt refert Constantinus Afer, hoc malum hos incurrit, qui magno ac subito exercentur labore æstate, maximè si squalet temperies: vt Sileno euenit, primo Epidemiōn, historiâ secundâ. igitur contineantur illi qui exiliunt de lecto, multis ministris, inquit Cælius, vt leniter retineantur. vel ligationibus vtemur ex vinculis latis & fortibus, qualibus nulla imprimitur vexatio. Sit cubile mediocre, vt nec volutari, nec delabi facilè possint. molli sint lecto, id gratum neruis. Stramenta omnibus mollia atque operimenta conueniunt. Sit etiam lectus, inquit

Tempus.

Lib. 2. De variâ historiâ 37.

De vino.

Nota.

Quies.

inquit Cælius Aurelianus, omni ex parte firmè locatus, vt cùm fuerint impatienter iactati, immobilis perseueret. foribus etiam atque fenestrâ auersi, ne ingressu hominum aspiciantur. Omnibus his affectis, inquit Celsus, somnus & difficilis, & præcipuè necessarius est, sub hoc enim plerique sanescunt. Silanus iuxtà cadens ad somnum facit. & lectus eorum, ait Octauius Horatianus, suspendendus est, & ad vicem gestationis agitandus: frequenti enim ex eâ lecti motione somnos dulcissimos procurabimus: nam ita ex oculis eorum, simulachris firmis abreptis, minùs occupata mens in perscrutandis simulachris, quæ oculis offeruntur, se remittet, & quieti dabit. Cuique vsitata, inquit Aretæus, somnum accersunt: nautis, nauis odor, & ventorum turba. Somno maximè studeatur, somno mitescit delirium. Fiat lotio manuum hypnotica, vt dictum De dolore capitis: & huic immersa spongia naribus admoueatur. & si fieri potest, pedes etiã hoc modo lauentur: quia soli nerui mulcebit tepore vaporis irrigant cerebrũ: vnde somnus, qui est affectus sensus communis interni, id est, sentientis animæ, sensuumque arbitri, stipatus phantasiæ ac memorandi facultate. Iuscula cum capite papaueris coquantur. vel accipe syrupi papaueris, vnciam, vel sescunciam: aquæ lactucæ, vel nymphææ, vncias tres; pulueris diatragacanti frigidi, scripulum: misce, bibat horâ somni. aut accipiat pilularũ è styrace grana nouem: capiat sub noctem. tutum est

Aluus & vesica. remedium. Perpetuò humectari debet aluus in hoc affectu. Fluat vrina, nam hæc sæpe supprimitur. foue pubem ex decocto parietariæ, radicum asari, petroselini, ex vino. fiat etiam cataplasma ex parietariâ, cum oleo scorpionum. premat pubes. Alkekengi fructus sumat. Ab his cauendum, ne barbæ medici accedentis lanienam inferant: noui qui hac inscitiâ mediæ barbæ iacturam fecerant: nam interdum fallaci astutia sanitatem præseferunt, vt violent. Cùm delirium, mitescente morbo, in fatuitatem vertitur, nec dura sint præcordia, sed si focus morbi in capite fuerit, audacter lauare oportet, ac sæpe caput perfundere: id facit corpus difflabile, siccitas mitigabitur, ac mens stabilietur, auctore Aretæo. Nam corpus horum est astrictum, vt etiam

Eadem suadet Aurelianus lib. 1. Acut. 11

asserit Cassius medicus: dum enim quærit, Cur phrenitici in paroxysmis robustiores sint? respondet, eos auctas habere vires, quòd habeant corpus male ad perspiratum comparatum, idque ex vehementi adstrictione. *Cur robusti phrenitici.* Iaceant in loco omni ex parte deuio, ne aliquâ transeuntiũ voce pulsentur. fenestris altioribus, ne se præcipitent. Iterum moneo, sit aër nec feruens, nec algens, nec lucidus, nec nimium obscurus. absint pigmenta, ne phantasmatis exasperetur mens, aut in risum soluatur: nam falsa pro veris vident, ac mentem agitatione lacerant. omnis splendor colorum absit. Laudat Cælius Aurelianus, vt solus ægri vultus, sine aliâ corporis parte, luce perfundatur, quasi per quandam cauernam arguto vsu machinatam. sed notandum quibus asperentur, & mitigentur. Aliis assentiendum, aliis non, vt efferentur. eos quos verecundè coluerunt, per interualla intrare permittemus; ne frequentia contemptum faciat. Suadet Cælius vt pubetenus, hoc est, inter vmbilicum & pectinem, quod ἦτρον Græcis, lanæ oleo calido expressæ apponantur. *Vrina.* Sic cauetur ne vehementiâ febris, & crebri contagione vesica inflammetur, quod sæpiùs euenit, præterea ne vrinâ distendente vesicam anxiè, ischuria succedat. Spongiâ molli detergeatur sudor qui per vultum & thoracem emicat. Dabimus semper congrua, fingentes ea quæ ipsi petebant. Cùm se in fortitudinem erigere corpus cœperit, volantum dabimus carnes, pisces, cerebrum. Moneri debent iam qui euasere, vt rectè mentem componant, cachinnos, & tristitiam deponant, vt in vulneratâ sede rectè mens habitet. Vsus hîc etiam notauit quædam remedia. *Emperica.* Annotat in Euonymo Gesnerus, hirundines iuuenes tritas in puluerem, mixtas cũ castoreo, & pauco bono aceto, esse destillandas: nouem dies pota hæc aqua, à ieiuno, curat phrenitidem. Matthiolus suadet vt maluæ succus potetur, octo vnciarum pondere. Accipe illud pingue & spumam quæ bullienti sero lactis supernatat: hoc vnge caput rasum. Alij caput vngunt cum aphrogalis. Alij aquam boraginis & buglossi admouent capiti; vel ex floribus nymphææ liquorem, aut rosaceum liquorem, ineunte morbo. Quidam illinunt oleum ranarum, cum paucâ caphu-

rà Matthiolus solani hortensis tum foliorum tum baccarum succum sincipiti cum linteolis superponit. Meorum quidam in Italiâ præceptorum hoc oxyrrhodino frequenter vtebatur; aquæ rosatæ, olei rosati, cuiusque sescuncia, olei nymphææ vncia; philonij Rom. semidrachma: misce, fiat oxyrrhodinon. Quidam ex emulsione quattuor seminum frigidorum & papaueris, cum sescunciâ syrupi de papauere, & pauco violato, vel de citreis, horâ somni haustum exhibent. In vigiliis immoderatis hoc erat Montagnanæ remedium: papaueris albi semuncia; corticum mandragoræ drachmæ; croci grana quattuor: leniter cótusa, & sindone excepta immitte horis sex aquæ nymphææ. fiat expressio: datur ad vnci is tres. sumat duabus horis à cæna & prandio. foris: accipe vnguenti populnei semunciam; olei violati drachmas sex; corticum mandragoræ drachmam; opij grana tria, vsque ad semidrachmam, croci sextisscripulum; succi limonum, parum. hoc extremû Montagnanæ est somniferu m. Aliud, Accipe opij, croci, cuiusque scripulum; aquæ rosatæ, vini albi singulas vncias; fiat frontale ex linteo: hoc commodè adhiberi vidi. Si liceret casum in consilium vertere, ægros subitò & nihil tale cogitantes, in ingentem cadum frigidæ plenum præcipitaremus, in caput peruolutos, nec eriperemus nisi post affatim hiustam aquam; vt subitâ formidine tactis, ad infernas partes abriperetur materia morbifica. Sæpe vsu compertum, hos cuasisse, qui œstro percití phrenitidis, sese in profluentem præcipitassent. Quare rectè Celsus, multa in præcipiti periculo rectè fieri, aliàs omittenda. Hæc de curatione, quam breuiter ita ob oculos reuoco: primò enemate vel purgatione, aut venæ sectione vtendum: repellentibus, & dein sensim resoluentibus: cordi dicatis potibus humectantibus & frigidis: vrinam & aluum prouocantibus. In paraphrenitide autem, in quâ plus timoris quàm periculi, admitti poterunt loco phlebotomiæ, si vehemens illa fuerit (ne abeat in veram phrenitidem) cucurbitæ, oxyrrhodina, somnifera. habitâ tamen ratione partis obsessæ morbo. Vt, si à pulmone, miscebimus violarum & papaueris syrupum, vel capillorum Veneris. Si ab hepate inflammato,

Semissera.

Temerarium.

Anacephalaeosis curationum.

cum syrupo de granatis, & aperitiuis, vt cichoraceis. Si à diaphragmate, accipiemus aquam hordei, in quâ violæ immaduere, libram; olei violati, vncias tres, vt fiat epithema. At comatosa phrenitis vix curationem recipit.

CAPVT XI.

De LETHARGO, *Veterno Latinorum.*

Lethargvs quamuis inflammatorius sit affectus (vnde Constantinus Afer perhibet frigidam phrenitim à Galeno appellari) attamen symptoma est phrenitidi contrarium. In phrenitide enim diuûm gratissimum illud donum, somnus, non serpit: at in lethargo inexpugnabilis adest dormiendi necessitas. Quare qui bene affectum lethargum & lethargiam primi nominarunt, ad obliuionem & pigritiam eius oculos conuertére: Græci enim lethen obliuionem vocant: & argiam vacationem, quam corpori atque animo ingenti hæc passio. Quare hoc nomē à symptomate indutum est. Abincenna appellat sirsen frigidum, id est, apostema frigidum, collatione factâ ad phrenitidem: cùm alioqui nulla phlegmone algeat. sed tanto hic madore circumfluit cerebrum, vt in perennem somnum dilabatur. Ita vinum quoddam frigidum dicimus, & cereuisias, quin & febres, cum aliis sic comminantur. Sed naturam huius mali peruestigemus, & primùm quid sit videamus. Si collineare velimus ad accidentia quæ hic fatigant, dicemus esse delirium intermissionis expers, cum febre, sopore, & citâ obliuione consociatum, cerebri malè affecti per idiopathiam symptoma: sicut phrenitis. At delirium quidem notamus in morum alienatione, corporis indecorâ abiectione, & ἀκαταθυγία laboriû: soporem in veterno & exolutione: febrim in feruore, vrinis, & arteriis: etiam obliuionem in necessariis naturæ rebus, vt oscitatione, respiratione, aluis secessibus, & lotio. Sed præstat causam symptomatis definitioni includere. Est itaque lethargus actio deficiens principum facultatum, ortû ducens à phlegmone œdematosâ cerebri, cû febre continuâ.

Nomen.

Quid sit.

Si ita-

Si itaque quis oculos verterit ad actionem læsam, rectè lethargum symptoma esse profitebitur: sin verò ad phlegmonem, morbus erit. Quare Galenus meritò nonnunquam lethargum morbum esse affirmat: & aliàs symptoma id vocauit. Nam phlegmone est morbus cui lethargica symptomata consectaria sunt. Dixi in definitione febrem adesse: hæc autem fit à pituitâ quæ in cerebro putrescit: sed hæc ibi stabulans auctor febris non euadet, at adsit inflammatio; quæ proxima causa est horum symptomatum. Dum à tali pituitâ nondum inflammatur cerebrum, febris nondum manifesta adest: alioqui, vt scribit Cælius Aurelianus, semper cum difficultate sensuum, atque febribus hæc intelligitur passio. Remotiorem itaque causam vnà agnoscimus, cerebri immoderationem calidam & madidam, cum materiâ pitutescente, cerebrumque tendente: ni enim id fiat, phlegmones ratio abeirit.

Dubium.

Quidam hunc morbum non proximè ad phlegmonem, sed ad cerebri madorem & algorem abducunt: quòd somni libido adsit inexpugnabilis, & memoria ablata. Respondemus; dormiendi necessitas fit à solo madore: ita Galenus affirmat comam nasci ab intēperie humidâ: at in eâ est infracta dormiendi cupiditas. & alibi, in lethargo altus somnus, quòd cerebrum ob insignem madorem expandi nequeat. nihil hîc de frigore. Comâ detenti nil respōdent excitati, veterno pressi respondent: nam à madore sine algore, imò cum quodam calore est. At dices, memoria euanuit; itaque à frigore. Respondemus demōstrasse Aristotelem varias ob causas memoriam deleri: vel quia simulachra rerum non suscipiuntur à sensu communi: vel suscepta non detinentur: vtrisque his opus est, vt sit quis memor. Hinc enim tenuem stabilemq. substantiam à SVMMO DEO cerebrū obtinuit: quod enim tenue, accipit; quod stabile, retinet. Proptereà firmari dicitur siccitate & calore: calor enim tenuat cerebri corpus: siccitas id stabilit. At in lethargo frigoris vi nō obliteratur memoria: sed pituitæ inebriantis cerebrum adeò, vt simulachra non accipiat: & quamuis admissa essent, effluerēt à nimio madore. His rationibus consentaneum non est, à frigore homines memoriâ exui. Quod autem scribit Galenus, lethargū fieri ex forti refrigeratione, id verissimum est de antecedente causa: sed ea postea putrescit, & phlegmonem accersit, cum febre perpetuâ. Hactenus de naturâ & definitione huius affectionis: iam ad causas.

4. De præsag. ex puls. 3. De caus. puls. 10.

Lib. De memor. & reminis.

2. Aph. 5

CAVSAE.

His cerebrū pituitâ putri velut inebriatur, tenditur, & inflammatur; eiusque membranæ, venæ, arteriæ, circūfluunt pituitâ. Verùm vnde hæc pituita? Duplex huius talis causa, vna generans: altera generatam putredine contaminans.

Generantes.

Generant eam, quæ cū madore algēt, sumenda, admouenda corpori, & agenda. Heraclides Tarentinus libro primo De internis passionibus, ait à copiâ cruditatis hanc nasci. Ita crassi & frigidi cibi cū multo vino. & aer qualis medio Autumno, inquit Aurelianus: quies torpida animi & corporis. temperies quin etiam pituitosa: proptereà dicebat Soranus, senes frequēter hoc affligi. quòd & aptior sit sensuū difficultati, & demersioni ipsa senectus. alij tamē mediam ætatem ponūt hoc malo maximè infestari. Hyems & primum ver fœcunda in hoc malum: & pingues naturâ: & si vomitus pituitæ solemnis fuerit interceptus.

Putrefacientes.

Causæ autem putrefacientes congestam materiam, sunt cuncta quæ infarctus adferunt: quæ si cerebrum feriant plenum, intercipiunt transpirationem, hinc putredo. Scribit Abinecnna à cæparum vsu lethargum etiam nasci: quòd nimirum congestam pituitam in putredinem abripiant. ita esus fungorum. fit & à potestate frigidis venenis: vt ab opio, cicutâ, largiùs sumptis: nam, auctore Galeno, deleteria frigida solâ necant copiâ. his peculiaria remedia scribit Dioscorides. Fit itaq. lethargus ex refrigerante materiâ quæ putrescit & opprimit cerebrum: interdum à resoluto cerebro vi morbi acuti incidit, vt euenit Hermocrati apud Hippocratem. At Heraclidi Tarentino etiam nasci videbatur ex humorum acrimoniâ, vt testatur Cælius Aurelianus. existimo eum ad putredinem collineasse. Hæc de causis primigenij lethargi. iam ad signa.

3. Simp. 19. & 3. De temp. & 2. Aph. 17.

3. Epid.

2. Acut. 9.

SIGNA.

Repleti capitis symptomata sunt cataphorica, aut cephalalgica, aut catarrhoica. Inter cataphorica numeratur lethargus. Hi oscitando diductam inferiorem maxillam claudere immemores sunt; nec micturientes matellam se poposcisse: magnum & rarò

spirant: iniussa excernit aluus, & iniussa vesica. hæc sunt præcipua signa, de quibus latiùs aliquantulum dicamus. Sunt signa lethargi duplicia, alia quæ imminentem, & alia quæ præsentem arguunt. Signa inuadentis lethargi sagaci iudicio captare oportet: nam iam tunc aderit occasio medendi: quæ abiit cùm iam insedit morbus visceri.

Imminēta.

Tunc futuri lethargi metus adest cū sensim somniculosis obrepit obliuio: non enim subitò veluti catochus inuadit. anteambulonem habet carebariam. vicissitudo adest fugacium vigiliarum, & arctioris somni: ex contrariâ vi putredinis, & materiæ putrescētis. falso, inquit Theodorus Priscianus, somno deprimuntur. tremat si interdum caput, propagatione causæ lethargicæ, à parte posticâ cerebri in ceruicem. Hæc sanè plethoricis causis perceili cerebrum denotant. Præterea si putridus catarrhus diu multumque molestus fuerit. vultus inflatio, taciturnitas, in multo somno nihil somnians, iugis oscitatio & extensio artuum. saliuosi sunt. febricula lenta à torpido calore. his iunge procatharcticas.

Præsentem. Ex actionibus læsis. Animalibus.

Præsentem autem lethargum noscemus ex actionibus læsis, excrementis, & qualitate à mutatâ. Ex actione læsâ animali: vt ex oppressione & hebetudine sensuū, tum principum etiam facultatum, quæ in imaginatione, cogitatione, & memoriâ. Non delirant vt in phrenitide, sed fatui sunt & amentes: etenim est actio hîc ablata, non deprauata. Vt progressum fuerit malū, ita memoria tantùm, mox mens & cogitatio, nōn rarò vtrumque afficitur, vnà cum sensu communi. Nam præsente in malo omnes sensus sopiti iacent, & motrix vis grauiter afflicta languet. magna capitis segnities: crescente passione, vt scribit Aurelianus, in dorsum semper reuoluitur æger: nulla iactatio fatigat, æmula mortis quies, somnoque similis demersio & pressura. Qui moderatiùs ægrotant, inquit Trallianus, inclamantibus palpebras aperiunt, & rursus conniuent: & tunc iussus linguam exerere inspectioni, tardè id facit, tardeque reducit: intercepta enunciatio dum loquitur, ex obliuio: tremor: sputator ex refluâ saliuâ: nec mingit nisi monitus: tam grauis obliuio vt os claudere obliuiscatur dum hiat: nam, vt videtur Aëtio, inferior mandibula veluti resoluta videtur. Labitur ad pedes: respiratio tardior ac maior, cum quodam gemitu. Tandem non nisi puncti excitantur; sed solum leuiter motis labiis, atque conductis rursum demerguntur in somnum. In peius cùm ducit ægrum passio, respiratio crassescit, ita vt extincta videatur: palpebræ non omnino conniuent: oculorum cauitas, linguæ ariditas, stridor dentium, aut demisso ore ita propendens mentum, vt neque manu conduci possit: stridor pectoris: saltus inferioris labij, guttur exstans: non audiunt, nec palpebras mouent. Notandum hos, * διὰ τὴν φρενοβλάβειαν, magnum & rarò respirare: cum ob febrem crebrò respirare deberent: imò stertit nonnunquam.

** Id est, dementiæ causâ.*

Razes inquit, si quis cum profunda animi in somnum delatione iacet, & tamen si vrgeatur, sentit & mouetur, verùm oculos semper occlusos habet, ad quos si altiùs inclametur, aperit atque illicò ad somnum redit, hic Sopore oppressus laborat. Neque iste somnus est, ait Cælius Aurelianus, impeditis omnibus officiis naturalis actionis, sed est oppressio, quæ mergit ægrotantem.

Ex Vitalibus.

Vitalis etiam facultas consensu trahitur. pulsus magnus, tardus, inanis, ac languidus ob fractam facultatem: latus videtur pulsus ab irritatâ facultate: est enim inflatus, vndosum vocat Paulus; attamen debili percussu, quòd tamen inflatione erectus videtur, non fortitudinis causâ, sed passionis nequitiâ id efficitur. Ita Soranus Ephesius ei ascripsit pulsum magnum, tardum, atque inanem. Hippocrates inquit, σφυγμοῖσι νωθροῖσι, id est, cum pulsu effœto, hoc est pigro, tardo, vndoso, cum ἀσφυξίᾳ intercalari, per exolutionem facultatis pulsificæ, in vsu pulsandi pernecessariæ. est autem mollior, ob cerebri inflammati mollitiem.

Galen 3. caus. puls. 13.

Lenta adest febris, à lento humore, non valdè mordax: interdum quasi intercapedinata.

Ex Naturalibus. & à Qualitate mutatâ.

Quin & naturalis facultas sympathiâ vnâ satiscit. Scribit Abincenna lotium respondere asinorum lotiis: à spirituum ac flatuum perturbatione in venis, quæ fit his exhibentibus ex pituitæ copiâ. Deiicit aluus pituitosa. Color plūbeus vel liuidus crescente passione, conductus vultus ac caperatus, quasi luctu obsessus: sursum elata hypochondria. Excrementorum non voluntaria emissio. Nec potū nec aliud quippiam sibi dari contendunt:

dunt:

dunt: cùm nulla sinceræ causæ sensio excitetur alienatis mente, vnde se negligunt, ac tam immemores, vt si quid forte poposcerint, cùm in manus sumpserint, id se renere manibus non meminerint. Aliàs ventris atque vrinæ officium cessat, adeò, inquit Aurelianus, vt liberari tandem ab vrinæ interceptione moriantur. Aliàs biliosa aluus à bilis dominatu, à febris corruptione: profusiorque vltrò & iniussa fertur, nam hi non sunt suæ mentis: & quia partes excretioni dicatæ hic sensu carent. & tumida est hæc profusa aluus, vt in hydropicis. Quam si astrictiorem forte habuerint, attamen arefcentes fæces & vrinæ exeunt iniussæ. Decolores sunt, faciei sympathia cum cerebro pituitâ inebriato: est autem consentaneum, vt color humori similis efflorescat. Quamuis alioqui color toto fundatur corpore, ex febre pituitosâ: quæ tamen leuis interdum. Os album, & excrementis scatet: & tussiunt à pituitâ labente, liquidumque spuunt multum. Lingua à pituitâ albescit. Sunt turgiduli: cuiusmodi sunt qui somno indulgent meridiano: aut qui ad multam lucem dormiūt exhalandi vini, & concoquendæ crapulæ

1. *Acut.* causa. Nam diuturnior somnus facit *ἐκθέρμανσιν*, id est, elixationem: quæ causa est cur lethargici videâtur leucophlegmatici. Apparent enim genæ sublimes, vt ebriosis, laxatis vtriusque canthi musculis ad oculos. Tandem vnguium liuor: sudor frigidus & glutinosus ad vultum & ad collum. Signa habemus vnde agnoscimus lethargum adesse: qui si ex variis partibus obsessis, diuersisque causis effectricibus oriri possit, etiam peculiaribus notis pars obsessa, & causa efficiens notari debebūt. Nam differentiæ sumūtur à loco qui morbo premitur, & à causis effectricibus. A loco affecto, qui hîc est cerebri substantia ex Abincennæ sententiâ: cuius notas iā narraui. fieri etiam potest à meningibus occupatis: sed non erit exquisitus ille lethargus. Ita varias lethargi species recenset Aëtius. Quin etiā diaphragma phlegmone pituitosâ obsessum in parte carnosâ, ideam lethargi præse fert: sed pulsus est durior, & præcessit dolor in eâ parte, & tensio; & tument media, inquit Aurelianus: at cùm à capite est, præcessit somnus vberior, capitisq. tremor, & sæuus est lethar-

Differentiae.

A loco.

1. 2. 3. *A diaphragmate.*

gus, quin oculi propenduli videntur afflictā cerebri substantiā. Quare ex modo generationis facilè distinguitur. De diaphragmate obsesso, ita Aretæus; Si præcordia inflammata sint, aut si intrò tracta præcordia caua fiant, cataplasmata & madefactiones vtiles erunt, descriptæ capite de phrenitide à diaphragmate. Aëtius cataplasmate vtitur ex pane, & malo cotoneo cocto, aut pamptnis: & progresso morbo addit semen lini, absinthium, & althææ folia. Postea ex hordei farinâ, & fœnugræco, & althææ radice fiat cataplasma. omnibus adde absinthium. Sit latum linteum, vt latera & pectora sub mammis amplectatur. Amoto cataplasmate, fiat illitus ex nardino, vel cyprino. & dorso etiam illinatur. Si flatus adsint, adiicies cataplasmati cuminum, baccas lauri, rutam, & similia. Si quid induruit, adde farinas emollientes. Aurelianus etiam cucurbitam imponit à scarificatu. Itaque vt bilis flaua in cerebro facit phrenitidem, bilis atra insaniam, pituita putris lethargum; ita in diaphragmate, pituita putris cum febre quæ palpitationem inducit, delirationem quoque facit, quæ proportione respondet lethargo. Hæc pituita in diaphragmate inflammationem mouet. Adueniente autem crisi per pepasmū, proritatione & in meatuum libertate, naturâ duce, pituita per aluum excernitur. Quantum ad differentiam aliā quam duci ab efficientibus causis dixi, ea hîc à pituitâ, quæ vel iam iam putrescet, aut putrescit, vel computruit. Est vel primarius lethargus; vel secundarius, id est, alius morbi consectarius, vt phrenitidis. Constat lethargus ex plegmone: quare non simplex morbus. Est solubilis, vehemens, mali moris. Peracutum malum, quod septimo die finitur interdum: ob afflictam nobilem partem, quæ cæteras in consensum trahit. Cerebro proprius: perpetuò idiopathiâ infestans. Sed sunt quidam lethargo vicini affectus, hi, ne fallât, ita discriminantur. Si is qui prostratus morbo iacet non respirat, ab apoplexiâ id erit: sin respirat liberè, clausis oculis, cum febre, nec alteri morbo superuenerit, lethargicus iacet æger. Si manus tunc etiam tremant, palleat, turgeat, pulsus tardi, & alia quæ diximus adsint, firmabunt significationem. Et sensim abeunt homines in

Curatio à diaphrag.

A causis effic.

Differentiæ communes.

Vt distinguatur à vicinis his morbis.

lethargum: at apoplexiâ subitò deueniuntur. Quod si febris expers alij morbo successerit, caros erit: & maior dormiendi necessitas in caro vrget; stimulati enim vix excitantur, interrogatique non respondent: liberè tamen respirant, quod apoplecticis negatum est: nam apoplecticus stertit tantum. A caro autem lethargus discrepat: nam, vt dixi, febris caron præcedere solet, eaque vehementior. Nam qui sopores in periodicis febribus συμπτωματικῶς ægros occupant, sunt non ληθαργικοί, sed καρωτικοί: nam caros est symptoma alterius morbi: at non ita lethargus. A comate autem differt lethargus, quòd pituita comatis, non sit putris, ideoque adiungitur lethargo, non comati lethargus. Lethargus proximè accedit ad Typhomaniam vel coma vigilans, quia dormire videntur, & somni sunt expertes: nam delirant. Sin oculi pateant rigido corpore, catalepsis erit, à sanguine vel melancholiâ. A lipothymiâ quæ in febres cadit discernitur: quòd hi denso & paruo sunt pulsu ilico. Quidam à mandragorâ falso lethargo tenentur; vel altercum bibentes: quidam à lumbricis. A mandragorâ vel alterco, plenior pulsus: at in lethargo est inanis & inflatus. A lumbricis adest pulsus densus & velox, & paruus & deficiens: & maximè cùm febris dimittit: nam accessionis augmento, quantum creditur, non valent stomachum vel ventrem lactare. *Indicationes curatiuæ.* Causis deprehensis huius mali, quâ arte illæ iam abigi debeant, ex earum naturâ intelligemus. Adsunt symptomata, vt torpor: adest & proxima causa morbi, putrescens humor in cerebro: & etiam antecedens causa, quæ in venis magnis concepta, fouet & auget cerebri malum: quin & remotior, plenitudo toto fusa corpore. Fluens itaque materia erit reprimenda: & fluxurâ fluentemque reuellemus. phlegmone autem, quæ iam in γεγονέναι, curanda, eâ arte quâ phrenitis. Pituita quæ madet siccetur: viscida abstergeatur: crassa attenuetur: putrida euacuetur. Itaque quinque exigere videtur hîc curatio: euacuationem; diuersionem; tertiò, ineunte morbo retusionem influentium succorum, in medio repressionem & exhaustionem, labente morbo resolutionem & causæ consociatæ eductionem: quartò, corroborationem: quintò, vitæ modum vt præscribat. Hæc si peragi poterunt, quæ ita causa mali tangi... genda iubet, ilicò ad curationem pergendum. *Prognosis.* Sed ægre hæ indicationes absoluuntur, ob summam vim morbi, qui septimo die sæpe finitur; ita vt ægre toti corpori medicinâ facere liceat: obque partis principis ab auctâ ferè causâ occupationem. Rarò etiam excutitur materia à cerebro: ægrèque restituitur eius temperies in tam malignâ cacochymiâ, tantaque naturæ oppressione. propterea etiam de ceruicis dolore interdum queruli sunt, propter transitum materiæ à cerebro in spinalem medullam, eius sobolem: vnde vigente lethargo, manibus contremiscebât, per propagationem materiæ, tunc cerebro conceptæ. & dicunt flatus sibi per aures vi exprimi, cum sibilo, à flatibus. Acutum hoc genus morbi, & nisi succurritur, celeriter iugulat, inquit Celsus. *Corruptio cerebri.* Nam cùm factus iam consistit tumor, facilè in vomicam abit: ac deinde in sphacelum, hoc est corruptionem abripit cerebrum. Quàre antequam curationem aggrediamur, prudenter notas obseruabimus, quibus significatio adfertur nû redintegrabile cerebrum, an calamitosum potius malum illud habeat: & quisnam euentus expectandus ab hoc malo. *Nota.* Si septimum diem egrediatur, aliquid sperandum. Nota bene vires; & maximè respirationem: nã inde vim morbi facilè assequeris. *Galen 3. loc. aff.* Si enim validè lædatur respiratio, ad Apoplexiam nutat. Et Cælius Aurelianus admonet lethargum esse grauiorem phrenitide; nõ aliter quàm nigatus in toto visus, ab ex parte impedito. Si symptomata mitescant, bene sperandum: vt si redintegretur respiratio. Ponè aures si tunc tumor efflorescat, vel tumorem si concipiat foris caput, illa in bonis ducenda: est enim parotis peculiaris lethargi crisis, à foras protrusa materia: nam longiùs frigida materia non abscedit, sed ad proxima loca. *3. Cris.* Galenus etiam affirmat sudore solui. Tremor, & frigidus circum caput sudor, malum: nã tremor fit quando lethargi inueteratione fit cerebri alienatio: vel propagatione causæ lethargicæ à parte postica cerebri in ceruicem: sudor autem initiò fit per expressionem, ab oppressione; postea verò, ab exolutione partium solidarum. Lethargici in phrenitidem decide-

deciderunt interdum, auctore Cælio Aureliano, & deinde ad sanitatem peruenerũt aliqui. cui subscribit Theod. Priscianus, qui ait plus lethargicos periclitari: nam phrenitici ampliùs grauati fiunt lethargici: lethargici verò releuati in phreniticos permutantur. Hoc ex Hippocrate affirmãt, qui asserit bonam translationẽ esse in phrenitidem: sin contrà eueniat, malum: exhaustâ nimirum cerebri viuacitate, vt in Hermocrate, quem somni vacuitas comatosum reddidit vndecimo die morbi: nam intemperies frigida febrilis ardoris ŏfecta nea, est insanabilis. Si sociam etiam traxerit validam febrem, ægrè curabitur. Si vrina ab vsu remediorum ad colores non erigatur, malum. sed si superuenerit frigus, rigor, vel tremor, sine consectaneo sudore & euphoriâ, calamitosum, indomitã enim copiam frigidi succi denotat. Ita etiam sudor è capite manãs frigidus, mortẽ præsagit. Quin etiam vrinæ quæ effluunt immemoribus, lethales His si accesserit vrinarũ perturbatio, vocant οὖρα φλεγὰ, tanto peius. Nam Hippocratica schola docet, si lethargico immemori aluus feratur liquidis excrementis, vel vrinæ fundãtur similes iumentorum, mortem subesse: nam indomitam materiæ copiam denotant. Qui seruantur, inquit Hippocrates, ferè his purulenti redduntur pulmones nisi tamen aoiè cadat ex peripneumonia, quæ ex prolapsu fœdæ huius materiæ insilit, fractis iam à lethargo viribus. A magnis febribus plerumque calamitosus euenit; à resoluto cerebro, Attamen, nõ temerè quod dixit Celsus, monstra in medicinâ eueniunt: audite quæso historiam quam doctissimus ac diligentissimus D. Schenckius narrat ex Valeriolæ obseruationibus, de sene pro deplorato à medicis relicto triduum totum: qui tamen reuixit paulatim vi naturæ taciè operãtis. Medicus, inquit Valeriola, Lusitanus septuagenarius, febri continente grauissimã Auenione correptus, soporatus & ferè apoplecticus factus decimoquarto die, ad multos dies sine cibo & potu vitam ducens, sine voce, & sensibus omnibus destitutus, tanquam mortuus iacens, & pro deplorato relictus à medicis (in queis & ipse ascitus eram) tãdem sensim naturæ ope reuocatus, post bimestre tempus, & eo ampliùs conualuit. Temperie erat frigidâ &

Historia.

humidâ, pituitosus & excrementis abundans, carnosus, vorax, & parũ in victu cautus. Vnde videtur non à resoluto cerebro vi febrili, sed materiæ illi copiâ oppressum cerebrum fuisse: quâ euictâ, febrili calore, euasit. Si spes aliqua redintegrationis affulserit, ad remedia illicò properandum: primumque à reuulsione auspicandum: est enim acutissimus morbus, & induciarum nescius. Remedia ordine in vsum ducantur. Primùm initiatur clyster aliquãtulum acriori quo excitetur æger, totumque corpus & caput euacuetur. hoc modo: Accipe parietariæ, betæ cum radicibus, mercurialis, cuiusque manipulum; foliorum rutæ, betonicæ, saluiæ, pulegij, singulorũ semimanipulum; seminũ anisi, rutæ, vtriusque binas drachmas; agarici non trochiscati, duas drachmas; foliorum senæ, semunciam: coque ex hydromelite: colaturæ libræ adde catholici semunciam; hieræ duas vel tres drachmas, aut succi betæ duas vncias vel tres; olei rutæ vncias duas; salis communis drachmas duas: misce, fiat enema. Detracta aluo, si vires, ætas & plenitudo sanguinis respondeant, pertundes cephalicam. Sed éstne hoc modo, nimirum per venam sectam euacuandum & reuellendum? nam hic humor crudus coctione potius eget: & frigidus morbus sanguinis eget. nec æquè ac bilis meabilis est pituita viscida, quæ hic in vitio est; quare ex vulnusculo non effluet. Respondemus, suadet venæ solutionem magnitudo morbi; si vires vegetæ fuerint. Quare, modò nulla adsit inopia sanguinis, nec validũ succorum vitium, vena liberanda: nam vbi validã circumfluit cacochymiâ corpus, vires titubãt. Nec profectò tãta adest cruditas enitescentibus corporis viribus, quæ arceat sanguinis eductionẽ in morbo acuto. Coqui certè succus possit, si morbi vis non æquè efflorésceret. Et ita est, frigidus affectus indigus est sanguinis: at nos etiam non copiosè eum educendum putamus. & tamen hac euacuatione vnâ subducimus frigidum succum, qui copiâ obruebat calidum natiuum, Et certè fusa est hæc materia in venis, ideoque fluxa, facileque pertusã è venâ meabilis. Itaque secanda est vena: nam celere est remedium. Suadet inter cæteros & Actuarius venæ sectionem: quò, inquit, expeditiùs eius in vasis

Curatio.

Quid primo agendum.

Phlebotomia.

Dubium in secanda vena.

vasis fit excursus. Sed, vt eidem auctori etiam placet, exiguum quid sanguinis detrahatur. *Cautio.* Cautionem quandam addit doctissimus Aretæus; si, ait, alius morbus hūc exceperit, vena non secetur (nam languent vires) vt si phrenitidi superuenerit: sed ventrē subluito, addito castoreo: etenim imus venter veternosis frigidus est, & ad excretionem emortuum intestinum. *11. Met. 11.* Galenus etiam commendat inter omnia phlebotomiam: nisi quid impediat, vt crudus succus, ætas, tempus in quo fit extremus æstus aut frigus. tunc enim ad clysmata potius acria deueniendum esse admonet Paulus. Cælius etiam Aurelianus phlebotomiam adhibendam intra primam diatriton, aut in ipsâ existimat. Secat etiam venam Trallianus, si vires ferant. & Aetius, modò adsit sanguinis copia. sin, inquit, pituitosior & lenta materia fuerit, vt hic solet, attenuantia erunt præscribenda: vt, si pars neruosa non fuerit in querela, acetum mulsum damus: quibus verò hæc fuerit in querela, his propinamus decoctum apij, fœniculi, adianthi, de quibus mox. Ad hæc collineans Abenzoar, phlebotomiam prohibet. Ego maximè venam tundendam puto, vbi sanguinea euacuatio solemnis supprimitur, vbi tunc facies turgidula rubet. *Quæ vena.* Sed quæ vena erit secanda? Cephalica vena cubiti, inquit Aretæus. sed cuius lateris? è regione partis magis afflictæ, inquit Arculanus; & prudenter addit, si modò sanguine mixti fuerint humores. Quare si turgidulæ fuerint venæ, & reliqua annuāt, cephalica in brachio primùm tundatur: dein frontis vena scindatur: hoc est, si à venâ sectâ facies turgidula rubeat ac ardeat, & venæ conspicuæ sese efferant. *Quātū-piā.* Verùm quantum sanguinis eiiciemus? parcè hoc agemus, ad vncias quatuor aut sex. Si metus adsit vt ferat venæ sectionem, admouebimus cucurbitulas lateribus colli ponè aures, iuxta venas: in iis partibus quæ syntimorian habent cum capite: non vt *Cucurbitæ.* Arabes dorso & humeris. nam, ex nostro præscripto, ita promptiùs euacuabunt, & diuertent. Quin in vigore morbi occipiti admoueatur: ad eclampsin calidi nasui, & vnà extrahe sanguinem. quod etiam voluit Aurelianus, qui ait, radendum tunc caput, scarificandum appositā cucurbitā: & sanguisugis releuandum. Idem profitetur Aetius, qui ita scribit, Occipitio affige cucurbitam, ad vertebram primam & secundam, & sanguis effluat. Admonet tamen hic Aretæus, inutilem esse cucurbitam si à phrenitide in hunc morbum venerit. [illegible], ait, atra lingua est, & tumor in præcordiis fuerit, cucurbita opus est: nam a diaphragmate inflammatorio affectu obsito hoc erit. Fronti & temporibus etiam sanguisugas olim affigebant, vt annotat Theodorus Priscianus. Venâ sectâ excitetur æger. *Excitatio.* suffitibus hoc fieri hîc licet: nam respiratio adhuc est integra. Accipe capillorum humanorum incisorū, drachmam; castorei semidrachmā, assæ fœtidæ drachmas binas, lapidis gagatis drachmam: misce. aliquid ex hoc puluere carbonibus iniiciatur, & fumus per traiectorium naribus excipiatur. Ruta etiam naribus imposita egregiè excitat: teratur cum aceto. Verùm cum febris adsit, vehementia non sunt temerè præscribenda. Recellemus etiam frictionibus. *Frictiones.* Priscianus articulos eorum vngit frequenter & fricat oleo veteri, vel cucumeraceo, mixto castoreo: &, si frigidi fuerint, sinapi admiscet. Hæc fient duas horas à cibo: ita etiam vincula tunc iniiciemus. *Vincula & ideo.* Hoc modo ventriculus suo officio non fraudabitur: cùm iam tunc cibum arcto amplexu retineat. quin tunc alioqui in cerebrum ex ventriculo effundit vapor, cùm coquitur cibus. Quare non ilico à pastu frictiones & vincula adsciantur. Aretæus etiam iubet vt pharmacis genua & pedes illinantur: viticā crura verberato, inquit, vel illine euphorbio: scyllæ laminis aut succo fricentur. Vel ex aceto elaterium cum sinapi cum frictione admoue: vt demortuus languor discutiatur. *Cautio.* Sed cautio adsit ne his viamur inuasionum paroxysmis. Ab viticâ tamen verberationem, quod etiā Plinius, reliquis præfert Aretæus: nō enim malam vstionem relinquit, aut vlcus. Plinius frontem & crura eâ ferit. Et gilua *Lenitiua.* charta geminata imbuatur smegmate, sale, & fermento: impone pedum plantis. Ineunte tamen morbo illico deponenda erit fœditas regionis aluinæ. Quare si vomat ex facili, gulæ inferat pennam, suasore Abinceanna, delibutam melle & sinapi. Et Mesue etiam vomitum initio mouet. quod bene fit in stomacho repleto, inquit Arculanus, vnde surgit vapor. sed tamen

vt plu-

vt plurimum nocere admonet. Clysmis eluatur aluus, id meliùs hoc modo quàm pharmacis in hoc malo: nam, vt testatur Actuarius, bis aut ter eius aluus debet, quò faciliùs eat, nihilque hæreat quod in caput cursum suum flectat, & vaporando malum augeat. Hoc modo: accipe foliorum maluæ, althææ, liliorum, betæ parietariæ, rutæ, centaurei minoris, cuiusque semimanipulum; florum meliloti, chamæmeli, stœchados, singulorum pugillum; seminis maluæ, lini, anisi, cuiusque semunciam: coque ex hydromelite: colaturæ libræ adde diaphœnici semunciam; benedicti vnciam: mellis rosati vncias binas, olei chamæmel. vncias tres; salis drachmam: misce, fiat enema. Postridie à molli clystere, si opus, imponantur fortiores. Si fortè clyster immitti non possit; fiant balani: hoc modo, Accipe mellis quod satis sit, adde benedictæ vel hieræ vnciam; salis semunciam: fiat magna balanus filo ligata, & oleo rosato irrigata: & agitetur filo, vt irritetur excretrix facultas intestini. Themison antiquæ methodicæ sectæ auctor aloës dabat appensum triobolum, hoc est, dimidiam drachmam, inquit Aurelianus, ante cibum, cum aquâ: priusquam passio augeretur id agebat. ita multa detrahuntur quæ ad caput concurrunt. Soranus tamen Ephesius id reijcit, quia nihil agit, sed retinetur. Quare Heraclides Tarentinus clysmis potiùs vtebatur, ex aquâ in quâ centaurium fuerat decoctum, vel absinthium. Postea materiam præparabis, & dein purgabis. attamen si febris fuerit æstuosior, à calidioribus abstinebis.

Aurel. 2. Acut. 9.

PRAEPARANTIA.

Si sumere potiones possunt, hîc bene paranda erit morbifica materia, ex herbis attenuantibus, vt satureia, pulegio, nepetha, & similibus. Quin hæc etiam ex aceto ferueant, & halitus naribus excipiatur; id capitis succos parat. Alhasarauia syrupo de menastro & de melle vtitur. In his præscribendis stomacho & visceribus semper consulatur: & flatus discutiant, & sint diuretica, hoc est, vrinalia, vt ex mulsâ coctum hyssopum, dictamnum, origanum, adianthum, gramen, scabiosa, betonica, melissa, helenium; anisum, cubebæ si languidior febris, thymus: hæc calfaciunt, secant, & roborant. His adde mel rosatum, vel syrupum capillorum veneris, & alia quæ vbi De dolore capitis à pituitâ. Vellem certè mihi rem esse cum his, quibus formulis remediorum opus nō esset: perpaucas certè adferrem. Ita enim non molem duceret opus, nec fouerem quorundam ignauiam, qui ad hæc se vertunt, priusquam intellexerint ea quæ ego & me præstantiores alij clarè docuimus in Methodo medendi. nollem certè formularum farragine, quod hodie malè fit, librum farcire. Accedit & illud, vt istam remediorum ῥαψῳδίαν ad temerariam periclitationē imperitiores abripiant ἄγνωστα τεχνίτης: qui hodie tot, quot vix vna vehat nauis. Etenim cùm nullus morbus sit idem omnibus, nec certè vllum remedij genus eandem vim habebit in singulis: nam ex distinctione corporum & causarum, singula singulis opportuna sunt præscribenda: nam non homo, sed Dion aut Socrates curandus venit. Itaque variæ indicationes, quæ polydædalâ ideâ sese offerunt in singulis corporibus morbo obsitis, tanquam Limentini quidam dij remedia, iam à morbifico affectu decreta, limare debent. Sed de his, vt dixi, abundè nos & alij in Methodo medendi. Id tamen agam, ne alicui in querelam veniam, vt quantum fieri potest, singulis causis suas formulas præscribam: vos amici ex sese in vsum offerentibus indicationibus mutate, & in vsum vertite vestrum. Vtiam hîc, accipe oxymellis simplicis, vel scillitici, syrupi stœchados, vel betonicæ, aut boraginis, quo cætera temperentur, horum ℥ iij. decocti calaminthæ, origani, stœchados, betonicæ, aliquorum horum libram: misce; detur per triduum, vel dum mitescat materia. omnibus semper misce aliquid castorei. Sin febris valida, abstine à stœchados syrupo. Præparatam materiam pharmaco excludemus. Vtemur pilulis cocciis, vel fœtidis, aut de hierâ cum agarico. hæ aquâ melissæ vel simili soluantur: & adiice semper aliquid castorei: vt semiscripulum. Medici

Excusatio auctoris.

PVRGANTIA.

Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire,

Q. Seren. versus.

vel diaphœnicum, aut benedicta, indum maius, dantur ad sex drachmas. Interdum hoc modo, Accipe trochiscorum alhandel, castorei, cuiusque scripulos duos; extracti ellebori nigri drachmas duas; mastiches, zinziberis, singulorū grana sex: excipiantur

tur linteo raro, & macerentur in quattuor vnciis aquæ origani, & syrupi de stœchade vnciis tribus. huius degluttat duo vel tria cochlearia cottidie, aut etiam alternis, ternísve diebus, vt fuerint vires. Veruntamen si febris exsplenduerit, ab his calidioribus abstinendum, vt etiam ab hierâ: & clysmis potiùs transigendum. Aretæus præbebat hieræ binas drachmas, cum aquæ cyathis duobus, & carthamo vtebatur ex cremore hordei, antiqui ptisanarium vocant. quin etiam elleboro nigro, ineũte morbo. quare si febris non æstu incanduerit, poterit extracti ellebori ex oxymelite propinari illico. præstaret tamen cuncta cichoraceis remisceri, ob febrilem passionẽ. Ita aquæ melissæ & betonicæ immacerabimus semina cichorei vel endiuiæ contusa, aut horum flores, vnà cum pugillo stœchados, & agarici trochiscati scripulis quattuor, si ita videbitur: colaturæ adiiciemus aliquid electarij Indi maioris. Quòd autem Abincenna & Trallianus scammonio hîc vtantur, eo consilio hoc illi, vt pituita, mota bile, cedat: quæ alioqui restagnat: est enim bilis quasi vehiculum, quo effertur pituita è corpore. Post quinque horas à sumpto pharmaco, acri balano irritabimus sopitam intestinorum excretricem: vt, Accipe euphorbij, pyrethri, zinziberis, salis, sinapi, cuiusque semiscripulum, ellebori scripulos binos; hieræ drachmas duas; mellis quod satis sit, fiant suppositoria. Sed cæteris per os quæ dantur purgationibus præferenda clysmata sunt: nam materia morbifica hæc indomita nondum trahenti pharmaco cedit. quin pharmaca cuncta quæ propinantur ineunte morbo, potiùs auersione quàm purgatione iuuare videntur. præterea febris viscere concepta eam à pharmacis cõuulsionem ægrè fert: at clysma non malè viscera obsessa fatigat. Razes etiam laudat clysmata acria; & Paulus in eadem sententia est, qui, vbi reclamant vires sectioni venæ, acre clysma iniicit. etiã Arculanus (cui inter medios pragmaticos aliquid tribuo) caput curationis in clysmis posuit: & hos cottidie, dum induciæ sunt cum aliis pharmacis, immitti iubet; & valida præscribit. Satisfacere præscriptus hîc De lenientibus poterit, si adiecerimus radicum cucumeris asinini semunciam; pulpæ colocynthidis drachmam. Sed hæc nõ miscenda antequã deiectæ fuerint fœces. Vel accipe colocynthidis, & agarici in puppa ligatorum, cuiusque binas drachmas; seminis carthami, vrticæ, calaminthæ, anethi, florum chamæmeli, centaurei, singulorum semimanipulum; bulliant in aquâ: accipe huius libram: olei communis vncias quattuor, mellis anthosati vnciam, salis drachmas duas: fiat mixtio, quæ iterũ parum bulliat: dein coletur, & imponatur quotidie, à molli clysmate. Quidam selibram infundunt tantum: & coquunt ex libris tribus aquæ, ad sesquilibrã. Ferè eodem modo transigendum vt scripsimus De dolore capitis ex pituitâ. Si solemnis aliqua euacuatio fuerit suppressa, euocetur. Itaque quia sudore interdũ suam hic morbus crisin habet, eò si pergat natura, nos lateres ab igne calentes exstinguemus ferè, & madidis ab aceto pannis inuoluemus in quo vis hæret lauendulæ: hos pedibus, femoribus, & axillis apponemus. Habitâ prouisione totius corporis, ad ea veniemus quæ caput ipsum euacuant. Sed cautione in his opus est, ne vnquam ineunte morbo hæc admittantur: ne se fundat materia, & validiùs infarciat, metumque apoplexiæ accersat. Talia sunt sternutatoria, quæ in hoc malo præclarè sanitatem promouent. Hoc vtimur cùm perseuerat affectus, & cùm ægri excitantur ægrè. nec continuò his vtendũ, ob vires, & quia caput replent. Siccatur elleborũ album quod ab aquâ vitæ maduit, cum castoreo & pipere in pollinem redactum naribus iniicitur. Hîc vide: si à tali remedio non sternuat, conclamatũ erit de salute: resolutionem enim cerebri significationem dabit. Errhina etiam hîc locum habent: quale hoc. Accipe ellebori albi, castorei, pyrethri, singulorũ semiscriptulum, nucis moscatæ scriptulum: linteolo excipe & naribus impone. vel radix cyclaminis naribus immittatur. Sed summa adsit cautio, vt horum vsus absit ab his qui longo sunt collo; & ab his qui ophthalmiæ sunt obnoxij. Præclarè castoreum naribus inspiratur: nam coquendi quadam vi excellit, & Aretæus magnis id laudibus cæteris omnibus præfert, quòd non vt cætera caput turbet. In horum vsu claudere oportet os ægris, ita per nares attrahent. Quodsi iã sensum recuperet, inquit Aretæus, pondus tamen aliquod in capite insit, & sonus aut bombus

Sudorifica. *Euacuantia caput.* *Cautio.* *Sternutatoria.* *Auicenna De sternutat.* *Errhina.* *Cautio.* *Apophlegmatiq.*

bombus obstrepat, mastichen in primis mandendam exhibe, & continenter exspuat. postea ad grauiora insurge, vt sinapi: nam hoc etiam flatus discutit. vel si potest pyrethrum masticet. Perseuerante verò grauedine, & sensus occupatione demersis expedit excipere, auctore Prisciano, ad mensuram cochlearis vnius castorei puluerem cum melicrato. Et si potest apophlegmatisare, id faciat ex decocto hyssopi vel origani, thymi vel pulegij, cum oxymelite. Si ne sic quidem capitis depressio deponatur, tunc ad sinapismos deueniendum, & nares sollicitandæ. Palatum acribus inungendum: vt mithridato cum pipere, zinzibere, staphysagria, pyrethro, sinapi. Aut ex duabus drachmis theriacæ veteris, cum castorei drachmâ. Quin tenui linteo inuoluatur pyrethrum, sinapi & origanum: quæ aceto madescant: his palatum fricetur: & pituitam extrahat minister digitis, sæpe id fiat; id mirè caput alleuat. Paulus mel addit sinapi, & palato illinit. Si os fuerit clausum, aperiatur vi, & eluatur pituita decocto pulegij vel serpilli: & manibus eximatur pituita. Auribus inde oleum cinnamomi & lauandulæ. Si his non excitetur, ad sartaginem veniendum; si phthisi non sit obnoxius. & sutura coronalis illinatur euphorbio. Cautione quadam in Topicis transigi debet, vt maiora hæc, inquit Priscianus, grauatis lethargicis admoueamus, vbi febrium acutarum non interuenerit necessitas, quæ nos ad topica phreniticis dicata compellit. Itaque ab enemate & à venæ sectione reprimentia præsidia hic locum habent: nam, inquit Aretæus, sensus pleni halituum sunt. Vt succus hederæ, serpilli, cum rosaceo & aceto. Etenim repellentia omni humori sunt adhibenda, etiãsi pituitescat materia morbifica. Sed hæc repellentia nõ astringant. Et hyeme tondeatur tantùm caput, æstate radatur. Razes primis tribus diebus aceto cum rosaceo irrigat caput: & à tertio die sternutationibus irritat cerebrum. Existimo, si febris nõ valida fuerit, primo die elapso ab oxyrrhodinis abstinendũ esse. Abincenna vtitur oleo rosato completo, cum castoreo. Aurelianus in accessione iugi fomento caput curat olei dulcis atque calidi: & mollibus lanis collum tegit, laxamenti causâ locorum capiti vicinantium. Ineunte itaque morbo accipiet oleum rosatum, cum pauco aceto, & raso capiti ex stuppâ impone. & quia pituita adest, vult Trallianus incoqui oxyrrhodino castoreum, thymum, vel calamintham. Aetius his incoquit serpillum; & maiori in malo, loco serpilli, radicem peucedani. dein fouet oleo chamameloru & liliorum: tandem, hoc est, secundo die, cum castoreo. Etiam Celsus rasum caput fouet ex decocto rutæ & lauri in aquâ: altero die castoreo ex aceto & oleo rosato. vel secundo aut tertio die accipiemus vnguentum alabastrinum cum oleo chamæmelino, & inungemus caput. Archigenes accipit acetum scilliticum quassatum cum oleo rosato; addit castoreum. & prouectiore morbo, loco rosati irinum infert, & inungit inustos capillos. vel foue decocto serpilli, satureiæ, pulegij, origani, ex oleo & aceto. dein illine oleo de scilla, vel de euphorbio, & castoreo. Eadem vi præditis remediis vtebatur Heraclides Tarentinus: nam caput fouebat poscâ in quâ fuerit ruta & laurus decoctæ: & vngebat caput castoreo vel spondylio, ex aceto & oleo veteri. A primo die, secundo, vel tertio, vt fuerit febris, oleum ex decocto satureiæ admoueatur. Aut hoc modo; accipe olei laurini vncias binas: huic incoque in diplomate semen rutæ, & castoreum, & anethi semen: hoc caput & ceruix, spina, manus & brachia, vsque ad inguina, si nerui totumque corpus doleat, vngantur. Quin & vesica, auctore Aretæo, quibusdam est humectanda, neruosa pars, vrinæ iter, afficitur acrimonia mordacis lotij. Poterimus ad imitationem Andromachi hac succurrere capiti: accipe radicem scillæ sub prunis coctam: subigatur cum oleo lilino, vel irino, cum pauco euphorbio & castoreo: fiat cataplasma, occipiti applicandũ. Aretæus in eâ sententiâ est, flatus infra & supra eliciendos esse. veternus enim flatus colligit: rutam cum melle & nitro admouet. & fotus ex pulegio, origano, hyssopo, & similibus. Ægineta sacculum facit pro capite, ex sale & milio. Ita ex castoreo, pyrethro, & calaminthâ. Tandem in diuturno malo ad dropaces surgemus: nam præclarè resoluunt materiam, & sopitam naturæ vim nobile in hoc morbo remedium excitat. Fit emplastrum ex pice, pipere,

Auribus. *Sartago.* *TOPICA.* *Galen. 13 Meth. 12.* *Nõ vltra tres dies reprime.* *Cælius 2. Acut. 9.* *Dropax.*

& euphorbio: occipiti raso & ceruici apponitur. Sed CAVTIO adsit ne in horũ vsu epilepsiæ obnoxius sit æger. primò tamen præscriptis vtemur, vt oleo lilino, chamæmelino, rutaceo, cum euphorbij & castorei drachma. Vltimò ad sinapismos vim medicam efferemus: vt, Accipe seminis sinapi triti semunciam, pyrethri, castorei, cuiusque sesquidrachmam (addi potest piper, nigella, euphorbium) ammoniaci, opopanacis, singulas binas drachmas; olei, & reliquæ quod satis sit, vt fiat emplastrum. Vel accipe farinæ lupinorum duos manipulos, baccarum iuniperi, lauri, siccatæ iridis, singulas vncias; radicum althææ binas vncias; fimi colũbini tres vncias: coque ex lixiuio caulium brassicarum: contunde, & adde olei lilini tres vncias. Sed si strenua adsit febris, leniùs erit trãsigendum calidis præsidiis: sin ignaua febris, strenuò agemus. Sinapi aquâ non aceto miscent Aëtius & Oribasius: Aretæus, cum duplâ panis portione linteolo illitum, capiti imponit horæ spacio: dein spongiis calidis fouet. Sinapismus hæreat loco ad ruborem vsque: postea foue oleo tepido: vel decocto chamæmelino, si dolor sit vehemens à sinapismo.

Sinapismus.

Denique CORROBORANTIBVS finem curationi imponemus. Si caput & manus cõtremiscant, accipiet castorei semidrachmã: quam ex mulsæ cyathis ebibet tribus: hoc aget per plurimos dies, inquit Aretæus: nam flatus discutit, vrinam ac fæces promouet, neruos firmat, calorem & siccitatem afflat. Theriaca prodest, & mithridatium, diamoscum, diambra, aqua theriacalis cum liquore betonicæ, castoreum cum oxymelite. Et aqua vitæ, in quâ maduit flos lilij conuallij, & rosmarini, nux moscata, zinziber, calami aromatici radix, galanga, pæoniæ semen: vnũ vel quædam ex his. Paulus propinat diaspolitici cochlearium ex poscâ: vel castoreum ad drachmæ vsque pondus. Guttulæ olei vitrioli, cum aquâ rutæ siluestris, vel ex aquâ liliorũ alborum. Nasturtium sæpius comedant huic morbo obnoxij. vtatur conseruâ rosmarini cum pauco castoreo. Fotus fiant ex saluiâ & betonicâ. sacculus ex milio & sale tosto.

CORROBORANTIA

Idem dicit Aëtius.

VICTVS tota ratio naturæ studeat, & vnà cum morbo pugnet. Condiatur cibus pipere, cinnamomo, rosmarino, hyssopo, aniso, cumino, Aëtio auctore, caryophyllis, Sit victus tenuissimus ob robur morbi. Aurelianus vsque ad declinationis tempus alternis diebus à cibo abstinet, permittentibus viribus, solo mulso vtens: alioqui sorbitia mediocria dabat. Præclarè Aretæus, Inedia malum est, malum est & cibi multitudo: quare, inquit, exiguo cibo quotidie vtatur: nec subitò & penitus ieiunandum est. os enim ventriculi toto die refectione & calore indiget. Sit itaque cibus tenuis & tenuans, & aluum leniens. gallinæ iusculo, & mercuriali assiduè vtitor cum aceto, fœniculo, apio, cumino, cum brassicâ. Sed ratio habeatur febris, eiusque ob vim ptisana detur; ratione verò pituitæ asperge cinnamomo vel pipere. Cicerum decoctum erit accommodatum. Vt breuiter transigam, si vires ferant, sit cibus mediæ naturæ, consistentiâ solidâ, qualitate humidâ, deducendo alteram partem cibi assueti, seruando tamen numerum & ordinem pastuum. Alexander vtitur succo amygdalorum cum melle; sed pro remedio ille sit: mel enim absterget, calfacit, tenuat: iungit succum amygdalorum, vt feratur mel ad caput. sed parcâ manu hæc propinanda, nam amygdala caput feriunt. Auiculas concedit Aëtius. fiat puls ex farinâ auenæ, cum amygdalis. Cuniculi; biscoctus panis. cæpæ absint. POTVS sit mulsa cui quattuor vel quinque grana piperis incoxere. Vel accipe mellis optimi anthosati libram; aquæ betonicæ vel saluiæ libras binas: coque dum despumatum sit optimè: dein adde aceti vncias duas vel quatuor: in fine decocto adiice parũ betonicæ, fœniculi, vel anethi, caryophylli, nucis moscatæ. Razes admonet, vt quæ ori infunduntur dimittat per fauces sollicitandũ esse: sunt enim alimenti loco. Mulsa etiam imbui potest hyssopo, thymo, iride: nam, auctore Hippocrate, melicratum ἔχει σμηγματῶδές τι, id est, deterget: & est ὑγρηνόν. At declinante malo, hoc est, vt interpretatur Trallianus, vbi coqui incipit morbus, vini paululum dabimus: nam iam sanguis emissus est, & mediocriter purgatum corpus. Propinabimus vinum tenue; subastringens placet Aëtio. Fauces siccitate arentes rigat Cœlius Aurelianus; nec vult vt aquæ indulgeant. SOMNVS nimius rumpatur. Propterea fiant suffitus ad nares, ex aceto cum castoreo: ita

DIAETA.

Cibus.

Aretæi lex.

Potus.

Somnus.

non

non nimium dormiet. Singulis tribus horis excitentur; ne eâ depressione mens obruatur, calor emicet, quid sumat, & excernat. Hoc est quod Aurelianus iubet, in accessione per intervalla leniter excitabis, suo nomine exclamatum: acre acetum naribus opponatur. non dormiat à cibo per horam, inquit. Sit somnus diurnus, supino corpore. Pedes vult Aretæus vt premendo tractentur: & vt deterreatur iis quæ timere consueuit: quæ in spectant nunciéntur, consultore Aretæo. Ita hîc transigunt medici, subtrahentes ægros * ὕπνῳ καὶ θανάτῳ διδυμάοσιν, vt loquitur Homerus. Aluus officium faciat: cuius quia immemor, sollicitanda erit glandibus, & enematis. hoc agit Aurelianus oleo calido, & aquâ in qua decoctum sit fœnigræci semen, cum melle. Vrina exprimatur manibus: & fiat cataplasma pectini, ex radicibus lilinis, floribus chamæmeli, meliloti, calamintha, parietariâ; semine petrosel., cum oleo chamæmeli. hoc à necrosi futurâ tuetur vesicam. Et pecten vngatur oleo rutæ, cum castoreo. vel foue decocto parietariæ, cum semine petroselini. Aliquid mithridatii vel theriacæ transglutiat. Paulus iubet vt aluus & vrina irritentur clysmis. Sæpissimè admoneantur mictus & egestionis. Duo enemata vno die poterunt dari: non vltra tria. Sed quamdiu enematis vtendum? dico dum consectariam euphoriam accerserint: hæc enim accisæ materiæ morbificæ feliciâ nuncia dabit. DE AERE scribit Aretæus, & dicit in luce & Solis radiis collocandos esse ægros (morbus enim hic, inquit, nihil aliud est quàm tenebræ; quod & Aëtius affirmat) & magis in loco calido habeantur: ipsius enim causa est insita frigiditas. Aurelianus laudat locum lucidum & calidum mediocriter. Siccescat aër lauri fumo, iuniperi, rosmarini nidore. Acetum olfaciat lauendulæ, aut origanatum. Cubile agitabile sit; stragulæ, vestes, picturæ parietum, omnia sint varia, quò visum proritent. multus habeatur sermo. Balneum vtile ab vsu celebriũ remediorum, adhuc corpore torpente. Id valdè Trallianus commendat, vbi morbus inclinare inceperit; capite intacto ab aquâ. De MOTV. à medicamentis vtilis frictio; gestatio, & quælibet lenis corporis agitatio: nam firmat motus neruos. Quare blando articulorum fricamento vtendum vult Cælius Aurelianus. Strepitus & fragores fiant, serra de limæ morsu stridente, aut nephrendium grunnitu. & setis nates fodiantur. Rusticorum facies melle tingatur, quò rostellis muscæ flagellent. Ab hoc sopore cùm quondam Diogenes euigilasset, medicusque rogaret quid ageretur, Rectè, inquit, nam frater fratrem amplectitur: hunc morbum fratrem mortis appellans. EMPIRICA sua etiam remedia iactat. Guaiaci decoctum, & sassafras. Decoctum pentaphylli, hyssopi, cari; cui dein additur mel. Castoreum potum per horam ante paroxysmum, ex oxymelite. Cerebrum leporis assum. Accipe castorei semunciam; bulliat in succo rutæ, aceto, & oleo: ex quo fiat valida occipitij confricatio. Fumus capillorum humanorum crematorum eos excitat. Nonus eos ambustos ex aceto terit: & ita frontem vngit: & inquit, [illegible] τοὺς eos excitat. Et spongiam aceto madidam naribus obtrude. in aceto vis recepta sit florum caryophyllorum, rutæ, maioranæ, sambuci. Optimum hoc, Accipe angelicæ, ostrutij, zedoariæ, tormentillæ, dictamni, rof. rubrarum, cuiusque semimanipulum; maioranæ, lauendulæ, cuiusque pugillum: incoque aceto, obturato vase. Impone spongiâ vel linteo exceptum. & brachia, manus, crura, & pedes hoc etiam fricentur. Si flatus adsint, adde anisum, &c. Si recreatur à pharmacis, fiat cauterium in futurâ coronali: & aliud in occipitio sub duabus occipitiis prominentibus partibus. Vel saltem vesicam euocans medicamen suturæ coronali imponatur, ex cantharidibus. Suffitus ex galbano & cerui cornu depressos euocat. Accipe olei irini, & aceti scillitici, cuiusque sesuunciam; in eo coque pugillũ origani: colaturæ adiice castorei drachmam, & vstorum capillorum semidrachmam: misce; nares & frons illinatur. Hoc filo ducatur itaque breuissimo curatio: primò molli clysmate eliquetur aluus. Secundò si è re fuerit pertundatur cephalica vena. Tertio clysmate euacuante sæpe vtemur. Et dum hæc fiunt, oxyrrhodinis caput firmabimus. Deinde tertio vel quarto, aut quinto die, hoc est cùm constitit fluxio quæ caput petebat, dissipantia oxyrrhodinis committemus. Et vinculis, fricamentis auertemus, Tandem corroborabimus,

*Iliad 16. * Id est, somno & morti gemellis.*

Aluus & vrina.

Aër.

Balnea.

MOTVS.

Historia.

EMPIRICA.

Anacephaleosis curationis.

 post-

postquàm peculiaribus purgamentis caput onus pituitosum exuit. Hac militia mortis frater lethargus fugatur, si S. DEVS velit.

CAPVT XII.

De MANIA, id est, Insaniâ, aut Furore, vel Ecstasi melancholicâ.

Nomen. MANIA nomen inuenit ab empusarum matre; aut à Maniis, id est, laruis & lemuribus mormonibusq. Vel ita vocant Græci, quòd animũ vltra modum laxet: manon enim demissum siue mollem appellant. vel certè quòd polluat ægrotos: nam id λυμαίνειν vocant: aut quòd solitudinis ægrotos amantes facit, quod μονοῦσθαι: vel quòd difficilè curetur, μογία quasi dicitur. *Descriptio mali.* O homo quà humanitatis tuæ transmigratio? illa imago Dei effciatáne homo esse desiit? ceritúsne exutus homo mente? Vbi illa decora religionis, societatis, necessitudinis queis splendescebas? omnia exuta; ferox, intractabilis, immanis, metuendus cunctis se oculis, linguâ totoque corpore iactat, plenus iracundiâ, iurgiis, clamoribus non sine horrendo aspectu. Ita ferarum more redduntur efferenes & furiunt homines è potestate mentis exeuntes, dicas efferatas belluas, adeò in obuios dentibus, vnguibus, telis immani rabie feruntur. Profectò non sine dæmone sæpe hæc calamitas. *Dæmones.* Permissu summi DEI illi spiritus sensibus incomperti se corporibus insinuant: receptiq. visceribus valetudinem bonam vastant: somniis terrent, ac formidine animum quatiunt. *Historia.* Euenit, dum medicinam Vltraiecti facerem, vt inuiserem virum non omnino genere & opibus obscurum, nuper qui vxorem duxerat: hic annos habebat fere viginti octo, bene habito erat corpore, facie vultuosâ ac fuscâ. Hic maniæ implicitus iacebat: cottidie illum inuisebam: habitabat spaciosas & augustas ædes: decumbebat cubiculo à primo limine remoto. Hoc in limine socrus eius me tenui alloquio excipere solebat, multaque de historiâ morbi quærebat. Hinc cùm ad ægrum à nobis ventum esset, & mea & socrus verba referebat ordine, nec fallebat, horresco referens, & horrendo vultu totuum inspiciens, illudebat. Tandem conuulsionibus amens interiit. *Varia mania.* Plato variam etiam agnoscit maniam in Phædro: nam duas ideas eius celebrat; vnam * ὑπὸ νοσημάτων ἀνθρωπίνων: de quâ nos iam hic. ** Id est, Ab humanis morbis.* alterã autem ὑπὸ θείας ἐξαλλαγῆς, hoc est, ex alienatione diuinâ, quâ extra consuetũ vitæ morem quis sapitur. Diuinæ huius maniæ partes celebrat quattuor: vaticinij inspirationem Apollini tribuimus inquit. nam & Cælius Aurel. testatur vetustissimos Græcos, maniam appellasse, quæ nũc mantice dicta est. poeticã autem maniam Musis ascribimus, inquit Plato: hanc protrepticon ab eo vocatam testatur Aurelianus. amatorium autem furorem Veneri & Amori, omnium optimum, dicauit Plato. Hoc volebat Cælius Aurelianus, cũ ait, Empedoclem sequentes aliam maniam dicunt ex animi purgamento fieri: aliam ex alienatione mentis, corporis iniquitate. *Quid sit.* Nos de morbi sobole maniâ, quæ est functio deprauata principum cerebri facultatum, cum excandescentiâ, febris expers, pendens ab incendio conflagrante cerebro. *Explicatio definitionis.* Dixi esse facultatem deprauatam, quia extra mentem & omnem rationis vsum hominem vocat, cogens in vanas cogitationes, & exprimẽs absurdas loquelas, & in nefanda facinora præcipitans. Quin iunxi iracundiam: quò eo symbolo à melancholiâ discriminatem, in quâ metus est, & tristitiæ ibi plena sunt omnia. hîc verò cuncta immani rabie turbantur; non sine iracundâ iactatione. Quare falluntur illi qui omnem melancholiam, iter in maniam existimant: non enim tenuitate symptomatum, sed totâ facie differunt. Præterea subnexui maniam euenire à cerebro, ab incendio conflagrante: nimirum * ἐγγίνεσθαι, καὶ ἐγγεγονέναι pendet hæc affectio ab ardore; cuius soboles est ira & tumultuosus furor: quemadmodum algor focus est metus & mœroris. ** Id est, in esse & conseruari.* Febris etiam fateor expertem: nam hac notâ à phrenitide abit. Hoc etiam testatur Aretæus, qui asserit hanc ex toto esse mentis alienationem diuturnam, vacans febri. Quippe, inquit, & vinũ mentem inflammat, & per ebrietatem delirare cogit, & mandragora, & alterens, sed hæc celeriter eueniunt, & conquiescũt: at furor, stabilis est. Quamuis tamen, inquit, euenire posset maniacum febri implicari, attamen illa non est maniæ sympto-

symptomatica: hoc est, nō fit ex illâ intemperie cerebri, sed est febris aliqua primigenia. at in phrenitide est secundaria, illique symptomatica: sequitur enim inflāmationem febris, ex quâ inflammatione infertur illa phrenitis. Dixi flagrāte cerebro: ex Galeno, qui asserit ex ardore cerebro concepto eam enasci: interdum tamen ex succis mordentibus eam oriri fatetur. Hactenus de definitione & naturâ huius passionis: iam ad causas. Mania per idiopathiam nascitur ex intemperie ardenti cerebro inustâ ab æstiuo Sole: vel à pharmacis calidâ vi flagrantibus capiti admotis. aut ex aromatum liberaliori vsu, & vini generosi. Quin nonnunquam ex materiæ vitio enascitur hoc malum, auctore Galeno. Hæc autem materies feruet: nam vel est sanguis, flaua bilis, & melanchotia vsta, vel putrida. A sanguine enim feruente inferri maniam, docuit Galenus, & etiam Fernelius. A bile dico gigni maniam, eaque plerumque retorrida, cùm calor citra febrem in eam acerbitatem prælicenter eualescit, vti vrat succos quò rapidæ flammæ adigunt. Ita quod in succis fluidum est, in obscœnas fuligines subducit: reliquum verò in atram fæcem assat. Hinc fœdi exiliunt spiritus, quasi balneum diaboli: vnde fera iactatio. & vt acrior flamma, ita maior vel tenuior incrudescit feritas. Bilis enim semper suâ acerrimâ vi stimulat, qualiscumque ea etiam fuerit: at acerrimi sunt stimuli vstæ bilis flauæ. Quare cùm à succorum crimine enascitur mania, hi non alij erunt quàm mordaces succi: at solùm huiusmodi sunt flaua & atra bilis, ita asserente etiam Galeno: nec à melancholiâ eueniet, inquit, nisi illa vel putredine contaminata fuerit, vel vredine torridâ, vnde induet malignam acrimoniam. itaque pituita ab hoc crimine abest. Attamen existimari possit, melancholiam meram hoc vitium facere posse: nam Hippocrates scribit, maniam autumno maximè affligere, plurimosque inuadere. Respondemus, id eâ ratione euenire, quòd in autumno supprimatur acerrima bilis, enata per tempus Caniculæ, at vi tempestatis frigidioris corruptio illi adfertur. Nam interdum in putredinem abit, sine adustione, vt clarè in quartanâ febre illud elucet. Vt breuiter transigam, ortus sui primordia agnoscit mania, vel intemperiem feruentem cerebri sine materiâ: vel materiam retorridam, hoc est, sanguinem feruentem, aut bilem flauam assatam, vel non ita escoctam, vel melancholiam putredine affectam, aut adustam. Refert doctissimus & diligens D. Schenckius historiam, ex Commentariis Brassauoli ad Hippocratis Aphorismos, ex tuberculo in collo oborto grauissimam insaniam insecutam. Ad Raphaëlem Hebræum iuuenem circa secundam noctis horam accersitus sum. Hic iuuenis corpus tumoribus obsitum habebat anthracum æmulis, quorum non minimus collum obsidebat, qui ilico extabuit; & mox ridere cœpit Raphaël & astantibus venam secare volebat. At hæc desipientia ilico in furorem abiit, omnes percutere nitebatur, huc & illuc currens cuncta lacerabat, accitis baiulis, vix sex contineri poterat. Nos præscriptis quibusdam abiuimus. Postridie sedatiorem inueni: sed à prandio tam altus somnus eum cepit, vt astantium vi eo exui nequiuerit. Hic rumor anticā partem occuparat, dextrorsum nutans: cæteri tumores anticum corpus habebant. A somno cùm rediisset, nonnunquam hypochondria feriebat sua, & quattuor horis in ecstasin ducebatur, currens tanquam à cacodæmone agitatus, omnium interim animaliū fingens voces, secum loquēs, membra præter naturam mouens. Ita bis die mouebatur: & motus initium ab hypochondriis erat: hinc ita redibat, vt nihil passus videretur. Deinceps curari noluit: nam domesticis fascino tactus dicebatur: tamen frustra fuere amuleta cuncta. Dein existimatum eum dæmone agitari; nec religione profecere: nam morbus erat, qui vel auxiliis, aut die eliditur. Post octo menses conualuit per se, & sanus viuit. Naturâ iracundi, ait Aretæus, maniæ facilè patent, & qui negociosi acriter exandescunt: præterea faciles, hilares, qui iocositi ac puerilibus delectantur. sed hi suauiter cum risu. illi autem cum studio insaniunt. Copia ciborum, saturitas in ætate sanguinis plenâ, & ebrietas in obliuiosis copiam sanguinis, atrimoniamque accersunt. Et immodesta illa meretricula Venus furoris mater notata fuit: vt si melancholicus habitu & temperie, æstate mediâ effrenè vtatur venere: hic certè embrochis, & madidâ diætâ

Margin notes (left column): 1. De causis sympt. — CAVSAE. — 2 Sympt. causis. vlt. — 5. Aph. 40. — 1 Lib. De symp. morb. — 6. Aph. 51. — Quaestio. — 3. Aph. 21. — Breuiter de causis.

Margin notes (right column): A tuberculo historia. — 5. Aph. 65. — Qui, & vnde insaniunt. — Causa antecedentes.

diætâ restitui debebit. Et amor interdum maniam attulit; cuius historiam & curationem narrat Aretæus: Fama est, inquit, ex melancholicis quendam calamitosè ægrotantem, nihil proficientibus medicis, ab Amore fuisse sanatum, cùm amatæ puellæ sese cõsociasset. Ita refert Iosephus Herodem Magnum, postquam coniugem Mariammen Hircani filiam trucidari iussisset, eius desiderio insaniisse. Est enim geminus Amor, vnus honestus, qui focum suum in cerebro habet: alter in hepate habitat, qui iunctam trahit perpetuam curam, & sollicitudinem, timoris & tristitiæ plenus, cerebrum in squalorem abripiens. Ita infelix Phœnissa,

3. Lib. 3.

15. Antiquit.

Amor.

2. Æneid.

Sævit inops animi, totamq́; incensa per vrbem Bacchatur.

Et vacuatio solemnis aliqua suppressa hoc malum accersit: vt mensium, (& à menstruorum anadrome ad mammas, vnde systrophe) sanguinis, hæmorrhoidum, bilis. Philtropota etiam fœcunda in hoc malû sunt, mentemque vehementer commouent. Ita Carus Lucretius ab amante vxore amatorio poculo in delirium abiit: verùm ita vt interuallata & intersecta insania carminibus conceinnandis spaciũ daret: mox tamen ægriùs ferens, sibi manus admouit. Itaque philtra nocent animis, vimque furoris habent: vt piè cecinit ille amator Sulmonensis. Mente quin etiam plurimi exuti fuere, ex morsu rabidi canis: alij commanducato celuri cerebro. apud Heracliam Arcadiæ vinum prouenire narrant, quod sanos viros insanos facit. Quin vinum fulmine gelatum, cùm rediit ad pristinam consistentiæ ideam, potum, exanimat aut dementat. Menses mulierum primi poti furorem gignunt. Diaboli aucupia ad scelera, philtra fingit amoris, amaræ mortis astu. Ita coriandrũ recens, solanum, hyoscyamum, cicuta, de quâ mira historia est apud Matthiolum: & herba Sardinia, & ea quæ apud Tegeam gignitur cardui idea, quam quum Pandius statuarius comedisset, mente exutus fuit. Scribit Theophrastus, Vesicariæ alterum genus, alij bryorem, alij perissum vocant, quod constat radice candidâ & cauâ, longâ ad cubitum, si detur eius radicis drachmæ pondus, ludet is qui sumpsit, & se pulcherrimũ putabit: sed ad magnam insaniam binis drachmis opus erit: nam inuicta fiet insania à tribus drachmis: verùm semuncia interimit. Horum remedia describit Dioscorides libro sexto, & alij, inter quos Pareius. Dioscorides in præfatione ad librum sextum rectè admonet: Si, inquit, procastinat veneni vis, nec illico prostrauerit, cognitâ te, curatio non erit difficilis. Acerbitate enim nocendi exutum, in diuturnas valetudines translatum venenum, communia quibusdam morbis remedia recipiunt, nullâ poti veneni proprietate posthac remanente. Venenũ sæpe causam habet vel intus natum vel foris datum: Minyæ cuiusdam filias legimus eo percitas furore, vt humanis velet carnibus appeterent. imo etiam filios ad eam rem sortirentur: ac Leucippam Hippasum filium, quem petierat sors, laniandum exhibuisse. Inter causas etiam externas est vstio capitis eiúsve concussio, vigiliæ, cupiditas animi impotens, validaque animi perturbatio. Ita Aiax ille scutifer indignatione quòd fraudatus armis fortissimi Græcorum esset, insaniit, & sibi manus intulit. Et Orestes occisæ matris à furiis agitatus, in furorem abiit. Cleomenes Anaxandriæ filius, cùm fractæ fidei crimen illi obiiceretur, se gladio confodit demens, ac incidit ab imis pedibus ad vitalia loca, & ridens diducto ore obiit. Amurathes etiam Turca, quòd vrbem Coriam, quam ei insigni dolo eius alumnus Scanderbechus eripuerat, infeliciter oppugnasset, animi dolore in furorem versus obiit. Refert Platina de Pontifice Bonifacio octauo, quem, quòd Columnios ex paternis oppidis eiecisset, Sarra Columna Anagniam, vbi Bonifacius æstiuabat, improuisus veniens, in arctam custodiam cõiecit: vbi in rabiem versus obiit. Tantum potest animi dolor, ad animi alienationem. Hactenus de causis & proximis, & remotioribus: iam ad signa, quibus noscatur passio hæc, & eius distinctim causæ internoscantur: sed primùm pauca de differentiis. Differunt maniæ, essentiæ ideâ, materiâ efficiente, & loco primario generationis. nam apud Hippocratem duplex est mania: vna sine febre, de quâ nos hîc: alia illi est cum febre: illa nimirum quæ à phrenitide euenit, hanc genuit atra bilis, ex flaua perusta, cuius sunt acriores morsus quàm flauæ: sæuior quàm phrenitis, in

Phıltra.

9. Hist. plantar.

Paul. Iouius Elog. 3.

Differentia.

quâ

quâ spes in angusto est; de quâ ita Hippocrates, phrenitici spuratores fanatici: hæc non est verna insania, sed quæ est in feroci excessu phrenitico, in quâ insaniæ summa sunt omnia, & cœptis immanibus etiam efferi sunt. De hac egimus vbi De phrenitide. Sed nos nihil hîc de excessu phrenitico, sed de excessu melancholico, quem verè medio cùm fabæ florent, euenire auctor
3. Aph 20. est Hippocrates; qui febris est expers, & dicitur μελαγχολικὴ ἔκστασις, id est, egressio melancholica, cùm ex melancholico quis euadit fanaticus. Hæc autem mania melancholica habet ideas varias, sed celebres inter eas sunt duæ: prima est ecstasis melancholica, de quâ nos hîc maximè: altera est mania canina siue lupina, λυκανθρωπίαν appellant; quasi homines lupinam naturam induentes: hi noctu circumcursitant solitudines & sepulchra luporum more: interdiu verò ad sese redeunt, ac domi manent. Hungariæ & Bohemiæ familiare malum. Aetius & Aeculanus huius curationem tradunt. Rondeletius distinguit huius causam ac medelam à cynāthropiâ: ab Aetio eisdem transfigitur. Differunt
A causis differentia, & loco. etiā causis variis, vt primùm enarrauimus. Differunt & loco primariæ generationis: nam locus eius est vel in præcordiis, aliâs in toto corpore, aliâs in solo capite congeritur. Societate quadam iungi videtur cum
Ab aliis morbis vt distinguatur. aliis passionibus: sed ita discriminatur: phrenitis vehementem sibi iungit febrem, & ilico prosternit hominem: at mania febris est expers; & trahitur in diem. A melancholiâ, nam hæc est rixarum & iactationis vacua; sed quieta: quæ tamen sæpe
Tetrabibl. 4. 4. 74. in maniam erumpit, & in audaciam vertit metum: & materia melancholiæ alget. Est etiam furor ab vtero apud Aetium, cuius causam, notas, & curationem docet. Ad communes differētias venio; est vehemens malum, attamen sanabile ferè, quamuis non sine periculo: cùm non vlla desipientia tuta sit. Contagij nescium malum, &
SIGNA *imminentis.* cerebro proprium. Iam ad Signa venio, quæ norāt vel imminentem furorem, præsentem, vel causam ex quâ ortum duxit. Imminentem denunciant aurium sonitus, quos ipsi expauescunt, cum querelâ de capite: nam in capite adeò bombi perstrepunt, vt tubarum aut fistularum voces sese audire existiment. Ob oculos vana simulachra versantur, marmarygæ, fixis in terrā obstupescunt oculis, iterumque mussitant quid indignabundi. Tristes & longæ curæ præcellere. Mulieribus quibus à menstruorum palindrome in mamma fit systrophe, interdum euenit. Præsentem in- *Præsentis.* dicant horrendi intuitus cum acerbâ risā, & truci in vulnera impetu. Nonnulli sub adulabili palpo versipelles pericula intentant, laniant, mordent, strangulant, præcipitant, iugulāt. Interdum intermittit furor, vt etiam cautè admonet Aretæus, sed ea intermissio non est sincera: & fallunt astantes. Varia certè idea huius mali. Quidam, inquit Aretæus, propria membra dilacerant piā cogitatione, Diis suis quasi id postulantibus gratificantes. Quidam rident, ludunt, & insania voluptati est his, coronati vt quinquerciones victores incedunt. Auditu prompti sunt, mente tardissimi. Vigilant, & vigilia famem his suscitat, nec emaciantur, nisi viscus inflammetur: tunc oculi concidunt, appetitus prosternitur. His notis iūgit Aurelianus oculorum frequentem palpebrationem, & cordis saltum. Inclinante morbo mœsti quiescunt, redeunt, suamque calamitatem deplorant. Nunc pergo ad signa causarum. *Causarum nota à calore.*
Ab intemperie feruidâ materiæ experte si fuerit, illi quasi temulenti & amentes erūt: & erit perpetuum illud delirium, sine re- *6. Aph. 15.* missione: & paulatim incrementa duxit, ita vt nullæ causæ in aperto sint quæ illud intulerunt. Si sit à flauâ bile, non retorri- *A bile flauâ.* dâ, tepente inuadit, adest iactatio, somni expertes fiunt; & studium quoddam aderit citra immanitatem, cogitabundi erunt, & diligentes: nam mobilis bilis. multi hac maniâ laborant: opinionum varietate fluctuant ex fugacibus imagūculis in mente, vnde varius sermo à turgente succo. vigiles sunt. Omnium acerrima insania venit à re- *Ab atrâ bile.* torridâ flauâ bile, quæ iā in atrorem commigrat; hîc immanibus ausis omnia plena; iactatio, vociferatio, omnia truculenta & temeraria. Sin fuerit à melancholia *A melāncholiâ putridâ.* putredine contaminata, nec tamen assata, iracundi erumpunt in furorē, cum fletu & taciturnitate. A præassatâ autem melan- *A melāncholiâ assatâ.* choliâ si sobolescat, in iram excandescent, & taciti homines inuadunt immani ferociâ, & cùm loqui cœperint, non desinunt. hi sunt maligni, nec tamen æquè procel-

loti ac à bile. hæmorrhoïdes vel mēses suppressi sæpe hoc malum pepetere. his iunge dixeram. est mediæ ætati & iuuenibus familiaris passio.

A sanguine.

Quodsi ex æstuoli sanguinis copia pullulans malum, suauiter insanient, & risu diffluenti læta exporrectâque fronte cantillant, ac rubicundo vultu saltant: nam musica quædam harmonia aures illorum ferit. hi eminentes habent venis, ac lustbundos oculos. Hæc signatè naturam causarum satis aperient: iam ad mali, rectè percepti, profligationem pergo.

INDICATIONES *curatiuæ.*

Postquam causa furoris ex his notis comperta fuerit, quibus oppugnari præsidiis aduersarius possit videamus. Hic sanè opus medico sanæ mentis: nam citò his remediandum, ne malum veterascat. Si itaque ortum fuerit malum ab intemperie capitis calidâ materiæ experte, orietur indicatio refrigerandi. Quodsi sociam agnoscat materiam capite coaceruatā, indicabitur vtilem fore euacuationem eius; vtque flectatur ferox illius materiæ à naturâ abalienatio. Verùm si illa materia nondum stabuletur in capite, sed si metus adsit ne eò cursum suum flectat, hæc vel iam corpore genita est, vel iam iam enascetur. Si genita fuerit, & iam si influit in caput, orietur indicatio reprimendi, & reuellendi, vnàque euacuandi. Sin metus est ne sobolescat & gignatur morbifera hæc materia, euocabit curam firmandi partes principes, ne promptè se laxent in eius fœturam. Et cùm potissimùm enascatur ex iecore æstu flagrante ac siccitate squalente, illud rigandum erit ac frigore redintegrandum. Redintegretur quin etiam cerebrum, & cor: & symptomata restibilia tandem castigentur. Ita transigendum: attamen primùm prouisio totius corporis haberi debet, quàm ad hæc aditus fiat felix. Hi sunt scopi ad quos flectere curationem decet: id antequam fiat, perpendendum num malum eos etiam admittat: ne frustrà simus. quare prognoses consulemus, ex quibus num superari vis mali possit intelligemus: ideoque ad illas abeo.

Prognosis.

Scribit Razes, melancholica symptomata si præualuerint, ægrè sperabilem salutem fore: at in maniâ sunt illa præualida. certè Cælius Aurelianus hanc passionem vocat magnam & tardissimam. Quid magnam? immanem dixeris, audi.

Historia Benivenij.

Nobilis viri filiam deprehendimus adeò furentem, vt obuia quæque arriperet, frangeret, laniaret. Proprios capillos, brachia, manus, ita mordicùs tenebat, vt sine lanienā ex eius dentibus euelli nequierit. A somno, euasit. At recrudnit malum à mense, ac vnius diei spacio è medio sublata est. A bile retorridâ quæ fit mania est omnium periculosissima. Et Galenus asserit morbum hunc periculi plenum esse; sed non affirmat omnino lethalem. *6. Aph. 22. 5.* Abenzoar auctor est hos diem obire cùm ad aquæ fugam deuenerint. Animaduertendū quòd cùm vltiò, hoc est, in crisis vacuitate, & medicamentosa absque molitione furor placatur, nec anni clementiâ sedetur, infida hæc pax erit. Nonnullos siquidem qui penitùs morbo defuncti videbantur, aut vernans tempus cùm fabæ florent, aut iusque deque victus inita ratio, vel ita aliquo euentu proritata denuò in furorem prouocauit. Et ij qui olim hoc morbo tacti fuere, facilè in eundem procidunt. prompti etiam in maniam sunt, qui facilè in cachinnos se soluentes, præproperè in iram ruunt. attamen quæ cum risu euenit, minus periculi gerit. Si fuerit ex idiopathiâ celebri quæ inueterauit, est curationis expers: nam per sympathiam antiquata curatur. *Ita etiam putat Aretæus.* Crisin suam interdum habet: scribit enim summus præceptor, A furore dysenteria aut hydrops, aut ecstasis, bonum. *7. Aph. 5.* nimirum quòd diadosi fiant illa priora: vltima autem crisi: Quodsi crisis non fiat, pharmaco opus erit. Varix etiam bonis ægrorum rebus superuenit. Est autem varix hiatus apertæ in coxendicibus & tibiis venæ, à sanguine melancholescente, quem natura in partes repellit ignobiliores, qui humor furorem committebat: tum verò maximè cùm crassus fuerit & melancholescens varices adfert, & mentem laxat. hoc modo doctissimus Schenckius narrat vicinum suum ahenarium, à validâ insaniâ euasisse. Hæmorrhoïdum effusio salutariter etiam his euenit: ita si aluus liberius feratur nigris: aut si atra vomat æger. quin fusi menses effundere morbum solent. Ab his cauendum: quidam enim se & suos occidūt. De his, ne longior sim, pulcherrimas, attamen truculentas historias vide apud Cælium Rhodiginum 17. Lect. antiq. 2.

CURA.

Si itaque redintegrabile malum appareat, ilico auxiliū adferatur, ac oppugnetur. Sanguinis

guinis à copiâ si ortũ traxerit, secabis venã. *Chirurgia.* Quare hic examina vultum, & num habitus corporis sanguinis copiã indigitet: turgeántne venæ, victúsne plenior fuerit. hi enim periodis quibusdam, & nõ perpetuò delirant. cum risu horum est insania, abest ira. Ilico ô medici his mediam pertundite venam dextri brachij: vel eam saltem quæ thorosior turget. *Galen. 13 Me. med.* Instigatur foratẽ en latũ: nam ater sanguis à crassamento restagnat. Et si niger fuerit elabens sanguis, exhauri ad pondus quinque vel sex vnciarum. Sin ille subtilior exilierit, non vltra tres ferè vncias protrahatur eductio. Quod si vbertate sanguinis non circumfluat corpus, temperandum à venæ sectione: nam petulantior euadit bilis, excusso sanguinis freno. hîc enim potiùs incendium restinguatur. Sed illud etiam potest venæ sectio? esto, si ætas, habitus corporis, & cæli constitutio admittant. Attamen hæc cautio adsit, si fluat à venâ sectâ limpidus tenuisque sanguis, sistatur. Si hæmorrhoides solemnes, aut mẽses substiterint, malleolum iuxta secetur vena. *Cautio.* Summa tamen adsit cautio, vt vesperi ab abducto sanguine, somnus concilietur. euacuato enim sanguine, si vigiliæ successerint, magis efferãtur ægri. Propinabimus itaq. diacodiũ cum succo ptisanæ, vel cum aquâ: nam sæpe à soporiferis resipiscunt. Et post biduum iterum propinetur diacodium. dein parciùs id agendũ. Suadet hîc Mesue vt caput foueatur decocto papaueris, chamæmeli, & seminis lactucæ: nimirum vt æquæ partes ex aquâ coquantur, ad dimidij exhaustionem. postea humidis illinatur, vt mox dicemus. *Linguæ sectio.* Auicenna pertũdit venam linguæ. non tamen id agit ad totius exhaustionem: sed capitis. nec id in qualibet maniâ, sed in eâ in quâ in vitio est sanguinis copia quæ caput obsidet. Si itaque caput plethoram non habeat, à linguâ abstinendum. Ita narium venulas stimulabimus, & frontis secabimus: & hirudines capiti admouebimus: hæ enim, quæ foris est materiam hauriunt; vt vena ibi secta, quæ intus sunt elicit, auctore Auicennâ. A venâ sectâ, scapulis, brachiis, natibus cucurbitæ admoueri possunt. Cælius Aurelianus in statu morbi, capiti raso scarificatu imponit cucurbitam; vertici, occipitio, & temporibus: priùs tamen in metaphreno. *Pharmacia.* Iam ad pharmaca accedo. Hæc varia sint, vt vel bilis vel melãcholia in vitio fuerint. *Cautio.* Adsit hæc saltem cautio, vt perpetuò remisceamus frigida; iam in aluum lenientibus, quàm præparantibus ac purgãtibus: etenim succi mordaces & feruidi vitium intulerunt. *Lenitiua.* Vt itaque prima liberetur aluus, sumat cassiam cum tamarindorum pulpâ, vel diacatholicum, cum mannâ, & syrupo rosato laxatiuo: nam instar opiatæ inde effingi forma poterit, vt sæpiùs cochleario vtatur. ita & prunis. Trallianus, vt visli astu falleret ægros, pharmaca propinabat cum vino lymphato; & in ouis. Vel molli vtantur clysmate, ex maluâ, althæâ, violariâ, betâ, parietariâ, semine lini, psyllij, anisi, anethi, prunis, ficubus, seminibus frigidis, floribus chamæmeli, meliloti; adiice vnciam foliorũ senæ, & epithymi semunciam, cum oleo violato, & anethino. sacchiaro rubro, & pauco sale; vel adde hamech semunciam, fiat clyster, qui interdum iteretur. *Præparantia.* Lenita aluo, præparabimus, ad exclusionem, ferocem morbi materiam, si ferocia ægrorum id admiserit. Temperetur itaque feruor sanguinis, refrigerando & humectando eius acrimoniam. Vtemur decocto hordei, capillorum veneris, seminum maluæ. ita vel aquis farfaræ, melonum & cucurbitarum, buglossi, acetosæ, fumariæ, lupulorum, asparagi, melissæ quid immacerantes, scolopendrij, violarum, nymphææ, rosarum, endiuiæ, cichorei, tamarisci. Decoctis inijce vnà passulas, pruna, tamarindos, semina frigida. His mox iunge syrupum endiuiæ, fumariæ, boraginis, violarum, nymphææ, epithymi, de bysantiis. Optimus est syrupus de pomis ex descriptione Sabor apud Mesuen, capite De maniâ: vel syrupus de succo cucurbitæ. dantur etiam bene syrupi cum sero caprillo. Non opus est vt cuncta simul conijciantur, vt malè hodie fit: sed tres vel quattuor res suffecerit coxisse, aut, si tenuioris sint substantiæ, infudisse (vt primo libro Methodi nostræ docuimus) ac macerasse: mox libræ liquoris addidisse syrupi alicuius vncias tres. *Admonitio.* Remedia præparantia scripsi; sed ad vsum ducantur vt suadet causa morbi; quam primùm docui quibus notis deprehensuri sitis: nam si vredine bilis fuerit torrida, maximè vtemini ex his iam præscriptis, quæ feruorem

extinguunt & madefaciunt, qualis est nymphææ syrupus, cum aquâ cucurbitæ & solatri: sin putrescat melancholia, ea quæ putredinem castigant locum habebunt, vt melissa. si biliosa, detur aqua boraginis, cum syrupo boraginis. Ita vbique prudenter transigendum: nam hunc ob vsum primùm accuratè suis symbolis morbificas causas notauimus. Si hac prudentiâ mitescat efferus succus, placidiùs pharmaco cedet, & edomitus mentem fatigare desinet, cerebri temperie redintegratâ: dum enim animi sedem æstus peruolitat, immemor offic j sui ratio ferocit. Caueat tamen ægro suo qui astat, ab illis distillatoribus, qui susque deque, sub vmbrâ arcanorum, & calida & frigida remedia propinant. Hinc enim squalor perniciosus & grauior calamitosaque conflagratio. quod rectè olim Pythagoras, Ignem gladio ne fodias: quasi dicat, hoc fiet cum metu grauioris conflagrationis, sparsis circumquaque fauillis. semper sint præparantia humida non obstruentia: quare optimè præscribitur serū lactis, imbutū violis, boragine, nymphæâ. Post vnius aut alterius præparantis potus vsum purga, quò fermentū inquinans sanguinem exigatur. Si sit ab vstâ bile, propinetur confectio hamech cum sero caprillo, in quo ebulliit epithymum, sena, myrobalani, cum floribus buglossi. vel exhibe electarium de psyllio, tripheram Persicam. vt etiam in melancholica materia pilulæ de fumariâ, de lapide lazuli, Indæ, senæ, & diasena Nicolai. In biliosâ autem materiâ vtemur cassiâ, mannâ, & rhabarbaro, tamarindis, myrobalanis in decoctis, electario de succo rosarum, pilulis aggregatiuis cum scriptulo rhabarbari. Omnibus his confert diacatholicum, electarium lenitiuum: fumaria, lupuli, myrobalani. Accipe diacatholici semunciam; hamech binas drachmas; syrupi violati semũciam; ex decocto florum & fructuum cordialium epithymi, & glycyrrhizæ, fiat haustus. Si sit à putridâ melancholiâ, immacera sero lactis folia senæ, epithymi, & myrobalanos; colaturæ adde syrupum rosatum laxatiuum, vel violatum, & mannam: cùm enim gummiferis ex arboribus colligatur & earum ex vaporibus nascatur, putredinem arcet. sin bilescat vnâ materia, infundes rhabarbarum: & diluto addes quid electarij de succo rosarum: ita etiam si ab assatâ fuerit melācholiâ, iunctis floribus buglossi, violarumque syrupo, vel de pomis. His prodest etiā decoctum galli veteris purgans ex maluâ, buglosso, fumariâ, thymo, polypodio, senâ, cum saccharo rubro. Cælius Aurelianus in contumaci malo (contumax enim est melancholia vsta) vtitur elleboro albo, & sæpe: quin & Q. Horatianus præcipit vt sæpius vomant; qui & elleborum admittit. Nos felicissimè vtimur cotidie nostro præparato elleboro albo, de quo aliâs. Si non facilè vomant, vtemur extracto ellebori nigri: cui quid addi potest electarij rosarum & dacrydij, si ab vstâ bile insaniant: vel quid hamech, si à retorridâ melancholiâ. Ita regis Argiuorum Prœti filiæ, quæ se boues esse credebant, à Melampode Amythaonis medici clarissimi filio, curatæ fuere. Quare antiquissimus est huius remedij vsus. Fugite ergo noua remedia, quæ turbant & non purgant quod decet. Modestè tamen quantùm licet, & sæpiùs purgare præstat. Itaque non confertim purga, ne fiat laboris plena purgatio, sed sensim, si licet. Et sint, quantum res admittit, benigna purgantia. Quin semper adiice humectantia, & lenientia: præstant hic siccis humida. Vltimò id cura, vt roborantia quædam purgantibus semper accedant. Licebit & per vrinalia remedia tandem euacuare: accipiemus emulsionem seminum melonum, factam ex aquâ hordei, in quâ coxere semen & radix fœniculi, & radicis vitis albæ sesquidrachma. Et sudorifica locum hîc habent: nam balneum suauis aquæ maximè celebratur à Galeno: nam ab apertis poris, materiam exhaurit morbificam. Cùm ita prouisio habita est totius corporis, pergemus ad ea quæ caput euacuant. Trallianus capiti tepidam admouet, dum æger in balneo est. Quin & per os & nares materia proliciatur, & id magnis pharmacis. Aëtius elleborum cum lacte, & elaterium naribus imponebat: nam ferox materia citra cunctationem deponenda est. Laudandum est & cauterium actu vrens, suturæ coronali immissum, vbi cum sagittali committitur. Osse denudato, de eo particula dematur, nec ante menstruum spacium sese locus consociet ab enatâ carne. Et foris impositis

Cautio.

Purgantia.

Notandū de elleboro.

Methodꝰ nostra: lib. vi. De valido vomitorio.

Cautio.

Euacuatio per vrinas.

Per sudores.

Euacuantia capitis.

Topica.

sitis

finis remediis auxiliandum, à venâ sectâ, cucurbitis, hirudinibus. Si flaua bilis auctor morbi fuerit, ea reprimatur: admoue oleum rosatum omphacinum. Accipe caphuræ drachmam: liquescat in vino, vt lacte scat; his conquassa albumina ouorum, cum duobus cochlearijs aquæ rosatæ, & aceti rosati: capiti cum stuppâ imponatur. Si causam ducat à retorridâ bile, vnaque, vt fit, vigiliæ premant, granum opij, & aliquid mandragoræ liquescant in oleo violato & nymphææ, cum pauco succo de citreis. Laudarem etiam cordi admoueri frigidum vnguentum, vbi [illegible] bilis ferocit: nam ita irasci ac furore incandescere, sine flammeo cordis calore eiúsve sanguine vix posse existimo. idem etiam putat Abenzoar: & Galenus vbi agit De notis calidi cordis, Si cor, ait, ad validum æstum abierit, furor & maniaca confidentia his est. Si itaque in vitali specu habitat officina iræ, procellæ ibi iam motæ componantur. Quare epithemate, si fieri possit, rectè tractabitur: accipe aquæ rosarum, nymphææ, buglossi, aceti rosati, cuiusq. vncias tres: his immacera folia melissæ: colaturæ iunge specierum diarrhodonis abbatis semidrachmam; caphuræ, & croci, singulorum grana tria: tepidè regioni cordis inferatur. Vel illinatur pectus vnguento rosato & melissato, vel anthosato, vel violato; adde quid santalorum; & caphuræ, croci, cuiusque grana quattuor, cum pauco aceto rosato. iungi potest semiscripulus trochiscorum de caphurâ Si foueri epithemate posset cor, id optimè fieret immerso sacculo, qui fabricatus sit ex rosarum rubrarum manipulis tribus, florum anthos, & melissæ manipulo; santalorum drachmâ: caphuræ granis tribus; spicæ granis duobus. Hepar etiam recreetur epithemate ex aquæ endiuiæ semilibrâ: rhodostagmatis vnciis duabus; omniū santalorum drachma; caphuræ granis tribus; aceti semuncia. Vtiles globuli linteolo infunduntur rosaceâ madenti, vel solatri, aut nymphææ cum aceto. Melancholia autem si morbū pepererit, ab astringentibus abstinebimus, ob succi crassitiem. admonebimus oleum rosatum completum: vel violatum oleum. & si ardor adsit maior, vtemur oleo de semine lactucæ, vel de floribus cucurbitæ, nymphææ, & papaueris, si vigiliæ vrgent. hæc satis humectant. Cautio adsit, vt à valido algore abstineamus: & auctor est Abincenna magis hìc humectandum esse quàm refrigerandum: nam, dicit, madorem leniùs fert cerebrum quàm algorem. Cumque validâ opus est refrigeratione, remiscebitis flores chamæmeli, inquit Abincenna. Non vtendum igitur merè frigidis. *Cautio.* Resoluentia mox succedant. sint ea initio cùm vsus eorum primùm initur moderata, ne allectent materiam meabilem adhuc. mulgeatur super caput lac, inquit Mesue; misce oleum chamæmeli cum oleo florum cucurbitæ; ita vnà humectabis. Ita oleum amygdalinum, violatum, cum lilino. Omentum tepidum agni capiti impositum commendat Alhasarabia Arabs. Commodè fouetur caput decocto maluatum, fœnigræci, seminis lini, psyllij, hordei, violariæ, cucurbitæ foliorum, salicis, nymphææ, chamæmeli, meliloti, fenarum, pauca adiectâ stœchade. Vel veruecis caput & pedes cum dictis seminibus cocta. Cottidie bis eluat caput calidè, nisi cælum æstu flagret. Si vigiliæ vrgent, adiiciemus seminis lactucæ & papaueris drachmas duas vel tres. A fotu illinatur caput oleo amygdalino dulci, ranino, vel œsypo cum lacte muliebri, adipe anserino vel gallinaceo. Inde secti catelli capiti calidè imponantur. His non iuuantibus, surgit Aetius ad sinapi. Si vigiliæ premant, quod hìc nimis frequens (vt enim Dei gratissimum donum, somnus, serpat, tribus opus est, animo quieto, anathymiasi suaui, & cerebro temperato, quæ hìc absunt) his pugnandum, vt soporetur. Refert enim Fernelius diuturnas adeò & contumaces interdum vigilias incidere, quidam vt menses quattuordecim insomnis duxerit. *Animaduersio de vigiliis.* Accipe olei amygdalini vnciam; olei violati semunciam; olei nymphææ drachmas binas: capitum papaueris albi numero quinque; seminis lactucæ drachmas binas; florum chamæmelorum pugillum; vini albi subdulcis sescunciam: misce; coque in duplici vase, ad vini exhaustionem. refrigerat, madefacit, somnum inducit citra noxam. Naribus trahat oleum violatum, vel papaueris, cum succo lactucæ. Postea totum corroboretur. & quia feruet squalidum hepar, id placet sero lactis cum cichoreo. *Ceraroborantia.* Ab vnâ aut alterâ purgatione pergemus ad ea quæ cor, cere-

brium & hepar redintegrant, offuscatum sanguinem serenant, fuliginosos spiritus exhauriunt. vt sunt, myrobalani citrinæ conditæ, conserua rosarum, adianthi, melissæ, calendulæ, rosmarini, violarũ, nymphææ, cum paullo stœchados, florũ arantiorum, radices buglossi, calami, enulæ, citricum pomum in aquâ rosata coctum dum tabescat, cum saccharo: diarrhodon, diamargariton frigidum, manus Christi, electarium è pomis, electarium resumptiuum; aromaticum rosatum, & caryophyllatum, alchermes, de hyacintho. His intabescant tria vel quatuor grana caphuræ, & vnum mosci. Accipe aquæ rosarum vncias binas; vini granatorum, vini Rhenensis, singulas vncias; his immadeant per noctē folia melissæ; sacchari crystallini adiice vncias duas: leniè coquantur, & adde conseruæ boraginis, buglossi, cuiusq. vnciam; corticis citrei conditi, myrobalanorum citrinarum conditarum singulas sescuncias; diarrhodi abbatis, electarij è gemmis, amborum drachmas binas; passularum Corinthi duas drachmas; specierum electarij resumptiui drachmam; croci grana sex; bracteolarũ auri numero quindecim: misce, fiat instar conseruæ. Robur etiam afflādum spleni emplastro: ex duabus partibus radicum capparum, & absinthij parte vnâ; bulliant diu in oxymelite scillitico; pistentur, & adde oleum rutæ & lauri, vel linum, cum cerâ: extendatur super peciam. Lauandum etiam caput: Accipe caput castrati, quod confractum bulliat in aquâ, cum rosis, violis, floribus nymphææ, buglossi, foliis salicis, singulorum semanipulo; schœnanthi & stœchados singulas semuncias: hoc caput alternis diebus madescat & foueatur: vel omni die, & pluries in die si opus sit. & si non possit dormire, addi poterunt capita papaueris & lactuca: & ad humectandum, oleum de cucurbitâ, si squalida sit temperies. Iam curandi modos claudam, si modò subiecerim quo modo transigendum cùm à rebus externis enatum vitium fuerit, vt à percussione, & maximè si à Sole æstu conflagrante. Sol suo feruore trahit & vrit melancholicum succum, dum caput torret. Seca cephalicam brachij; hinc purga; tertiò tepidâ aquâ, ex sententiâ Razis, humectetur & frigescat caput infusâ: dein oleum rosatum cum

A rebus externis si sit, vt remediandum.

quartâ parte aceti infunde capiti: ita etiam oleum seminis cucurbitæ, cum lacte muliebri, & etiam hoc naribus sorbeat. Tandem balneum tepidum ineat, aquámque multam capiti infundat. Aquam odoret rosatam, violatam: & talibus transigat. Iam ad diætam: nihil in his peius, cibum cibo incocto addere. Sit victus mediocris, non acerbus, non plenus: nam morbus ducitur, & metus est cacochymiæ. Sit cibus humectans: nimium quantum adferret is solatij. Qui autem se auertunt à cibo, ægrè curantur. Sit coctu facilis, flatus expers, non squalidus aut in æstum corpus abripiens, ne causis pletoricis caput feriat. Vtatur cremore hordei cum saccharo vel lacte; huic adde emulsionem frigidorum seminum, cum paucâ agresta. Vitulina caro proderit & agnina, pulli gallinacei, pisces saxatiles: & lactuca, spinachia, cichoreum, endiuia, asparagus: aliquid adiice anisi vel fœniculi: cerasa comedat & poma. A coriandro abstineat, & à croco. Lac calidè emulctum sine alio cibo detur manè cum saccharo. Vitet acria, vt piper, sinapi, cæpe. Sorbile aliquid aut tenerum laudat Aurelianus: quare biscoctus panis nocet. Sit panis triticeus, consusaneus. Caueat etiam à diureticis validis: nam tenue eliquant resistibili crasso. Sitim nō ferant. Zeno naturâ tristior hilarescere in conuiuio solebat: nam & lupinus aquâ marceratus dulcescit: ita cibus & potus etiam tristitiam fugant. Vtatur aquâ hordei cum succo granatorum dulcium. Tandem veniendum ad vinum album, tenue, dilutũ: nam vrinas euocat, & diuúm gratissimum donum, somnum facit, humectat corpus, ac bilis frangit ferociam. Si temperatione eget vinum, affunde aquam buglossi, boraginis, endiuiæ, cichorei, fumiterræ, vel pluuiam aquam Maialem puris vasis collectam. Vino etiam melissato & boraginato vtatur is, qui ex metu prodromo huc venit: sit tamen oligophoron. Aër declinet in frigus, sitque suauolentibus perfusus odoribus: is enim auido admittitur rictu, ex rosis, violis, nymphæâ, pomis, santalis, caphurâ, caryophyllis, iride: quædam horum etiam aquâ rosatâ coquantur, quò vapor inuadat cubile. Methodici cunctos furiosos in tenebris continendos esse dicebant. Principio iaceant loco mediocri-

DIAETA.

Potus.

Aër.

Galen ad Thrasybulum, cap. 33.

mediocriter lucido, & nullo turbore pulsato, nulla quoq. picturæ distinctione. Præcipitij facultas absit in fenestris. Auersus sit lectus ab ingressu, ne vultus vexent ingredientium: illa enim vultuum varietas auget furoris vanitatem. Oblectamenta adsint, offensio absit. Mandandum ministris vt eorum errores quodam consensu accipientes corrigant: nec tamen omnibus consentientes augeant furorem, eorum visa confirmantes: nec rursum repugnando asperent. Sed nunc indulgeant, nunc insinuando corrigant vana, recta demonstrantes, ac contrarietate quadam alienationis corrigatur qualitas. Blandisonis modulis & sonorum concinnitate demulceantur, hæc enim mentis tempestatem sedant. Sciebant id Arcades olim: ita Clineas

114. musicus iram mulcebat lyrâ: ita Dauid procellosam Saulis mentem citharâ componebat. Si quid adhuc mentis adsit, amici ob oculos ponantur, dei misericordia, diaboli astus, vxor, liberique chari. Quidam minis reuocantur, loris flagrisque commitescunt. Non sint soli, nec inter ignotos, aut quos auersantur. Balnea dulcis aquæ fundunt & exhauriunt bilem, & feruorem mitigant. Cotidie his vtatur ex oleo & aquâ. Et madescat omni ratione cerebrum vnguentis, oleis, & embrochis. A balneo vngatur pectus & spina oleo violato, amygdalino, nymphææ, adiice æqualem partem pinguedinis porcinæ. Si peruigilio fatigatur, somno stude: nam hoc grauissimum DEI donum non minima curationis pars: propina diacodium: vel sumat lac seminum papaueris, cum syrupo papaueris, vel requiem Nicolai. Accipe syrupi papaueris vncias duas; aquæ nymphææ, violatæ, lactucæ, singulas vncias: misce, detur serò. Opium etiam lacte solutum naribus impone. Habeat & pilulas familiares, quæ sanguinem ab inquinamento melancholico serenant; quæ fiant hoc modo: Accipe succi melissæ, vini aromatici, cuiusque vncias tres; aloës puluerisatæ vncias tres: madescat his succis, & ex Solis calore inarescat: ter repete perfusionem: tandem adde senæ pulueris tres drachmas; rhabarbari binas drachmas; thymi, epithymi, caryophyllorum, cuiusque drachmam; macis semidrachmam; scammonei scriptulum; croci semiscriptulum. hæ tristissimum sanguinem serenant, & opacos spiritus illustrant. Si nullis remediis placetur feritas, hæc inutiliter cuncta moliemur; potiùs vinculis coërceantur. Sed semper cautio adsit vt caueat ab his, ne in calamitatem te præcipitent: sæpe ego periclitatus sum capite apud hos. Inter Empirica commendat Dioscorides, libro de Euporistis, hippomarathri radicem & semen coctum ex aquâ, ac potum: huic subscribunt Paulus, & Aetius. Alij contenti sunt solo potu aquæ boraginis. Ego accipio serum lactis, cui infundo folia buglossi, boraginis, violas, nymphæam vel lactucam, acetosam, vel capita papaueris, cum pauco epithymo: vt eo fruatur loco potus per aliquot dies. Aliud, Florum rorismarini, boraginis, radicum buglossi, singulos manipulos; croci semidrachmam; mali cydonij vncias quatuor; vini albi clari libras duas: misce, & per diem integrum macerentur bene pistata: dein fimo equino imponantur dies quindecim in vase vitreo. dein bis aut ter distillentur. dosis est vnius drachmæ: efficax in melancholicis cunctis remedium, & tremulo in corde. LYCANTHROPIA qualis sit affectio primùm diximus. dicitur Arabibus chatrab, sumpto nomine à bestiolâ quæ sine serie certâ super aquas huc & illuc fertur: ita hi etiam stare loco nesciunt. Refert D. Schenckius ex Io. Fincelio, libro 2. Mirac. hanc historiam. Patauij lupus sibi videbatur agricola anno 1541. multosque in agris insiliit, trucidauitque. Tandem non sine difficultate captus, confidenter se asseuerauit verum esse lupum, discrimen solùm existere in pelle cum pilis inuersâ. Quapropter gladiis feriunt eius tibias & brachia, amputantque, veritatem rei exploraturi. Cognito verò hominis errore, eum chirurgis tradunt curandum, sed post dies non multos exspirauit. His singulis mensibus emittatur sanguis: & vere ad lipothymiam id fiat; nam à pleno vstoque, iamque se fundente sanguine nascitur. Victu curentur humido, balneis, & theriacâ, vbi non ita sanguine circumfluunt. manè vtatur sero lactis cum epithymo & senâ, per plures dies. Dormiat plurimum, si sit ab vstâ bile, & humidis frigidiusculis indulgeat. Cauterium suturæ coronali inuratur.

Vnctio. Somnus. Excernenda. EMPIRICA. LYCANTHROPIA. λυκάνθρ. Historia mira. Curatio.

CAPVT

Caput XIII.

De Hydrophobia, *hoc est, Aquæ metu, qui fit à morsu rabiosi canis.*

Nomen. Nascitur interdum furor à morsu rabiosi canis, vocaturq; ὑδροφοβία, hoc est, aquæ metus; alij ὑγροφοβίαν appellant, quòd non solùm aquam, sed & cuncta liquida auersentur. ab aliis cynolyssus vocatur: quibusdam phobodipsos, quòd cum timore sitiant: aliis pheugydros, hoc est, aquifuga dicitur. Tristissima certè morbi calamitas, quæ hominem rabie, siti, & aquæ formidine exanimat. *Definitio, & eius explicatio.* Est autem hydrophobia phantasia deprauata, dependens ex intemperie calidâ & siccâ venenatâ principum partium, maximeq; cerebri, quâ, peculiari ratione veneni, homines liquida omnia fugiunt & horrent, causam ducens ex rabidi canis morsu, sanguinem inquinante. Dixi dependere ex calidâ & siccâ intemperie venenatâ: est enim morbus totius substantiæ: quòd talibus solùm remediis cedat, quamuis sub calidâ & siccâ intemperie consistat. Dixi principum partium: nam plurimæ partes hîc in vitio videntur esse. Democritus neruos hîc affici dixit: Asclepiadis autem sectatores membranam cerebri: alij diaphragma. Artemidorus Erasistrati sectator, & Artorius stomachum culpam agnoscere: plurimi tamen capiti vitium hoc ascripsere, maximè cùm iam mens fuerit alienata, cùm & antea notæ plurimæ futuri mali per faciem efflorescant. *Miratu.* Dixi eos peculiari ratione liquida horrere: nam ea est vis huius veneni, vt vel metuenda sibi quædam simulachra in illis videant: vel quia maximo fastidio madoris (in quo tamen medela esse deberet intemperiei huius) tenentur. miserrimum profectò morbi genus, quo æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quod autem in aliis venenatis morsibus calamitosis, peculiares quædam symptomatum immanium ideæ non æquè eluceant, in causâ fortè est horum ferocia; quòd priusquam eò deueniatur vt partes principes ita in suam naturam vertant, homines occumbant à pernici vi. Quin venena illa biliosum sanguinem, aut pituitosum, vel purum putumque sanguinem tum spiritus inceßunt, eoque celeranter ad internecionem belligerant. Sed hoc canium, lentum venenum cunctatiùs serpit, & melancholicum potiùs analogiâ ferit; hinc non se prodit, nisi traiectis partibus principibus, potissimumque cerebro, vbi prauum in liquidis simulachrũ iam tunc fingit. Quanquam auctor sit Theodorus Priscianus, hydrophobiam etiam ex serpentium morsu euenire. *1 Euporist. 1.* *Causa.* Causa huius mali, vt dixi, est virus perniciosum, quod in rabidi canis saliuario humore stabulatur. Est autem illud calidum & squalidum, venenatum, & contagiosum, quod per arteriolas facilè toto se corpore fundit: adeò vt, si Galeno fidimus, eius sola saliua corpori aspersa id venenum spargat. *6. Loc. aff. 5.* Puto tamen, tactu saliuam non lædere illæso corpore, modò ilico vrinâ aut salsâ ab aquâ abstergeatur. *Historia.* Quosdam læsos rabidi animalis vnguibus fanaticos euasisse testatur Aurelianus. ita refert quendam læsum parumper à gallo gallinaceo pugnante, in rabiem incidisse. Aliud exemplum narrat sartricis, quæ cùm chlamydem scissam rabidis morsibus farciendam sumeret, atque ore stamina componeret, & linguâ pannorum suturas lamberet assuendo, quò transitum acus faceret faciliorē, tertio die rabiosa est facta. Quare quidam etiam putant, ex aëre, canis halitu inquinato, hanc luem contrahi posse. Alij poculo eodem, quo æger bibit, si quis vtatur: aut si ab ægro attentati cibi degustentur. Attamen si sanguinem emiserit lacera cutis, in eo propriè se condit hoc veneficum seminarium. *Signa.* Iam de signis. Cùm quis iam iam morsum accepit, nihil magni sentit mali: cōtraria prorsus euentu ac in aliorum venenatorũ animalium morsu. Quare vbi canis momordit qui in suspicionem rabiei venit, accuratè perlustrandum num postea homo reddatur cogitabundus præter morem, necnon an vanâ imagine perfundatur cogitatio. Ita si eueniat, ac longiùs si cessant remedia, his tunc noctu somnus violatur, familiares vitant, ferino aspectu secum mussitant, lucemque splendoremque fugiunt: nam iam tunc germen veneficum bibit cerebrum, vnde mox, vt ait Thucydides, * ἐξ ὀλίγου πολλά. Deinde præcordia anxiè premuntur, ita vt stare loco nescius, furibundus huc illuc ruat facie rubrâ,

*ex paucis multa.

ubiâ, cum sudatiunculâ. Hinc incipiunt ὑδροφοβεῖν, hoc est, aquæ conspectæ metū ncurrere: & tunc, vt loquitur Theodorus Priscianus, passio eos plena possedit, cùm quantū in desideranda potione acceßerit desiderij, tantum timoris in accipiendâ generatur. Vel enim abominatur & nauseat id liquida, vel in eis horrenda simulachra conspicatur, aut canem ibi latere putans, formidine tactus in clamorem erumpit non sine horrore. Tandem cùm altiùs irrepsit venenum, partesque principes tractat, tunc in his omne rationis lumen extinguitur, ac fanatici euadunt, vereque mente exuuntur, suos contubernales agnoscunt, mordent, latrant; nam canes se existimant, gonorrhœa alij tentantur. Aquam & specula fugiunt: conuelluntur extremæ partes, singultiunt: sunt qui in epilepsiam abripiuntur, qui dein fanatici redduntur: sitis inexhausta, sudores frigidi, syncope, mors. Dioscorides fatetur tunc esse malum inexpugnabile cùm de aquâ terentur demorsi: cùm nimirū allatā aquā horrent, ac latratu astantes terrent: & si diutiùs aqua adsit, tremunt, sudant, deliant, ac lipothymiâ tentantur. Sed interim latet num rabiosus fuit qui momorit canis: quid tunc agendum? Accipitur mica panis, admouetur vulneri, ac eius sanie tingitur: ea vorata à sano cane, si ei interitum non intulerit, rabiei expers fuit qui morsum intulit. Imò sanus canis plerumque talem auersatur micam: nā canes odorati excellunt. Domicellæ etiam arceant catellos suas ab vsu aromatum, hæc enim canibus rabiem accersunt. Scribit Plinius Columellam auctorem esse, si quadragesimo die, quàm sit natus, castretur morsu cauda, summ úsque eius articulus auferatur, sequenti neruo exempto, nec canes rabidos fieri. Canem autem rabidum occurrentem ita agnosces. hi immemores cibi & potionis perseuerant, truces oculi scintillant, demissis auriculis ac caudâ linguā terunt, spumam ore voluunt, vmbræ suæ latrant; iterumque latratu/ expertes anij currunt, ac in cuncta obuia morsu feruntur, incerto oberrantes cursu, & quasi nutubantes ebriorum more, modò dextrorsum, modò læuorsum, ad humum depressum talis canis gerit caput ac ad latus contrarium, blandi est ore, ac linguâ exertâ nigricante, & sanies naribus manat, sani canes eum fugiunt. Priusquam autem hos rabies inuadit, tristes sunt; & in quiete, quasi ex cursu anhelosi. Huic passioni canes obnoxij viuunt qui se saturant carnibus animalium quæ pestilentiâ aut fulmine, aut venenatorum morsibus interierūt, & qui verminosâ esca vescuntur, ac putidam vnà aquam lambunt; & is qui morsus fuit ab alio rabido cane. Ad prognosin venio. Hi homines fiūt plerumque enecantur. Si spacio inualuerit hæc insania, medelæ est expers: hoc est, cùm mente exutus aquam metuit. Quamuis Eudemus, citante Dioscoride, quendam euasisse asserat; & Themisonem medicum: quem tamen non demorsum, sed ab amico hydrophobo ita affectum fuisse asserit alios prodidisse. Sed & ipse Dioscorides ita loquitur, *ὁ ἂν αὐτῦ κίνδυνον ἀπαραίτητον ἐστι εἰ μὴ πολλοῖς χρήσαιτο τοῖς βοηθήμασι. Tamen in pauois initio, cum nondum partes principes peruasit venenum, aliqui curantur, vt euenit illi philosopho apud Aetium, qui initium dedit prouerbio, Quid cani cum balneo? nam hi elleboro curari possunt, aut phlebotomiâ, vt mox dicemus. hi sunt qui se in speculo adhuc agnoscunt: nam huic, inquit Abincenna, nondum periit salutis spes: nam nondum ita demersam cerebro vim veneni denotat, quin elui possit. Variè autem aquæ metus superuenit. quibusdam à decimo quarto die postquam demorsi fuere: aliis à quadragesimo, aut sexagesimo: aliis post sextum aut septimum mensem: tanta enim segnitie repit malum, vt rarò se prodat ante vigesimum diem: & plerumque à trigesimo die. Quin septem annis tegitur hæc pernicies, inquit Paulus Æginета: Galenus aliquos post sextum & & octauum annum à morsu eò venisse narrat: Albertus post annum duodecimum quosdam sensisse tandem hanc iniuriam: Guainerius quendam refert elapsis octodecim annis in hydrophobiam incidisse, ac intra diem tertium obiisse: cùm malum post decimum octauum annum eo tempore se aperiret, cùm vmbram sorbi arboris transiret. Nam ferunt, si quis sub sorbo arbore iacuerit qui aliàs demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiem verti. Quare quamuis hoc venenum diu latitet, cùm tamen se aperuit, celeriter

Prognosis.

* *Hoc est, inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis vtatur auxiliis.*

Quando incipiant aquam metuere.

Tract. De venen. cap. 12. De morsu rabidi canis.

enecat, fraudatis potu ægris, adeò vt quidam intra triduum moriantur ab obortâ hydrophobiâ: vt exemplis id prolixè demonstrauit diligentissimus & doctissimus *Decem lib. morb. 10. lib. 28.* meus Forestus. Lentum itaque adeò cùm sit in quibusdam hoc malum, antiquis ob moram ignotum fuit, ita vt nescuerint à vulnere rabidi canis illud euenire. Nam *8. Histor. animal. 22.* vsque ad tempora Aristotelis morbus hic in homine nondum innotuit: quare idem asserit, hominem solùm commorsum à cane rabido, à rabie non occupari. Et *8. Symp. 9.* Plutarchus ex sententiâ Athenodori medici affirmat hydrophobiam morbum nondum fuisse tempore Asclepiadis: is tempore Pompeij vixit. Hippocrates nusquam eius meminit, nec Nicander qui sub Attalo vltimo rege Pergami vixit. Nec me mouet Aurelianus, qui certè incommodè eius antiquitatem probat. nam Ouidij tempus, qui paululum ab Asclepiade vixit, nullum adhuc nouo malo remedium nouit:

—— nam, dicit, medicina
Nec formidatis vlla medetur aquis.

Serius aut citius symptomata elucent, vt fuerit aër calidior, temperies corporis, venenum prauius, grandius aut rectius vlcus, vt corporis cacochymia ad putredinem aptior; venarum, arteriarum, omniumque ductuum amplitudo vel strictio. Conclusum nec paruum vulnus plus periculi habet, quàm amplum, vnde laxare se virus potest. Sed, vt hoc iterum, cùm ad hydrophobiam deuentum est, non redeunt. quanquam non despondet curationem Abincenna, modò se adhuc agnoscant in speculo: qui istis per valentes purgationes *Curat. e. Prophylactica ne hydrophobi euadât.* redintegrari mentem posse putat. Iam ad curationem veniamus. Aër cubiculi sit calidus & lucidus, quò foras se vertant spiritus & sanguis. Et ob eandem causam vitet somnum, quousque vis veneni *Victus.* sit exhausta. Edat arantia & citrea mala; & his cibi condiantur, vt etiam tormentillâ, pimpinellâ, calendulâ, boragine. Caro sit vitulina, veruecina, gallinarum, & talium. Caueant astantes ne comedant reliquias ciborum degustatorum ab his hominibus. Vitetur inedia & satietas; vt enim hæc vires deiicit, ita illa suâ copiâ ad cacochymiam & focum veneni facit. vrinalia cibis remisceantur. In primis curandum vt aquam bibat: & si iam metus prælndia adsint, tegatur poculum, vel tubulum habeat, vnde bibat æger. Demorsus ilico generosum vinum hauriat, & cæpas comedat; ea enim dissipant seminaria venenata. Poculis indantur folia pimpinellæ, & cacumina cum floribus calendulæ. Familiaris potus sit vinum oligophorum, vel iulabium ex syrupo citreorum, cum decocto acetosæ, vel hordei. Laudat Dioscorides vinum & lac, cæpas, allium, aromata: nam dicit, diu hæc vires suas fundunt per corpus. Comedat cancros; & olus ex cichoreo. Scribit Matthiolus, demorsos in tetturiâ abstinere integro anno à contactu ligni corni, & sanguineæ virgæ: nam si hæc ligna manibus eorum incalescant, ilico rabie exagitantur. Ita habendus in victu: nunc remedia perlustremus. Si ilico abstergeatur vrinâ sanies spumáve aspersa, nihil magni metus erit: nec *Remedia.* enim fomite aut contactu omni lædit: sed maximè si morsu elicitus sanguis, is spumâ aut sanie tangatur: ille enim focus mali. Attamen spuma leuiter contemni non debet: nam refert Galenus, eam inficere: & Matthiolus duos vidit solâ spumâ infectos. Plinius scribit, tantam vim mali esse, vt vrina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè vlcus habentibus. Demorsis maturè remediandum: nam ob cunctationem moriuntur: pauci alioqui perierunt. Argumento est Baldus Iurisconsultus: is à catellâ labium perstrictus, cùm rabie eam nesciret, & ob exiguitatem negligeret vulnusculum, quarto mense fanaticus interiit. Non secetur in morsus principio vena: sed fit aluo libera. si non spontè feratur, da mannam cum diacatholico, & syrupo rosato laxatiuo: fiat instar oxiatæ: sumat cochlearium ante cibum. Alia aluiflua pharmaca absint incunte morbo, vt & phlebotomia, ne intrò trahatur venenum. Sed eunte curatione, si citiùs quàm par est vulnus coaluerit, tunc si plethora adsit, phlebotomia; vel si cacochymia fœdârit, pharmacia locum habet. Nostri, iam iam demorsos, antequam hydrophobi euadant, ter in Oceanum mergunt. Multa remedia quæ tuentur à pauore aquæ prodit Plinius libro vigesimo nono, capite quinto: sed non omnibus fidendum; publicis potiùs standum. Tale est illud

Æschrionis remedium. illud ex cancris fluuiatilibus, quo vtebatur Æschrion Empiricus, præceptor Galeni & conciuis, medicamentorum peritissimus senex: huius meminit Galenus vndecimo simplicium libro, hoc modo: Patella erat ænea rubra, in quam impositos cancros viuentes hactenus vrebat, donec in cineres abirent, vt facilè ad læuorem redigi possent. Hic Æschrion semper hoc in ædibus habebat medicamen, tempore æstiuo vrens cancros post ortum Canis, quando Sol in Leonem transisset, Lunâ decimâ octauâ. Cottidie dabat hos cineres, vsque ad diem quadragesimum mensurâ magni cochlearij, inspersos aquæ. At si non protinus ab initio, verùm aliquot post dies à morsu curam cœpisset, tunc cottidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum verò vulnus emplastreum applicabat medicamentum, quod ex pice Brutia, opopanace, acetoque conficitur: habens picis libram, aceti acerrimi vnum sextarium Italicū, opopanacis verò libras tres. Asserit Galenus, neminem vnquam mortuum esse, qui hoc antidoto rectè fuerit vsus. Et dicit Galenus, fluuiatilium cancrorum cinerem, substantiæ totius proprietate contra rabiosorum canum morsum efficacem esse, eumque tum solum, tum cum gentianâ & thure multò præstantiorem. Thuris sanè vnam partem esse oportet, quinque autem gentianæ, porrò cancrorum decem. rarò enim, inquit Galenus, aliter illis vsus sumus vsi. Dioscorides in quaternos cyathos meraci vini, bina cineris cancrorum cochlearia, vnumque gentianæ conijcit: hæc in polentæ dilutioris modum subacta, quatriduo exhibet potu. In principio hoc remedium dabat. Sin ab illato morsu, bini ternive dies fluxissent, à triplicato pondere curationem auspicabatur. Commēdat Aëtius bitumen Iudaicū Asphaltites, drachmæ pondere ex aquâ potum: quin eos qui iam primùm pauorem aquæ incurrerent, hoc curari asserit.
8. Lib. 4. Plinius commendat cynorrhodi, hoc est,
25. lib. 3. syluestris rosæ radicem. vnicum, inquit, remedium oraculo quodam nuper repertum: nam demorsi militis mater monita in somno, vt radicem cynorrhodi mitteret filio bibendam: casuque accidit, vt milite incipiente aquas expauescere, superuenerit epistola orantis vt pareret religioni, seruatusque ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentauit. Insanabilis, inquit Plinius, ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pauorem aquæ adferens. attamen ante Plinium, Celsus & Scribonius multa remedia prodidere: vel his cunctis ille cynorrhodon prætulit. Quidam accipiunt radicum gentianæ drachmas duas, astacorum fluuiatilium in furno combustorum drachmas tres, terræ sigillatæ semunciam: præbent horum drachmam ex decocto astacorum; hoc sæpe. Aëtius ne seminaria venefica materiam sibi analogam corrumpant, arceaturque corruptionis promptitudo, laudat decoctum oxylapathi potum: nam etiam vrinam cicri inde afferri, & id salutiferum esse: atque idem decoctum vulneri imponit. Celebrat Scribonius Largus mirabile antidotum Apuleij præceptoris Celsi, & alij alia: verùm cùm theriaca cuncta ferè accipiat quæ illa, hac viendum potiùs suadeo ex decocto astacorum, vel gentianæ, aut acetosæ, pimpinellæ. Poterit gentiana & theriaca infundi in aquam vitæ, vt cottidie sumat cochlearium ex decocto oxylapathi & pimpinellæ, vel ex infuso calendulæ diluto. Dum ab impresso morsu ira de internis cura peragitur, simul ex vlcere omni arte prolectetur venenum: & diu & multum effluat sanguis: nam omne à cane vulnus diutiùs patere debet, etiam si suspicio absit rabiei. à rabioso autem quod est, ante quadragesimum vel sexagesimum diem non tutò obserabitur, aspersо cinere ficulneo si conniuet. Ilico scarificato vulneris ambitu, diductoque, si conniuet, vulnere, cucurbita magna imponatur, mox vino calido eluatur & abstergeatur locus. Nam hic maximè opus est chirurgiâ. quin vulnus amplius reddatur, resectâ per ambitum carne lacerâ, ne ante tempus coëat vlcus, fluatq. pleniùs sanguis, & dein scalpello altiùs adacto, subinde cucurbitis amplius tentetur. Mox vratur ferro, tam altum vt seminaria venefica absorbeat, modò nerui & tendines id non impediant. Si ferrum reformidat, fiat id vnguento rosato cum sublimato; & butyro eschara illinatur dum decidat. Studendum vt quàm primùm crustâ se exuat vlcus, & cottidie præcipitatum tunc vlceri inferatur: nam arcet coitum, & venenum extrahit. Vel misce præcipita- *Vlceris cura.*

tum tractoriis vnguentis aut emplastris, & interdum inferatur vulneri, nihil enim potentiùs extrahit virus ab alto. tegatur vlcus brassicæ folio butyro illito. Alij sinapi soluto in vrina vel aceto lauant & fricant locum, & pannum duplicem eo madentem vulneri imponunt. Alij accipiunt alliorum radicem mediam, cum semuncia theriacæ & fermenti, & semipugillo melissæ, & marrubij fœtidi, omnia pistillo comminuta superponuntur. Quidam erucam cum butyro & sale coctam imponunt. nonnulli fimum equinum coquunt in acri aceto, & imponunt. Pix etiam liquida cum sale & euphorbio imponitur. & pili eiusdem canis vulneri impositi remedio sunt. Sed fidissima & optima inter præsidia est theriaca, in aquâ vitæ vel generoso vino soluta, & diu parti afflicta, sic vt cruor manet, illo abstersо, linamentis eodem medicamento madetibus impositis, mox superpone allia vel cæpam cum sale & terebinthinâ tritâ. Sed cautio adsit in cauteriorum impositione, vt, vbi morbi principium (quod varium est, duorum, quatuor, & plurium dierum) præteriit, à cauterio pax fit: nam altiùs iam se insinuauit venenum: scarificabimus tamen, & siccantia euocantiaque imponemus, & phœnigmos, & quæ vesicas efferunt. Optimè facit & per se caprifici liber, inquit Scribonius, contritus & impositus vlceri: item laser per se. Sed, inquit Dioscorides, si hæc interna auxilia primis diebus prætermissa fuerint, nec scalpro carnem circinare nec vrere oportet: non enim quod iam transiit in viscera satis euocare poterit: frustra itaque doloribus corpora prosternemus. Tunc potiùs validè corpus purgetur elleboro, & ante & post quadragesimum diem sæpiùs: nam hydrophobas quosdam sanauit hoc pharmacum, cùm iam iam pauor aquæ illos tentaret (nam nemo seruatur iam cùm insedit omnino aquæ formido) & cibis acribus indulgeat, & sudores eiciat. Itaque cùm hoc periculum heibescere incipit, necdum adeò titubet æger, quin se adhuc in speculo agnoscat, id periculum non nisi periculo vincitur. da extractum ellebori, cum extuso liquore cæpæ, in quâ, cineribus obruta, theriaca coxit: cùm extunditur liquor, adiice aquam pimpinellæ vel cardui benedicti, adiice quid confectionis hamech: nam præcipue hoc in malo opus est deiectione, vomitu, & sudore. Balnea etiam venenum deiiciunt: in eo desudent aperto vlcere, donec vires ferunt, & dein meraco vino excipiantur; hæc per triduum si fiant initio vlceris, tutus erit. Si autem, dum interna optimè curantur, ante tempus carne vestiat vlcus, expediet, ex sententiâ etiam Dioscoridis, iterum diducere aut inurere vlcus. Sed cùm iam coiit iusto tempore, hoc est, post quadragesimum diem, vult Dioscorides locum adhuc regendũ esse e malastro quod è salibus conficitur: nec multo pòst sinapismo vtendum esse. Si itaque iam aquam metuit, suasore Celso, proiiciatur nil tale cogitans in piscinam non præuisam, & modò mersus bibat, modò attollatur, vt inuitus aquâ satietur; ita sitim & aquæ metum eluet. Cautio adsit, ne fatigatum corpus, à frigidâ aquâ, conuellatur: quare à mersione, ilico in oleum calidum demittatur. Mirandam historiam refert Philostratus in vitâ Apollonij Tyanei: Rabiosus canis adolescentem momordit, qui mox in caninos deflexit mores. latrabat, sedebatq́. vt canis, & ceu quadrupes gradiebatur, manibus tanquam pedibus vtens. iamque dies triginta hoc morbo laborabat. Apollonius ciuibus præcepit vt canem inquirerent qui momorderat. illi negabant se canem vidisse, quòd extra mœnia morsus fuisset adolescens. O Damis, inquit Apollonius, is canis albus est, villosus, custos ouium, magnitudine amphilochicis canibus æqualis. Stat tremebundus iuxta fontem, aquam cupit, & timet, ipsum ad ripam ducite, & immurmura auribus hoc tantùm, quòd à me vocatur. Adductus canis eiulans ad Apollonij pedes procubuit. iussit morsum vt lamberet. Rediit adolescenti mens, parentes & amicos agnouit, & ex flumine aquã bibit: nam remedium rabiei est aqua, si eam attingere rabiosus audeat. hæc Philostratus. Narrat Aëtius, si hydrophoba semel tantùm ex coagulo catuli comederit, statim eũ inuadere aquæ cupiditatem. D. Iulius Palmerius scribit se omnes qui iam aquam timerent, & rabidi essent (modò nõ vltra tres paroxysmos durasset morbus, & morsus factus in capite, aut facie aut collo non esset) hoc illos antidoto feliciter curasse:

Cautio in cauteriis.

Iam hydrophobum curatio.

Historia. 6. lib. 18.

curasse:

curasse: Accipe foliorum rutæ, verbenæ, saluiæ minoris, plantaginis, foliorum polypodij, absinthij vulgi, menthæ, artemisiæ, melissophylli, betonicæ, hyperici, centaurei minoris, omnium æquale pondus: fiat puluis. dosis est duarum vel triũ drachmarum cottidie, cum duplo sacchari, vel ex vino, aut pomo, vel iusculo, aut ex melle, & in formâ tabulari, sumpta ieiuno stomacho, & horis tribus ante pastum. & puluerem hunc vulneri inspergit. Idem ait Fernelium de pimpinella scripsisse, eam ad præcautionem facere, si eius folia sumantur. hoc habuit ex Regis Galliæ venatoribus, qui, demorsis à rabidis canibus, cottidie folia aliquot exhibere solebant, idque vnicum iis esse medicamen prophylacticum. Scribonius Largus refert quendam barbarum naufragio Cretâ appulsum hydrophobas curasse etiam cùm lassatus edebant, spasmoque vexabantur, sinistro brachio alligata hyænæ corij particula, panno illigatâ. id, inquit, ego pro magno munere accepi à Zopyto legato inde misso, hospite meo. Theodorus Priscianus chalasticis admotis iuuat pectus & stomachum. Idem ceratario ex mastice & nardino oleo. Caput foueatur decocto anethi, chamæmeli, betonicæ. Vrinalia præberi vult Abincenna, adeò vt ad cantharidum vsum vrgat, dum sanguinem mingat æger. Hæc credo aptissima & optima esse ad huius mali profligationem.

CAPVT XIIII.

De MEMORIÆ *detrimento: & quo modo ea sit firmanda.*

MVSIS sacrum caput iam aggrediamur, ac de * Mnemosyne Musarum parente, ac Iouis amasia agamus. Antiqui ex tribus quas statuebant Musas in templo Delphico, Mnemen, id est, memoriam, tanquam imaginationis sacrarium & conceptaculum, maximam posuere. Etenim ruant ac soluantur omnia ingenij ornamenta necesse est, nisi hæc memoria in præsidiis excubet: nam quibus hæc non arrisit benignâ venâ, hos perpetuis inscitiæ latumiis damnauit Iupiter. Hæc enim eruditionis ταμεῖον: & oportet eum qui ad palæstram literariam tendit, μνημονικὸν εἶναι, hoc est, potestate retinendi pollere. Necessarium itaque vitæ bonũ memoria, & thesaurus scientiæ ac lumen. Attamen res ex omnibus animi partibus maximè fragilis, in quam primùm senectus incurrit, sæpeque, vt Plinius inquit, tentat deficere vel quieto corpore & valido, somnoque serpente amputatur, vt inanis mens quærat vbi sit loci. Ictus lapide oblitus est literas tãtùm. Ex præalto tecto lapsus, matris & affinium, propinquorumque cepit obliuionem. Alius ægrotus seruorum etiã: sui verò nominis Messala Coruinus orator. Talia refert & Valerius Maximus, & Fernelius. Miranda alioqui hæc splendida homini insita vis memoriæ, quæ reuocat atque exhibet vetusta, ac acta puerorum in digitos mittit, hesternorum sæpe oblitis. Quod quæris, altiùs se sæpe illatebrat & recondit, mox aliud agenti reddit se, atque postliminio ludens se offert. Hanc admirans Tullius, inquit, An sit animus ignisve, nescio, nec me pudet, vt istos, nescire, quod nesciam: quicquid sit, iurarem esse diuinum. Augustinus dicit memoriam esse animum: modò ventrem vocat animi, cuius aula sit ingens, & opidò quàm admirabilis: modò memoriæ cauernas nuncupat, nunc antra, vel etiam sinus. In quibusdam animalium hæc propè est nulla, ceruario quamuis in fame mandenti, si respexerit, obliuium cibi obrepere aiunt, digressumque aliud quærere. Ita inter homines quidam mirè obliuiosi, quidam memoriæ tenacissimi. Seneca hac ita excelluit, vt duo millia nomina recitata ordine referret: ducentos etiam versus, ab vltimo incipiens recitaret. Cyrus in exercitu penè innumerabili, omnium militum nomina tenuit. Mithridates duas & viginti linguas calluit, & totidem iura dixit. Themistocles anno vno Persicam linguam didicit. Theodectes versus quàm plurimos semel auditos ita reddidit, vt pars nulla subsultaret. Cyneas Pyrrhi legatus, postero die quàm Romam venerat, vtriusque ordinis viros nominatim appellabat. Carmades quidam in Græciâ, quæ quis volumina in bibliothecis posceret, ea legentis modo narrabat. Cæsar simul scribebat, legebat, dictabat, & audiebat. idẽ prodit de Adriano Imperatore Spartianus. Ita summus

7. Natur. hist. 24.

1. Lib. 6. in patholog.

De se ipso praef. lib. Declam.

Quiex celluerint memoria.

Causæ memoriæ. DEVS variè in hominibus hanc potentiam micare voluit. In sensu enim principe DEVS simulachra inseuit: princeps autem sensus in quibusdam mollior & dilutior habetur: in quibusdam rigidior. item aliis in motu est, aliis quiescit; ita simulachra in eo condita imitantur eius conditionem. hinc illa memoriæ varietas. Desultoria & fragilis in paruulis memoria est, ex iugi motu; in constanti adultaque ætate firma & tenax. Sicuti verò in profluentem impressus signatorius annulus, imprimit nil obsignatque, ita illorum memoria conseruare nil potest, qui agitationis fluxu raptantur continuo. Et in iis ferè memoriæ nulla vis, quibus duriusculi & inflexibiles sensus: qui enim fiat vt annuli impressionem accipiat lapis? Etiamsi ferè fatear (quod in consolatione probat Boëthius, & quidam Platonici non negant) à sensibilibus non imprimi formas in animâ, tanquam à sigillo in cerâ: verùm sicut sunt in animâ naturales substantiæ vires, intellectus, ratio, imaginatio, sensus, ita rerum quoque cognoscendarum rationes educit. Quodsi attentiùs meditatur, & diutiùs idem, in hoc ipsum se valentiùs confirmat, idque est meminisse. Quin auolans anima è corpore, memor est actorum, si Platoni credimus, qui asserit sese internoscere animas hic quæ iunctæ fuerant cognitione. Si formæ, inquit Plotinus, residerent, cõsideratione ad reminiscendũ nequaquam indigeremus. Spiritus conglutinat animã & corpus, hic quoquouersum fusus, euehit animæ vires. Quin sensuum picturas suscipit: nam hæ in animæ substantiã primò figi nequeunt, quia incorporea. Sed ipsa anima in spiritu vt in terso speculo ideas intuens, de obiectis iudicat. hoc iudicium, sensus perceptio dicitur. His similes species sed multò lucidiores anima suâ vi in seipsa fabricat: hanc conceptionem phantasiam vocamus, hæc in temperato cerebro diu cõdit se: &, cùm opus est, euocatur animi imperio ad sensum cõmunem, quæ phantasiæ præest, ex quibus excitabula speculationis oriuntur, quæ ita educta, suggerunt intellectui quæ olim sensu percepimus: vt picturæ antiquas res referunt. Quicquid sit, ait Tullius, iurarem diuinum. Quid obsecro te, terrãne tibi, aut hoc nebuloso, & caliginoso cælo, aut sata esse, aut concreta videtur tanta vis memoriæ! An capacitatem aliquã in animo putamus esse, quã tanquam in aliquod vas, ea quæ meminimus infundantur? Absurdum id quidem: qui fundus, quæ tanta capacitas intelligi potest? an imprimi vt ceram animum putamus? & memoriam esse vestigia singularum rerum in mente? & quæ possunt esse verborum, quæ rerum vestigia? Sed satis sit hæc inuitile in lyceo philosophico; ego interim Pæoniam familiam deserere nolo, & receptam in ea antiquitùs sententiã amplectar, quæ medicis rebus (cùm ea corpori proximas causas accommodet) accommodatissima, cerebri temperiei aut habitui memoriæ felicitatem & titubationem ascribat. Est autem reminiscentia felix, facilis promptaque peruestigatio, ex perscrutatione, imaginis quæ aliàs inhæserat. fit enim ex imaginatione memoria, huiusque est conseruatrix. Acceptas enim ideas ab imaginatione condit in thesauris, quas dein promit, si præsto sint: sin confusæ, per euolutionem reperit, hoc est, per reminiscentiã. Quare memoria singularium est repetita phantasia. De hac vt labefactatã hic agimus, hoc est, de memoriã quæ læditur per se, & non per aliud: nam in phrenitide per se non læditur memoria, sed propterea quia imaginatio & cogitatio ibi percelluntur. *Allusio.* Affectã memoriã, inuiolata perseuerasse imaginatio potest, & contrà: cùm verò horum medius dux ratiocinatio violatur, vnà & imaginatio, & memoria affliguntur. Sed in per se afflicta memoria, illa titubat, suique officij immemor reddita, obliuium parit. Iam ad causas venio quæ suo munere memoriam exuunt. CAVSAE MORBIFICAE. Valet memoria ex probâ cerebri temperaturâ: nam vt scribit Hippocrates, *De diæta.* Cùm in corpore pars ignis siccissima, & aquæ humidissima æquè temperantur, in eâ temperie anima memoriosissima efficitur. Nam ita ignis nutrimenti non indigus, haud vagatur: nec aqua motus egens, multùm leuatur. *Senilis iuuenta.* Quase senilis iuuenta præcoxque ingenium minimè laudandum, in quo aëreum potiùs quàm aquulentus mador exundat: quod, vt inquit Fabius, quicquid potest protinùs ostendit. Non est hæc vera solidaque vis, nec penitùs immissis radicibus nititur, vt quæ summo solo sparsa sunt semina, ce-

leriùs

10. De Republ. & in Legibus, & in Epist. & Plotin. lib. De animæ immort.

triùs quidem se effundunt, & ante messem herbulæ cassis aristis flauescunt: ita hi Dareti & Entelli, triarios de ponte excussisti. Sed audiamus prudentissimum Platonem de memoria disserentem: Cùm, inquit, alicuius in animo cerea effigies illa, profunda & multa, lenisque & probè subacta est, quæ per sensus influunt in hoc insculpta quod Homerus animæ cor vocauit, ceræ hanc similitudinem intelligens, utpote pura signacula & funditus insidentia, diuturna fiunt. Hi homines ita facti dociles sunt & acuti, & memores, & sensuum simulachra non commutant, vnde et vera opinantur. Nam cùm sint ea in amplâ & pellucidâ regione, velociter distribuunt, diuiduntque in propriam effigiem singula: & hi sapientes dicuntur. Sed quando densum est alicuius cor, vel cùm lutulentum, nec ex defæcata cerâ, vel molle nimis, vel durum, non rectè omninò se habet. Nam mollis nimiùm cera, celeres quidem ad percipiendum efficit, sed eosdem obliuiosos: dura verò contra, diu memores, sed tardos ad percipiendum. Et qui densam & asperam lapideamque & terream, vel fœculentam habeant ceram, obscura simulachra continent. obscura quoque qui duram; profunditas quippe non deest. Obscura præterea quæ molliorem, nam ex confusione facillimè euanescunt. Quodsi præter hæc inuicem etiam congesta sint, ob sedis ipsius angustiam, si quidem exigua sit animula, obscuriora quoque illis simulachra fient. Hi cùm quid vident, audiunt, aut cogitant, quia singula singulis mox reddere nequeunt, tardi sunt: nam aliud pro alio, cogitando decepti incipiunt. hæc magni illius philosophi sententia. Galenus scribit obliuium nasci ex fluxâ cerebri substantiâ. Quin asserit violari memoriam vel à solo frigore, vel cum humiditate, vel cum siccitate. Quare falluntur qui putant tantùm à frigore memoriam lædi. Vt enim enitescat memoria, opus est simulachrorum receptione, & tutela. Quare memoriæ studebit calor, & siccitas: nam tenuatur cerebrum caloris potentia, hinc facilè admittit imprimenda: & stabilitas est à sicco. Igitur in læsâ memoriâ, aut simulachra non excipiuntur ob crassitiem cerebri, quæ illi est à frigore simul cum siccitate; aut suscepta non hærent in fluido cerebro. sunt enim duæ memoriæ virtutes, citò recipere, & constanter retinere. Quare cùm tenuitas cerebri potissimùm fiat a calore: stabilitas autem à sicco: hæc robur ei adferent. At algor & mador bellum ei inducent. Vnde apud Cæcilium in Epiclero, Itáne Antipho proflua fide, itan' est immemoris, itan' est madida memoria? Quòd autem pueris, quamuis humidis, memoria est, id, inquit Abincenna, quòd animi motibus plurimis non distrahantur, nec eorum conuellitur cogitatio. *6. Naturalium.* adiicit Thomas, simul ob motus vehementiam: nam quæ admiramur, meliùs adglutinantur memoriæ, omnia autem noua & insolita mirantur pueri. Vt autem primariam vim obtinet caliditas, tenuando, ad memoriæ fabricam, & secundam siccitas; ita ad lædendum primas partes habet frigiditas. an non timentibus excutitur memoria, ob frigus stringens, & vestigia arcens? Secundum autem locum ad memoriæ debellationem obtinet humiditas. nam in humido cerebro multi spiritus commeantes, sese, tanquam circuli in aquâ secant. quod etiam fieri posse non nego in siccis cerebris, si sint biliosa, propter spirituum mobilitatem. Quare leuiter à madore affligetur memoria. Humor autem in vitio erit copiâ, aut qualitate: vt si crassamentum quoddam gerat, vnde spiritus cerebri densescant, & substantia cerebri combibetur. Vetus etiam abscessus offendere poterit. Quare frigus suâ vi, aut mador per se memoriæ iniuria erunt. nam frigus in causâ est ne designari & exprimi rerum formæ possint, sed quasi frustrantur, & desiliunt plagæ. at humiditas in causâ est, quòd non retineantur initæ imagines & quæ haustæ fuerant. Quare Galenus, *1. Loc. aff. 13.* ad animi ignauiam inferendam, primum locum habere scribit frigus, secundum humiditatem. Non exigua hîc *Dubium.* surgit difficultas, cùm perpetuò in hoc malo idiopathia affligatur cerebrum, & medici semper hic studeant quò calore afficient cerebrum, videtur memoriam labefactari non posse, ni adsit frigida cerebri dyscrasia. Respondemus, bifariam lædi cerebrum, primò, cùm ita affligitur, vt extra lineam sanitatis abripiatur, ita vt ægrum dicatur. Secundò, cùm ita cerebrum læditur, vt intemperatum quidem sit,

sit, non tamen vt ambitum sanitatis deserat. Cùm itaque ita cerebrum à sanitate abit, vt ægrum dici possit, hæc iniuria grauis erit, & necessariò fiet à frigore; & non à solo madore. Et hoc est quod volebat Galenus secundi De symptomatum causis vltimo, & tertij De locis affectis quinto. nam transigit ibi de passionibus cōtra naturam, quæ sanitatis ambitum deseruere. Propterea rectè ibi dicit, eas nasci ex frigore: nam dicebat, Vbi memoria perit, vel grauiter pressa iacet. Cùm verò sermo est de eâ intemperie, quæ nondum sanitatis limites exiuit, & cùm nondum cerebrum ægrotat, tunc à solo madore turbare potest. & hac sententiâ scripsit Galenus in Arte medicâ, Obliuium notat fluxam cerebri substantiam. Nos hic maximè de eâ memoriæ iniuriâ, quam incurrit ab algidâ cerebri intemperie. Hæc intemperies nonnunquam est materiæ expers, & interdum materiæ iuncta. Iungitur enim pituita, aut melancholia: quin interdum vtraque: nam amentia vtrumque hunc agnoscit succum sui auctorem. Obtunditur autem à melancholico succo memoria, cùm is vitium facit qualitate aut copiâ. Qualitate, cùm ille succus rigidâ quadam frigoris potentiâ crassescit, longeque magis quàm in afflictione melancholicâ: hinc est quòd melancholicè tandem amentes euadant, ențescente validiùs algore, strictioreque à succo. Præterea percellitur memoria & ratio ab abscessibus cerebro conceptis, nam longâ die, efficaci vi suâ, frigus inurunt; quod ab atroci illâ peste Atheniensi, cuius vis populo ignoti dei aram expresserat, euenisse legimus apud Thucydidem, quod ita reddidit Lucretius,

[12. Cap. de insalubri simpliciter.]

[Lib. 2.] *[Lib. 6.]*

Atque etiam quosdam cæpere obliuia rerum
Cunctarum, neque se possent cognoscere vt ipsi.

Quin etiam senium exhaustis spiritibus memoriâ homines exuit. quod euenit Frāncisco Barbaro, & Georgio Trapezontio. vel etiam à primo ortu & naturæ primordiis inconcinna capitis figura, aut pauca cerebri substantia. Valida interdum capitis concussio memoriam excussit. quod Valerius Maximus scribit Athenis viro cuidam eruditissimo euenisse, cùm ictum capite lapidis excepisset. Quare parentes & præceptores puerorum caueant, ne puerorum capita aut tempora feriant. Sunt & aliæ à foris causæ: nam Aetius existimat ob purgationes quasdam, aut alias immodicas euacuationes, aut animi deliquia, fractis viribus, memoriam percelli. Sed, inquit, scelo victu hi redintegrantur. Veneno quinetiam hausto memoria amittitur: ita Bam..a rex Gothorum, haustu veneni ab Heringio successore dati, memoriam amisit. Obseruatum fuit, ex terrore & repentino metu memoriam excussam euanuisse. ita memorat Apollonius, Artemidorum grammaticum, metu crocodili in arenâ iacentis, hactenus expauisse, vt litterarum memoriam exuerit. Rerum etiam agendarum moles & cogitationum polydædala facies, mirum in modum memoriam obruit: cùm enim memoria sit quoddam formarum promptuarium, quas ipsa ab imaginatione sumit, & semper validiori actioni cedat imbecillior actio facultatis animalis, ita omnia tumultuaria & quasi aliena tantùm apparent, sine certâ ideâ, & effluunt. Interdum capiti illata, non dextrè, medicamita frigida, memoriam afflixere. Vt etiam stricto à frigore vrens aër; vt etiam his euenit qui iter per ventos gelidissimos urgent & niues. Frigori iungit se interdum humiditas, interdū siccitas: hinc Galenus refert, ex valido studio inexhaustisque laboribus, cæterisque siccantibus & refrigerantibus memoriam obrutam. His iunge crapulam, ebrietatem, vigilias intempestiuas, cibos frigidos; immoderata venus eneruat & conuellit memoriam: desidia etiam, & protractior somnus. Consistunt autem hæ intemperies, si Paulo credimus, quandoque in humoribus, vel cerebri ventriculis, vel in ipsius vasis, aut dispersis succis cerebri corpore, vel musculis temporalibus. Esto: semper per essentiam afficitur cerebrum: non enim oppugnatur validè memoria, ni adsit cerebro frigida concepta intemperies. & satis vehemens virium curatuque non facile. Signa optimè explicantur à Galeno, tertij De locis affectis quinto. Si à frigore sit, his facies albet, venæ in his fugiunt non conspicabiles, capilli recti, rufi, stabiles: nullus sentitur in capite calor: frigoris impatientes sunt: indulsit pituitosis, & eò nutat tota victus ratio, temperies, habitus corporis. Si humida

[Externa causa.] *[3. 2. 25.]* *[3. Loc. aff. 5.]* *[Pars affecta.]* *[Signa causarum.]* *[Paulus 3. lib. 23.]*

mida intemperies sola in querelâ fuerit, torpor aderit & somnolentia. Quapropter 2.2.23. scripsit Aëtius, Obseruate oportet somnos eorum qui memoriam perdiderūt, an valdè sint somnolenti: ita enim repereris intemperiem prædominantem. His sunt capilli plani & recti: nec caluescunt: os, nares, oculi madent: celeriter percipere solebant, sed euanidâ memoriâ. Siccitas si causa fuerit, vigiliæ molestæ erunt. Quare vnde sit dicent excreta, habitus, temperamentum, victus, regio, tempus anni, ætas, diæta. Considera itaque vtrum plurima excernantur per os, nares, vel an siccitas in his sit. Et num ex... ...usti, crispi, ruffi, si calui. Cognita mali huius natura, iam num curari possit videamus, & præsensiones perlustremus. A senio euanida memoria est insanabilis. hic, inquit Aëtius, diæta contenti simus, nec quicquam curiosè moliamur. Quibus autem repentè deficit memoria, cæteris sanis, in his futuræ epilepsiæ aut paralysis metus est, aut de apoplexiâ verendum. & in summâ, inquit Aëtius, magnum aliquod malum præsagit. quare hic cum morbo pugnandum. Si à peste vel lethargo fuit impressum malum, contentiosius, ex Aëtij sententiâ, curatio erit aggredienda: ne longo die inualescat intemperies. Sed ad quas metas flectemus rotam curationum velitationem? has rei debellandæ natura indicabit. Si itaque mera puraque frigiditas vitium iussit, orietur indicatio calfaciendi sine siccitate. Si humiditas, arefaciendum. Si siccitas cum frigore auctor mali fuerit, humectandum, & calfaciendum. Ego, inquit Galenus, noui quendam qui ferè memoriam amiserat ex nimio literarum studio. alium etiam vinitorem, ob vineæ labores similiter affectum. & vterque eorum palàm à calidis & siccis lædebatur: ab humectantibus & calidis opem sentiebant. Iam ad curationem. Nullus auctorum phlebotomiæ meminit: nam intemperies frigida adest: & si qui succi crimen gerant, longè à sanguine recessere: nam algent. Attamen quàmuis frigus cerebrum fatiget, si totum alioqui reliquum corpus sanguine circumfluat, vena pertundi poterit, ob metum qui adest, ne à calidorum admotione magnus inducatur morbus, quod innuit Paulus tertij libri vndecimo. Alsahatauius ad cauteria venit: hæc vtilia, vbi à materiâ frigidâ malum est. Brachiis & cruribus inuruntur. quomodo sine igne & tutò hoc agas, docui libro primo Methodi nostræ ad praxin, vbi de cauteriis. Pharmaca lenientia, præparantia, & purgantia hîc eadem sunt, quæ in dolente capite præscripsimus. Sed pauca subdam. Aluus exoneretur à pilulis alephanginis, idque sæpe. Præparetur succus pituitosus mellitis potius, quàm saccharatis, oxymel hyssopites, & betonicæ vi afflatum optimè facit ad pituitæ incisionem: cum decocto origani, pulegij, maioranæ, rorismarini, melissæ, stœchados, visci, satureiæ, hyssopi, betonicæ, verbasculi odorati, hoc est, herbæ paralysis, basilici, inulæ, acori, radicis pæoniæ, nucis myristicæ, cinnamomi, caryophyllorum, cubebarum, zedoariæ. coque ex his tria vel quatuor, ex aquâ vel vino, & in fine coctionis adde libras tres vncias mellis & aceti. Præparata materia purgetur hierâ picrâ simplici. Aëtius commendat Hieram Ruffi. Ego lubenter sequor Mesues 2.2.23. consilium, qui primò vtitur hierâ cum trochiscis alhandel, iuncto castoreo. Aëtius alioqui miris encomiis vehit hieram Ruffi: nam affirmat hanc prauas materias solùm, intactis bonis, excludere, ventriculum firmare, appetitum redintegrare, flatus discutere. Sed vt ex animo sententiam aperiam meam, non tutus mihi videtur vsus magnatum hierarum. hoc vsu & ratione ductus affirmo. Vsu, nam dum in Italiâ eas exhiberi vidi à doctissimis alioqui medicis, nunquam impunè & sine trepidatione id factum noui: grauissima enim symptomata pariebant. Ratione, nã colocynthidem accipiunt, non ritè paratam, & cuius vis aromatum accessione illâ non æquè mitescit. Quare qui his vtuntur, auctor sum vt loco eius imponant trochiscos alhandel. Affirmat etiam Aëtius hanc à capite proiicere aliisque à partibus citra violentiam, sine dolore, ardore, ac stomachi fastidio, & siti. Hanc describit Aëtius Tetrabiblij primo, sermone tertio, capite 115. Et postea exhibet binas drachmas seminis maluæ, ob eius strenuâ purgationem. Præbet autem huius hieræ semunciam, bis in mense, purgationis ergô. Dat etiã ad discutiendos flatus, & ad ventriculi

Margin notes (left): *Prognoses.* — *Indicationes curatiuæ.* — *4. Loc. aff.* — CHIRVRGIA. *Vena sectio.*
Margin notes (right): *Cauteria.* — PHARMACA.

trieuli robur, cottidie scriptulum; vt maxima dosis sit semidrachmæ: hanc enim per fabam indicat Aëtius molem. Quare ratione purgationis, bis mense dari poterit, vt cedat materia pituitosa: sed ratione flatus & roboris, sæpiùs vsus eius iucundus, suasore Aetio. Innuit his idem auctor, bonis sanitatis rebus initi remediorũ vsum, non solùm robur afflantium, sed & recrementa aluinæ regionis excludentium, vbi frigidâ à materiâ morbificâ fatigatur ventriculus. Elleborum albũ laudat Aëtius. non modò prouecto morbo, sed & ineunte; ne vires cadant: & quid opus est multis auxiliis, inquit, fatigari hominem, cùm ex maximo auxilio maximam medelam consequi liceat? Si quis mitiora velit, vtatur pilulis fine quibus, cochiis, arabicis, aureis, aggregatiuis, adiecto pauco castoreo: hæ dantur ad drachmam. vel sumat electariũ Indum, aut de citro solutiuum, diacarthamum; cum melle rosato laxatiuo. Sin malit apozema, id fiat ex capiti dicatis herbis, adiice agaricum, carthamum, turbith. Sed si à melancholica materia malum est, ad elleborum cogit, nec ellebori albi vsum differri vult. quod vt parandum, alibi diximus. A purgatione totius, caput euacuabimus apophlegmatismis, ex cubebis cõmansis; errhinis, ex cyclaminis radice; sternutatoriis, ex castoreo & elleboro albo. auribus etiam indetur olei quid castorei.

Capitis purgatio.

TOPICA. Iam ad Topica quæ admouentur venio. Hæc occipiti, vertebræ primæ, & suturæ coronali admouentur. quod fieri, cùm iam prouisio totius corporis habita est, magnaque materiæ pars per os & nares euacuata fuerit. Vbi frigus peccat cerebri, Aëtius laudat, si hyems sit, oleum irinum: & si robur huius augere velis, remisce quid aceti, in quo coxit serpillum, baccæ lauri, piper, thymbra, calamintha, pulegium: nã, inquit, totum foris & intus calfieri debet. 2,1,23. Nam æstate, solum oleum satisfecerit. Interdum medius cerebri ventriculus hac cõtagione etiam abripitur, vnde cogitatio percellitur, tunc irinum oleum cum castoreo viriliter illinetur toti capiti. Inunctiones etiam fiant inter primam & secundam vertebram, ex oleo castorei & macis. Lotio interdum instituatur ex decocto in lixiuio sarmentorũ vitis, in quo coxit saluia, maiorana, pulegium, stœchas, betonica, hyssopum, serpillum, thymus, chamæmelum. Sumat manipulos aliquot duarum aut trium harum herbarum: & in fine coctionis adiiciat binas vncias aceti, ad persuasionem. lauetur ita caput, singulis quinque, decem, aut quindecim diebus, & mox vngat. Si quis extremo prematur obliuio, occiput & ceruix vngatur oleo castorei, nigellæ, euphorbij, costi, erucæ. optimum est oleum caryophyllorum cum oleo euphorbij & castorei. & intus parum sumat confectionis anacardinæ, aut lingua eâ fricetur, liquat enim pituitam. Vel fiant sacculi ex saluiâ, lauro, betonicâ, maioranâ, beniuino, styrace, caryophyllis, nigellâ. Aëtius audet venire ad emplastrum de sinapi, vbi materia in vitio est; & à sinapismo vtitur balneo. laudat etiam Nonus sinapi ex oleo, vt & pyrethrum ex oleo affrictum. Magnus si adsit mador, portetur in capite papyrus gilua, odore ligni aloës, ladani, styracis, caryophyllorum, aut mastiscis persusa. Sin siccitas se consociauerit, vt euenit à peste febribúsve acutis, fiat lotio ex decocto capitis veruecis in lacte, cũ hordeo, violis, rosis, nymphæâ, boragine, lactucâ, cucurbitâ. & dein vnge adipe anserino, vel oleo violato, & amygdalino. Tandem ad corroborantia ductum hunc flectemus. Si intemperies quædam restibilis fuerit frigida & madida, hanc ita castigabimus, & eisdem intus datis remediis, quibus talem succum hic parauimus ad exclusionem. vel hoc modo: Accipe aureæ Alexandrinæ, diamosci dulcis, diambræ, mithridatij, cuiusque sumat semidrachmam, cum hydromelite; hoc agat singulis decem diebus. Ita diacastoreum, vel pleres cum musco. Aëtius, notato iam loco, sumit mulsæ quaternas vncias, quibus adiicit castorei drachmã, vt fiat haustus. Commendat etiam cornu cerui, vel rasuræ eboris drachmam cum mulsâ, ab vsu hieræ Ruffi. Auicenna his iungit acorum conditum cum melle, zinziber conditum, & radices eryngij; à pastu. Radices pyrethri cõditæ. Mesue addit condito zinziberi olibanũ & piper. Doctissimus meique amantissimus Forestus hoc commendat, Accipe radicum acori veri cõditarum, hoc est, galangæ maioris, conseruæ florum betonicæ, rosmarini, cuiusque vnciam; conseruæ herbæ paralysis semunciã, cubebarum, cinna-

CORROBORANTIA. *Si frigus & mador nocent.*

cinnamomi, nucis myristicæ puluerisatæ, singulas drachmas: confice cum syrupo de stœchade: sumat manè copiam castaneæ. & siccet nucham aquâ hederæ arboreæ, ter vel quater distillata. Abluat occiput aqua vitæ. Vsu vim compertam probat talis remedij Abincenna, quod accipit olibani, cyperi, croci, piperis albi, myrrhæ, partes æquales: singulis diebus sumat drachmã. Aliud, Accipe syrupi stœchados, mellis anthosati, singulas vncias; theriacæ veteris vel mithridatij scripulũ vnum aut alterũ: diamosci dulcis scripulum: cum aquâ betonicæ, saluiæ, primulæ veris, fiat haustus, vtatur sæpe. Aliud: Accipe conseruæ stœchados, conseruæ rorismarini, & florum lauendulæ, singulas vncias. si fortius quid velit, adde diamosci dulcis, vel diâbræ, aut galangæ quid: & cum syrupo stœchados, vel corticum citriorum, fiat electarium liquidum, vel conditum: sumat manè castaneæ molem, & superbibat parũ vini. Condiatur melle diatrion piperion, cum myrobalanis, & pauco musco. Aquæ vitæ indatur cortex citrij mali, vel galanga, caryophylli, calamus, cubebæ: eius aquæ sumat guttas aliquot manè, cum cochleario vini. Ita vtimur floribus rorismarini; &, si lubet, omnibus iam dictis. Decoctum sassaphras miram potentiam spirat in hac intemperie madidâ algidâque. Non abstinendum à syrupo de stœchade: nam stœ-

4. Simpl. chas, inquit Dioscorides, omnia viscera & vniuersum habitum extenuat: & vt auctor est Galenus, extergit & roborat cuncta viscera: nam compositam temperiem gerit, amara est & subastringens, & Mesues ait hanc cerebrum & sensus organa mũdare. & prudenter admonet biliosos, ne hanc tangant: nam sumpta hos turbat, ac in sitim & calorem abripit. Frequens in vsum veniat dianthos dulcis, aurea Alexandrina, diacastorcũ, pleris, theriaca, & mithridatium. Experimento compertum est lignum aloës illud odorum, & suffitum, & naribus admotum mirâ vi facere ad robur cerebri: Accipe huius puluerẽ cum caryophyllis, atque osse de corde cerui, misce cũ oleo nigellæ: mirè confert cerebro. In

In deploratâ re. deploratâ re; vt si ita excidat memoria vt nec amicorum nec proprij nominis meminerit, fiat pessus naribus indendus, pro vice nõ diutiùs, quàm quis numeret centesimum numerum: & dein paulatim crescat die mora, dum quis integram perlegat paginam. Accipe euphragiæ siccæ, menthæ, betonicæ, verbenæ, singulos binos scriptulos; florum rorismarini scriptulos quatuor; caryophyllorũ, galangæ, cinnamomi, cuiusque drachmam; nucis myristicæ, styracis calamitæ, singulas drachmas, galliæ moscatæ scripulum: in illis anacardini, vel aquæ betonicæ affuso fiant pessuli, ideã nucleorum dactylorum, & naribus imponantur. Hoc fiat dies quinquaginta. Et interim dum naribus pessum cõtinet, legat vnam lineam in auctore, & discat. Vega hanc rationem celebrat 3. De arte medendi 10. Et vult vt quinquaginta noctibus passulis & amygdalis paucis contentus viuat. Prandium sit assa gallina. & vt singulis noctibus horâ somni ferè pessulum sinistræ nari inserat, & vt narem coto obturatam seruet, dum decem carmina Virgilij recitarit. His elapsis diebus, recens pessulum nari sinistræ inserat, & ipsam coto obdat, & discat per integram horam vel duas, dein secluso pessulo dormiat: manè tenebit omnia: & omnes memorandi vi excellet. sed vita cruditatem in horum vsu. Intus sumat parũ anacardinæ confectionis, vel eâ lingua fricetur, quò pituita soluatur. Sed hybernis diebus id agatur, ne febrem excitet. sumat semidrachmam cum conseruâ rosarũ, semel in hebdomade. Aqua vitæ, quæ habet semen erucæ, validũ est auxiliũ, si eius semicochlear hauriatur. Et vngatur dictæ partes aquâ vitæ, quæ gerit castoreũ cũ mithridatio, caryophyllis, nuce myristicâ, euphorbio. Hæc potenti vi flagrantissimã, vt ait Serapio, quæ tertio ordine calida sunt & sicca, memoriæ iacturam resarciunt, auxiliantur cerebro & neruis afflictis à frigidâ iniuriâ; sed sanguinẽ exurunt, vt febres inde fiant. quare his cautè vtendum: quod si fiat, hæc sacra anchora in deploratis. oxymel scylliticum in viscosâ pituitâ vtile erit. Sed si sicca & frigida intemperies fatigat cerebrum, vt euenit ob longas morborum iniurias, vel labores duros corporis aut animi, victu contrario hi optimè euadent. Itaque hic à rebus siccis & frigidis ocium sit. absit vsus anacardiorum. ita, inquit Abincenna, transfigendum quoque vbi à febre vel incendio viscera conflagrant. Sed

Si frigida & sicca noceat.

fiat potiùs vnctio ex oleo amygdalino, adipe anserino & gallinaceo. &, vt fit, si quibus calidis indulgendum, hæc remiscebimus seminibus maluæ; vt decoctum castorei, vel eius pulueres. Seniculis aridis, exhaustis, qui πέμπελοι Græcis, quòd pompa funebris iam illis paretur, irrigatio confert, ac suaui alimentorum nectare madescant, ac nutricatus ambrosiæ rore perfundantur. Accipiant cortices citreorum conditos, conseruam boraginis, buglossi, passulas, mel, saccharum, vinum subdulce, butyrum, oua recentia, pineos, amygdala, castaneas molles, auellanas: nam iuglandes & cæpæ bellum memoriæ indixere, vt & lactuca. Rapum confert, ob humidos & calidos flatus. Cerebella perdicum, & passerum. Hoc modo castigatur nuda illa siccitas, quæ grandæuis senibus molesta est: & his quibus memoria cespitat à graui inediâ, & ab exhaustione à laboribus, & à peruigiliis: nam his danda sunt alimenta succi plena, quæ facilè mitigantur: & plenâ manu pastum ineant: & vinum maturum, vt dixi, bibant: prolixè & molliter dormiant: dulcibus, absque sudore, balneis indulgeant. Caput rigetur decocto maluæ, althææ, seminis lini, chamæmeli ex lacte. butyrum, vel agninum omentum capiti inseratur. Accipiat conseruam boraginis, & nymphææ, cum corticibus citreorum conditorum, electarium resumptiuum. vtatur multo butyro, & penidiis, cæterisque iam dictis. Madore nimio si circumfluat cerebrum, illum absorbebimus, hoc modo: Accipe cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque drachmam; seminis vrticæ, masticis, saluiæ, calaminthæ, origani, singulas semidrachmas; galangæ, zinziberis, granorum paradisi, piperis, cuiusque scriptulum; castorei grana sex: fiat tenuissimus puluis: & cum vino & succo betonicæ fiant trochisci: detur horum semidrachma, horis quattuor ante prandiū, cum vnciâ vini, vel cum conseruâ florū rosmarini. Admonitione dignū puto, ad memoriæ stabilimentum mirum in modum facere studiorum moderationem. Nec illis credendum, qui studiis assiduò incumbendum putant, quòd omnia euoluenda sint, vt aliquando optima excerni possint. Addunt vitam breuem esse, & infinitam exhaustamque esse librorum segetem. Ita est; sed hi nos audere hortantur, quod adipisci non possumus; quodque assequi nemo potest, sequendū offerunt. Quis quæso si Nestoris vitam viuat, tantum auctorum cumulum legat, aut meminerit? Multum, non multa legenda, si memoriæ consulendum: alioqui quæ infarseris, quasi per vas Danaidum effluunt: hoc ne fiat, meditatio remedio erit: consistit enim memoria, in fidâ ac stabili imaginum conseruatione. Quare assiduitas lectionis obest semper, nunquam prodest. Nam animi nostri promptuaria ita sunt expedita, vt alia pars excipiendis imaginibus, alia iudicio, alia referuandis iis quæ recepta sunt attribuatur. Quoties itaque tanta est imaginum frequentia, vt altera alteri occurset, vt quasi vnda vndâ propellatur, tunc irritus omnis labor. certè remissione studia acuuntur, ac vegetiùs ad remissa studia reditur. vidistin' vt concertantes sæpe non modò aduersarij viribus, sed suopte conatu atterantur? hoc nimium studiis inhiantibus vsui venire solet. At qui refoti reuertuntur, reparatis viribus ingenij, & squalore illo longi incubatus deterso, veluti repubescentes nihil non arduum perficiunt. Nec quenquam moueat Musonij philosophi sententia, existimantis remissa studia omitti. Respicit ille ad philosophica studia, quæ ad bene beateq. viuendū faciunt, ne vitia irrepant his cessantibus, ne virtute ablegatâ, sobolescat vitia, ceu videndi facultate extinctâ, cæcitatem subnasci. Ego studiis immorandū, nō immoriendum suadeo: rerum multitudine opprimitur memoria. Quæ quisq. meminisse velit, subinde ab animo reposcat, ac in mentem reuocet, atque reuoluat. Mirum dictu, inquit Fabius, quantū nox interposita adferat firmitatis. Siue requiescit labor ille, cuius sibi ipsa obstabat fatigatio, siue maturatur & coquitur, seu firmissima eius pars sit recordatio. Quæ statim referri non poterant, contexuntur postero die, confirmatque memoriam idem illud tempus, quod esse in causâ solet obliuionis. Attamen negligentiâ nimiâ, quasi situ enecatur memoria, vt moderatâ à curâ exsplendescit. curam voco meditationem. Recentandi labor adsit eorum quæ percepisti, vt eundem quasi cibum cōmolas, & mentis oculus in amabilem quasi rem defigatur.

Si humiditas noxet.

Admonitio ad memoriæ cultum.

figatur. Socrates apud Platonem literas in memoriæ offendiculum inuentas putat, quòd consignata his, è mente laxamus: animo potius inscribenda, & vt inhæreant, sub indaginem reuocanda: alioqui postergato memoriæ cultu, illa stupescet. Adhibeatur in discendis semper ordo (qui anima est memoriæ) ac ratio rerum: excludatur tumultuaria ac confusa lectio: vitetur semper oscitantia & ignauia. Viden' vt agri cultu fœcundentur, incultu sterilescant? ita & hic fundus incultu arescit, industriâ vigescit. Maximè autem memoriæ hærent quæ vel cum voluptate, vel cum admiratione admittuntur animo. Admirationem adfert maiestas rei, dicentis auctoritas, vel narrationis breuitas: voluptatem, rei vtilitas, aut venustas & iocus, vel dictionis amœnitas. Victus ratio sit bona

DIAETA. & inculpata. Aëris salubritas facit ad lucem spirituum cerebri. hos etiam recreat odor ligni aloës, caryophyllorum, rorismarini, ocimi, nigellæ, ladani, styracis, beniouini, rosarum rubrarum. Vbi materia frigida madidaque cerebrum fatigat, (cùm pituita in sanguinem vertatur) sit victus extenuans, calidus, siccans. vitentur tamen quæ validâ vi frigoris aut caloris exsplendescunt: nam plethoricis causis grauant caput: hæc attrahendo, illa cohibendo euaporationem. Cibus exactè coquatur: & frugaliter instituatur cœna. Sit friabile nutrimentum, inquit Aëtius, aliquoque modo calidum, & tenuans: quin acria ex interuallis exhibeantur, inquit, vt thymbra, origanum, pulegium, raphanus: sed horum copia vitanda. cruditas omnis absit; nam mentem vitiat. Cibi condiantur origano, thymo, hyssopo, saluiâ, rosmarino, maioranâ, mace. Oua perdicum laudantur, turtures, passerculi, turdi: cum satureiâ, caryophyllis, pipere, cinnamomo,

Aët. 2. 2. 25. & cæteris talibus. Fugiat olera frigida, fructus, lac, caseum. inflantibus abstineat: alia enim ex illis spiritum condensant, alia conturbant. absint crassefacientia & humectantia.

Humida ab intemperie. Sin humida intemperies cerebrum occuparit, fugiat nuper ædita animantia, cerebra, caseum; fructus vitet fugaces, & aquam. Palustria loca nocent, & auster: ceruix à ventis tuta sit. confert sinapi, cappares, cœna parca, nō prolixus somnus. A pastu coriandri grana, cum diacydonio & mastiche, vel quid anisi, aut corticum citrij mali.

A siccitate. Si à siccitate langueat memoria, vtatur ptisanâ, nucleis pineis, electario resumptiuo, diatragacanto frigido; humidoque victu. Vinum in fractâ memoria laudatur ab Aëtio tenue, album, non valdè vetus: copia vini & aquæ vitanda: nam cerebrum madefaciunt. vitetur ebrietas. Somnus sit moderatus, nec à repletione ineatur statim: & à cœna parca nihil serij agat. Post sesquihoram quieti se dedat: diluculo experrectus, meatus omnes purget, linguam, dentes lauet, nares emungat, & pectore pituitam expectoret, eburneo pectine caput demulceat: capilli sine æstate curti: ventrem deponat. vtatur sæpe pilulis de hierâ cum agarico. Veneris vsus sit rarissimus: nam stuporem ingenio adfert, à succedaneo frigore. Lassitudo capitis & mentis fugiatur: sitque mens affectibus libera, animus tranquillus & placidus, ne quid menti caliginis offundat, sitque mens omnibus negociosis occupationibus libera.

EMPIRICA. Empirica pauca iam addo. Sumat manè aquæ vitæ melissatæ cochlear. Ita radicibus caryophyllatæ, pæoniæ, ex saluiâ, origano, pipere, nuce myristicâ, citrij flauedine, calamo aromatico, caryophyllis, cubebis, ligno aloës, castoreo, baccis iuniperi, rosmarino, mithridatio. Si hæc ardentiora, adde flores boraginis, violarum, rosarum, nymphææ; sic etiam laurus, stœchas, maiorana, galanga, & parum mosci. Ex tali aquâ vitæ aliquibus ex præscriptis imbutâ, sumat manè aliquot guttulas: & illinat nares guttâ, occiput etiam & tempora. Si ardentior eius vis intùs flagrare videatur, remisce cochlearium syrupi violati. Talia sint etiam balsama quæ foris illinuntur, qualia plurima describuntur in Euonymo Gesneri, Tomo 2. & quod describitur folio 211. & 213. in 16. Oleum terebinthinæ, vel caryophyllorum, aut rorismarini ex floribus pennâ illitum naribus, & occipiti postremo affrictum vertebræque primæ, & sincipiti. Imple cucurbitam floribus rorismarini, sepeliatur in arenâ ad medias: & tunc soli expone per quatuor dies, & inspissabitur. Scribit Simeon Sethi fel perdicis arteriis temporum illitum semel in mense, ita tamen vt penetret, plurimum roboris memoriæ afflare.

Ex Vet. Pullum gallinaceum assum prandeant, &

cænent passulas cum amygdalis, & vinum tenue bibant; & cum eodem cottidie sumant huius pulueris semidrachmam: Accipe origani, pulegij, calaminthæ, maceris, cinnamomi, singulas drachmas; piperis, galangæ, zinziberis, caryophyllorum, singulas semidrachmas; castorei scriptulum. hæc agat viginti dies: & bis in hebdomade caput abluat lixiuio ex decocto stœchados & maioranæ cum cinere vitis.

CAPVT XV.

De SOMNO, *& de* COMATE *somnolento, vel Catapborâ. Latinus Sopor. Arabum Subeth.*

Nomen. VETERES passim apud Homerum, stragulis lectorum è pellibus factis vsi sunt. Vnde Æetus, Medeæ pater, apud Pindarū de aureo vellere loquens, inquit, * Ἄφθιτον στρωμνὰν ἀγλαόν. Et Pindari interpres ait, veteres substrauisse pelles: hine à κῳδίοις, κῶμα, id est, somnum dici, eò quòd super pellibus dormirent: vnde Aristophanes, λῶ σε μὴ μισῶ, γενοίμην ἐν κερτίνῳ κῳδίῳ. Fuerunt qui τὸ κῶμα ἀπὸ τοῦ κωμάζειν dictum veteribus scribunt, quod est crapalæ & comessationibus indulgere: nam & ebriosi sopiuntur: siue quòd οἱ κωμάζοντες omnium promptissimè, ex vinolentiâ, incurrant in hoc vitium. Est autem coma inexplebilis dormiēdi cupiditas. Sed vt huius affectus natura conspicua fiat, primùm de Somno qui fit ex lege naturæ paucis transigam, quid sit, & quî fiat. Somnus est vinculum primi sensifici. hoc est, sensus communis relaxatur ab assiduo opere: nam somnus est eius quasi nexus & impedimentum, à quo se non potest extricare, vnde functiones deiectæ, manus dant sopori. Nam in somno non solùm motus, verùm etiam sensus, omnisque functionis animalis adest ocium. Ita vt sit somnus quasi requies animi, pars melior humanæ vitæ, omniumque perfugium laborum. Occupatur tunc cerebrum instauratione spirituum animalium, quibus penè erat exhaustum; mouendi, sentiendi, & cogitandi assiduitate per vigilias, dum res geruntur & mens intenditur. Vnde Auerrhoës spiritus comparat militibus qui pugnâ fracti, ad ducem suum redeunt sub signa, quò inde redintegrati, vegetiores exiliant. & ἰδιότης quædam δυνάμεως videtur inesse spiritibus à suis principijs ac parentibus, quâ, vt genuinæ soboles, ad ipsa viam affectant. Et tunc ex re mirabili, venis, & arterijs cerebri, in cerebro nascitur quædam oppressio ex anathymiasi, ita vt spiritus tunc exitu prohibeantur ad sensus & motus organa. Surgit autem anathymiasis in cerebrum in primâ, secundâ, & tertiâ coctione, & ibi à cerebri frigore & madore crassescens opprimit has vias. Ita vt materialis causa somni sit suauis & benigna sanguinis & spiritus vitalis anathymiasis in cerebrum delata: vbi, quòd inciderit in locum algidum, refrigescit, & in crassamentum cogitur, sensumque communem obligat. Quare vt ducatur naturæ filo somnus, vapor ille qui rigat cerebrum, nullâ ratione in vitio esse debet consistentiâ, qualitate, nec copiâ; & cerebrum frigore & madore non solutum sit. Causa autem finalis somni est, restitutio virium & spirituum, per vigilias dissipatorum: nam ad horum restaurationem his fruitur cerebrum. Quod enim absumptis spiritibus obruat nos somnus, docet Hippocrates, vbi ait, πόνος τοῖσιν ἄρθροισι, καὶ σαρκὶ σῖτος, καὶ ὕπνος σπλάγχνοισι. id est, exercitatio est artuum, atque carnium cibus, & somnus viscerum. Ab inopiâ siquidem spiritus animalis, colligit se primum sensitiuum, & auidè rapit illam anathymiasin. vt somnus nihil aliud esse videatur quàm tempus illud, quo cerebrū fruitur suo pabulo, anathymiasi nimirum, quâ in spiritum animalem conuertit. Quare naturalis somnus non prolixior erit, quàm vt illa anathymiasis benigna euicta naturæ vi fuerit: nam, si hæc interceptio (de quâ modò diximus) fiat à vaporibus crassis, & succis viscidis obligantibus sensum communem, fiet coma, vt mox ostendam. Quare animali spiritui reficiendo & instaurando, placidâ est opus quiete, quæ dono DEI gratissima serpit. Ac somnus ille qui animalium quiete absoluitur, sensu motuque cessante, virtuti addit partium nutritiarum atque vitalium: Inde enim ciborum & sanguinis coctio, tum copia, viuifici nectaris, corde repleto veluti cornu Amalthææ: vnde caloris & spiritus propagatio est ad cerebri τὰ ὁρμῶντα: quorum

Vetus. Pyth. 4.

* *Id est.* Immortale stragulum tenuitet.

Somnus quid, & quo modo fiat.

2. Collect. cap. De opere somni.

6. Epid. 5a

rum copia compatata hominem ſomno
excutit, alacremque operi promit qui ante
ſomnũ vix loco ſtare poterat. Certè rerum
omnium quæ naturæ ad ſui vegetationem
conceſſæ ſunt, nihil eſt melius, nihilq. ma-
gis conſociale quàm illa quies quæ Dei do-
no grata ſerpit mortalibus. Fit it que ſom-
nus, vt ad immediatam cauſam eius venia-
mus, calore natiuo ex labore & Leciiaie ad
alimentum ſe referente, hoc eſt, viam affe-
ctante foris intrò. Ita per veram & conti-
nentem ſomni cauſam ſomnum definiuit
Abenſina, quæ eſt contractio caloris natu-
ralis à ſenſoriis peculiaribus, ad eorũ prin-
cipium : hæc eſt cauſa immediata ſomni.
Iam quot ſunt quæ reuocant calorem à
ſenſoriis inſtrumentis, tot ſunt cauſæ me-
diatæ fouentes & iuuantes : quæ plurimæ
ſunt, vt quæ in cauſâ ſunt quò anathymia-
ſeos copiâ rigetur cerebrũ. Quare fit ſom-
nus intrò rapto calore. Propterea vt calor
natiuus intrò vel foras viam affectat, ita
vigiliarum vel ſomni inclinationes fiunt.
Ita Hippocrates dicere videtur, quòd quò
ventres calidiores fuerint, eò ſanguis abſol-
uitur perfectiùs, & maior ſuccreſcit ana-
thymiaſeos copia: & ſuauitas huius mate-
riæ ſomniferæ, dormiendi neceſſitatem
veluti nectare quodã cæleſti ſaturat : nam,
1. Aph. 15. inquit, Aluus hyeme & vere calidiſſima,
& ſomni longiſſimi. Quare vt ſomnus ex
lege naturæ fiat, opus eſt vt calor foris in-
trò moueatur, & vt adſit copia vaporis be-
nigni in cerebro : tunc enim fiet ſomnus
ſuauis; quando nimirum ipſa dormiendi
neceſſitas commodè fouetur à cauſis ſom-
niferis, ſuauis & copioſæ anathymiaſeos
cerebri ex lege naturæ conſtituti, & mentis
tranquillæ bonarum cogitationum epulis
ſaturatæ. Vnde Apollonius Tyanæus apud
2. Lib. 14 Philoſtratum, ad Phraotem Indiæ regem
ait, Niſi quieta mens fuerit, nequaquam
oculi ſomnum ſuſcipiẽt. propterea furioſi
homines dormire nequeunt, agitatâ men-
te aſſiduò ; quæ cùm iugiter tranſiliat ex
aliis in alia cogitando, toruè aſpiciunt, vt
inſomnes dracones & reliqua ibi eleganter
diſſerit ille rex cum Apollonio de ſomniis.
Suauis ille ſomnus Homero μελίφρων, νή-
δυμος, & ἀμβρόσιος dicitur; quin & μαλακὸς,
& γλυκερὸς. Abenſina mihi optimè ſomnũ
definiuiſſe videtur, cùm ait, ſomnum eſſe
reditum ſpiritus animalis ab inſtrumentis
ſenſus & motus ad cerebrum. Hic ſom-
num qui fit ex lege naturæ, & eum qui
præter naturã euenit complectitur. Som-
num qui ex lege eſt naturæ partitur in te-
nuem, ex quo facilè excutitur homo; & in
altum & arctum. Quin hunc qui naturæ
lege fit duplicem ponit, vnum naturalem
omninò, alterum verò non merè natura-
lem appellat. Omnino naturalem dicit
eum, in quo colligit ſeſe princeps vis ad ce-
rebrum, cum raptu ſpiritus vitalis ad cen-
trum : quò ſpiritus reſtaurentur qui vigiliis
exhauſti fuere. nec vltra nutricatus mitiga-
tionem protrahitur naturalis ille ſomnus.
Verùm in ſomno naturali non merè, labo-
rum vi exhauſti ſpiritus reſarciuntur. Sed
ſomnus præter naturam vltra omnem na-
turæ neceſſitatem & nutricatus (ex quo
alioqui naturalis ſomnus fouetur) euictio-
nem ſuperat : impeditque cunctas actiones
animales, exceptâ reſpiratione. De hoc Coma duplex.
iam hìc agimus, & dicitur coma, quod eſt
ſymptoma cataphoricum, in quo non
potis eſt lucem accipere oculis, cùm illi
ſemper noctem accipiant : quamuis non-
nunquam difficile non ſit è cerebro ſom-
num excutere, nonnunquam etiam diffi-
cillimum, quando ſopore ſepultum eſt.
Duplex enim eſt coma, vnum ὑπνῶδες, al-
terum ἄγρυπνον. Sed vtriuſque communis
eſt iniuſſa oculorum conniuentia. In om-
nibus comatoſis appârent oculi conniuen-
tes, quemadmodũ in lethargicis genæ ſu-
blimes. Eſt igitur coma inclinatio veter-
noſa quæ cernitur in conniuentiâ oculo-
rum, quam facit exolutio virtutis naturalis
in phãtaſiâ debili & infirmâ. Eſt enim co-
ma phantaſiæ infirmæ ſymptoma; vt caros
abolitæ: nam coma ſignificat non ſimpli-
citer productiorem ſomnum, ſed δυσδιέγερ- 1. Epid. 3.
τον, hoc eſt, ex quo ægrè excutitur. De hac
ſpecie nos iam agimus, nimirũ de comate
ſomnolẽnto: & non de caro propriè appel-
lato: quod ideo dixi, quia Galenus non- 1. Prorr. 2. 29.
nunquam carum vocat ſomnum arctum.
Eſt autem coma vel ſomnus præter natu- QVID ſit coma.
ram, collectio ſpiritus animalis in cerebro
præter naturã, orta ab obſtructione vel in-
temperie. Dixi eſſe collectionem præter na-
turam : nam dum naturæ vi hæc fit, ſurgit
naturalis ſomnus : at dum à cauſâ præter
naturã fit, cuius cauſæ vi ſpiritus exitu diu
prohibentur, fit ſomnus præter naturam:
præpe-

præpedito, vt dixi, spiritu caloris vehiculo ab humore immodico, aliáve vi. Causæ proponūtur à Galeno 3. De causis pulsuū: & 4. De præsagit. 8. & 3. loc. aff. 4 5. Prorrhet. 2. 29. Causa est intemperies vel obstructio. Intemperies frigida, & humida; consociatæ materiæ, vel materiæ expertes.

Cavsae.

2. Loc. aff. vit.

Frigiditas, auctore Galeno, principem ad hanc vim locum obtinet: nam spiritibus magis refragatur quàm mador. Attamen mador primum à frigore locum occupat ad hunc effectum. Hic enim solus luxurians, alios ac prolixos somnos efficit, vt sola siccitas vigilias. Sin consocietur ei frigus, nascentur soporiferæ stupidæque passiones. Obstructio etiam huius causa est.

Aët. 2. 2. 21.

Dubium.

At dicet quis, obstructio quoque carum adfert: Respondemus, id differunt, quòd in cœmate materia tantùm copiâ in vitio est: at in caro, hæc etiam qualitate & copiâ infesta est: nam à frigore alget. Propterea cœmate detenti respondent: caro implicití silent. Fit autem obstructio à vaporibus, qui nascuntur vel à toto corpore, vel ab aliquibus partibus. A toto: ita Posidonius antiquus medicus scripsit hunc affectum etiam fieri à vaporibus calidis & humidis, in febribus, qui caput incurrunt. A partibus, vt ventriculo, cæterisq. membris quæ in querela sunt. Ita repletio capitis cataphorica, quæ soboles est afflictorum viscerum, & impuritas vasorum, cœmatis causa est. Quod etiam Aristoteles censet, somnum nimirum non naturalem fieri ab oppleto cerebro à vapore halituoso: vt à balneis, à cibi viniq́ue copiâ, aluo suppressa. vel, dicit, humoris à copiâ qui nec frigoris nec caloris modū vehementer excedat. Si enim pituitosus frigidus valdè fuerit, & magna copia cerebrum rigarit, altum soporem, quem Græci [illegible] appellant, inferet. Hi autem vapores à toto vel parte suggesti, vel copiâ vel qualitate vitium habent. Si solâ à copiâ in crimen trahantur vapores, cœmam inferre non poterunt ni obstruant. Cùm verò solâ qualitate frigidâ in vitio sunt vapores, comam non dabunt infarciendo (foret enim caros) sed solâ frigoris potentiâ, cerebrumque affligent tanquam partem similarem. Dixi cœmatis somniferi causas esse obstructionem cerebri à vapore, vel intemperiem frigidam, vel humidam, materiæ expertes;

Aët. 2. 2. 6.

vel materiæ consociatas. Materia hæc est simplex pituita viscida & cruda, nihil aliud quàm cerebrum obtundens & somnos suadens, vel coacto inducens. Sed num idem fit in lethargo? ibi materia in cerebro putrescit: cœmatis verò pituita non putret: ideo caros adiungitur lethargo, non cœmati. Humoris huius ingressu, in cœmate, neruorum τόνος exoluitur. Sed ne varia auctorum lectio turbet, illud obseruabile, omne cœma diuisum esse in mixtum & simplex. Ac mixtum nascitur ex pari dominatu bilis & pituitæ, pariter inter se concertantium. de hoc hic non ago. Simplex verò, de quo hic, ex obstruentibus vaporibus, vel intemperie, vel à pituitæ simplicis & incorruptæ abundantia, vt iam diximus: vel interdum à cerebri exolutione, vel ab eiusdem perfrigeratione febrilis ardoris consectaria. Atq. mixtum cœma semper est ἄγρυπνον, id est, somni expers: at simplex ὑπνῶδες, id est, somniferum: illud tantùm oculis noctem excipit, hoc cerebro & oculis noctem fugit, nec potest eam accipere. Vtriusq. autem commune est, oculis, veluti somno arctissimo conniuere. Quare, vt breuissimè dicam (nunquā enim satis dicitur, quod numquam satis discitur) tres sunt ferè causæ cœmatis, refrigeratio, vt Hermocrati cuenit: de quo Hippocrates illud scripsit [illegible], id est, quiescebat cœmatosus. Non enim ille somnum iniuit naturæ vi conciliatum, vt conciliari solet, quando ad dormiendi necessitatem accedunt tres illæ somni naturales causæ, vaporis somniferi suauitas, cerebri temperies, & mentis tranquillitas. Sed fuit soporatus Hermocrates, conniuendo nimirum palpebris, quas aperire non poterat, ob fractam facultatis vim, ab exhausto cerebri, & frigidâ intemperie per consumptionem retorridam à febrili ardore. Secunda causa est oppressio, à vapore vel materiâ frigidâ; vt cùm talis pituita stabulatur in cerebro, à diuturnâ tempestate austrinâ, vel edacitate, aut bibacitate rollecta. Vel etiam, quod mirum videri possit, à materiâ calidâ, biliosâ, spumante, vaporosâ, & efferâ. Cùm eius vbertate circumfluunt venæ: adeò vt interdum satis sit quòd excludatur aluo, satis quòd in capitis arcem à febre sublecatū ascendat, inuadentibus paroxysmis, inde

Anacephalaeosis causarum.

inde soporantur & comatosi fiunt. Nam per accessiones succus primùm ergastulis venarum coercitus mouetur, hinc surgens vapor cerebrum ferit. hi sub finem febris excitantur. sed hoc ad carum potiùs referatur, de quo mox. Tertia causa est resolutio. Et cunctæ causæ refrigerantes & humectãtes, auctores somni arctioris & comatis esse possunt: vt aër frigidior, me... amentia stricto quodã algore rigentia: & quicquid cerebro frigus inurere potuit. Et vapores sursum elati, vt qui ex intestinis vermiculãtibus puerorũ. Venenũ etiam in causâ esse potest: hoc euomatur, clysmis dein eluatur, tandem theriaca castigetur. Iam breuiter varias comatis ideas ob oculos ponamus.

DIFFERENTIAE. Coma est duplex, ὑπνῶδες καὶ ἄγρυπνον, id est, vigil & soporatum. Hippocrates cataphoram appellat omne coma, & somnolentum, & non somnolentũ: Galenus non somnolentum vocat simpliciter cataphoram. Vigil est, cùm commissis palpebris inuitò, nec lucem accipientibus ægri nihilominus vigilant. At soporatũ, de quo hic, cerebro, & pectore, & oculis dormiunt. Hoc nascitur ab intemperie cum vel sine materiâ. Sine materiâ, est vel simplex, vel composita. Simplex, vel frigida, vel humida. Vel enatum fuit coma ab obstructione, aut à fractâ facultate, vel ab oppressione, vel venenum. Discriminatur symbolis certis ab aliis passionibus. à catoche, quòd illud fit ἐν τῇ λόγῳ: hæc verò ἐν τῇ τάσει. à caro, quòd caro detenti, oppressi cerebri sinibus, non respondeant concussi: nã adest absoluta resolutio imaginationis: in comate verò eius debilitatio. ab apoplexiâ; nam hac detenti non sentiunt, & spiratio læditur. In syncope adest cadauerosa facies, & pulsus languidus: nõ ita in comate. In præfocatione ab vtero, punctæ sentiunt, sed non loquuntur, at in comate stimulatæ loquuntur, & altiùs inclamati respondent comatosi. A lethargo differt: nam lethargus est somni libido inexpugnabilis, cum febre & delirio. & in lethargo materia putris in cerebro stabulatur. at comatis materia non putret. Coma est vitium solubile, attamen validum ratione cerebri, quod fatigat. non agit contagia. cerebro congener affectus.

Vt à cæteris passionibus distinguatur.

SIGNA. Facilè agnoscitur; nam palpebris conniuentibus iacet æger: impulsi eas quidem aperiunt, sed rursum somno merguntur. Æger pendula inferna obdormit mandibula, vt obseruauit Posidonius apud Aetium: qui etiam dicit, hos habere caput humidius. Si ab infarctu enatum malum fuerit, repente hoc malo occupantur. Si intemperies materiæ expers hoc vitium fecerit, nulla erit inflatio in facie: color nigrescet, nullum pondus caput senriet, pulsus tardus erit. Si fuerit à materiâ, ponderis molem sentiet caput. Si à pituitæ copiâ pondus habuerit caput, os, nares, oculi, excrementa pituitâ circumfluent, nausea adsunt, diæta in pituitam præcessit fœcunda. his iunge temperiem ægri & cætera indicia ex naturâ ducta. albet facies, lingua pituitescit. A sanguine rubet facies, & venæ turgent iugulares, & quæ ponè aures; caput & facies calent, rubent oculi, tempora pulsant. Vtrum verò vapores surgant ex pulmonibus, ventriculo, intestinis, aut aliis ex partibus, agnosces ex earum partium afflictione. 2.1.6.

INDICATIONES CVRATIVAE. Peruestigata ex mali naturâ, facilè mente accipiemus quâ contrariâ vi expugnari debeat. Quia calor spiritusque intrò viam affectant, indicabunt hæc foras euocari debere. Sed cùm hic intrò raptus proficiscatur ab aliquâ causâ, hæc erit abscindenda. Quare si materia adsit, euacuetur: primùm iamè totius habitã prouisione; nam deinde pars erit adeunda. Si obstructio copiæ vitio adest, euacuetur. Si vapores inferantur cerebro, reprimantur. & focus vnde proficiscuntur exstinguatur, firmenturque ventriculus, pulmo. Sin à vitium imbecillitate coma enatum fuerit, illæ celerrimè erũt recreandæ. Hæ cynosuræ curationis.

PROGNOSIS. Sed antequam arma expediamus, quibus velitatio hæc inibitur, perlustrandum num redintegrari cerebrũ possit. Somni arctiores nec tumultuosi, qui eos inuadunt qui aliquot dies in vigiliis exegerunt, boni sunt, etiamsi penè carotici esse videantur. Quæ causa impulit Hippocratem, vt illam quæstionem posuerit ad disputandum, τὸ καρῶδες ἀεὶ πανταχοῦ κακόν; hoc est, estne sopor vbique malus? non enim malum est soporatã crisi post diuturnam somni vacuitatem. Vnde eleganter Bacchylides, * οὐδὲ συλᾶν μελίφρονος ὕπνου ἀπὸ βλεφάρων, ἄμβροτος Θάλπων κέαρ. Sed coma interdum iungitur morbo calamitoso, vt funesto lethargo. Hic dormiendi finem non facit æger: quod primum 2.1.29. Prorrh.

* *Hoc est, neque surripitur mellitus somnus à palpebris, nostrum qui fouet cor.*

mum oppresso cerebro, mox inde accidit exoluto. Hi dormiunt cũ oris hiatu, quem edit laxitas temporalium musculorum.
24. Ibid. Talem somnum appellat Homerus ... Quare à vitium si fuerit imbecillitate, quæ ex morbo periculoso superuenerit, lethale. Quare in Epigrammatis est, ... Coma ab oppressi one natum, vel parotidibus excutitur, vel aluo prorupta subrubris excrementis in crisi. Si autem criticos non euenerit profluuies alui prærubra, coma reddit funestum, nam vitio animalitatis accedit effœta vis œconomiæ naturalis: quoq; plures principatus in vitio sunt, eò res ægri peiùs eunt. Scribit in Coacis Hippocrates, ... liquida deiectio pessi ma esse solet. hoc est aquosa deiectio in iis qui labuntur subinde ad pedes: nam fractã œconomiæ naturalis vim significant, & animalitatis effœtæ. Mortiferũ est coma quod cerebri inueait refrigeratio, quam ardor febrilis reliquit exhausto cerebro. Tale erat Hermocratis comatuam hũc comatosum reddidit somni vacuitas vndecimo die morbi. Calamitosum hoc fuit Hermocrati; nam febrilis æstus confectarium frigus, est funestum. Quodsi à tali vi enatũ coma videbitur, quæ debellari possit, ad auxiliandũ nos accingemus. A san-

CVRATIO. Chirurgia.

guine si fuerit, aperiatur vena cephalica: & digerentibus siccantibusque applicitis curetur. Hirudines ponè aures & fronti admoueantur. A menstruis cùm enatum est malum suppressis, recludatur pedis vena. Sin languor non ferat venæ sectionem, cucurbitæ dorso imponantur: hoc faciet ad euacuationem & reuulsionem. Quin cucurbitæ scarificatus expertes, coxis cruribusque hæreant. Et frictiones fiant validæ, vinculaque iniiciantur infernis artubus. Postica pars capitis si ferro candẽti ab igne

Lenientia aluum.

vreretur, bonis id ægri fieret rebus. Coxendici etiam & cruribus dropaces, phœnigmi, & sinapismi inferantur. Aluus eliquescat glande acri, si pituita in vitio fuerit, ita immemor officij admonebitur. Quin cottidie clysmis acrioribus eluatur aluus: & ab iis auspicabimur curationem: nam auertunt à capite morbificam materiam, excitantque oppressam animalitatem. Inde itaque proficiscatur curatio, & dein ad acetum & Topica veniemus. Clysma fiat ex

hyssopo, calamintha, stœchade, centaureã, verbenacã, semine erucæ, ameos, calami radice, enulã, carthamo, agarico, polypodio, colocynthide: cum oleo rutæ, chamæmelino, melle rosato, & salis drachmã. Parentur succi ad exclusionem ex hydromelite, quoc fiet ex vnã parte mellis, & octo aquæ partibus, coquatur ad tertiæ partis exhaustionem. dein ius cicerum. syrupus de mentastro ex melle. Vomitus si cueniat his ex facili, concitetur. Purgetur pilulis de hierã cum agarico, iunge paucum castoreum. vel detur hiera cum trochiscis alhandel, & castoreo. Aliud: Accipe pilularum cochiarum scriptulos duos; trochiscorum albandel grana quatuor; castorei grana octo: fiant pilulæ quinque, cum syrupo de stœchade. Aliud: Accipiat cochlear mellis rosati laxatiui, in quo trochisci alhandel quid intabuit, vel elleborum aut eius extractum. Si fit à sumptã cicutã, vomat primùm, & dein bibat vinum aromaticum. Si ab opio, aut papauere, mithridatium bibat cum vino. Apophlegmatismos & errhina phlegmagoga alias descripsimus. Euacuato corpore ad Topica nos flectemus. Si adsit materia quæ aliunde capiti importatur, illam retrudemus frigidis remediis, & ex sententiã Abensinæ & Razis oxyrrhodinõ capiti imponemus. Accipiemus aceti tres vncias: olei rosati completi vnciam. Ad tertium morbi diem, inquit Razes, his vtemur. Quare sinistrè pragmatici perpetuò calida capiti admouent. Ita Posidonius, antiquus medicus, vtebatur irrigatione rosacei, aut chamæmelini, cum aceto: sit autem acetum, ait, acerrimum. Dein acetum forte naribus & fronti admoueatur, eique incoquatur abrotanum, ruta, castoreum; & quarto die morbi volebat Razes admisceri his sinapi. Ex his etiam fiat rigatio capiti: vt ex abrotano, thymo, rutã, lauendulã, saluiã, rosmarino, serpillo, & acerrimo aceto. Pòst vngemus oleo & succo calido. Commendatur valdè verbenaca recta, si viridem oleo incoxeris, caputque inde rigaueris: nam crassos succos potenter exhaurit, & roborat: in omni antiquo dolore nobile remedium. Declinante febre vtemur sternutamentis ex castoreo, euphorbio, & elleboro. Et palato affricetur theriaca, mithridatium, aurea Alexandrina. Errhina fiant

Præparatio. Purgatio. TOPICA. Aetius 2.2.6.

ex y.

ex cyclamine cum elaterio. A nudâ intemperie frigidâ si malum enatum fuerit, fouebimus caput decocto rutæ, saluiæ, rosmarini, maioranæ, stœchados, lauendulæ, lauri. Dein illinemus oleo lilino, costino, laurino: his iunge castorei aliquid & piperis. oleum euphorbij commendatur etiam, & oleum ex semine saluiæ. Surgimus in vsum sinapi: quod occipiti admotum probat Alsaharauius. Si, inquit Posidonius apud Aëtium, frigidius apparuerit caput, anethino ex oleo fiat irrigatio, cum oleo dulci ex æquo permixtum, ac calfactum adhibe. Si validius sit frigus, dicit, pulegiũ & rutam oleo coquemus. Præstat sacculis vti ex floribus rosmarini, stœchados, chamæmeli, meliloti, maioranâ, caryophyllis, cubebis, macere. Et multùm calidis linteis fricetur caput rasum. Quod si originem ducat ex admoto populneo cum opio, vel mandragorâ, vngetur oleo castorei, nec dormiat æger: & vnge nares mithridatio veteri cum aquâ vitæ. Cùm verò humida intemperies auctor mali est, siccantia remedia opitulabuntur; schœnanthos, castoreum, sinapi. Absint embrocha & olea: nam hæc ad somnum faciunt. Potiùs pulueribus caput aspergatur: vel fiant sacculi ex cineribus caulium brassicæ, vel culmorũ fabarum, sarmentorum vitium, vel quernis cineribus: vel ex arenâ maris, milio retorrido, cum sale tosto, verbenacâ: adde quid cinnamomi vel macis; vel ex surfure cum betonicâ, maioranâ, stœchade, rosmarino. Imbecillitas virium huius calamitatis parens si fuerit, infundemus capiti decoctum rosarum, spicæ, chamæmeli, meliloti. Et accipiat æger odorem aquæ rosatæ cum santalis. Cùm tædium hoc effugit æger, cerebrum firmari debet. Si itaque auctor mali fuit intemperies frigida, vtetur manè mithridatio, theriacâ, diacalaminthâ, diamosco dulci, diagalangâ, & quod ex piperibus, aromatico caryophyllato, zinzibere condito, pyrethro condito & inulâ: adiice semper quid castorei. Aqua vitæ saluiata vel lauendulâ imbuta. Si humida sit intemperies, thus albissimum in pollinem attritum, & cum vino vel hydromelite potũ in lunæ augmento oriente sole: adiice quid castorei. Aër talis sit qui foras euocat spiritũ & calorem, qualis est lucidus, serenus, calidus: strepitus

(margin notes: *Ab opio.* — CORROBORANTIA. — VICTVS.)

adsit, & hominum turba: perpetim somno excutia ur æger. Naribus admoue nigellam. Detur hydromel hyssopites, vel origano imbutum. quod cùm ori impositum est, stringantur nares, ita vt depellitur in ventriculum: hoc erit pro cibo. Nam tenuis hic victus vtilis est. Alioqui nutriantur ptisanæ succo, vel iure pulli: aut decocto fœniculi & ciceꝛum cum oxymelite. Deferuescente morbo da carnes, & quid vini. Laudatur nasturtium mirum in modum ad excutiendos somnos. Si à madore enatum fuit malum, parcitas solitì adsit potius. Sed & ipse somnus remediis arceri debet. Inuehitur Ælianus in eos qui philomelis vescuntur ad vigilias: quare videntur antiqui ex illâ auiculâ remedium petiuisse. Sumat castorei cochlear & tantillum ex pipere albo cum melicrato, vbi febris segnis est. vel potetur theriaca soluta in aquâ vitæ. Aut lamina ferri ardens potetur aceto acri, fumus feriat nares: hic madores sorbet validissimè, somnumque fugat. Cùm efficacius velis, iunge semen nigellæ, vel rutæ, castoreum: nam hæc deiiciunt fumos & ventriculorum cerebri madorea absorbent. Adferantur tristia nuncia, vt cogitet.

(margin notes: *Rasis.* — *Ad Sympto. 1. lib 43.*)

CAPVT XVI.

De PERVIGILIO, *seu* INSOMNIA. SAHARA *Abensina.*

TRIA sunt quæ maximè viribus bellum indixere, inedia, dolor, & vigiliæ. Profectò in tenebris noctu somni vacuitas ipsa per se, instar grauissimi morbi molesta est: tum verò ad illud malum hoc accedit etiam, quòd, vt inquit Hippocrates, fortis vigilia potionẽ & cibos, omniaque quæ assumuntur cruda omninò reddit, & coctionis expertia. Et per alios morbos vnà corpus facit infirmũ, & feritatem humoribus maiorem adiungit. Hinc noua seges & vicissitudo symptomatum grauiorum. Adeò vt ego nesciam aliquid tædiosius, extra dolorem, homini euenire posse, quàm si in somnum solui nequeat. Hæc enim est illa calamitas quæ totam naturæ œconomiam labefactat spiritus exhauriendo, quibus reficiendis & instaurandis placidâ est opus quiete. Quare corpus suo fraudatum genio arescit, &, vt ait ille,

(margin notes: *Vigiliarũ immoderatarum noxæ.* — *4. Acut.*)

Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes:

nam triplicis nostræ substantiæ effluuiũ promouet, dolores, si qui diuexant, acuit, mœrores & iras exacerbat, mentemque turbat, & insaniam procreat: nam in peruigilio spiritus perpetuo iactantur motu, hinc excalescunt, & vnà succos inflammant. Quare in Trœzene aram fuisse narrat Pausanias, super quam Musis & Somno rem diuinam faciebãt accolæ illius loci: nam inter deos existimabant Somnum maximè Musis & sapientiæ gratum esse. Nec profectò est vllum animal cui perpetua sit vigilia. Itaque vt rerum omnium quæ naturæ ad perfruendum tributæ sunt, nihil est melius, nihil amicius, nihilque magis consociale amicâ illâ quiete, ita nihil æquè durũm ac eâ spoliari. Vt enim & in magnis morbis, somnus ægrotum reficit atque recreat spirituum instauratione, ciborum coctione, & morbificæ materiæ pepasmo: sic admirabile est, quãtam principibus partibus noxam adferat, quantumque cuncta naturæ præsidia labefactet, si quid vel in causis somniferis vel in somni ipsius necessitate naufragij euenerit. Comperti sunt tamen, vt narrat philosophus, qui nouem dies inconniuis oculis egerint. Scribit Seneca in libro De prouidentiâ, Mæcenatem tribus annis integris, sine somno perseuerasse: & tandem ab hac ægritudine liberatum esse, solâ placidâ & leni harmoniâ. Vir sanè doctus Hieronymus Montuus scribit se nouisse nobilem matronam, quæ triginta quinque annos insomnis permansit citra noxam, vt ipsa cum marito & totâ familiâ narrabat. Cùm Papiæ in Italiâ operam litteris dabam, retrulit quidam, Nizolium illũ Ciceronianum decennio somnũ non vidisse. Est autem hæc afflictio contraria somno præter naturam: quam ita definimus: Peruigilium est effusio animalis facultatis ad instrumenta sensus & motus, contra naturæ legem. Hæc enim est proxima causa quæ vigilias efficit. Sed quænam hujus effusionis causa? ea sanè varia esse potest. Nam sunt vel internæ vel externæ effectrices noctium insomnium causæ. Interna si fuerit, ea erit materia, vel intemperies materiæ expers, vel dolor alicuius partis. Intemperies materiæ expers, vt cerebri intemperies calidissima, vel siccitas: vel vtraque hæc intemperies iuncta simul molesta est. Maximè autem calida intemperies hìc in vitio esse solet, & vaporis somniferi prauitas. Causæ enim tres ex naturæ lege proferre suauem somnum solent, vaporis somniferi suauitas, cerebri temperies, & mentis tranquillitas. Si fuerit intemperies cum iuncta materia, illa erit vel biliosa, vel salsa, vel vaporosa. A biliosâ dico acri vel adustâ: excludimus sanguineam & pituitosam; hæc enim veternosam, illa autem comatosam vigilem affectionem procrearet. Quare vigilia gignitur à bile, & bilem gignit: vnde bis est quædam συνεμπτωσία in ægri perniciem. At à pituitâ salsâ plerumque hoc tædium nascitur, vnde & senum insomnes noctes. Hæc vel in cerebro congeritur ac procreatur, cùm id æstu flagrat, vel diutius ibi cũctando, putrescit in salsuginem, ab infractu dum laborat caput, aut dum calidum natiuum titubat; argumento sunt senes: vel aliunde influit, & à toto corpore fertur in cerebrum, maximè per febres biliosas. A vapore si fuerit, is erit acerrimus, qui bellum infert potiùs cerebri substantiæ quàm meningi, cùm non ita doleat: calfacit & siccat cerebrum, spiritusq́, tenuat nimiùm ac dissipat. Vel malignâ qualitate delibuti vapores sunt, quales per febres exspirat biliosas. Vel ab aliquâ efferuntur parte, maximè à ventriculis vitiatâ coctione: nam inde acres vapores sese in cerebrum effundunt: maximè vbi ructus nidorulenti fatigant. Quin & ab inediâ anathymiaseos peruigilium fit, dum nimirum ventriculi vitio nulla surgit: vt in lienteriâ: sed rugitus & flatus adsunt. Causæ quæ à foris sunt interdum somni vacuitatem adferũt; inter has adfert Abensina lumen validum: nam id effundit animales spiritus. Perturbatio animi potens est in hoc tædium: vt cùm mœror animum fatigat, qui conceptus est metu futuri mali: nam quod præteriit, potiùs somniferum esse solet. Ita dolor, æstus, compressio. Cibus etiam parcior, acrior, ac flatibus plenus, quales fabæ; vel etiam crapala, alui profluuium, immodica venus: & corruptus in ventriculo cibus (vnde pueros fatigant acres fumi illati cerebro) excutere quietem nocturnam solent. Et vinũ si pleniori hauriatur manu, insomnes

QVID sit.

CAVSAE.

Causæ externæ.

insomnes adfert noctes: exemplo Pergameni pueri. nã grammaticus quidam cùm singulis diebus balneum peteret, ac domi relictus esset puer, qui vehementiori pressus siti, cùm aquæ nulla esset copia, vetus vinũ largiùs perpotauit: mox in reliquum euasit vigil, ac homo esse desiit. Curari tamen hoc malum potest, quamuis alioqui vehemens sit, cùm cerebrum exhauriat, naturæque prædium depascatur. nullo est fœdum contagio. cerebro peculiare vitiũ, attamen illi non analogum, cùm à squalore ortum ducat. Causarum signa petantur à clinicis, ægris ipsis, & ab iis quæ prodita sunt De dolore capitis. vel si lubet breuiter. Si fuerit à calore, id manus ipsa explorabit: & his imi oculi æstuant. Siccitas squalore linguæ ac faucium se prodet: nares nullo madore rigantur, tensaque in fronte cutis conspicua est. Alioqui grauitas, materiæ soboles est. Si à bile, lucem, agitationem, ac turbam omnem reformidat. Quodsi ex salsâ fuerit pituitâ, oculi ac nares à pituitâ acri madescent. Historia ac natura mali indicat quo modo exigi debeat. Nam cùm adsit effusio spirituum cerebri, oritur indicatio inhibendi illos spiritus, ne ita se pandant. Sed hoc fieri nequit, ni primò eius accidantur causæ. Causæ vt fuerint, ita opponenda remedia: nam interdum & calidis vtendum: interumque humidis ac apetientibus. At diligenter perpendendum num his indicationibus satisfacere liceat: nam interdum hoc facilè obtinemus, nonnunquam vix, & ne vix quidem. Graue itaque malum hoc cùm sit, rectè illud pronunciauit Galenus, Vigilias corpora siccare & attenuare: & Hippocrates, vbi ait: ὕδωρ βορόν, ἀγρυπνίη βορόν, hoc est, aqua edax, vigilia edax. Scripsit idem Hippocrates, calamitosum esse non dormire nec interdiu nec noctu. Aut enim à dolore (vt nulla sit curarum excusatio) vnde acrior fit phantasia: aut à labore sic laborauerit, hoc est iactatione à squalore & calore cerebri, tetroque vapore somnifero. Aut de hoc signo non erit suæ mentis: nam facilè in phrenitidem trahuntur turbati animi, quam facilè admittit cerebrum squalidum, quod incutitur à tetrâ anathymiasi. Quare hoc symptoma medicam manum postulat: propterea etiam Galenus de hoc mitigando egit, cùm vites prosternat validissimè. quin scribit Hippocrates, consectarias ab hoc trahi conuulsiones non absque lethali vi, quæ siccandi & exhauriendi potentiã enecat. dicit enim, ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. Ex phrenitide periculi etiam plenæ sunt vigiliæ: nam ab inflammatione quæ nascuntur sunt calamitosæ. Si absit inflammatio, minus periculi adferent. Ex cancrosâ inflammatione si inductæ hæreant, conclamatum erit, ait Abensina. Desipientiæ metus aderit, si natæ sint à siccitate: nam sanguis à perennibus vigiliis acuitur, & biliosior redditus deliria mouet. Ab effœto senio etiam est immedicabilis. Si fuerit ab intemperie citra materiam, quæ à causis externis impressa fuerit, curari poterit. A dolore si obortæ vigiliæ fuerint, vt ex variis emicant hæ causis, ita & varium sortiuntur euentum. Præterea contumaces vigilias si exceperit tussis, funestum, si Abensinæ fides: nam hæ mutuas operat in perniciem cõferunt: cùm & tussis somnium excutiat, & somni vacuitas tussim acuet. Pueris sunt calamitosæ vigiliæ: nam minimè congener est pueris hic affectus: & grauissimi morbi puerorum solo somno tolluntur: cùm tamen aliarum ætatum morbi acuti vel excretione, vel abscessu solùm finiantur. Hoc addo, si quis somni expers ferè viginti dies in languorem, & tremorem, & spasmum trahatur, indicium erit exhaustum esse cerebrum spiritibus animalibus; malum id est. si itaq. redintegrabilis fuerit naturæ, remedietur. Fiant leues frictiones. Pituita salsa si auctor noxæ fuerit, ea parabitur ad exclusionem serapio cichorei, vel de soncho, aut endiuiæ, & melle violato vel rosato. ex decocto cichoraceo, & fumariæ, lupulorum, boraginis, cassuthæ, radicum aperitiuarum, passularum, liquiritiæ, polypodij, seminis carthami. Dein purgetur pilulis aureis cum pilulis de fumariâ, vel de hierâ cum agarico & rhabarbaro: vel pilulis assairet. vt, Accipe pilularum aurearum & cochiarum, singulos scripulos; dacrydij grana tria vel quattuor: fiant pilulæ quinque. vel accipe diacatholici vnciam; diaphœnici semunciam: electarij de succo rosatum drachmas duas: cum melle violaceo, vel serapio de cichoreo cum rhabarbaro fiat instar opiatæ. ad-

Historia ex Galen.

Natura mali.

Signa causarũ.

Curatio.

Prognosis.

3. Sanit. 12.

6. Epid. 4.20.

2. Progn.

12. Morbid. 1.

7. Aph. 18.

Remedia praeparantia & purgantia.

A pituita salsa.

di potest turbith vel rhabarbarum. Deinde theriacam nouellam, vel recentatam Antonini exemplo sumat. *A bile.* Si bilis fuerit soboles peruigilium, paretur exclusioni cichoraceis: Accipe aquam hordei bene cocti: huic infunde folia cichorei & semen eius, ita & endiuiam eiusque semen, & semen lactucæ, foliaque buglossi, vel seminum maiorum quattuor & papaueris drachmam, & etiam tamarindos. Fiat ex his maceratio & emulsio: cui adiice serapium nymphææ, violarum, rosatum, granatorum, acetosæ, vel papaueris. Vel accipe foliorum lactucæ, maluæ, salicis, cuiusque pugillum: coque ex iusculo pulli, & sumat. Deinde accipe cassiæ, mannæ, pulpæ tamarindorum, diacatholici, electarij de succo rosarum, cuiusque semunciam, cum syrupo de succo cichorei cum rhabarbaro, quod sufficit vt fiat instar opiatæ liquidæ: sumat alternis diebus cochlearium. addi potest rhabarbarum. & hæc etiam solui possunt in sero lactis. *Topica.* Purgato corpore, si quid vberioris succi contineat, veniemus ad ea quæ foris admouentur. *In calore sine materiâ.* Si itaque fuerit ex intemperie calidâ, frigidis recreetur; vt portulacâ, lactucâ, cucurbitâ: & confert oleum seminum recentium cucurbitæ; folia & flores nymphææ. hæc etiam coqui, & fotu admoueri possunt. Et, si æstu flagret caput, adiiciemus capita papaueris vtriusque, & radices mandragoræ. Cautio sit de hyoscyamo: nam caput lædit. Accipe vnguenti rosati, olei violati singulas semuncias: addi potest nymphææ oleum; misce. vel admoue capiti placentam ex rosis. oleum ex floribus cucurbitæ, & oleum florum ligustri, & populneum. Frontalia hic commoda, & somno dicata remedia descripsimus libro secundo nostræ Methodi, De his quæ capiti calido foris admouentur: folio 163. *In siccitate.* At sicca cùm intemperies fatigat, vtemur iis, quibus spiritus torpidiores redduntur: vt oleo amygdalino, axungiâ vitulinâ, anserinâ, oleo violaceo: ex his fiat hapsus. Coquatur cucurbita oleo, & in eo flores eius macerentur. Sorbeat naribus oleum violatum cum oleo papaueris. Lauetur caput decocto maluarum, lini, althææ, chamæmeli. Vel coquantur maluæ in oleo, ita & lactucæ, adiice quid vini albi & dulcis, vt peruadat liquor. Abensina commendat capiti admulctum lac; vel eo recens mulcto foueatur caput. Aut, abraso capillo, spuma à seri lactis feruefacti illinatur caput. Sin labor & siccitas in vitio fuerint, præscripta medicamina vtraque misce. & auribus instilletur aliquid olei nymphææ, violati, cucurbitini. De his vide Æginetam 2. 98. & Aëtium 2. 1. 116. *Cum materia.* Si consociata fuerit intemperies materiæ, hæc primùm euacuetur. Cùm ab inflammatione vitium est, illi erit primò occurrendum. Materia in capite si enata fuerit, vi calidâ, ab euacuatione, frigidis iam præscriptis erit vtendum. Quodsi prolixiùs cunctando in capite pituita moratur est, à purgantium vsu calfaciendum erit & aperiendum; pax sit à frigidorum vsu. Hinc est quòd Abensina vtitur oleo de croco, & pulegio. Oribasius serpillum & melilotum coquit ex passo, & capiti imponit. Hæc mulcebria ea vi somnum euocant, quà vigiliarum causam expugnant obstructionem: non aliter ceu rhabarbarum refrigerat, elisâ bile. Quare foue caput ex chamæmelis, serpillo, pulegio. hæc in decocto, quò attenuetur ac discutiatur materia morbifica. Quodsi hæc materia in caput repat ex toto corpore, notandum erit, num febri implicitus æger iaceat, quam qui rectè curarit, & vigilias facilè expugnarit. Hoc tamen in negocio illud notandum, num quæ à febre surgit materia, sit biliosus vapor (vt fit in febribus biliosis) vel num sit salsa pituitosa, vt euenit in causo notho, & putridis à salsâ pituitâ. *A bile.* Si exspiretur biliosus vapor, frigida odorata exhiberi vult Abensina, vnde mitescat bilis, & quodãmodo pituitescat. vt si fiat irrigatio ex decocto lactucæ, nymphææ, salicis, papaueris, mandragoræ cortice. Et fiat illitus. Accipe olei rosati vnciam; succi citreorum drachmas tres; oui albumen quassatum; sed priùs despumetur concussum cum aquâ rosatâ. Aliud: Accipe vnguenti rosati, olei violati, aquæ rosatæ, singulas semuncias, populnei binas drachmas. Vel accipe lactis muliebris binas vncias; albumen oui concussum cum aquâ rosatâ & pauco succo citrei mali maturi: & cum farinâ seminis papaueris, fiat frontale inter duo lincamenta. Aetius his vtendum ait vesperi horâ vnâ à cœnâ. Accipe olei rosati & violati æquas partes: bulliant cum cucurbitarum succo dum ille ex-

haustus

haustus sit; id fiat septies: dein adde caphuræ parum: vnge tempora & nares. Senes rosaceo, & anethino recenti perungant caput. Manus & pedes si fouendi sunt, id fiat vt frigescant, non ad calorem: nam in cerebrum spiritus prolectari debent, non aliò diffundi. Accipe foliorum salicis, lactucæ, nymphææ, rosarum, violarū, papaueris nigri, maluarum vel pampinorum, singulorum manipulum: florum chamæmeli, meliloti, summitatum anethi, cuiusque semimanipulum; calycum papaueris albi vnciam: bulliant in aquæ pluuiæ partibus tribus: adde interdum vnam vini, lauet, dum somnum tentabit, pedes, manus, & vaporem faciê accipiat. Suffitus etiam fiant ex mandragorâ & papauere, ex aquâ nymphææ coctâ. Naribus etiā lac muliebre cum oleo violato aut nymphææ vel papaueris trahat. Aëtius puluinar soporiferis implet: ex lactucis, mandragoræ pomis, foliis papaueris: adde melissam quâ peruadat vapor: nam vel styrax vel serpillum, aliúdve penetrantis potentiæ adiicimus, quò penitus vis se inferat cerebro. Spongiam somniferā aliās descripsimus, ab his cùm excitare ægrum vis, poscâ tepidâ lauāda erit facies. His non iuuantibus ad narcotica veniemus, si biliosus fuerit vapor: nam à falsâ pituitâ quæ enata fuit in obstructo cerebro, horum vsus alienior esse debet. His itaque frons, tempora & nares illinantur: vt ex oleo violaro, nenupharis, vnguento populneo, cū succo lactucæ. Et ductim ad maiora veniatur: Accipe vnguenti populnei, philonij Romani, singulas drachmas: dissolue cum modico oleo nymphææ, fiat linimentum. Aliud: Accipe opij semunciā; styracis calamitæ drachmas duas; croci scriptulum; iridis sesquidrachmam: misce, fiat pomū. Aliud: Accipe opij scriptulū; croci grana octo; aquæ rosatæ vncias quinque: misce, fiat epithema fronti. Aliud: accipe opij scriptulum; castorei, croci, cuiusque semiscriptulum: fiat puluis, adde guttas olei papaueris, vt fiat forma strepti, & naribus immittatur filo alligatum. Si quid mitius velis, Contundantur rosæ ex oleo violarum, nymphææ, & oleo de ranis, adiice muccaginem psyllij, & farinam hordei: cum pauco croco vel myrrha, si non flāmeo torreatur caput ab æstu. Vel vnge frontē & tempora oleo

Narcotica foris.

de ranis, & de mandragorâ. Aut accipe florum nymphææ, violarum, lactucæ, anethi, maluæ, papaueris albi, singulorum manipulum: coctæ ex aquâ herbæ contundantur cum oleo ranarum & vnguenti recentis populnei vncia; adiice farinam hordei quo inspissetur: admoue capiti tepidè. Aliud: seminis papaueris, lactucæ, cuiusque drachmam; florum nymphææ, violarum, anethi, singulos pugillos: excipe duplicato linteamento, & fumū excipiat aquæ rosatæ in quâ maduit betonica vel serpillum. Aliud: accipe olei papaueris albi vnciam: vnguenti populnei drachmas duas; albuminis oui despumati, & lactis muliebris ℥ j. fiat frontale. Aliud: vnguenti rosati, olei violacei & anethini cuiusque semunciam; cinnamomi, croci, myrrhæ, opij singula grana septendecim: illināātur tempora & nares. vel opium copia erui, muliebri lacte tabescat, eoque lacte linteum tinctū naribus indatur. vel grana duo opij & caphuræ liquescant oleo violato, & eodem modo naribus indantur. Razes grana bina caphuræ naribus indit ex aquâ rosatâ. Effingi etiam potest oleum somniferū hoc modo, Accipe opij, seminis lactucæ, corticum radicum mandragoræ, singulorum drachmas tres; corticū papaueris semunciā: crasso hæc terātur modo, & adiice decocti mandragoræ & papaueris libram; olei vncias octo: coque in diplomate dū aqua exhausta sit, cola, & colaturæ adiice florum violarum, nymphææ, anethi, chamæmeli, singulos pugillos; iunge quid croci & cinnamomi: frons hoc vngatur, & naribus quid sorbeatur cum lacte. Aëtius etiā pectori talia quædam imponit, & præparare hæc ad somnū ait. Si hæc remedia vi mali deuicta fuerint, intus dabimus narcotica, suasore etiam Aetio. Attamen ex sententiâ Abensinæ, ab his supersedebimus, nisi labentes vires à vigiliarum perennitate, erigi hoc modo postulent. Quare foris audaciùs hæc admouenda, quàm visceribus committenda: ideoque à moderatissimis exordiendum. Detur conserua foliorum lactucæ; & potiones ex acetosâ, lactucâ, semine papaueris, & lactucæ semine, fiat emulsio. Accipe hordei mundati vnciam; seminum quatuor frigidorum maiorum excorticatorum, seminis papaueris singulas drachmas: fiat emulsio ex aquâ ad

Oleum hypnoticum.

Intus.

vncias

vncias quattuor, adde syrupi papaueris vnciam: fiat hordeatum. vel fiat lac amygdalinum cum emulsione seminum frigidorum ex aquâ lactucæ. Commendat Aëtius diacodium, quod asserit inter cuncta narcotica esse iucundissimi saporis. laudat Abensina syrupum papaueris. Accipe syrupi rosati, diacodij singulas vncias: sumat horâ somni. Vel accipe syrupi nymphææ, diacodij, cuiusque drachmas sex; decocti lactucæ, vel emulsionis seminis lactucæ, aut si fortius velis, decocti capitum papaueris vncias duas, hauriat horâ somni. Notandum, vt, dum tussis adest, conserua addatur rosarum. Aliter: accipe decocti florũ nymphææ, vel lactucæ & portulacæ singulas binas vncias; diacodij vnciam. Cautio hîc adsit, vt talia propinentur remedia quinque horis à cænâ: hoc est inter decimam & vndecimam: & si vires fractæ fuerint, adiice scriptulum diarrhodonis. Cottidianus horum vsus est formidabilis: nam natiuum calidum enecant. Præterea cautio de his sit in pueris: nam his memoriam affligunt in reliquam vitã. Nec his dentur qui ventriculo sunt frigido & cruditati obnoxio: sed ab his ore tantùm diacodij semicochlearium retineatur, & exspuatur, id repetat dum somnus obrepit, & postremum deglutiat: & manè diatrhodi quid sumat. Et qui horum vsum ineunt non sint repleto capite, aut catarrho impliciti. Et narcotica non alia dentur quàm quæ vsu salutaria deprehensa fuere: alioqui mortem dabis, non somnũ. Nec etiam ad illa deueniendum, si morbus aliis debellari potest: alioqui vt vires stabiliantur his vtemur, & non ampliùs. Et vt vnciæ vnguenti quod foris admouetur tutò inditur semiscriptulus opij: ita potibus tutò additur semuncia diacodij. Qui plura de his velit perlustret quædam à nobis prodita libro secundo Methodi, vbi De capite sicco, folio 170. Accipiat interdum aquæ lactucæ binas vncias: syrupi papaueris vnciam vnam aut alteram. Quidam grana aliquot opij cum croco & cinnamomo peciâ colligunt, & in syrupo coquunt, & exprimunt: hoc cum philonio agi præstat. Vel distilletur philonium cum floribus violarum, nymphææ, papaueris, lactucæ, cucurbitâ, mace, cinnamomo, & pauco croco. Sed cautio semper adsit, vt narcotica dentur viribus validis, & calido semper ægro; & ab euacuatione; & cùm cætera frustrà sunt; & à tenui cæna. His victis etiam à mali contumaciâ, surgemus in vsum philonij Romani, & mithridatij theriacæque recentis. Vel sumat pilulam vnam, duas, vel tres de styrace: fiant ex drachm. pilulæ sex: adiice interdum quid diatragacanthi frigidi. Celsus papaueris syluestris (quum iam ad excipiendam lacrymam maturum est) manipulum in vas dimittit, & superfundit aquam, quæ id contegat, atque ita coquitur. vbi iam bene is manipulus coctus est, idem expressus proiicitur, & cum eo humore passi par mensura miscetur, inferueque, donec crassitudinem sordium habeat. Quum infrixit, catapotia ex eo fiunt ad nostræ fabæ magnitudinem. somnum faciunt vel per se sumpta, vel ex aquâ data. Si exiguâ mole magnam vim propinare velis, Accipies totam compositionem trochiscorum Aster Galeni: soluatur aqua (sed aquâ paucâ vitæ præstaret primùm hæc solui: nam ita opium vnà soluetur, & dein cum aquâ remisceantur) & obturato vase maceretur aliquot diebus ad focum tepidè. Dein exstilletur aqua per philtrum, more quo hippocraticum vinum manat: vel potiùs imponantur philtri longæ tenuesque partes: & in aliud inferius vas prolectetur liquor. quem deinde tenui foco admotum exhaurieris & quod restibile manet argenteo vasculo excipies. & propinabis eius granum vnum, ad tria vsque. Cautio adsit in remedij fabricâ, ne in cineres exarescat exhaustum remediũ: satis est ad crassiorem mellariam formam reduxisse: nam melligo illa perennat diu. Ita cùm à calore & per febres premit vitium, transigendum. Verùm si à salsâ crassaque pituitâ densi surrigantur vapores, vt in febribus quæ ex bile pituitaque consociatâ nascuntur, potiùs, ex Abensinæ & Aëtij præscripto, vtemur decocto serpilli, anethi summitatum, meliloti, chamæmeli: nam hîc aperiendum, tenuandum, exhauriendum quod molestum est in capite, ac illinemus oleo anethino, chamæmelino & Alhasarauia vtitur oleo de croco. Paulus cautionem adhibet hanc, ne in ipso periodi paroxysmo frigida admouenda existimemus: sed euanescente in eo paroxysmo febre: quin potiùs, inquit,

Cautiones in Narcoticis.

Ex Aëtio & Guainerio.

Cautio.

Nouus modus parandorum medicamentorũ.

A frigidioribus vaporibus.

Cautio.

inquit, calida accedente febre impone capiti: quò tenues in auras vapores euanescant. & mitescente tandem febre somnus inducatur. Si vitium sit ab alio morbo qui in vitio est, vel si ex mœrore, crapala, mali focus primùm extinguendus erit. Hoc itaque filo ducatur curatio, prim àm mali causam peruestiga: si causa fuerit à foris, eam in contrarium flectes. Sin in as nata, vt si dolor, eum mulcebis: si febris, eam vt decet fugabis. Succus causa mali elidatur à præparatione. Dein Topicis indulgendū: fotu lotionibus, linimentis, emplastris, suffitibus. & errhinis indulgendum. Dein intus propina pharmaca; quin tandem ad opiata insurge. Victus etiam probus impetretur qui morbi cum causâ pugnet, & naturæ propugnet. Aërem frigore, si talis non fuerit vltrò, perfundes. Et blandioris auræ murmur inter arbusta, vel auicularum aut suauis voculæ modulatio ægrum demulceat. Si sit ab animi ægritudine, silanus aquatum frigidarum vt iuxtà cadat fabricetur, cuius illabentis in subiectam peluim murmure animus à varus cogitationibus vertatur in vnius sonitus animaduersionem: nam ita quies ei obrepet. Et humi fusis herbis, vt pampinis, iunceis, aër humescat. Odorem capiet ex nodulo, cui insint flores violarum, nymphææ, cuiusque pugillus; corticum mandragoræ drachmæ binæ; seminis anethi drachma, & croci scriptulus: fiat puluis, qui sindone excipiatur. Quin facies sæpe irroretur aquâ nymphææ, rosatâ, lactucæ, cucurbitæ. Iaceat æger loco obscuro & silenti. Spongia somnifera nonnunquam naribus apponatur. Cibus elixus melior est quàm assus. Confert caro vitulina, agnina, & leporina commendatur hîc Catoni, & esus pullorum, piscium. Lactuca est commoda postremis epulis, portulacæ, asparagi cocti, cum aceto & oleo; cucurbita, pepones. Ex hordei farinâ & lacte acido fiat puls tenuis: vel ex ceruisiâ, aut aquâ hordei hæc fiat, in quâ capita papaueris tria vel quattuor coxere: hæc cœnet. Amygdalis conditi sint cibi, quò fiat euaporatio in caput. Vel fiant amygdalata: accipe amygdalorū dulcium infusorum in aquâ rosatâ, hordei mundati cocti dum quàm maximè inturguit, singulas binas vncias: quatuor seminum frigidorum maiorum mundarorum, seminis lactucæ, & papaueris albi cuiusque drachmam: simul cuncta contundantur & parum coquantur, & dulcor afficetur saccharo. Aspergantur etiā cibi semunciā emulsionis seminum papaueris albi. Nam Oribasius tantum sorbitionis indit seminis papaueris albi, quātum tria impleat cochlearia: vt rectè scripsisse videatur Matthiolus, huius vsum liberaliorem minimè reformidandum esse. Fugiant potiùs fabas, brassicam, erucam, cæpas, allia. Quidam à parco cibo, alij à largiore meliùs suaui somno merguntur. Si sit ex mœrore, tenui vino demulceant animum: iolabum alioqui violatū & rosatum hos recreat ex aquâ coctâ. vnguento rosaro, oleoque violaro & anethino se inungant. Motum commendat Auicenna & Paulus: & balneis serò indulgeant. Galeni ex consilio fiat strepitus coram ægro, & loris facilè solutu arctè eius nectantur manus & pedes ad articulos, dum defatigentur: subitò liberentur: & eodem temporis momento, subductis candelis, quæ ægro multæ admotæ fuere, indicetur silentium. nam spes est vt ex subitario illo motu; rapto calore ad penetralia, obrepat somnus. Sed cautio adsit, ne chiragræ vel podagræ obnoxij sint ægri: neque vlcera habeant stringendæ partes. Vitetur venus, & immoderatum studium. Si à diuturnâ vigiliâ, quâ ferè ad vigesimum diem iactatus fuit æger, metus adsit conuulsionis in tremebundo iam ægro, corpus hoc humectandum erit nutricatu madido & frigidiore. Senes plerumque hoc malum exercet: in his mœror abstergatur, & vesperâ balneum ineant à coctione: & notetur in iis, num largiùs cænari vel parciùs, meliùs dormiant. comedant lactucas vltimis cœnæ epulis. In pueris fœlicissima curatio huius mali est, ne lac in corruptelam fariscat ventriculo acceptum. Quare cautio adsit, ne hoc copiâ aut qualitate vitium faciat. Nutrix plenâ manu pastum ineat lactucarum, amygdalorum dulcium, cum papauere albo. Caueat à valido vino nutrix. Regio ventriculi puerilis foueatur decocto menthæ, & masticis, ex aquâ & vino: hinc illinatur oleo macis cum contusâ mastice. Vnguento rosaro cum oleo violato tempora illinantur pueri: adde quid populnei, si calor iubet. Requies Nicolai

Ab alio morbo

Anatephaleosis curationis.

DIAETA.

Aër.

Cibus.

Amygdalatum.

Aët. 2. 1. 116.

Senum.

Puerorū.

S vltimum

vinumm fit remedium: nam hebescunt acumina ingenij eius ab algore in pueris. Addo Empirica: Quidam è floribus croci, demptis staminibus, aquam destillant, & eius vncias quattuor propinant horâ somni. Et, si nimius obrepat somnus, naribus admouebis spongiam aceto imbutam, in quo fœniculi radix, hyssopū, vel nux myristica coxit. Alij accipiunt opij vnciam, alliorū duo capita, simul pista hæc destillant: manat aqua non fœtida: cuius guttulæ aliquot propinantur cum vino. Tales plurimas describit Euonymus Tomo 1. folio 226. & Tomo 11. folio 99. Dioscorides vnciis binis seminis papaueris tritis superfundit aquæ selibram: post octauam horam emulget aquam: propinat cum saccharo. Cavtio adsit, vt à cruditate vbi languet ventriculus, abstineas à frigidis intus quæ dantur, dum ille recreatus fuerit: & interim admoris foris somno studeas. Alij dentem canis nigri subdunt capiti: quidam præferunt serpentis exuuias & vulpis pelles. Somnum prouocat vinum anethinum: & etiam vinum petroselinites, vt scribit auctor Γεωπονικῶν folio 206. & 208. quæ scripta videntur Cassij Dionysij.

EMPIRICA.

Capvt xvii.

De Comate Vigili, Græcorum Typhomania, & Arabum Subethsabata Alij vocant Phrenitidem comatosam.

Scribit Galenus libro De comate quosdam Hippocratis interpretes existimasse, comatis nomine somnū ab Hippocrate intelligi, inducti Homeri auctoritate, vbi hoc ita sæpius * κοίμητο ... ἔσω. Alij delationem in somnum ab Hippocrate ita appellari aiunt: Nonnulli veternosam passionem. At, inquit Galenus, non ita vtitur Hippocrates hac voce: nam cum vigilijs coma euenire etiam asserit. Et dubitare videtur Hippocrates, num illos liceat appellare phreniticos, an aliud quid. Nam phreniticos appellare illos qui nondum delirant veretur, etiamsi cuncta symptomata phrenitica esse videat, vt caput, collum, lumbos, præcordia dolere. Et Galenus libri De comate capite quarto ita scribit, multos inuenies phreniticos qui

14. Iliad. *sopora mihi totis oculos.

1. Prorr.

Nomen.

surgunt, nec oculos attollere possunt, sed in eodem loco perseuerant vt lethargici. vnde imperiti medici, neque nomen dare huic affectui nouerunt, & penitùs ambigunt, videturque ipsis insolens passionis idea, quæ nomen non habet. Quidam ex lethargo & phrenitide mixtam putant, & vocant Typhomaniam. Quin inuenitur coma non phreniticum vigil, de quo ita Hippocrates, Nec quisquam phreniticus insaniuit, sed quadam in somnum delatione peribant. Paulus asserit Galeno vetustiores coma appellasse catochon: At recentiores catochen dixere pro catalepsi. Vt res liquidè intelligatur, dicemus duplex esse coma, vnum ὑπνῶδες, id est, veternosum; aliud autem ἄγρυπνον, hoc est, vigil. Coma autem vigil, vt auctor est Galenus libro De comate, aliud est phreniticum, aliud non phreniticum. Coma vigil phreniticum iunctam habet phlegmonem, idque iterum geminum est, vel enim ignauum, aut expeditum. perpetuò tamen his, ob phlegmonem, adest delirium. Coma itaq. vigil phreniticum ignauum fit, cùm phlegmone pituitosa, hoc est, lethargica superat phreniticam, hoc est biliosam. Hic vix ægri mouentur, & maximè delirant cùm ad somnum se componunt. In comate verò vigili phrenitico expedito, nimirū in quo biliosa inflāmatio exsplendet præ pituitosâ, ægri expeditè & vi quadam exiliunt, ac nonnunquam astantes inuadūt: hi dormire videntur, & somni sunt expertes. Cùm quidam ita spem somni fecisset amicis, illi abiere vt locum quieti concederent, solo custode monacho clinico relicto. Hic etiam fatigatus vigilijs, cùm iam dormire ægrum putaret, somno concessit. Astutus æger sopitum animaduertens monachum, exilit, monachique sopiti cultro, caput monacho abscidit; quod cùm palam ante fenestram proposuisset, iterum cāclausâ, lectum & antiquum somnum repetiit. Hi autem maximè delirant cùm à somno eluctantur. Coma verò vigil non phreniticum fit, cùm materia biliosa remiscetur cum pituitosâ, & est phlegmonis expers. Hi non delirant, somnum quidem captant ob pituitæ vim, at eum non capiunt, ob bilis ferociam: de his ita Hippocrates, Nec quisquam phreniticus insaniuit, sed quadam in somnum delatione peribant.

3. Lib. 6. 3. Epid.

Caussæ & signa comatis.

Historia tragica.

tibant. Cœna itaque vigil enaſcitur ex ge-
Cauſa generalis. minâ causâ, nimirū cùm remiſcetur calida frigidæ; hæc enim vigiliarū, illa ſomni auctor eſt. Verùm, vt iam dixi, hæc miſcella cōſociatur phlegmoni, vel phlegmones eſt
A veneno. expers. Paulus à veneno etiam induci hoc tædium auctor eſt: quod periculi plenum eſſe fatetur: & hi ſtatim vomant aluumq́. deponāt, viſceraq́ue his cumino & .uiâ foueantur. Sæpe cauſam agnoſcit labefactatum corporis robur, quòd præ imbecillitate palpebras apertas ſiſtere nequeat æger. Inter externas cauſas eſt menſa plena dubiaq́ue in bilem ac pituitā prompta, in quâ cibi calidi pugnāt frigidis: & artocreæ putidæ quas auido rictu degulant. Et infauſto coniugio variè maritata pocula. & ab ocio in negocia inconcinna migratio. Ad
SIGNA communia. ſigna communia venio. Duplex diximus eſſe cœma; vnum ὑπνῶδες, alterū ἄγρυπνον. Sed vtriuſque communis eſt iniuſſa oculorum conniuentia: nā ita oculis conniuent, quaſi ſomno arctiſſimo nectcrētur. In omnibus enim cœmatoſis apparēt oculi ſomno conniuentes, quemadmodū in lethargicis genæ ſublimes; attamen non dormiunt. Quoniam in ſummâ dormiendi neceſſitate nō ſuppetit opportunitas cauſarum ſomniferarū: quamuis in ſomnum ſolui reipsâ videantur. Hi itaque commiſſis inuitò palpebris, nec lucem accipientibus vigilant ἀΰδην, inquieti & iactabundi.
Cauſa. Hoc igitur nō ſola facit pituita, ſed vel bili permixta, vel ipſa per ſe putris & ſalſa; quarū vtraque quantum copiâ & craſſitie ac viſciditate opprimit & ſoporat, tantū exſuſcitat temperamento acriore. Conniuent tamen continenter oculis, oppreſſione cerebri, quam mixta facit cacochymia bilis & pituitæ pariter inter ſe concertantium. Illa quidem ad ſomni excuſſionem, hæc verò ad ſoporiferam impreſſionem facit. è quarum mixtione monſtrum hoc naſcitur biceps phrenitidis & lethargi, quod τυφομανίαν veteres nominant: quod eſt ſymptoma phantaſiæ infirmæ, quemadmodū caros abolitæ, ab exolutione nerualis virtutis. Excitati quidem oculos aperiunt, libereq́ue ſentiunt & mouentur, & tamen deſipiunt, ob polydædalas ſimulachrorum obuerſantium ob mentem ideas: & enormia loquuntur quidam eorū. Iterumq́ue conniuent oculis ſpe ſomni, & vigiles tamen manēnt. Propterea dicit Nonus antiquus medicus, ἀγρυπνοῦσι καὶ καθεύδουσι: hoc eſt, ſimul vigilant & dormiunt. Cùm in his bilis emicat vis, dicitur rabies ſomnolēta: nam peculiare nomē vix agnoſcit hoc malum: ſed vt mixta eſt eius cauſa, ita & compoſitum agnoſcit nomen, in quo vtriuſq. vitium fouat: nam nunc propiùs ad phrenitidem, nūc propiùs ad lethargum nutat: hoc eſt, modò bilis, modò pituitæ ſymptomata hîc exſplendeſcunt: nunc in ſomnū, nunc in vigilias pronus. Quòd autem cœma natum eſt ex imbecillitate virium, notatur pulſus languore; & hoc cōſectarium eſt exhauſtioni. Cùm eſt phreniticum cœma cum inflammatione, adeſt his tunc febris & delirium, inquit Nonus. ſed febris maior in cœmate vigili expedito, quàm in eo quod ignauum vocauimus. Qui dominatu tenentur pituitæ, eos à lethargicis diſcriminamus, eò quòd nec tumeant, nec liueant admodū, & modicè exudent. In his *PROGNOSIS.*
malum denunciant vigiliæ multæ, vrinæ ſuppreſſio, ſpirandi difficultas & colliſum in gutture murmur, ſudor miliaris, naribus eliſus cibus tenuisq́ue pituita. qui moderatiùs affliguntur, infuſum aliquem liquorem deglutiunt: victi verò ad nares relidūt. Fit interdum in his dolor ceruicis atque lumborum, mox epiphænomenon ſequitur mutatæ oppreſſionis (quà premebatur cerebrum) in exolutionem, ſanguinis nimirū ſubſtillū è naribus, idq́ue quarto die, in acutis, hæc conſpirant ad mortem. Iam ad curationem venio. Si redintegrabilis
videatur ſanitas, talia medicamina adferemus, quibus euocari ſomnus & vigiliæ poſ- *REMEDIA.*
ſint. Hoc eſt, partim phrenitidis, & partim etiā lethargi remedia locū habebūt. vtrum verò ſuperare debeat, ex notis deprehendemus: ſi enim phrenitidis ideam referat propiùs, eius ad præſidia proximè accedemus. Primùm itaque aperiatur vena: nam huius ſectio æquè lethargicis & phreniticis ſtudet: maximè hoc peragatur ſi facies quid rubeat, & febris admoueat, vireſq́ue admittant. Sin nauſeet, vomat: pluma inſeratur gulæ intincta oxymelite cum ſucco raphani & oleo: tepidè illinantur. Suppoſitoria aluum irritantia hic maximè cōmendantur. Si bilis vis exſplendeat in ſymptomatis, oxyrhodinon capiti admoueatur cum chamæmelis: vel

cum Nono oleum : & , inquit , si vigiliæ magis fatigant quàm somnus , oleo papaueris illinemus caput , aut calyces papaueris incoque oleo, &, si delirium vrget, serpillum. Vel ratione vigiliarum interemus oleum violarum cum lacte muliebri: addi potest vnguentũ populneum , vel requies Nicolai . Sed monet Raaes ne vltra triduum oxyrrhodinis vtamur. Tunc enim, inquit, sternutationem mouebimus,& rasum caput illinatur sinapi cum castoreo ex aceto. Si pituitæ vis validior emicat, vincula artubus iniiciantur, & crura cum sale & oleo fricentur : & glandibus acrioribus irritetur ignaua aluus. Si inducias concedat morbus , vtraque materia paretur ad exclusionem : Accipe quinque radicum aperitiuarum , & liquiritiæ , cuiusque semunciam: incoque ex aquâ ad sesquilibram, & aceti adiice quatuor vncias: amotis ab igne affunde betonicæ, melissæ, tussilaginis, cichorei , vel endiuiæ , scabiosæ , aut menthæ manipulum vnum aut alterum; florum cordi dicatorum cuiusque pugillum: macerentur tepidè totâ nocte : colaturæ adde syrupi de cichoreo cum rhabarbaro , vel syrupi de fumariâ vncias duas; syrupi de hyssopo vnciam. Deinde purga electario de sebesten, vel Indi, aut diaphœnici, & electarij de succo rosarum, singulis drachmis tribus. vel, Accipe agarici recenter trochiscati , rhabarbari , singulorum drachmam; cinnamomi, zinziberis, cuiusque semiscriptulum: hæc infunde vino albo & aquæ endiuiæ: manè adde colaturæ mellis rosati solutiui vncias binas : misce, fiat haustus. Tandem robur afferiut capiti, temperiem restituentibus & his quæ exhauriunt id quod restibile est. Oleo itaque violato, nymphææ, costino, & lilino illinantur : his vt decet remixtis eâ lege quam exigit mistus humor morbificus. Incoquemus etiam satureiam, thymum, serpillum aceto. Auribus indemus etiam quid castorei ex oleo violato. sternuat , masticet , & gargariset . Vtatur pro potu hydromelite non robusto. sicque ratio victus anceps inter eam quam phreniridi , eamque quam veterno dicatam esse voluimus.

CAPVT XVIII.

De CARO.

INTER cataphorica mala καταφορά, hoc est, inclinationes in somnos, vt neque oculis neque cerebro lucem accipiant , sed semper necnon item commissis oculis, siue dormiant siue vigilent , caros est habitus eximius semper. Hunc veteres ἀπὸ τοῦ κάρου, hoc est, à capite nominauerunt, quia cerebrum occupari videbant cum phantasiæ exolutione. Etenim vt coma est symptoma phantasiæ infirmæ, ita sanè caros abolitæ. Est enim caros omnis sensus motusque ablatio , illæsâ tamen respiratione, in quâ homo somno profundo opprimi videtur, oborta, dum in angustum arctantur cerebri sinus. Dixi illæsâ respiratione : nam maximè hac notâ abit ab apoplexiâ , quæ perpetuò consectariam trahit violatam respirationem. Scio tamen in vehementi caro perecelli respirandi munus , sed tunc propè ad apoplexiam abeunt. Dixi cerebri sinus arctari : nam medius & anticus oppressi in carum abripere hominem solent: maximè autem media cerebri regio crimen habet. Hæc de naturâ mali , iam ad causas. Dixi in arctum redigi sinus cerebri; innuens malum hoc suam hyparxin habere in violatâ organi confirmatione. Sed vnde illi sinus ita præter naturæ conniuent legem? id euenit infarctu, oppressione, vel subsidentiâ. Infarctus primordia sumit à materiâ quæ non solùm copiâ in vitio est(nam hæc comæ somniferæ est causa) sed & qualitate. Hinc est hoc symptoma exolutæ phantasiæ : nam exolutionis causa est prægrandis frigida intemperies quam acida pituita plerumque inuchit. Pituitam dico : nam cari natura & hyparxis versatur ἐν τῇ λύσει, hoc est, in resolutione : quemadmodum τοῦ κατοχῆς ἐν τῇ τάσει, id est, in tensione. Arqui non existit ἡ λύσις, quin nerui madescant, vnde exoluitur tonos & robur eorum. Pronascitur autem hæc pituita à capite præfrigido & humido. Conuenit enim caros cum lethargo in generatione materiæ, non corruptione : quia non trahit secum febrem symptomaticam : at lethargus habet symptomaticam febrem: habet enim suam hyparxin in œdemate phlegmonoso,

Definitio.

Galen. 4. loc. aff. 2. & 5. loc. aff. 1.

CAVSAE.

Galen. 1. Therap. 29.

monoso, vt phrenitis in erysipelate. Quin non solùm à congestâ cerebro materiâ hoc malum surgit, verùm & à ventriculo, pituitæ sede: & ex intestinis: vel ab vtero, aut à totâ corporis œconomiâ algidâ madidâque. Argumento sunt serpentes, qui hyberni frigoris iniquitate in spec ous correpti caro, minùs vegeti enecantur. Ita à pituitosis febribus surrigunt se fi.ci & vapores crassi à toto corpore in caput quæ vigente febre exspirant. Proficiscitur etiam hæc calamitas ab inflammatione musculorum temporum: nam ibi omnium facillima cerebri sympathia, ex ossium tenuitate, vasorum amplitudine, & subiacentis cerebri vbertate, & neruorum virtute. Interdum non causâ infarctus, sed concidentiæ causâ in angustum sinus capitis se colligunt: cùm nimirum vi morbi animales spiritus exhauriuntur: quod non sine calamitosâ vi euenire solet. quod etiam atrocitati dolorum ascribitur per morbos acutos: quorum potentiâ, disiectis spiritibus, consectariam trahūt sinus conniuentiam. Præter has causas agnoscit carus compressionem sinuum cerebri, & cerebri substantiæ oppressionem, à contusione vel fracturâ cranii. His consocia remotiores quasdam causas, vt alimenta stricto frigore algentia & madentia, quæ importunè sumūtur vel capiti admouentur. & ex opio, mandragorâ, fungis, cicutâ. Et etiam sub lunâ iacere capite plethoricis causis aucto: & à stomachi repletione validâ, & verminationes in pueris nonnunquam hoc efficiunt, &, vt dixi, locorum perfrictiones in fœminis. Hæ causæ cari: iam notas aggredior. In caro antica cerebri potissimùm affliguntur; hinc est quòd phantasia, & per contagionem medii sinus cerebri cum primis, cogitatio læduntur, pereuntque sensus & motus, præterquam respirationis. Succedit carus plerumq. febrium paroxysmis: nam ita eum discriminat Paulus à lethargo, quòd consectarius sit vehementiori febri: at febris lethargo consectaria est. Attamen non nego interdum febris expertem esse carum, vt nec illa consectaria sit, nec præcurrat: cùm primarius cerebri morbus est: nam enascitur à pituitâ algidiore, citra putredinem: ita agnoscimus apoplexiam febris minimè capacem. Sed tamen plerumque caros præambulonem habet febrem vehementiorem, quòd alioqui crassior vapor non ita se cerebro immitteret. Magna caro cognatio est cū apoplexiâ: in ea enim nec mouentur nec sentiunt, nec intelligunt, nec meminere: idem fit in caro. Aëtius ait, si pungatur & non sentiat, erit apoplexia: sin punctionem sentiant, erit cari nota: quamuis non eius meminere in caro postquam paroxysmum euasere: nam in caro æquè aufertur memoria ac in apoplexiâ. Caro itaque occupati, dum punguntur, paulatim partem retrahunt. Notas autem causarum dico breuiter: si nulla cerebri compressio aut subsidentiæ sinuum causæ prægressæ fuerint, necessariò erit ab infarctu caros. si acerbissimo cruciatu tentatus fuerit ventriculus vel vterus, aut si exhausti fuerint; febris immanitate, spiritus, erit à subsidentiâ: hoc testabitur languescens pulsus. Præterea facilè interstinguitur à lethargo, in quo interrogati respondent, nec omnino mutescunt. A coma te verò; nam id perseuerat toto paroxysmo, & interloquuntur nonnunquam, audiunt, & monentur subinde. Carotici non sentiunt, si quis illos tetigerit; attamen sentiunt si quis punxerit: ita interpretanda est illa Galeni sententia, vbi scribit, καὶ κα.... ἀναίσθητοι, ἢ ἀκίνητοι, ὥσπερ ... Vltro cùm oboritur caros plerumque causam agnoscit infarctum: sed num illa materia à congestione in capite enata fuerit, aut à ventriculo, vel à toto corpore capiti importata (quod euenit per febrium pituitescentium paroxysmos) propriis indiciis elucebit. Hæc facies mali & causæ morbificæ, iam ad medelam. Diximus in definitione, cerebri sinus in angustias redigi per hoc malum: itaque suadebit ratio hos esse laxandos. Et si angusti fuerint ab infarctu, aperiantur. Quin ille infarctus si agnoscat materiæ copiam, ea excludatur: sin frigore stricto, vt fit, viscosa lentescat: incalear, & abstergeatur & attenuetur. Hoc modo ad exclusionem cùm parata materia fuerit, erit purganda. Dein impressa capiti intemperies frigida erit castiganda, & id robore afflandum calfacientibus & siccantibus, vnaque ventriculus firmandus. Sin mali causa fuerit collapsio sinuum ab exhaustu spirituum, illi fideli nutricatu erunt reuocandi. Si acerbus dolor ventris vel vteri disiecerit spiritus, ille muleeatur. Quod si oppri-

Margin notes: SIGNA. 4. Loc. aff. 3. — 4. Loc. aff. 2. — INDICATIONES medendi (INDICATIONES MEDENDI) — *INDI-CATIO-NES me-dendi.*

cum Nono oleum: &, inquit, si vigiliæ magis fatigant quàm somnus, oleo papaueris illinemus caput, aut calyces papaueris incoque oleo, &, si delirium vrget, serpillum. Vel ratione vigiliarum intermus oleum violarum cum lacte muliebri: addi potest vnguentū populneum, vel requies Nicolai. Sed monet Raaes ne vltra triduum oxyrrhodinis vtamur. Tunc enim, inquit, sternutationem mouebimus, & rasum caput illinatur sinapi cum castoreo ex aceto. Si pituitæ vis validior emicat, vincula artubus iniiciantur, & crura cum sale & oleo fricentur: & glandibus acrioribus irritetur ignaua aluus. Si inducias concedat morbus, vtraque materia paretur ad exclusionem: Accipe quinque radicum aperitiuarum, & liquiritiæ, cuiusque semunciam: coque ex aquâ ad sesquilibram, & aceti adiice quattuor vncias: amotis ab igne affunde betonicæ, melissæ, tussilaginis, cichorei, vel endiuiæ, scabiosæ, aut menthæ manipulum vnum aut alterum, florum cordi dicatorum cuiusque pugillum: macerentur tepidè totâ nocte: colaturæ adde syrupi de cichoreo cum rhabarbaro, vel syrupi de fumariâ vncias duas, syrupi de hyssopo vnciam. Deinde purga electario de sebesten, vel Indi, aut diaphœnici, & electarij de succo rosarum, singulis drachmis tribus. vel, Accipe agarici recenter trochiscati, rhabarbari, singulorum drachmam; cinnamomi, zinziberis, cuiusque semiscrupulum: hæc infunde vino albo & aquæ endiuiæ: manè adde colaturæ mellis rosati solutiui vncias binas: misce, fiat haustus. Tandem robur affierut capiti, temperiem restituentibus & his quæ exhauriunt id quod restibile est. Oleo itaque violato, nymphææ, costino, & lilino illinantur: his vt decet remixtis eâ lege quam exigit mistus humor morbificus. Incoquemus etiam satureiam, thymum, serpillum aceto. Auribus indemus etiam quid castorei ex oleo violato. sternuat, masticet, & gargariset. Vtatur pro potu hydromelite non robusto. sicque ratio victus anceps inter eam quam phrenitidi, eamque quam veterno dicatam esse voluimus.

CAPVT XVIII.

De CARO.

INTER cataphorica mala ὑπνώδη, hoc est, inclinationes in somnos, vt neque oculis neque cerebro lucem accipiant, sed semper necnon item commissis oculis, siue dormiant siue vigilent, caros est habitus eximius semper. Hunc veteres ἀπὸ τοῦ κάρας, hoc est, à capite nominauerunt, quia cerebrum occupari videbant cum phantasiæ exolutione. Etenim vt coma est symptoma phantasiæ infirmæ, ita sanè caros abolitæ. Est enim caros omnis sensus motusque ablatio, illæsâ tamen respiratione; in quâ homo somno profundo opprimi videtur, obortа, dum in angustum arctantur cerebri sinus. Dixi illæsâ respiratione: nam maximè hac notâ abit ab apoplexiâ, quæ perpetuò consectariam trahit violatam respirationem. Scio tamen in vehementi caro perculli respirandi munus, sed tunc propè ad apoplexiam abeunt. Dixi cerebri sinus arctari: nam medius & anticus oppressi in carum abripere hominem solent: maximè autem media cerebri regio crimen habet. Hæc de naturâ mali, iam ad caussas. Dixi in arctum redigi sinus cerebri, innuens malum hoc suam hyparxin habere in violatâ organi confirmatione. Sed vnde illi sinus ita præter naturæ conniuent legem? id euenit in farctu, oppressione, vel subsidentiâ. Infarctus primordia sumit à materiâ quæ non solùm copiâ in vitio est (nam hæc comæ somniferæ est caussa) sed & qualitate. Hinc est hoc symptoma exolutæ phantasiæ: nam exolutionis caussa est prægrandis frigida intemperies quam acida pituita plerumque inuehit. Pituitam dico: nam cari natura & hypatxis versatur ἐν τῇ λύσει, hoc est, in resolutione: quemadmodum τῆς κατοχῆς ἐν τῇ τάσει, id est, in tensione. Atqui non existit ἡ λύσις, quin nerui madescant, vnde exoluitur tonos & robur eorum. Pronascitur autem hæc pituita à capite præfrigido & humido. Conuenit enim caros cum lethargo in generatione materiæ, non corruptione: quia non trahit secum febrem symptomaticam: at lethargus habet symptomaticam febrem: habet enim suam hyparxin in œdemate phlegmonoso,

Definitio.

Galen 4. loc. aff. 2. & 5. loc. aff. 1.

CAVSAE.

Galen. 1. Trerapeut. 29.

monoso, vt phrenitis in erysipelate. Quin non solùm à congestâ cerebro materiâ hoc malum surgit, verùm & à ventriculo, pituitæ sede: & ex intestinis: vel ab vtero, aut à totâ corporis œconomiâ algidâ madidâque. Argumento sunt serpentes, qui hyberni frigoris iniquitate in spec[...]bus correpti caro, minùs vegeti enecantur. Ita à pituitosis febribus surrigunt se fr[...]ci & vapores crassi à toto corpore in caput quæ vigente febre exspirant. Proficiscitur etiam hæc calamitas ab inflammatione musculorum temporum: nam ibi omnium facillima cerebri sympathia, ex ossium tenuitate, vasorum amplitudine, & subiacentis cerebri vbertate, & neruorum virtute. Interdum non causâ infarctus, sed concidentiæ causâ in angustum sinus capitis se colligunt: cùm nimirum vi morbi animales spiritus exhauriuntur: quod non sine calamitosâ vi euenire solet. quod etiam atrocitati dolorum ascribitur per morbos acutos: quorum potentiâ, disiectis spiritibus, consectariam trahūt sinus conniuentiam. Præter has causas agnoscit carus compressionem sinnum cerebri, & cerebri substantiæ oppressionem, à contusione vel fracturâ cranii. His consocia remotiores quasdam causas, vt alimenta stricto frigore algentia & madentia, quæ importunè sumūtur vel capiti admouentur. & ex opio, mandragorâ, fungis, cicutâ. Et etiam sub lunâ iacere capite plethoricis causis aucto: & à stomachi repletione validâ, & verminationes in pueris nonnunquam hoc efficiunt, &, vt dixi, locorum perfrictiones in fæminis. Hæ causæ cari: iam notas aggredior. In caro antica cerebri potissimùm affliguntur; hinc est quòd phantasia, & per contagionem medii sinus cerebri cum primis, cogitatio lædantur, peritque sensus & motus, præterquam respirationis. Succedit carus plerumq. febrium paroxysmis: nam ita eum discriminat Paulus à lethargo, quòd consectarius sit vehementiori febri: at febris lethargo consectaria est. Attamen non nego interdum febris expertem esse carum, vt nec illa consectaria sit, nec præcurrat: cùm primarius cerebri morbus est: nam enascitur à pituitâ algidiore, citra putredinem: ita agnoscimus apoplexiam febris minimè capacem. Sed tamen plerumque caros præambulonem habet febrem

SIGNA. 4. Loc. aff. 3.

vehementiorem, quòd alioqui crassior vapor non ita se cerebro immitteret. Magna caro cognatio est cū apoplexiâ: in ea enim nec mouentur nec sentiunt, nec intelligunt, nec meminere: idem fit in caro. Aëtius ait, si pungatur & non sentiat, erit apoplexia: sin punctionem sentiant, erit cari nota: quamuis non eius meminere in caro postquam paroxysmum euasere: nam in caro æquè aufertur memoria ac in apoplexiâ. Caro itaque occupati, dum punguntur, paulatim partem retrahunt. Notas autem causarum dico breuiter: si nulla cerebri compressio aut subsidentiæ sinuum causæ prægressæ fuerint, necessariò erit ab infarctu caros. si acerbissimo cruciatu tentatus fuerit ventriculus vel vterus, aut si exhausti fuerint, febris immanitate, spiritus, erit à subsidentiâ: hoc testabitur languescens pulsus. Præterea facilè interstinguitur à lethargo, in quo interrogati respondent, nec omnino mutescunt. A comate verò; nam id perseuerat toto paroxysmo, & interloquuntur nonnunquam, audiunt, & mouentur subinde. Carotici non sentiunt, si quis illos tetigerit; attamen sentiunt si quis punxerit: ita interpretanda est illa Galeni sententia, vbi scribit, καὶ ἀναίσθητος, ἢ ἀκίνητος, ὅπως παθῶν. Vltro cùm oboritur caros plerumque causam agnoscit infarctum: sed num illa materia à congestione in capite enata fuerit, aut à ventriculo, vel à toto corpore capiti importata (quod euenit per febrium pituitescentium paroxysmos) propriis indiciis elucebit. Hæc facies mali & causæ morbificæ. iam ad medelam. Diximus in definitione, cerebri sinus in angustias redigi per hoc malum: itaque suadebit ratio hos esse laxandos. Et si angusti fuerint ab infarctu, aperiantur. Quin ille infarctus si agnoscat materiæ copiam, ea excludatur: sin frigore stricto, vt fit, viscosa lentescat; incaleat, & abstergeatur & attenuetur. Hoc modo ad exclusionem cùm parata materia fuerit, erit purganda. Dein impressa capiti intemperies frigida erit castiganda, & id robore afflandum calfacientibus & siccantibus, vnaque ventriculus firmandus. Sin mali causa fuerit collapsio sinnum ab exhaustu spirituum, illi fideli nutricatu erunt reuocandi. Si acerbus dolor ventris vel vteri disiecerit spiritus, ille mulceatur. Quod si

4. Loc. aff. 2.

INDICATIONES curationis.

opprimantur ſinus à lapſu vel ictu, illud quod comprimit erit erigendum vel eximendum. Sed priuſquam hæc in vſum flectantur, noſcendum, num redintegrari valetudo priſtina poſſit: quare iã ad Prognoſin. Hi tacito, attamen feroci exitio PROGNOSIS. conficiuntur. quod agnoſcens ſummus præceptor, hoc ad diſceptandum propoſuit, cum rogat, τὸ καρῶδες (ἢ ζά τι) πανταχοῦ κακόν; hoc eſt, an ſoporari vbiuis malum? Certè τὸ καρῶδες quod venit à prægrãdi intemperie τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, hoc eſt, ſenſorij primi, ſiue primigenia, ſiue conſectaria ſit vt in Hermocrate, ſiue à mutuâ contagione muſculorũ temporalium & cerebri, ſemper tale καρῶδες malum eſt. At τὸ καρῶδες quod ſine vlla cerebri offenſione fit, quæ firmiter fixa ſit, ſed tantùm leniter preſſa, vt in ebrietate, & ſomno critico non turbulento, tale καρῶδες ſpem ſalutis præſefert. Nam fugat delirium, & cephalalgiam ſoluit, & in pueris febrem placat. Ita ſomnus altus ægreque excuſſilis à cauſâ non morbificâ, in ægris qui iam diu vigilant ſuperueniens, nocte dieque perſeuerans, magnum auxilium adfert. In infantibus etiam ſuperueniens duobus ſeriatim diebus, remediũ ſæpe attulit. Quare καρῶδες ſignificat ſymptoma morbi cephalici & arctioris ſomni neceſſarium exceſſum: vel etiam neceſſitatem dormiendi, quam peperit longa ſomni inopia, cum copia cauſarum ſomniferarum coniuncta; vt etiam liberalior vini vſus, vnde copia ſoporiferæ materiæ. Niſi dicere velimus, id ad cœma referendum, cùm bonis ægrorum rebus à perennibus vigiliis ſuperuenit ſopor: ita nimirum, vt caros malus ſemper habeatur: nam ita caros perpetuò cœmate erit periculoſior. Si ortum ducat caros ab infarctu, vt plerumque fit, excuti poterit, at à compreſſione vix curatur. Et quia à concidentiâ enaſcitur ſinuum cerebri, periculi plenus eſt, cùm dolori, à quo naſcitur, non facilè mederi liceat: nam vterini & ſtomachi dolores nonnũquam ægrè mulcentur. Cumque morborum acutorum ſanatio maximè in virium integritate ſpem ſuam habeat, & caros in hos incidat ex virium iacturâ, profectò in anguſto ſanationis ſpes erit. Caros dum ad melius ſe vertit, finitur CVRATIO. plerumque citra periculum. Aetius cura- 2.2.5. tionem cari proſequitur. Trallianus ſcribit eodem modo curandum, vt lethargus: fortioribus tamen attenuantibus & incidentibus id præſtandum. Imò curetur vt cœma ſomniferum ferè. Actuarius venam pertundi iubet, ſi adſit febricula, inquit, & temperamentum, anni ratio, & ætas permiſerint: exiguâ tamen copiâ. Alioqui quis in caro emitret ſanguinem? certè nullus: nã frigidior eſt materia cari quàm lethargi: neque enim putreſcit. Si ſit ſymptoma, reſpondeat curatio medelis phreniticis. Vt ſi incidat in cotidianam, vel hemitritæum, aut tertianam notham, ſecetur vena: & cucurbitæ humeris apponantur. Initioque oxyrrhodina adferantur capiti: mox oleo calido cum ſucco rutæ fiat illitus, & inſpergatur puluis ex caſtoreo, euphorbio, chamæmelo, caryophyllis, nuce moſcatâ, ſtœchade, betonicâ, calamo. Et ineunte hoc tædio fiant frictiones validæ brachiorum & crurum: ita fatigatis partibus vincula iniiciantur. Olfaciant acetum forte. Sed natura febris, cui conſectarius eſt caros, perſpecta ſit. Initium itaque huius conſectarij cari, eiuſque finis admittet eadem, quæ phrenitis remedia; ſed cùm ſuum percurrit ſtatum, vigiliæ erũt concitandæ, frictionibus & agitationibus, pilorum tractu, enematum vſu acriorum; primus tamen clyſter eſto mollis. Dein raſum caput abluatur, decocto foliorum lauri, maioranæ, chamæmeli, ſtœchados, ex lixiuio. Dein perfricetur caput oleo rutæ, cui inſit caſtoreum; mox hoc puluere aſpergatur caput: Accipe capillorum humanorum combuſtorum vnciam, caſtorei drachmas binas: ſucco rutæ exceptis, poſticam & anticã partem capitis illine. Excitetur olfactu humanorum capillorum qui macerati fuere aceto: qui exſpirent ſuper prunas tetrum odorem. Tandem roboretur cerebrum conſeruâ acori, diamoſco dulci, theriacâ, mithridatio: & foris, oleo caſtorei, rutæ, chamæmeli, irino. Si fuerit à primigeniâ obſtructione, parentur ſucci ſaluiâ, ſampſucho, roſmarino, hyſſopo, ſtœchade, primulâ veris, decocto ſatureiæ, pulegij, cum ſeminibus quæ excutiunt ventos, cum paſſulis, ſeminibus carthami, agarico, polypodio: adiice mel. Si fortiùs purgare velis, vtatur pilulis ſine quibus, ſolutis aquâ ſaluiæ. Et quædam horum incoquantur aceto, cuius vaporem ſorbeant nares.

nares. Robora dein mithridatio cum conseruâ saluiæ, rosmarini, betonicæ: vel sumat manè theriacæ drachmam. sinapismus capiti imponatur. Sit calidior hic cibus, quàm cùm ex putidis succis flammat febris, quamuis illa segnis. Parum sumat; & id optimè coquat. Et autem perpetuò aluus, ne quid vaporum se erigat in caput. Si fuerit à ventriculi vitio, vt si ille antea doluit, irritetur ad vomitum: vel detur hiera cum oleo: vel eo fauces ex pennâ irritentur. Sin ægrè vomat, sumat hieram cum melle rosato, & decocto hyssopi. Dein oleum rosatum & acetum fronti tepidè impone. & enemata acriora abducant fœditates. frictiones tunc proderunt & cucurbitæ. & olea calida vnaque cataplasmata stomacho imponantur. Si ab vtero ortum duxerit, & si ille antea doluit, reuellendum erit, & balneis indulgendum: si menstrualis sit mulier, & ab eâ cloacâ querela, euocentur menses: & emitte sanguinem ex saphænâ venâ. A venenoso edulio obortum cùm fuit malum, propinetur alexeterium, vt theriaca: & cicuta si hoc vitium fecit, porriges vinum gilaum: si fuerit ex opio, dabis mithridatium ex vino: si hyoscyamus, da aquam theriacalem, cum pauco croco & castoreo: vel aquam cinnamomi cum theriacâ. Si à foris admotis ita stupeat cerebrum, illinatur caput oleo castorei, & aquâ vitæ. A subsidentibus in se sinibus cerebri eum ortum ducit, tunc, quia exhausti sunt spiritus, recreentur vires prostratæ: ideoq; ne verearis propinare parum vini, efflorescente etiam paroxysmo: modò valida phlegmone non prohibeat: tunc enim succus à carne elisus vtilior erit: vel ille qui ex semiasso armo veruecino sæpius confosso emanat. Ex vino & aceto odorem hauriat. A paroxysmo solidorum ciborum vsum ineant.

Ex vomitu. *A veneno.*

CAPVT XIX.

De CATOCHE seu CATALEPSI. Recentiorum CONGELATIONE. vel STVPORE VIGILANTE.

QVIDAM hunc affectum κατοχὴν vel κάτοχον, alij κατάληψιν vocant, ἀπὸ τοῦ καταλαμβάνειν, quòd eo habitu manet quo correpti erant. Et quælibet harum vocum est homonyma. vocis itaque πολυσήμου certa & distincta constituatur significatio, quâ vniuocè sumi possit. Duo significat catoche; nimirum congelationem, & & comavigilans, auctore Æginetâ; qui scribit veteres κάτοχον appellasse hanc passionem quam recentiores κατοχὴν, quam hanc congelationem dicunt; de quâ nos agimus iam: sed qui Galenum antecesserant, vocabant catochi nomine Coma vigilans. Ita scribit Galenus Archigenem & Philippum catochum à comate distinxisse: iterumque eodem libro, vbi scribit Hippocrates, capite dolentes, cum catoche delirantes: id interpretatur de eodem affectu quem descripserat Hippocrates his verbis, Tremulæ, obscuræ, blandæque, & ψηλαφώδεις, id est, tractabiles desipientiæ, valde phrenitiçæ, vt Didymarcho in Co obuenit: loquitur de comate vigili. Quin catalepsis nonnunquam significat subitariam vocis interceptionem, cum sensus & motus fraudatione, quam ἀφωνίαν Hippocrates vocauit, veteres ἀπόληψιν, quæ est secunda apoplexiæ species; cùm spiritus vitalis à cerebro arcetur; hanc phlebotomia sanat. De his non ago iam, sed de congelatione. Quin apud Hippocratem symptomata catocha, non solùm dicuntur, quæ vocatam hanc infernni catochen; sed & illa etiam quæ sunt firma & fixa. Nos hîc de eâ passione, quâ detenti κάτοχοι & κατεχόμενοι dicuntur. Quæ Catoche vel Catalepsis propriè dicta, est subita quædam facultatis animalis detētio, tactu, motu, imaginationeque ablatis; in quâ ægri eo charactere ac habitu quo apprehensi sunt immoti permanent, affectis maximè posticis partibus cerebri. Stupendum profectò genus mali; quo instar marmorei saxi, quis constringitur ac gelatur subitò: dicas Medusam occurrisse, ac in rigorem hominem obstupuisse. Huius morbi ideam imitatus videtur Socrates, cùm exerceret se in vestigiis patientiæ: nam à Sole oriente in alterum Solem inconniuis constitit oculis, eodemque vultu, & in iisdem vestigiis. Narrat & Philostratus Brachmannos Indorum, ab ortu in occasum vsque Solem intentis oculis contemplari, rimantes secreta quædam in flāmifero eius orbe. Dixi in definitione motum auferri & tactū: nam spiritus animalis in singulis partibus, nec solo cerebro,

NOMINA. *1. Lib. 10 & 6.* *Prorrhet. 2. 56.* *33 Prorr.* *Prorrhet. 1. 2. 60.* *QVID sit.* *Definitionis explicatio.*

cerebro, à valido frigore & siccitate concrescit, & ad traiiciendum neruos, & etiam in motum conciendos minimè aptus euadit. *Differentia tetano.* Hoc autem differt à tetano, quòd hîc musculi immemores sint sui officij & in otio: at in tetano, etiamsi nihil agere videantur musculi, validè tamen insurgunt, non aliter ac auis pendula in cælo, pansis minimeq; concussis pennis volat. Quare tetanus est à deprauato motu musculorum: at catoche à motu abolito. Et vehementer percellitur sensus tactus: nam, vt perhibet Razes, nec etiam puncti sentiunt: & Galenus scribit illos audire & videre, non tamen sentire. *Prorrhet. 1.2.56.* Phantasiam etiam concidere dixi: resolui enim hæc vis ab hoc malo videtur. *De diff. sympt. 3.* Quin dixi esse subitam detentionem animalitatis: nam catoche est symptoma quod in γνμνάσιᾳ & conseruari dependet ab infarctu. *3. Loc. affect. 7.* Demonstratio huius rei hæc est, quod citò fit, citoque desinit, ad intemperiemreferre non licet. *Dubium.* Dixi posticas cerebri partes maximè affligi: sed dices, Igitur memoria magis labefactari debuit quàm imaginatio. *3. Loc. aff. c. 12. ortu medic.* Respondeo, Siccitas imaginationi inimicior est quàm memoriæ: vnde, quamuis affligatur memoria, magis tamen imaginatrix percellitur.

CAVSAE. Causas mali iam venemur. Id certum est quod de catoche Philippus & Archigenes memoriæ prodidere, eam in tensione quā siccitas fecit consistere: quemadmodum omne symptoma cataphoricum, in exolutione virtutis nequalis, à nimio madore natâ. Sic in catoche quasi constricti gelu obrigescunt homines, eoque situ quo deprehensi à morbo fuerant, perseuerant. Hoc fit à stricto quodam frigore & siccitate quâ percellitur cerebrum, hinc tensio præsertim musculorum ophthalmicorum, vt & cæterarum partium. Nam non solùm cerebrum, sed etiam spiritus animalis in singulis corporis partibus concrescit, ac ad permeandum minimè aptus euadit. Id verò non fit quòd in arctum adducantur cerebri sinus à squalidâ ariditate ac frigore: nam si id foret, non ilicò ad se rediret homo: cùm malum duret tam diu, quàm perseuerat eius causa. Quare necessariò à conglaciante materia aliqua, primordia ducet. Aetius existimat hanc materiam esse melancholiam (est enim sine dubio hæc frigida & sicca) infarctu cerebrum fatigantem. Ita & Paulus existimat posticam cerebri sedem à frigidâ siccâque materiâ obturari: alij putant venas & cerebri arterias copiâ melancholici succi nimium rigari. *Paul. 3. 10.* Galenus melancholiæ hoc ascribit, citra adustionem quæ nata fuit: imò potiùs ex ea quæ congelatione orta fuit. *Prorrhet. 1.2.56.* Sed profectò hæc morbifica materia corporeâ mole non grauis videtur: etenim λύσιν potiùs adferret quàm rigiditatem neruorum, si humor densus in cerebri sinus subitò illaberetur eâ copiâ quâ rigidū reddat corpus totum. Itaque potiùs flatulenta est hæc huius morbi causa, vt rectè asseruit Arculanus, sicca, melancholica: vel, vt putat hic auctor, vapor elatus è phlegmate vitreo, non putredine contaminato: nam nonnunquam ternis horis hoc malum cedit, citra vllam euacuationem sensui conspicuam. Hæc flatulenta gelidaq; materia, vel congeritur in cerebro, vel illi aliunde infertur. Congeritur, cùm cerebri fractus titubat calor cum siccitate, vnde fœcundum redditur in crassos vapores, qui in ventriculos cerebri irruentes, eosdem tendunt, & spiritus congelatos immobiles reddunt. Si aliunde inferatur vapida illa materia cerebro, ea immittetur à toto corpore, vel à parte aliquâ peculiari: attamen quacumque ratione hæc cerebrum inuaserit, tamen catoches auctor nunquam erit, ni comitem trahat frigidam siccamque cerebri intemperiem. Quare rigidi perseuerant tacti calamitate hac homines, quia congelantur illi vapores melancholici permixti spiritibus animalibus, non sine impensè algidâ siccâque cerebri intemperie. *Dubia.* Sed dices; si hæc certa origo mali, itaque melancholici omnes fient cataleptici. Respondeo: non omnis melancholia tam validam comitem trahit cerebri intemperiem: nisi hæc per idiopathiam afflixerit: quin tunc hæc in catochen abire poterit, auctâ intemperie frigidâ. Sed dices: vbi adest melancholia, hæc abit in mentem, vel in epilepsiam: Hic adest melancholica materia: Itaque abire deberet in epilepsiam: sed consequens est falsum: igitur & antecedens. *3. Loc. aff. 7.* Respondeo: melancholicus vapor hîc concrescit valido à frigore; & posticæ partes maximè affliguntur cerebri: at in epilepsiâ & anticæ & posticæ æquè laborant. *4. Loc. aff. 2.* Quin, dicet aliquis, non videtur à

vapore

vapore nasci malum hoc, sed potiùs à siccitate & frigore comprimente, vnde fit censio ventriculorum cerebri: vel saltem erit à compressione, vel subsidentiâ sinuum cerebri. Respondeo: excludi has causas ab origine huius mali satis demonstratum est à Galeno: nam citò fit, & citò de[illegible]it: itaque nō erit ab intemperie solâ, nec à compressione, nec à subsidentiâ: sed [illegible] in far[illegible]ctu. Sed regeres; cùm adest maxima frigiditas & siccitas, arctatur cerebrum: At hæc adsunt in hoc malo: Itaque ab arctatione, & non à materiâ fiet. Respondeo: Id si fieret, non ilico ad se rediret homo: quia tam diu durat vt causa: sed ternis horis interdum cedit: quia materia est flatulenta. Sed hoc adferes ex Hippocrate: vbi ex ictu fit affectus, nulla materia in vitio est: At catoche oritur ab ictu, auctore Hippocrate: Itaque non à melancholiâ, sed à compressione. Respondeo: Hippocrates illum affectum ἐκπληξιν, hoc est, obstupescentiam appellat: Homines quidem, vt ibi scribit Galenus, manent oculis apertis, ac quasi attoniti, vt hi qui valido metu percelluntur: & decidunt instar mortui in terram: nam, dicit ibi Galenus, indicium est, quòd ictus penetrauit in cerebrum. At in catoche eodem habitu, vt compositus erat homo perseuerat. Sed nonne scripsit Galenus condiscipulum suum ex studiis immoderatis in hoc malum incidisse? sed illa auctores sunt intemperierum. Ita est, sed vnà trahunt copiam melancholiæ. Sed vrgebis nos: Galenus scribit, vt vigiliæ nascuntur ab intemperie calidâ cerebri, aut ob humorem biliosum, ita eodem modo catalepsis fit ab intemperie: si itaque vigiliæ referuntur in temperiem, ita & catalepsis. Dico rationem clamare non nasci ab intemperie solâ hanc calamitatem, quòd citò fiat: itaque opus esse dicimus materiâ frigidâ & siccâ vapidâ, consociatâ intemperiei cerebri, quæ crassefaciat, congelet, & indurat maius ei frigus: quin cùm tali in cerebro cespitet calidi vis, surrigunt se flatus frigidi & sicci, hi tendunt [v]entriculos cerebri. Sed quid igitur Galeno ibi in mētem venit, vt solius intemperiei [m]eminerit? Certè Galenus ibi ad causam huius mali mediatam, non autem ad immediatam collineauit. Itaque in catoche locum suum agnoscit intemperies frigida & sicca, sed

3. Loc. aff. 7. & 2. De caus. sympt. ultimo.

7. Aph. 14.

2. Prorr. 56.

2. Aph. 5.

non immediata, attamen quia hinc surgūt flatus melancholici. Collimat enim Galenus ibi ad caput curationis: vt, vbi vigiliæ à calore, hoc deleto, vigiliæ cedent. Cùm exstinguitur frigida & sicca intemperies in cerebro, cerebrum curatur à catoche, & extra hoc periculum ponitur. Itaque arx curationis erit, frigoris cerebri castigatio. Quare catoche refertur immediatè in obstructionem & tensionem, obortam à flatu melancholico, qui surgit à labefactato calore, ex vitio frigido ex quo laborat cerebrum: & spiritus animales concreti, antiqui motus immemores redduntur, ob immixtos flatus. Attamen dices, vbi nascitur malum, quòd aliunde importatur materia, id non eget intemperie vllâ: quare à solâ materiâ citra capitis intemperiem enasci poterit catoche. Respondeo: Vt fiat catoche, nō sufficit materiæ copia, sed opus est gelu quodam, quo maximè algescat vapor hic morbificus: etenim marmoris more perdurant homines frigidi ab hoc malo: itaque vaporum melancholicorum congelatione opus est: hoc fit à frigidâ & siccâ cerebri intemperie. Alius dicet, Aëtium scripsisse, quendam catalepticum decubuisse tres dies, quarto euasisse hæmorrhagiâ: itaque & ex sanguine venit. Dicimus Aëtium non loqui de verâ catoche, quæ fit exquisita: sed respexit ad obstupescentiam ex compressione posteriorum ventriculorum cerebri, ad differentiam carū: nec aderant signa veræ catoches. Quin obiici possit; à pituitâ & bile, omnium ex sententiâ, enasci hoc tædium. Respondeo: eos loqui de comate vigili, quod etiam catalepsin vocabant. Nam à bile corpus non stupet in immobilitatem: & certè à pituitâ laxum potiùs quàm rigidum redditur. Est præterea catoche quædam firmiter semper fixa nec leuiter pressa; quæque exhausto cerebro humore primogenio, facit vt attoniti stupeant, eodemque statu maneant quo deprehensi fuerint, vt videre videantur, nec videant tamen. Inter causas externas est aër hybernus, aquiloniâ tempestate asper, & pluuia algida impetu procelloso feriens caput. & cælum ningidum grandinosum. Ita qui hyeme per Alpes iter faciunt, gelicidio cōcreti animam interdum efflant: & equis insidentes distenti manent cadauerosi homines

2. 2. 4.

4. Loc. aff. 2.

Ab exhausto.

Externa causa.

mines ac frena tenentes. quin & vnâ equi gelu rigentes in vestigio consistunt mortui. Nam spiritus animales afficiuntur in hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigoris siccitatisque vi: propterea enim minimè apti euadunt spiritus vt abducant vim sentiendi & mouendi in partes neruosas: sed iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Liberalior frigidæ potus stomacho ieiuno, inter causas quæ à foris sunt referri etiã potest. quin fungorum esus, aut torpedinis. Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut vsus opij vel mandragoræ. Et qui aquam fœtidam fatigati potant, hanc noxam accersunt. aiunt etiam ex vermibus intestinorum aspirari hanc fœditatem. & in febrium paroxysmos incurrit interdum catalepsis. Hæc de causis: ad differentias pergo.

DIFFERENTIA. Propriæ hîc differentiæ nullæ sunt: nã catoche vnicam agnoscit causam. Attamen inuenias catochen debilẽ, & fortem. Debilis, vt testatur Serapio, non omnino aufert sensum & motum. Nam quidam ingemiscunt, alij iussi linguam exerere nituntur, alij obtusè audiunt, sed muti & immoti: quidam manus mouent.

Historia. Quidam, inquit Fernelius, dum literis sedulò inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumque digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec impulsus deprehensus est omni sensu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, promptè vorabat. è lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam. Vna itaque causa catochen facit; sed an non flatus illi vnde catoche, vel congeri in capite, vel aliunde importari poterunt, vt inde differentiæ catochæ nascãtur? Profectò si aliũde afflensur capiti, catoche non nasceretur, ni adsit valida cerebri immoderatio à frigore & siccitate: etenim non satis est vt vaporum adsit copia, verùm opus est prælgido frigore. Hoc volo, flatus cerebro immissi longè ibi frigidiores reddi debent: nam marmoris instar algent homines isti. Itaque vaporum congelatione opus est. Differentiæ communes: Est vitium hoc redintegrabile, attamen vehemens: nam valido infarctu tenentur, & longus adest à naturæ lege abitus in patre principe. Contagio abest. Cerebro est analogon à frigore, at minimè à siccitate. affligit per idiopathiã cerebrum. Iam ad symbola quibus nosci-

SIGNA. tur hic affectus abeamus. Hi stupent attoniti, hisque est impotentia conniuendi à siccitate & frigidâ intemperie cõtrariâ comati, quod cernitur in conniuentiâ penè inuitâ planeque infusâ. Sed catochi palpebris nunquam conniuent, oculosque ostentant firmiter fixos atque immobiles. Quamuis scribat Paulus, clausis oculis deprehensos, ita manere: quod tamen negare videtur Galenus, cùm ab hac notâ illi abire videatur à caro, dum ait, * ὁ μὲν κάρος, συγκλεισμένων γίγνεται τῶν βλεφάρων· ἡ κατάληψις δὲ ἀνεῳγότων. Quare Paulus de comate vigili illud protulit: nam dicit hoc ita ab antiquis vocatum fuisse. Subitò in hoc malo homines sensibus cunctis exuũtur, licet vigilantis imaginem præseferant, ea quâ prehensi forma perseuerantes. Vt si prius genu vel brachium flexerant, eo in flexu perennant; os si fuerat apertum, ita perseuerant. Mera idola sunt. Adnitere vt deprehensi inflectas brachium, flecti non poterit: hoc non fit in apoplexiâ: & oculos claudunt apoplectici. Aspicito oculos: nam semper oculi catochorum sine palpebratione aperti consistunt; cuiusmodi esse solent eorum qui magnâ contentione aliquid intuentur. At comatosorũ oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Sed catoche ἐν τῷ τάρξ, vt coma ἐν τῷ λύπει consistit. Motus primariâ ratione aboletur hîc, quòd sit affectus postremâ cerebri parte conceptus: gustus & tactus, quia propius recessere à materiâ, magis percelluntur, quàm visus & auditus: maiori enim facultate iis opus est. Respiratio leuiter impeditur, nec pulsus admodùm extra naturæ lineam abit, nec faciei color in plurimis mutatur admodum. Aluus & vesica immemores redduntur officij sui, sopiro à sensu. Hæc tabella lucidè soporiferorum affectuum discrimen dabit:

4. De loc. affect. 2.
** Hoc est, Carus conniuentibus fit palpebris: at his apertis catalepsis.*
Vt differt ab aliis.
4. Loc. aff. 2. 4. De causis puls. 16.

In

In soporifero affectu respiratio si fuerit:
- læsa, erit apoplexia.
- libera, tunc oculi vel erunt
  - clausi, & tunc vel
    - adest febris, nec superuenit alteri morbo, & erit lethargus.
    - abest febris, & post alium morbum accessit, vel est cum paroxysmo febris: tunc caroticus æger est.
  - aperti
    - cum rigido corpore, tunc catoche erit.
    - non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt; erit agrypnon coma.

INDICATIONES CVRATIVAE. Deinde naturâ mali deprehensâ, ad curationis scopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tensionem in cerebro faciūt, illi erant discutiendi. Præterea nascitur occasio castigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus insurgant. Vnà etiam videndū vt melancholica materia euacuetur. Sed tamen primùm de toto habenda est prouisio. At priusquam remediis agamus, prudenter transigendum, videndumque num

PROGNOSIS. sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem, curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominē abripit: non enim natura potis est bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & ἀιθηγὰς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multò post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aëtius, hāc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melāchólicâ phlegmone disserit, quàm de catoche: vt qui

CVRATIO. admouet capiti papauer. Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix succedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hîc cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus, & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaque euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hîc cūctanter agen- *Galenus.* dum, nec à paruis auspicandum; ni enim iuues, occideris si curabile malum. Horum autem remediorum quædam dicata *Ratione paroxysmi præsentis curatio.* sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi. In præsente atque vrgente paroxysmo vtemur medelis veterni, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus disiici debent: quare ab humidis pax sit. Præscribatur validū clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquatur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electariū ex lauri baccis, Indum maius, velhamech. Si lenioris programa exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchados, cuiusq. semmanipulū; polypodij vncias tres; senæ semunciā: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquā: huius decocti accipe librā, catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscriptulo, & salis drachmâ, cum vnciâ vnâ mellis puri. Cautio tamen adsit; *Cautio.* Si febris iūcta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquā infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placetur, frictionibus crurum vti. In- TOPICA. unctiones & fotus fiant ex calidis & siccis

mines ac frena tenentes. quin & vnà equi gelu rigentes in vestigio consistunt mortui. Nam spiritus animales afficiuntur in hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigoris siccitatisque vi: propterea enim minimè apti euadunt spiritus vt abducant vim sentiendi & mouendi in partes neruosas: sed iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Liberalior frigidæ potus stomacho ieiuno, inter causas quæ à foris sunt referri enã potest. quin fungorum esus, aut torpedinis. Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut visus opij vel mandragoræ. Et qui aquam fœtidam fatigati potant, hanc noxam accersunt. aiunt etiam ex vermibus intestinorum aspirari hanc fœditatem. & in febrium paroxysmos incurrit interdum catalepsis. Hæc de causis: ad differentias pergo. Propriæ hîc differentiæ nullæ sunt: nã catoche vnicam agnoscit causam. Attamen inuenias catochen debilẽ, & fortem. *Differentiæ.* Debilis, vt testatur Serapio, non omnino aufert sensum & motum. Nam quidam ingemiscunt, alij iussi linguam exerere nituntur, alij obtusè audiunt, sed muti & immoti: quidam manus mouent. Quidam, inquit Fernelius, dum literis sedulò *Historia.* inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumque digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec impulsus deprehensus est omni sensu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inferebatur, promptè vorabat. è lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam. Vna itaque causa catochen facit; sed an non flatus illi vnde catoche, vel congeri in capite, vel aliunde importari poterunt, vt inde differentiæ catochæ nascantur? Profectò si aliũde afflensur capiti, catoche non nascetur, ni adsit valida cerebri immoderatio à frigore & siccitate: etenim non satis est vt vaporum adsit copia, verùm opus est prægelido frigore. Hoc volo, flatus cerebro immissi longè ibi frigidiores reddi debent: nam marmoris instar algent homines isti. Itaque vaporum congelatione opus est. Differentiæ communes: Est vitium hoc redintegrabile, attamen vehemens: nam valido infarctu tenentur, & longus adest à naturæ lege abitus in parte principe. Contagio abest. Cerebro est analogon à frigore, at minimè à siccitate. affligit per idiopathiã cerebrum. Iam ad symbola quibus noscitur hic affectus abeamus. Hi stupent attoniti, hisque est impotentia conniuendi à *Signa.* siccitate & frigidâ intemperie cõtrariâ comati, quod cernitur in conniuentiâ penè inuitâ planeque inusitâ. Sed catochi palpebris nunquam conniuent, oculosque ostentant firmiter fixos atque immobiles. Quamuis scribat Paulus, clausis oculis deprehensos, ita manere: quod tamen negare videtur Galenus, cùm ab hac notâ illi *4. De loc. affect. 2.* abire videatur à caro, dum ait, * ὁ μὲν κάρος, κεκλεισμένων γίγνεται τῶν βλεφάρων· ἡ κατάληψις δὲ ἀνεῳγότων. ** Hoc est, Carus conniuentibus fit palpebris: at his apertis catalepsis.* Quare Paulus de comate vigili illud protulit: nam dicit hoc ita ab antiquis vocatum fuisse. Subitò in hoc malo homines sensibus cunctis exuũtur, licet vigilantis imaginem præseferant, ea quâ prehensi forma perseuerantes. Vt si prius genu vel brachium flexerant, eo in flexu perennant; os si fuerat apertum, ita perseuerant. Mera idola sunt. Adnitere vt deprehensi inflectas brachium, flecti non *Vt deprehenderat alius.* poterit: hoc non fit in apoplexiâ: & oculos claudunt apoplectici. Aspicite oculos: nam semper oculi catochorum sine palpebratione aperti consistunt; cuiusmodi esse solent eorum qui magnâ contentione aliquid intuentur. At comatosorũ oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Sed catoche ἐν τῇ τάσει, vt coma ἐν τῇ λύσει consistit. Motus primariâ ratione aboletur hîc, quòd sit affectus postremâ cerebri parte conceptus: gustus & tactus, quia propius recessere à materiâ, magis percelluntur, quàm visus & auditus: maiori enim facultate iis opus est. Respiratio leuiter impeditur, nec pulsus admodùm extra natu- *4. Loc. aff. 2. 4. De caussis puls. 16.* ræ lineam abit, nec faciei color in plurimis mutatur admodum. Aluus & vesica immemores redduntur officij sui, sopito à sensu. Hæc tabella lucidè soporiferorum affectuum discrimen dabit:

In

In soporifero affectu respiratio si fuerit
- læsa, erit apoplexia,
- libera, tunc oculi vel erunt
  - clausi, & tunc vel
    - adest febris, nec superuenit alteri morbo, & erit lethargus.
    - abest febris, & post alium morbum accessit, vel est cum paroxysmo febris: tunc caroticus æger est.
  - aperti
    - cum rigido corpore, tunc catoche erit.
    - non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt, erit agrypnon coma.

INDICATIONES CVRATIVAE. Deinde naturâ mali deprehensâ, ad curationis scopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tensionem in cerebro faciût, illi erant discutiendi. Præterea nascitur occasio castigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus insurgant. Vnà etiam videndū vt melancholica materia euacuetur. Sed tamen primùm de toto habenda est prouisio. At priusquam remediis agamus, PROGNOSIS. prudenter transigendum, videndumque num sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem, curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominē abripit: non enim natura potis est bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & ἀγρυπνεῖς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multò post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aëtius, hāc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melāchólicâ phlegmone disserit, quàm de catoche: vt qui admouet capiti papauer. CVRATIO. Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix accedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hic cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus; & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaque euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hîc cūctanter agendum, nec à paruis auspicandum; ni enim Galenus. iuues, occideris si curabile malum. Horum autem remediorum quædam dicata sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi. Ratione paroxysmi præsentis curatio. In præsente atque vrgente paroxysmo vtemur medelis exterini, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus disiici debent: quare ab humidis pax sit. Præscribatur validū clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquātur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electariū ex lauri baccis, Indum maius, vel hamech. Si lenioris progrāma exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchador, cuiusq. semimanipulū; polypodij vncias tres; senæ semunciā: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquâ: huius decocti accipe librā, catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscripulo, & salis drachmâ, cùm vnciâ vnâ mellis puri. Cautio tamen adsit; Cautio. Si febris iūcta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquā infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placeur, frictionibus crurum vti. Inunctiones & fotus fiant ex calidis & siccis TOPICA. reme-

mines ac frena tenentes. quin & vnà equi
gelu rigentes in vestigio consistunt mor-
tui. Nam spiritus animales afficiuntur in
hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigo-
ris siccitatisque vi: propterea enim minimè
apti euadunt spiritus vt abducant vim sen-
tiendi & mouendi in partes neruosas: sed
iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti
manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Libe-
ralior frigidæ potus stomacho ieiuno, in-
ter causas quæ à foris sunt referri etiā po-
test. quin fungorum esus, aut torpedinis.
Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut
visus opij vel mandragoræ. Et qui aquam
fœtidam fatigati potant, hanc noxam ac-
cersunt. aiunt etiam ex vermibus intesti-
norum aspirari hanc fœditatem. & in fe-
brium paroxysmos incurrit interdum cata-
lepsis. Hæc de causis: ad differentias per-
DIFFERENTIAE. go. Propriæ hîc differentiæ nullæ sunt: nā
catoche vnicam agnoscit causam. Atta-
men inuenias catochen debilē, & fortem.
Debilis, vt testatur Serapio, non omnino
aufert sensum & motum. Nam quidam
ingemiscunt, alij iussi linguam exerere ni-
tuntur, alij obtusè audiunt, sed muti &
Historia. immoti: quidam manus mouent. Qui-
dam, inquit Fernelius, dum literis sedulò
inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita
quidem obriguit, vt sedens calamumque
digitis premens oculis in libros defixis pu-
taretur in eorum studia incumbere, donec
impulsus deprehensus est omni sensu care-
re. Alterum mortui ritu iacentem inuisi,
qui neque cernebat, neque audiebat, ne-
que compunctus sentiebat quicquam: fa-
cilis tamen inerat spiratio, & quicquid in
os inserebatur, promptè vorabat. è lectulo
sublatus solus consistebat impulsusque in-
cedebat, & quocumque vel manus, vel bra-
chium, vel crus inflecteretur, illic quasi fi-
xum & stabile permanebat. Expressam
quandam dixisses laruam, aut arte progre-
dientem statuam. Vna itaque causa cato-
chen facit; sed an non flatus illi vnde cato-
che, vel congesti in capite, vel aliunde im-
portati poterunt, vt inde differentiæ ca-
tochæ nascātur? Profectò si aliūde afflen-
tur capiti, catoche non nascetur, ni adsit
valida cerebri immoderatio à frigore &
siccitate: etenim non satis est vt vaporum
adsit copia, verùm opus est prælgido fri-
gore. Hoc volo, flatus cerebro immissi lon-
gè ibi frigidiores reddi debent: nam mar-
moris instar algent homines isti. Itaque
vaporum congelatione opus est. Differen-
tiæ communes: Est vitium hoc redinte-
grabile, attamen vehemens: nam valido
insultu tenentur, & longus adest à naturæ
lege abitus in parte principe. Contagio
abest. Cerebro est analogon à frigore, at
minimè à siccitate. affligit per idiopathiā
cerebrum. Iam ad symbola quibus nosci-
tur hic affectus abeamus. Hi stupent atto- SIGNA.
niti, hisque est impotentia conniuendi à
siccitate & frigidâ intemperie cōtrariâ co-
matis, quod cernitur in conniuentiâ penè
inuitâ planeque iniussâ. Sed catochi pal-
pebris nunquam conniuent, oculosque
ostentant firmiter fixos atque immobiles.
Quamuis scribat Paulus, clausis oculis de-
prehensos, ita manere: quod tamen nega-
re videtur Galenus, eùm ab hac notâ illi 4. *De loc. affect.* 2.
abire videatur à caro, dum ait, * ὁ μὲν κά- * *Hoc est,*
ρος, κεκλεισμένων γίγνεται τ̃ βλεφάρων· ἡ Caros
κατάληψις δ' ἀνεῳγότων. Quare Paulus de conni-
comate sigili illud protulit: nam dicit hoc uētibus
ita ab antiquis vocatum fuisse. Subitò in fit pal-
hoc malo homines sensibus cunctis exuū- pebris:
tur, licet vigilantis imaginem præseferant, at his
ea quâ prehensi forma perseuerantes. Vt si apertis
prius genu vel brachium flexerant, eo in catalo-
flexu perennant; os si fuerat apertum, ita psis.
perseuerant. Mera idola sunt. Adnitere vt *Vt differat ab aliis.*
deprehensi inflectas brachium, flecti non
poterit: hoc non fit in apoplexiā: & ocu-
los claudunt apoplectici. Aspicite oculos:
nam semper oculi catochorum sine palpe-
bratione aperti consistunt; cuiusmodi esse
solent eorum qui magnâ contentione ali-
quid intuentur. At comatosorū oculi sunt
planè grauati, nec potis est ipsos contine-
re apertos & palpebris explicatos. Sed ca-
toche ἐν τῇ τάσει, vt coma ἐν τῇ λύσει consi-
stit. Motus primariâ ratione aboletur hîc,
quòd sit affectus postremâ cerebri parte
conceptus: gustus & tactus, quia propius
recessere à materiâ, magis percelluntur,
quàm visus & auditus: maiori enim fa-
cultate iis opus est. Respiratio leuiter im- 4. *Loc.*
peditur, nec pulsus admodùm extra natu- *aff.* 2.
ræ lineam abit; nec faciei color in plurimis 4. *De*
mutatur admodum. Aluus & vesica im- *causis puls.*
memores redduntur officij sui, sopito à 16.
sensu. Hæc tabella lucidè soporiferorum
affectuum discrimen dabit;

In

In soporifero affectu respiratio si fuerit
- læsa, erit apoplexia.
- libera, tunc oculi vel erunt
  - clausi, & tunc vel
    - adest febris, nec superuenit alteri morbo, & erit lethaigus.
    - abest febris, & post alium morbum accessit, vel est cum paroxysmo febris: tunc carotticus æger est.
  - aperti
    - cum rigido corpore, tunc catoche erit.
    - non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt; erit agrypnon coma.

INDICATIONES CVRATIVAE.

Deinde naturâ mali deprehensâ, ad curationis scopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tensionem in cerebro faciūt, illi erant discutiendi. Præterea nascitur occasio castigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus insurgant. Vnà etiam videndū vt melancholica materia euacuetur. Sed tamen primùm de toto habenda est prouisio.

PROGNOSIS.

At priusquam remediis agamus, prudenter transigendum, videndumque num sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem, curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominē abripit: non enim natura potis est bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & ἐρυθροὺς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multò post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aëtius, hāc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melācholicâ phlegmone differit, quàm de catoche: vt qui admouet capiti papauer.

CVRATIO.

Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix [illegible]cedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hic cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus; & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaque euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hìc cūctanter agendum, nec à paruis auspicandum; ni enim iuues, occideris si curabile malum. *Galenus.* Horum autem remediorum quædam dicata sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi.

Ratione paroxysmi præsentis curatio.

In præsente atque vrgente paroxysmo vtentur medelis veterni, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus discuti debent: quare ab humidis pax sit. Præscribatur validū clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquātur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electariū ex lauri baccis, Indum maius, vel hamech. Si lenioris programa exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchados, cuiusq. semimanipulū; polypodij vncias tres; senæ semunciā: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquâ: huius decocti accipe librā, catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscriptulo, & salis drachmâ, cùm vnciâ vnâ mellis puri. Cautio tamen adsit; *Cautio.* Si febris iūcta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquā infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placetur, frictionibus crurum vti.

TOPICA.

Inunctiones & fotus fiant ex calidis & siccis

mines ac frena tenentes. quin & vnâ equi gelu rigentes in vestigio consistunt mortui. Nam spiritus animales afficiuntur in hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigoris siccitatisque vi: propterea enim minimè apti euadunt spiritus vt abdurant vim sentiendi & mouendi in partes neruosas: sed iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Liberalior frigidæ potus stomacho ieiuno, inter causas quæ à foris sunt referri etiā potest. quin fungorum esus, aut torpedinis. Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut vlius opij vel mandragoræ. Et qui aquam fœtidam fatigati potant, hanc noxam accersunt. aiunt etiam ex vermibus intestinorum aspirari hanc fœditatem. & in febrium paroxysmos incurrit interdum catalepsis. Hæc de causis: ad differentias pergo. Propriæ hîc differentiæ nullæ sunt: nā catoche vnicam agnosci causam. Attamen inuenias catochen debilē, & fortem. Debilis, vt testatur Serapio, non omnino aufert sensum & motum. Nam quidam ingemiscunt, alij iussi linguam exerere nituntur, alij obrusè audiunt, sed muti & immoti: quidam manus mouent. Quidam, inquit Fernelius, dum literis sedulò inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumque digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec impulsus deprehensus est omni sensu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, promptè vorabat. è lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam. Vna itaque causa catochen facit; sed an non flatus illi vnde catoche, vel congeri in capite, vel aliunde importari poterunt, vt inde differentiæ catochæ nascātur? Profectò si aliūde afflensur capiti, catoche non nascetur, ni adsit valida cerebri immoderatio à frigore & siccitate: etenim non satis est vt vaporum adsit copia, verùm opus est prealgido frigore. Hoc volo, flatus cerebro immissi longè ibi frigidiores reddi debent: nam marmoris instar algent homines isti. Itaque vaporum congelatione opus est. Differentiæ communes: Est vitium hoc redintegrabile, attamen vehemens: nam valido infarctu tenentur, & longus adest à naturæ lege abitus in parte principe. Contagio abest. Cerebro est analogon à frigore, at minimè à siccitate. affligit per idiopathiā cerebrum. Iam ad symbola quibus noscitur hic affectus abeamus. Hi stupent attoniti, hisque est impotentia conniuendi à siccitate & frigidâ intemperie cōtrariā temperati, quod cernitur in conniuentiā penè inuitā planeque inusitā. Sed catochi palpebris nunquam conniuent, oculosque ostentant firmiter fixos atque immobiles. Quamuis scribat Paulus, clausis oculis deprehensos, ita manere: quod tamen negare videtur Galenus, cùm ab hac notâ illi abire videatur à caro, dum ait, * ὁ μὲν κάρος, κεκλεισμένων γίγνεται τῶν βλεφάρων· ἡ κατάληψις δὲ ἀνεῳγότων. Quare Paulus de comate vigili illud protulit: nam dicit hoc ita ab antiquis vocatum fuisse. Subitò in hoc malo homines sensibus cunctis exuūtur, licet vigilantis imaginem præseferant, ea quâ prehensi forma perseuerantes. Vt si prius genu vel brachium flexerant, eo in flexu perennant; os si fuerat apertum, ita perseuerant. Mera idola sunt. Adnitere vt deprehensi inflectas brachium, flecti non poterit: hoc non fit in apoplexiâ: & oculos claudunt apoplectici. Aspicite oculos: nam semper oculi catochorum sine palpebratione aperti consistunt; cuiusmodi esse solent eorum qui magnâ contentione aliquid intuentur. At comatosorū oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Sed catoche ἐν τῇ τάσει, vt coma ἐν τῇ λύσει consistit. Motus primariâ ratione aboletur hîc, quòd sit affectus postremâ cerebri parte conceptus: gustus & tactus, quia propius recessere à materiâ, magis percelluntur, quàm visus & auditus: maiori enim facultate iis opus est. Respiratio leuiter impeditur, nec pulsus admodum extra naturæ lineam abit, nec faciei color in plurimis muratur admodum. Aluus & vesica immemores redduntur officij sui, sopito à sensu. Hæc tabella lucidè soporiferorum affectuum discrimen dabit:

Differentiæ.

Historia.

Signa.

4. De loc. affect. 2.

** Hoc est, Caros conniuētibus fit palpebris: at his apertis catalepsis.*

Vt differat ab aliis.

4. Loc. aff. 2. 4. De consulpuls. 16.

In soporifero affectu respiratio si fuerit
- læsa, erit apoplexia,
- libera, tunc oculi vel erunt
  - clausi, & tunc vel
    - adest febris, nec superuenit alteri morbo, & erit lethargus.
    - abest febris, & post alium morbum accessit, vel est cum paroxysmo febris: tunc caroticus æger est.
  - aperti
    - cum rigido corpore, tunc catoche erit.
    - non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt; erit agrypnon coma.

INDICATIONES CVRATIVAE. Deinde naturâ mali deprehensa, ad curationis scopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tensionem in cerebro faciût, illi erant discutiendi. Præterea nascitur occasio castigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus insurgant. Vnà etiam videndū vt melancholica materia euacuetur. Sed tamen primùm de toto habenda est prouisio. At priusquam remediis agamus, prudenter transigendum, videndumque num

PROGNOSIS. sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem, curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominē abripit: non enim natura potis est bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & ἀνηρεῖς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multò post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aetius, hâc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melāncholicâ phlegmone differit, quàm de catoche: vt qui

CVRATIO. admouet capiti papauer. Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix succedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hic cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus; & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaque euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hic cūctanter agendum, nec à paruis auspicandum; ni enim

Galenus. iuues, occideris si curabile malum. Horum autem remediorum quædam dicata

Ratione paroxysmi præsentis curatio. sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi. In præsente atque vrgente paroxysmo vtemur medelis externi, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus discuti debent: quare ab humidis pax fit. Præscribatur validū clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquatur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electariū ex lauri baccis, Indum maius, velhamech. Si lenioris programma exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchados, cuiusq. semimanipulū; polypodij vncias tres; senæ semunciā: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquâ: huius decocti accipe librā, catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscriptulo, & salis drachmâ, cùm

Cautio. vnciâ vnâ mellis puri. Cautio tamen adsit: Si febris iūcta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquā infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placetur, frictionibus crurum vti. In-

TOPICA. unctiones & fotus fiant ex calidis & siccis

mines ac frena tenentes. quin & vnâ equi gelu rigentes in vestigio consistunt mortui. Nam spiritus animales afficiuntur in hoc vitio ipsi, & quasi concrescunt à frigoris siccitatisque vi: propterea enim minimè apti euadunt spiritus vt abducant vim sentiendi & mouendi in partes neruosas: sed iisdem locis quibus intercipiuntur, quieti manent, & hæ partes rigidæ fiunt. Liberalior frigidæ potus stomacho ieiuno, inter causas quæ à foris sunt referri eò potest. quin fungorum esus, aut torpedinis. Nidor etiam argenti viui, & cerusæ, aut vsus opij vel mandragoræ. Et qui aquam fœtidam fatigati potant, hanc noxam accersunt. aiunt etiam ex vermibus intestinorum aspirari hanc fœditatem. & in febrium paroxysmos incurrit interdum catalepsis. Hæc de causis: ad differentias pergo. Propriæ hîc differentiæ nullæ sunt: nã catoche vnicam agnoscit causam. Attamen inuenias catochen debilẽ, & fortem. Debilis, vt testatur Serapio, non omnino aufert sensum & motum. Nam quidam ingemiscunt, alij iussi linguam exerere nituntur, alij obtusè audiunt, sed muti & immoti: quidam manus mouent. Quidam, inquit Fernelius, dum literis sedulò inuigilaret, repentè hoc malo perculsus, ita quidem obriguit, vt sedens calamumque digitis premens oculis in libros defixis putaretur in eorum studia incumbere, donec impulsus deprehensus est omni sensu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam: facilis tamen inerat spiratio, & quicquid in os inserebatur, promptè vorabat. è lectulo sublatus solus consistebat impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum & stabile permanebat. Expressam quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam. Vna itaque causa catochen facit; sed an non flatus illi vnde catoche, vel congeri in capite, vel aliunde importari poterunt, vt inde differentiæ catochæ nascatur? Profectò si aliũde afflentur capiti, catoche non nascetur, ni adsit valida cerebri immoderatio à frigore & siccitate: etenim non satis est vt vaporum adsit copia, verùm opus est prælgido frigore. Hoc toto, flatus cerebro immissi longè ibi frigidiores reddi debent: nam marmoris instar algent homines isti. Itaque vaporum congelatione opus est. Differentiæ communes: Est vitium hoc redintegrabile, attamen vehemens: nam valido infarctu tenentur, & longus adest à naturæ lege abitus in parte principe. Contagio abest. Cerebro est analogon à frigore, at minimè à siccitate. affligit per idiopathiã cerebrum. Iam ad symbola quibus noscitur hic affectus abeamus. Hi stupent attoniti, hisque est impotentia conniuendi à siccitate & frigidâ intemperie cõtrariâ comati, quod cernitur in conniuentiâ penè inuitâ planeque iniussâ. Sed catochi palpebris nunquam conniuent, oculosque ostentant firmiter fixos atque immobiles. Quamuis scribat Paulus, clausis oculis deprehensos, ita manere: quod tamen negare videtur Galenus, cùm ab hac notâ illi abire videatur à caro, dum ait, * ὁ μὲν κάρος, κεκλεισμένων γίγνεται τῶν βλεφάρων· ἡ κατάληψις δὲ ἀνεῳγότων. Quare Paulus de comate vigili illud protulit: nam dicit hoc ita ab antiquis vocatum fuisse. Subitò in hoc malo homines sensibus cunctis exuũtur, licet vigilantis imaginem præseferant, ea quâ prehensi forma perseuerantes. Vt si priùs genu vel brachium flexerant, eo in flexu perennant; ot si fuerat apertum, ita perseuerant. Mera idola sunt. Adnitere vt deprehensi inflectas brachium, flecti non poterit: hoc non fit in apoplexiâ: & oculos claudunt apoplectici. Aspicite oculos: nam semper oculi catochorum sine palpebratione aperti consistunt; cuiusmodi esse solent eorum qui magnâ contentione aliquid intuentur. At comatosorũ oculi sunt planè grauati, nec potis est ipsos continere apertos & palpebris explicatos. Sed catoche ἐν τῇ τάσει, vt coma ἐν τῇ λύσει consistit. Motus primariâ ratione aboletur hîc, quòd fit affectus postremâ cerebri parte conceptus: gustus & tactus, quia propius recessere à materiâ, magis percelluntur, quàm visus & auditus: maiori enim facultate iis opus est. Respiratio leuiter impeditur, nec pulsus admodùm extra naturæ lineam abit, nec faciei color in plurimis mutatur admodum. Aluus & vesica immemores redduntur officij sui, sopito à sensu. Hæc tabella lucidè soporiferorum affectuum discrimen dabit:

Margin notes: DIFFERENTIA. — *Historia.* — SIGNA. — 4. *De loc. affect.* 2. — * *Hoc est,* Carus conniuentibus fit palpebris: at his apertis catalepsis. — *Vt a fl... rat ab alio.* — 4. *Loc. aff.* 1. — 4. *De causis puls.* 16.

In

In soporifero affectu respiratio si fuerit
- læsa, erit apoplexia.
- libera, tunc oculi vel erunt
  - clausi, & tunc vel
    - adest febris, nec superuenit alteri morbo, & erit lethargus.
    - abest febris, & post alium morbum accessit, vel est cum paroxysmo febris: tunc caroticus æger est.
  - aperti
    - cum rigido corpore, tunc catoche erit.
    - non rigido corpore, partim vigilant, partimque dormiunt, erit agrypnon coma.

INDICATIONES CVRATIVAE.

Deinde naturâ mali deprehens , ad curationis scopos nos vertemus. Flatus quia melancholici tensionem in cerebro faciũt, illi erant discutiendi. Prætérea nascitur occasio castigandi intemperiem cerebri, ne noui flatus insurgant. Vnà etiam videndũ vt melancholica materia euacuetur. Sed tamen primùm de toto habenda est prouisio.

PROGNOSIS.

At priusquam remediis agamus, prudenter transigendum, videndumque num sperabilis sit sanitas. Videtur ex naturâ passionis, indicationes has absolui posse, cùm mali causa sit dissipabilis flatus. Attamen fortis catalepsis, vix, imò ne vix quidem, curatur, ob principatum cerebri. Secundò si iam superuenerit, hominẽ abripit: non enim natura potis est bis affligi in tam prænobili arce exitiali bello. Præterea non bono loco sunt catochi in febre: nam huiusmodi ferè sunt à translatione materiæ siccæ, quæ ipsos & ἀνθηρὰς, id est, rubicundos reddit & cephalalgicos: deinde à suppressione alui quæ cephalalgiam auget, peioremque facit. Et talis catoche, non ita multo post conuulsionis successionem habet. Si in febrim inciderit, grauis est qui fit in algore; minùs grauis in tremore: minùs offendit si citra algorem fiat febris insultus. Quod autem prodidit Aëtius, hãc periculi pleniorem esse lethargo, & quòd affirmat pulsum deficere in languorem: is potiùs de melãcholicâ phlegmone differit, quàm de cat he: vt qui admouet capiti papauer.

CVRATIO.

Si itaque redintegrabilis spes adsit salutis, felix cedat manus medica. Quoniam itaque demonstrauimus materiam quandam hic cerebrum fatigare cum intemperie frigidâ & siccâ, erit euacuandum, & alterandum. Ratione conceptæ cerebro materiæ flatulentæ, notio nascitur hanc eximendi: & influxuræ, si ab ea metus; & adhuc influentis, auertendi. Conceptam materiam tollemus euacuando: influxuram auertemus trahendo irruentem ab affectâ sede humorem. In vsum itaque euocanda auertentia, euacuantia, & insidentem cerebro materiam resoluentia. Nec hîc cũctanter agendum, nec à paruis auspicandum; ni enim iuues, occidens si curabile malum. *Galenus.* Horum autem remediorum quædam dicata sunt curationi, hoc est, paroxysmo: alia autem præseruationi. *Ratione paroxysmi præsentis curatio.* In præsente atque vrgente paroxysmo vtemur medelis externi, hoc est, calidis & siccantibus: nam flatus disijci debent: quare ab humidis pax sit. Præscribatur validũ clysma, ex thymbrâ, thymo, pulegio, fumariâ, aniso, fœniculo, epithymo, rutâ, polypodio, elleboro, senâ, colocynthide: coquatur ex iure galli veteris: colaturæ adiice oleum chamæmeli, electariũ ex lauri baccis, Indum maius, vel hamech. Si lenioris progrãma exigas: Accipe mercurialis, betæ, chamæmeli, anethi, epithymi, stœchados, cuiusq. semimanipulũ; polypodij vncias tres; senæ semunciã: coque ad tertiæ partis exhaustionem ex aquâ: huius decocti accipe librã, catholici, mellis anthosati singulas vncias; olei lilini vncias tres: misce, fiat enema. Sed glandes commodiùs admouentur ex hierâ diacolocynthidos semiscriptulo, & salis drachmâ, cùm vnciâ vnâ mellis puri. *Cautio.* Cautio tamen adsit: Si febris iũcta fuerit, præstat eam priùs abire, nec antè per os aut sedem quicquã infundere, & solùm, dum paroxysmus febrilis placetur, frictionibus crurum vti. TOPICA. Inunctiones & fotus fiant ex calidis & siccis

remediis. Accipiemus, ex sententiâ Razis, oleum sabacinum, hoc est, iasminum (calet enim secundo recessu) cuius duodenis partibus, vnam iunges euphorbij: vt, Accipe olei sescunciam; euphorbij drachmam. Ita etiam castoreum remiscemus ob flatus. Accipe olei rutæ vnciam; olei spicæ, aquæ vitæ, singulas semuncias; castorei, euphorbij singulas drachmas: misce. Commendatur a peculiari vi oleum lilinum: prodest & chamæmelinum, laurinum. Maximè posticæ parti capitis fomenta admouebimus, occipitio raso ad postremam futuram: Ibi infundes decoctum betonicæ, calaminthæ, verbenæ, lauri, lauendulæ, satureiæ, hyssopi, chamæmeli, meliloti, sabinæ, maioranæ, senæ, sinapi: tres vel quatuor ex his coquantur ex aquâ & vino. Extersus locus illinatur oleis iam dictis; vel Accipe olei lilini, & aquæ vitæ, singulorum binas vncias; castorei drachmā; euphorbij semidrachmā; sulphuris drachmas duas; fimi columbini semunciam: misce hæc, & stupis cannabinis apietur occipiti. Illitus etiam fieri poterit ex oleo carui destillato, quod remisceatur cum oleo castorei. Fouere quin occiput licet ex aquâ vitæ. Poterunt oleo incoqui thymbra, hyssopum, castoreum, ammoniacum, bdellium, myrrha, iris, cum vino. Sternutet ex *Ptarmica.* elleboro nigro, cum pipere, cumino, sinapi. semen nigellæ naribus imponatur. exhibeatur etiam aliquid quod discutiat flatus: Accipe theriacæ drachmam; mithridatij scripulum, infundatur cum aquâ cardui benedicti, ab enemate excluso. vel detur quid diambræ aut diamosci cum aquâ theriacali. Si effœtus fuerit senex; propina aquam vitæ, modò metus absit fundentium se humorum: sit pura hæc aqua, & sæpiùs destilata. Frictiones fiant dorsi & extremorum artuum: qui etiam vinculis irritentur. Clamores fortes dissipant flatus. Si fuerit à fungis, vomat, & *Abexternis.* enemate eluatur. Si sit à frigore externo cōgelatus homo, statim in solium dimittatur aquæ putealis: etenim hæc tepet si cum stricto hoc corporis frigore committatur. Nam si alioqui subitò calidis dimittantur partes, putrescent: hoc in Noruegiâ & sub polo vsus deprehendit. Dein sensim solio affunde tepidam, & oleum chamæmeli, liliorum, vel lini, aut lumbricorum, & sambucinum: vel bruti animantis sanguis immittatur. Cautio sit ne fatigentur balneo: nam vitæ spiritus his euanidi sunt. Dein occiput & spinæ filum illinantur oleo laurino cum medullis, & pauco oleo laterino. Theriacâ fricetur os: tutam inde naribus: auribus instilletur castoreū. Gallinaceus per dorsum scindatur, & aspersus puluere caryophyllorum, cubebarum, & calami, raso capiti imponatur: id ter repete. Cautio vbique sit de aceto, ne hoc vnquam admouendum in hoc malo putes: ne pauci spiritus restibiles exstinguantur: abstinendum enim à repercussione, cùm humor vapidus à frigore algeat. Atque hæc erūt tentanda, quò euinci possit acerbissimus huius paroxysmi insultus. Iam mitescente malo, vel eius in metu, aliam curandi seriem trahemus. Etenim præser- *Ratione præseruationis curatio.* uationis ratione, opus est calidis & humidis cephalicis remediis. Vtilis est hydromelitis fœniculati potus: nam hîc minimè collineamus ad vapores, qui iam minimè in vitio sunt, sed ad castigationem intemperiei frigidæ algidæque. A paroxysmo fiat balneum ex oleo communi: & cùm omnino euigilauerit à feroci hoc malo, coctioni succorum & eorum euacuationi studebimus. Tunc præscribantur sy- *Preparantia.* rupi de epithymo, fumariâ, stœchade, buglossâ: ex decocto melissæ, lupulorū, betonicæ, apij, fœniculi, calaminthæ, anethi. vt, Accipe radicum buglossi, calaminthæ, fumariæ, singulorum sescunciam; florum stœchados, buglossi, cardui benedicti, epithymi, singulos manipulos; seminis fœniculi drachmas sex; hordei mundati vncias duas; passularum sescunciam: coque ex aquâ buglossi & betonicæ ad libram; sub finem adiice parum vini, quod nucem myristicam affusam habuit horas duodecim: colaturæ affunde syrupi stœchados, & epithymi singulas sescuncias: fiat potus. Purgetur decocto fumariæ, lupulorum, *Purgans.* polypodij, senæ, epithymi: in hoc diasena soluatur, vel confectio hamech, & catholicum: cum syrupo de stœchade. Hæmorrhoïdes si antè se fundebant, euocentur. Restibilis tandem intemperies corri- *Corroborantia.* gatur theriaca, vel mithridatio cum conseruâ boraginis: & diamosco dulci, pleres archon cum musco commendatur, & conserua radicum buglossi. Bibat parum

vini

vini maluatici, vel Hippocratici. Accipe specierum lætificantis Galeni drachmam; conseruæ buglossi vncias binas: nuci myristicæ scripulum; infunde maluatici vini sesquilibræ horis duodecim: ter bibat de die. Aqua & radix angelicæ, cum melissa infusa. Vino indatur maiorana ℞ betonica, caque à vi splendescentia. Inungat occiput oleo lilino, chamæmelino, amygdalino, sambucino: bis immacerata sint thymus, hyssopum, serpillum, flores buglossi: adiici interdum poterit quid vnguenti althææ. In hoc malo proderit aër calidus: quin panni calidi toti & capiti applicentur. Cibus exactè tenuis in morbi paroxysmo præscribatur, & attenuans, flatusque discutiens. Hydromel propinetur fœniculi quod bibit vim. vel semel die nutriatur iusculo pulli in quo ciceres decoxere. Ratione verò præcautionis sit victus humidus & calidus, quò cedat squalida algidaque immoderatio. Ab acetosis cunctis abstinendum, vt & ab aliis siccantibus. Vinum bibat album, tenue, subastringens: de præseruatione loquor: nam Galenus scribit, vino fuluo igneoque se curasse catalepsin. Aër in præcautione huius mali sit calidus & madidus.

VICTVS. 3 Simpl.

CAPVT XX.

De VERTIGINE.

NOMEN. VERTIGO ab accidenti nomen sumsit, quòd repentinas gyrationes oculis ingerat: Græcis Ἴλιγγος: cùm caput falsò circumrotari videtur. σκοτόδινος vel σκοτώδινια constat duobus, δῖνα & σκότος (nam σκότωμα pro vtroque accipitur) in quo falsò creditur circumagi caput, ex falsâ imagine; ac veluti spectris quibusdam visorum mendacium luduntur caligantes oculi. hæc Cælio Aureliano dicitur scotomatica passio: Hippocrati ἴλιγγος, nam Hippocrati ἰλλαίνειν, est oculos peruerti: à dictione ἴλλος, quod est oculus apud Iones, auctore Polluce: aut ab ἴλλω, hoc est, voluo. Est autem vertigo facultatis phantasticæ praua actio, affecta cernendi vi oculisque caligine offusis, non sine lapsus periculo, orta à conniuentibus cerebri anticis sinibus. Definiuimus ad phantasiam hoc

QVID SIT.

symptoma pertinere: falsæ enim imagines visorum mendacium ludunt vim τοῦ φανταστικοῦ, ita vt cuncta & se circumrotari existiment. Nam spiritus ministri τοῦ φανταστικοῦ, in anticâ hac parte turbulentè mouentur à flatu impuro. Etenim vis illa τοῦ φανταστικοῦ diffundit suas vires in externa sensuum instrumenta: ita vt eorum simulachra impressa concipiat. nam τὸ ἀγῶνι αἰσθητικὸν, hoc est, ea pars animæ quæ sensu viget, eadem & phantasiæ, & appetitus & motus facultates habet. Præterea definiuimus hanc esse Prauam actionem. nam animales spiritus, quasi tumultuario quodam motu agitantur, ac veluti vi feruntur, impuri redditi à fumido vapore: cuius vi sinus cerebri conniuent. quare sedis domiciliique angustiâ, exitus spiritibus impeditur; inde tumultuantur illi, & in gyrum se voluunt: hinc vertigo & deprauata phantasia. Adiecimus definitioni, Affectâ cernendi vi. nam spiritus qui rigant oculos affliguntur ab angustiâ & à vaporibus, illisq. commisti, horsum, vorsum voluunt. Quare cùm vacillant spiritus, simulachrorum visibilium vehicula, cuncta ita etiam gyrare videntur. Hinc vel deprauatur visio, vt in hac circumrotatione falsâ: vel acciditur vis cernendi, vt eùm quasi per nebulam vident: vel visus aufertur, & dicitur vertigo tenebricosa, hoc est, ἴλιγγος & σκοτόδινος. Definiuimus, Cum lapsus periculo. contagione posticæ partis cerebri: nam ni fulcro arrepto sustineant se, labuntur. Scripsimus in definitione, A sinuum cerebri conniuentiâ id fieri. nam fit ilico, iterumque abit: hoc ergo non à dyscrasia, sed à violatâ conformatione. Est itaque hic parua obstructio, maior est in epilepsiâ, at maxima in apoplexiâ. Ita quidam morbi breuissimo euanescunt spacio. Iam ad causas huius mali propiùs accedamus. Circumagitur spiritus animalis in semiangustiam arctatis sinubus cerebri à flatulento spiritu atque maligno. Flatulenti huius spiritus generatio & impulsus vel est indigena cerebri, vel aduena sursum infernè translatus. Indigena est à repletione particulari, vel intemperie & cacochymiâ quadam malignâ firmiter fixâ, qualis esse solet tinctura lanarum veneno Assyrio fucatarum: qualis vertigo, in cephalalgiâ fine febre & echus varietate, prænuncia esse solet

Definitio nis explicatio. 3. Loc. aff. 7. 3. Loc. aff. 2. CAVSAE.

vel epilepsiæ, vel apoplexiæ. Aduena verò vertiginis causa est anadrome symptomatica vel critica sanguinis in febre acutâ, tum vapor fumidus qui vel ab impuro stomacho, vel à pulmonibus inflammatis, vel ab vtero sursum exhalat. Ita breuiter causas habes, sed quia caput curationis est harum notitia exacta, has latiùs fundamus. Morbus hîc est conniuentia anticorum sinuum cerebri. Conniuēt autem sinus ab obstructione, compressione, vel subsidentiâ.

3. Loc. aff 8.

Ab obstructione cum fit, agnoscit causam coniunctam * ἀνωμαλίν τινα καὶ ταραχώδη, ἢ ἄτακτον κίνησιν τῶν τε χυμῶν καὶ τοῦ πνεύματος, vt loquitur Galenus.

* Id est, inæqualem, turbulentum & ordinis expertē motum tum humorū, tum spirituum.

Ex humoribus mediatè nascitur vertigo: ex vaporibus immediatè. Ex humoribus, dum illi in flatus abeunt. ita dicit Galenus hos inuadi à vertigine, si sub Sole æstuauerint, vel aliâ ex causâ si incaluerit caput; vt à valido motu corporis vel animi, & ab assumptis cibis; vel à materiâ quæ se insinuat capiti maligna, turbulenta, vapida: nam vt fumus in furno circumagitur, ita hi vapores. Vapor itaque est causa coniuncta huius mali: nam hic replet ac obstruit sinus cerebri.

PARS aff ecta, & causa obstruens.

Hic vapor fumidus nascitur interdum in cerebro, ita vt indigena ibi sit, hoc est, à cerebro protopathiâ laborante oritur: vel aliunde, vt sursum infernè transfertur. Cerebrum protopathiâ laborat, vt si tactū fuerit intemperie frigidâ, vnde synathroismus fit pituitæ, vel, vt auctor Auicenna, melācholiæ, cui si accesserit calor (vt à rebus non naturalibus) vapor inde surgit fumidus & impurus. vel in ipso cerebro æquo calidiore gignitur. Cùm aliundè infertur fumidus cerebri sinubus vapor, id fit vel à toto corpore, vel à parte aliquâ infernâ. A toto febre implicito, vel febris experte. Corpore toto febre correpto fit, à calidis vel à frigidis vaporibus. à calidis, cùm vbertas sanguinis calidi & biliosi luxuriat: vt si in tertianis per venas iugulares & arterias carotidas spiritus vaporosus & calidus in cerebri ventriculos se effuderit, maximè æstu flagrante corde. vel frigidus halitus à toto febri fatigato cerebrum ferit, vt euenit in pituitosis febribus. Vel is vapor proficiscitur à toto corpore febris experte; vt si vbertas adfuerit acerrimi, feruidi, & spirituosi sanguinis in bilioso corporis habitu. quod fit ex recursu hæmorrhoïdum, & mensium, vnde per venas & arterias caput repletur: maximè corde feruidiore. A parte, vt à ventriculo bile fœdato: ita ab hepate, liene, pulmone, vtero, totoque hypochondrio inquinato. etenim bilis atrina, perusta fuliginem ad caput tr[illegible]asmittit, spiritumque visorium inficit, vel occurrit humori vaporique frigido ce[illegible]bri, vnde agitatio & repletio, sinuumque occlusio fiet, inde caligo: qualis in aere purissimo cernitur, quando fumidâ aurâ nigraque suffunditur. Vel à pituitâ in ventriculo corruptâ id euenit, vt asserunt Actuarius: vel in vtero, aliisque partibus. In partibus verò his vel coaceruatur humor vnde eructatur fumus; vel aliunde influit, vt bilis à calido hepate in ventriculum: vel à cibis corruptis; cùm nimirum secernitur vapor, sed non excernitur. hoc est in ἀερώδη spiritum soluitur humor, vt quibus cruditas molesta. Hæ sunt partes vnde vapores surriguntur. Sed quæ sunt causæ vaporum? has ferè diximus. Nam hæ sunt internæ, vel externæ.

Causa vaporis.

Internæ causæ vaporis calidi, sunt bilis, sanguis biliosus, & atrabilarius, febris æstuosi succi: & cerebri calor, qui prolectat vapores fœdos ac extenuat succos. Quin, vt scribit Aretæus, fœcunda in hoc malum materie pullulat ab hæmorrhoïdibus suppressis, vel ab interceptâ narium hæmorrhagiâ solitâ: aut si corpus non difflettur sudore. Frigidi vaporis causas iam diximus. Nam quamuis Galenus ad calidum vaporem referat hunc affectum, vbi agit De locis malè affectis, non tamen excludit frigidū; cùm ibi non agat de causis, sed de locis. Quin in Aphorismis scripsit, Senes, ob pituitam, vertigine tentari: &, inquit, hyeme grassatur. Aretæus causæ humidæ & frigidæ ascribit hoc malum.

3. Aph. 23 & vltimo.

Externæ causæ sunt vel corpus ad vertiginem disponentes, vel impellentes. Disponentes, vt exercitii neglectus. ita affirmat Cælius Aurelianus affici plerumque vacuos homines, hoc est, sine aliquo exercitio vitam ducentes: [illegible]ræpalatores & vinolentos; vel consuetos ventrem purgare medicaminibus pot[illegible], & ab eorum vsu repentè desistentes: & ab hæmorrhoïdibus suppressis.

1. Tardarum pass.

Sic exteræ causæ calidæ & frigidæ: vt aromata, & potus frigidus. Impellentes causæ externæ iam paratum corpus, vt

balneum

balneum à cibo, aër calidior, inspectio gyrantium, exercitia immodica, austrini flatus, dolor, ira, cunctaque quæ subitò in feruorem & motum abripiunt. Nascitur interdum ob alias causas vertigo: nam si opprimantur in semiangustiam sinus cere-
Paulus. bri à fracto cranio, fiet hæc imaginationis
Aëtius. deprauatio. Nonnunquam à subsidentia proficiscitur hæc semiangustia, ex dolore dum vires languent, vel à malâ qualitate. Dum Auicenna asserit vertiginem ex inediâ inferri, subsidentiam hanc sinuum innuit: cum stomachus iniuriâ fatigatus modò cerebrum, modò cor in sympathiam
4. Aph. 17. abripiat. & hoc scripsit ex Galeno, qui ait id fieri, τοῦ στόματος τῆς κοιλίας ὑπὸ μοχθηρῶν χυμῶν δακνομένου. non ergo semper à materiæ infarctu, sed etiam à virulentâ qualitate. ita ab vtero aliisq. vt diximus partibus. Nam, vt ex vulnere capitis, ventriculus in contagionem ducitur, adeò vt bilem euomat: ita cùm nimiâ fame ventriculi fatigatur os, oboritur vertigo. Non quòd semper transferatur materia in caput, sed ob neruorum qui repunt per os ventriculi cum cerebro cognationem, vt ait Galenus. Hæc
DIFFERENTIAE. de causis. iam reliqua. Differentiæ tot sunt huius mali, quot causæ ac diuersæ partes vnde infertur. Est solubile plerumque malum: verùm senes nonnunquam comitatur toto vitæ itinere. Est vehemens malum ob partis fatigatæ principatum. à contagio liberum. acutum ratione paroxysmi. breue. si à frigore fuerit, erit cerebro
SIGNA. analogum. SIGNA describuntur ab Aëtio ex Posidonio & Archigene. Eleganter hæc
1. Diuturn. 3. Aretæus, Tenebræ, inquit, oculis prætenduntur, & caput in turbinis modum circumduci videtur, & auribus murmur (à flatu) veluti dilabentis cum strepitu fluminis insonat. Aut velut ventus flatu vela percutiens, aut tubarum fistularumq. cantus, aut veluti stridor plaustri currentis obstrepit. Grauitas adest capitis, splendida quædam oculis, inter multas tenebras sese offerunt, sui æger & amicorum ignarus est. Cumque morbus augescit, tunc tibiæ soluuntur, atque humi repunt. Nausea fit atque vomitus pituitæ, bilisve iam atræ quàm flauæ. quando flaua vomitu reiecta, furor nascitur: atra verò, melancholia: pituitâ exeunte, epilepsia efficitur. Cælius Aurelianus ait ante oculos sentiri marmorum tractus, marmorigas Græci vocant. sedere volentibus timor, nam secum putant omnia impelli vel cadere. superiorum corporis sudor. Asperatur passio si ex alto inspexerint meatum fluminis, aut rotæ vertiginem, & si proni quicquam gesserint. Cur vero mentis arx versari illis
videatur, disserit Macrobius. Deprehenso *Saturnal. 7. 9.*
malo, iam peruestigandum quæ sint notæ peculiares cuiusque causæ morbificæ, & partis ægræ. Notabimus formam mali, *SIGNA differentiarum.*
partem vnde dimanat vapor, & vaporis naturam. Formam & characterem mali *A ratione afficiendi.*
ex ægro intelligemus: num nimirum visio accidatur, auferatur, vel deprauetur. & num res & caput volui videantur. Nam aufertur interdum visio, quòd maximè conniueant sinus cerebri qui oculis proximi sunt: nam exitu ad oculos prohibentur spiritus visorii. Si mollior sit pressio sinuum, fit visio accisa. At deprauata visio non fit adeò subsidentibus sinubus, sed spiritibus fœdatis à vaporibus: hinc circumagi ac in gyrum res volutari apparet. Si fortior fuerit, caligo excipit oculos: si maior, casus metum adfert; nam vestigium, gyrantibus rebus, figere nequit, non aliter ac ebriis vsu venit. Si sit ab idiopa- *3. loc. aff. 3.*
thiâ cerebri, præcurrit validus capitis dolor & grauitas, aurium sonitus, & aliquis sensuum, vt olfactus, gustus, sensim violatur: & leui ex causâ malum incurrit. Si euenerit à calido vapore, feruidum caput erit. Si à frigore, grauiditas algida percipietur, totus habitus pituitescet, muccus manabit, somnus protractior aderit, facies liuescet, nec rubore suffundetur. Quin à calidis & subtilibus halitibus vertigo, erit tenuis illa ac tenebrarum expers: nam tenues euanescunt fumi illi in auras. at quæ à pituitâ, tenebras habet, & diu fatigat. Si à toto corpore halitus exspiret in capitis sinus, totius crimen aliquibus notis elucebit in colore, charactere, mole corporis, & excrementis. Si sanguis toto corpore in vitio fuerit, aderit venarum tumor, carebaria, somnolentia, oculorum rubor. Si bilis, aderunt vigiliæ, æstus sine graui mole, pungens dolor, corpus gracile, hirtum, & alacre, caput flagrabit & frons. Quibus hoc à toto corpore venit, his cerebrum est infirmum: & pepseos tempore bis insurgit malum, & cùm à somno surgunt, vrina illis

tenuis,

tenuis, pauca: dura aluus, color malus. Si irrepat vapor per arterias & venas quæ foris sunt, sentitur ipsarum tensio, pulsio, & tumor maior solito. Si per internas, intus sentitur tensio & pulsio: si per neruos, dolet collum totum. Si à parte aliquâ eructetur halitus in caput, eius exacerbata à noxâ, manifesta fit vertigo: quâ delinitâ, etiam vertigo placatur: vt si ab vtero. & hæc quæ ab aliis partibus, non ita continuò afficit. Si à mezenterio, collum dolere affirmat Arculanus. Sin à stomacho oboriatur, ibi morsus, nausea, oris amaror; & ieiunis maximè. hoc fit à bile. hæc pars & causa fœcundissima est in vertiginem. Nam si à pituitâ fœdatus sit ventriculus, cruditas præcessit: & id habitus temperieique corporis, & diæta detegent. Iam curationis scopos inducamus ex his causis exploratis. In primis nota num sit per idiopathiam vel per sympathiam. Si ex idiopathiâ, num iam paroxysmus fatiget, vel num potiùs eius futuri adsit metus. nam vt primum curandum, ita vltimum præcauendum. Ratione itaque paroxysmi, sopita vis erit excitanda, & oppressa surrigenda, ne in apoplexiam degeneret. Primò itaque virtus exoneretur, dein excitetur. Quare ante vsum errhinorum & sternutamentorum (quæ vim naturæ exstimulant) diuertendum, & quæ longè absunt partes fricandæ. Sed si magna fuerit vertigo, balanis acerrimis supernè deorsum vocabimus. Si à pituitâ capite congestâ & flatu, curetur vt dolor capitis à pituitâ. Si aliunde efferatur halitus in caput, is erit intercipiendus, & reuellendus, reprimendusque. Quodsi metus adsit iam iam venturi halitus, solâ reuulsione opus erit, prohibendumque ne aliunde irrepat: dein vt corroboretur caput, ne recipiat iniquũ hospitẽ. Arcebimus ascensum halituum, si prohibuerimus eorum ortum. Vbi à feruido in arteriis sanguine, reprimendum: vel, si per externa vasa importetur, arteriotomia vtemur. Si à crudo in ventriculo humore, coquatur. si à bile refusâ ab hepate in ventriculum, purgetur. Sin à suppressis hæmorrhoïdibus vel mensibus, aliâve euacuatione solemni suppressâ, hæc euocentur. Itaque commoti spiritus sedentur, vapores euacuentur, reuellantur, alterentur, reprimantur; robora tandem partem.

Indicationes curatiuæ.

Quæ à foris est remedij non eget: sed si externa, internam concitans, curationem petet, exactâ eâ quæ à foris venit, id confecerimus. Sed cur mouetur à circumrotantibus inspectis spiritus animalis in orbem? quia hi internam causam fauentem habent ei motui, quæ facilè abripitur in contagionem à talis motus initio. Num his indicationibus satisfacere liceat iam videamus, & quæ inde pericula. *Prognosis.* Est hæc passio, vt annotauit Cælius Aurelianus, saluti innoxia, hoc est, sine vllo periculo, nisi quis ex alto cadens, ratione casus potiùs quàm passionis violentiâ perire videatur. Ita scribit Hippocrates in Coacis, febres cum vertigine tenebricosa coniunctas, mortiferas esse: nam vertiginosæ causæ febrium paroxysmis exacerbantur. ita à metastasi apostematis, est calamitosa: vt etiam ab erysipelate vieri. Sed vertigo ipsa suâ vi, certos periculorum limites agnoscit. etenim tenebricosa vertigo est periculosior simplice: quia angustissimi sinus cerebri argumentum est; proximèque abest ab epilepsiâ & apoplexiâ. horum enim prænuncia esse solet, si quidem in cerebro localem habeat generationem, sique gignatur à flatu crassi humoris. Perseuerans itaque hoc malum, decrepitis apoplexiam, aut epilepsiam iam iam denunciat: nam veteres, inquit Aurelianus, paruam epilepsiam vocarunt. Affirmat vnà Aretæus hanc, aliorum morborum, cùm insanabilis euasit, initium esse: vt maniæ, melancholiæ, & iam dictorum, cuique suis symptomatibus accedentibus. Nam cùm spectra rubentia obuoluuntur oculis, maniam: cum rubore saturata, epilepsiam præsagiunt: spirituum enim & flatuum notant motũ contra naturæ filum. Quare ob futurarum calamitatum metum non negligi debet. Quæ tamen ex sympathia obrepit, minus periculi adfert, quàm quæ ex idiopathiâ, cæterarum rerum sine calamitosâ sociatâ vi. Scribit hoc Aretæus, vbi ait, Malum, si capitis symptoma est: malum quoque si cephalæa successit: aut cùm ex vetusta ægritudine principia duxerit. Vehementescit hæc, astio hyeme, vel verni temporis initio. His perfectis ad curationem pergemus. *Curatio.* Cælius Aurelianus non aliam curam huic adferendam suadet quàm cephalææ. Si, inquit Aretæus, à cephalæâ orta fuit vertigo,

vertigo, curetur vt cephalæa. & si à suppressâ euacuatione, illa moueatur: naturæ namque salutaris est materiæ recursus. Vbi paroxysmus fatigat, fiant reuulsiones vinculis extremarum partium, earumque frictionibus vtemur, & glande ex melle & hierâ diacolocynthidos, cum sal. acri. Excitetur etiam naturæ tunc vis odoratis rebus, quæ tamen fumit caput maximè replent: si sit calida causa morbifica, olfaciāt acetum, aquam rosatam. Vbi verò paroxysmus remisit se, venam vide num iure secare possis. Si solemnis excretio tardat, malum verò increscit, vt in sudorum & sanguinis suppressione, è venâ cubiti sanguis emittatur. Non autem hoc ages vbi à frigore ventriculi malum profertur. Sed vbi plethora adest, acerbo in malo, & ætate firmâ, secetur vena, inquit Aetius, ex Archigenis sententia, non vnicâ vice, ne subsidant sinus. Sed quænam vena pertundenda? Auctor est Razes, si in paroxysmo facies & oculi rubent, & venæ ponè aures turgeant sanguine, eas (finito lenitoq. paroxysmo) incidendas esse: &, inquit, cucurbitas tibiis & collo adhibebimus. Sed, ait, si hæ venæ lateant, ex axillari venâ sanguinem depromemus, & cucurbitas tibiis apponemus. Quasi dicat, si solùm in capite sanguis redundat, venas ponè aures pertundes: vt cùm caput & oculi rubent, & turgent venæ. Sin toto corpore redundarit sanguis; primò cubiti, dein aurium feries venas. Sed semper collinea ad suppressam euacuationem: vt si menses suppressi, primò pedis, dein cubiti vena aperiatur. ita si hæmorrhoides. vide etiam num substiterit aurium sordida effusio. A solutâ venâ vtemur oxycrato ex oleo rosato, & aceto; addit Marcellus succum irybi. Vena frontis tandem diuidi poterit, vbi solùm repleti capitis notæ elucent. & hirudines venis capitis admoueantur. Sed si sit ab ardore viscerum, vena erit recludenda: & partibus primùm amotis à capite, mox collo hæreant cucurbitæ. Galenus & Paulus arteriotomiæ meminere. Secantur eo loco circa aures & frontem vbi calor, tensio, & tumor arteriæ. Alioqui, si hæc absint, nolite secare: nam cùm per carotidas internas se efferat vapor, frustrà externas ferietis. sed tunc crassefacientibus materiam commiscemus, vt conserua rosata, cum corallis,

Paroxysmi cura. Oribasius. Totius cura. Phlebotomia. Paulus. Aretæus. Explicatur Rasis locus. Arteriotomia. Galen. 3. loc. aff. 8. & 6. Sanit. 9. Aret. 1. diut. 3.

& succo granatorum. Sed cautio sit, ne qua obstructio subsit viscerum. conserua etiam acetosæ, cichorei. vel bibat per 12. dies manè seri lactis libras tres. Ita ages si à sanguine feruente prodit vapor. Sed si à bile, purga, tamarindis, myrobalanis, rhabarbaro, saccharo rosatum. Fiat non alia sectio quàm quæ venis solemnis est. Aretæus laudat vt in angulis vtrisque hæc sectio fiat. Si quis vereatur de arteriotomiâ, loco eius hoc ceratum adstringens arteriis apponat: Accipe masticis drachmas tres: pulueris myrtillorum, coralli rubri, gallæ, cuiusque semidrachmam; olei myrtini, drachmas binas: succi plantaginis drachmas tres, ceræ quod satis sit vt cerati capiat formam. si validius velis, iunge terebinthinam. Frictiones ineantur a brachiis, collo, vsque ad pedes: caput in ocio sit, ne repleatur. Tandem ad cauteria eundum. si, inquit Razes, à peculiari membro exspiret, vratur cutis. Quare si caput repletum fuerit à congesta materiâ, nuchæ inter secundam & tertiam vertebram illa imprimemus: vel suturæ coronali; exhaurit enim congestionem. quidam ex fermento & aceto cantharides occipiti post aures apponunt. Cùm verò ex toto corpore cacochymia fœdato frigus exspirat habitus, brachiis & cruribus cauteria inurantur. Paranda etiam est ad exclusionem materia. sed hæc aut est biliosa, pituitosa, vel melācholica. Si biliosa, præscribemus syrupum rosatum cum aquâ violatâ & melissæ; serum lactis cum fumariâ; syrupum acetosum cum aquâ pentaphylli aut acetosæ: nam pentaphyllū diureticum est; syrupum acredinis citreorum, syrupum violatum, nymphææ, cum aquâ farfaræ; syrupum cichorei, lactucæ, papaueris. Si sit pituitosa materia, eam incidemus & attenuabimus citra validum calorem, vt oxymelite, melle rosato, calaminthâ, marrubio, stœchade, hyssopo, betonicâ, centaureo, rutâ, radicibus inulæ, acori, pæoniæ, aniso, carui, rosmarino, euphragiâ, menthâ, maioranâ, galangâ, cinnamomo. Si à melancholiâ, illa præparatur syrupo de pomis, de buglossâ, de melissâ, de stœchade; & horum saccharo. Ad exclusionem parata materia euacuetur. Si bilis vitium dedit, vtemur mannâ, myrobalanis, tamarindis, pilulis aureis, syrupo rosato laxatiuo cum mannâ, ex

Frictiones. Cauteria. Præparantia. Turgentia.

decocto endiuiæ; electario de succo rosarum, syrupo de cichoreo cum rhabarbaro, pilulis sine quibus, & de myrobalanis, electario de psyllio, hierâ, diacatholico. Accipe decocti florum & fructuum cordialium vncias quattuor: infunde fumariæ semimanipulum; tamarindorum semunciam; rhabarbari drachmam; agarici (si opus sit) semidrachmam; zinziberis grana quinque: expressioni adde mannæ vnciam. Cùm pituita peccat, ea purgetur pilulis cochiis; si imbecillior est æger, pilulis masticinis, vel alephanginis dictis à Barbaris (nam sunt hiera Logadii Galeni) pilulis de hierâ cum agarico. ex pilulâ vnâ assairet purgetur. diacarthamum. diaturbith. Laudatur ab antiquis elleborum; iam parato corpore id etiam commendat Aretæus. Scribonius priùs dat hieram, illa enim aut ex toto remedio est, inquit, aut certè cottidie minuitur impetus vitij, interuallaque maiora accipit, & hoc ipso oportuniores fiunt ad ellebori potionem, quâ maximè hoc vitium tollitur. extractum ellebori innocuum descripsimus libro secundo Methodi nostræ. Si bilis & pituita simul conspirarunt, accipies pilularum de hierâ, aggregatiuarum, cuiusque scriptulum. vel iunge cochias aureis. Dein in aurorâ sumat mithridatium, vel theriacam, conseruas anthos, melissæ, stœchados, acori, cum diambrâ, diacalaminthâ, diaspolitico. Si à melancholiâ, purgetur myrobalanis Indicis, epithymo, senâ, pilulis aggregatiuis, & extracto ellebori. A purgatione roborentur viscera, & maximè lien. Dein vsus peculiaris purgationis ineatur, masticatoriis, errhinis, & sternutatoriis: mox caput roboretur. De his agerem, nisi varij huius mali foci me ad peculiares curationes euocarent, hîc ergo de his commodius. Quod facimus hac iam serie. A stomacho si obuenerit vertigo (quod plerumque euenit) pituitâ lenitâ referto, paretur syrupo marrubij, hyssopi, de radicibus, de betonicâ, de stœchade. Dein purgetur melle rosato laxatiuo, cum hierâ & agarico. Accipe pilularum masticinarũ sesquidrachmam: agarici recèter trochiscati scriptulos duos: cum melle rosato laxatiuo fiat massa. sumat interdum drachmam. Postea roboretur ventriculus & cerebrum. Accipe macis drachmas binas: macerentur in aceto horis 12. & misce cum conseruæ betonicæ, vel anthos, aut euphragiæ vnciis tribus. sumat manè iuglandis copiam. Masticet semen carui, & eo aspergat cibos. vino indat carduum benedictum. Vtatur mithridatio, theriacâ, diarrhodone, aromatico rosato, diambrâ, diacymino, diatrion piperio, acoro, diacalaminthâ, diaspolitico inulâ ex melle, zinzibere, nuce myristicâ. myrobalanis conditis. Et memor sis, cùm à ventriculi impuritate hæc mala surgunt, potiùs purgatione quàm venæ sectione opus esse. Illinatur stomachi regio oleo masticis & menthæ. & impone emplastri stomachalis vnciam, cum specierum aromatici rosati, diambræ, cuiusque semidrachmâ: adde oleum menthæ, & parum ceræ. Si verò à bile vellicatur ventriculi os, & si vomat ex facili, hausto pulli iusculo, in quo maduit nucis cortex & asari gemmæ, temixto syrupo acetoso euomat. vel à cibo, tepido pinguique iusculo hausto id agat. Cautio adsit ne nimio madore oleique vi nimis mollescat stomachi robur. & fascia stringatur caput dum vomiturit. sin ægrè vomat, purgetur deorsum cholaphygis moderatissimis, nec ventriculum fatigantibus, vt decocto tamarindorum, myrobalanorum, endiuiæ, cum thodosyrupo solutiuo, vel mannâ. Mox firma ventriculum, rhodosaccharo, conseruâ cichorei, nymphææ. & sistemus spirituum motus violentos, halituumque sursum raptus, syrupo cydoniorum malorum, & granatorum, miuâ de ribes, succo berberis, diacotonio. his interdum iungimus diarrhodon, trionsantalon, diatragacanthum frigidum. ita studemus ventriculo & vnâ hepar refrigeramus. Confert & aqua lactucæ, violarum, plantaginis, melissæ, cardui benedicti; & iulapium ex violis & rosis, semen portulacæ. Quo'dam hoc malum incurrit ab inediâ: hic fames placanda, & stomacho robur addendum, & si qui attracti sint fœdi succi exigantur. agresta & vino granatorum intinctus panis offeratur: & interdum vino generoso immersa crusta panis sumatur. pyra etiam agrestia roborant. Si in ipso capite halitus procreatur qui sinus infarcit: is erit calidus, vel frigidus. si calidus, nascetur à sanguine vel bile. si à sanguine, habitâ prouisione totius, setis suillis reclude venas narium,

quò

à stomacho.

à capite ipso.

quò halitus vnà cum suo foco exspiret. sin bilis capite concepta fuerit, vnde ille halitus surrigitur, errhinis & apophlegmatismis, vt diximus de dolore capitis à bile, exigemus illam. Euacuatum caput firmetur frigidis; trahat naribus oleum violaceum, cum lacte, vel succo lactucæ. Aretæus vtitur rosaceo oleo cum aceto, & dein his incoquit serpillum, folia hederæ, & spondilij. Si verò ex synathrismo pituitæ in capite vapor exspiret, tunc nec rubor faciei, nec nausea aderit; hîc sæpe cochijs pilulis vtatur suasor est Razes: dein errhinis, apophlegmatismis, & cauterium coronali suturæ inuratur. & interdum puluere caput aspergatur ex stœchade, rosmarino, rosis, caryophyllis, coriandro, calamo, cypero, & à totius curâ, fiat decoctio ex salsâ & ligno guaiaco. Hic, vbi à solo capite frigidus halitus prodit, caue ne reuerberes. potiùs errhinis & apophlegmatismis incumbendum: nam sternutatoria paroxysmis vtiliora quàm præseruationi à paroxysmo. Aëtius venit ad errhinum elaterij ex lacte. radice ad id vtemur cyclamini, & nigellæ oleo. Commendat Aretæus succum cyclamini & anagallidis. accipe succorum betæ, maioranæ, singulas vncias; succi foliorum cucumeris asinini semunciam; nigellæ Rom. drachmam. Cautio tamen adsit ne his fortioribus incumbamus, dum iam iam vertigo in procinctu est; et si illa frequens fuerit. Accipe passularum, sine acinis, vnciam; hyssopi, origani, cuiusque semidrachmam; acori conditi, sinapi, piperis, singulorum semidrachmam; mastiçis & mellis quod satis sit, vel cum oxymelite, fiat masticatorium. addi potest iris, pyrethrum, staphysagria. Aëtius vtitur gargarismo ex origano, pulegio & aceto mulso. Pectinetur caput & fricetur tandem. conficiantur sacculi ex milio & sale, in sartagine ex vino & pauco aceto torrefactis. vel ex mastice, olibano, ladano, iunipero gummi, floribus betonicæ, saluiæ, stœchados. Auribus immittat parum ex oleo de caryophyllis. Sumat manè theriacam cum diambrâ. naribus nucis myristicæ pars inferatur. vtiliter etiam capiti admouentur illi trochisci quos describit Actuarius in fine capitis secundi, libri sexti Methodi. Sed hæc omnia agenda vbi prouisio habita sit totius corporis. In criticâ vertigine nihil ages. Hæc potio frigus capitis castigat, Accipe foliorum saluiæ manipulos tres: seminis pæoniæ vnciam; anisi semunciam; glycyrrhizæ drachmas sex; castorei scriptulum: coque ex vino, fiat potio. Conserua anthos & stœchados cum rosatâ nouellâ, aromatico rosato, galangâ, zinziberis syrupo. Victus formã iam præscribamus. Diæta. Aër sit lucidus & purus. fugiat crepusculi auram, & ventos Australes, radiosque Solis & Lunæ. Odoramenta fiant ex caphurâ, rosis, & aceto: sistunt enim turbulentos spirituum motus. Aretæus iubet vt ex aceto mentham & pulegium olfaciant. vultque vt locus sit arboribus consitus, aut herbidus. calidus tamen & siccus aër proderit, vbi à pituitâ languor adest. Si à pituitâ obortum malum fuerit, fruatur diætã tenui ineunte malo. Sit cibus flatus expers, stomacho gratus, vitet satietatem, abstineat à fabis, piscibus viscosis, conchilijs, caulibus, raphanis, auellanis, castaneis, crudis humidisque fructibus, cæpis, sinapi. Sit hîc potiùs tenuans victus, calidus & siccus, vt pituità mitigetur. & in secundâ mensâ, quò robore afficiatur ventriculus, & vapores vt crassescant, offerantur pyra cocta, mala cydonia. & à cibo coriandrum cum aniso, corallo, & semine pæoniæ, vel carui semine. passulæ vuæ conueniunt, Accipe diacotonei, conseruæ rosarum, singulorum vncias duas, coriandri præparati semunciam; spodij drachmas duas: misce, vtatur à mensâ. vel deuoret à cibo grana tria vel quattuor masticis, olibani, & coriandri. Procuretur proba concoctio quæ celebratur in ventriculo & hepate. abstineat ab allijs. Si à bile, à fame caueat. da quæ frenant materiæ ferociam & tenuitatem, ne caput feriat. sumat hordeum & acetosam, semen melonum: hæc attenuant etiam. Razes commendat stiptica, portulacam, pyra, mala cotonea, oryzam, endiuiam Si à subsidentià obortum sit vitium, porrige crassefacientia: nam hîc Auicenna dat panem agrestà tinctum, & granatorum succo, quò vapor reprimatur. Carnes commendat Aretæus ex pinguibus non pingues, suum pedes & capita, volatilia, lepores, & gallinas. Si à fame, ilico cibi offeratur. Vino arceantur vbi à bile natalitia hæc prima. At vbi à pituità, sit vinum potens quod parca porrigatur manu: alioqui

vinum album tenue modicè bibat hoc est, nec copiâ nec vi caput repleat vinũ. Quietem caput postulat: hinc est quòd ambulationem laudet Aretæus, & frictionem crurum per aspera lintea vsque ad ruborem, deinde dorsi & lateris, postremò capitis. &, inquit, vocibus grauibus vtendum: nam acutæ voces capitis distentiones, cerebri pulsationes, & tinnitus aurium efficiunt: at mediocris vox capiti prodest. Gestatio postea proderit longa, citra fatigationem, neque in tortuosis regionis tramitibus, nec assiduis itineris flexibus, sed rectæ, & longæ, & lenes. Saltum & cursum laudat Aretæus, pilam reprobat, quòd caput & oculos circumuolat. Ocium sit ab audiendo & loquendo. Nihil capite inclinato inspiciat: profunda vitet. Aluus sit memor officij, ob difflationem. vtatur maluâ, bliro, betâ. In mulieribus curæ sit maximè suppressa. solemnis euacuatio. Somnus æquè atque insomnecitas his inimica sunt. nam vaporum exuberantiâ torpet omnis actio, hinc grauitas & soni in auribus, & splendores in oculis. at vigilia cruditatem facit, alimentumque corpori subducit. A cibo non dormiat, saltem à duabus horis. caleat non admodum caput. caueat ab irâ, mæstitiâ, cantu, venere. De Empiricis ait Marcellus, Si plantâ vlmeâ caput circumligaueris, & coronatus ita triduo dormiueris, iuuat. & abrotanum ex vino sumptum, vel ex oxymelite. vel vetonicæ fasciculus, ex aquâ nitidâ ad tertias excocta. Marcellus etiam cochleas maiores comestas valdè probat. laudat vt tempora succo betæ nigræ illinantur.

Aetius. *Empirica.*

Caput XXX.

De Incubis, & Succubis. & de Incubone.

Nomen. Incubo, quem ἐφιάλτην Græci appellant, à verbo *ἰάλλω, quòd quis se super hominem extendens, incumbere, ac quasi inequitare illi videatur, dicitur. Quidam ἐπιάλτην insultorem dæmonem nominarunt. nocturnam suffocationem alij: nam pondere suo pressos grauat ac præfocat. Pulchrè videtur Homerus huius phantasmatis depingere pericula: Neptuni & Iphimedeæ filium breuis æui: nouem tamen cubitorum in longitudine; & latitudine nouem passuum, cùm nouem esset annorum. hic diis in cælo minabatur, quod & perfecisset, si ad ætatem vsque adoleuisset. sed hunc Iouis filius Apollo interfecit. Ita est: si diu premat hoc malum, enecat: sed sol calidi natiui exsplendescens fugat hanc perniciem. Themison, inquit Cælius Aurelianus, secundo Epistolarum libro pnigaliona vocauit, siquidem præfocat ægrotantes. &, inquit, quidam veterum epibolen, hoc est, insidiatorem vocarunt; quòd hostilis patientibus perhibeatur. Quòd neque deus, neque semideus, neq. Cupido sit, Soranus explicauit. Sanè qui incubone infestantur (sensi id ego) veluti ascendere ac insidere sentiunt suo pectori quicquam. Ego sanè puto duplicem causam esse, vnam naturalem, alteram dæmonem. Memini, dum puer essem, me cubare apud matronam quandam optimam, cùm dormiret, ei, super stragula, vir niger mihi incumbere visus. manè querebatur incubone se infestatam fuisse. Ego, quamuis puer, nihil de nigro illo audebam indicare, quòd minitari si quid protulissem visus mihi fuisset. Quare mulieres olim putabant se à Faunis opprimi, qui hac mali parte tentabantur. & dæmon Faunorum faciem induens profitebatur se incubonem esse. Exemplum quæris? D. Hieronymus in vitâ Pauli Eremitæ, vbi de Antonij peregrinatione loquitur, ita scribit: Interea conspicatur hominem equo mistum: cui opinio hippocentauri vocabulum indidit. quo viso salutaris impressione signi armat frontem: & heus tu, inquit, quanam in parte Dei seruus hic habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potiùs verba quàm proloquens, inter horrentia ora satis blandum quæsiuit alloquium: & cum dextræ manus protensione cupitum indicat iter: ac sic per patentes campos volitando transmittens se in fugam, ex oculis mirantis euanuit. Stupens itaque Antonius, & de eo, quod viderat, secum voluens, vlterius progrediebatur. Nec mora, inter saxosam conuallem haut grandem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornubus asperata, cuius extrema pars corporis in capratum pedes desinebat. Ad hoc spectaculum Antonius scutum fidei, & loricam spei bonus Dei præliator

Odyssea. *Faunis.* *Historia mira.*

artipuit:

arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem, ad viaticum quasi pacis obsides offerebat. Quo cognito gradum pressit Antonius: & quisnam esset interrogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum, & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa errore gentilitas Faunos, & Satyros, & Incubos colit, &c. malus certè ille erat dæmon. Hic nequitiâ potens, quondam falsâ venere se mortalibus miscuit: succubi viris: incubi fœminis: sese in hominem induentes. Ægyptij fatebantur dæmonicum spiritum mulieri misceri posse: viris nequaquam. Fallunt fictâ venere mortales credulas: replent enim, malâ arte, quisquiliis, veteramentis, scrutis mulierum corpora. Semen enim incubones illi dæmones non habent: nam semen plurimo circumfluit humido primigenio spirituque vitali, qui à corde erumpit humano: quod semen si vel tantillâ morâ ab vtero diuertat, tabescit in eo viuifica illa vis: Nam vel sola virilis virgæ longitudine interdū effœtum semen redditur. Dæmones fraudantur cibo & potu, qui ergo semine circumfluent? vnde illis veniret libido veneris? immortales sunt. si gignerent illi, iam dudum totum mundi theatrum occupassent: & quam turbationem ac deformationem hic κόσμος mundique mundicies compta & ornata pateretur! quot monstra horrenda occurrerent! vellet certè id malus ille turpitudinis & confusionis antistes. Sed hæc iam dæmonum vaframenta, ab exsplendescente puro Dei verbo, apud nos fracta & exclusa exulant, hoc remedium, hoc fuga: ita

Aug. 15. lib. Ciuit. Dei 22. & 23.

Psal. 91.

Securus atras inter & aspides
Deges, ferarum & pignora tigridum:
Tutusq; calcabis dracones,
Et Libyca catulos leana.

Alius verò incubo ex causis naturalibus ortum ducit. De quo ita Macrobius: Est quoddam φάντασμα, hoc est, visum, cùm inter vigiliam & adultam quietem, in quadam primâ somnij nebulâ, adhuc vigilare se existimans, qui dormire vix cœpit, aspicere videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, variasque tempestates rerum, vel lætas vel turbulentas. Est itaque incubo, actio praua imaginatricis facultatis, quâ aliquis noctu, cùm in somnum ingreditur, se à grandi mole incubanteque phantasmate premi inuadique putat, vnde oppressionis metus, voce ac motu accisis, anxiaque reddita respiratione, ex sinuū cerebri infarctu orta, eos incurrente halitu crasso. Diximus imaginatricem lædi: nam, inquit Rases, imaginantur quiddam ponderosum sibi incumbere, cùm tamen interim laborent dorso, musculis, tendonibus, vt piscator ille Theocriti. Quin, ait Cælius Aurelianus, quidam ita inanibus afficiuntur visis, vt & se videre credant irruentem sibi, & vsum turpissimæ libidinis sibi persuadentem: cuius si digitos apprehendere nixi fuerint, fugientem existimāt. & Æginetа affirmat quosdam, existimare eum qui in eos irruit audire, verùm pressis digitis aufugere. itaque malè se suffocari imaginantur. Diximus à grandi mole: id fit ab obstructione sinuum cerebri, quæ à vapore crasso, vnde ferè exitu prohibetur animalis vis ad subditas partes. Hinc manus & pedes impediti sunt, ac præcordia pressa. Causa est, quòd mole maximæ partes, egeant valido motore: sed intercepta animalis vis ferè excluditur, propterea que ferè suffocari videntur. Inde scripsit Razes, vocem his supprimi, aut incertam & indiscretam edi. & Cælius Aurelianus dicit, pressura adest, & quasi præfocatio, quâ sibi irruisse quenquam repentè existimant, qui sensibus oppressis corpus exanimet, neque clamare permittat. Adiecimus, voce ac motu accisis: nam, vt testatur Actuarius, nec vllum membrum mouere queūt. Dixi, anxiâ redditâ respiratione: nam thorax vel animali vi fraudatur, vel ex venis thoracis repletis flatus exspirant. Vltimò definitioni adiecimus, ex sinuum cerebri infarctu: maximè interiorum; nam læditur imaginatio. Iam ad causas venio eius incubonis, cuius mali causa intra corpus est. Causa proxima mali est obstructio anticorum sinuum cerebri. Sed vndénam impediuntur hi? Scripsit Posidonius, vaporem crassum & frigidum ad cerebrum deferri, qui infarciunt, non tamen exactè, sinus cerebri; vnde exitu prohibetur facultas, quò minùs exilire in neruos queat. Generantur plerumque halitus hi in præcordiis, vnde diaphragma & thorax premuntur, & inde elatis vaporibus cerebrum afficitur. Impedit is vapor motum thoracis, eaque oppressio mouet imaginatio-

Lib. 1. Somnij Scip.

DEFINITIO & eius explicatio.

CAVSAE.

Aëtius.

nem,

nem, vt existimet thoracem ab aliquo premi. vnde pauor, metus, anxietas, & plurima mortis imago. quibus halitibus difficili luctâ tenuatis, tenues euanescunt in auras, euigilatque homo etiamnum horrens hæc occursacula & idola. Interdum & in capite ipso gignitur crassus ille halitus. In nonnullis pars orificij superior stomachi maximè videtur hoc affectu premi: deprimitur enim ipsa cartilago xiphoïdes, quæ orificio stomachi respondet. id fit à crassâ pituitâ, vel humore melancholico, sæpius tamen à pituitâ, quin illi fatentur interdiu sibi onus incumbere ventriculi regione. Auicenna dicit hunc vaporem expirare à pituitâ, melancholiâ, vel sanguine crassiore. hic vapor ineunte somno, subitò repit in cerebrum: qui alioqui per vigiliarum motus resoluitur. & in somno non æquè ac per vigilias liberè spiramus. Crapulosos, inquit Ægineta, & assiduâ cruditate tentatos inuadit. pueris & pinguibus familiare est malum. Auicenna affirmat ab aëre frigido incubonem etiam nasci: is enim exprimit halitus in cerebri sinus: & ex imminentibus lunæ radiis. Sed à crapulâ præcipuè nascitur: nam onustus venter fumos ad caput eructat. propterea scribit Cælius Aurelianus, affici maximè crapulâ vel indigestione iugi vexatos. à cibo etiam flatulento incumbit. Sed quid differt huius causa à cæterorum affectuum causis? vertigo fit à tenuiore halitu: carus à materiâ oboritur: catoche à gelido humore & melancholico. Signa ex iam dictis accipe.

A reliquorum affectuum causis vt differat.

Signa.

Innitentis mole præcordia stringi putant: vox supprimitur his, vel incerta & obscura eliditur, si altum inclamare nitantur. propterea, inquit Suida, βαβαζικάριο quibusdam dicitur. fortè à βαβάζειν, quod est inarticulatè loqui. motus his est difficilis; imò, inquit Actuarius, aliquando manent immobiles, deinde verò multo labore & conatu, subitò excussâ molestiâ, è somno exiliunt, tenuato iam discussoque spiritu, eluctantur. Cùm somno surrexerint, ait Aurelianus, faciem & transforationis partes vuidas & humectas sentiunt, attestante grauedine ceruicis, cum tussiculâ leui. pallor & tenuitas corporis: nam somnum timendo non carpunt. Signa causarum sumuntur ex ratione vitæ, quam iniit homo antè: ætate, anni tempore, &c.

Signa causarũ.

Et phantasmata, inquit Auicenna, tingitur eo colore, quo excellit succus vnde dimanauit vapor. Si itaque fuerint phantasmata rubra, erit à sanguine. si alba, à pituitâ, & his albidus plumbeusque est color. si à melancholiâ, tristes sunt. si venerea, est à semine: nam his frequent est ὀνειρώττειν est autem onirogmos somnium semen prolectans. Per idiopathiam si euenerit, sonori adsunt in capite flatus, & vertigine tentantur, & caput primùm in querelâ fuit. Sin per sympathiam affligantur, symbola aliqua partium affectarum enitescent. Contagium huius passionis causa non est: quamuis referat Silimachus, Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos, ex istâ passione veluti lue, apud vrbem Romam confectos. Iam ad curationem. Indicationes curandi, ex indole affectus qui contra naturam est ritè explorata captari debent. vapor est causa, obstructio sinuum est morbus, incubo est symptoma.

Indicationes.

Cùm itaque materia morbifica originem mali dederit vnde eriguntur vapores, orietur notio hanc excludendi, & à capite auertendi, attenuandi & discutiendi, & roborandi caput, ne vapores aliunde elatos admittat: & si qui adsint vt discutiantur. Et si concepta intemperies in cerebro fuerit frigida, nascetur indicatio calfaciendi cerebrum, à purgato toto corpore & capite. Sed priusquam ad curationem manus admoueamus, explorabimus num hæ iam positæ indicationes absolui à medico possint: & quorum periculorum metus impendeat, quò prædici possint. Quare ad prognosin pergo. Est solubile malum, vehemens ratione paroxysmi. Attamen, teste Cælio Aureliano, non semper incumbit incubo sine periculo salutis, quosdam enim interficit præfocatio, vt pueros & obesa corpora. & Scribonius scribit, vitæ periculum interdum inde afferri. Sanè grauiorum morborũ anteambulones sunt incubi. qui si sæpius incurrant & grauiùs premant, & diu fatigarint, sæuioris iamiam futuri mali prænuntij esse solent. qualis est morbus comitialis, cuius est quasi quædam tentatio. & apoplexiæ metum adferent, & insaniæ, inquit Æginet a & Auicenna: dum, ait Aëtius, paulatim in ventriculis cerebri crassus humor coaceruatur. quod enim halituosius erat,

Prognosis.

brat, frigore crassiorum partium euadit, nec facile, sicut prius, perspirans. Ex pituitâ incubo abit in epilepsiam vel apoplexiam. ex atrâ bile, in maniam. à sanguine, in spasmum, & subitam suffocationem cordis. hinc scripsit Auicenna, Si cordis palpitatio successerit, pessima. Pessimus incubo est ab idiopathiâ cerebri. Grauis

CVRATIO. interdum hæc euenit passio, veluti quæ sit antesignana apoplexiæ. Quo autem rectè remediari huic symptomatis causæ, hoc est, morbo possit, eius causa erit abigenda. hoc obtinebimus accommodatâ pharma-

Chirurgia. ciâ, & victus ratione rectè institutâ. Si sanguis copiâ luxuriarit, vt euenit à solemni euacuatione suppresiâ, & in corpore pleno, licebit venam pertundere: modò ætas reliquæque indicationes non reclamant. Idque fiat tunc magis, si capitis & colli dolor molestus esse pergat. Cælius Aurelianus etiam hoc audet in plurimâ stomachi querela: & hinc vngit ex oleo calido. Si à suppressis Incubo fit mensibus, aperiātur venæ malleoli: aut cucurbitæ crurum suris affigantur ex Razis suasu, qui eas loco venæ sectionis posuisse videtur. Aurelianus verò ex vtraque parte gutturis, quam Græci anthereona vocant, nos rumam. Quidam venam frontis & linguæ secant: quod ages dum prouisione totius habitâ, plethoricis à causis premitur caput. Quin cauteria à capite reuellentia proderunt.

PRAEPARANTIA. Præparentur succi ad exclusionem. Si à pituitâ, eadem vsui erunt, quæ in epilepsiâ. A vomitu & clystere, paretur materia decocto calaminthę, thymi, thymbræ, chamædryos, chamæpyt., melissæ, anisi, pæoniæ, betonicæ, inulæ, seminum citreorum, macis, nucis myristicæ, caryophyllorum. Scribonius Largus & Marcellus laudant hyssopum & marrubium. Addimus his oxymel, syrupum stœchados, menthæ, absinthij, marrubij, hyssopi. vel propinamus mulsam cum hyssopo, origano, & talibus. Si fuerit à sanguine, offeres decoctum fumariæ, lupulorum, ceterachi, capillorum veneris, boraginis, cassutæ, florum cordialium, passularum, sebesten. Adijcimus syrupum de cichoreo, & de bizantiis. Si à melancholiâ, mitigetur illa decocto buglossi, scabiosæ, fumariæ, florum cordialium, radicum aperitiuarum, corticis tamarisci & capparorum, radicis pæoniæ, inulæ, glycyrrhizæ, seminis anisi, melissæ, passularum. His consocia syrupum fumariæ, byzantinum, & de epithymo, de scolopendrio, de cichoreo, vel mel rosatum.

PVRGANTIA. Parata materia, apertisque viis, excludatur. Si à pituitâ, vomat illico, & enemate vtatur: diaphœnico, diacarthamo, diaturbith cum rhabarbaro, electario Indo, pilulis de agarico, & cocciis: nam has laudat Razes: ellebori extracto. Cùm à sanguine, diacatholico, mannâ, fumariâ, electario de psyllio, & talibus purgamus. Vbi à melancholicâ materiâ vitium fouetur, purga senâ, epithymo, myrobalanis, diacatholico & hamech, cum decocto melissæ, pilulis de fumariâ. accipe foliorū senæ semunciam: macerentur in diluto fumariæ & anisi: colaturæ vnciis quatuor adde syrupi de epithymo vnciam: de buglosso semunciam. tandem ad elleborum extractum eundum.

ROBORANTIA. Postea roboretur caput. Quando pituitæ vitio malum enatum fuit, hac exclusâ, sumat conseruam rosmarini, vel calendulæ, lauendulæ, electarium exhilarans cum conseruâ menthæ. sumat hæc sub noctem. sub auroram verò propina theriacam, mithridatium, auream Alexandrinam. Commendant veteres pæoniæ nigræ si quis acceperit grana quindecim, trita & macerata in aquâ pæoniæ. hæc dantur quatuor horis ante prandium; & id agat integro mense. Præterea decoctum guaiaci & sassafras vtiliter præscribitur cum pæoniâ. Accipe theriacæ drachmam, angelicæ scriptulum; aquæ angelicæ, & cardui benedicti cuiusque sescunciā; fiat potus. vel aquisillis adde aquæ theriacalis drachmam. A sanguine si fuerit incubo, sumat sub noctē poma aurantia, myrobalanos conditas, cū semine pæoniæ & coriādri. A melācholiâ enato malo, vtetur cōseruâ boraginis, melissæ, citreis cōditis cum cortice, cornu asini Indici, bezoar.

TOPICA. Foris admouet Cælius Aurelianus diachylō, & diamelilotō, & dropacē. Accipe picis partes quinque: olei spicæ vel mastiches, partem vnā; calidè admoueatur. sed ne pertinaciùs hæreat, detrito linteolo implicetur. Si incurrit à nocturno frigore, oleo rutino, costino, laur., aneth. vngatur caput. Sacculi fingantur indito rosmar. chamæmelo, stœchade, caryophyllis, mace, styrace calamitâ, beniouino. Quodsi ab hu-

mido

mido aëre immineat, illinatur caput masticino, absinthino, adiecto caryophyllino. Aurelianus stomacho etiam admouet lintea ex oleo calido. caput etiam purgetur gargarismis ex decocto hyssopi, cum oxymelite. masticet pyrethri conditam radicem. Infantuli hoc malo occupati gemunt ac quassantur dum dormiunt, excussi mox somno eiulant atrociter: calor & color illis alienus est à naturæ lege; animaque fœtet. Castigetur improbum lac qualitate vel copiâ, ne corrumpatur, desinatque stomachum vellicare. Cibus omnis extra noxam sit copiâ, & vi suâ. duros vitet cibos, & etiam vinum. Si purgandus, id fiat melle rosato. Venter foueatur decocto absinthij, & rosarum ex vino rubro: etiam ceratum stomacho admoue. Corallum rubrum appendatur ventriculo. insperge quid pulueris archon vel diamoschi cibis. Victus ratio eorum qui hoc malo inequitantur, hoc modo ineatur. Loco dormiat modestè calido: vitet nebulosas sedes. fugiat Solis æstum, Lunæ radios, gelu, ventum, ignem, fumum. Victum tenuantem & incidentem præscribit Razes, vbi à pituitâ. imò Cælius Aurelianus diatriton illis imponit; & hinc cibum simplicem, facilem, paruum, sorbilem. quin, auctore Æginetâ, tenui qui victu vtuntur, ab hoc liberi sunt. Latrante itaque stomacho cibum ineant. fugiant cibos duros, & veterem carnem bubulam, & ceruinâ, grandes aues, & in aquis escam captantes, oua frixa, caseum. Cæna sit frugalis; & à flatulentis abstineat. Condiantur cibi betonicâ, maioranâ, rosmarino, &c. Vtantur carne viulinâ, veruecinâ, auibus montanis, piscibus saxatilibus, capparibus ex oxymelite. A cænâ, vt arceat vapores, partem accipiat talis eduli: Accipe diacotonei, conseruæ rosarum, singulas sescuncias; coralli puluerisati drachmam; coriandri drachmàs binas: seminis pæoniæ drachmam; macis, cinnamomi singulos scriptulos: addi possunt semina cuminantia, mentha, caryophylli. A sanguine si sit, dehortandû erit à dulcium ciborum esu, & à vini potu: nam sanguinis copiam suggerunt. Bibat melleratum hyssopites: qui à pituitâ fatigatur bibat cum radicibus incoctis fœniculi, & cereuisiam mediocrem. in fine pastus non bibat. Non accedat lectum nisi tres horas à cænâ, hôc est, cùm in imum ventrem dilapsus est cibus: nam ita vapores non incurrent caput. Vitet supinum decubitum; is enim caput replet. Circa lectum sternatur ruta, thymus, pæoniæ radix, lauendula, nigellæ semen. Puer etiam ilico à c. o non dormiat: mel lingat: & solus non cubet. Venus vitetur. Exercitationem inf. rarum partium præscribit Razes, & frictiones. Densi pectinis capillorum decursionem, capitisque detonsionê præscribit Aurelianus. Collo gestet corallum, & pæoniæ radicem, pyriten lapidem. lupinâ pelle . gatur noctu: ita mormonem hunc fugabimus.

In infantibus.

VICTVS.

EMPIRICA.

CAPVT XXI.

De EPILEPSIA, *seu morbo Comitiali.*

EPILEPSIA vocabulum sumsit, quòd sensum atque mentem pariter inopinatoque apprehendat. ab ἐπιλαμβάνω, quod est apprehendo. vel quòd ἐπιλέπτους à dæmone occupari crederent. Hac eadem de causâ sacrum dixere morbum, vel quòd diuinitùs putaretur immissus: siue, vt ait Aurelianus, quòd sacram contaminet animam: siue quòd in capite sit, quod sacrû templum est animæ, vt aiunt philosophi. In capite enim, dicit Hippocrates, nobis lætitiæ, voluptates, risus, lusus, mœrores & anxietates, sapientia & intelligentia, cognitio turpium & honestorum. quasi dicat, natura est diuina; ea autem maximè elucet in capite. Verùm & aliâ ratione hoc nomen habet, aut ob magnitudinem (omne enim magnum, sacrum dici consueuit) aut quòd non humanâ ope tolli queat, sed diuinâ: aut quòd dæmone correptus homo esse videatur: aut ob hæc consociata, morbus sacer appellatus est. Veteres etiam νόσον μεγάλην appellarunt, Sonticum vertit Gellius. vocant & ἡρακλείαν νόσον: quò *τὸ δυσκαταμάχητον significent. Hippocrates etiam παιδίον πάθος nominauit, vtpote solemne pueris madidioribus. Quidam Elephantiasin appellarunt, à magnitudine. Plurimi Lunaticum dixerût, quòd Lunâ sub Sole latente nati, hoc occupentur. in sacris literis lunatici dicuntur quorum

NOMEN.

De morbo sacro.

Aretaeus.

20. lib. 3.

*insuperabile

rum morbus lunæ aſcenſu increſcat; quòd diabolus lunaria ſeruet tempora, vt creaturam infamet, in creatoris blaſphemiam. ita δαιμονιζόμενοι appellantur σεληνιαζόμενοι. & luna præeſt frigenti humentique naturæ. Latini etiam morbum caducum, & comitialem denominarũt: quòd in comitiis & hominum frequentiâ maximè inuadat. Deterrimum genus morbi. Plinius ſuâ ætate (quod nec iam inſolens) ad nomen epilepſiæ deſpui ſuetum ſcripſit. Quæ trepidatio doctiſſimo medico Aretæo hãc ſententiam expreſſit: Varium & portentoſum genus morbi eſt epilepſia terribilis vtique, in acceſſionibus peracutus & perniciosus, quandoquidem acceſſio vna hominem rapuit. At ſi vim morbi ferat æger, moleſtè tamen vitam ducit inter fœditates, ignominias, & dolores. Nec facilè recedit, ſed ætatibus melioribus, & pulchriori tempore viget. Triſte ſpectaculum, turpis & eius finis, cum ſpontinâ alui & veſicæ ſolutione. Exhorreſco quoties laborioſum & periculi plenum malũ in mentem venit, eiuſque fœditas, & calamitatis opprobrium. Si ſe in acceſſionibus ſpectarent ægri, & quæcumque patiuntur cernerent, non vltrà vitam ducere tolerarent. Verùm quæ ſingulis atrocia fœdaque inſunt, ſenſus priuatio intuendique ſublata facultas abſcondit. Tam fœdâ calamitate Ariſtoteles ſolum hominem inter cuncta animalia rapi dicere videtur, vbi quærit, Vnde ſit quòd vni animalium cunctorum, oculi per limitatem deprauentur. Plinius verò coturnices damnatas menſis prodit comitialem propter morbum, quem ſolæ animantium ſentiant, præter hominem. Eadem ferè Iulius Solinus in Polyhiſtore. Plutarchus capram etiam hoc morbo tentari refert, proptereaque veteres ſacerdotes, eâ, vt morbidâ abſtinuiſſe; quòd guſtantibus, aut tangentibus modò, aliquid morbi eius affricetur; & qui eo tenentur morbo, ſimilem capellæ vocem ædunt. Eſt autem Epilepſia, iniuſſa vniuerſi corporis conuulſio, cum læſione ſenſuum atque mentis, quam ædit cerebri proritati contractio, mox ſpinalis medullæ, & inde neruorum omnium, motui atque ſenſui præfectorum. Dixi eſſe Conuulſionem. eſt enim ſpaſmus totius corporis, non tamen perpetuus. variè, modò hæc, modò alia

Calamitas imm.

Solus homo an epilepſia tentetur.

10. *Lib.* c. 5.

DEFINITIO.

Explicatio definitionis.

mouentur, nonnunquam cuncta ſimul inæquabiliter quatiuntur. vnde Razes inquit, in terram ſubitò cadit, ac conuellitur. Dixi, Vniuerſi corporis. ſubiectum tamen morbi eſt cerebrum: at ſymptomatis ſubiectum eſt totum corpus: nam morbus eſt conniuentia ſinuum cerebri, oppreſſo cerebro in concuſſione ad excuſſionem; vnde conuulſio vniuerſi corporis per contractionem τῶν πεφυκότων, id eſt, propaginũ. qui tamen nerui ἰδιοπαθείᾳ non affliguntur: cùm, cerebro ab iniuriâ vindicato, membris ilico vſus redeat. Dixi, Cum læſione ſenſuum atque mentis, vt diſcriminetur à tetano & eius ideis: nam epileptici non audiunt, non ſentiunt, nec quid circa illos fiat meminere: nam his ratio & memoria læditur; quare, caligante animâ, non vident; ſtatumque ſenſus, vt loquitur Theodorus Priſcianus, penitus alienat. inde enim dicta, quòd ſenſum atque mentem pariter apprehendat epilepſia. Non itaque ſentiunt, quia ſpiritus eò non perueniunt animales: vel quòd communis ſenſus ſit caligine obductus, ob nimiam cerebri compreſſionem. id ei euenit quod homini cogitabundo, qui prætergrediuntes familiares, quamuis apertis oculis, non videt, locumque ad quem tendit præterit: occupatâ aliòque conuerſâ mente. nam, vt ſcribit Quintus Horatianus, mens à propria ſede exterminata, grauiùs attentatur: vnde antiquiores ſub religionis cuiuſdam imagine, ſacram paſſionem nominauerunt. Dicet quis, per vnum neruum cùm defertur ſentiendi & mouendi facultas, nõ poterit motus perſiſtere, ſenſu extincto. Reſpondeo, vt ſenſio fiat, duobus opus eſt, alteratione inſtrumenti, & huius alterationis perceptione: at hic ſenſus cõmunis præpeditus eſt, & alterationem in inſtrumento factam non percipit. Dices, Auicenna ait ſenſum non prorſus tolli. vult dicere quòd actio communis ſenſus impedita eſt, etſi prorſus extincta non ſit, vt dormientibus. In definitione ſcripſimus hanc edi à cerebri proritatione. illa etenim proritatione contrahitur cerebrum in ſemianguſtiam, ab illitâ viſcoſâ materiâ, vel aurâ malignâ & venenatâ: ita ex corrupto ſemine circa locos, ſurſum quid effertur. illam malignitatem cùm abigere à ſe nititur cerebrum, in ſemianguſtiam ſe arctat:

Galen. 5. loc. aff.

nam hæc nasci potest à subsidentiâ, vel obstructione. etenim asserit Galenus cerebrū non aliter expellere posse ac ventriculum. Adieci definitioni, Spinalis medullæ: cuncti fatentur sinus cerebri anticos & posticos in querelâ esse. sed Galenus sexto Epidemiôn penultimo Aphorismo, præter hos sinus meminit initij spinalis medullæ. verùm hoc locum solùm habet in cōtumaci epilepsiâ, quæ per idiopathiam solùm enata fuit. Sed semper hic affligitur cerebrum: dum enim Sol splendet, luce eius totus mundus non fraudatur. Sed dices, cerebrum tamen non sentit; igitur nō proritabitur ad motum. sed quæ exactè sentiunt, sunt sensus principia: talia membranæ. Respondeo, propriæ qualitates rerum quarumlibet comites sunt substantiarum, quarum sunt propriæ qualitates: at medullæ neruorum proprium est vt sentiat & aliis sensum præbeat: Ergo cerebri etiam medulla sentiendi vi prædita erit: nam eiusdem est cum neruis substantiæ: solâ siccitate & duritie differt. Quòd verò membranæ accuratè sentiunt, non probat sensus esse principia: sed apta esse docet, quæ hoc modo sensus vim recipiant. Vt quòd aqua validè humectat, id Peripateticis non persuadebit aërem non omnium humidissimum esse, quamuis non æquè conspicuò humectet ac aqua. Si verum est cerebrum non sentire, hoc fieri potest ineptitudine instrumenti: nam valdè humet. Si dixeris optimè ad sensum comparata esse instrumenta humida: dicā, non quantumcumque humida esse debent, sed symmetriâ quadam. Nec sentiunt membranæ, nisi neruos alicunde recipiant. nec nerui in se & ex se has vires habent: sed à cerebro continuò accipiunt: eo modo vt aër lumen à Sole. sed sunt instrumenta & vehicula facultatum & spirituum quæ fluūt ex admirabili cerebri fabricâ. Nec spiritus suâ substantiâ, sed quoad est persusus radiis animæ, sensum adfert membris. Et Galenus non inficiatur ventriculos cerebri sentire: nam inquit quosdam acria attracta, in profundo cerebri sentire. Addidimus definitioni, Inde neruorū omnium: nō quòd hæc conuulsio epileptica sit neruorum conuulsificam causam intra se habentium, nimirum repletionem vel siccitatem: sed quòd, vt ait Aurelianus, afficiatur omnis neruositas, sed principaliter caput. Hæc de definitione: nunc ad causas. Morbi origo est mirabilis, inquit Aretæus, & præter hominum opinionem, quippe nonnulli hominibus flagitiosis à luna immitti existimant. Variè & doctè de eius causâ disputat T. Erastus parte quartâ cōtra Paracelsum, & D. Scheckius fol. 9. Disputationū physicomedicarum: hinc qui subtilibus delectantur hauriant, nos breuiter quæ curationi opportuna sunt adferamus. primumque focum mali exploremus. Totum corpus concuti hoc in malo diximus, ac sensus lædi: itaque principium sensus & motus, nimirum cerebrum affligi consentaneum est. In cerebro tria spectantur, membranæ, cerebri substantia, & sinus, in sinuum affectibus, motiuæ facultatis actiones corrumpuntur: sensitiuæ auferuntur. Ergo morbus qui lædit erit in malâ conformatione, nimirum in cauitate angustiore redditâ. Hæc autem angustia sinuum cerebri, nascitur ab obstructione, vel à subsidentiâ. Obstructio nascitur ex humoribus vel vaporibus crassis. Plerumque, inquit Galenus, ex humoribus crassis: vbi ait, * ἀεὶ δὲ διὰ πάχος χυμοῦ γίγνεται τὸ πάθος, οὐδείποτε τὸ δ' ἐξαιφνίδιον αὐτοῦ τῆς γενέσεως, ὡς τῆς λύσεως. Hæc verò crassa materia est pituitosa vel melancholica: nec enim nececessitate quadam vapida est. potest tamen causa huius mali esse vapor copiâ, vel qualitate, vt crassitie gelidaque vi molestus. Quin haud opus est vt ipsi sinus à materiæ copiâ semiobstruantur: verùm satis erit materiā insedisse parietibus sinuum atque illis inhæsisse: inde enim proritatum cerebrum, nititur se suorumque sinuum parietes vindicare; eaque in concussione fit vt conniueant sinus. Hoc modo accepta Galeni sententia facilè retundet Auerrhoëm, eiusque assectas neotericos alioqui doctissimos homines. Auerrhoës ait, Si surgeret ex crassâ materiâ, non tam promptè excuteretur: ergo à flatu mordaci & fumo suscitabitur. adnectit doctissimus Fernelius, non solâ succi copiâ epilepsiam inferri, ni accedat qualitas praua: nam, inquit, in sopore eius copia circumfluit, attamen is conuulsionis est expers. quasi dicat, si epilepsia surgeret à materiæ mole, cur non potiùs caros inde importabitur? nam in caro

a. Lec. 2. sect. 2.

Dubium.

Lib. De odor. in strument.

Cavsas.

3 Loc. aff. 5.

* Hoc est, perpetuò autē hūc affectū nasci ex crasso succo. argumēto est, quòd & subitò fit, & soluitur confestim.

Lib. 1. Collect. 41.

caro sinus ventriculi rigantur à materiâ frigidâ & humidâ. Addit & illud, cùm celerrimè desinat vt apoplexia, cur nusquã obseruamus eã (excusso humore in neruos) finiri in paralysin? Auerrhoes sequitur Aristotelē, qui ait epilepsiam fieri vt somnũ, hoc est à vapore. quod sumsit ex Hippocrate De flatibus. Auerrhoës sanè decipitur, qui existimauit materiam epilepticam vapore dissolui: imò solũ à parietibus sinuum excutitur, citoque aliò transmigrat, ac ab adhæsione vindicatur. Rationes Fernelij nullæ sunt: fit enim caros, quia materia rigat sinus cerebri: fit epilepsia, quia figitur. Sed Fernelius ait, hanc in paralysin non facessere. Sed doctissimus Erastus scribit id se vidisse: & D. Schenckius id in nobili matronâ se obseruasse narrat: quin Iacobus à Partibus dicit se sæpe obseruasse in crisi totius epilepsiæ. & Auicenna scribit id sæpiùs fieri. & ipse Galenus interdũ id euenire asserit. Itaque hoc euenit: quãuis id minimè viderit doctissimus Fernelius. Consectaria semper ferè apoplexiæ est paralysis, quia est integra obstructio, nec æquè materia elidi potest vt in epilepsiâ: nam motu fraudati sunt, & expultrix cespitat. Præterea, materia epilepticorum sinubus concepta, ad interna, vbi neruorũ principia, repere nequit; sed ad externa fertur. Quare si sinubus semiobstructis cerebri (quod antè fecimus) ἀυτῶς ascribere nolimus epilepticam conuulsionem, dicemus dum luctatur cerebrum vt hærentem parietibus amoueat materiam, fit epilepsia. non ergo illa semiangustia ventriculorum fit ex solo materiæ infarctu: quia esset parua quædam apoplexia, vel motus accisus solùm inde proficisceretur. hoc ita ratione fulcimus: Symptomata diuersæ speciei, à morbis diuersæ naturæ proficiscuntur: At motus deprauatus & motus abolitus sunt diuersæ speciei: Itaque & morbi, abolitus autem & diminutus sunt eiusdem speciei: nam differunt solùm ratione maioris & minoris. quare alia est illa semiangustia sinuum, quam incurrit cerebrum à materiæ infarctu; alia, quam experitur cùm quassatione quadam nitens vt materiam parietibus sinuum hærentem, in semiangustiam interdum sinus contrahit. Huic nostræ sententiæ subscribit Galenus libri quarti De locis affectis secundo, vbi ait, ἐν τῷ μέσῳ δέ πως ἀμφοῖν ἐστὶ τοῦ τε κάρου καὶ τῆς ἀποπληξίας, ἡ ἐπιληψία. dicit epilepsiam esse medium affectum inter carum & apoplexiam. Sed dices, in epilepsiâ est motus deprauatus, non ablatus: nonne ergo longiùs abit apoplexia ab epilepsiâ, quàm caros ab apoplexiâ, quæ ambo sunt ablati motus? quâ ratione ergo hoc ita pronunciauit Galenus? Vt nimirum id quod nos dicimus significaret. in caro quamuis sinus cerebri repleantur, non tamen materia morbifica infigitur: at in epilepsiâ infigitur parietibus sinuum cerebri, vnde tunc sommo nisu natura insurgit vt molestiam hanc excutiat, non aliter ac in singultu, vel sternutatione, quæ Auicennæ veluti parua epilepsia est. verùm in apoplexiâ cōtumaciùs inseritur materia. Cùm itaque materia cari sinus cerebri tantùm irriget, & in epilepsiâ figatur, in apoplexiâ verò arctiùs sese immisceat, rectè Galenus epilepsiam his mediam esse scripsit. non enim collineat ad symptoma, aut ad obstructionem, num integra vel non integra, sed ad modum quo in sinubus hæret. Hæc epilepsia à materiâ crassâ, per ἀγαπ-ώθειαν cerebri gignitur sola, hoc est, ex pituitâ vel melancholiâ. à pituitâ: hinc scribit Aretæus his madescere vehementer os, ob pituitam multam, crassam, frigidã, & humidam: eam, inquit, si trahas, abduces in filum longum: nam epilepsiæ causa est, cum humiditate frigiditas. à melancholiâ, quæ est fæx sanguinis, non atra bilis. Interdum ex vrinarum anadrome fiũt graues epilepsiæ. Non admodũ est, quod accersitus fui ad ægrum: vir erat robustissimus, militiæ deditus. hic toto biduo vrinã non reddiderat, tremulus decũbebat, mens ægrè cōstabat, ac lingua titubabat. à meridie in epilepsiâ incidit, nec rediit, sed validis cõuulsionibus vitã cũ morte sequēti die cõmutauit. & Auicēna dicit hoc, cùm ait ab humiditate malæ substantiæ & fœtidæ epilepsiam nasci. à menstruorũ suppressione eandem historiam interdum videbis. Nõ memini me obseruasse à bile flauâ vel atrâ cerebro conceptâ hoc malum enatum fuisse, nisi cõsociata fuerit pituita. idē de sanguine dico: vnde mitescente paroxysmo, hæmorrhagia narium interdum oboritur. Hippocrates in libro De morbo sacro dicit biliosos epilepsiâ non tentari.

4 Tom. contra Paracelsum.

Obseruat. 167.

3 loc. aff. 7.

4. Acut. 37.

3. Loc. aff. 7.

Fen 1. lib. 3. Tract. 5. cap. 8.

3. Loc. cap. 7.

Historia.

Hæc species epilepsiæ locum habet in corporibus pituitosis, & melancholicis. pueri maximè huic obnoxij sunt, ob ingluuiem. & ætas etiã senilis hanc calamitatem sentit. *Dubium.* Sed dices, Paulus hanc tamen ætatem ab hac iniuriâ vindicat. Sed viden Aëtium remedia fatigatæ ætati hoc malo prodidisse? *3. Aph. 29.* Hoc voluit Paulus: nimirum hos potiùs apoplexiâ tentari quàm epilepsiâ: quòd fractâ ætate, viuida naturæ vis impar sit materiæ pituitosæ, cuius tanta succrescit coaceruatio, vt integram cerebro obstructionem adferat. Sed si à pituitâ & non æquè à bile, cur Aëtius & Celsus prodidêre mares potiùs quàm feminas hoc malo tentari? Respondemus, iuuenes ex victus ratione susque deque habitâ, laborant ex pituitâ, & melancholia: at mulieres ἀλεξίκακοι habent, menses. Causa hæc nonnunquam est ex primogeniâ & hæreditariâ quadam iniuriâ, ex epilepticis parentibus tractum contagium, semine sanguineque menstruo hac calamitate fœdatis. Nam epilepsia hæc, vt prodidit Galenus, absque validâ capitis imbecillitate incumbere nequit. & maxima pars seminis parentum à capite manat: ita qui immodicè libidinantur, caluescunt ac cæcutiunt. *Lib. De anima mundi.* Hoc etiam scripsit Timæus Locrensis, qui ait medullam spinalem subiectam fuisse cerebro, vt per ipsam, tanquam per pronũ alueum afflueret materia conueniens semini & generationi. Facilè in pueris venit hoc malum, & maximè à crassitie lactis, & vigiliis, fletu effuso, ac ob acerbos dentitionis dolores, maximè vbi infirmum fuerit genus neruosum, & ob voracitatem. Sed plerumque aduersa lactantis valetudo, temerat eam quæ felix lactentis erat. Quare puerorum epilepsia non solùm ex semine parentum contagione quadam inseritur. sed tamen nonnunquam ex vtero ducitur, etiam integris intactisque ab hoc malo parentibus. *Lib. De morbo Sacro.* Fœtus, inquit Hippocrates, in vtero interdum non expurgatur; vnde euadit spissior, crassior, & iusto excrementosior. hinc cùm in lucem æditus est, madores ore dimanant naribusque effluunt, vel pueri vlceribus circumfluunt, &c. Si ab ortu hæc illi euenerint, ab epilepsiâ illi non erit metus. sin mundus ab ortu perseuerarit, epilepsiam incurret. Hoc modo per protopathiam & idiopathiam obnascitur epilepsia. nimirum ex materiâ crassâ, vt ex pituitâ, maximè in pueris, à voracitate: & in senibus interdum ex melancholiâ: nam hi interdum melancholici fiunt. Diximus epilepsiam nasci ex obstructione, vel subsidentiâ. obstructionem verò proficisci ex materiâ crassâ, eaque corpulentâ, vel vapidâ. hactenus de crassâ corpulentâ. Fit epilepsia ex materiâ vapidâ: hæc est vel copiâ vel qualitate in vitio. Vapor si copiâ epilepsiam committet, hæc non surget à materiâ calidâ aut acri, sed à materiâ pituitosâ vel melancholicâ. *3. Loc. affect. 7.* Hic vapor prodit à toto corpore, vel ab aliquâ peculiari corporis parte, maximeq. à ventriculo pituitâ fatigato, vt verò infarctus fiat, opus est copioso vapore. *Aëtius.* De hac causâ loquitur Auicenna, cùm ait, Et multoties fit epilepsia sine spasmo sensato: ideò quòd materia faciens eam est subtilis, & operatur cum repletione, non cum malitiâ vehementi. *Dubium.* Sed obiicies, Si hoc verum, quid causis differet epilepsia ab incubo? nã hic nascitur ex crasso pituitosoque vapore, à ventriculo elato. Respondemus, necesse est vt illa vapida materia epileptica se immisceat sinubus cerebri, ac vt figatur horum sinuũ lateribus: quod in incubo minimè fit. quare incubus primũ vestigium ponit ad epilepsiam. vel surgit hic vapor à toto corpore, vt in pituitosis interdum febribus earumque crisi. Sed dices, cur quibusdam solùm hominibus hoc euenit? Respondeo, *εὐεμπτωσίας causa est cerebri imbecillitas, vel quòd sit [illegible] cerebrum ob texturam membranarum nimis raram, vnde facilè irritatur, quemadmodum ob imbecillitatem facilè repletur. *facilis lapsus* Hoc ergo modo epilepsia nascitur ab obstructione, à materiâ nimirum crassâ, vel à pituitâ, melancholiâ, vel vapore crasso copioso: sed quæ ab his foccis prodit, est vera illa epilepsia, quæ fit per protopathiam & per idiopathiam, estque grauissima. quam verò à copiâ vaporis enasci diximus, fit ferè per sympathiam. vtraque tamen infarctum quendam inuehit. Fit etiam epilepsia per sympathiam sine obstruente materiâ, ex conniuentiâ sinuum cerebri, his nimirum contractis à qualitate vellicante, eaque purâ, merâ, & malignâ, vt ait Auicennâ; vel ab aurâ quadam tenui. Ma-

lignam.

lignam enim hanc noxam cùm sentiunt sinus, eam nituntur exprimere. Sed qualis illa praua qualitas sit, nescio: ἀρρητόν τι quiddam esse mihi videtur. mole sanè est minima, vi maxima. Hæc naturæ aduersa qualitas ascendit à parte aliquâ, in quâ virus latet. vt in abscessu diuturno, carie corrupto osse. ita à febris malignæ vapore si adsit cerebri κακοδυσία. & à parte quæ foris est, neruosa, vt manu, crure. pessima est à pericranio. Non itaque omnis epilepsia consociatur veneno, sed hæc solùm. si enim omnis epilepsia iunctum haberet venenum, in pueris & cunctis qui ab idiopathiâ cerebri laborant, nunquam desineret, sed perpetuò à causâ veneficâ ocij nescia exacerbaretur. à vermibus etiam intestinorum hæc idea contrahi potest. hoc est à vapore mordaci, putridâ exhalatione, & fœtidâ virulentaque, vt à bitumine cornibusque caprarum vstis euenire videmus hoc malum. Sæpe etiam à ventriculo nascitur hæc calamitas, vnde vellicatione quadam sidunt sinus cerebri. non loquor iam de vapore illo crasso qui ex pituitescente ventriculo exspirat (nam de hoc antea egi) sed de prauo succo, vt euenit quibusdam gracilibus hominibus, hoc est, venis & ossibus amplis: his ieiunis influit sanies biliosa stomacho sensili. nam maxima est cognatio stomachi cum capite. hoc contigit illi Grammatico. Sed opus est vt succi illi admodum corrupti sint qui à ventriculo hanc passionem mouebunt. corruptio etiam chyli insignis hoc faciet. Auicenna ait à cunctis abdominis partibus hoc tædium proferri posse: & à suppressis mensibus, aut ab humiditate in vterum effusâ. Breuiter, epilepsia ex protopathiâ cerebri, fit ex materiâ crassâ. vel per sympathiam, ex venenosâ qualitate vel aurâ, ex parte neruosâ: vel ex ventriculo, à materiâ pituitosâ, vnde vapor crassus semiangustiam facit: vel acris succus vellicatione neruorum, qualitateque vel aurâ naturæ aduersâ subsidentiam facit sinuum cerebri. Hactenus de causis internis. Externæ causæ sunt duplices, aliæ promptum faciunt corpus ad epilepsiam: aliæ iam promptū corpus impellunt in epilepsiam. Aurelianus plerumque de vinolentiâ, aut indigestione, vel contusione incumbere scripsit: Asclepiades verò percussu meningū. Galenus ex nimio ocio huc abduci putat: hinc enim succrescit cruditas & pituitæ copia. Montanus duos nouit qui ex animi ægritudine in hanc calamitatem tracti fuere. consternatio subita. Pueri à terrore, vel atroci spectaculo, aut à terribili sonitu, vt à subito clangore tubarum in hunc morbum interdum incidunt, maximè si habitiores fuerint. scribit enim Aristoteles, pueros εὐτρόφους, id est bene nutritos & obesos, maximè tentari spasmis. Vernus aër epilepsiam profert: non æquè hyems: scribit hoc Auicenna secunda primi, vbi ait, epilepsiam Septentrionalibus non ferè contingere, quia sint introrsum sani & calore exuperanti: quodsi eueniat, esse atrocem, quia causa sit præpotens. Quibusdam cùm in lue venereâ vnguntur hydrargyro, quid in aurem incidit, quo tracto in cerebrum, epileptici euadunt: nam eius etiam vapor dissipat spiritus animales: viden vt stannum & plumbum in puluerem comminuat, si his mixtum incandescat foco? Aliæ sunt inter externas causas, quæ corpus quod eò nutat, in epilepsiam impellunt. vt nimius motus à cibo si ineatur ab his, quibus caput pituitâ natat. Gagatis lapidis odor si cerebro hæserit, prosternit epilepticum. ita quicquid caput implet, vt nimis bonus vel malus odor, vt styracis, thuris, bdellij, cornu ceruini vel hircini, bituminis: esus apij, & hepatis hircini, & myrrhæ. ira, fames, vigiliæ, frigus, consternatio subita. Hæc de causis: ad signa veniamus. Notum cunctis ferè malum. quidam tendonibus conuulsis iactitant crura: id genus calamitatis, inquit Aretæus, non dissimile est iugulatis tauris: ceruix incuruatur, caput variè distorquetur. linguam magnam habent; periculumque est, ne illam dentibus abscindant. vox eorum nihil nisi gemitus & suspirium est. spumam fundunt ore, & quatiuntur, & instar caprarum vocem exilem edunt. Sed maximè laborandum vt imminentem deprehendamus, ne subito casu periclitetur homo à præcipitio. Hos, inquit Q. Horatianus, ante commotionem aliquando casus occupat repentinus. Qui grauiùs exagitantur, hi, imminentibus commotionibus, grauari sua membra præsentiunt, pigrescuntque, & oscitant; oculus ferocior euadit, dentium stridor sequitur, præcordiorum

Marginal notes: 9. Loc. aff. 7. & 2. Loc. aff 9. — 9. Loc. aff. 5. — Externæ causæ. — 5. De sanit. tuen. 6. — Consilio 50. — 7. Hist. animal. 12. — 3. Aph. 20. — Cal. Aurelianus. — SIGNA.

diorum cum tensione à flatibus, confunditur vox. insolens quædam obrepit obliuio cum carebariâ, vertigo, venarum colli *Aretæus.* repletiones, inquit Aretæus. Et cùm iam iam imminet accessio, prosplendentia macularum marmoris similia, marmarygmata vel marmarygas Græci vocant, vel aranearum cassibus similia ob oculos versantur, & quasi iris cæli prætenta videtur, aures sonant, fœdum odorem sentiunt, & irâ percelluntur. Fragor quidam interior, quasi à lapide vel ligno verberentur. quare in nouo malo, cùm surrexere existimant aliquem eos ex insidiis verberasse. præ oculis, inquit Aurelianus, scintillarum fingibilis visus circumferri sentiunt: & oculorum adest intentio. difficilis egestio ciborum. sudor roscidus rigenti corpore. dolor à tergo inter scapulas. pauores in somno. expuitiones frequentes. Qui plura velit, legat

DIFFERENTIAE. Aetium. Iam ad differentias pergo. Differentiæ epilepsiarum variæ sunt, pro varietate causarum, & focorum in quibus stabulantur. Aut nascitur ab obstructione, vel à subsidentiâ sinuum cerebri. ab obstructione, à materiâ pituitosâ vel melancholicâ parietibus sinuum adhærente, aut à vapore crasso & copioso. quæ fit à materiâ, est vera conuulsio ex repletione cum tensione (nam cùm à sympathiâ oritur, illa abest) efficitque epilepsiam per [illegible]πάθειαν. vel prouenit epilepsia ex subsidentiâ sinuum. verùm hæc non est con-

3. Collect. vlt. uulsio ex inanitione, vt voluit Auerrhoës, sed per consensum. nam conuulsio hæc faciliùs abigitur; illa verò, quæ à repletione, ægriùs. Quare quæ fit ab aurâ venenatâ, nec repletionem, nec inanitionem agnoscet sui causam: est tamen conuulsio, qualis in singultu. Hinc est quòd scripsit Auicenna, in epilepsiâ conuulsiones fieri, vel ex repletione, vel ex contractione, vt excluderet inanitionem. Ab inanitione enim fieri nequit, quia subitò incumbit: ita non euenit spasmus ab exhausto. nec ad tantam siccitatem, integrâ virâ, cerebrum per-

6. Epid. in fine. uenit. A loco affecto, vel afficiuntur tantùm sinus cerebri, vel etiam initium spinalis medullæ, vel cerebri substantia validiùs vnà affligitur. contumacior est, cùm cerebri substãtia validè obsidetur, vt scribit Alsaharauius & Nonus. id ita accipe, vt semper tamen sinus cerebri præcipuè in quelâ sint. Cùm ex [illegible]παθείᾳ est epilepsia, tunc & sinus & spinalis medulla affligetur. dum verò sinus soli afficiuntur, ex sympathiâ erit. Interdum à parentibus ducitur malum, interdum est accessorium. accessoria epilepsia est antiqua, vel noua. estque f[illegible]rtis vel debilis. à materiâ, vel materiæ crassioris expers. per protopathiam; vel ex [illegible]is facta morbis, vt ex incubo, melancholiâ. est epilepsia quædam periodica, alia periodi expers. Est acutum malum ratione paroxysmorum: longum verò si tardum fuerit motu. contagij est expers. Cælius Aurelianus à præfocatione vteri distinguit, quòd in vltimâ accessionis parte, non afficiantur spumarum fluore per os & nares. Iam notas dicamus, qui- *SIGNA differentiarum.*

bus singulæ causæ arguantur. Quæ signa præsentem, quæ mox futuram denunciant, diximus. iam quæ fortem & mitem, quæque eam ab idiopathiâ aut sympathiâ enatam indicent, scribemus: vnaque à quâ materiâ surgat perscrutabimur. Fortem præcedit vertigo: vel dyspnœam habet paroxysmus, cum totius corporis validâ diuturnaque concussione, atque spumæ reiectione: grauis est si paroxysmum exceperit diuturna refrigeratio & stupor ab exhausto spiritu animali. Mitem epilepsiam ostendunt paroxysmi mites, ratioque si ilico redintegretur, & ægrum morbi pudeat. Razes inquit, si semen excernatur, vehementis mali nota est. Maxima corporis conquassatio & conuulsio, à materiâ eam esse corpulentâ significationem dabit. nam à materiâ quæ fit vapidâ, quæ copiâ tantùm in vitio est, non ita agitat. Num sit per idiopathiam, ita notabis. hanc præcurrit mœror, obliuio, somnia anxia, carebaria, pallor, linguæ balbuties, interdum vertigo, hebetudo omnium sensuum: *6. Aph. 28.*

nam his plerumque caput debile est, vnde facilè repletur, vt cùm irascitur. grauedo adest, nam frigida crassaque materia hîc vegetat. subitus timor, quia tenebræ miscentur spiritibus. nec vlla querela de aliis partibus est. tanta violentia mali, vt interdum partem processuum cerebri abrupetit, na[illegible]usque excluserit, inquit Erastus. Si à pituitâ, ea eliditur crassa & spumosa *Tom 4. Disput. contra Paracelsum.*

interdum, & in vrinâ quid fuso vitro simile: hebetudine corpus ignauescit, obliuio vexat, facies albet, res naturales fœcundæ in

dæ in pituitam funt;in fomnum funt proni. Si fuerit à melancholiâ, triftes erunt ac taciturni, nifi quòd fecum loquantur interdum:adderes naturales,& non naturales. fi adufta fit melancholia, diu mente exuuntur, multa effutiunt, vociferantur, vlulant. Quæ à melancholiâ, hab..t mitiora fymptomata quàm quæ à pituitâ crafsâ oboritur. Si à parte inuaferit,ipfi ..gri clamant vt ftringatur pars, & ipfi eam vellunt. Si fit à ventriculo, is in querelâ erit, & trahit ferè cor ipfum:nam,dicit Auicenna, tremor cordis adeft. credo eum illud Pauli reddere voluiffe, παλμὸς αὐτῷ τῷ στομάχῳ προσγίνεται. nonnunquam adeſt naufea à pituitâ,& cardialgia à bile, maximè vacuo ventriculo. vomunt quidam bilem,alij pituitam. pituita fatietatis tempore affligit:bilis,inediæ tempore, adeftque oris amaror, cardiogmus, fitis, & calore æftuat corpus. pituita verò naufeã adfert. qui ventriculo funt nimis fenfili, ab acri fi incurrantur fucco,facilè trahuntur:fed hæc concuffio non eft tam valida, nec tam frequens, potiufque palpitationes & tremores videntur. Tandem fymbolis deprehendendum num quis epilepticus fit: vel fi fuerit,num fanus euaferit. Induantur corio capillo recenti,cadent,ac non curati fe prodent. vel edant & olfaciant hepar hircinum, vel olfaciant cornu hircinum igni impofitum, galbanum, myrrham, bitumen quin,inquit Auicenna,interdum boni odores hos præcipitant,& etiam vigiliæ: nam, exhauftis fpiritibus, caput replent. validæque cunctæ animi concuffiones hæc poffunt. Naturâ itaque epilepfiæ cuiufq.deprehensâ, videamus quâ arte excludi ea poffit. Hoc fymptoma cùm ortum ducat ex conniuentibus cerebri finubus, nafcetur hæc curandi notio, vt aptis remediis illa conninentia fefe pandat. Et cùm hæc conniuentia auctorem fui agnofcat obftructionem vel fubfidentiam finuum cerebri, peculiaribus cuique horum medelis opus erit. Nam obftructio loquitur hic euacuatione opus effe, ad exhauftionem genitæ materiæ, quæ obftruit. & etiam ratione materiæ quæ eſt *ἐν γίνεσθαι, firmandum cerebrum, ne fœcundum fiat in hanc materiæ generationem. Primùm tamen totius corporis eft habenda prouifio. Sin materia aliunde inferatur, vt à toto corpore, vel ab aliquâ peculiari parte, de his cura habenda. vt fi à ventriculo veniat, is erit purgandus & roborandus. Quodfi à materiâ furfum repente ac cerebro fefe immiſcente malum efflorefcat, reuellatur in alias partes, & intercipiatur eius aditus. & robur affletur parti, ne rediuiuâ fœcunditate nouam procudat materiam. Videtis quidnam fit agendum: fed vnâ videte, num mali vis hæc remedia contemnat, an vevires corporis etiam hæc admittant. hoc dicet prognofis. Si, inquit Celfus, fimul totum corpus afficiunt, neque antè in partibus aliquis venientis mali fenfus eft, fed homo ex improuifo concidit, cuiufcumque is ætatis eft, vix fanefcit. Si verò aut mens læfa eft, aut neruorum facta refolutio, medicinæ locus non eft. Sanè vfu & ratione compertum eft, ægrè hoc vitij genus eximi. ratione, nam pars cuius officio vita carere nequit ægra eft: & cerebrum non folùm finuum infarctu affligitur (vt euenit in caro & in incubo) fed illa cerebri fubftantia quæ effingit finus, maximo percellitur malo. proptetea fi altiùs ferpat in cerebrum hæc ægritudo, apoplexia calamirofa eam excipit. Quare ratio loquitur, contumax hoc malum effe, fiue idiopathiâ, aut infufo alicunde fucco affligatur hoc malo cerebrum. propterea Galenus fatetur illum Grammaticum integrè fanari non potuiffe. Si nataluia in vetuftatem cadit, in mortem comitatur. Recens facilè; antiqua (cùm mala per longas inualuere moras) ægrè eximitur. fi tamen exftingui nequeat, faltem mitigari poterit. Sed dices, Hippocrates affirmat congenitam ægrè eximi poffe. fed Galenus libro fexto Epidemiôn afferit eam quæ à malè inftitutâ diætâ fuccrefcit, auxiliis medicis euinci: at congenerem vltrò ab ætate domari. Refpondemus, congenitos morbos ægrè excuti:nec hoc negat Galenus:fed ait epilepfiam à victus prauitate ortam, vltrò nunquam cedere: fed quæ annata eft, etiam vltrò naturæ vi abigitur. quafi dicat, hæc mitefcere poteft fine medicâ manu; at illa, non. Sed cur ætas remedio eft? quia ficciora reddit corpora. Et cur quæ à mutatâ ætate perfeuerat vel enafcitur, non poteft curari? quia caufæ immanitatem denunciat, quæ id robur ætatis contemnit, talis eft melancholica materia, Saturni filia. Si tamen

Margin notes: Galen. & Aurel. — NVM CVRATVS. — INDICATIONES CVRATIVAE. — *gigni podit. — PROGNOSIS. 2. Lib. 8. — 5 De fanit. — 2 Prorr. 1.

6.Epid. tamen superuenerit quartana, ante vicesimum octauum annum tolli poterit. Sribit Celsus post annũ vicesimumquintũ ægrè tolli, multoq. ægrius iis quibus quadragesimo cœpit: adeò vt in ea ætate aliquid in Ex. 5. Aph. 7. naturâ spei, vix quicquam in medicina sit. Ætatis itaque mutatione cedit, non tamen absque difficultate. puerilis enim epilepsiæ finem adfert * ἡ τῶν καταμηνίων ῥῆξις: sicut & vitis ἡ ἔκλαμψις, hoc est, lumen & splendor caloris natiui, simulatque ventum est ad pubertatem: nam ea absumit materiam, & neruos confirmat. Ita narrat Hippocrates feminam illam δυσάνιον Thasiam, cui oborta febris à menstruorum suppressione, conuulsionibus crebra erat, graui periculo defunctam fuisse ac restitutam, liberali exitu menstruorum. Prodidit Scribonius pueros vel virgines liberari per complexũ & deuirginationem. Celsus ait, Morbus comitialis ante pubertatem ortus non ægrè finitur: & in quo ab vnâ parte corporis, venientis accessionis sensus incipit, optimum est à manibus pedibusque initium fieri, deinde à lateribus: pessimum inter hæc à capite. Sæpiùs, inquit Celsus, viros, quàm feminas occupat. quod malum si longum fuerit, vitæ solet non esse periculosum. interdum tamen cùm recens est, hominem consumit. Scribonius scribit viris faciliùs quàm mulieribus remedium inueniri. A partu tamen mulieris deserit; nisi antiqua epilepsia fuerit. Hydropicis, inquit Hippocrates, quæ superuenit epilepsia, funesta. contrahitur enim appulsu causæ malignæ & proritantis, quæ à lumbis & ilibus cerebrum incurrit, quæ olim per mẽses vel hæmorrhoïdes emanabant. cùm enim, inquit, mutuò certent inter se maleficentiâ (quasi dicat, cùm mutuas tradant operas in ægri perniciem: nam vix maior vis αὐτομάτως naturæ inferri potest, quàm ab hac reginâ conuulsionum: & hydrops effœtam naturam indicat) tum verò, dicit, faciunt profusiores aluos: nimirum ex ἀτονίῃ ventriculi tracti in sympathiam cerebri, vnde lienteria. est enim ventriculus omnium συμπαθέστατος, propterea que cerebro omnium συμπαθέστερος.

*menstruorũ purgatio:

2.Lib.8.

Mulieribus, dicit Auicenna, cunctisque quibus est sanguis paucus, hic morbus est acutissimus. & pueris sæpe ob acumen est exitialis: nam venas angustas habent, inquit Hippocrates: deinde cùm venæ pituitam non accipiant, in cerebro permanet: & his neruosum genus imbelle est. Scribit ibi Hippocrates, quòd pueri qui ab epilepsiâ euasere cum alicuius partis læsione, non iterum ab hac tentantur: nam fit via excrementitiis ad illam partem. Prodidit Aurelianus validam accessionem strabos oculos à contortione fingere. Peior est illa epilepsia quæ per idiopathiam nata fuit, modò æquè ac alia progressa fuerit. Pessima est quæ recens continenter & validè, cum anxiâ respiratione recrudescit, & si desinat in altam quietem, nec à remediis sternuat, spumaque abstersa sæpius recurrat, cum stertore, immemorq. actorum si surgat: & si ex improuiso concidit. Illud obseruarum, epilepsiam quæ fit ab humidiore cerebro, in pueris cùm vtero concipiuntur, diætâ abigi posse. at eam quæ ex prauâ diætâ nascitur, non cedere soli victui; verùm vt & ætas, & regionis mutatio concurrant necessarium esse. Auctor est Aretæus, hanc interdum vnà cum ætatis flore euanescere: sed & tum abiens, inquit, quosdam deformes efficit; pueros quoque pulchritudinis inuidiâ perdit: aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut sensum aliquem prorsus auferens. Vno die interdum hominem perdit, ob paroxysmorum perennes exacerbationes. quòd si assuescat malo, perpetuus efficitur nonnullis: nam ætatis florem cùm excedit, commoritur: nec medicus nec ætas eam remouet. Interdum, inquit Aretæus, mentem in furorem adegit. & ita deiicit ingenium, vt interdum infatuentur: nam in melancholiam abit. est autem melancholia mentis: vt epilepsia corporis. Hæc itaque mala sibi inuicem succedunt. non quòd sit successio causæ morbificæ in alterutrum, vt nimirum ægritudo mutetur in morbum, & morbus in ægritudinem, relicto priore foco; sed vtroque malo & vtriusque foco superstite, propagatio fit vnius ad alterum. nam epilepsia primigenia, ægritudinem parit animo, ex diuturno metu cadendi: hinc mentis demissio & veluti quædam infractio. Iacobus à partibus dicit se sæpiùs obseruasse, quòd ingrauidatæ mulieres hac minimè fatigantur: quas tamen expeditas à fœtu, imò quum his adhuc puerperalia fluerent, grauissimè afflictas

Lib. De morbo Sacro.

Non est μετάπτωσις, sed ἐπιγίνεται.

afflictas vidit. Aurelianus ait quibusdam primi partus tempore hoc malum abire. Refert Cælius Rhodiginus, Si à dextro morbus occipiat, difficiliorem esse medelam: siquidem dextra validiora sunt, eoque minus spei ad sanitatem relinquunt, tuncque dextræ auris crebriores fiunt tinnitus, morbo penitùs adacto. Alia itaque grauior, alia mitior: generaliter tamen est maligna: & frequentiùs tarda quàm celer. In quâ stertor, stridor dentium, euersio partium faciei, vehemens iactatio totius, multa spuma, seminis effusio, inque ipso casu acclamatio, grauis ea est, & rarò curatur. vbi multa ex his absunt, leuior est. Ferè hoc dixero, qui primariâ epilepsiâ occupatur, ni fuerit puer, aut is, qui ex diætâ prauâ in epilepsiam tractus iam non admodũ fuerit, nunquam talem curabis. Quare si victus ratio & adolescentia natiuam humiditatem cerebri non euicerit ad vicesimũquintum ætatis annum, & si impressa fuerit hæreditaria imbecillitas cerebro, vertigo quoque accesserit, & dyspnœa, cum comate & frigore totius corporis, vix depellitur. Si itaque curari malum posse exploratum sit, ad curandum id, nos studium omne conferemus. Veteres variis remediis hoc delere annisi fuere. Antiqui non Methodici, inquit Cælius Aurelianus, clysterem iugem atque acerrimæ virtutis adhibebant, medicamina vrinalia, & cathartica per ventrem, & maximè hieram, tum capitis χαραγμὸν, id est, diuisuram, hinc escharoticam, vocant ignis vsturam, item terebrationem testæ, vel arteriotomiam, vel eunuchismum. hæc omnia tandem reiicit Aurelianus. sed is confundere videtur curationem paroxysmi cum eâ curatione, quæ debetur præseruationi. Etenim curabilis epilepsiæ paroxysmo quædam debentur remedia: alia, cùm eo expeditus fuerit, præseruationis causa adferuntur. Admoneo in hoc morbo maligni quiddam esse, quod τὰ φυσικὰ βοηθήματα interdum non admittit, sed & præsidia rectè instituta, diætamque commodè præscriptam contemnit. Hoc tamen cùm affirmo, nolim ad superstitiosa remedia, aut ad putidam carnem humanam sanationem relegare: sed ad antidota. Primùm ergo quo modo paroxysmi tempore transigendum sit, videamus. Tunc vtemur iis quæ ascensum

CVRATIO.

PAROXYSMI tempore quid agendum.

vaporum arceant, quæque reuellunt à capite; vt sunt enemata, ligaturæ, frictiones dolorificæ. Item quæ attenuant, vt naribus admoueatur ruta vel satureia trita cum aceto: & sternutamenta & suffitus si ab idiopathiâ cerebrum fatigetur, vt elleboro cum iride russâ radice, & pipere. si à ventriculo, vomat hausto oxymelite, vel plumâ gulæ illata. Infunde aquam cerasorum, vel binas drachmas aquæ hirundinum, vel picarum, vel aquæ D. Langij. & auribus quid indatur olei cinnamomi, vel seminis saluiæ, & colli vertebræ vnaque suturæ capitis hoc illinantur. frica fortiter vertebras colli; & sale confrica labra. nam, vt ait Aretæus, nihil spernendum, nihilque temerè faciendum. A violento motu seruari debet. astantes manibus calidis nunc caput atque frontem cum blandâ fricatione, nunc collum ac gutturis partem quam anthereona vocant contingant: & alij manuum summitates & pedum teneant, & corrigant ea quæ raptu torquentur. Sed tamen eam cautionem adhibeant, vt mitigentur omnia accessione commota, & nõ violenter atque cõitario conatu reprimenda: sed absit præcordiorum pressura. Frigescentia corporis vaporari iubebimus, & calidis pannis thoracem vaporare atque interscapulas, quod Græci metaphrenon vocant: lingua reducatur & bacillo ab eâ dentes arceantur, & mentum componãt. vesica semiplena oleo calido pubetenùs apponenda. os aperiatur, vt spuma effluat, eamque spongiâ expressâ aquâ calidâ detergemus: hinc caput fouemus iugiter. inclamamus vt excitetur. cùm statum sumpserit accessio, oleo calido plurimo lanis mollioribus infuso omnia contegimus, & magis occipitium & maiores neruos quos τένοντας vocant, & gutturis & rumæ partes, quas anthercona vocant, cum temporibus & buccarum musculis. Si tardat, leues cucurbitæ erunt apponendæ stomacho, thoraci, & interscapulis, & præcordiis. Q. Horatianus vomitum ciet pennâ, ex oleo & nitro. Aetius iubet vt obtortæ ligentur partes, vngantur, & dirigantur; vtque diducto ore pennâ oleo imbutâ vomitum moueamus: & rutam nares sentiant: Perseuerante paroxysmo, castoreum infunde cum aceto mulso. Si, inquit Aurelianus, fiat in membro torpor vel punctio, aquâ

Aurelianus.

tepidâ foueatur. Accipe theriacæ vel mithridatij drachmā, dissolue in vnciâ aquæ vitæ, cum spongiâ extremo baculo alligatâ fricetur palatum & lingua: adde interdum quid castorei. Semen pæoniæ & rutæ inflетur auribus & naribus. vel sumat cum decocto satureiæ, vel hyssopi, mithridatij drachmam, cum semiscripulo theriacæ, & granis quatuor castorei. Themison, inquit Aurelianus, in accessione, constrictione articulorum vtebatur, nos etiam digitos torquemus, fricamus. Sacculus paruus ex saluiâ & pulegio dentibus interferatur, ne linguam amputent. Sin fuerit à ventriculo, euomat; dein cum hierâ purgetur, postea vnguenta & emplastra stomacho imponantur. Vngatur spina oleo lilino, costino, vulpino. Ruta contusa cum aceto naribus indatur. facies rigetur frigidâ. *Pueris.* Pueros, inquit Aretæus, ex lactis corruptione, aut ex vehementi frigore hæc labes si infestat, vomitus illis proderit: pennâ oleo irino illitâ, ac faucibus inditâ, in ventrem suspensus contineatur, & leniter ilia comprimantur, id ad vomitum facit. Frigida membra lanis attritis fouenda, distorta membra molliter dirigenda. glandula ex melle & rutæ semine supponatur. mel misceatur cum sale, iride, pipere vel sinapi, & infra tonsillas, vt deglutire possit iniecto. Aurelianus etiam iubet vt tegatur, & oleo foueatur, & mulsum tenue instilletur paulatim: hinc lac capræ, nam sugere nequit. Ita paroxysmus tollitur. *RATIONE præseruatoria.* Iam cùm euasit hunc scopulum, ne in tristem maleam iterum impingat operam dabimus, pugnando cum causâ morbificâ. *CHIRURGICA.* Præcautionis itaque causâ terna instrumenta medica in vsum vocantur, chirurgia, pharmacia, & diæta. *Phlebotomia.* Transactâ accessione, inquit Cælius Aurelianus, adhibeatur phlebotomia. Thessalus statim id agebat. nisi tamen, inquit Aurelianus, sit ab indigestione: quare non nauseantem aut ructantem fumosas exhalationes, mordicationes, intestinorum inflatione fatigatum: vomitus tunc cōuenit. Si duret duos dies accessio, prædicto periculo secamus, inquit, cùm parum quieuisse viderimus ægrum: vel, si omnino motu caruerit, cùm se mouere incipiat, vt palpebras, hinc mulsum instillat ori: & secundo die dat cyathos duos vel tres mulsi. tertio die oleo dulci vngit totum corpus, & aquâ calidâ ora fouet; & præbet pulticulam ex pane. postea radit caput. ita transigit Aurelianus. Celsus sanguinem emitti debere ait, si nulla neruorum distentio accessit vbi concidit: si accessit, non vtique mittendus est at, nisi alia quoque hortentur. Sanguis itaque in epilepsiâ interdum commodè mittitur, & ipse Galenus libro De curandi ratione per sanguinis missionem *Cap. vltimo.* epilepsiæ quoque meminit. Quare dicimus, si plethora adsit totius corporis, vena pertundatur. propterea Razes scribit, Si oculi & facies rubent, cum turgidis venis, soluatur vena. & Q. Horatianus frequenter admouet phlebotomiam. *Aurelianus.* Antiquus medicus Diocles, in iis qui ex vinolentiâ vel carnali cibo istam passionem cōceperunt, phlebotomiam probabat: antecedentes potiùs quàm præsentes intuens causas. qui verò ex corporis habitudine in eam passionem deuênere, potiùs probat humoris crassi detractionem & vrinalia. & Asclepiades olim phlebotomiam imperabat. & Serapion interdum phlebotomiâ, interdum verò pharmaciâ vtitur. Sed, vt iam definiui, plethora eius necessitatem adfert. maximeque id agendum in habitu corporis melancholico: nam is vix inediâ exhauritur. Vbi verò aura venenata partis cerebrum incurrit, non seca venam: nec etiam si fuerit à stomacho: & tunc etiam crebriùs vomere replet caput. *Aretæus.* Si itaque vena fuerit aperienda, quâ copiâ sanguinem educemus? quam admittunt vires, & sanguinis vbertas. non tamen ad lipothymiam: nam morbum infert. Et quo tempore id agemus? ineunte suam historiam morbo. Themison ante accessionem id agebat, si ordo adesset; alioqui pòst. *Aurelianus.* Sed quæ vena erit ferienda? proxima capiti, nisi menses vitiū fecerint. nam in mensium suppressione tali soluatur vena. Imò præseruationis causa aptè cruris vena aperitur: sin verò iam cerebrum vexari inceperit, cephalica. propterea suasit Aretæus vt venæ quæ in cubito, & frontis recta secentur. Auicenna tandem ad linguæ venam venit. sed intercurrant dies quædam fodicationes has, Si à visceribus attollatur materia, media vena scindatur, suasore Aretæo, Razes malleoli venam pertundit, vel quæ in pollicem pedis excurrit; & ex suris elicit sangui-

sanguinem per cucurbitulas, dein ex axillari. Sed accuratè hæc distinguantur ratione plethoræ, & paroxysmorum. Si enim adsit totius plethora, nec in procinctu sit paroxysmus, & si ab hæmorrhoïdibus vel suppressis mensibus ea enata fuerit, primùm secetur axillaris interna: dein malleoli ad pedem vena: postea linguæ aut frontis. & si hæmorrhoidum solemnis stricta sit purgatio, hæc concitetur. Si venæ sectio non ferri poterit, ad cucurbitulas deueniemus, has scapulis, dorso, ac tandem occipiti admouebimus: etiam cruribus, coxis, malleolis, poplitibus. Si sit ab idiopathiâ, capiti eas admoueri suadet Aretæus. Si à parte aliquâ efferatur aura illa, huic scarificatæ admoueantur. Aut cutis in vesicas attollatur ab admota flammula Iouis, vel tapsia, sinapi, vel cantharides incorporentur theriacæ: sed tribus diebus antè lac bibat, consultore Aretæo, nam vesicam vlcerant. & locus diu pateat. lepidium ad hoc munus celebrat Alexander. Razes consultò vinculis auram intercipit, & vesicas inurit, & cucurbitas etiam admouet. Ita agendum dum aura venenata in cerebrum repit. redeo ad illam quæ succorum sit vitio. Cælius Aurelianus vult vt à phlebotomiâ fotus admoueatur, &, inquit, abstineant à somno cum pauco potu, refectoque ægro cucurbita occipitio apponenda, vertici & temporibus cum scarificatione, & illinendi musculi siagones laxantibus, vsque ad diaphragma, & vesicam & præcordia laxantibus cataplasmatis, oleo communi, vel cyprino, irino, & spongiarum euaporationibus fouebimus. Frictiones occipitis ad ruborem maximè conueniunt. Dropaces laudat Cælius primò longè remotis partibus, hinc vicinis, & patientibus. & sinapismos. Sed vitanda quæ tetri odoris sunt. dicit veteres non Methodicos manus ac pedes sinapisasse: & ante accessionem caput thapsiâ perunxisse. id ille reprobat, & potius mitiganda omnia esse dicit. Sed tamen, vt prudenter scripsit Aretæus, nonnunquam opus est ignem capiti inferre. imò ille perforat primam calnariæ laminam. Hoc modo itaque transfigatur: Cauterium inuratur interstitio duorum musculorum, quatuor digitos sub genu, foris, vel in brachiis id fiat: hoc laudat Montanus: & is encheiresin docet Consilio quadragesimo secundo: hæc reuulsionis agenda causâ: nam tanta copia materiæ nonnunquam succrescit, vt capiti sese confertim immisceat: profluit illa ex labefactatis visceribus, ex quibus perennis quædam succrescit materiæ vbertas. Aut, si perpetua adsit materiæ congestio, occipitio hoc imprimatur. nam in Italiâ pueros vrunt titione in occipitio, duobus vel pluribus locis, vel etiam in nuchâ. siccat enim. Idem ferè refert Herodotus, Libyæ populos quosdam facere. Si nihil hæc cauteria iuuerint, tandem, & vltimò ad commissuram coronalem venimus; cùm nimirum idiopathiâ omnino fatigatur cerebrum. vel hic cantharides sufficerint. & fluant dies sexaginta. De paracentesi vide Parei Chirurgiam. Sed cautio adsit, ne vlla fiat vstio aut sectio, nisi post plurimas repetitas purgationes, modò non vrgeat morbi vehementia. Quidam, si illæsa sint ea quæ ab anticis neruis mouentur, vt os, lingua, oculi, illi vertebræ cauterium imponunt, vnde neruus conuulsi membri deriuatur. Quod si à collo infrà totum corpus conuellitur, à tertiâ ad quintam vertebram cauterium inurunt. Ceruici, & post aures, & in collo prope scapulas vesicatoria admota prosunt maximè his, quibus causa morbi in partibus capitis externis sensim subnascitur: vel aliùde adrepens sensim ibi cõsederit. Quibus verò in ventre, iliis, inguinibus, femoribus causa delitescit, cruri inseratur cauterium. Hactenus de chirurgicâ curatione, iam ad alia. Remedia quædam commodè præscribere videtur D. Gesnerus libro tertio Epistolico, cùm scribit Forero. In curatione vide quæ sit ætas laborantis. nam si in fantilis fuerit, ad nutricem præcipuum curationis studium verti debebit, hæc vtatur plurimo hyssopo. nam iam de Præparantibus agimus, mox in reliquorum remediorum serie etiam puerorum meminerimus. Detur pueris lac cum melle despumato; & si ei adsit creber vomitus & animæ fœtor, deterge pituitam cochleario mellis rosati à somno manè: & ventri tunc imponatur emplastrum ex mastice & absinthio cocto in aquâ & oleo. Nutrix à vino abstineat: vt enim id adultorum capita ferit, ita & lac inde genitum pueri caput inuadit. Quidam his propinãt coagulum lepo-

Marginal notes: CVCVRBITAS. — Lib. 4. — 9. Lib. 24. — Vredines. — PRAEPARANTIA. Folio 116 secunda pagina, & fol. 118. — Pueri vt præparandi.

leporis cum melicrato, & addunt scriptulum visci quercini puluerisati tenuissimè. laudo mel despumatum cui immaduit hyssopum, pæoniæ maris semina nigra, & viscum. & bibat nutrix mulsum, &, si babitior sit, carnium esum vitet aliquantulum. si ex cachexiâ illa laborat, erit inutilis. Alioqui si crassius eius lac fuerit, tenuantibus vtatur, vt fœniculo, anetho, aniso, rutâ. his viridibus; nam sicca, nimis tenuando menstrua concitant: quo nihil est calamitosius, accidit enim lactis copiam, & venus fœtore inquinat lac, & macium id reddit: quod bonum esse debet consistentiâ, colore, & odore. nec illis propinentur nigra pæoniæ semina, nec eius radix, menses enim euocant. Si non sit infans, præscribemus potiones ex seminibus nigris pæoniæ maris eiusque radice (modò non sit ingrauidata mulier, nam concitat menses) primulâ veris, rutâ, hyssopo, pentaphyllo (quod maximè aduersatur epilepsiæ) nã de eo prodidit Auicenna, si triginta dies eum vino bibatur, epilepsiam curari: vel ex stœchade, pyrethro, origano, acoro, aristolochiâ. dulcoramus melle rosato, syrupo de stœchade, oxymelite: si melancholescat materia, syrupo de epithymo, de pomis, cum decocto thymi & epithymi. Conuenit etiam saluia agrestis, betonica, prassium; flores rosmarini, & stœchados; radices asparagi, inulæ, acori; semen rutæ, baccarum lauri: à pæoniæ seminibus rubris abstine, nam astringunt: agni casti, piperis; adiice glycyrrhizam cũ passulis. In pituitosâ materiâ si neruosum genus fuerit robustum, propina oxymel scilliticum: sin nerui infirmi, dabis mel scilliticum: & maximè si à melancholiâ fuerit. nam acetum & neruis & melancholiæ bellum indixit. Dabimus mel ad vncias duas. Sed diu perseuerare debet in eius vsu; vel ad dies quadraginta. Accipe radicum pæoniæ maris semunciam: coque ex aquæ libris duabus: dum media aquæ pars exhausta sit; & in fine coctionis adiice hyssopi, origani, thymi, singulos pugillos (hæc inter cætera commendat Aurelianus) adde oxymelitis vel mellis scilliticí sescunciam. bibat bis quotidie, dies quadraginta. Alexander affirmat se plurimos curasse decocto hyssopi: id hyeme exhibet cum oxymelite: æstate verò anethi decoctum. Accipe succi cardui benedicti depurati & ad crassitudinem cocti vncias quatuor: succi millefolij eodẽ modo parati vncias tres; sacchari albissimi vncias quatuor: coque ex artis lege: sumat alternis diebus cochlearium; iungat interdum scriptulum theriacæ. Cautio adsit ne vtamur quinque radicibus aperitiuis: nimium enim humores tenuant, & vapores excitant. Scribonius maximè thymum exhibet. Accipe betonicæ, stœchados, cuiusque semimanipulum; seminis nigræ pæoniæ maris drachmã; visci quercini drachmas binas: fiat ex aquâ decoctio ad libram vnã: adde oxymelitis & syrupi de stœchade singulas sescuncias. à maiori coctione iungemus oxymel scilliticum, & syrupum betonicæ compositum. Galenus pro puero epileptico quassatam scillam recondit in vase, in quo mel repositum fuit: pelle occludit, toto caniculæ tempore, quod est quadraginta dierum, Soli meridiano obuertit. deinde liquor qui è scillâ desudauit excipitur, & melle addito dulcoratur: dantur paruulis drachmæ duæ, ad sex. Aliud: Accipe syrupum ex succo cardui benedicti, cum decocto cardui. & destillatum cardui & millefolij, cum syrupo violato. Alij, ob vim siccandi, fimos quosdam exhibent, vt pauonis, cum distillato cardui & millefolij. quibusdam caninum stercus in vsu est. noui qui primùm præbent aquã quæ vim bibit sabinæ; mox drachmam cranij asinini propinant ex vino hyssopi vel pæoniæ. Præclarè ad salutem facit decoctum ligni guaiaci cum violis: vel cum hyssopo & pæoniâ, aut betonicâ, vel cum visco quercino: vtatur quinquaginta vel pluribus diebus. Guttulæ quædam liquoris vitrioli si asperganiur decoctis, præclarè auxiliantur. Si melancholescat succus morbifer, vtemur boragine, fumariâ, absinthio, centaurio, radice capparorum, aniso, pæoniâ, passulis, glycyrrhizâ; decoctis indeadiice syrupum epithymi, & de fumariâ. Corpore materiaque exclusioni paratis, purgantia in vsum vertemus. hoc est vbi viæ patent, & vi naturæ materia morbifica sit mitificata, & ad temperiei consistentiæque mediocritatem redacta. tribus enim opus est vt rectè instituatur purgatio; naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ lubricitate. Aretæus ingentibus

Trallianus.

Cautio.

PVRGANTIA.

tibus

tibus medicamentis atque valentissimis opus esse scribit: nam, inquit, sunt dolosum patientissimi. Sint sanè valida, cùm ex idiopathiâ laborat cerebrum: nam hîc Auicenna elleborum propinat. sed tamen eâ cautione, inquit, ne frequenter ægrum cogamus in vomitum, dum epilepsia cerebri adest. Nec etiam frequenter purgandum: id enim exhaurit spiritus animales, vnde apoplexiæ metus: suffecerit singulis septimanis id egisse semel, ita etiam materia non nimis agitabitur. Si à medio corpore malum sit, videtur vsum pilularum de laureolâ commendare Aretæus. verùm Cælius, cui assentior, commendat elleborum longè à paroxysmo datum, sitque, ait, melle præparatum. tale nos descripsimus libro secundo Methodi nostræ ad praxin medicâ: quod sine vllis grauioribus symptomatis præclarè vacuat; vsúque hîc compertâ vi eius innoxiâ, passim vsurpatur iam apud nos, non sine maximo hominum commodo: nec memini vnquam frustrà exhibitum fuisse, S. DEO fortunante tam præclarè hoc remedium. Tentatis itaque lenioribus, mox veniemus ad elleborum nigrum, deinde ad albũ. de quo ita Celsus, Ter aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus: sic tamen ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit. Aëtius amplissimam colocynthida cauabat reiectâ medullâ & seminibus, vndequaque pastâ inducbatur, vino dulci implebat, adiectis 4. foliis rutæ, & cinnamomi granis decem: feruebat vinum in calidis cineribus: per noctem relinquitur in colocynthide: postridie per linteum colabatur, & propinabatur. Mitioribus autem vicissim purga, nunc ventriculum, nunc hepar, nunc caput. Ventriculum (si inde suspicio fuerit) hoc modo, Accipe specierum hieræ drachmas tres: diaphœnici sesquidrachmam; hydromelitis vncias tres. sumat quinque horis ante pastum. Ita interdum offeremus diacatholicum, electarium lenitiuum. Si in hepatis regione quid latitet, Accipiemus radicum acori semunciam; hyssopi, betonicæ, florum cordialium, stœchados, singulos pugillos: fiat decoctio ex aquâ: colaturæ infunde agarici recenter trochiscati drachmam, vel rhabarbarum: vel horum loco syrupum de cichoreo cum rhabarbaro, vel syrupum de pomis, paratum cum folijs senæ. vel detur extractum agarici & aloës, cum syrupo de succo cichorei cum rhabarbaro. Vel huic præscripto decocto infunde agarici drachmam, cum tantillo zinziberis: & rhabarbari scriptulos quatuor, cum tantillo cinnamomi; oxymellis simplicis drachmas tres; catholici drachmas duas: capiat in aurorâ. Sin querela maximè in capite hæreat, præscribantur pilularum cochiarum scriptuli duo: & statim superbibat aquæ pæoniæ vncias tres, cum vnciâ syrupi de betonicâ. dein quinque diebus paretur materia exclusioni, & validiùs tũc purga, adiectis granis aliquot trochiscorum alhandel: vt, Accipe pilularum cochiarum semidrachmam; trochiscorum alhandel grana quatuor vel quinque. ita dantur (vbi melancholica est materia) pilulæ de fumariâ, pilulæ sine quibus: misce semper quid castorei. pilulæ aggregatiuæ, hamech, cum decocto hyssopi & origani. Razes cocceias pilulas maximè commendat, cùm à capite nascitur malum. Vina purgantia describit Weckerus. In melancholicâ materiâ bene coquitur gallus vetus, cum senâ, polypodio, epithymo, thymo, hyssopo, semine pæoniæ, passulis. Si fuerit à ventriculo, & nauseet, vomat: sumat vncias tres diluti raphani cum elleboro & aniso: cui adde oxymellis vncias duas: & pennâ cum oleo irrita gulam. dein da hieram. mox emplastrum ex spicâ, rosis, mastice, thuris cortice, vino odorato subactis ventriculo imponit Razes. Si à parte surgit vapor, purgetur homo tryphera Persicâ. si externa sit eâ pars in quâ focus auræ malignæ, misce pilulas cochias cum pilulis de hermodactylis. Infantulus si laborat lactens, eius nutricula leniter purgetur prunis, mannâ, cassiâ, fumariâ, myrobalanis, rhabarbaro, agarico, senâ, diacatholico, diaphœnico. deinde sumat theriacam, mithridatium, conseruam ambos, inulæ, acori, melissæ, diamoscum, diacastorium, oxymel scilliticum; vel quotidie accipiat cochleare mellis scilliti-ci. Si grandior fuerit puer, Accipe radicum & seminis nigri pæoniæ maris, singulorũ drachmam; seminis contra vermes drachmam dimidiam; rhei electi sesquidrachmam; mellis despumati vncias binas: vtatur cochleari vno semel vel bis septimanâ, postremâ lunâ, tempestate austrinâ. Si à vermibus,

Mitiora. Fol. 393. A ventriculo. A parte. Si puer.

vermibus, sedes pueri melle illinatur. & accipe agarici semunciam, macera per noctem, exprime, & coque cum melle rosato: adiice drachmas duas seminis pæoniæ maris: lingat puer per interualla aliquid manè. Poterit etiam puer purgari drachmis tribus mannæ: vel syrupo de pomis cum sennâ. Vtatur puer lacte cum melle despumato. Infunde semunciam agarici trochiscati in aquâ decoctionis saluiæ: detracto agarico passulæ infundantur dum turgeant: & in nouo decocto saluiæ, hyssopi & pæoniæ coquantur; dein expressæ coquantur ad mellis consistentiam. bimatum qui superant pueri hoc melle vtantur. Si à stomacho sit, vtatur melle despumato frequenter. Mulier si laborat ob suppressos menses, effusioni eorum studebimus: nepitam & pulegium arida contundes, cribroque subtili excernes: repetes id, dum in pollinem redigantur: da cum mellcrato & cinnamomo. si validius velis, iunge sabinam & dictamnum. hæc dabis dum in expectatione sunt menses. Euacuato toto corpore, ad peculiarem capitis purgationem veniemus. Fouebimus caput ex thermis. Errhina non validi odoris offeremus. Sternutatorium commendat Razes ex puluere radicis pæoniæ tenuissimè contusæ: hic puluis naribus per pennam inspiratur. Apophlegmatismus commendatur ex pyrethro cum mastice & cerâ, fiant morsuli auellanæ mole. Vel ex mastice, cubebis, pæoniâ: contunde cum passulis. vel, Accipe pulueris cubebarum, masticis, olibani, singulas semidrachmas; gummi tragacanthi dissoluti semunciam: fiant pilulæ ciceris formâ. Cælius Aurelianus laudat sinapi, piper, staphysagriam, & sternutamentum ex elleboro, pipere, castoreo, & ostrutio; non tamen, inquit, accessionis tempore: nam præstat soluere turbationem. & acetum quoque per nares reiicit: nam, dicit, stringit cerebri membranas. Balnea sulphurea conducunt. eorum loco hoc fit: Accipe aquæ optimæ libras triginta, sulphuris ignem non experti libras duas; aluminis semilibram: contunde illa crassè; bulliant donec spuma euanescat, ac coletur. Hoc alternis diebus instilla coronali suturæ. His peractis ilico hoc admoue: Accipe agarici non præparati semilibram; saluiæ, betonicæ, singulorum manipulos tres: fiat ex artis lege decoctio, & exprimatur: hoc abluatur caput. quod siccatum illinatur oleo abrotani & amygdalino, pari modo remixtis. Gargarismus fiat ex decocto hyssopi, pyrethri, rutæ, cui iûge oxymel scilliticum. Cælius hoc facit ex sinapi. poterunt cubebæ adiici, & passulæ. Semper remisce ea quæ epilepsiæ dicata sunt, vt pæoniam. Puluis spicæ inspiratur auribus, quemadmodum pæoniæ naribus; & id perfectè curare hominem affirmat Arculanus. Vbi ab idiopathiâ laborat cerebrum hoc agemus. iniicitur etiam naribus puluis mustelæ vel hirundinis, & auribus quoque balsamus. & oleum caryophyllorum. Audet Razes, vbi oculi & facies rubet, rigare caput oleo & aceto rosato. Fiant sacculi ex stœchade, rutâ, pæoniâ, maioranâ, iride, floribus chamæmeli, ligno guaiaco, milio, gummi iuniperi, nuce moscatâ. ex duobus vel tribus horū fiat sacculus capiti. Sed præstat pulueres inspergere capiti: ex iride & cypero pueris conuenit; & vnge prouectiores guttulis paucis olei caryophyllorum. vel cerotum fiat ex ladano, thure, succino albo, corallo rubro &c. Spinam dorsi moderatè calido oleo inunge: nam ea hic etiam patitur. Tandem, si per idiopathiam obsessum sit cerebrum, si euinci malum poterit, hac arte poterit: Fiat succorum tractio à centro capitis ad peripheriam; quod efficies emplastro, quod ponatur super magnam partem capitis, & maximè imponatur coronali & sagittali suturæ, capite raso. accipe ammoniaci dissoluti, cum pinguedine anatis, vel milui, aut humanâ, vncias duas; fermenti vnciam; sinapi subtilissimè comminuti semunciam; cantharidum semidrachmam; seminis pæoniæ drachmas duas: fiat emplastrum: hæreat dum rubescat & vesicas faciat; dein aufer, & ex pinguedine miluij fiat inunctio. postea iterum emplastrum apponatur: id toties vicissim fiat, dum exulceretur cutis: quæ per duos menses pateat. Alioqui optimum erit derasum caput sinapismo, vel lepidio solo exulcerare. vel iberidis radix salso adipe suillo excipiatur, & quatuor horis imponatur. Circa quartam & tertiam ceruicis vertebram hoc imponatur: Accipe sinapi puluerisati partem vnam; micæ panis albi tertiam partem: adde ficus, mel & acetum: addi

Menses ut purgētur.

Topica & particularis euacuatio.

addi poteſt euphorbium, ſapo, canthari-des. Victis omnibus, cauterium imprimatur ſuturæ coronali: pateat ad duos vel plures menſes. Si hyſterica fuerit mulier vel prægnans, emplaſtro pro matrice tegatur venter. Si à parte exſpirat aura, à cucurbitulis emplaſtrum rubificans cum theriacâ illi imponatur. Si fuerit à punctura acus vel ferri, aperi ferro locum, vt efflu t è nervo virus, & oleum roſatum in quo lumbrici coxêre infunde. ſi dolor non adſit, iunge ſulphur. Cùm euaſiſſe videbitur æger, ne ſeſtibili quadam fœcunditate in nouæ materiæ generationem perenuet cerebrum, illud roborandum, & ad priſtinam vim flecti debet. Accipe ſeminis agni caſti, rutæ, pæoniæ; viſci querni, pyrethri, ſingulas drachmas; caſtorei ſemidrachmam: cum melle puro fiat electarium. Auicenna commendat hoc, Accipe ſeſeleos, baccarum lauri, ſingulorum drachmas tres; ariſtolochiæ rotundæ, radicis pæoniæ, cuiuſq. drachmas duas; caſtorei, trochiſcorum ſcilliticorũ, ſingulas drachmas: miſce cum melle deſpumato: ſumat cottidie cum oxymelle. Si fuerit materia melancholica; Accipe conſeruæ meliſſæ, calendulæ, corticum citriorũ conditorum, myrobalanorum nigrarum conditarum, ſingulorum vnciam; ſpecierum aromatici caryophyllati, diamargariti, ſeminis pæoniæ ſingulas drachmas: miſce cum melle ſcillitico. Theriaca eſt præſtans remedium, cũ decocto hyſſopi, roſmarini, ſaluiæ, betonicæ, pæoniæ, galangæ. ita & mithridatium. Alexander celebrat lapillos in hirundinũ ſtomachis deprehenſos, & in puluerem comminutos; hos propinat. & caninum ſtercus æſtiuis caloribus editum. canis 14. dies oſſibus nutritur. hoc vtitur (calet & ſiccat) & ſpacio quinq. dierum exhibetur. laudat etiam cranium aſininum crematum. alij illud diſtillant, & præbent ad grana quatuor id diſtillatum, cum decocto pæoniæ vel hyſſopi. Alexander etiam offert pyrethri conditi cochlear per interualla, donec vndecies acceperit. & vſu id commendatum eſſe aſſerit. id interdum cum melle contundit. Accipe cranij aſini ſeſquidrachmam, puluerís pæoniæ maris ſemidrachmam; mithridatij drachmam; cum ſyrupo hyſſopi, fiat bolus; ſumat ſeptem horis ante cibum. vel, ſeminis pæo-

CORROBORANTIA.

niæ, viſci, aniſi, ſeminis betonicæ, partes æquas: cum melle fiat bolus. Condiantur radices pæoniæ maris. Conſerua acori, ſtœchados, inula condita. ſyrupus de pomis cum viſco querno. Aquæ vitæ indatur theriaca, pæonia, helenium, ſtœchas, corallum rubrum, & talia: ſumat cochlearium, & ſuperdormiat. Accipe caſtorei, radicis pæoniæ, ſingulos ſcripulos: fiant pilulæ: & vna detur ad lecti ingreſſum. Manè vtatur oxymelle Iuliani cum aquâ aniſi. Doctiſſimus Foreſtus deſcribit ex Eraſto & Langio aquas quaſdam huic malo dicatas, libro decimo, De cerebri morbis, Obſeruatione quinquageſimaquinta. vel hoc modo: Accipe viſci querni, radicis pæoniæ maris, ſingulas vncias: polypodij querni, epithymi (ſi melancholeſcat) cuiuſque vncias binas; ſpecierum lætificantis Galeni & de gemmis, cuiuſque drachmas binas; conſeruæ inulæ, capillorum veneris, anthos, ſingulorum vncias tres; aquæ meliſſæ, bugloſſi, ſaluiæ, cuiuſq. vncias ſex; ſeri lactis libram: comminuantur, & fiat deſtillatio in balneo: Accipiat ſeſcunciam ter in hebdomade, & miſceat quid aquæ theriacalis. Suffitus ex ligno aloës, caryophyllis, pæoniâ, maſtice, ladano: hoc tegumenta capitis imbuantur. Matthiolus oleum præbet ex fæcibus humanis. Mercurialis teritur cum ſacchari æquali parte: macerantur in retortâ octo dies, & diſtillantur: huius olei datur manè drachma. Aretæus laudat caſtoreum ex mulsâ potum ſæpe in menſe. qui etiam theriacam & mithridatium propinat: nam, inquit, coctionem promouent, & vrinas cieunt. Illud ex Septimij Florentis apologetico eſt, in arenâ iugulatorum nocentium ſanguinem recentem de iugulo decurrentem, auidâ ſiti ſolitum hauriri, quòd ſic comitiali morbo remedia quæri opinarentur. Aretæus etiam narrat nonnullos ſe vidiſſe phiolam ſubiicientes vulneri iugulati hominis, ac hauſtum cruorem bibentes: ô facinus, grande, inquit, malum, malo placulo depellere! & num ita ad ſanitatem peruenerint, nemo mihi, ait, affirmare potuit. Quin, inquit, quendam auctorem legi, qui humanum iecur epulandum proponebat. quin hoc Scribonius Largus proponit, qui ait, quoſdã etiam eſſe, qui ſanguinẽ ex ſuâ venâ emiſſum bibant. Quid diceret ergo, vel

Fol. 393.

Humanus ſanguis an curet epilepſiam.

vel quò non fugeret, si nunc hæc monstra videret Pythagoras? Crediderim sanè hæc ex obscurâ Magorum obscœnaque sagarum scholâ profecta esse: nihilque aliud, quàm aucupia Satanæ ad crudelitatem: vt hac vmbrâ velent Magi sua scelera. Mirum enim quàm auidè sagæ sanguinem & carnes humanas affectent. Refert Bodinus obstetricem magam exceptum in partu fœtum in aërem attollere assueuisse, ac ita clam satanæ offerre: mox, cùm adstantes quid aliud agerent, aciculam prægrandem capiti infantulorum impegisse. cumque dati terræ essent, eruisse, ac in tabum sorbilem totum infantem coxisse. ita quadraginta vnum infantes ab illâ, nefario ausu, absorptos fuisse. ad quod alludit Horatius, vbi ait,

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Nam, vt dixi, hæ lamiæ vel sagæ humanum sanguinem sorbent auidissimè. ita sectis faucibus Socratis (id sodalis Apuleii nomen est) accubantis ei atque dormientis sanguinem excepit lamia vase, & obduxit plagam. quod experrectus Socrates se non sentire dicebat, ludificabaturque, & postri-
a Lib. 8. De vita Apollonij. die tamen vitâ defunctus est. Refert Philostratus formosissimam lamiam in suburbano Corinthiaco ab Apollonio Tianæo repertam fuisse, cuius amore Menippus formosissimus adolescens tenebatur, quæ fatebatur se iuuenum corpora deuorare, vbi ad summâ sanguinis copiam deuenissent. Propterea iusto Dei iudicio in lupos verè mutantur magi quidam, rectibili ratione, ac in hominem redeunt. quod Septentrionalibus hominibus magis frequens euenit vltimis diebus Decembris. ita permittente S. Deo Nabuchodonozor in bouem transformatus fuit, depascentem herbam annos septem, versâ pelle, pilo, vnguibus, formaque totâ: dein figuram pristinam recepit. Quin ipsi magi & sagæ à Satanâ plectuntur in suis conuentibus, si nil tale commiserint crudelitatis. His in more est postquam Satanæ (horrendum commercium) fidem dederunt, ab ipso, eâ maximè nocte quæ inter diem veneris & sabathi, eâque quæ inter lunæ & martis diem interuenit, exportari, vbi illorum occulti nefandique celebrantur conuentus, ibique hirci (qui diabolus est) posticam vel pudendam osculantur partem: mox auerso vultu in orbem saltant, & cum diabolis coeunt: hinc mensa sine sale (qui æternitatis symbolum) sternitur, & edulia ex humanâ carne parata importantur. hanc carnem coguntur sagæ adferre: mille supplicii dignæ, quæ ita multis variisque sceleribus petunt Maiestatem S. Dei. Hinc puto astutum dæmonem medicinæ humanarum partium intulisse vsum: vt hac nebulâ fucet magorum facinus, quasi ad morbos his vterentur. sed monuisse sat est: redeo. Pyrethrum conditum præstans est remedium. Optimum quin etiam est electuarium Razis, modò, vt ipse ait, hîc sanguis mali auctor non fuerit: Accipe pyrethri, seseleos, stœchados, singulas drachmas decem; agarici drachmas quinque, cardamomi recentis & acuti, liquoris cyrenaici, aristolochiæ rotundæ, cuiusque sesquidrachmam: exprimito ex scillâ succum, & illum æquali mellis portione commixtum decoquito; illoque exceptis medicaminibus, fiat electarium. indies æger manè, & tribus horis à frugali cœnâ assumet nucis auellanæ instar, cum cephalico liquore: & interim à crassis cibis abstinebit. Matthiolus, De hyssopo, illud commendat: Accipe hyssopi, marrubij, castorei, singulorum semidrachmam; radicis pæoniæ drachmas duas; assæ scriptulum. terantur, & cum succo hyssopi fiant catapotia septem: sumat cottidie vnum, horâ somni. Accipe succi card. benedicti, millefolij, rutæ, melissæ, hyssopi, omnium vncias duas: cum saccharo coque ad spissitudinem: adde visci querni, radicum pyrethri, pulueris radicum quinquefolij, cornu cerui præparati, singulorum semunciam, cranij asini puluerisati, drachmas duas; mithridatij, theriacæ antiquæ, singulas drachmas sex; conseruæ lilij conuallii vncias duas; aquæ vitæ sescunciam: misce lento igne. manè à somno, & vesperi ante somnum capiat drachmam. Aqua florentis hyperici distillata. hirundines aspersæ castoreo, aquâque maceratæ totâ nocte, exstillantur. Guttæ aliquot extracti castorei in aquâ vitæ, dantur cum decocto florum rosmarini, saluiæ, & betonicæ. Hactenus de curatione, iam de diæta. Aër vitetur carbonum fuligine inquinatus, & lumen splendidum validè incurrens, & horrendi sonitus *Diæta.*

sonitus absint. Castigetur aër foliis lauri, rutæ, iuniperi baccis, pæonia, ladano, caryophyllis, saluiâ, rosmarino. Sed caue ne vapor nimius caput repleat, aut materiam exagitet. igne interdum luculento altera aërem. Iubet Auicenna vt vitet capitis frigus & calorem. Olfaciat sæpe nigellam. Finem epilepsiæ iuuenibus adferunt, loci, victus, ætatis mutatio. hæc in calorem & siccitatem transferri vult Aretæus. Nam si victus in quo morbus alitur desierit, non vlteriùs hominem infestat. Victus sit tenuans, siccans, & copiâ mediocris (dum non sit ab inediâ, qualis illa Grammatici fuit) nam plenitudo & inedia caput grauant: quare cum allatrante ventre non colluctandum. A frigidis & humidis abstineant, & ab omnibus, inquit Razes, quæ plethoricis causis caput replent. Condiantur cibi pipere, fœniculo, mace, caryophyllis. Carnes sint assæ, vt turtures, turdi, montanæ aues maioranâ alteratæ. Auicenna cauendum monet à petroselino. abstineat etiam à leguminibus flatuosisque cunctis, & à piscibus qui crassos succos gignunt. quinetiam lac dulce & pingue vt vitemus edicit Auicenna. Ad mensæ initium veniant folia rutæ viridis, maximâ enim vi siccandi & absumendi madores vegetat, teste Hippocrate. in postremis epulis laudatur biscoctus panis, & radix eryngij melle condita. Parcissimè potet, & à vino potissimùm vesperi abstineat: & omnem crapulam fugiat. Si stomachus in vitio fuerit, cottidie vult Auicenna ea porrigi, quæ ei stabilimentum adferant; sintque cibi euchymi & eupepti. Galenus in consilio pro puero epileptico iubet vt liberali manu cœna præbeatur: at prandium accidit: Auicenna contrà: quid dicas? dico Galenum ad mores puerorum collimare, qui die somnum etiam captare solent. Date in prandio copiosiorem cibum: nam minimè caput repleri debet: maximè autem repletur in somno nocturno. Liquamenta fabricentur ex aceto & cymino. Laudat Aretæus, dum curationi incumbitur, à carne abstinentiam: alioqui, dicit, sint faciles, vt lepores, & suilli pedes. olera etiam concedit aeria & vrtica, vt asparagum, vrticam. Sed tamen, vt rectè admonet Razes & Cælius Aurelianus, abstineat à cæpis, allio, sinapi, porris, fabis. vt breuiter

2. Aph. 45.

Lib. 2. De morb. mul.

cum Cælio dicam, declinet omne quod fuerit acrioris virtutis, siue inflare valentis, aut carnosæ, vel grauis. releuatur corpus ieiunitate: & inquit, veteres non Methodici iubebant abstinentiam vini & carnis, & magis porcinæ, caprinæ, & bubulæ. Sed, inquit Razes, sint cibi attenuantes, incidentes. si sit à sanguine natum malum, abstineat à vino, carne, & à dulcibus: & succum acidorum fructuum potet. Cappares mirè conferunt in cibis. accipe eorum semilibram: adiice aliquid sacchari & mellis: seruentur per medium annum: ita exuunt noxiam ventriculo vim. Cauenda multo tempore omnis nimietas, vt frigus, vstio, indigestio, vinolentia, libido, fatigatio, lauatio, splendor lucis, odores. Nutricula puerorum epilepticorum eos cibos fugiat qui viscidum gelidumque succum progignunt; vt bubula, suilla, agnina, pauo, grus, cycnus. Vtatur veruecinâ, gallinis, gallinaginibus. Fugiat veterem carnem permacram, sale fumóve induratam. ex piscibus vescatur solea, passeribus, lupis, gobione, percâ. nec vnquam vltra ventriculi robur se impleat. olus ex fœniculo, hyssopo, chærefolio, melissâ. ficus, amygdala, pyra cocta, cappares interdum comedat. Abstineat veteri caseo, lactariis, bellariis, leguminibus. cereuisiâ mediocri vtatur. nigrum vinum fugiat. si crassum sit lac, album vinum modestè bibat. sin tenue fluctuet lac, hydragogis purgetur, vt mechiacan. absit his alui fluxus, peruigiliũ, multus sudor, animi quetela, venus. Optimum autem lac colore, odore, sapore, & consistentiâ noscetur. sit lac casei expers: si enim id caseosum fuerit, facit epilepticum infantem. Puer non plus lactis prolectet, quàm conficiat. sæpe ori eius indatur mel pæoniatum. cunæ coronentur thymo, maioranâ, calaminthâ. & pedũ plantæ castoreo illinantur. Caue ne nimio ignis ardore feriatur, vel aëris frigore ne contundatur, vel nimio clamore irritetur, vel somno ne sepeliatur. Pueris gradioribus cibi conspergantur puluere iuæ; puerisq. veræ & fictæ absint formidines. heliosin, quâ Sole corpus torretur, prætecto capite, laudat Cælius Aurelianus. Potus cibis respondeat: & alteretur hyssopo, maioranâ, saluiâ, pæoniâ. & melleratum his viribus afflatum: vt si coquatur betonicâ, saluiâ, zinzibere. Si à

Altricula puerorum vt habenda.

Gesner 2. Epist. 15. in fine.

ventriculo sit qui bile fatigatur, vtatur granatorum succo, endiuia, acetosa. Vinum propinetur paucâ copiâ, sitque oligophorum. nam vinum datur solùm ad necessitatem: cùm in tam diuturno malo, ægrè ægri ab hoc detineri possint. & laudat illud Auicenna si paucum sumatur: nam, inquit, dilatat animam, & confortat spiritum, & ipsum acuit. Si, inquit Cælius Aurelianus, non adsit membri torpor aut punctio (tunc enim aquâ tepidâ foueri debet) vini dabimus semunciam vel vnciam, medio cibo aquatissimè temperatam. In pueris verò Aristoteli & antiquis non placuit vinum. narrat in Problematibus Plutarchus, Romanos cauisse, ne in sacrificiis nutricum adhiberetur vinum, fed hac re ne vinum pueris noceret. Sed bibat cereuisiam mediocrem, imbutam betonicâ & coriandro: puero addat saccharum. ante, & vbi De incubo, cætera diximus de pueris. primum pultis cochleare aspergatur aniso, cypero, & semine pæoniæ. Si epilepticis vino fuerit vtendum, illud sit guaiaco medicatum, vel hyssopo, saluiâ, pæoniæ radice, visco, rutâ. Aretæus sitim optimam esse ait: alioqui sit vinum tenue, album, quod lotium mouet. sed, ex Razis etiam sententiâ, à vino abstinuisse præstiterit. A pastu hoc vtatur: accipe visci querni, coralli rubri, seminis pæoniæ, anisi, singulorum scriptulum; cinnamomi drachmam; coriandri præparati semunciam; sacchari rosati simplicis tabulati vncias tres; ligni aloes scriptulum: fiat puluis; vtatur à pastu. Alius: accipe anisi, fœniculi, coriandri, singulorum semidrachmam; mentæ odoratæ scriptulum; macis, nucis myristicæ, caryophyllorum, seminis pæoniæ, rutæ, cuiusque semiscriptulum. Ambulationes laudat Aretæus inter suaue olentes herbas: & vt rectæ fiant, nô ad mare aut flumina, ob vortices: nec turbines inspiciat. non spectet spectacula. Confert excandescentia carens iracundiâ, auctore Aretæo. Præ cæteris tamen, si quæ fides Aureliano, animi laxatio erit procuranda: à disputationum intentione abstineat. refert Suetonius, Iulium Cæsarem bis inter res agendas comitiali morbo fuisse correptum. absit timor, maximè à pueris, si Platoni fides. Somnus non ilico à pastu ineatur: nec in dorso iaceant. nec etiam à cænâ studiis inuigilent. verè hoc Celsus, Quibus caput affligitur, iis ne cogitationem quidem à cœnâ tutam esse. Nec etiam somno nimium irrepat: nam, vt præclarè ait Aretæus, Somnus multus crassitudo est: ocium, nebula sensuum: bonum verò mediocritas. A somno requiescat paulùlum iacens. Prohibuere veteres supra pellem caprinam dormire, quòd passionis faciat motum: id fit, ait Cælius, à graui odore. Caueant à balneis & aceto, à conuentu hominum, & ab iis qui ex eodem morbo laborant. lassitudinem vitet & ignem: & à vaporosis rebus abstineat. Aquas tamen naturales laudat Cælius Aurelianus, sed quæ nullâ odoris vexatione afficiant. Venerem etiam abigit Cælius, quam tamen laudasse ait Asclepiadem. Hippocrates, ait Macrobius, diuinâ vir scientiâ, de coitu venereo ita existimabat: partem quandam esse morbi teterrimi, quem nostri comitialem dixere. namque ipsius verba hæc traduntur: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν: id est, coitum esse paruum morbû comitialem. Alui excretio & flatuum eiectio à somno optima est. Quidam medici Empiricâ delectantur: his etiam, in hoc maximè morbo, quid tribuẽdum. Galenus carnem mustelæ siccatam summè commendat. Sextus antiquus medicus, præbet cor leporis siccatum cum thure, ex vino albo: hoc agit septem diebus, quos auspicatur à lunâ recẽti, dum nimirum illa quartam in cæli partem abierit. in senescente verò morbo, xxix. diebus id propinat, dum nimirum à synodo, totum orbem luna peragiârit. Scribit Misaldus sibi compertum esse, quòd radix pæoniæ maris euulsa lunâ crescente ac illi blãdiente sole radio sextili aut trino, dum is sub Leone decurrit, ab epilepsiæ accessione tuetur; si non fuerit antiquatum malum. Antiqui illi Empirici dabant bibendum lac asininum cum sale: vel sanguinem testudinis marinæ, vel vituli marini, & coagula quæ lacti miscentur; corda equorum, asinorum, vel mulorum; fluminalis cancri testas, & porcelliones; canis aquatilis veretrum atque testes; cerebrum gauiæ; aquam ferri extincti: sanguinem mustelæ commendat Dioscorides, & eius ventriculum coriandro fartum & inueteratum. Sed sanguis periculosè bibitur, ni priùs fibræ eius quassu attritæ fuerint: Themistoclem taurinus.

Lib. 2. De Rep. — Satur. 2. in fine. — Aretæus. — EMPIRICA. — Cal. Aurelianus.

taurinus sanguis potus interfecit. & negat Cælius Aurelianus ex occultis causis, quas Graeci ἀδήλους αἰτίας vocant, talia rationes ducere, neque, inquit, ex aliquâ tentatione approbata in vsum venerunt hæc odiosa materiarum genera. Diocles dabat absinthium, centaurium, & lac asininum. Lapis in felle bouis inuentus, lentis magnitudine immissus naribus. Nonus antiquus medicus, lapides ait duos inueniri, in primigenia sobole hirundinis: quorum vnus giluus est, alter albus. album collapso comitiali impones, & surget. nigrum verò cuti alliga. Matthiolus aquam præbet distillatam ex hominum fæcibus: & cineres visci querni vt bibat quadraginta diebus. idem commendat aquam distillatam ex radicibus hyperici dum floret. Quædā nobilissima matrona hac arte sanabat epilepticos, Accipit acetum caryophylleorum rubris floribus imbutum, miscet fæces panonis recentissimas, traiicit per linteum: propinat hoc nouem continuis diebus. Andreas Balenus olim Hebrææ literaturæ apud Louanienses professor, hoc in secretis habebat, ac cunctos ferè sanabat qui nec in ignem aut aquam vi huius morbi præcipitati fuissent: Accipiebat mercurialis, & florum tiliæ aquam, quæ ex his remixtis, arte simplici exstillauit: & manè ante cibum vtebatur ex hac tribus cochlearibus, tribus continuis diebus. Sed cochlear superstitione non vacat, quod hoc modo parabatur. amputabat mēse Maio ramum ex arbore tiliâ, câ crassitudine præditum, quâ imam humani cruris partem æquet. Hic ramus terram non feriat, sed fune ex arbore dimittatur, & in cubiculo suspendatur ad siccitatem vsque: quod mense vno suffecerit fecisse. inde fingatur cochlear vnum aut alterum. sed tactum à terra cochlear, inutile erit. ab vsu huius remedij, semel grauissimè laborabit, sed postea nunquam. Cranij hominis non humati rasuram misce cum spiritu vini saluiati, vt supernatet sex digitos: digere in balneo quatuordecim dies: exprime, iterumq́. nouam rasuram infunde. hoc fiat tertiùs quod in fundo est exhibe semiscriptulum cum aquâ tiliæ: in paroxysmo & antè hoc ages. Alexander commendat asini cranium: Scribonius tamen humani meminit. Vel accipe cranij os hoc in quo quiescere cerebrum videtur; id combure, eiusque pulueris semidrachmam bibat ex aquâ pæoniæ. Quidam præbent succum vel aquam primulæ veris cum puluere cordis lupi: alij leoninum excrementum potant, & collo gestant. Semina pæoniæ crasso modo contusa immitte vini spiritui: da cochlearij dimidium cum aqua tiliæ. Quidam annulum gestant ex vngulâ dextri pedis asini. Accipe specierum pleres archon, diamargariti, diambræ, singulorum drachmam; seminis pæoniæ, ossis cranij humani combusti cuiusque drachmas duas; tormentillæ drachmam; seminis rutæ semidrachmam: fiat puluis, quem impones aquæ vitæ: sumat manè drachmas duas cum syrupo corticum citreorum, & guttulâ vnâ spiritus vitrioli. Panis, vbi è furno extrahitur, calentis medulla vitreis organis distillatur: propinantur quattuor vnciæ magno successu. adiiciunt drachmam rasuræ dentis lupini. Paracelsus in paroxysmo oleum gagatis naribus imponit. dein purgat elleboro: postea olei cranii & spiritus vitrioli guttas dat cum aquâ lauendulæ. Heliogabalus, vt Spartianus prodit, comedit sæpe camelorum calcanea, cristas gallinaceis demptas viuentibus, pauonum linguas & lusciniarum: quòd qui his vesceretur, epilepsiam non sentiret. Arculanus meminit radicis & seminis pæoniæ flore albo. præbet etiam coaguli leporini guttas sex ad decem, ex mulsâ vel aquâ rutæ. scribit idem auctor antimonium tota proprietate conferre. cornu cerui potum: cinis hirundinum, hepar milui. Dioscorides asininum iecur assum esui offert: puluis mustelæ potus celebratur etiam. Democritus Atheniensis, inquit Alexander, oraculum Apollinis in auxilium huius mali tentauit: Respondit ille dæmon in hanc sententiam: gregariarum caprarum caput iuxta cerebri basin plenum esse vermibus. oportere ergo veste substratâ, ne terram attingant, illos excipere, vnum vel tres, & indutum pelle nigræ ouis, tenero collo alligare. Potui detur semen nigrum pæoniæ maris, & radix eius de collo gestetur: decrescente luna hæc colliges, Sole Leonem felici pede percurrente. Accipe seminis nigri pæoniæ maris, & radicis eiusdem, aristolochiæ rotūdæ, pyrethri, rasuræ cranij asini, singulas sesquidrachmas: fiat puluis;

Fol. 190. 191.

puluis: sumat nouem diebus drachmam ex mulsâ, vel ex aquâ tiliæ: vtatur à lunæ synodo dum illa totum impleat orbem. Decoctum rutæ ex vino laudatur ab Alsaharauiâ. & vt pyrethri radix de collo pendula sit. Quidam præbent radicem ireos cæruleæ cum lapide topazio ex aquâ vitæ. Cardanus refert se duos curasse post omnia remedia aliorum medicorum: horum vnus febricitabat, alter clamabat: id egit somniferis capitis lotionibus, & solo potu pulueris chrysolithi ex vino. octo, inquit, dierū spacio conualuere, ita vt nunquam redierit morbus. Nonus, Græcus medicus, præbet ἀγρίου συάγρου fumo siccatam, & tritam cum aceto mulso, ad dies triginta. interpres vertit caudā porci syluestris: puto veretrum vertendum esse. Alij exhibent vesicam apri cum vrinâ siccatam in furno: fit inde puluis, cuius drachmam propinant ex aquâ pæoniæ, vel ex semuncia oxymelitis: laudatum Alexandro remedium ab vsu: Accipe cranij asini vsti vnciam, rasuræ vngulæ alcis, cornu cerui vsti, visci querni, granorum pæoniæ, radicis pæoniæ maris, tormentillæ, diptamni albi, singulorum binas drachmas; coralli vtriusque præparati, eboris recenter rasi, margaritarum præparatarum, singulorum drachmam; foliorum auri, numero XXX sacchari albissimi vncias duas: tere omnia in lapide porphyrij: fiat puluis subtilis: propina drachmam cum iulapio violato; vel cum aqua liliorum conuallium, aut florum tiliæ, vel cerasorum. Aut accipe rasuræ vngulæ alcis, radicis pæoniæ maris, succini candidissimi, singulorum æquas partes: bibat eum dictis aquis. Aqua cerasorum datur in paroxysmo: alij præbent aquam hirundinum vel picarum. Accipe vernicis, carabæ præparatæ, thuris, caryophyllorū, cuiusque scriptulum: styracis liquidæ, petrolei rubri, quod satis sit ad vnguenti ideam: vngat hoc coronalem futurâ. Inure *inter* incensâ candelâ cerrâ: & vtatur pæoniæ maris radicibus in sartagine cum butyro frictis. Iaspis viridis collo pendeat, ait Nonus. Alexander Trallianus ait: puncta ægri qualibet parte, sanguine os eius oblinito, & surget: sed postea dixit eum è magnis pedum digitis petendum esse. Quidam puerulorum totum corpus inuoluūt linteolo, quod immaduit decocto tussilaginis & visci querni. Mel ex buxo depastis apibus epilepsiam ilico arcet, inquit Geoponicôn auctor. semen gallitrici, flos anagallidis rubens, inula. Plura qui velit, legat Aetium 2. 2. 16.

CAPVT XXIII.

De APOPLEXIA, *vel Sideratione.*

APOPLEXIA dicta ab ἀποπλήττειν, quod est grauiter percutere: quòd tanquam ex lethali percussu, repentinum faciat casum. Sideratio dicitur Latinis: nam veteres fulmen sidus esse putabant: hi enim quasi fulmine tacti concidunt. Attonitum morbum quidam vocāt, quia mens & corpus stupent. Hunc morbum vocabant Paralysin tempore Celsi: at, inquit, veteres partium resolutionem paralysin vocabant. Hippocrates, inquit Cælius, vniuersi corporis paralysin vocat. ita & Diocles, Praxagoras, Asclepiades Titiensis, & Demetrius: nam paraplecticos particulis vitiatos vocant. Themison paralysin cum mentis impedimēto, apoplexiam vocabat: sine mentis impedimento, paralysin vocabat. Galenus vnius lateris resolutionem paralysin appellat: quòd si parti alicui ea euenerit, eius partis resolutio dicitur. Est autem Apoplexia, functio ablata tū principum facultatum animalium, tum sensus & motus, eò quòd prohibeatur spiritus animalis exitu à cerebro, vel vitalis aditu ad cerebrum, ab oppressione cerebri eiusque sinuum & pororum obstructione. Dixi esse priuationem motus. Sed dices, cur igitur respirant? Respondeo, Respirationē esse actionem partim iussam κατὰ προαίρεσιν, partim iniussam καθ' ὁρμήν: hoc est, quando nullâ sponte nostrâ, sed tantùm suâ respiratio suscipitur & absoluitur. nam necessitas spirandi, neruos musculosque excitat ad functionem. etenim actio respirandi est animalis: vsus verò est naturalis. ita actio musculorum thoracis in vigilantibus est voluntaria, ab electione: in dormientibus verò est ab instinctu, ob necessitatem quæ neruos impellit. Attamen ipsa spiratio hic vehementer impeditur. hic enim musculi pectoris omnes coguntur in hoc opus: non ob auctam necessitatem respirationis, sed quia vis est imbellis: & propterea omnes musculi mutuò auxiliari coguntur.

NOMINA.

3. *Loc. aff.* 10. & 7.

QVID *sit.*

Galen. 2. *De symp. caus. vlt. & lib. De sympt. diff.* 3. & 4. *De loc. affect.* 2.

DATI NITIONIS *explicatio.*

2. *Aph.* 42.

coguntur: nã in omnibus exanimes sunt, si respirationem exceperis & pulsum. ob summam itaque necessitatem (quæ vim neruis contentam excitat ad actionem) fertur aliquid anhelitus. Ita in grauissimo hoc malo, quasi animalitate exuitur homo, iacet enim stipes & truncus, sine motu: cuius vnius spoliatio satis fuerit ad animalitatis excussionem, vt loquitur Galenus, qui ad essentiam animalis motum spontaneum maximè exigit, vbi ait, * ἀκίνητοι τῆς ζωῆς κατὰ τὴν ἑκούσιον αὐτῶν ὑπάρχουσι. Iunximus definitioni spiritus exitu prohiberi à cerebro; vt cùm omnes meatus cerebri in angustum arctantur subitò. Dico non solùm ventriculos cerebri obstrui, sed omnes meatus & poros corporis cerebri, vt etiam Vega colligit ex Galeni libro quarto De locis affectis, capite secundo: vbi asserit, illud discrimen esse inter apoplexiam & epilepsiam, quòd quamuis in vtroque hoc affectu affligatur cerebrum in anticis & posticis partibus, veruntamen in epilepsiâ grauiùs affligi cerebrum circa ventriculos, minùs verò penes corpus: at, inquit Galenus, in apoplexia, ex aduerso, cùm potiùs cerebri corpus in hac affligatur, minùs verò ventriculi eius. Si enim apoplexiam referas ad sinuum cerebri solam obstructionem, oporteret perpetuò præcurrere epilepsiam. & apoplexiæ solutionem sequeretur semper epilepsia; nam tota nõ potest tolli obstructio, priusquam media auferatur: nec totus sinus implebitur, priusquam medius. Sanè in epilepsiâ fatigantur maximè sinus, ab adhæsu materiæ: at in apoplexiâ obstruuntur etiam neruorum initia. hoc est quod dicit Auicenna, apoplexiam enasci ex obstructione ventriculorum cerebri, & cursuum spiritus sensibilis & motiui: hoc est, initium neruorum. Quare referimus apoplexiam non tam ad sinus, quàm ad ipsum cerebri corpus. Nec tamen ad intemperiem cerebri hanc calamitatem transferimus; sed cũ Galeno ad malam compositionem, qui asserit cerebri corpus bifariam in vitio esse, vel quòd intemperie affligatur, aut quòd madore repleatur. Aliud profectò est madere, aliud madore repleri. Ergo pori cerebri arctè conniuent, ita vt atrocior horum adsit occlusio, quàm sinuum cerebri. quod aliter in epilepsiâ euenit. Dixi in definitione, vel quòd spiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum: quod fit ab interceptis iugularibus venis, & carotidibus arteriis infarctu aliquo occupatis; vnde nascitur debilis apoplexia; vt mox, vbi De differentiis, ex Auicennâ ostendam. Sed quare hæc pituitæ in neruos incursio non potiùs conuulsionem adfert? Respondeo, Conuulsio fit propriè distentione musculi: sed paralysis fit oppressione vel obstructione nerui. Hactenus de definitione, iam ad causas venio. Causa apoplexiæ, hoc est, eius symptomatis morbus, est conniuentia meatuum & ventriculorum cerebri. Hæc ita conniuent à compressione, vel ab obstructione. Compressio fieri potest à sanguinis vbertate, vel à phlegmone phreniticâ, aut lethargicâ: quibus aliquando succedit apoplexia. A sanguinis copiâ asserit fieri Galenus, libro De curandi ratione per sanguinis missionem, ea confertim in cerebrum irruente. & cùm asserit * φλεγμονώδη διάθεσιν apoplexiæ causam esse. quod fit, venis & arteriis pressis sanguinis copiâ; hinc tensio, vnde in angustum contrahitur cerebrum. Vocat Galenus hanc affectionem quæ referat ideam phlegmones: nam à sanguine est, qui auctor esse solet phlegmones. & talis hîc fit tensio, qualis adest phlegmoni. Pulchrè Galenus vocat hanc affectionem velut inflammatoriam: quòd in phlegmone non solùm sanguis luxuriet, ac ruat ad partem ægram; sed traiiciat se per aluos porósve partis, vnde tensio. hac quoque ideâ hîc adeò replentur cerebri vasa, vt pori cerebri opprimantur. non tamen obstruuntur, sed pressioni cedunt. Hoc vidit Auicenna, cùm ait obstructionem fieri clausione, vel repletione. Ita à compressione nascitur apoplexia. Alteram conniuentiæ causam retulimus in obstructionem ventriculorum & meatuum cerebri. Sed vnde incurrant hanc obstructionem non eadem est omnium consensio. existimant quidam ex crassiore frigidioreque pituitâ hanc perpetuò proficisci: nunquam verò à sanguine aut melancholico succo. Hippocrates tamen neque hunc nec illum succum perpetuum putat in huius mali euacuationem, sed cunctum restagnantem quadam crassitie succum, siue pituitescat, seu melancholescat, aut crassus si fuerit sanguis, aut copio-

Margin notes (left): 11. De vsibus part. 18. — *quatenus est animal, ex seipso mouetur. — Galen. 3. loc. aff. 7. 2. De caus. symptom. vlt. Artis lib. 3. — Prima 3. tractat. 5. — & 1. loc. aff. 5.

Margin notes (right): Quæstio. — CAVSAE. — Cap. 6. — * affectũ similem inflammationi — 4. Acut. 23. — 2. Aph. 42.

copiosus, vel ille grumescat aut concrescat. & libro De flatibus adiicit flatus vasa intercludentes. Eadem sententia Galeni, qui ex crasśa materiâ pronasci hoc malum fatetur. & talis plerumque pituitescit: interdum tamen melancholescit. hinc est quòd à 40. ad 60. annum plerumque homines apoplexiâ percellantur: tunc enim corpora melancholico succo circumfluunt. at senium ab hac periclitatur ob pituitæ copiâ.

3 Loc. affect. 7. *De atra bile 5. 6. Aph. 56. 57. Aët. 1. 2. 27.

Externa causæ.

Externæ causæ quæ fœcundæ sunt in iam dictas causas, promptè apoplexiam inferunt. vt iugis adustio capitis, fundens pituitam; & perfrictio vehemens, & indigestio frequens. aër frigidus. casus, ictus. fulmen. copia vini, euacuatio nimia. adiicit Cælius Aurelianus vsum veneris, maximè in senibus. fit hyeme & autumni fine. Auicenna videtur alias etiam causas adferre; sed id fit, quoniam in eodem capite loquitur de affectu quoque simili apoplexiæ; nimirum de caro. quare quas alias causas adducit eò referantur.

9 Meth. 10.

Antecedens causa.

Vt breuiter colligam: apoplexia fit ratione compressionis vel obstructionis. à compressione erit, vt si sequatur inflammationem phreniticam vel lethargicam, vel affectum illum qui similis est phlegmoni, quem vocant apoplexiam sanguineam. Si ab obstructione, ea euenit à pituitâ, vel à melancholiâ. Huius iam vitij varias ideas videamus. est validissima affectio hæc; mali moris, contagij expers, cerebro analoga, & per ἰδιοπάθειαν. Quo modo enim non sit grauissima hæc afflictio? nam quamuis sit apoplexia quædam debilis, non tamen est absolutè debilis: est enim omnis apoplexia toto genere vehemens. Quare per debilem intelligas minùs vehementem: etenim nulla est apoplexia quæ non plurimùm abripit corpus extra naturæ suæ lineam. Itaque quatuor apoplexiæ differentias constituimus, à vehementiâ sumptas: nam anhelitus in debili apoplexiâ non est omnino ordinis expers: in forti est inæqualis: in fortiori magnâ vi ducitur: in fortissimâ deficit. Et est sine stertore & spuma, quam primam hic posui; quæ ferè sola curari potest. Quam verò vltimam posui, non puto omnino expertem esse spirationis; nam spiratio à vitâ, nec vita à spiratione separari potest. adeò vt viuentem non spirare, vel spirantem non viuere sit

Differentiæ.

2. Aph. 42. 3. Loc. aff. 7. 6. Loc. aff. 5.

impossibile. Sed adeò exigua esse potest, vt sensum fugiat. Auicenna ad varios ortus apoplexiæ collineans, eam duplicem esse ait; vnam, per idiopathiam: hæc fortis est, in quâ prohibetur spiritus animalis exitu à cerebro. Altera est debilis, & per sympathiam, in quâ aditu prohibetur spiritus vitalis ad cerebrum, vt inde gignatur spiritus animalis. In priori vitium consistit in iis meatibus qui descendunt à cerebro: qui sunt nerui, ventriculi, pori cerebri, & radix medullæ spinalis. In posteriori consistit vitium in iis meatibus qui ascendunt ad cerebrum, qui sunt venæ iugulares, & arteriæ carotides, illæ vnde rete mirabile gignitur. Et hæc species (quæ per sympathiam) accidit iis, qui breuiore sunt collo: oppressis nimirum illis meatibus, quibus prohibetur spiritus vitalis aditu ad cerebrum. Hoc est, interceptis arteriis per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit. Cùm enim illæ non insigni obstructione vel coarctatione afficiuntur, tunc stupidus & incertus sensus adest, & quasi sensus nothus. Fit & debilis apoplexia, vel potiùs imago quædam apoplectica, à flatu, vel vapore crasso, intercipiente vasa; vt accidit ebriis: vnde cohibito spiritu, sanguis infrigescit & concrescit. Sed dices, Galenus secundo De dogmatibus Hippocratis & Platonis negare videtur compressione vel sectione venarum iugularium, aut arteriarum carotidum apoplexiam inferri. Respondemus, Disputat is ibi contra Peripateticos, ac demonstrare vult quòd non animalis vis, vt illi dicebant, à corde per arterias cerebro ac corpori influit. Quare demonstrat quòd non statim fiat inde apoplexia (quod necessarium esset, si sententia illorum vera foret) sed post aliquot horas vim animalem exolui, & animal mori. quod & in aliis libris sæpe demonstrauit. Spiritus enim animalis (vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto) externo aëre aliquamdiu recreatus, non ilico cadit, sed vbi contabescere & dissipari incipit. Ex his abunde apoplexiarum naturas percipi posse existimo: quare ad signa pergo. Quibusdam ante casum nullum præuidetur signum. Quibusdam præcedit tremula locutio, vel interruptio sermonis, vel obliuio modò dictorum, vultus plenitudo, egestionum difficultas, grauis dolor subitò.

4. Loc. affect. 7.

Quæstio. Cap. 6.

Signa.

Cal. Aurelianus.

itò caput incurrit, vertigo, motus in solitos vsus difficilis. Ita imminentem agnoscimus apoplexiam: nam hæc indicant cerebrum germen habere morbosum. Irruente verò passione, vocis amputatio sequitur, & mentis oppressio ex repentino casu, immobilitas perfecta totius corporis: quibusdam etiam suspensio palpebrarum, atque oris hiscens distantia: pulsus densus & quadam persecutione fugatus, articulorum gelidus torpor, color plumbeus, atque inuoluntaria (resolutis oculorum canthis) illachrymatio. Peiorante passione, atque in exitium ægrotantis crescente, vultus adductio, ita vt longior notâ videatur imago, præcordiorum prominentia, atque totius corporis frigidus torpor: pectoris stridor, & superiorum partium sudores frigidi. Breuiter ita accipe, Grauis dolor capitis, mox incidente stertore, cum corporis prolapsu, & summâ difficultate spirandi, cum sensus & motus vacuitate, habes omnia. & hæc ita indicat Razes, cùm quis iacet quasi dormiens, stertit, nec punctus sentit, erit apoplecticus. Mali, inquit, magnitudo æstimanda est, secundum quod fortiter stertit aut respirat æger. In

Signa differentiarum. exquisitissimâ apoplexiâ non adest stertor, quia non adest tanta respiratio. Fit enim stertor ex viis interceptis bronchiorum, dum spiratione ibi luctatur aër. viæ illæ vel concidunt effœtâ vi thoracis motrice, vel à materiâ infarciuntur. & quo viæ strictiores fuerint, eò stertor erit maior. At hic, & à materiâ & à collapsâ vi arctantur viæ: tamen si non sit ea vis respirandi vt aëra trahat eâ vi quâ colluctetur cum angustiâ, stertor non nascetur. Ex inflammatoriâ diathesi si fuerit, iugulares in collo sanguine repletæ turgescent: & , vt scribit Hippocrates, *4. Acut. 26.* rubor aderit faciei, oculorum statio, extremitatum perfrictiones: erit ἄπνους, venæ plenæ, pulsus magnus, suppressa euacuatio sanguinea: adde res non naturales. Si ex pituitâ fuerit, ea in naribus & ore apparet: si iecore & ventriculo frigido humidoque, & tali diætâ vsus, vel crapulâ, si morbis frigidis obnoxius, si pituitosa euacuatio suppressa, somni profundi. Ex melancholiâ erit si sale fumoque induratis vsus fuerit carnibus & piscibus, pane atro, lente, brassicâ, caseo duro, cereuisiâ crassâ, ætate declinante, liene morbosor si mœret. Si summam vehementiam attigerit apoplexia, ablata videbitur respiratio. Quòd si recesserit à tantâ vehementiâ, tunc erit molestissima respiratio. sin adhuc lenior fuerit morbus, tum non tantâ vi ducetur spiritus: erit tamen inæqualis & interceptus. In infimo gradu vehementiæ si constiterit, tunc ordo aliquis aderit in spiritu ducendo. Discernitur à *Vt distinguatur à cæteris morbis.* syncope, nam ibi cadauerosa adest facies, & pulsus languet. à præfocatione matricis distinguitur, quia capitis querela non præcedit matricis præfocationem, & matrix in accessione sese sustollit, quod nunquam euenit in apoplecticis: & cessante accessione, apoplecticæ mulieres nesciunt gesta: illæ verò præfocatæ resipiunt, & narrant quo modo fuerint oppressæ: nam sentiũt, sed non loquuntur. A paralysi, nam, vt ait Aurelianus, propria quæ dicitur paralysis, tarda semper intelligitur: at apoplexia est celer, & acuta, & vehemens. A caro distinguitur, maximeque à caro vehementi vbi læditur respiratio, quòd dum caro oppressi punguntur, sentiunt: apoplectici nõ sentiunt. nam caros est momentanea tantùm motus & sensus priuatio, incidens in febrium paroxysmos: vel vbi quis in temporalibus musculis vehementi ictu percussus fuit. at apoplexia est proprius & primigenius cerebri affectus: caros verò semper est symptomaticus, & fit per sympathiam, & facilem liberamque respirationem sine stertore conseruat: at spiratio in apoplexiâ sensim ingrauescens, stertorem accersit. Id monendum ne libitinarij ac vespillones præproperè hos qui ex- *Galen. 4. loc. aff. 3.* stinctæ animæ ideam præseferunt loculo includant; multi enim effracto capulo reuixere. Quare ante 74. horas non sepeliendi: nam tunc fœtor hominem mortuum proclamat. Depictâ morbi historiâ, naturâ, ac indole, ad curationis indices notas abeamus. Cùm apoplexia sit sopita *Indicationes curatrices.* facultas animalis, eiusque ablata functio, inde proficiscetur indicatio excitandi facultatem. & cùm sit symptoma quod proximè pendet ex oppressione substantiæ & ventriculorum cerebri, nascetur indicatio dilatandi hos meatus. Et si oppressio hæc profecta sit à compressione phlegmonodi, hæc, si redintegrari possit, vt phrenitis & lethargus erit tractanda. Sin compressio

pressio hæc à diathesi phlegmonode nascatur, ob sanguinis copiam venis & arteriis capitis conceptam, indicatio aderit vt is sanguis qui influxit euacuetur, & is qui adhuc influit, aueitatur: & toti corpori vt prouideatur. Si fuerit ab obstructione à pituitâ vel melancholiâ, totius habitâ prouisione, obstructa aperiantur. His notis positis, videamus num satisfacere liceat: quare ad prognoses eamus. Difficilis curatu est hic affectus, nec facilè admittit vt dictæ indicationes absoluantur: nam magnitudo causæ, coniuncta cum pari symptomatû vehementiâ, nec cedit remediis, nec dat inducias vt remedia adhiberi possint: respiratio enim tollitur, quâ vita ad punctum temporis carere nequit. Est enim hic meatuum pertinax occlusio, non tantùm in cerebri ventriculis, sed & in corpore cerebri. & respiratio, vt dixi, grauissimè affligitur: at cor, vt testatur Galenus, respiratione fraudatum satiscit, antequam ventriculi cerebri ab humore crasso & viscido expediri possint. Quare scripsit Paulus, nunquam aut rarò hos curari, & Celsus testatur celeriter hos rapi solere, & rarò ad sanitatem peruenire, & plerumque miserum spiritum trahere, memoriâ quoque amissâ: nam si soluta fuerit, in partis resolutionem discedit: aut, dicit Archigenes, violatur ratio. idem Razes, vel mox iugulat suffocatione, vel in paralysin abit. Minùs tamen calamitosa est, vbi cum spiritu non difficillimo, sumpta pocula per nares non resiliunt, sed sorbentur. Primis quatuor diebus in paralysin abire solet: quod ni fiat, & eò perueniat, calamitosum. Incumbere solet ab anno quadragesimo ad sexagesimum, ocio & poculis deditis. Adolescentibus æstate si euenerit, causæ atrocitatem denunciat. Itaque decernatur apoplexiæ magnitudo, vt rectè iudices. hæc notatur ex noxæ quam spirationi infert vehementiâ. cùm enim naturalē ordinem plurimum egreditur, magnam: cùm parū, paruam noxam cerebri denotat. sanè pessima spiratio putanda est, quæ & intermittit, & magnâ violentiâ trahitur. nam ob id moriuntur, quòd spiritum trahere non possunt. Hæc res hoc oraculum expressit summo medicinæ præceptori, Apoplexiam fortem discutere non potis est, debilem verò nō facile. Fortem cùm dicit,

PROGNOSIS.

3. Loc. aff. 7.

3. Lib. 18.

3. Lib. 27.

Galen 3. Loc. aff. 10.

2. Aph. 42.

intelligimus summum vehementiæ gradum: ob magnitudinem causæ, & symptomatum incidentium repente vim funestam: respiratio enim tollitur quasi. At, inquit, debilem, nec tam vehementibus comitatam symptomatibus, quæ in vitio consistit meatuum ad cerebrum viam affectantium, cùm aditu ad cerebrum prohibetur vitalis spiritus. hanc dicit non est facile soluere: quia non dat inducias; nam animalis spiritus vitali destituitur, ex quo fit: proin eius penuriâ tabescit. Sed dicet quis, Hippocrates scripsit, Quibus sanis dolores subitò fiunt in capite, si subitò obmutescant, & stertunt, intra septem dies moriuntur, nisi febris superuenerit. Igitur liberantur hi quibus stertor adest. Sed dum stertor adest, erit apoplexia magna: ergo fortis apoplexia soluetur. Respondemus, illud notandum quod monuit Galenus ad quadragesimum tertium aphorismum, libri secundi Aphorismorum, vbi ait Hippocrates, Qui strangulantur aut resoluuntur, necdum tamen animum efflarunt, nō restituuntur quibus in ore spuma apparet. admonuit ibi Galenus id intelligendum esse, vt in pluribus: quamuis vniuersim ita pronunciarit. Idem dicimus de forti apoplexia, quòd plerumque solutu impossibilis sit. Igitur etiam dum stertor adest sanari possunt: nam Razes proponit curandam apoplexiam cui stertor adest: & non incurabilem ille proponit. ergo in curabili potest adesse stertor & ægra respiratio. Plerumque tamen moriuntur hi qui stertunt. Quare causam stertoris rimemur. Fit stertor interceptis aut astrictis fauciū nariumque meatibus. quod fit à cerebri humiditate ad hos meatus defluente, & flatu ibi concepto: tum à motricis debili vi. vtraque causa adest in apoplecticis, nam concidunt musculi & partes omnes vi motrice ablatâ. Sani quidā, cùm primùm somnum ineunt, stertunt à defluente humore: nam dormientibus opus est maiori respiratione, intùs rapto calore, & vaporibus sursum elatis à coctione validiore; & fuligo copiosa affluit. Cùm ergo in apoplexiâ stertor à materiæ copiâ & musculorum respirationi dicatorum infirmitate nascatur, pauci hoc tentati euadunt. Scribit tamen Arculanus, se quosdam sed paucos apoplecticos vidisse cum forti stertore & spuma

Quaestio. 6. Aph. 51.

Stertor vnde.

ma rediisse. scribit tamen Razes, si spuma cum difficili respiratione ori insedit, illi non esse medendum. Causa est, quia plerumque moriuntur. Obiicies, in epilepsiâ sæpe adest spuma, & tamen non moriuntur. Respondeo; prodit in apoplexiâ spuma statim ineunte morbo, non postea vt in epilepsiâ: nam in apoplexiâ fit ex oppressione & obluctatione cordis, quod magno nisu captat auram, & rursus in se concidens, fuligines per impeditos tramites excludere nititur, quæ pulmonis humido immissæ bulliunt, idque exprimunt. Galenus enim agnoscit duplicem materiam vnde nascatur spuma, spiritum vapidum, & corpulentam materiam: & causam adfert triplicem, calorem, motum, & vtrumque. In epilepsiâ, materia spumæ est sputum, quod gignitur in imo palato: & vapida materies eius est à pulmone, quæ remiscetur sputo: sitq. à motu. Sed spuma in apoplecticis gignitur ceu in strangulatis: nam, vt dixi, materia eius non est sputum, sed propria humiditas pulmonum. Nam tanta vi concutitur pulmo ab hac luctâ quæ in suo regno celebratur ab acri fuligine, in illâ impotentiâ exsufflandi, vt ea fuligo madores tenuiores pulmonis vnà rapiat, ac se aëri remisceat. Etenim incanduit ab æstu cor, & resolutum corpus ægrè respirationi sufficit, vnde fit motus violentus. Quare non per se spuma denotat calamitatem: sed quatenus interceptam validè respirationẽ significat. nam apoplecticorum spuma fit à motu & calore: vt in epilepticis à solo motu. Phrenitidi vel lethargo quæ succedit apoplexia, nullam spem relinquit salutis: nam euenit quòd exhaustum iam sit vi febrili cerebrique incendio calidum natiuum, indeque exolutum cerebrum. suadet ergo Auicenna prudenter, ne manus talibus admoueamus. Si fuerit à diathesi phlegmonodi, poterit salus polliceri. difficiliùs curatur quæ à pituitâ: difficillimè à melancholiâ. Ferè transegimus de his quæ ad fortem apoplexiam. quod verò attinet ad debilem, Galenus ait hanc citò tolli: non tamen asserit hanc facilè adimi: nam grauibus remediis opus est vt tollatur, ipso Galeno censore: nam sæpe in paralysin abit lateris, ideò quòd fiat à materiâ nõ copiosâ, nam propterea non ferit vtrumque latus. Hanc etiam febris superueniens soluit. Sed non omnis febris, sed quali & quantâ est opus: quæ nec maior sit, ita vt vires exoluat; nec minor quàm vt nihil attenuet & soluat humorum & flatuum. Id fit tertio vel quarto die, aut pluribus: non tamen vltra septimum diem: ob magnitudinem morbi, & partis nobilitatem. varios enim terminos habet apoplexia, ex vario acumine quo fertur. vnde Aurelianus: alij statim sese resumunt; quidam primo die moriuntur; quidam duobus vel tribus diebus superuiuunt. Respirationis difficultas, curandi difficultatem aperiet. Sed dices, hystericæ mulieres sine spiratione viuunt: cur igitur non & apoplecticæ? Respondemus: quia hîc maior est necessitas euentandi calorem cordis: at ab vtero cùm præfocantur, totum corpus refrigeratur, & vitæ sufficit transpiratio his, ait Auicenna. In corpore calido asserit idem auctor ægriùs curari hoc malum, ratione respirationis. Et qui breui sunt collo apoplexiæ obnoxij sunt. Post sanguinis missionem si non redit motus & mens, nihil spei superesse asserit Celsus: si redit, sanitas quoque prospicitur. Senex, inquit Aretæus, non liberatur, & morbi magnitudine, & ætatis miseriâ oppressus. magnam etiam necessitatem indicat cùm iuuenem æstate incurrit: attamen hic tentandam curationem suadet Aretæus. fœminæ etiam viris difficiliùs curantur, & tabidi, & pueri, ait Aurelianus; nam oppressionibus superãtur: nam in fortibus etiam hominibus ægrè curatur apoplexia. Si in paralysin abit, non priùs in tuto ægrum puta, quàm cunctis in aliis partibus sanus sit: nam sæpe recrudescit. vt si denique sopor grauis incidat, id maximè calamitosum erit senibus. Si in remotissimas spinæ partes incidat paralysis, id salutare: ex aduerso, si proximæ cerebro partes resoluantur, vt collum, manus, id periculosius. Si non sternutat à sternutatoriis, lethale. Scribit Aretæus, cùm ægrotus iam morti proximus est, eius ceruicem & spiritum congelascere. Cruenta etiam vrina & vinosa in apoplexiâ, certam mortem denotat: resolutâ venarum retentrice. Sin verò passio fuerit leuigata, & in salutaria deuenerit signa, corporis fugabitur torpor atque frigus, redeunte feruore: partes etiam quædam saltu errante mouebuntur, distil-

[Margin notes: *Quæstio de spuma.* — *2. Aph. 43.* — *1. De præsag. ex puls. 4.* — *Quæstio.* — *3. Lib. 37* — *Cal. Aurelianus 3. ac.*]

distillatus humor faucibus transuoratur, punctus vel inclamatus ægrotus palpebram mouet, ac labia conducit. Hæmorrhoides superuenire, salutare. Si itaque aliqua salus sperabilis, suadet Mesues vt ilico omnia admoueamus: dilatio enim occidit, atque are non sine prædictione periculorum rem aggrediaris: nam si vltra duodecim horas tardâ; is, serius adhibebis cun-

CVRATIO. cta, auctore etiam Arculano. Si ergo fortis fuerit apoplexia, & signa calamitosa se prodant, nec venam seca, nec pilulas propina: sed vincula & frictiones, & glandes impera, vt astantibus satisfiat Sin spes salutis adsit, prædicto periculo (sine quassatione validâ corporis pleni) seca venam, si vires & reliqua id admiserint. frica, calfac brachia, crura, humeros oleo calido: nam ita etiam strictus sanguis meabilis reddetur. Omnia hic agenda vt paroxysmus fugetur: nam cùm induciæ dantur à paroxysmo, facilè præseruationi operam damus. Vnde incipiam ferè incertus sum: quia morbi huius acumen, peruertit suâ ferociâ omnem curandi legem, adeò vt nec coctioni studere liceat: sed ilico surgendum ad reuulsiones, deriuationes, vacuationes quacumq; ratione liceat. Cuneus ligneus intra dentes ponatur. In forti à clysmis: in paruâ â catharticis per os initium facies,

1. Continent & lib. Diuis. inquit Razes. Hæc optima mihi videtur agendi ratio tollendi paroxysmi, vt tantum de causâ antecedente auferamus, quantum satis esse possit vt fiat subita quædam causæ continentis accisio, ob vehementiam paroxysmi: vt deinde plenè veniamus datis induciis, ad curationem causæ antecedentis. Nam concurrentibus multis indicationibus, auspicandum ab eius accisione, vnde maius periculum imminet. Fiat tamen ilico reuulsio & euacuatio à toto & à parte obsessâ. dein à foris & intus datis remediis excita virtutem sopitam. Vt breuiter dicam, in primis prognosi vtaris. Secundò, si sit sanguinea materia, liga, frica, caput modicè refrigera, sed id fiat ilico: sanguinem ex cephalicâ ducas, si materia sit sanguini mixta, etiamsi pituitosa fuerit, ad vncias sex, repetitis vicibus: alioqui pilulas da cochias & fœtidas cum castoreo, solutas aquâ rutæ. & tunc narium vel frontis reseca venam: & educantur ferè tres vnciæ sanguinis; id fiat post sex horas à sectâ venâ brachij: si nolint illam venam pertundi amici, dabis tunc pilulas. & interim etiam cucurbitulis vtaris. dein sternutet, dáque mithridatium. Si à pituitâ, cuneus ligneus dentium separet ordinem, vincula inice, digitos tere, verbera nates & coxas vrticâ vel agrifolio, frica extrema aceto & sale, figanturque variis locis cucurbitæ: si sanguini mixta materia videbitur, findatur cephalica, dein clysma inice vel glandem; à castoreo naribus iniecto sternutet: & opopanacis, galbani, & euphorbij parum dissolue in oleo amygdalino amaro, & de eo guttulas aliquot naribus & auribus impone. Deinde castoreum infundatur cum pipere ex aquâ saluiæ, & oxymelite, vel transglutiat anacardinæ compositionis drachmam vnam aut alteram cum pauco oxymelite, vel tantundem theriacæ vel mithridatij: pennâ oxymelite delibutâ vomitus prouocetur. cucurbitæ collo imponantur: sed ante admotionem fortiter crura fricentur, & his cucurbitas admoue cum scarificatione, dein femoribus, super natibus, tandem iugularibus venis. vnge caput rasum oleo euphorbij & terebinthinæ, cum sagapeno, opopanace, castoreo. vel fiat emplastrum ex sinapi cum castoreo. vel accipe castorei drachmas duas; sagapeni, euphorbij, singulos scriptulos quatuor; sinapi drachmam, cũ oleo de piperibus vel de euphorbio fiat vnguentum: quo vnge caput & spinam. Tandem ad sartaginem veni. & si nondum 24. horæ elapsæ fuerint, cauterium futuræ coronali actuale inuratur, quod pateat diu. Ita ex præsenti conditione ordinem agendi venari debetis, cuius adumbraui iam tenue quoddã programma. sed iterum singula remediorum genera in grauissimo atrocissimoque hoc malo ad examen reuoco. In sanguineâ apoplexiâ, quia vires adesse possunt, admittitur phlebotomia: nam affectus spirituum non prohibet venæ sectionem, cùm partes solidæ & carnosæ sunt integræ. & non laborant spiritus à resolutione, sed à copiâ sanguinis opprimuntur. & sæpè râ detractione repetitâ, mouetur materia, hinc liberatur obstructio. Aëtius refert iuuenem quendã multi sanguinis repentè obmutuisse, tres dies integros ita iacuisse: quarto largo profluuio è naribus liberatus est. Vide num

De Phlebotomia.

Cap. De catalepsi.

solemnis.

solemnis aliqua euacuatio sit suppressa, vnde palindrome ad caput: vel num Sol plethoricum caput vsserit, vnde humorum attractio & fusio. inspice ætatem, corporis temperiem, & num sit tempus vernum.

3. Aph. 20.

Holl. Audent etiam quidam in corporibus inanitis paruam copiã extrahere (au commotionem humoris cerebro concepti) vtraque vicissim pertusâ cephalicâ, vel hi. admotibus vel cucurbitis toto corpore affixis. Sed illud agendum suadent vbi liberiùs spirat, & vbi partis torpor alicuius cœpit egelari, & pulsus vbi emicat melior; quòd alioqui exitus materiæ negetur. Scripsit idem Q. Horatianus se, in cognoscentibus & respondentibus intrepide phlebotomiam adhibere. Sed dico vbi à sanguine malum est, in paroxysmo venam esse secandam. nam quo modo recreabitur virtus, ni expedita reddatur à premente onere? Frica ante sectionem corpus, ita fundetur sanguis. Razes id innuit ita agendum, qui ait, vide num liuida aut cruenta facies ægri appareat, vt in his quibus vinculis strictis sanguis in parte continetur, tunc enim ilico iugularibus aut cephalicis duabus incisis euacuandus erit. At hoc non facies, inquit, si, dum æger aërem inspirat, auditur in thoracis & asperæ arteriæ capacitate aëris sonitus & murmur, & si his se signa iunxerint pituitam indicantia: nam hic clyster meliùs infundetur. Oribasius etiam à clystere venam secat. Paulus etiam quid amplius addit, imò, inquit, qui quomodocumque curari possunt, statim his vena secanda est: & si remissionem aliquam habuerint, repetatur, eodem vel sequenti die. hoc asserit etiam Galenus in introductione, & Auicenna ait hoc modo, si sit à sanguine, paroxysmi tempore vberrimè sanguis detrahatur; & à sectione, enema iniice. Aretæus etiam venæ sectionem laudat, nisi plus iusto educatur: & suadet vt minus detrahendo potiùs delinquamus: nam, inquit, si alleuari videbitur æger, repeti poterit. Videte, omnes auctores (quos in re ambiguâ, & grauissimo remedio, vbi de vitâ agitur, lubenter consulo) sectionem venæ commendant. Tu tamen distingue num sanguis luxuriet in eo corpore, vel num crassi illi succi, auctores mali, sint sanguini remixti: tunc seca. sin humor separatus sit à sanguine, nec vlla nota eius redoleat naturam, non abducas sanguinem, nam prædium vitæ his sanguis est: quòd si abduxeris, hominem strangulasti. hoc est quod scribit Celsus, vbi ita, Si omnia membra vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit vel liberat. aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Moneo, si habitu sit tenellulo, laxo, molli, pingui, & gracilibus venis, huic, maximè niuosâ hyeme, sanguinem non adimas: sed potiùs totum eius corpus vngatur oleo calido, fricentur manus, pedes, cucurbitæ coxis, & viocula cruribus, & frictio ceruici subiectæ parti præstentur. vena ergo vbi sanguis vberior est vel ei mixtus humor, secabitur, si id ætas admiserit. Sed quo modo hoc agemus, quâ copiâ educemus sanguinem, quo tempore, & quæ vena secāda? Modus sit, vt locus secandus calefiat, fricetur oleo anethino vel chamæmelino. fiat amplum vulnus, & totum tunc corpus agitetur quò fluat sanguis. fiat lata incisio, nam sanguis restagnat strictus. Quâ copiâ? hoc dixit Hippocrates quarti Acutorum vigesimo quinto, vbi ait, hanc definiendam esse ex corporis habitu & ætate. Non emittatur vnicâ vice, sed sensim, bis vel ter factâ repetitione. ita vires non accides, & eueniet id quod vouet Aëtius, materiam morbificam moueri per venæ sectionem: hinc tollitur compressio. Inspice ægri colorem, ac tenta eius pulsum cùm sanguis effluxit: nam si facies viuidior reddatur, & respiratio facilior, bene sperandum etiam repetitâ phlebotomiâ. Quo tempore? tempore dixi paroxysmi, alioqui suffocantur ægri, & paroxysmus est qui enecat: nec potest sopita facultas excitari, ni primùm excutiatur onus. vel fiat cùm meliùs aliquantulum respirat à clysmatis vsu. Ab ictu vel lapsu si fit, in aliud tempus sectio venæ differatur, inquit Aretæus. Quæ vena pertundenda? Ex Razis sententiâ primùm cephalicæ in brachio feriantur, causâ euacuationis totius: deinde pedis venam, causâ reuulsionis: tertiò ad proximas venit venas, vt colli, narium, ratione particularis euacuationis. Quare si malum dederit inducias, nec adeò vehemens fuerit, primùm pedis tundatur vena, dein narium vel frontis. Si tamen plethorâ graui preme-

3. Lib. 28

3. 1. Tra. 4. Rat. 5.

3. Lib. 27

Aët. 3. 4. 27.

4. *Aet.* 23. teiur corpus, præstaret ilico axillarem venam ferire ex Hippocratis sententiâ. Caue ergo ne ilico narium aut capitis venas feceris: nam non bene vacuatur totum corpus per partem læsam, nec consultum esse videtur vt remotas admodum ilico aperiamus venas: nam præsenti remediorum vi hic opus est ob morbi acumen: cephalicas ergo pertundendas statim puto. His peractis recludè setis narium venas, imò seca venam frontis. Si conspicuæ apparent in collo iugulares venæ, secentur angusto foramine, modò sanguis copiosus capite constiterit: nam ita amouebis causam compressionis coniunctam. Hoc tamen ægrè fieri putant chirurgi. fit tamen hoc modo, pollice supposito parti inferiori, vulnus exiguum rectâ lineâ infligatur: deinde sanguine draconis, thure, mastice, & albumine oui glutinetur, & diutiùs digitus apprimatur leniter. Si ab his meius sit, frontis vena soluatur; quam affectus capitis omnes à sanguine persanare affirmat Auicenna. Quidam iubent vt post *Cap. de cephalalgia.* duas aut tres horas à brachij venæ sectione, aperiantur apoplecticæ venæ ponè aures. & si necessitas dicunt vrget, hinc incipiendum: indicatione sumptâ à præcipiti motu, vt prompta fiat auersio & deriuatio. puto id verum esse, si sine totius corporis plethorâ, caput solum sanguinis à copiâ obsideatur. vbi ergo plenitudo, vena secanda, nisi præcesserit magna exhaustio, vnde cerebrum algeat, vt hæmorrhagia valida, venus immodica: tunc clysma inice, fortes fiant frictiones, denique cucurbitæ adferantur. & si inde melius respirat, colorque melior venerit, ad alia pergendum quæ alterant & calfaciunt cerebrum. Alioqui vt hoc iterum dicam, phlebotomiâ ilico factâ nihil in hoc malo præstantius, si modò vires pares sint: nihil enim citiùs cerebrum vindicat à compressione quàm sanguinis ablatio: & homines hic moriuntur, quòd induciæ non dentur difficili respirationi, quæ fit ab oppresso cerebro: oppressionem adimere potest ilico phlebotomia. abstine tamen in pituitosis senibus. Cu-

CVCVRBITVLAE. 12.27. curbitulæ cum scarificatione loco phlebotomiæ brachio nonnunquam admouentur. &, inquit Aëtius, à phlebotomiâ & post illitiones cucurbitis concutere conamur magnis & fortibus, retrorsum iuxta lumbos affixis: & vbi per tempus aliquod attraximus, aliò transferimus: non tamen hypochondriis, ne respiratio lædatur. & cùm morbus diu trahitur, occipitio & iugularibus venis affigatur, & largè sanguis hauriatur: plus enim interdum quàm venæ sectio prodest, nec vires prosternit. sed *Arthaus.* interscapulio prius inanem cucurbitam admoueri vt qui succi intersunt reuellantur. Cælius Aurelianus occipitio atque omni spinæ adhibet cucurbitas cum scarificatione. Scribit Razes se tegi Hamech ventosam collo apposuisse, qui ilico reualuit. *3. Aph.* Petrus Aponensis post scapulam sinistram cucurbitam imponit, & in plurimis affe- *Ad Mesuen.* ctibus eam commendat, vt in suffocante ilico catarrho, & suturæ coronali hanc adhibet: sed prouisione habitâ totius. Fracastorius dum sibi, balbutiente linguâ, plurimas herbas admouisset, amisso sermone, manu in verticem exporrectâ, indicabat vt ilico capiti cucurbita admoueretur; sed re non perceptâ exspirauit. Quare cùm cras- *Galen.* sus & frigidus humor obstruit cerebrum, *Method.* in morbi statu, cucurbita summo capiti admoueatur. Ligaturæ dolorificæ à venâ *Ligatura & frict.* sectâ adferantur, inquit Auicenna: quæ modò stringantur, modò laxentur. Frictiones fiant, à prouisione totius habitâ, manibus vnctis oleo lilino, chamæmelino, amygdalino, quò pars aliqua soluatur & apostasin accipiat: & oleo costino, castorei, euphorbij, de carthamo, laurino, cum aquâ vitæ. Si fuerit tenellum corpus; misce oleum amygdalinû amarum, anethinum, & chamæmelinum. Razes sartaginem admouet capiti, dum capilli vrantur. Sed quidam inepti cerebrum assani, non vrunt capillos: pax sit, dum illi vri inceperint. Quin ex sententiâ Aëtij cauterium licet inurere coronali suturæ: ad resolutionem materiæ, vtque vis sopita excitetur. Quantum ad lenientia, ilico imponatur glans sedi, ex melle, sale, hierâ, elleboro. Acci- LENIENTIA. pe hieræ diacolocynthidos drachmas duas, castorei, seminis rutæ, carui, singulorum scripulos duos; salis gemmæ scriptulum; mellis quod sufficit, fiat suppositorium. vel finge balanum longam ex sapone duro, infusam felli bubulo, in quo sal fusus sit: quæ filo alligata in anum immittatur, & agitetur ad irritationem. Interim dum suppositorio vtimur, paretur clyster

actis,

actis, quo excitetur facultas. Si itaque apoplexia fuerit ab affectu simili inflammationi, à phlebotomiâ initiatur clyster. sed ea acrimonia ei absit, quam debemus pituitosæ apoplexiæ. Coquatur mercurialis, cum furfuribus & colocynthidis drachmâ, nec non agarico, in peciâ ligatis: adde centaurium minus. Quod si pituitosa illa sit, vtemur clysmis ex betâ, calaminthâ, hyssopo, saluiâ, pulegio, cyclamino, centaurio, foliis lauri, rutâ, abrotano, origano, seseli, stœchade, aniso, semine basilici, aristolochiâ, elleboro albo: coque ad duarũ partium consumptionem: colaturæ iunge hieræ picræ vnciam, salis drachmam; vel hieræ diacolocynthidos Galeni drachmas tres; aut mellis anacardi, olei castorei vncias binas. Sed ægri natura sit exploranda: nam ni rusticus fuerit, tantam vim enematis absque intestinorum abrasione non feret. Et ea cautio adferatur, vt clyster semper paruâ copiâ, hoc est, ad semilibram inferatur, quo diutius retineatur. Si non reddatur, suppositorio euocetur. Aretæus clysmis addit obolos tres euphorbij ex oleo & aquâ. Accipe aristolochiæ rotundæ, centaurei minoris, hyssopi, rutæ, cuiusque pugillum; ellebori albi drachmas tres; colocynthidis in peciâ ligatæ semidrachmam: coque ex libris tribus aquæ ad consumptionem duarum partium: Accipe eius libram semis, adde adipis anserini, vel anatis vnciam: nam mitigant vim ellebori: si validius velis, adde benedictæ semunciam, cum oleo chamæmel. & rutaceo. Reddito clystere, aliquantulum quiescat æger: & si aliquantulum à marcore recreetur, hiera per os detur cum mulsâ: nã hiera caput purgat. Vomitus ineũte morbo non conuenit, cùm erigere se nequeat æger: in eum ergo non irritetur, nisi primaria causa in ventriculo sit, & æger vomat ex facili.

Aretæus. Nonnunquam longano intestinum & vesica resoluuntur, ita vt magnam fœcum molem aggerant: hic subluendum, ac iterum oleum castorei intestino iniiciendum. Quidam lenitâ aluo in pituitosâ apoplexiâ, ilico ignitum ferrum capiti apponunt, & sinapismos; theriacam præbent. Hæc in senibus pituitosis locum aliquando habere ilico possunt: nam

1. Aph. vlt. Galenus dicit talia in his mala, iisdem ferè remediis curari quibus paralysis & epilepsia.

PRÆPARANTIA. Præparantibus in paroxysmo non vtimur, nam morbus non dat inducias. Versus declinationem tamen præscribi poterunt, vt melicratum tinctum hyssopo, vel origano, calaminthâ, thymo, aut pulegio, saluiâ, herbâ paralysis, stœchade, rosmarino, betonicâ. Vtatur quotidie oxymelite scillitico, & syrupo stœchados, de betonicâ, melle rosato. vel sumat syrupum de rutâ & de hyssopo, cum decocto saluiæ & hyssopi. hæc in prouisione habendâ etiam locum habeot.

PURGANTIA. Tandem instituatur pharmacia non sine præparatione quadã hoc modo: accipe radicum & seminum pæoniæ semunciam; foliorum hyssopi, lauri, maioranæ singulorũ semimanipulum; florum stœchados, rosmarini, betonicæ cuiusque pugillum; seminis fœniculi drachmam, foliorum sennæ vnciam; agarici præparati semunciam; zinziberis albi scriptulum; liquiritiæ drachmas tres: sumat huius decocti vncias quatuor; syrupi de betonicâ & stœchados, singulorum semunciam; misce. Si non satisfecerit, inde pilularum cocciarum ad drachmam vsque. Postea vtatur pilulis: accipe pilularũ cocciarum, pilularum fœtidarum, cuiusque semidrachmam; castorei semiscriptulum: misce. hæ pilulæ vnà calfaciunt & siccant. Nec nocet si biduanæ fiant purgationes, maximè si vires valeant, & ægrum inde leuari, & corpus inde non molestè purgari animaduerteris. Hæc ad præcautionem, vel recreato ægro rectè & tutò præscribuntur: sed estne in paroxysmo his vtendum, cùm cætera non iuuant? Sanè si protrahitur accessio, periclitandum erit eo periculo, sine quo nulla spes salutis: nam, auctore Aëtio, permittit hæc affectio & cogit temerè omnia agere. *2.1.7.* solue pilulas coccias & castoreum in hydromelite: & si se iunxerit melancholia, adiicite elleborum. vel drachma pilularum de euphorbio diluatur decocto betonicæ, rutæ, hyssopi. quò his propinatis, capiti admoueri possint topica, & sternutamenta. In progressu morbi vomitoriis potiùs est vtendum, vt dixi, quod Celsus etiam voluit. & Aëtius ait, summè curandum vt facilis fiat per vrinas & aluum excretio.

TOPICA, & *excitantia facultatẽ sopitam.* Prouisione habitâ totius corporis, deueniemus ad topica remedia, eaque quæ vim pressam corporis excitant. Quando sanguis in capite efferuescit-

eit (quod maximè fit tertium circa sinum qui falcem repræsentat, cùm impetu sanguis in caput ruit) vtemur modestissimis repressionibus: non enim est astringendum, sed tantùm repellendum. Non ergo ex aquâ rosatâ id fiat, nec ex oleo myrtino. Sed à phlebotomiâ & reuulsione admoue cum Raze oleum rosatum complexum cum aceto acerrimi vini: idque primo die. Oribasius mox incoquit oleo rosato spondylium aut calaminthâ. Scribit Cælius Aurelianus, omnes sectas medicorum aceto & oleo caput fouere: cæteras verò partes hapsis ex vino & oleo, cum lanis intrectatis & rudibus. secundò, inquit, studiosè caput fouent miscentes hederam & eiusmodi. id reprehendit, sunt enim nimis calida, air, & stringentia: sed oleo potiùs dulci vtendum, existimo eum loqui de eâ apoplexiâ quæ ideam phlegmones præsefert. Abstinete etiam hîc à magnis illis confectionibus anacardiorũ. Admoueantur potiùs odores ex cinnamomo, & ambrâ coctâ in aquâ rosarum, ne caput incalescat. A venæ sectione, inquit Aetius, vociferationes adhibe, & odoramenta excitatoria, & corpus totum inungatur oleo copioso calido, cui anethum vel serpillum incoxit; vel oleo rutæ cui scilla incoxit. In apoplexiâ ab obstructione est nequaquam repercutiendum, Sed foue caput decocto anethi, chamæmeli, liliorum alborum vt euaporet materia, sine nouæ attractione. vel oleo chamæmelino, anethino, in quo coctum sit spondilium aut calamintha. Aretæus putat vnctiones irrigationibus præstare, nam hærent, nec ita lectum polluunt: & iubet vt iungamus semper castoreum: interdum adiicit euphorbium, piper, pyrethrum. Cornelius Celsus laudat vt totum corpus oleo illinatur sulphurato. Cucumeris agrestis radices, calamintha, stœchas, iua, & eiusmodi coquuntur ex oleo, & illæ partes vnguntur quæ paralysi videntur tentari: & ita paralysin accersimus: nam illa diadosis bona est. Quare quæ pars magis refrixit, fricetur hoc oleo: nam præstat vsum partis amittere quàm totum. Ita oleo anethi & oleo costi adde castoreum. Aretæus epiplasmata quoque duris ac distentis partibus admouet ex semine lini, fœnigræci, farinâ hordei, melle, oleo rutæ, & anethi. & althææ radix ex mulsâ in pultem cocta ab eo admouetur. Spinæ etiam principio & suturæ coronali admouemus emplastra ex sinapi cum ficubus. fiant dropaces, ex pice nigrâ & tertiâ parte olei rutæ, cum pyrethro, sinapi, pipere: admoue in alutâ. aut adde emplastro oxycroceo pyrethrum, sinapi, euphorbium. Capiti raso hæc admouentur. vel accipe ficus pingues sex; seminis sinapi duplicem copiam: coque cum vino, fiat cataplasma, admoue sincipiti raso: miscemus interdum castoreum, euphorbium, piper, columbi fæces, vrticæ semen: his materia foras vellitur. Vngantur oleo de piperibus, descripto à Rondeletio capite De apoplexiâ. & hoc viriles globi illinantur: vel pannus laneus aquâ vitæ rigatus hos inuoluat. & guttula auribus instilletur. stomacho & visceribus etiã consulatur hapsis & fomentis. Hæc dum fiunt, nimirum post vniuersam euacuationem, redditóve saltem clystere, vi os aperiatur, & fiat palati vnctio ex theriacâ, vel ex anacardiorum confectione, quò excitetur facultas. Hierâ etiam palatum inungemus: & attractum humorem linteolo eximemus. Tandem castorei sesquidrachmam; & seminis rutæ semidrachmam; nucis myristicæ scriptulum, aquâ vitæ exceptâ, syphone gulæ infunde. Vel accipe theriacæ, mithridatij, singulorum scriptulos duos; oxymelitis scillitici vnciam; aquæ vitæ semunciam; aquæ rutæ, vel calendulæ vncias duas. Si ob frigus & vapores theriaca suspecta tibi sit, accipies semidrachmam castorei, cum pauco pipere, & zinzibere, & calamo. Sinapi comminutum salique commixtum, & in aquâ vitæ maceratum ori indatur & naribus illinatur: vt pituita descendat per nares & os, & tandem fiat paralysis. Cùm ad sensum redire cœperint, gratioribus vngatur palatum & lingua, vt sinapi: alioqui quæ amarore ingrata sunt, habentur efficaciora ad exstimulandam facultatem. Dum hæc agimus (hoc est, à pilularum exhibitione) ferè vnà ad sternutamenta deueniemus, ex strutio, elleboro albo, cum castoreo & euphorbio. Caue ne ineunte morbo vtaris sternutamentis, nam fumis caput replent. Vaporatione primùm vtemur, quâ tenuetur ac secetur contumax succus, ita rectè parabuntur ad sternuendũ.

Quare

Quare fiat vaporatio ex aceto in quo coxit hyssopus, thymus, origanum, pulegium, calamintha, dictamnum, castoreum, interdum & euphorbium. Reliqui graues suffitus non placent: nam hic maximè periclitantur ab oppressâ respiratione. Errhina etiam ab initio non conueniunt, ob eandem causam: sed solùm in declinatione vtilia. Recreatus æger, si possit, gargarismo hoc vtatur: Accipe sinapi, seminis & radicis pæoniæ, stœchados Arabicæ, visci quercui, singulorum binas drachmas: coque in aquâ maioranæ: colaturæ adde oxymelitis simplicis & scillitici, cuiusque vnciam. Tandem à paroxysmo robur addatur cerebro. Sed vbi à sanguine fuit, à calentissimis remediis caue. Sed tamen remoto paroxysmo, quia caput eneruatum est à tam atroci symptomate, tum ex spirituum exhaustione, tum à perfrictione, robur ei addi debet. Propterea in pituitosâ apoplexiâ probantur electaria dissoluentia materiam, & caput roborantia, quod iam frigidius euasit. recte laudat Aretæus vsum castorei cum mulsâ. alij guttulam olei sulphuris vel spiritus vitrioli propinant cum maluatico. Razes exhibet anacardiorum confectionem ad sesquidrachmā ex mulsâ, idque in frigidis corporibus. Dentur omnia liquore diluta: premantur nares, ita deglutient. Calamus aromaticus conditus, & conditi caryophylli vnà cum conseruâ saluiæ contundantur, & exprimantur cum aquâ vitæ calendulatæ, hanc sumat interdum. Vel flores betonicæ, saluia, nux moscata, castoreum, mastix, macerentur aquâ vitæ: hanc interdum sumat. Aurea Alexandrina, diamoscum dulce, diambra pituitosis solatio sunt. Et sæpe repetitâ iniectione in aquam vitæ vtimur hyssopi, saluiæ, rosmarini. Accipe decoctum saluiæ, primulæ veris, betonicæ, rosmarini; his adiice guttulam extracti castorei in aquâ vitæ facti. sumat, & etiam foris illinat. vel vngatur oleo castorei, quod rigatum sit aquâ vitæ. Accipe saluiæ, foliorum lauri, origani, singulos semimanipulos; florum rosmarini, stœchados, medullæ nucis Indicæ, cyperi, caryophyllorū, myrrhæ, cuiusque semidrachmam; radicum acori sescunciam: immitte aquæ vitæ: hanc misce cum oleo terebinthinæ, adiice parum gummi elemnij: fiat vnctio spinæ dorsi. Hactenus de remediis: ad victum venio. Qui apoplexiæ obnoxij viuunt vitent frigora, valles vliginosas, austrum & boream, somnum prolixum, cibum pituitosum, crapulam, ocium & exercitium validum. Qui apoplecticus iacet à sanguine, aëre fruatur moderato: ne sanguis in cerebrum viam affectet. Si fuerit apoplexia à succis crassis frigidisque, ad calorem vertatur aër. Degant, si id res eorum admittunt, in locis maritimis, suasore Paulo. Victus 3. Lib. 18. remittente malo sit tenuissimus in sanguineâ, non sit calfaciens & siccans, neque exactè extenuans. hordeo vtatur. In apoplexiâ ab obstructione sit victus tenuis & tenuans. Primo die da solam mulsam. sequentibus vtatur mulsâ cum saluiâ, vel cū rore marino, calaminthâ, origano, vuis passis, syrupo de corticibus citreorum. vel accipe cinnamomi vncias duas; zinziberis semunciam; cubebarum, caryophyllorum, cuiusque drachmam; aquæ libras septem: coque ad dimidias: colaturæ adde sacchari quod satis sit. Quibusdam tamen aromata non placent, quod caput replent. Deinde detur ius pulli vel columbarū cum melle, vel puls ex auenâ cum melle & anisi puluere. Deinde perpetuò cibi condiantur maioranâ, origano, hyssopo, thymo, rore marino, serpillo, calaminthâ, satureiâ, vno aut altero horum. Et sinapi incrustetur sacharo: sæpe vtatur: & nuce moscatâ conditâ. Et cottidie accipiant cibos paucos, leues, calidos, & extersoriâ vi præditos, plerumque cum melle edulcatos. Interdum gula resoluitur, vnde infusus cibus in arteriam labitur, cùm neque tonsillæ ad impulsum ciborum concidant, nec epiglottis in proprium locum subsidat, quæ asperæ arteriæ operculum à naturâ facta est. quare longâ fistulâ succum ac mulsam infunde, ac supra arteriam asperam attollens, in gulam demitte. Frustra verò laborant qui sub mento cucurbitam vt gula dilatetur affigunt: quia compressione, non dilatatione ad deglutitionem opus est. dilatat autem cucurbita, & cùm vorare velis prohibet, reuellens ac retrahens. & replet arteriam asperam, vnde strangulatio. nec gutturi affige. Vinum in principio nunquam vtile est. inclinato verò morbo, da non nouum, nam excrementitium est: non vetus, ob penetrandi vim. Auenzoar præbet

Margin notes: Corroborantia. — Diaeta. — 3. Lib. 18. — Aët. 2. 2. 27. — Aretaeus.

præbet unciā vini in fine morbi, ad membrorum robur. Paulus vino instillat calidam aquam. Exercitij vice sint frictiones & vectiones curru factæ. Post diem decimumquartum ad gestationes eum Paulus deducit, & tunc vocis & loquelæ curam habebimus: & postea etiam dabimus modicum de hiera, inquit. Empirica quosdam delectant, de his hæc accipe pauca. Accipe tincturæ corallorum extractæ cum aquâ vitæ semunciam; spiritus vitrioli binas drachmas; syrupi de hyssopo & de stœchade singulas uncias duas: misce: da ter die cochlear ex vino albo. Spiritus vitrioli gutta ex liquore hauriatur. Aquam è spicâ & lauendulâ bibitam laudat Matthiolus. Iniice aquæ vitæ, zinziberis, caryophyllorum, granorum paradisi, nucis myristicæ, singulorum duas drachmas; foliorum saluiæ binas uncias, cubebarum, cardamomi, masticis, galangæ, cuiusque drachmas duas; rorismarini, lauendulæ, maioranæ, melissæ, betonicæ, singulorum pugillum; spicæ nardi scriptulum. adde si lubet semen rutæ, & granum mosci & ambræ. Ægidij aquæ octo describuntur ab Euonymo tomo secundo. Quidam probât radicem tapsi barbari collo appensam. Smaragdus si de collo pendeat confert, inquit Zoar. Ego puto si corollâ ex corallo collum implicetur, optimum ἀλεξιφάρμακον fore: cùm mihi constet dentium dolores à catarrho ortos hoc auerti. Excitant apoplexiam fungi, mandragora, & pomorum nimius usus & eorum odor. Moneo tandem non temerè incumbendum esse in usum rerum calidarum ordine tertio, maximè si fuerint tenuiū partium, & ex plurimis aëreis spirituosisque partibus constiterint. nam in illis affectibus ubi humorum luxuriat copia, præsertim sanguini permixtorum, suspectus horum usus est. Hæc enim cùm calore suo caput plethoricis causis augeant, æger in periculum abripitur: maximè nondum euacuato corpore, & si corpore nō admodùm fuerit frigido. Alioqui enim, fusis humoribus, caput implent, & morbus vires acquirit eundo. Accipe folia & fructus buxi, & nucleos persici, extundantur cum aquâ lauendulæ, & colaturâ fricetur lingua: & cochlear unum aut alterum ori infundatur.

5. Lib. 18

Empirica.

Caput XXIIII.

De Paralysi, quam Resolutionem, vel Mollificationem vocant, Græci etiam Πάρεσιν, hoc est, languorem & defectionem.

Inter affectus neruorum, primùm sese offert eorū eneruatio functionumque ablatio, cùm nec motus nec sensus suū officium facit: si caput exceperis: Paralysin vocant: quam ita definimus. Est neruorum relaxatio, non tamen omnium: & interdum musculorum mollificatio cum priuatione motus & sensus, à vi causæ morbificæ. Dixi neruorum: sunt enim hi sensus & motus instrumenta. nam principes functiones, imaginatio, cogitatio, hic non sunt officij immemores: sed sensus & motus auferuntur. Adieci, non omnium: ut symbolo hoc abiret ab apoplexiâ, ubi cunctorum neruorum & musculorum adest paralysis. Sed hic alterutrius partis maximè adest resolutio, nimirum lateris dextri, vel sinistri: nam talis propriè dicitur paralysis. cùm verò membrum peculiare soluitur, dicitur eius partis paralysis: ut linguæ, œsophagi, vesicæ, penis, oculi. At Apoplexia, κυρίως dicta est resolutio totius corporis. Definitioni adieci musculorum mollificationem: nam non soli nerui, sed etiam musculi sunt instrumenta motus, cùm Galenus asserat in paralysi nonnunquam affligi musculos, interdum neruos: ita ut intactis neruis passio aliquando feriat musculos: est etiam ubi utraque affliguntur. Addidi mollificationem; ut noscamus musculos occupari conuulsioni contrario affectu: nam ibi durities est, cum motu deprauato. Conclusi definitionem his; à vi causæ morbificæ: sunt enim in ocio præcipua instrumenta facultatis animalis. Sed ocium trifarium est; vel à causâ morbificâ, vel à facultate; aut nullam harum agnoscit. Primum conspicuum est in hoc affectu: secundum in motu tonico, ut cùm quis porrectum tendit brachium: est sanè ficta hæc quies, quæ tamen aliena est à vi morbificâ. tertiū, cùm quis brachium abiicit in scamnum, hoc nascitur à neutrâ causâ, sed ob pondus membri. Iunxi etiam hoc,

Definitio & eius enarratio.

1. Loc. affect. 6. 3. Loc. aff. ult.

Galen. 2. Sympt. caus. 2.

hoc, cum priuatione motus & sensus: ita euenit in perfecta paralysi. nam si ea non perfecta fuerit, vel motus vel sensus solùm stupebit, aut interibit. Hoc voluit Aretæus, cùm ait: Si solus tactus deficiat (quod rarò euenit) ἀναισθησία dicetur. Hæc in definitione; iam ad causas. Hic affectus est symptoma, quod consectarium est malæ conformationi, vel solutæ vnioni. Nam nerui immodicè humectantur & refrigerantur, vt in frigidissimo aëre; vnde densi redditi, facultatis Solem non vident, vel resolutus crassus humor in principium eorum incumbit, quo replentur; quod euenit ab apoplexiâ. vel fit obstructio ad vertebras colli, vel ad inferiores partes, aut ictu, lapsu, incisione violantur. Saltem fit à tali causâ quæ aditu prohibet facultatem à membris: quicquid enim facultatis motricis radios arcere potest à parte aliquâ, paralysis causa est. Vel, etiam si aditu & appulsu non arceatur facultas à sensoriis, per quæ suscipitur omnis actio animalis, ea tamen resoluuntur, quòd facultas non suscipiatur. Expendamus iam quas ob causas facultas aditu à membris prohibeatur: & cur, si transeat, non suscipiatur. Aditu arcetur vel ratione neruorum, vel ratione facultatis. Ratione facultatis, impedito spiritus animalis appulsu, qui non fertur vt debet, ad partem à qua suscipitur actio. Vt cùm spirituum inopiâ laborat. Neque enim sensifica vis lucet in vllo sensorio, cùm spiritus animalis interclusio est in fonte ipso, vel summa eius paupertas. vel cùm aliò ea abducitur: vt cùm dexter musculus temporum inflammatur, eò se vertit tota facultatis vis, indeque sinister musculus resoluitur. ita in capitis vulneribus calamitosis, aduersa pars laxatur. Vel interceptio est spiritus animalis in cursu, quem ipse per neruos inflectit. Neruorum itaque vitio si fiat, hoc ita euenit, quòd illi vel abscindantur, vel quòd nimis conniueant. Conniuent aut pressu, vel ab acceptâ copiâ. Pressu, vt à loris, & ab ictu aut lapsu contusi ac inflammati. Conniuent etiam nerui, à frigore dum densantur in opacitatem: non aliter ac per densas cùm nubes fulgor Solis erumpere nequit. Pori enim neruorum nonnunquam densi euadunt nimis: atque illud adeò est quòd non in intemperie hoc malum retulimus: rarum enim & densum ad conformationem spectant; vt molle & durum ad temperiem. sed hic neruus non redditur durus, sed densus. Asserit Trallianus siccam, vt & calidam intemperiem paralysin inferre posse: si densent, fateor. alioqui atrophiâ idcam resolutionis fingunt. nam calida & sicca intemperies non est resolutionis auctor: argumento est hectica afflictio, quæ paralysin non adfert. Non suscipitur interdum facultas quamuis ea allabatur, quòd pars illa sit vel phlegmone obsessa, vel quòd ex infarctu laboret. Si à phlegmone, id fit quòd huius tumore opprimantur nerui: id etiam subito quodam sanguinis affluxu euenit, vt in febribus: nam si bilis eò se verteret, vt quidam putauere, potiùs conuulsionem accerseret. Infarctus autem fit à materiâ pituitosâ, vel melancholicâ. Ita fit ex prolapsu materiæ apoplecticæ; quam fortis naturæ contentio illuc transmisit è cerebro. ex quo prolapsu etiam madescit altera pars spinalis medullæ; aut ipsa neruorum propago illinc diducta densior redditur, nec animali spiritu illustrantur. Tunc modò pars dextra, modò sinistra affigitur: pro vario humoris motu, naturæ impulsu, & meatuum conditione, & situ partium excipientium. Hic infarctus quin etiam inferri potest à bile crassiore permixtâ cùm pituitâ. Nam tenuis & liquida aqua plerumque in paralyticorum cerebri ventriculis & spinâ dorsi inuenitur, quæ à capite eò defertur. Quare hoc malum nascitur interdum per catarrhum, qui à cerebro foras transmittitur in cerebri propagines, vel vt Græci dicunt κατάρροιαν, nimirum ad spinalem medullam & neruos. Fit igitur mollitudine, densante, neruorum & membranarum, per ingressum catarrhi. Plurimùm itaque à pituitâ, aliquando à sanguine, rarò à melancholiâ; nunquam à flauâ bile, nisi cum cæteris misceatur; quia potiùs contraheret. Et humidi proprium est laxare & resoluere, vnde motus quædam impotentia nascitur, neruis ceu habenis trahentem facultatem minimè sequentibus, vt in pueris præhumidis euenit; quòd tendi in suum robur nequeant nerui, vel saltem spiritum non ita accipiunt. Dico hoc locum habere vbi madent nerui: nam in hyposarca non fit paralysis, quòd carnosæ partes

Margin notes: ἀναισθησία sensus ablatio — CAVSAE. — 4. loc. aff. 3. — 1. Sympt. caus. 5. — 2. Sanit. tu. 5. — 1. Sympt. caus. 5. — Auicenna. — Galen. 4. loc. aff. de resolutio. ra.

res ibi madore tenentur. Hæc verò materiæ quæ infarciūt neruos, nascuntur vel congestione in parte, hoc vitio tentata: vel aliunde irrepunt. Succrescunt congestione, à partis imbecillitate, quæ hebescit frigore, à calido natiuo titubante: hinc obstructio. cùm enim cespitans pars ægrè suo genio fruatur, materiæ morbificæ congeruntur, quæ facultatem animalem à

Auicen. parte arcent. Aliunde verò prodit, cùm à toto corpore, vel à peculiari aliquâ parte influit. à toto corpore, cum inclinantibus febribus transfertur materia morbifica in

Galenus. neruos. Nascitur etiam ex tumore: vt si phlegmone non bene habitâ, in scirrhum abierit, qui suo pressu aditu spiritum à neruis arcet. Quâ ratione interdum sensus, nonnunquam motus auferantur, exposuit

Galen. 1. loc. affect. vlt. & 1. loc. aff. 6. & maximè 1. De Sympt. caus. 4. abundè Galenus. Vbi monet obseruandum esse, num membrum neruo duro vel molli sit ligatum. Hæc de intimis causis; venio ad eas quæ à foris. Inter has refert Aretæus pauores, mœrores, in pueris terrores, ingens gaudium, risus vsque ad mortem implacabiles. Hæc, inquit morbi prima initia sunt, sed vltima & præcipua causa est, calidi natiui refrigeratio. Et huius auctoritate sex causæ numerantur paresis, vulnus, ictus, refrigeratio, cruditas, venus, vinolentia, & immodicæ animi

5. Symp. caus. 2. perturbationes. & omnes iniuriæ ex quibus spinæ dorsi contorsiones, & neruorum compressiones. His adde vaporem argenti viui, vsus carnium porcinarum, ac tuberum, somnum in antris, vel in domo recens politâ, lunæ radios, importunum

Differentiæ. exercitium. Hactenus de causis: iam paucit de differentiis. Hæ sumuntur à formâ mali, loco affecto, & causâ effectrice. A

A forma. formâ, nam sensus vel motus facultatis animalis percellitur; vel, quod plerumque fit, vtraque. Sed cur modò motus, modò sensus deficit? Sensus minori negocio fit, nam in passione & susceptione consistit: at mouere actio est: ergo plurimâ

A loco. illi facultate opus est. A loco affecto: nam, inquit Aretæus, interdum vnum resoluitur membrum, interdum plura: nonnunquam pars aliqua, vt nares vsque ad medium, & lingua media, vna tonsilla, & isthmus, ipsaq. gula dimidia resoluitur. Idem fieri existimo, inquit, in stomacho, intestinis, vesica, & longanone. Et in pupillâ quoque oculi id euenit: quæ cùm in amplitudinem magnam diffunditur πλατυκορίαν, id est, pupillæ amplificationem vocamus: aut in angustum contrahitur, dicitur μυδρίασις. Et vesica paresin incurrit: aut enim per extentionem resoluitur, cùm lotium effundit, ob impotentiam retinendi: aut in seipsam conuoluitur, cùm vrinæ plena, nī reddere potest. Columella etiam

Aret. 1. Diuturn. 7 in fine. interdum afficitur, vnde inopinatus sonus redditur. Quin in eadem parte modò hæc modò illa particula affligitur. Lædi enim potis est vel neruum, vel musculum.

4. Loc. aff. 2. Si neruus, id ei accidit in suâ origine, vel dum longiùs abit. Si in abitu, is neruus peculiari alicui parti dicatus erit, vt manui. Si verò in nerui origine vitium hæserit, vel cerebrum affligetur, vel spinalis medulla. quodsi cerebrum, vel pauci, aut plerique nerui in vitio erunt: non tamen simul cuncti. Cùm hi ad spinam dorsi affliguntur, vel ipsa eius substantia vitium agnoscet, aut neruorum inde ductus. Spinæ cùm læditur substantia, tum vel tota spina obsidetur: vt cùm capitis partibus intactis, latus resoluitur vtrumque, si in spinalis dico medullæ origine hæserit vitium. Alioqui vnum ferit latus. Ratio huius euentus est, quòd, auctore Auicennâ, bifariam diuisa sit spina, non diuisore membranâ: sed Auicenna dicit eam diuidi in dextram & sinistram partem. Mirum sanè naturæ artificium, quæ vbiq. affectat hanc geminam vbertatem: quò vnâ parte oppressâ, altera officio sufficiat. Si materia morbifica in ductus spinæ effusa fuerit, tunc, vt sunt variæ vertebræ, ita & variè paralysis fiet: vt mox trademus. vbi de signis. Hoc modo à parte afflictâ differt interdum hoc vitium. Accuratè discatur quæ pars laboret. Quidam meorum præceptorum resolutionem vidit sinistri renis, neque vrinam reddebat. admouit castoreum collo, tridem naso; nam ex resolutâ meninge vitium erat: reddidit sex vrinæ libras, tamen obiit. Dein à causâ efficiente discrimina mali huius notantur. quas vt

A causa. 4. Acut. 23. varias diximus, ita & variæ huius passionis differentiæ deprehendentur. Hoc malū cùm apoplexiæ succedit, propriè παραπληγία dicitur: quæ tamē Aretæo est, cùm sola pars aliqua suo officio exuitur, vt pes, manus. quæ ab apoplexiâ est, in eam plerumque

rumque recurrit. Cùm nerui afficiuntur qui musculis non inseruntur, inferunt solius sensus solutionem, quam Aretæus anæsthesian appellat. Quæ alterum latus occupat, propriè vocatur ἡμιπληγία. quamuis ita etiam dicatur interdum παραπληγία. Ab Ischiade differt, nam in ischiade adest motus difficultas: at in paralytico ablata est facultas. in paralytico medulla spinalis agnoscit vitium: in ischiatico, unica. A conuulsione: nam ibi musculi, hic nerui ægrotant. Tremor est symptoma infirmæ facultatis, illæsis etiam instrumentis; vnde motus deprauatio. Ab arthritide: nã paralyticus audet progredi, sed non potest: ex aduerso arthriticus: nam huic tunica nerui est affecta. Quod ad differẽtias communes, est vitium potens, ob refractariam suam potentiam: citra contagium: diuturnum: modò hanc, modò illam partem inuadit: quare indifferens. Iam ad signa veniamus. Sensus hebetudo apparet, quãdo sensilia non exactè percipiuntur in proprio quæque sensorio, nec libera motio est earum partium quæ sponte nostra mouentur, idque [illegible], hoc est non proprio ipsorum vitio, sed alieno, hoc est, facultatis ipsius. Quædam partes contractæ etiam officium suum deponunt, sed id non fit à paralysi. sed resoluta pars alget, labiturque si erigatur, mollis est & fluxa, sine motu & sensu, & tandem macrescit. Quare examina excrementa etiam, & qualitatem corporis in colore, mole, & charactere. Sed hoc nota: quòd faciei pars laxata in aduersam partem contorquetur. Nam quacunque in parte musculi coogenere sunt, pares numero, magnitudine, & robore, resolutio vnius partis, efficit conuulsionem partis sanæ oppositæ, idq. ex euentu. Sed, quod vtilissimum est, seruiemur singularum causarum paralyticarum notas, & afflictarum partium signa. Signa quæ formam indicant narrabunt ipsi ægri: vtrum motus tabescat, an verò sensus, vel an vterque stupescat. Locum ita deprehendemus affectum: Si fuerit vitium à musculo, principium neruorum integrum erit, vegetumque in suum munus. Quodsi nerui origo malè affecta fuerit, vel cerebrum, vel spina vitium habebit. Sin progressus neruus in vitio fuerit, principium integrum erit, vnaque peculiaris pars in querelam veniet. Hæc optimè distinguentur à causis procatarcticis, & ex lædentibus & iuuantibus, & ex numero partium læsarum. vt si præcesserit ictus vel lapsus in spinam, erit in origine nerui, non in progressu. sin ictum manus excepit, erit in nerui progressu. Ita si remedia spinæ admota iuuant, erit malum in nerui origine. Ita ex numero: nam vbi ductus nerui læditur, vnicæ solùm parti, cui ille inseritur, molestiæ euenient: nam ab origine, plures nerui in varias se effundunt partes. Sed quâ arte distinguemus musculum ignauescere à tacto iniuriâ neruo, vel propriâ suâ vi num exuatur? Si à musculo resoluto enata sit paralysis, pars contabescet: carnosa enim fatigatur eius pars, multo nutricatu quæ eget: cumque ex idiopathiâ laboret, subitò in maciem & languorem abit. verùm non tantâ mole alimenti eget neruus, propterea serò inde pars macrescit. Faciei pars si sensus expers fuerit, in cerebro causa hæret; nam affligentur nerui tertiæ coniugationis: sin motu fraudetur, primæ colli vertebræ crimen habent. Si totum corpus, excepto capite resoluatur, vitium hæret spinæ principio. In transuersum si afficiatur spina, malum subditas feriet partes cunctas: sin altera solùm spinæ pars lædatur, quæ illi respondent partes iniuriam sentient. Si brachia resoluta sint, in quintâ, sextâ, septimâ ceruicis vertebrâ mali materia delitescet. Nerui qui pectus mouent, ex ceruicis vertebris nascuntur. Quintâ ceruicis vertebrâ laborante, manus spoliatur officio sentiẽdi & mouendi. Sextâ colli vertebrâ occupatâ, non in totum perit vis sentiendi & mouendi in manibus: nam primæ brachij partes illæsæ seruantur. id magis etiam si septima spinæ vertebra fuerit malo inuoluta. octaua spinæ vertebra paruam noxam manibus infert: sed thorax inde potissimùm affligitur. Sin inferiores artus langueant, lumborum & ossis sacri vertebræ incursu morboso fatigantur. Crus si solutum, infra lumbos mali focus erit. Iam agam de signis variarum causarum quæ proferunt paralysin. Aditu si prohibeatur facultas, id fit ob immanem phlegmonem, vt fit in vulnere musculorum [illegible]: quòd eò abducta facultas, alterã partem deserat: quare inopiâ facultatis aduersa pars resolui-tur.

Quid differat ab aliis morbis. *2. Prorr. 26.*

Signa.

Hip. De vulner. & fract.

Signa differentiarum causarum.

Vnde pars quæque sit in vitio.

A causa efficiente nota.

tur. Aditu etiam prohibetur facultas, quòd neruus crimen agnoscat solutæ vnitatis, à lapsu, ictu. vel pressione is opprimitur, vt vinculis, ictu, casu, vel à luxatâ vertebrâ. hæc luxatio à phlegmone etiam musculorum ceruicalium ortum trahere potest. Vel densior si redditus fuerit neruus: id dicent præcedentes vsus rerum refrigerantium: & tactu alget pars. Sin nerui infarctus auctor resolutionis sit, hæc præscripta aberunt: & eorum loco venient causæ internæ, quæ magnam pituitæ vim adferent, vel luxuriantẽ melancholiæ copiã proferent. hic se in conspectum dabunt causæ in hos succos fœcundæ. Sed infarctus auctor materia, vel à congestione, vel ab influxu ibi consedit. Quæ à congestione, illa succreuit à parte tactâ intemperie frigidâ: ideoque tales notæ se in conspectum proferent: quin talis paralysis sensim arrepit: etiam nonnunquam stuporem prodromon habet, tanquam pænuncium futuræ resolutionis. Propterea dicebat Aretæus, prælonga interdum initia hanc sortiri, grauitatem, torporem, motum ægrum, frigus, & interdum ardorem oppositæ partis. Cùm verò alicunde incumbit, ἀθρόως in paralysin trahuntur: & si quis anteuerterit stupor, breuis is fuit, cùm, dato impetu, præceps materia irruat. Vel adsunt notæ afflicti corporis totius, vt si febricitet: vel ab aliquâ parte incumbit, vt ab apoplexiâ. Fluit materia, concita orgasmo, doloris vi, vel quòd pars continens exoneret se in contentam. Si vi doloris influat, is præcessit & calor, quorũ est attrahere. Si vsus rerum frigidarum vberior adfuerit, à parte virtutem non accipi significatio erit: quod piscatori illi euenit. Vel id fiet à tumore, vt à phlegmone ita habita, vt tenuibus dissipatis, partes crassæ restagnẽt. Cùm vrina non redditur, & vesica in duritiem exturgescit, id fit à resolutis musculis abdominis, & stupentibus neruis vesicæ, vt euenit interdum his, quibus crura resoluuntur: preme, prodibit, dixi id etiam euenisse à meningis resolutione. Antagonistarum musculorum affectum noscemus in ore: nam sana membra loquuntur, conniuent, sentiunt, rident. Quare, scribit Aretæus, deprehenduntur loquendo, ridendo, conniuendo. Nam in affectâ parte labrum risu caret, & inter loquendum non

3 Loc. aff. vlt.

Vt noscatur pars opposita num laboret.

mouetur, palpebra non volubilis, oculus riget, nil sentiunt partes læsæ. Hæc ideo: nam decipiũt in caninâ conuulsione partes, nam integræ, spectantibus, laborare videntur. Illud notandum, quòd paraplegia & conuulsio simul existere nequeunt in eodem subiecto: quod illius natura & hyparxis ἐν τῇ λύσει: huius verò ἐν τῇ τάσει cõsistat. & paraplegiæ sedes est in neruo medullari: conuulsionis autem in musculo. Ex his puto naturam paralysis conspicuã esse: quare ad remedia abeo. Capita ad quæ collineandum sit in curatione, hæc sunt, quæ ex deprehensâ eius naturâ manant. Cùm paralysis sit symptoma, variis morbis consectariũ, certè variæ remediorum ideæ sese offerant necesse est: Si facultas ab instrumentis motus sensuique dicatis excludatur, quòd lacera sit eorum vnio, erit solidandum. Sin angustiâ arctentur, dilatentur: si ab infarctu id fiat, aperiatur. Quòd si paralysis enata fuerit, quòd vis animalis non suscipiatur ob nerui intemperiem, si frigus obsit, erit calfaciendum: si consociat se mador, vnà siccãdum. Cùm verò ob tumorem durum hoc euenit, erit molliendum & exhauriendum. Succus auctor cùm est mali, elidatur. & quia attonitum remanet cerebrum à spirituum resolutione & conceptum ob frigus, quare calfaciendum & spiritus noui gignendi. spiritus calidiore & tenuiore sanguine nutriuntur: in hæc ergo conueniant edulia & aer: vt nimirum calfaciant & siccent: vnde & foris dropacibus vtendum. Sed antequam manum medicam porrigamus, notabimus num redintegrabilis sit sanitas: id dicent signa. Certè omnes neruorum affectus ægrè sanabiles sunt: quòd nerui naturâ algeant â calidi inopiâ, inde vix redeunt paralytici senes, effœto calore natiuo. Si iuuenis fuerit eusarcos, bene sperandum: sic si sensus manent integri. Sed dum veterascit malum, ægrè excutitur. Cùm causa paralysis est phlegmone oppositæ partis, quæ in se euocat totas facultatis opes (quod non fit sine horrendâ vi inflammatoriâ) calamitosum denunciat malum. Sin id euenit ab accisis neruis, sanè sectus neruus combinari nequit. Quodsi nerui angustia adsit, vt à loro, id remoueatur: si ab ictu sit valido attritus neruus, extra spẽ habebitur. si tamen mitior ictus

INDICATIONES.

PROGNOSIS.

A differentiis causæ efficientis.

ictus fuerit, sanabilis erit. Sed quâ arte dignoscam validā compressionem, à tenui? Rhazes hoc nos docet; si illico iam iam ab ictu oborta fuerit paralysis, nota erit validæ contusionis: sin longā die ab ictu arrepserit, tenuioris attritionis symbolum erit, & manus curationi dabit.

3. Loc. vid.

Vertebrarum intrò luxatio si mali auctor, desperata erit curatio: nam vehementem compressionem neruis adfert, nec illæ reuocari possunt in suam sedem. Si foras fuit luxatio harum, reponitur: non æquè facilè si ad latera. A phlegmone musculorum ceruicis nata paralysis, redire ad sanitatem potest. Quæ ortum ducit à nerui densitate, quæ à frigore nata fuit, sanatur, attamen ægrè. Id cùm fuerit ab obstruente pituitâ vel melancholiâ, curari poterit; sed à melancholiâ non sine summâ difficultate: ægrè enim hæc cedit, validissimis etiam remediis. Quòd si facultas non admittatur à neruo, ob intemperiem vel tumorem durum, superari hæc iniuria poterit, modò in scirrhum non induruerit.

Galen. 3. loc. affect. vid. & 4. loc. aff. 2.

Præterea pars inspicienda, & oculis lustranda. Si enim pars eneruata non tabescat, nec colorem exuat, spes est redintegrationis: nam validam facultatem spirituumque copiam denotat. Senes, inquit Aretæus, vix sanantur: nam eorum calor titubat, luxuriante madore. at pueri facilè redeunt. Vrinis cumulatè multis proruptis exoluitur atque sanescit. Sed sudoribus confertim manantibus, ruit in peius. His etiam parotis mala est, à refrigerato nimiùm cerebro.

Cels.

Quæ apoplexiæ consectaria, ægrè curatur. & metus est, ne in eam recurrat. Si à marcore partis, quæ ei opposita est calore & colore vegeta reddatur, calamitosum est: nā effœtæ partis indicium est, quæ facilè fert sibi subduci succum. Febris & tremor concurrens est pro valetudine. Recuperandæ sanitati indolentiam vehementer prodesse tradit Aretæus.

Aretæus.

Pingues, humidi, desides facilè hoc vitio corripiuntur. Hyems hanc gignit præcipuè, dein ver, mox autumnus, at minimè æstas. Si diu affixerit corpus cholericum dolor colicus à pituitâ crassâ & flatulentâ, illi, si tandem tenuetur (vt inediâ, vigiliis, medicinis calidis) in spinam irruit, & πάρεσιν facit. Sed hæc materia non videtur ab intestinis ablegari; nam promptior ei per sedem foret exitus, sed ex venis eò ablegatur.

CVRATIO.

Curabile si sit malū, in primis humoris instituatur euacuatio, præparatio, reuulsio, deriuatio, residui dissipatio, roboratio, & victus ratio.

CHIRVRGIA.

Si sanguinis notæ efflorescunt, pertundemus venam: sed modicè sanguis subducatur, nam frigore, resolutis spiritibus, cerebrum stupet, corpusque friget. Nam si à phlegmone obnata fuerit, nihil periculi à frigore erit, etiamsi copiosiùs sanguis effluxerit. Sed vbi resolutio oborta fuit ab obstructione, religiosè transigendum: ne in frigido corpore, & frigido morbo facultas retentrix resoluatur, nectarque viuificum dissipetur. Sed quam venam pertundemus? partis intactæ, maximè si ab ictu vel febre inciderit. At quid si vtramque partem tetigerit resolutio, quid agas? Si circumfluat sanguis, vt sectione opus sit, vtrum latus acerbiùs affligatur notabimus; quod firmius videtur, vulnusculum accipiat. Quodsi æquè vtrinque affligatur, dextrum brachium feriemus, ob hepatis situm.

Cucurbitulæ.

Vel cucurbitulæ hæreant dorso & lumbis, modò ibi enata non fuerit paralysis. hoc modo vicem dabunt sectæ venæ. Cùm verò in dorso vel vertebris lumbalibus consederit vitium, cruribus vel coxis, & manibus eæ admoueantur. A prouisione habitâ totius, parti, in quâ focus eius consedit inferantur: nā flamma partem calfacit, & exanguem succo implet, & sopitam vim concitat.

Cauteria.

Cauterium quod ferro imprimitur crudele est, sed tutum. Aëtius id partibus afflictis admouet: & etiam vertici capitis, ad exhaustionem reuulsionemque, si ibi stabulârit fons infarctum faciens. Si brachium resolutum fuerit, prima vel secunda colli vertebra cauterium accipiat. Si simul crus soluatur vel pes, vltima spina vratur. eisdem vtemur si totum latus hebescat solutum. Quin interdum aduersis partibus cauteria inurimus, ad materiæ auersionem. Frictiones excipiat pars sana.

LENIMENTA.

Iam videamus quibus vtendum aluiducis remediis, cùm ea suadet vsus. Ea erunt varia, pro materiæ discrimine; vt illa fuerit tenuis vel crassior. Propinabimus mel rosatum laxatiuum, cum hierâ. A cassiâ abstine; cùm enim magna eius pars nutricatui studeat, eneruat compagem corporis. Ego ita agere solebam: Accipio benedictæ la-

xatiuæ, vel antidoti Indi vnciam: cui remisceo vncias quatuor mellis rosati laxatiui: iubeo vt alternis ferè diebus cochlearium vnum aut alterum sumant. Si clysma velit, hoc proderit: Accipe parietariæ, brassicæ, mercurialis, florum chamæmeli, betonicæ, saluiæ, cuiusque manipulum: stœchados, rutæ, calaminthæ, centaurei, hyssopi, cuiusque semimanipulum; seminis seseli, fœniculi, ammeos, cuiusque binas drachmas: potest addi agarici in puppâ ligati semuncia, & semen carthami: coque ex aquâ: huius libræ adde benedictæ laxatiuæ, antidoti Indi, cuiusque semunciam; mellis rosati vnciam; olei rutæ, laurini, vel lilini singulas sescuncias; salis communis drachmam. maximè prodest cùm pudendum, coxæ, vesica, & cæteræ vicinæ partes

Pharmacia. resoluuntur. Ad vsum purgantium sensim veniemus, proptereaque materiam morbificam exclusioni parabimus. Pituitam

Præparantia. calfaciemus, siccabimus, incidemus, attenuabimus, detergemus. Ea tamen cautione, vt sensim veniamus ad valentiora: alioqui liquefacta fusaque materia ad partem præcipitata irritabit malum. Cauendum ergo ne ante quartum diem validis vtamur aperientibus: ne magis partes dilatemus, quàm materiam præparemus. Fruatur æger oxymelitis exiguâ copiâ; tinctumque id sit vi hyssopi, & betonicæ. Sit id fabricatum ex aceto non acri. Vtemur etiam syrupo acetoso simplici, syrupo stichados, prassij, betonicæ, hyssopi, de iuâ Nicolai, primulæ veris, calaminthæ; nam siccat & tenuat, melle anthosato. Hæc dantur cum decocto anisi, fœniculi, cinnamomi, saluiæ, origani, pulegij, summitatum thymi, vrticæ, seminis rutæ. duæ vel tres ex his coquantur ex hydromelite, vel aquâ. Accipe mellis rosati colati, sescunciam: cum duplo decocti saluiæ & betonicæ: fiat haustus. hoc coquit, tenuat, terget. Si puero oxymelite opus sit, id corrigatur melle

Purgantia. rosato. Quatuor vel quinque dies mitigationi materiæ incumbemus, mox clementer purgabimus: dein pax ab vtrisque sit aliquot diebus. & interim auertatur in-

Modus agendi. cumbens materia balanis, errhinis, apophlegmatismis. Postea ad validiora pharmaca surgemus, & in præparantia vegetiora: iterumque, ne noua materia sobolescat, robore afflabimus partem ægram. Deinde otium interponatur ab omnibus remediis, &, subductâ aluo cucurbitæ inhæreant spinæ. Tandem ad validiora te erigas remedia tum præparantia, tum purgantia. Razes offerebat pilulas fœtidas, postea quietem indicebat triduanam (alij scribunt trium hebdomadarum) & interim vtebatur cicerum decocto, & oleo &

sinapi nutriebat. Sed illud obseruabile, *Nota.* materiæ copiam plerumque exactam materiæ morbificæ edomationem nō admittere. Purga tunc ilico pilulis de hierâ cum agarico. dein paulatim præpara, & vicissim (vt dum vrina ex crudore in flauum abit) purga. vt, accipe agarici recenter trochiscati sesquidrachmam; aquæ absinthij vncias tres; zinziberis grana quinque: macera: colaturæ adde benedictæ laxatiuæ drachmas tres; mellis rosati ℥ j. misce. Aliud: Accipe pilularum assairet, & de agarico singulas semidrachmas. Sæpe purgatio instituatur, modesto remedio, quod ter vel quater aluum irritet. Aut bibat veteris galli decoctum, in quo ferbuit turbith, cnicum, polypodium, hyssopum,

stichas. Monet Auicenna, ineunte mor- *Cautio, 1.3.* bo, validis pharmacis non esse concutiendū corpus: imò, inquit, cuncteris ad quartum vel septimum. sin fortè malum fuerit vehemens, ad decimumquartum diem supersedeas. ita Paulus initium fecit à semidrachma hieræ. Non incumbe etiam perpetuò pharmacis; sed ab illis, vt dixi, pax sit infestis diebus. Videndum tamen ne cunctatio fraudi sit, si non sit extra censum acuti mali, ita vt subitæ mortis discrimen adsit. Et iubet Abincenna, vt robur aliquod pharmaca habeant: nam longè ab aluo recessere nerui, maximeque cùm infarcti sint materiâ contumaci à crassitie; nec principatu aliquo œconomiæ humanæ præsunt. Hoc ordine transigemur. In primis vtemur pilulis de agarico cum trochiscis alhandel, dein cocciis, fœtidis, de opopanace, de sarcocollâ, de euphorbio: quæ vltimæ validissimæ sunt, raroque in vsum veniunt. Si pilulæ non placent, detur diacarthamum, quod grati saporis sit, vt & electarium de citro solutiuum, diaphœnicum, & Indum maius, benedicta laxatiua ad sex drachmas. Si licet, robustioribus sensim vtemur, elucescentibus notis perfectæ coctionis. Attamen si in-

eunte

eunte morbo materia adhuc influit, valide purga: alioqui sensim. Nam hoc æuo fons huius mali plerumque est obstructio contumax: hinc est quòd Razes præscripserit binas drachmas cum semisse pilularum fœtidarum. sed non semper eò surgendū: sed in inuicto reliquis malo, valentibusque viribus sine infirmitatis metu, tenacibusque succis renitentibus. Non tamen huic tam valida debentur ac apoplecticis. Quare, si licet, iteratis vicibus pugnetur: nam lentus est morbus, lenteque bellum eius conficiendum potiùs, quàm magnâ agitatione pugnare; nec ex paucis multa. Phlegmaphygis iunge quid cholagogi: nam bilis est vehiculum pituitæ & melancholiæ. Pilulæ hic viles sunt: nam feliciùs trahunt à partibus remotis. Vsui erunt alephanginæ, imperiales, assairet, de agarico, cochiæ, & fœtidæ, quas in curatione huius mali describit Razes. Si melancholia vexet, detur confectio hamech ex diluto epithymi. Accipe pilularum de opopanace scriptulos duos (fundit crassam pituitam) pilularum fœtidarum, castorei, vtriusque semiscriptulum: fiant pilulæ. Si velit potiùs æger apozema, hoc modo id paretur: Accipe radicum inulæ viridium, acori, galangæ crassioris, singulorum semunciam, saluiæ vtriusque, polij montani, menthæ, betonicæ, vel origani, aut calaminthæ, pulegij, cuiusque manipulum, hyssopi semimanipulum; seminum anisi vel fœniculi, aut carui drachmas sex; glycyrrhizæ rasæ semunciam; medullæ seminis carthami crassè contusi, polypodij, singulas binas vncias; turbith gummosi tantundem; florum stœchados, vel rorismarini, aut saluiæ, & centaurei minoris, singulos manipulos. Coque ex aquâ, & libræ affunde mellis rosati, syrupi de hyssopo, amborum duas vncias; pleres archon, diambræ, singulos scriptulos. Conficiantur etiam syrupi magistrales, hoc est, perfectè cocti, qui per interualla propinentur: nam in vsum seruari possunt. Accipe ramentorum ligni guaiaci semilibram; corticis eiusdem semunciam: infunde hæc horis vigintiquatuor in libris aquæ septem; coque ad medietatis exhaustionem: colaturæ infunde radicum ireos recentis, pyrethri, acori vulgi, galangæ crassioris, cuiusuis vnciam: macerentur in vino albo: radicum aristolochiæ rotundæ, hermodactylorum, singulas semuncias; polij montani, rutæ, sampsuchi, saluiæ, matricariæ, hyssopi, primulæ veris, melissæ, chamæpityos, calaminthæ, pulegij, origani, abrotani, singulos sesquimanipulos; seminis carui, anisi, fœniculi, roræ, singulorum sesquidrachmam; caricarum pinguium numero viginti: addi possunt flores centaurei minoris, serpillum, stœchas, rosmarinum, ciceres rubri. Hæc præparant. Si purgans velis, adiice folliculos senæ, & semen carthami ad duas vncias. Coque aliquot ex his in aquâ: cuius accipies binas libras, in quibus dissolues syrupi vel mellis rosati laxatiui vncias octo, & sacchari vncias quatuor: fiat syrupus perfectè coctus: & impone rhabarbari semunciam; cinnamomi sesquidrachmam: in linteo hæc sint ligata. dosis sit duarum vnciarum: cum decocto betonicæ, saluiæ, melissæ, stœchados. Sumat singulis denis quindenísve diebus. A totius corporis purgatione, si caput adhuc immundum fuerit, id euacuabimus, quò dein roborari possit. Cùm itaque ter vel quater purgatus fuerit, vtemur errhinis, apophlegmatismis, sternutamentis, dein Laconico hypocausto. Fiat errhinum ex decocto maioranæ, rorismarini, seminis nigellæ, iuæ: adiice succum betæ, & mel despumatum. Vel accipe tenerrimas radiculas betæ, digitis terantur dum fibræ scar, tum hæ huius herbæ succo, cui castorei, piperis, struthij, & elaterij quid insit, tabescant; vnam insere naribus. Gargarismus materiam liquans ita præscribatur: Accipe rutæ, saluiæ, corticum radicum raphani, singulorum semimanipulum; pyrethri drachmas duas; staphysagriæ sesquidrachmam: coque; & colaturæ adde mellis rosati vncias tres, oxymelitis scillitici vnciam. Vel accipe sinapi, erucæ, thymbræ, zinziberis, pyrethri, mastices, singulos scriptulos; cum melle rosato & passulis fiat pasta, cuius pars masticetur. Quintus Horatianus cōmedat sternutatoria, vt cerebri pressa altitudo suscitetur. Hypocaustū Laconicū rigetur decocto saluiæ ignitis lapidibus iniecto: ita decocto vtemur hyssopi, foliorū lauri, lauēdolæ, rorismar., stœchados, chamæpityos, chamæmelorum, meliloti. Balnea vtilissima etiam sunt sulphurea, & aliquantulum aluminosa, nitrosa, & bituminosa.

Syrupus magistralis.

Peculiaris purgatione.

Errhinū.

Gargarismus.

Masticatorium.

Sternutatorium.

Balnea.

nosa. Primò tamen illinatur adipe anatis cum medullâ ceruinâ & oleo lilino. Balneum fiat ex decocto vulpis, cum foliis lauri, arthemisiæ, & talibus: adde sacculum cui argilla insit commixta sulphuri, sali, alumini, bitumini. Sed cautio adsit, ne ita calidis siccisque vtaris, vt materia morbifica inde lapidescat, exhaustis tenuioribus partibus. quare non ante trigesimũ diem his vtendum. Accipe vas magnum cui commodè insideat æger: fundo vasis insperge cineres, quibus impone lapides ignitos, super quos infunde decoctum sequens. Accipe cucumeris asinini, bryoniæ, ireos, singulas vncias; saluiæ, betonicæ, melissæ, maioranæ, foliorum lauri, calaminthæ, hyssopi, polij montani, arthemisiæ, abrotani, mentastri, pulegij, cuiusque manipulos quattuor; seminis sileris montani, anisi, fœniculi, carui, singulorum vnciam; florum centaurei, chamæmeli, pulegij, cuiusque semimanipulum. coque ex aquâ & vino generoso. huic immerge lapides. vapore rigetur æger sedens super scamnum, vase optimè clauso. Et ita sit constructum vas, vt nouum decoctum infundi possit. Sudet, dum ferat. caue ne incidat in animi deliquium; sed mox dum se debilitari sentit egrediatur. hoc fiat tribus vel quattuor horis ante cibum. à balneo tegatur & sudet. Et interdum accipiat drachmam theriacæ, vt sudet à balneo in lecto: & origo neruorum balsamis vngatur: forisque, vt mox dicemus, suffitibus & illitionibus parti robur concilietur. Sunt enim roborantia duplicia, nam vel foris admouentur, vel intus propinantur. Primò de assumendis, mox de admouendis.

Corroborantia. Intus.

Talibus vtantur, quorum anathymiasi crassi humores tenuentur, cerebrumque recreetur. vt theriacâ, mithridatio, aureâ Alexandrinâ, diacastoreo ex decocto iuæ, diamosco, rosatâ nouellâ, aromatico rosato, diagalangâ; his misce interdum quid aquæ vitæ. Conserua iuæ, enulæ, rorismarini, stichados, saluiæ, betonicæ, cum speciebus diacalaminthi, diaspolitici, vel diacymini, diatrionpiperij: condito zinzibere, vel nuce myristicâ, calamo odorato, caryophyllis, acoro condito, & pyrethro. cõfert etiam ruta, aristolochia, hyssopum, prassium. inde fiant decocta, quæ ilico à datis remediis sorbeãtur. vt fiat decoctum pampinorum & saluiæ, dataque paucâ dosi corroborantiũ cum castorei momento bibatur. Hyeme corporeque naturâ frigido sumat drachmas binas cõseruæ acori, & superbibat decoctum saluiæ, betonicæ, rorismarini, cui immixtæ sint paucæ guttulæ aquæ vitæ, cui immaduit castoreum. Vel immitte aquæ vitæ iuam, acorum, hyssopum, piper, caryophyllos. Ita fiunt decocta ex serpillo, iuâ, satureiâ, pulegio, maioranâ. Razes capite De paralysi describit compositionem anacardinam, quam multis laudibus celebrat. iubetque vt decem dies abstineant ægri ab omni remedio, & ab eius vsu. & dein iterum, collectis viribus, ad curationem properabimus. Non vltra duas drachmas ea propinetur (ni purgare velis) ita tenuat, & febrem accersit, quæ expetita est in hoc morbo, dum ab infarctu venit. Da primum drachmas duas castorei: si inde non surgat febris, ad drachmas duas anacardiorum te eriges: si nec ita, ad semunciam cum Aëtio abibis. vel accipe sagapeni, beniouini, singulorum scriptulum; mulsi vncias tres: hoc liquat & resoluit humorem. Contumaci malo accipe terebinthinæ optimæ lotæ cum aquâ iuæ drachmas duas; confectionis anacardinæ drachmam. id præstans est remediũ. Quidam audacter præscribunt olei sulphuris per campanam extracti guttulam, cum maluatico vino. Cordus laudat philonium Mesues: credo, vbi dolor iungitur. pilulæ ex castoreo, assâ fœtidâ, & nuce moscatâ. Aqua lilij conuallij, aqua balsami arte parati, & guttæ aliquot balsami cum vino. oleum ligni guaiaci, aqua mithridatij. aqua ex floribus & foliis hyperici bibita. vel aqua melissophylli & saluiæ ad vncias quattuor bibita per plures dies. sal theriacale. Superbibat conseruis (caput siccantibus) cochlear vini saluiati. Magna denique spes posita est in decocto ligni guaiaci, & sarzæ, & radicum chinæ, cum melle. Sed opportunè exhiberi hæc debent. Vide quid dicat in Coacis Hippocrates; vt vrinis repentè multis & cumulatè proruptis exoluitur atque sanescit: ita sudoribus confertim manantibus, & largâ detractione sanguinis ruit in peius, eiusque paralysis planè redditur ἀνίατος. Si verò sensim sudant, inquit, prosunt: nam excluditur morbi humor,

De guaiaci exhibitione.

supeistite

superstite partium vnde manant integritate. Accipe ligni guaiaci vncias quattuor; corticum eiusdem semunciam; aquæ libras octo: eoque ad dimidias: optimè despumentur. in fine adiice saluiæ, betonicæ, stichados, cuiusque semimanipulum; baccarum lauri, iuniperi, cuiusque semũciam: sensim coquatur, ne efferuescat: colaturæ adde mellis anthosati libram; aceti scillitici vnciam; aroma afficitur cum drachmis duabus nucis myristicæ. Ita addi poterũt cætera quæ neruis student, vt hyssopum, rosmarinum, maiorana, iua, serpillum, betonica, primula veris, pulegiũ, satureigum, flores lilij conuallij, & flores chamæmeli, & anisi semuncia, & ad remedij acrimoniam temperandam passulæ. decoctum radicis bardanæ etiam sudoriferum est. decoctum sassafras magnas hîc vires habet. Hæc de internis: iam ad illa quæ admouentur. Si incumbit paralysis à crisi, vel ab apoplexiâ, non est curanda, sed potiùs promouenda, quia salutem adfert: caue hîc à repercussione, sed solùm calidis attrahe. Cùm ita non nascitur, vti licet cum Auicennâ repellentibus & adstringentibus, non tamen frigidis, sed calidis, vt cypero, calamo aromatico, mace, cupresso. Dum verò calidis tenuantibus vtimur, ea cautio adsit, vt à mitioribus semper fiat progressus ad validiora. Sectâ itaque venâ, aut purgato leniter corpore pilulis assairet cum agarico & castoreo, accipiat manè conseruæ acori binas drachmas: dein fiat frictio colli & dorsi cum panno aspero: postea originem mali illinat oleo chamæmelino. Dein quiescat paucos dies, interimque enemate ducatur aluus. postea præpara fortiùs, & purga. His peractis illine oleo chamæmelino cum lilino: sumatque conseruæ acori drachmas duas; cum semiscriptulo diambræ. postea para oxymelite composito, & syrupo stichados. denique ad pilulas coccias veni cum agarico, & ad fœtidas. dein theriacam præbe: & frica primùm mali originẽ aquâ vitæ, mox illine balsamis, & calentiore oleo. Primò itaque vtemur oleo chamæmelino, ne fiat attractio ruentis adhuc materiæ; lilino, vulpino: secundò de spicâ, rutaceo, laurino, piperino, euphorbij, & balsamis. Ita tandem, ex Auicennæ sententiâ, adferantur valida, penetrantia, pinguia: nam nerui afflicti sub cute & carne quia induruere talia exiguni. & ni pinguia forent remedia illa quæ tenuia calidaque esse debent, materia illa morbifica neruis concepta facilè lapidesceret, exhaustis partibus tenuioribus. Primùm foue partem vapore vel aquâ decoctionis iuæ, stœchados, calaminthæ, iberidis, piperis, &c. mox vnge oleo trifolij cum adipe leonis, vel anseris anatisve syluestris; vel oleo fraxini, vel medullâ ceruinâ, aut adipe vulpino. Vel, à suffitu, frica partem quater aut quinquies sale solutiuo Mesues: qui constat euphorbio, pipere, castoreo, turbith, scammonio, colocynthide. distillatur aqua ex ciconiâ, quæ infarcta sit vnciâ vnâ caphuræ, & drachmâ ambræ. Commendo gummi elemnium, quod antiquorum cedria videtur esse, hoc miscetur galbano: hæc enim siccant, nec indurant. Aliud: Igne candescat molaris lapidis pars, tum acri aceto, in quo rutæ, & pulegij castoreique vis sit, conspergatur: hoc vapore proximè posita pars rigetur ægra, supernè contecta stragulis, ac sudet. à duobus diebus id repetatur. Patente iam parte sudoreque vndante, balsamo fricetur. Alij felem pinguem parant, abstractâ iam pelle, abscisso capite, abiectisque intestinis: hanc totâ nocte in aquâ vitæ macerant: manè verò eam implent foliis lauri, rutâ, lauendulâ: carnem lardo ac caryophyllis replent: lento igne veru torrent: quod distillat pro vnguento est. Aliud: Accipe vulpem, huius ventrem imple hyssopo, stœchade, calamintha: vel si validius exegeris, impone sinapi, iberidem, colocynthidem, turbith. coquatur in vino, vel aquâ marinâ, aut thermali: coquatur triginta libris aquæ, ad tertiæ partis exhaustionem: fiat stillicidium. Lutum balneorum etiam probatur digerens, molliens, & roborans. A fotu & balneo commendatur vnguentũ Leonelli, & talia qualia Pareius octaui libri decimotertio prodidit. vel distilla baccas lauri ex oleo communi. Si teneriora sint corpora, misce balsamis adipem anatis, vel medullam cerui. Nunquam negligite spinam dorsi, quæ publica quædam via est neruorum omnium, accipitque venas & arterias: nunquam desiste à liquido balsamo cum aquâ vitæ. Chimicus quidã hoc vtitur, Accipit olei costini & de nucibus, singulorum

Marginalia: *Topica.* (beside "hîc vires habet"); *7. c. 21 & 4.* (beside "quia induruere"); *1. Loc. affect. 7. & 3. lib. 11.* (beside "dorsi, quæ publica"); *Balsame.* (beside "cum aquâ vitæ")

 gulorum

gulorum vncias tres cum semisse; pinguedinis vulpis semilibram; pinguedinis viperarum vncias tres; primulæ veris virentis, & saluiæ, singulas semilibras. herbas contusas cum pinguedine misce: addendo castorei semunciam; terebinthinæ libram; piperis, pyrethri, euphorbij, cuiusque drachmas tres; vini libras duas cum semisse: macera hæc. distilla: manabunt tres liquores, quorum postremus optimus. Vel faciliùs hoc modo; galbani, gummi hederæ accipies cuiusque semilibram; olei laurini vncias duas; terebinthinæ libras duas: distilla, & tertio liquore vtaris. viperam semper addebat ille chimicus. Aliud optimum: Accipe radicum angelicæ, acori, cyperi, azari, zedoariæ, cuiusque vnciam; mastiches sescunciam; galangæ, caryophyllorum, baccarum lauri, singulas semuncias; nucis myristicæ vncias duas; macis, aloës, myrrhæ, cuiusque semunciã; ligni aloës, gummi elemnij, singulorum vncias duas, castorei drachmas decem; styracis calamitæ, laseris, hoc est, beniouini, cuiusque vnciam; sanguinis draconis, florum lauendulæ, cuiusque vncias tres; olei nucis vnguentariæ semilibram: omnia incorporabis & distillabis in alembico. hoc tenuat, mollit, roborat. primò effluet aqua: secundò oleum: tertiò mellago. Aliud: Accipe galbani semilibram; gummi hederæ vncias tres: tere & distilla: & extracto liquori remisce olei laurini vnciã; & terebinthinæ libram: iterum distilla; & seiunge aquam ab oleo. Interim stomacho & visceribus consulendum. Hapsis, id est, floccis lanæ, imbutis oleo meliloti, hyperici, cheirino, iasmino, sinapino foue partem, quæ etiam his postea cõtegatur. Componantur olea ex eius parte quartâ vel quintâ: & succorum, vt vini, aquæ iuæ, parte vnâ: & aliorum, vt galbani, euphorbij, parte denâ vel duodenâ. & coquantur ad aquæ, vini, vel succi consumptionem. Vnguentum Martiarum maius & minus, & Agrippæ, cum oleo de lateribus. Aliud: Accipe vnguenti de bdellio, olei terebinthinæ, cuiusque vnciam: liquescant in diplomate: fiat vnctio ad ignem. Olea etiam florum rorismarini, thymi, lauendulæ, caryophyllorum, nucis moscatæ, omniumq. aromatum distillata commodè illinuntur. oleo sulphuris vltimò vtemur, iam progresso morbo, cùm cætera nõ iuuant. ex librâ tantùm tres olei drachmæ manant. Aliud: Accipe olei chamæmelini, lumbricorum, de terebinthinâ, lauendulæ, castorei, singulorũ semunciam: misce. Aliud: Accipe saluiæ, iuæ, betonicæ (crassè incidantur) chamæmeli, cuiusque manipulum; ligni guaiaci vncias tres; castorei semunciam; terebinthinæ vncias duas; cum oleo lumbricorum & aquâ vitæ in massam colligãtur, digerantur: tandem balneo coquantur, & exprimatur liquor. Iungi his interdum poterunt baccæ iuniperi, nux moscata, fœniculũ. huic liquori remisce vnguentum Mesues de bdellio: fiat vnctio: & pellis recens superponatur. Aliud: Accipe pinguedinis taxi vncias quattuor; vini Maluatici vel Maderici semilibram: coque dum ferè euanescat vinum: tum adde olei ligni guaiaci, olei balsami artificialis, & olei laterini in quo macerati fuere flores hyperici & aromata, cuiusque semunciam, vsque ad vnciam vnã; aquæ vitæ, in quâ castoreum maceratum fuit, semunciam: misce, fiat linimentum. Ciconia implumis cum multis lumbricis coquatur in vino rubro & oleo: adde cornu cerui spongiosi vnciam; florum chamæmeli vncias duas; salis & masticis vnciam: coque dum ossa exuat: & in mortario tundantur, rursusque coque, sacculoque fortiter colentur. adde interdum medullam cerui, vel adipem vrsi, galbanum, & terebinthinæ oleum, castoreum, sinapi, myrrham. Laudat Razes oleum costinum, cuius ipse descriptionem ponit, capite De paralysi. quod nobile sanè remedium est ita paratum. Scribonius accipit olei Sabini vncias tres: radicis cucumeris syluestris recentis sescunciam; conscindatur radix crassè, & in oleo coquatur, donec succum omnem remittat & quasi arescat. dein per colum transmitte oleum: cui iunge ceræ, olei laurini, cyprini, lilini, singulorum vnciam, olei hyperici vncias duas; piperis albi contusi, & per cribrum transmissi, & pyrethri etiam per cribrum transmissi semũciam: misce. diu fricetur loco præcalfacto flãmâ. Pueri sulphureis aquis loti, vngantur oleo castorei vel costi, iunge aliquid euphorbij: vnge partem & totam spinam. Aquâ vitæ imbuti panni imponantur partibus. Si humidissimus fuerit habitus corporis,

Olea.

Pueri.

Nota.

poris, potiùs vtemur siccis calentibus fomentis ex milio vel fœnugræco, cũ furfuribus, & multo sale, in ferreâ patellâ obustis, & latis linteis implicatis, quæ parti obuolui possint. hæc nullũ madorem afflant: sed potentiali siccandi vi roborant. Sacculum ita facies: Accipe florum lauendulæ, stichados, origani, lauri, rutæ, ladani, styracis, beniouini, gummi iuniperi, vel gummi animæ, vel copal, caryophyllorum, seminis nigellæ: ex his quædam, ad drachmas sex consocia. Auicenna tandem post trigesimum diem ad rubificantia fugit. Vtemur ergo sinapismis, phœnigmis, & dropacibus: quò penitùs eximatur malum, sanguisque & spiritus iterum in partem reuocentur, eaque reuiuiscat. Hæc fiunt ex pice, sale, sinapi. Accipe terebinthinæ vncias duas; castorei, piperis, pyrethri, euphorbij, cuiusque scriptulum; sagapeni, galbani, opopanacis, singulas drachmas: misce lento igne, extende super alutã vel pellem arietis; applica spinæ per longitudinem. Ita etiam adhibetur emplastrũ de sinapi. Sed modus in his sit: cùm enim rubida pars pressa, non albescit, sed rubida perseuerat, à phœnigmis erit supersedendũ: non enim exulceranda est pars. Accipe sinapi, seminis vrticæ, cuiusque drachmas duas; succi betonicæ, olei meliloti, quod sufficit vt fiat cataplasma. Si sit ab ictu, pelle ouis curatur recens detracta locoque imposita. Cùm ita tunc irrepat, vt non ilico, sed pedetentim ingrauescat, emplastrũ Rhazis admoueatur ex farinâ fœnigræci, glãde vnguentariâ, nucleis cerasorũ, semine ricini, bdellio, ammoniaco, adipe anatis, cerâ, oleo lilino: hæc simul contundantur. Vel hyperici oleum cum floribus impone. Ab vstione si fuerit, decocto corticis mediæ vlmi & radicis eius muccagine illine. Iam ad victus rationem venio. cibi copia & qualitas conuenienter instituatur. Paulus, Aëtius, & Auicenna ad decimumquartum diem vsque victu tenuiore vtuntur. quamuis enim morbus sit chronicus, est tamen vehemens circa primos dies: quare primis tribus diebus sit victus tenuissimus, vtaturque solo melicrato vel ptisanâ. Exactis quatuordecim diebus, solidiorem cibum exhibebimus. Tolerare tamen famem & sitim, inquit Paulus, confert. Primis itaque diebus multâ ferè contentus sit. cùm diuturnior est morbus, da auiculas, turdos, columbas, perdices, cuniculos. assa sint conspersa cinnamomo & aniso. Amygdala sumat, & nuces auellanas tostas. Victus totus sit siccus, attenuatorius, non viscosus, vrinam ciens, calfaciens. non tamen initio nimiâ calfactione ruat materia. Dices, in longis morbis parcus ille victus periculosus est: Respondeo, in plerisque id verum; sed non in his corporibus; vnde parum effluit, ob fractum calorem, & pituitæ copiam. Deinde iusculo pulli vtatur cum cinnamomo, pipere, zinzibere: vel saluiâ sit alteratum, rosmarino, acoro, menthâ, hyssopo, satureiâ, origano, ciceribus. Olera ex fœniculo, hyssopo, maioranâ. Quintus Horatianus hos dicit salsioribus nutriendos. Caueat à lacte, piscibus: & acria, vt sinapi, quæ caput replent, ineunte morbo fugiantur. Biscoctus sit panis cum aniso. Aër calefcat siccâ vi illarum rerum quæ non teplent caput: vt vi caryophyllorum, nucis myristicæ: bulliant in cubili ex aceto & aquâ rosatâ. Aër columbarij insigni quadam vi prodest. Luculentus adsit ignis, cui infer ladanum, caryophyllos, nigellam. Pelle vulpinâ tegatur pars, quæ primùm suffiatur myrrhâ, mastice, & caryophyllis. Potus sit hydromel quod factum sit ex sextâ vel septimâ parte mellis, cum saluiâ, vel origano: vel aqua cinnamomi saluiâ tincta propinetur. Vel decoctum anisi, fœniculi. vel, accipe ireos semunciam; aquæ libram; sacchari vnciã; cinnamomi leuiter cõtusi drachmas duas: fiat potus. Cereuisia hyssopo imbuta cõmoda hic est. Vel, accipe cinnamomi vncias duas; zinziberis semunciam; galangæ drachmas duas, caryophyllorum, macis, cuiusque drachmam: coque ex aquæ libris quinque, donec quarta pars absumatur. cùm refrixit traijciatur colo, cũ forti expressione: adde sacchari semilibram. A multo tamen potu & iusculis abstineat, præter galli antiqui. Vitet aquam frigidã, & acetum. etiam nimius vsus oxymelitis dãnosus est ob acetum, quod exasperãdo & radendo ventriculo molestum est, & neruis bellum indixit. Caueat à vino (quia caput replet) dum morbus nondum consenuit aliquantulum. nam cùm fluxus abest succorũ, & corpus purgatum fuerit, dabis parum substringentis vini annosi: nã id siccat,

Rubificantia. Cautio. Ab ictu. VICTVS. Cibus. Aër. Potus.

cat, & exhaurit quod restibile est materiæ morbificæ. Alioqui vinum facilè deducit materiam morbificam in locum affectũ: facileq́. acescit in paralyticis: at acida neruis bellicosa sunt. Si æger fuerit sitibundus, vel si febris suspicio adsit, loco mellis in potu saccharo vtemur: vt, accipe aquæ coctæ libram; sacchari vnciam; cinnamomi leniter contusi drachmam vnam aut alteram. Sint talia quæ vrinam mouent, & materiam mitigent. Sed distingue inter

Atrophia. atrophiam & paralysin: nam interdũ atrophia quædam partium soluit robur à siccitate. hîc absint siccãtia. Accipe vini Cretici libras tres; sacchari optimi libras duas: coque lentè in syrupum: vtere cum duabus partibus iusculi pulli: adde nonnunquam vitellum oui. partes gracilescentes vnge oleo amygdalino, iunge parum olei

Exercitium. chamæmelini ex floribus immaturis. Pro exercitio sint frictiones: quæ primùm fiãt in parte sanâ, dein ad ægram venies. Nullum ocium concedatur cruribus, quæ etiã in ipso lecto agitentur nisu ipsius ægri vel astantium: vel scipionibus gradiatur. Nihil enim illæsum neruum adeò eneruat ac ociũ, & nulla subinde calidi fluentis euocatio, cuius amico splendore fraudatum infixum parti calidum hebescit, ac partis euentilatio stupescit. vtile enim vt excrementa partibus congesta exhauriantur.

Somnus. Somnus sit sex horarum. & longè à cibo dormiat. diurnus somnus vitetur. Catharticis assiduò releuandi hi sunt, inquit

Aluus. Q. Horatianus: nam diuturna hæc est passio. Singulis denis vel quindenis diebus sumat syrupum à nobis inter purgãtia descriptum. vel ex his pilulis scripulo aut maiori hoc copiâ vtatur. Accipe agarici recens trochiscati drachmas duas: turbith gummosi drachmam; trochiscorum alhãdel scripulum; sarcocollæ, myrrhæ, cuiusque scripulos duos (hæc immanitatem turbethi castigant, & vnà reliquias materiæ renouant) castorei semidrachmam; aloës citrinæ non lotæ ad pondus omnium: ex his succo saluiæ exceptis fiat massa, quæ vsui reponatur. Sumat sæpe vnam pilulam mole semiscripuli, vesperi ante cibum. Vel sumat pilulas assairet cum agarico, castoreo vel mastice. Animo sit sedato: sola ira naturam exagitans, sæpe longæ paralysi remedio fuit: alioqui lætè viuat. Tandem, cùm recreari incipit æger, ad balneum ducatur. Si loca emarcuerunt diu hoc morbo vexata, lauacra, cucurbitas, dropaces admoue post et os. Empirica qui velit, con- *Empirica.* sulat Euonymum, vbi de balsamis. Imple ampullam floribus rorismarini vsque

Intus. ad medietatem: sic hæreat vltra mensem, donec flores in aquam vertantur. Millefolium manè ex vino potum cum nasturtio. Aquæ vitæ iniice flores lilij conuallij & herbæ paralysis, lauendulæ, & castoreum, crocum, & grana piperis octo: sumat manè cochlearium. Puluis radicis imperatoriæ manè sumptus ex vino. Manè sumat terebinthinam lotam vino & aquâ, nucis iuglandis mole. Aetius decoctum pampinorum vitis ieiunis assiduè potum valdè prodesse prodidit. Accipe vinum distillatum lilij conuallij, in quo aurum exstinctum fuit, huic adde aquam cerasorum nigrorum dulcium: æquas partes bibat: eademque vertebræ colli vngantur. Iua quo voles modo sumpta & admota. leporis assatum cerebrum. Accipe granorum paradisi, rhabarbari monachorum, piperis longi, cuiusque drachmam; radicis ari præparatæ, semunciam: fiat puluis, ex quo semper semidrachmam aspergat cibis, & bibat ex hac aquâ: accipe nucleos cerasorum amarillorum vncias binas; nucleorum persicorum non deglumatorum semunciam (hæc contunde) succini albi vnciam; florum clematis duos manipulos; florum lauendulæ sesquimanipulum, vini Rhenani tria pocula; rorismarini manipulum; sinapi albi semunciam: contunde cuncta, & misce, vitroq́. excepta Soli expone mensem: & distilla. propina cum aquâ buglossi vel cerasorum nigrorum aut florum persici. Cochleario horum liquorum adde distillati iam descripti liquoris guttas sex: manè & vesperi sumat: & superbibat ex hoc potu. Accipe seminis petroselini duas drachmas; sinapi albi vnciam; summitatum artemisiæ, & florum tiliæ, singulorum semimanipulum, vini libras tres; aquæ libram: coque ad dimidias. Coquunt quidam ex aquâ & vino flores persici, cum radicibus pimpinellæ & galangæ, addunt cacumina artemisiæ, & adiantum. Fo- *Foris.* ris illinunt oleo amygdalino spinam his, qui in metu sunt ne in senio incuruentur. Pinguedo & medulla canis pinguis

fusti-

fustibus occisi. vel hic coquatur aquâ & oleo vulpino vsque ad exhaustam aquam: exprime inde oleum. Accipe lumbricorum terræ, lotorum & in furno siccatorum ac in puluerum redactorum libram; pulueris zinziberis, galangæ, cuiusque semunciam: cum oleo lilino vel costino formetur vnguentum. Quædam symptomata ab hoc malo nata curam sui etiam postulant: vt si vox amittatur. Ea verò deponitur duabus de causis, vel à memoriâ fraudatâ suâ vi, quòd vox non formetur sine imaginatione: alioqui, quicquid cogitat mens, illud in linguam venire potest prudentibus. vel quòd vocis organon affligatur, resolutis musculis linguæ & laryngis, vitiatoque neruo recurrente. Etenim linguæ apoplexiam facit resolutio nouem musculorum linguam mouentium, & ipsam verborum dædalam facientium: quorum alij à styloide, alij ab hyoide & cornibus eius, alij à maxillâ inferiore & mēto exorti linguæ inseruiunt. Et balbi ab apoplexiâ sæpe in linguæ paralysin incidunt: ob madorem quo lingua nata est imbecillior, ac in hunc morbum promptior. Curatur vt paralysis: sed indicatione ductâ à loco malè affecto conueniunt gargarismata ex hyssopo, thymo, sinapi, nasturtio, calaminthâ, zinzibere, cum oxymelite. Manu foras trahatur lingua, & fricetur cum semine sinapi, & abluε decocto saluiæ. Errhina prosunt ex succo anagallidis purpureæ, betæ, cucumeris asinini, cyclaminis: adde seminis nigellæ, sinapi, nucis myristicæ, pyrethri scriptulum. Q. Horatianus etiam tandem secat linguæ venam. Origanum coctum cum aquâ & aridâ ficu, atque assiduè gargarisatum, facit ad linguam syderatam, inquit Marcellus. Castorei scriptulus sumatur cottidie cum balsamo. Sinapi cum mace & saluiâ sacculo excipe; qui madescat oxymelite, ori immitte. Vel accipe baccarum iuniperi contusarum, mellis, aceti, cuiusque vnciam; aquæ libras duas: coque ad dimidias, hoc ablue os. Accipe staphysagriæ, pyrethri, zinziberis, cuiusque scriptulos duos, masticis drachmam, ceræ semunciam: fiant pastilli parui, qui mandantur. Ratione masticis saliuam prouocabunt: ratione ceræ adhærebunt: & vi aliarum pituitam educent. Aliud masticatorium: accipe castorei, nucis moscatæ,

Vox amissa. — *Curatio.*

cuiusque sesquidrachmam: cum melle fiant trochisci: vnum teneat sub linguâ. sinapi etiam saccharo incrustatum sæpe comedat. oleo castorei & laurino caput vngat. Q. Horatianus præbet hyeme ex melicrato cochlearium castorei: & hyeme theriacam. Si hæc non iuuant, ceruix vesicis vlceretur. Huc etiam pertinet is affectus qui Caninus raptus à Cælio Aureliano dicitur, passio, vt ille ait, tarda. alij spasmum caninum vel cynicū, aut conuulsionem caninam vocant, vel torturā oris. Hæc passio symptoma est mutatæ qualitatis: nam character & moles faciei vertitur. Hæc tamen mutata qualitas nata fuit à functione læsâ: quæ functio hic interdum aufertur, nonnunquam verò deprauatur: deprauatur, cùm raptus hic caninus nascitur à musculorum oris conuulsione: aufertur, cùm iidem musculi tentantur paralysi. nimirum in vltimo labij fine, inquit Aurelianus, siue oris angulo, quem Græci chalinon vocant. Nam vbicumque musculi congeneres oppositi, sunt pares magnitudine, numero, & robore, resolutio vnius, conuulsionem alterius adfert: nam resolutus à sano trahitur. Hæc ratio est, cur Aëtius definierit Caninum spasmum esse mandibularū musculorum resolutionem. Etiam hoc est quod dicebat Aretæus, in canino σπασμῷ omnes faciei partes* σπᾶσθαι non magnopere vsitatum est: sed ad læuas partes dextræ feruntur, & contra. Nascitur hic affectus ex neruis tertiæ coniugationis (qui ex medio nascuntur cerebro) malè affectis. nam hi sensum & motum adferunt supernis faciei partibus. Vel illi affliguntur nerui qui à secundâ & tertiâ vertebrâ oriuntur, qui mandibulam mouent: orisque musculi in querelâ sunt à solutione vel contractione. Causa est influxus humidi frigidique succi: vel apostema molle quod spinæ initium occupat. Signa facilia sunt: oris adest deformatio: facies, oculus, labia, ac nasus in alteram partem abeunt, non aliter ac canibus dum de escâ certant. Oculum, inquit Razes, ad quem os conuellitur claudere nequit: præterea si exspirare iussus, efflabit tantùm ab alterâ parte. Sed quibus symbolis partem affectam noscemus, cùm læsa pars in oris paralysi integra videatur maximè? & quomodo interstinguemus num sit actio hæc

Caninus raptus. — *Animad.* — **conuelli* — *Pars ægra.* — *Causæ.* — *Signa.*

4. loc. aff. 1. & De caus. mor. 7. deprauata vel abolita? hoc est, num à paralysi vel conuulsione laboret? Ægra pars turget à materiæ copiâ. Iube rideat, vel vt aliteram proferat, vna pars immobilis persistet; vel eam conspicuò videbis contrahi ab alterâ parte, vel ab eâdem abduci. Si fuerit à paralysi, oculus claudi nequit: nec, si flauerit, bucca æquali mole turget, ægreque mouet labra dum efflat: pars vix sentit, & saliua effluit: os in parte minùs clauditur, cutis non tenditur, sed facilè trahentem sequitur, superior palpebra laxior oculum tegit; inferior labitur. Si fuerit à conuulsione, pars ægra tenditur non sine duritie & dolore. palpebra inferior non æquè mergitur, oculus nudatur; pauca saliua effluit, cynici rictus more distrahitur os. Pars sana suum colorem retinet ac tractabilis est: & oculus sanæ partis meliùs potest tegi à palpebrâ. Ad Prognosin pergo. Oris raptus si à resolutâ vi organorum nascatur, apoplexiæ prodromos esse consueuit: si à conuulsione, epilepsiæ. Bonum est si à spasmo canino intumescat caput. Hæc oris deformatio si subitò oriatur, curabilis est: nam non est ab exhaustu, vt in phrenitide aliisque acutis euenit. Si vltra semestre durauerit, ægrè curatur: nam durata materia iam neruis insedit. Et ab initio, ad quartum diem metus est ne repat in cerebrum, vnde mors. Iam de curatione. Sanguis luxurians emittatur. linguæ venam pertundit Paulus. Cucurbitas primis admoue vertebris cum scarificatione: prouisione habitâ de toto corpore. Facies tota fasciis dirigatur, & blandis compressionibus frictionibusque reducatur. Cauteria vtrique brachio admoue. &, si reliqua non iuuant, ponè aures, si paralysis in vitio est. Si induciæ dentur, para decocto acori, betonicæ, origani, herbæ paralysis, hyssopi, florum stœchados: cum melle vel syrupo de stœchade: & aroma afflertur nuce myristicâ. Razes commendat catapotia fœtida. Accipe pilularum fœtidarum, & cochiarum, cuiusque scriptulum; castorei semiscriptulum: misce. Aliæ: Accipe pilularum aggregatiuarum, & sine quibus, agarici recenter trochiscati, singulorum scriptulum: cum succo saluiæ formentur pilulæ septem. Cautio adsit, vt ilico purges, imò ante quartum diem, si metus apoplexiæ vel paralysis adsit. Tandem ad capitis ipsius curationem accedemus: quod fiet gargarismis, apophlegmatismis, & errhinis. Priùs tamen vtemur errhinis, ne materiam in partem afflictam euocemus. Sternutet etiam à puluere struthij. Masticet nucem myristicam, ac deinde eam deuoret. Vel accipe radicum pyrethri, castorei, piperis, zinziberis, singulorum semiscriptulum; masticis scriptulum; passularum semunciam: contunde simul, cum pauco melle rosato & cerâ, fiant trochisci mansiles. Vult Razes vt indies manè ante pastum ex sinapi & syrupo acetoso fiat gargarisatio. Vltimò corroboretur neruosum genus acoro & zinzibere, nuceque muscatâ conditis. Razes laudat vt indies sumatur sesquidrachma cōfectionis anacardinæ. Antidotus pantagathos apud Nicolaum. Mercurialis eum æquali pondere sacchari in retortâ maceratur dies octo: exstillatur inde album oleum: sumat manè drachmam. His si non cedat malum, auctore Raze, recurremus ad pharmaca purgantia. Puer si affligatur, nutrix sæpe theriacam hauriat. Vel accipe diamosci, aromatici rosati, cuiusque semiscriptulum: cum aquâ buglossi detur puero. foris etiam admoueantur quæ partes neruosas roborant. Vult Auicenna vt facies cottidie abluatur aceto sinapato: nam peruadit partes. Abluatur facies hoc decocto: Accipe maioranæ, saluiæ, betonicæ, cuiusque manipulum: seminis fœnigræci vnciam; chamæmeli, stœchados, centaurei minoris, singulorum semimanipulum: coque in æquis partibus aquæ & vini stillatitij. & mox illinatur pars hoc vnguine: accipe bdellii eliquati in aquâ vitæ, opopanacis, ammoniaci, singulorum vnciam; medullæ cruris vituli sescunciam; axungiæ anatis, & anseris, cuiusque vnciam; styracis calamitæ drachmas tres: seminis rutæ, nucis moscatæ, caryophyllorum, macis, cuiusque scriptulos duos; olei rutæ vncias duas cum semisse; ceræ quod satis est: fiat linimentum. Aliud: accipe olei rutacei sescunciam; castorei, sagapeni, galbani, pyrethri, singulorum scriptulum: misce, fiat vnguentum. Scribit Auicenna medicos Indos remedium ex feris vsu comperisse valentissimum; vt ex vulpe elixâ, & ex carne ceruinâ. Prodest etiam oleum costinum, & sinapinum, de bdellio, de terebinthinâ. & sacculus ex stœchade,

Margin notes: PROGNOSIS. / CVRATIO. Chirurgia. / PHARMACIA. / Cautio. / CORROBORANTIA. Intus. / Tro puero. / Foris.

stœchade, rutâ, radice pyrethri: applicetur occipiti vsq. ad quintam vertebram: nam vnguenta admouebis fronti, & primis vertebris, & mandibulæ inferiori. Aëtius cataplasmatum etiam meminit, vnguentorum, sinapismi, & thapsiæ. Proderit emplastrum de meliloto cum ruta, vel de piperibus emollitum cum castoreo & euphorbio: & emplastrum cheroneum. Pueri illinantur oleo lilino & violato. fouantur decocto capitum porcorum iuuenum vel hœdorum, dum sese contracta laxent: dein oleo cum œsipo vngantur. De victu ita statuendum. Primis diebus sit aër obscurus. Quatuor vel septem diebus sint in ocio: dein se exerceant. Moueant os, & id componant in speculo, quò castigent eius deformitatem. & oculos speculo exerceant. Sit cibus tenuis & tenuans, si non sit ab exhaustu: nam tunc humida in vsum veniant. alioqui incidat & calfaciat. Potus sit hydromel. Accipe stœchados manipulū; radicum acori semunciam: coque ex aquâ: adde mel, vt fiat melicratum.

Pueris. *Victus.*

CAPVT XXV.

De CONVVLSIONE, *quam Græci Spasmum, & Celsus Distentionem neruorum appellat.*

Nomen. ΣΠΑΣΜΟΝ Aurelianus nominat conductionem neruorum, Celsus distentionem appellat. nam Aurelianus tetanum vocat distentionem neruorum; aliter ac Celsus, qui tetanum rigorem vertit neruorum: Asclepiadis sectatores, extensionem corporum dicunt. Atrocissimum malum, ac ferè supra humanas vires in hoc malo calamitas, fœdus aspectus, triste intuentibus spectaculum, tantaque characteris corporis mutatio, vt vel à familiaribus non agnoscantur. Nec temerè astantes votum impium, at honestum iam vouent, ægrum vita ac acerbis malis defungi. Et sæpe præsens Medicus, inquit Aretæus, non quicquam opis adferre potest. qui si membra dirigere voluerit, viuentem hominem distraxerit, discerpseritque. Differt à spasmate spasmus: nam spasma fit, indeque nomen habet, quando musculorum fibræ plurimùm distenduntur, adeò vt nonnullæ disrumpantur, ac tunc à spasmate ῥῆγμα enascitur. Ea verò prægrandis fibrarum distentio euenit aut vltrò, vel à foris. Vltrò, ὑπὸ τῆς αἰτίας idque appulsu vel attractu. Appulsu, quando exudat alicunde inutilis succus, quem caro excipiens distenditur. Tractu verò fit distentio, cùm vi attractrice ipsarum carnium venarumque circumiacentium, fibræ musculorum vnà cum venis replentur validissimè. Foris, vt à labore, lapsu, casu, luctâ, cursu, tum si quis præ graue onus leuare conetur. Spasmus verò est motus prauus, quo instrumenta motui dicata ad suam originem citra voluntatem trahuntur. Dixi esse motum prauum: nam etiamsi motus conuulsionis simillimus sit naturali, qui fit musculis ad suum caput retractis: in eo tamen differunt, quòd hic motus non sit situs in nostrâ potestate, sed prorsus contra voluntatem fiat. Naturalis verò prorsus ex nostro dependet arbitrio. Quare facit hic morbus vt ἀπροαιρέτως, id est, iniussu nostro nobisque inuitis moueantur partes illæ, quæ olim προαιρετικῶς, id est, nostro iussu mouebātur. Vt nihil aliud sit conuulsio, quàm iniussus earum partium motus, quæ naturaliter sponte nostrâ mouentur. Quidam putant emprosthotonum fieri, non aliter ac raptus nascitur caninus, resolutis duodecim caput attollentibus musculis. Minimè verò: nam si quis conetur retrò caput voluere manu, acerbissimum dolorem mouebit: quod sanè non fiet, parte oppositâ resolutâ. Adieci, instrumenta motui dicata: talia sunt corpora neruosa, vt nerui, tendones, musculi, ligamenta: nam, auctore Galeno, tendo & musculus sunt prima instrumenta voluntarij motus. vt enim paralysis est læsio neruorum: ita conuulsio est musculorum contumaciorum vel ob inanitionem, vel ob repletionem. etenim paraplegiæ sedes est in neruo medullari: conuulsionis verò in musculo. & conuulsionis vis consideratur in motu iniusso: paraplegiæ verò in impotentiâ mouendi. Galenus putat ventriculū non cōuelli, quòd sit musculi expers. quāuis aliàs scribat, in spasmo & musculos & neruos affligi. Quod ita accipies, malum debere musculum ferire, alioqui erit conuulsionis expers: id fit nonnūquam etiam afflicto neruo. Asscripsi, citra voluntatem instrumenta trahi: nam scribit Aretæus, homines interdum non solùm in arcū, sed in orbem

Vis mali. *Spasma.* *Quid sit.* *Definitionis explicatio.* *12. Vs. part. & 1 De motu musc. & 6. Aph. 1 & 3. De sympt. caus.*

in orbem trahi, vt caput genibus annexum habeant. Hæc de definitione: iam ad caussas eamus, quas Aretæus infinitas esse scribit. Est enim conuulsio alia primigenia, alia secundaria. Primigenia est, in quâ partes quæ conuelluntur conuulsionis causam intra se continent; idque duplici modo: modo σὺν τάσει, & tensionis experte. σὺν τάσει, est à repletione, vel à siccitate, cùm exaruerint, ac si incendio conflagrassent. hæc per essentiam dici potest. Audi quæso quid dicat ille Pergamenus: Spasmi eueniunt ὅτι ἐν σφοδρῶς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, εἴτε καὶ διὰ πλήρωμα ἐμπίπτοντος πληρουμένων τῶν μυῶν. Quare quædam conuulsio gignitur ἄνευ τάσεως. Et alibi dicit, σπασμοὶ διὰ ξηρότητα γίγνονται. τὰ πολλὰ δὲ διὰ πλήρωσιν. καὶ πρὸς τὴν καὶ διὰ δακνώδη χυμὸν λεπτὸν, ἀναβιβαζόντων τὰ νευρώδη μόρια, καὶ διὰ ψύξιν ἰσχυράν. Discriminat eas quæ ex morsu, ab his, quæ à repletione vel inanitione enatæ fuere. ἄνευ τάσεως sunt illæ conuulsiones quæ nascuntur à tenui acrique materiâ irrepente in os ventriculi: vel à potu frigidæ; à crapulâ, ab vecero; à diaphragmatis phlegmone, cùm ea fuerit maxima; à remediis malignis; à valido frigore: à venenatâ aurâ. hæc per consensum vocari potest; quo cerebrum vel spina in contagium abripitur. Secundaria conuulsio est, quæ fit ex euentu, & consistit ἐν τῇ λύσει: cùm in opposito situ earūdem partium, musculi sunt congeneres magnitudine, robore & numero æquales. nam ibi resolutio vnius loci, conuulsionem facit alterius; quemadmodum scripsimus De oris raptu. Quæ fit ab inanitione conuulsio, fit à partibus motui voluntario dicatis; à quibus non alimentalis humiditas exhauritur, vt quidam putant nos putare, sed ingenita. Non tamen hæc inuadere solet implicitos febri hecticæ, quæ alioqui validè corpora attenuare solet; quòd ab hac febre pedetentim exhaustio fiat, quodque æquali se filo fundat ariditas toto corpore: ita non confertim in squalorem abripiuntur nerui. At à febre malignâ & magnâ, quæ subitò exhaurit neruos & carnes, vt & à phrenitide & causo, hæc squaloris calamitas importari solet, cùm nerui inde subitò arescant ac tendantur. Quin hypercatharsies, maximè effusæ per loca neruosa, id agunt: vt ῥοῦς γυναικεῖος. Interdum ignis vi vstæ partes exsuccantur: & nonnunquam perennibus vigiliis exarescunt. Frequentiùs tamen eueniunt spasmi à repletione. & hi sunt vel phlegmones expertes; vel huic consociati. consociantur huic, cùm motui dicatæ partis initium phlegmone tentatur. nam, ni τάσις adfuerit, conuulsio ex repletione non fiet. Quia huius totius conuulsionis causa ferè est vulnus, ictus, lapsus, vel casus, aut dolor: hæc sanguinem prolectant. Quæ ex vulnere fit conuulsio totius corporis, ea per contagionem enascitur, & non à repletione. Ita principio neruorum spinalium phlegmone tentato, consensu reliqui trahuntur nerui: attamen quamuis pars inflammata fuerit repleta & tensa, non tamen tota corporis œconomia replebitur aut tendetur. Quare phlegmone cùm auctor est conuulsionis totius corporis, illa sanè conuulsio totius non erit à repletione: quamuis pars conuulsione quæ est ex repletione affligatur. Quin ab orgasmo concita materia se in neruosam effundere partem potest, eamque in phlegmonem ac conuulsionem abripere, non sine tensione. Attamen sæpe conuelluntur partes nullâ phlegmone obsitæ, sed à materiæ incursu hoc illis euenit. Sed qualis hæc materia? vnica hæc est pituita crassa & viscida. Excludimus tamen pituitam gypseam, vt etiam melancholiam (à quâ raró nascitur) quod subire nequeant neruos: argumento sunt podagrici, nam hi spasmosi non fiunt. Sed cur maximè à pituitâ fit? quia nerui succo pituitescente maximè nutriuntur. & propterea pueri edaces huic malo sunt obnoxij, quòd luxuriet in his pituita. Nec bilem agnoscit, nisi ea conuulsio quæ oboritur per consensum: cùm acrimonia bilis lacessiti nerui se contrahunt: sed illos tendere repletione nequit. Hæc enim bilis tantâ copiâ colligi nequit (ob sui acrimoniam) qua partem neruosam repleat & tendat. Quare hæc conuulsio non fiet ex repletione. Nec etiam σπασμὸς φυσώδης, nam in hoc vix horâ durabilis dolor: & solâ frictione mitescit. Hic sæpe digitos pedum ac manuum, & crura affligit tensione vel contractione. crapulæ ac ocio familiare malum. Quicquid fœcundum est in pituitam, id conuulsioni materiam præstat, vt ea copia vini, quæ mitigari nequit: & validum

CAVSAE.

2. Sympt. caus. 2. & 12. Method. v.8.

Ab inanitione causa σὺν τάσει.

5. Aph. 1 & 19. & 12. Method. vlt.

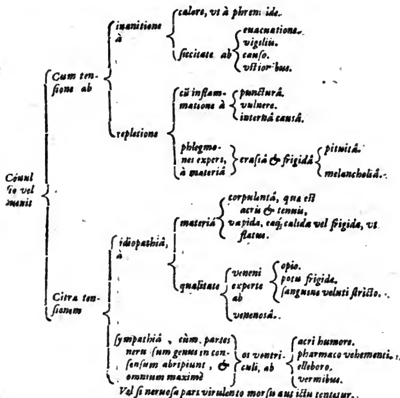
A repletione causa σὺν τάσει.

Cū phlegmone.

5. Aph. 1 lidum frigus, pituitæ auctor. intempestiuus frigidæ potus. Scribit Hippocrates elleborum spasmum accersere interdum. & Mesue addit, cùm pharm...cum mouet, nec tamen promouet materiam pituitosam. Sed dices, & paralysis à pituitâ nascitur. Responde, materiam conuulsificam (4. De Acut. 27) neruosis quidem partibus infundi, sed non ita peruasit vt paralyticis euenire solet. Cur igitur Razes validius frictionibus incumbit (Cap. De conuulſ.) cùm conuulsio in vitio est, quàm vbi resolutio in querelâ est? Hoc agit ob materiæ morbificæ crassitiem. Hactenus de causis illius conuulsionis quam τῶν τάσει sociam habere asseruimus, quacumque ratione euenerit, replendo, vel exhauriendo.

Causa cōuulsionis tensionis expertis. Iam de causis earum quæ sunt tensionis expertes. Talis conuulsio dicitur vulgò nō proportionata ad materiam; quòd nulla adsit cognatio inter afflictam partem & morbificam causam, quū nulla adsit tensio. Etenim conuulsio σὺν τάσει perpetuò ἰδιοπάθειαν agnoscit: at hæc quæ est tensionis expers, vtroque modo affligit, tum peculiari vitio, tum contagione. (*Duplex. Per idiopathiam à vapore.*) vitio peculiari euenit à materiâ, vel à qualitate. hæc materia erit vapor calidus, vt fit in febribus, cùm illi partes neruosas feriunt: vel is vapor frigidus erit & flatulentus. quidam apud Paulum dicebat, tetani eiusque (3. Lib. 20.) specierum causam esse repletionem musculorum, ex spiritu & aëre crasso ac nebuloso. dicitque ægrum frigidum admodum esse & congelatum, & propterea ægrè mobilem: vnde non sicca his fomenta, sed potiùs humida conuenire. quare in cauitate à flatibus repletur musculus, non substantia nerui & carnis musculosæ: erit ergo hæc à flatibus conuulsio citra tensionem. Nec solùm hæc conuulsio à vaporibus nascitur, verùm etiam à materiâ acri, mordaci, & tenui, neruosque rodente: qualis (*A materia acri.*) erat in illo iuuene de quo scribit Galenus. (5. Aph. 2) Qualitas si auctor conuulsionis fuerit, hæc erit venenosa, aut veneni expers. (*A qualitate.*) Venenosa ortum ducit ex propinato veneno, vt elleboro ex albo. (5. Aph. 1) Si veneni expers fuerit, maximè frigoris vi hæc calamitas importatur; vt ex opio, potu frigidæ. Auctor huius sententiæ est Aretæus, qui scribit, frigus acerrimum maximè horum vitiorum ferax esse. à sanguine etiam rigente vi stricti frigoris in venis, à quo contagione quadam nerui affliguntur. Sed quamnam conuulsionis ideam frigus adsciscit? geminam; vel concrescunt frigore succi, ac rigidâ quadā tensione fatigant neruos, eoque fit, vt distentione fraudati nerui, ab impletis succis tendantur. hanc ideam conuulsionis appellat Auicenna à siccitate natam: quòd fiat congelationis quadam imagine: siccitate dico, enata non à frigore exprimente humidum, sed id congelante. At si sola refrigeratio ἁπλῶς conuulsionem attulerit, illa ἄνευ τάσεως erit. Nunquam conuulsio quæ est ab inanitione, frigus auctorem agnoscit: etenim vita micante, tanta strictio partium inde oboriri nequit. Hactenus de conuulsione ἄνευ τάσεως, quæ fit per idiopathiam: iam de hac quæ per sympathiam. (*Per sympathiam.*) Talis conuulsio cadit in eos qui vomunt æruginem, ab elleborismo, à ferocitate bilis in orificio alui, quod est acerrimi sensus, ac cerebro συμπαθέστατον, quia est νευρωδέστατον. Ita spinales nerui etiam affliguntur. & potissimum ab vtero hæc mala. Scribit Ægineta, multos à lumbricis (4. Lib. 57.) neglectis conuulsos interiisse: nam ab his abripitur in consensum stomachus. Quin tracto in contagionem cerebro, conuulsio fit à morsu vel ictu virulento neruosæ partis. Ita à seminis humani fœditate, vel vlceris putidâ prauitate, aut virulentiæ auræ ex parte aliquâ afflatu. Sed dices, Hippocrates (*Dubium.*) tantùm meminit duarum conuulsificarum causarum, nimirum copiæ, & inopiæ succorū. Ita est, sed agit de his solùm, quæ cum tensione eueniunt, tanquam γνησίαις. Aretæus auctor est à vehementi ceruicis ictu conuulsionem inferri: & Aurelianus percussu maiorum neruorū, quos tenontas appellant: sæpius tamen, inquit, à vulnerato neruo vel musculo: & à vino, his vulneribus manentibus poto. Hæc de causis, sed vt memoriæ cōsulamus, breuiter differētiæ huius acerbissimi mali vnde sumātur dicamus. (*DIFFERENTIAE.*) A loco affecto variæ ideæ conuulsionū nascuntur. Si nō tantùm brachium, manus, aut crura conuellantur, sed etiā faciei musculi, labiū alterum, oculus, alterutra gena; cerebrum erit affectum. nam cùm totū afficitur corpus, cerebrum primariò laborat. hoc rarò euenit; plerumque est in parte, vt oculo, cute frontis, linguæ radice, maxillâ, labris, brachio, manu, crure. Sed grauissima euenit ceruici.

Cùm ceruix vel corpus inflecti nequit, sed rectà tenditur, id τέτανον appellant: quum mentum pectori iungit, ἐμπροσθότονος vocatur: cùm verò caput committitur scapulis, ὀπισθότονος dicitur. Aurelianus pronum raptum, atque supinum appellat, & raptum posterganeum. Cornelius Celsus, Marcellus medicus, & Plinius tetanum, rigorem appellant, quòd rigida permaneant corpora tensa. Tonos enim, ait Aretæus, neruo   m tensionisque vocabulum est. A causâ efficiente variæ species ducuntur. Hoc modo:

Hæc passio non ita citò finitur vt epilepsia; nec sensu ægri exuuntur. Contagio non nocet hoc malum: estque acutum. A repletione subitò adoritur. sæpe solemnis euacuationis suppressio antecedit, vt si repentè vrina sistatur, vel exercitij neglectus adest: continuata etiam pocula in causâ sunt. Præterea nulla exhaustio præcessit; sed corpus succi plenum est, nec venere, vomitu, mensium aut alio fluxu attenuatum. quamuis pharmaca purgantia nonnunquam conuulsionem ex repletione adferant: dum peculiares succos prolectantia, eos in flatus vertunt, ac musculos distendunt. Quin interdum, pharmacorum vi, succi funduntur in radicibus neruorum, qui non rarò ludunt scientissimos medicos. quare ad ea oculos verte quæ euenêre ægro. Conuulsio ab exhausto nunquam incidit, nisi signum aliquod valentissimum ac deterrimum accesserit: qualia in phrenitide exoriuntur. Est enim talis

Signa differentiarum.

Nam à repletione.

Nam ab exhausto.

talis planè funesta, ac desperatæ salutis, qualem agnoscimus in stridore dentium à delirio, in oculorum fixo intuitu, vago motu, quando huc illuc voluuntur illoli, peruersione oris, singultu, manuum subsaltu. non fit ab ineunte statim morbo: nam ante declinantem morbum non exhauritur æger. An verò pituita vel melancholia in causâ sint, cuiusue succi symbola id narrabunt. Hæ iam dictæ spasmi ideæ acerbissimos dolores pariunt, non sine atroci iactatione: nam tensio valida, neruos in his fatigat. Si citra tensionem fuerit conuulsio, & ex idiopathiâ, nulla alia pars in quietiâ erit præter conuulsam. Quæ nata est ex vapore calido, non sine febre biliosâ infertur facilè: inde ergo innotescet. Quòd si causam agnoscat flatulentam: eius symbola quædam edentur. Cum à pharmaco inducta est conuulsio, id narrabit ipse æger. Quæ oriuntur à consensu, facilè soluuntur. A ventriculo si fuerit, accedet nausea, acres fœtidique ructus, cordis dolor, iactatio: à vomitu, liberatio. Si ab vtero; ibi dolor erit, pubes tendetur, flatus aderunt, solemnis menstrua euacuatio supprimitur, inde capitis dolor, delirium. Vermes suis signis sese prodent. Sed obserua num immobilis pars sit articulorum ossiumque vitio, à callo vel illapso humore: tunc nec à febre, nec repentè incidit. & vide num antè luxata pars, minimè rectè fuerit curata. Deprehensâ mali naturâ, videamus quibus contrariis remediis abigi possit. Si à repletione conuulsio enata fuerit, & si tensio adsit, loquetur ipsa res laxandum esse: quo modo? quia à repletione, hanc abscindendo. Sin ab exhausto adsit conuulsio, insuccandi nascetur indicatio. Cùm à phrenitide infertur conuulsio, ni phrenitis abigatur, haut cedet spasmus. Si à vigiliis, his consulendum. Phlegmone si auctor mali fuerit, illi occurrendum. Quòd si ab incursu succi pituitosi, vel melancholici incubuerit hæc calamitas conuulsifica, euacuandum erit & calfaciendum: nam non sine frigore pars repleta fuit ab his succis. Flatus cùm in vitio sunt, discutiantur. Veneni dira vis si in suspicionem venerit, dometur. si frigus, incalescat. Sanguis frictione vbi causa mali, fundatur, ac euacuetur. A consensu cùm pars contrahitur:

Caeterarū causarum agnotio.

Cautio.

INDICATIONES CVRATIVAE.

fons mali exstinguatur. Hæc agenda, si spes salutis aliqua appareat. sed ne quid temerè, rimemur signa prognostica. Acutum malum, & quod breui interimit, idque non ratione materiæ, quæ crassa est, sed ratione vehementis doloris, qui maximè vires prosternit. Et quò plures partes trahuntur, & maximè cerebro vicinæ, vel in pectore, gulâ, stomacho si fuerint, eò periculo maiori tenentur: maximè si ex idiopathiâ laborarint. Tetanus grauissima pericula adferre solet. Hippocrates dic quarto scripsit homines à tetano exstingui. cùm enim cuncti in eo musculi tendantur, id diu perferre corpus nequit: quare vel ad salutem, vel ad mortem abit. Et Aretæus scripsit, tetanos maxillarum (siagonitas musculos vocat Aurelianus) doloris immanitate non facilè placabiles esse: at sæpe calamitosos. Quin etiam conuulsio musculorum mouentiū pinnas narium lethalis est: imò illi cymbam Charontis premunt in morbis acutis. Ab inanitione quia calamitosa est conuulsio, propterea omnis conuulsio in phreniticis est lethalis. Phreniticis bilē vomentibus, & inde conuulsis, calamitas in procinctu est: est: nam talis conuulsio violentæ ac malignæ febris est propria; & talis vomitus accidit sympathiâ cerebri. Nam nata in cerebro bilis, illuc demissa, exitū per os habet. Idem vsu venit illis qui purgātur elleborismo, quod ipsis cholericis quibus eueniunt σπασμοί: potissimùm verò in musculis qui tibiarum suras constituunt. Nam violentia pharmaci attrahentis, & succum neruorum exhaurientis, non est ἀδύνατον ex eâ cacopathiâ spasmum incidere. Talis autem conuulsio mortiferè habet ægrū; qui seruari nequit ab exhausto conuulsus. tum autem doloris sæuissima ζωτονία, & vnà vires citò exoluit, & citam mortem adducit. Conclamatum est ac penè de vitâ actū, cùm violentia medicamēti sanguinem exprimere nō destitit: *Σπασμὸς γὰρ ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον. quasi dicat, nō qui excitatur ab acredine ellebori, sed ab hypercatharsi. propterea addidit ἐξ. quæ particula significat vacuitatē rei, quæ in quæstionem cadit. Nā quę cōuulsio incidit ab acredine ellebori, vel à materiâ acri attractâ ab elleboro ad ventriculū, est sanabilis. Sed omnis ab inanitione conuulsio mortifera est atq. funesta,

PROGNOSIS.

4. Acut. 60.

Ab inanitione.

*spasmus ex elleboro, calamitosū.

sta, collapsis naturæ præsidiis ab exhausto partium solidarum, quarum quidem virtus est ipsa natura: accedit & trium principiorum ὕλης, facultatumque non solùm in officio laborantium infirmitas, sed etiam priuatio, vnde etiam mors venit. Verùm quæ à pharmaciâ citra exhaustũ, flatibus, aut agitatione enata fuit conuulsio, non est calamitosa: nam repletionis soboles est. Nam conuulsio à repletione solui potest, etiamsi non fuerit phlegmones expers: modò illa phlegmone neruos non exhauriat, verùm repleat. Plerumque tamen funestæ conuulsiones ζωμάτων, & hypercatharseos, & cùm exaruere nerui à febre tanquam ab igne, quæ inde conuulsiones veniunt, omnes illæ mortem denũciant, & ipsam celeriùs opinione afferunt: est enim πάντῃ ὀλέθριον. Vt in fractura calcis: in vulnere musculorum quâ parte nerui ἰσφύων), aut iidem ἐκφύων), si nullus tumor assurgat aut euanescat parte posticâ corporis. Tum ab hæmorrhagiâ quæ cietur à vulnere; quando exhaustæ venæ succum è neruis attrahunt, ipsosque faciũt rigidos ab exhausto. Nam attrahendi potentiâ, venæ carnes ipsas præcedunt. Et in pertusâ caluariâ, si exitus ichori negetur, qui ad menyngem descendit, sed inde ad neruos transmittitur: conuulsionem mouebit cum phlegmone, tum è directo, tum è diuerso partis pertusæ: vt eius ichoris excursus est siue κατ' ἴξιν, siue ἀνάπαλιν: sicut Hippocrates annotauit in Autonomo, & pedissequâ Omiliâ. Prima muliebritas menstrualis; vel statim à conuulsione oborta de more purgatio menstruorum (sine febre phlegmones sobole) conuulsionis finem affert. Addo Aphoristicas quasdam prognoses. Est bona mutatio conuulsionis in concussionem: nec contra. quia triumphata natura iam triumphare incipit: & quæ dominatu causæ morbificæ tenebatur, iam erecta, causæ ipsius potens est. Præterea præstat conuulsionem superuenire paralysi, quàm paralysin conuulsioni. Nam epilepsia sperabilem adhuc salutem ostendit in apoplexiâ, quæ, superueniens epilepsiæ, cita morte funesta est. Et ab animi perturbatione oborti morbi grauiores cerebri, ægrè curantur: nam non sine magnâ sublatente causâ nascuntur. Phlegmones quæ est expers, redintegrationem naturæ concedit. Quæ fit à flatu, facilè excutitur. Hinc est quòd quæ per febres nascuntur, facilè sedentur: cùm febriles vapores neruos feriunt: vel humoris diffusione sæpe musculi conuelluntur, vt & pueris euenire solet. nam conuulsio febri finem imponere solet, si incidat eodem die. Alioqui in febre terrifica est: quia semper metum affert sinistri iudicij: sed tamen non semper desperata. Nam & puerorũ conuulsio formidabilis est, quamuis non rarò pueri conuulsionis periculo defungantur: quòd ea sequatur pot iis naturam suscipientis causæ (id est puerilem neruorum infirmitatem) quàm efficientis; id est, febris ipsius, & malignæ cacochymiæ. Ergo vt pueri facilè trahuntur in omne genus spasmi: ita facilè defunguntur spasmi molestiis. Et post septennium puer in conuulsionem à febre non trahitur, nisi hæc maligna fuerit. Maximè per febres cõuulsionibus implicantur pueri, quibus diu stricta aluus, vigiliis & terroribus obnoxij sunt in cacochymiâ. Aristoteles scribit plenilunio magis infestari pueros spasmo. Idem etiam asserit, à dorso inuadentem conuulsionem pueris calamitosam euenire: ob summam doloris vim. Quin pueri iam æditi, ante septimum diem si conuellantur, calamitosum. Febrem in spasmum venientem salutarẽ ait Hippocrates: spasmum autem in febrem, perniciosam. Sed Theodorus Priscianus asserit rarò cum febre euenire: sin superuenerit, dicit, eius causam soluit. Sed si conuulsio his superueniat, semper vitæ, ait, periculum minatur. Attamen Hippocrates, in Coacis, inquit, Conuulsio affert febris vacationem, quæ aut eodem febris die, aut postridie incidit. translatâ nimirum materiâ intus foras, à venis ad musculos; non ad neruos ceruicales, lumbales, dorsales, vnde delirium. Dicit eodem die: vt nulla sit suspicio siccitatis. Affert finem sudore, hæmorrhagiâ, vel copiosâ sanguinis detractione. nam, vt alibi ait, hæmorrhagia vi suppressa, cõuulsionẽ facit; phlebotomia exoluit. Cùm à materiâ pituitescẽte vel melancholescente nascitur, nisi copiâ suâ nimium luxuriarit, redintegrari potest. A mero veneno oborta conuulsio, mortifera est: nam veneni vis infracta indomitaque perseuerat: quare non tam ratione conuulsionis, quàm

5. Aph. 2 ex vulnere.

Pueri.

3. Prog. 31.

7. Histor. animal. 12.

Febris in spasmũ.

quàm veneni homo abripitur. Sin non purum putumque venenum fuerit, calamitosum, at non omnino mortiferum: nam ægrè expugnatur: vt ab elleboro albo: sed si fuerit ex inanitione, lethale. Periculosa est ab opio; non æquè quæ à potu frigidæ. A sanguinis consociatione, stricta, nõ tantum periculi gerit: fuso enim sanguine, homo ad se redit. In hystericis conuulsiones sine febre, faciles sunt, vt Dorcadi contigit. Ibi Galenus in Commentario dicit, In magnâ vteri phlegmone, conuulsiones interdum eueniunt; sed cùm dicit Hippocrates ἀπύρως, ab his eas separauit: nam cum febre periculosæ sunt. Etenim arduam phlegmonem denunciant: at hæc ab vtero inflammatio, est lethalis. Quæ verò citra febrem & vteri phlegmonem incubuit, euacuato vtero euanescet. Hoc voluit Aretæus, cùm scribit, mulieres frequentiùs hoc malo corripi: sed minus mori: nam, dicit, humidæ sunt. Et senes, inquit, maximè hoc malo vexantur, & ex rà intereunt, ob senectæ frigus & ariditatem. Si pectus & spiritus morbus occupauit, facilè è vita migrant. Ex punctis musculorum tendinibus & neruis plerumque funestus est spasmus: nam à vulnere conuulsio lethalis. Sed in sanabili quid agendum? Sententia est Aretæi, siue à refrigeratione, sine manifestâ causâ inuaserit, siue ex vulnere, siue ex abortu, venam in cubito rescindendam esse. Cautio adsit, vt laxior sit compressio vinculorum in brachio. Cælius Aurelianus ad vim conuulsiuam collineans, Si vehemens fuerit dolor, inquit, dimissionis tempore, & ante tertium diem admouebimus phlebotomiam. Theodorus etiam Priscianus id primis diebus agit. Quare dum focum suum sanguinem agnoscit, semper phlebotomiæ studendum: maximè si ex tetano laborarit, phlegmone aut vulnere. Quâ copiâ? sit ea extra lipothymiam & citra frigus extremorum: nam ilico inediâ & doloris vi titubabunt vires. frequentia sectionis arceat periculum quod à confestim factâ euacuatione metuitur. Tandē, progresso morbo, sublato omnis irruentis materiæ metu, mediis musculis imponatur cucurbita, scarificatâ carne: à finibus verò, hoc est, musculorum tendonibus abstine. Admonet Aurelianus, vt primùm locus foueatur decocto fœnu-

Ab vtero.

5. Aph. 2

CHIRVRGIA.

Phlebotomia.

Cucurbita.

græci, seminis lilini, hibisci: vt laxentur nerui, & lentescens humor fundatur. & cataplasmata probat. Ita & Aretæus ab epiplasmatum vsu ait cucurbitas, cum scarificatione semper, imponendas. Sed, inquit, parcè flamma excitetur: nam quæ à labris cucurbitæ fit circumpressio, doloris conuulsionisque auctor esse solet: sed diutiùs & molliùs trahant. Quæ partes scarificatione ferientur? ore oculisve conuulsis, occipitio primisque vertebris affigendas suadet Aetius. Brachiis aut manibus contractis, et quod humeri articulo subiectum est verticulo, & etiam septimo. A postremo verticulo, si crura fuerint cõtracta. Si, quod aliquando fit, scalpello pro venâ neruum icerit chirurgus, sedetur dolor, & sanies eliciatur, immittatur vulneri terebinthinæ oleum cum aquâ vitæ; & impone emplastrum diachalciteos. Si fuerit ex ictu venenato ferarum, vincula membro iniiciantur: vel neruus præscindatur: vel cucurbita affigatur, partique eschara inducatur: & theriaca applicetor: bibatque theriacam ex decocto rutæ, pentaphylli, scabiosæ, melissæ, pimpinellæ, gentianæ. Puerorum membra conuulsa blandè manibus dirigantur & vngantur. Cùm à flatibus nascitur, proderunt frictiones pannis factæ calidis. Sudores, inquit Paulus, lanis oleo imbutis excipere, at abstergere oportet, ne nobis clam refrigerent. A phlegmone nata conuulsio sedatur, abactâ phlegmone. Sed phlegmones expers si malum fuerit, quæ laxatis neruis huic remedia debentur, auctore Raze. Sed cùm acumen morbi præparantia remedia non admittit, ad purgantia ilico eundum. Alioqui illa eadem sint, quæ capite De paralysi descripsimus. & syrupus de agrimoniâ hîc commendatur. Hoc vtendum si inducias dederit malum. vt & melle rosato, syrupo acetoso simplici, de duabus radicibus, de bysantiis, de stœchade, oxymelite, capillorum veneris, de betonicâ: cum decocto prassii. Hoc modo ducatur curatio: primò iniiciatur clyster mollis, non purgans: accipe radicum althææ vncias tres; seminis lini, fœnigræci, maluæ, singulas semuncias: coque ex iure carnis, vel aquâ: adde olei communis, vel chamæmelini vncias quatuor. Dein seca venam, si plethora iungatur; paruâ copiâ, & repetitis vicibus. Deinde, si morbi

Chirurgi ab ictu.

A ferarum ictu.

A flatu.

A materia crassa.

Trepanatio.

Curandi breuis ratio.

si morbi acumen id admittit, præpara crassam materiam. Aquæ iunge octauam partem mellis: coque ad despumationem: adde origanum. Dein vacua pilulis cocciis, aureis, fœtidis, pilulis de agarico, cum trochiscis alhandel; electario Indo maiori. semper iunge quid castorei. dein (vt hic seriem subindicem curandi) Topica sint calida & mollientia: vt oleum lini, butyrũ recens, vnguentum refectiuum. vel tale, Accipe seminis althææ, & muccaginis eiusdem, & maluæ, extractæ decocto herbæ paralysis: adipis anatis vel humani quod satis sit: fiat linimentum. Bombacis seminis muccago etiã probatur. Balnea ineat; mox vngatur. Tetani peculiarem curationẽ breuiter prosequitur Oribasius ex Philumeno, noni libri decimoseptimo. Sed ad purgantia redeo. Para succos ex decocto hyssopi, centaurei minoris, chamæpytios, cum cinnamomo, caryophyllis, & schœnantho. Commendatur mel rosarum solutiuum. & pilulæ cocciæ vel fœtidæ cum castoreo, & pilulæ de beniouino Rõdeletij. Accipe chamæpytin, betonicam, stœchadem, rorismarinũm, maioranam, hyssopum: adde agaricum, turbith, nucem myristicam: ex aquà coquantur: adde mel in fine coctionis. laudat Aretæus vt hiera cum mulsâ & oleo sedi iniiciatur. Aurelianus calidum oleum iniicit, vel decoctum fœnigræci, aut radicum agrestis maluæ. Theodorus Priscianus commendat clysteres simpliciores. Heraclides Tarentinus etiam clysmis vtebatur. Praxagoras vomitum præscripsit: sed hoc damnat Aurelianus: nam os aperire nequeunt. si tamen sit à materiâ biliosâ effusâ in ventriculum, erit vomendum. nec tamen semper eorum os combinatur. Diocles mictoria remedia dabat (quæ etiam laudat Priscianus) & deducentia ventrem. & pueris dabat passum aquatum. Commodè præbetur diaturbith cum rhabarbaro; agaricum; diaphœnicũ; pilulæ cocciæ cum castoreo. Accipe cassiæ recenter extractæ vnciam; terebinthinæ claræ semunciam; nucis myristicæ scriptulum. Hippocrates, testante etiam Cælio, ad elleborum nigrum venit, cum pipere & lacte asinino. quidam etiam pilulas de euphorbio exhibent. Cùm fuerit iam

CAPITIS purgatio. corpus purgatum totum, ad peculiarem capitis euacuationem veniemus. Masticet pyrethri radices cum castoreo; maceremã, acorum; zinziber conditum, masticem. maximè si tetanus affixerit. Fiant & gargarismata, ex decocto hyssopi, pulegij, origani, rutæ, raphani, pæoniæ, iridis: cum oxymelite scillitico. Errhina etiam fiant ex cyclaminis succo & ireos, decocto pyrethri, origani, stœchados, agarici, nigellæ. Odore etiam nigellæ vim hauriant. sternutent. Deinde ad ea quæ partibus foris admouentur deueniemus. Hæc sunto calida & laxantia, vt aperiantur pori, vtque elabatur materia, & discutientia, nam materia crassa est: & dolorem leniant, vacuando acres succos & flatus, calefaciendo, temperando, & coquendo ad æqualitatem reducendo: nam calor dolorem lenit, vt ait Hippocrates, vbi ita scribit, τὸ θερμὸν παρηγορικόν, πάντων παρηγορικόν. hoc est, illa mitigat, siue ab exhaustu, siue ab inanitione fuerint. Sint ergo calida, nam & pars obsessa, & materia morbifica frigent, stupetq. animalis vis. Et, dum dolor vrget, ab emollientibus erit auspicandum, qualia sunt acopa & modicè calida. Propterea Aurelianus cataplasma ex semine lini & fœnugræci toti spinæ imponit. Alij catulos viuos admouent, aut pulmones viuentium animaliũ. Ita fotus ex tepido hydrelæo. Ita & cætera moderato ac suaui benignoque calore prædita, naturæ nostræ consentaneo. Per interualla tamen fiat admotio: nam horum assiduus vsus effœminat. Hic vsum habent oleum lilinum, chamæmelinum, lumbricorum, butyrum cum croco, œsipus, vnguentum resumptiuum cum ptapoli. Deinde oleum rutæ &c. cum axungiis, castoreo, myrrhâ, croco, aquâ vitæ, ammoniaco, galbano, pipere, euphorbio, oleo sulphuris, balsamis. Accipe felem pinguem, vel catellum aut vulpem; excoria, & ab intestinis libera; infarcias radicibus lilinis, nam molliunt ac digerunt: harum igitur vncias duas contunde cum melle, ad formam cataplasmatis: adde radicum ireos semũciam; herbæ paralysis, maioranæ, betonicæ, saluiæ, cuiusque pugillum; seminis althææ semunciam; foliorum lauri, baccarum iuniperi, radicum angelicæ, florum meliloti, chamæmeli, saluiæ, cuiusque pugillum; castorei semunciam: leniter cuncta contundantur: & deinde misce cum oleo lilino & de castoreo: & ventri harum

Topica. 5. Aph. 22. Cautio.

bestiarum

bestiarum insuantur. Deinde lentè assetur id animal caryophyllis confixum, irrigetur autem aquâ vitæ & butyro. Pinguedo quæ distillat custodiatur. C[illegible] nihil amplius dimanat pinguedinis, tunc coquatur bestia hæc ad tabum vsque: quæque supernatat pinguedo, etiam seruet[illegible]. Tandem exprimatur caro, & ossa frangantur, & medulla eximatur. Vel, Accipe vnguenti Martiati vel Agrippæ, olei laurini, cuiusque sescunciam; galbani, opopanacis, singulorum scriptulū; castorei semidrachmam: misce. Aliud: accipe rorismarini, lauendulæ, cuiusque semimanipulum; castorei, seminis rutæ, cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque drachmas binas: affunde olei rutæ & lumbricorum, & vini copiam sex vnciarum: coque ad dimidias. Accipe bubulum, vitulinum, vel hœdinum renem calidum cum totâ pinguedine: admoue hunc principio conuulsionis: detineatur dum exarescat, vel dum fœteat: hoc tunc reiecto, nouus imponatur. Accipe olei de angelica (nam aperit, attenuat, discutit) olei lumbricorum, terebinthinæ, cuiusque sescunciam; adipis humanæ vnciam; styracis semunciam: liquefiant. Aliud: accipe oleū lilinum cum oleo terebinthinæ, cui misce ossium humanorum oleum, vel medullam ossis pernæ... Aliud, adeps humana accipiat vim saluiæ, lauri, stœchados: hoc est, bulliant in balneo maris: inde fiat hapsus cum lanis succidis. Cumque vncta fuit pars, tegatur pelle felis iam excoriatæ. Commendat Theodorus Priscianus adipem leonum cum galbano. Nos accipimus oleum vulpinum, cum balsamo de galbano. Pinguedo etiam taxi & vulpis cū galbaneto mirum est quantum solatij adferat, si post balneum illinatur. *Cautio.* Cautione opus est, ne ea quæ foris admouentur onere molestiam adferant: nec cerā eorū etiam vis tardetur. Sacculi fabricentur ex sale, furfure, milio. Aurelianus hapso ex oleo cuncta inuoluit: vel fouet sacco ex torrido semine lini. *Balnea.* Balnea arte facta, ineunte morbo, maximè prosunt, ex radicibus althææ, lilinis, ireos, betonicâ, lauendulâ, lauro, maluâ, acantho, geranio magno, foliis maluæ, hyperico, rutâ, calaminthâ, œsipo, origano, iberide, radicibus cucumeris agrestis, narcisso; semine lini, fœnugræci, anethi; floribus chamæmeli, meliloti, sambuci, rorismarini: orobo adde intestina veruecis, felem vel catellā: & affunde olei libras quatuor. Si non fuerint indurati nerui, adde absinthium, chamæpityn, saluiam, origanum. Si verò in antiquato malo, potiùs emollitioni, quàm exhaustioni studendum: addes caput veruecis, vulpem, vel felem. Iunge tamen vnà exhaurientia, vt chamæpityn, stœchaden, betonicam, absinthium, abrotanum, artemisiam, matricariam, radices ebuli, herbam & radicem glycyrrhizæ. Mox vnge oleo lilino, lumbricorum, amygdalino, oleo florum narcissi, & de cheruá cum medullis. tandem iunge oleum ex croco, & ex bdellio, cum pinguedine cati, & castoreo. Si cum frigore adsit duricies valida, iunge vnguentum de althæâ, & emplastrum de meliloto cum oleo lini. Illud obseruandum, nos magnam proponere interdum supellectilem herbarum, cæterorumque simplicium remediorum, non vt quis cuncta illa, quòd malè hodie fit, in inertem massam consociet, sed vt vno, duobus, tribus optimis, quæ ad manus erunt, vel ex naturâ ægrotū medicinam rectè instituat: *Obseruandum.* nam modò hæ, modò illæ herbæ florent, ac integrâ vi vegetant; modò hæ, modò illæ partes (vt cæteras indicationes omittam) his aut illis herbis, succisve feliciùs recreantur. redeo. Balnea quæ in auxilium spasmi ex repletione scribuntur, sint actu calida: nam qui ab exhausto fatigent, tepida postulant. Ita Aetius conuulsis illis, oleum calidum; his, Auicenna tepidum præscripsere. Argillam include sacculo, cū alumine, sale, nitro, sulphure: hunc aquæ inijce, & coque cum maluâ, althæâ, maiorana, hyssopo, pulegio, anetho. Felem coque cū chamæmelo, & anetho; fiat balneū; Laconico postea vtemur, quo iam emollita materia exhauriatur, vinoso vapore ex molari lapide effuso: sed primùm illinatur adipe taxi. Nonus medicus iubet vt bis die oleo immergatur. Sed tamen si fractiores fuerint vires, præstabit irrigationes adhibere ex hydrelæo & decocto fœnugræci. vel nō vltra quadrantē horæ hæreat ob virium labefactationem. Si fuerit æger succi plenus, & vlceris expers, ætate floridâ; & si æstas fuerit, immergi poterit aquæ frigidæ, ac ilico extrahi, quò calidum natiuum ἀνατάλαγος efficiat. A balneo illinatur

illinatur oleo lumbricorum, vel lilino, aut chamæmeli, cum axungiâ taxi: vel oleo anethino cum oleo catellorum, adde vnguentum de althæâ, medullam vituli, cum castoreo, & aquâ vitæ. Si riget membrum, inuoluatur omento ouillo, vel œsipo, aut è cane detractæ pelli. *Dolor.* Si adsit dolor clamosus, olei libris duabus incoque folia maluæ, violarum, & lumbricos terræ, & semen fœnugræci, tere, adde crocum, fiat cataplasma, calidè admoueatur. Iubet Cælius Aurelianus, vt cùm cataplasma admouetur siagonibus musculis, eo tempore oleũ calidum ore contineatur, quo & interiùs buccarum colligatio laxetur. Theodorus Priscianus chalastica omnia cataplasmata commendat. diachylon laudat Aurelianus. Fumo scillini aceti ex molari lapide effuso sudet tecta pars, ac muccagine molli, abstersо sudore, illinatur antiquatum iam malum, id quinto die repetatur. *Ab inflammatione.* Si inflammatâ à parte ortum duxerit, Accipies folia anethi, absinthij, flores chamæmeli, meliloti; hæc coque ex crassâ cereuisiâ, adde libi ex semini lini libram; & cum oleo vermium, vulpino & rosato, fiat cataplasma. A cuius vi impressâ, illinatur pars oleo meliloti, anethino, vel chamæmelino, & lilino, vel vermium, aut vulpino. Nonnunquam foue decocto herbarum ex cereuisiâ, vt ex radicibus liliorum, meliloti, *Puerorũ.* saluiæ, lumbricorum. Puer verò his remediis par esse non poterit. quare horum pars afflicta foueatur decocto anethi, meliloti, & chamæmeli: dein lilino oleo illinatur, cum pauco croco. Vel, ex sententiâ Auicennæ, fiat cataplasma ex radicibus lilinis coctis in decocto seminis fœnigræci; adde anisi quid & croci, & mellis quod satis sit. Hactenus quo modo ea conuulsio abigatur quæ à crassioris materiæ infusione in neruos, tradidimus: iam ad cæteras causas *A bile.* abeamus. Si nerui incurrantur, per febres à bile natas, ab acri bile, suaui tepidaque ab aquâ fiat fotus; ita eius acrimonia frangetur, ac ipsa exhaurietur. & interim rhabar- *A frigida materia.* baro excludatur bilis. Sin pituitosâ in febre aut melancholicâ, flatus causa spasmi fuerit, excute hos dianiso, & cumino intus. vel obline drachmam castorei, myrrhæ, vel ammoniaci melle. foris, decocto ex vino forti ammeos, dauci, baccarum lauri, chamæmeli, cumini; ceruici ac tactis morbo partibus apponatur lana madẽs oleo anethino, vel chamæmelino, & lumbricorum. *A venenato.* Si à venenato morsu aut ictu, hac medicinâ expugnetur: accipe momentum theriacæ & scabiosæ, cum vitello oui & balsamo hyperici imponatur. vel illinatur oleo de scorpionibus Matthioli. Aut cauterio inusto impone allia cocta: vbi crusta excidit, cautio s:: oe eocat vlcus ante diem quadragesimum vel sexagesimum. Si metus sit combinationis, insperge cineres ficulneos, vel vitis. foue locum decocto radicis angelicæ vel oxalidis. *A ventriculo.* Si fuerit à ventriculo acri tenuique succo presso, qualis est æruginosa bilis, vnde frigidæ sudatiunculæ, & syncope, tepidam bibat, & digito vel pennâ vomitum moueat. *Ab intestinis.* Sin intestina mordeantur, succum ptisanæ iniiciemus enemate; & granata mala comedat. Interdum, sed rarò, conuulsiuo quodam feruntur motu intestina, à pituitâ flatulentâ. *Hysteria.* Cùm medicinam discebam Parauij, vidi adolescentem cuius intestina totumque abdomen conuellebatur, testes & vasa spermatica sub osse pubis abscondebantur; rugitus aderat, & tensio hypochondriorum. Frigida huic erat temperies, & ventriculus frigidus cum madore. anhelosus erat oppressо à diaphragmate, ac mente in paroxysmo exuebatur. Præceptores mei adhibebant flatus discutientia & eos attenuantia; ac ea quæ euincere possunt materiam frigidam coquendo ac purgando, & roborabant tandem intestina. Primùm iniectus clyster ex decocto anethi, cum hierâ, melle rosato & oleo chamæmeli. dein decocto agrimoniæ, petroselini præparabatur. postea pilulis aureis ac alephanginis purgabatur. alternis diebus clyster repetebatur. Foris oleo rutæ & castorei vngebatur. Interdum accipiebat vnam pilulam ex castoreo cum syrupo betonicæ. hæc inaurata erat. Bibebat vinum saluiatum, & ex betonicâ. dianisum illi in deliciis erat: fricabantur crura. *Ab vtero.* Si sit ab vtero, habitâ prouisione totius corporis, accipe castorei, diambræ, seminis dauci, imperatoriæ, rutæ, radicum gentianæ, singulorum scriptulum: fiat puluis subtilis: sumat semidrachmam, ex decocto vel succo rutæ: adde multum sacchari, vel quid mellis: nam vterus dulcia prolectat ac rapit. vinum absit. *A punctura.* A puncto neruo fit inflammatio, inde spasmus, cùm primùm abscindi

abſcindi neruum non vult æger. Vt ergo caueas, ilico corpus inaniatur phlebotomiâ, ita vt citra lipothymiam illa administretur: & purgetur corpus: nam ita phlegmones incrementum ſiſtitur. Abſolutam interim inediam ſuſtineat homo: vel ſolâ cereuiſiâ ſaccharatâ fruatur. Deinde quæ phlegmonem ſedant, hoc eſt, quæ tenſionem ac dolorem leniant admoue: qualis eſt dulcis olei affuſio, vel olei lumbricorũ, aut hyperici. Nam ſi dolor mitigari poſſit, vnà placabitur conuulſio. qui ſi ſedari nequeat, metus erit phlegmones; quâ conceptâ, ſi perſeuerarit, non euadet: nam materiæ interclusio intercipitur, vnde gangræna: ilicoque cerebrum in contagium rapitur: vnde conuulſio & deliria. Quare ſi ſedari dolor nequeat, & febris & delirium accedant; antequam fiat phlegmone, neruus vel punctus tendo ſecetur parte altiore, quàm vbi punctura fuit accepta. Calente oleo neruorum propagines illine, vt ſi in crure fuerit, ſpinam & inguina. Vulneri verò inde quæ tergent & ſiccant ſine morſu; maximè ſi neruus fuerit nudus. Aretæus coquit althæam ex mulsâ: & caſtoreum vlceri inſpergit: nam, inquit, hortores ab vlceribus prodeũtes malefici ſunt. Initio tamen, ad dolores, fiat balneum ex oleo communi tepido, vel ex decocto althææ, maluæ, violariæ, ſeminis lini & fœnigræci, chamæmeli, meliloti: vel ex decocto inteſtinorum, capitis & pedũ veruecis, vel vulpis. Si his dolor non miteſcat, fiat cataplaſma ex micâ panis in lacte maceratâ, vel in decocto papaueris. ſi ne ſic placetur, abſcinde totum neruũ. Sed vt dixi primùm videbimus, nũ ſedari remediis dolor poſſit: vt emplaſtro ex radicibus althææ, cũ oleo roſato. ſed primùm oleum terebinthinæ cum aquâ vitæ vulneri immittatur: ſi nudus neruus, adde vitellum oui & ipſam terebinthinam: balſamum morſus expers idem poteſt. Si profundior neruus, ab infuſo balſamo, pars tegatur emplaſtro diacalcitheos: nam id exhaurit & aduenæ ſucco viam intercipit. Et vnge totam ſpinam oleo amygdalino dulci: &, ſi febris adſit, iunge quid olei violati. Si punctura fuerit anguſtior, aperi vulnus, dum virus exhauriatur & exſpiret, & infunde balſamum hyperici cum aquâ vitæ calidè, iam in principio læſionis. mox fiat emplaſtrum ex lumbricis terræ, cum oleo roſato. Si putredine fœdati ſint nerui, cauterium remedio erit. Sed adſit ſemper ea cautio, vt miteſcat dolor linimentis & epiplaſmatis. quare interdum totum membrum oleo infunde: ſpinaque dorſi perpetuò foueatur oleo humectante & modeſtè calente. *A putredine neruorum.* Nondum ab hac hiſtoriâ abeo; nam plurimum hæc calamitas ægros & medicos fatigat. Si ſæuus adſit à puncturâ dolor, oleo terebinthinæ & roſato incoque lumbricos: vel fiat cataplaſma ex foliis ſambuci, maluæ, oxylapathi, furfuribus cum decocto papaueris; vel iunge quid opij. Hæc ſi non iuuant, ſeca neruum antequam inflammetur, & crocinum oleum Meſues infunde, aut tale quid citra morſum ſiccans. Hactenus quomodo curetur ſpaſmus qui à repletis neruis: iam qui ab inanitis vt habenda ſit. *Ex inanitione.* Rara admodum occurrit conuulſio ab inanitione: interdum tamen in febris perennitate ac delirio: tunc Aëtius fouet caput tepidâ temperatâque aquâ, ita & manus & pedes: dein caput oleo dulci perfundatur, & manus & pedes molliter illinantur. Accipe caput & pedes veruecinos parum quaſſatorum, adde radicum althææ libras duas, fœnigræci integri, ſeminis lini, cuiuſque ſemilibram: coque ex aquâ dum exoſſentur. Vel accipe aquæ dulcis quod ſatis ſit ad balneum; cui adde pinguedinem gallinarum, & lumbos pinguioris veruecis. A balneo offam vini ſumat, & dormiat. Maximè commendatur totius colli, occipitis, & ſpinæ ex ſolo oleo violato, illitus, vel ex amygdalino. Si diuturnus fiat tetanus, bis die, ſuaſore Paulo, dimittantur in olei ſolium. non tamen moram ibi trahant: nam olei ſolium maximè vires ſoluit. Poterit etiã balneum inſtitui ex lacte: vel ex decocto violarum, nymphææ, lactucæ, ſalicis, hordeo fracto, cucurbitâ, melonibus. Tepida balnea ſint cùm à calore ortum ducit conuulſio: alioqui temperata ſit aqua. à balneo vngatur tota ſpina oleo cucurbitino, vel violato, aut amygdalino, cum tenui frictione. addite interdum muccaginem ſeminis pſyllij, vel radicum althææ, medullam vituli. & vngatur caput, & auribus naribuſque quid immittatur. Interdum oleo amygdalino iunge quid vnguenti roſati, ſi fuerit à calore concepta conuulſio: ita quadam nutri-

carus strictione fistetur, vt hæreat partibus. nam Auicenna vtitur etiam aquâ rosatâ: non ratione strictionis, sed roboris. Tendonibus, inquit Aretæus, inferantur epiplasmata ex lini & fœnugræci semine. & totum corpus inuoluit lanis oleo madentibus. &, inquit, maximè tendines vngantur, & loca circa aures & mentum: nam hæ partes maximè renduntur in hoc morbo, & summè dolent. Intus etiam talia sumat, vnde madore quodam corpus madefcat, vt conseruam buglossi, violarum, pineas, conseruam nenupharis, lactucam conditam, corticescitreorum. Accipe pulpæ caponis, vel leporis, amygdalorum totâ nocte in aquâ saccharatâ maceratorum, singulorum binas vncias; seminum quattuor frigidorum semunciam; seminis papaueris albi duas drachmas, passularum Corinthiacarum vnciam; conseruæ violarum sescunciam; butyri recentis sine sale semilibram; lutea ouorum semicocta tria, aquæ rosatæ quod sufficit, fiat confectio. Si fuerit ex hypercatharsi, hauriat drachmam vel semidrachmam theriacæ. Iam ad diætam abeo. Cùm ab exhausto nata est conuulsio, succulento nutritatu rigetur corpus. Auicenna & Razes lac laudant, modò æger febris expers fuerit. alioqui ptisanâ vtemur. Iuscula etiam succulentiarum carnium opitulantur, cum lactucâ; & cucurbita. pineæ nuces, amygdala. Potus primò sit aqua hordei, postea vinum oligophorum, vel dilutum aquâ meloonum, cucurbitarum. Potet interdū aquam saccharatam, iolabium violatum cùm aquâ anguriæ; adde parum vini dulcis albi. Aër sit leniter calidus & humidus. Æstate, inquit Aretæus, citra sudorem caleat, metu syncopes. Et, dicit Aurelianus, nullo odore sit aër infectus. Oua thermopala commendat Priscianus. Lectus sit mollis, suauis, calidus; nam inflexiles nerui rigent. Si à repletione fuerit natus tetanus, solo hydromelite victitent, vel decocto cicerum, vel ptisanæ cremore cum melle. Si diuturnius futurum malum, colatitia vtatur pulli carne. Iubet etiam Aretæus ne inediâ macerentur, est enim inedia res frigida. Potus sit hydromel quod thymbrâ tinctum sit, aut hyssopo, maioranâ, saluiâ, serpillo. Vitet olera, fructus, pisces, acida. Admonet Cælius Aurelianus, vt sudorem, ob pressuram

Intus.

Victus ratio.

Ab inanitione.

A repletione.

venientem, excipiamus pannis calidis: frigescit enim permanens, & consessu partium geminat passionem. Potent vicissim, non confestim: nam cùm difficulter deglutiant, in nares potum relidunt, vnde vehementer laocioati, in spasmum irritantur. Si puer plethorâ ex tetano laborarit, abstineat à vino. nam potus vini purpurei & vinosi pueris hoc malum adfert: etiamsi à nutricibus hauriatur: vt & lac crassum. Abstineat etiam puer ab ouis, & carnibus. & linteа madentia ab oleo lilino & chamæmelino perpetuò ceruici impone, si illa retracta fuerit, vel aliis etiam partibus quæ trahuntur. vtaturque persæpe mithridato cum triplo sacchari rosati, & electario de mosco, cum margaritis, & syrupo de citreis. Alui contumacior astrictio sæpe pueris hoc malum attulit. qui si habitiores fuerint, arceantur etiam à balneis. Fricentur artus puerorum leniter oleo moscellino Nicolai. Empirica iam quædam subnecto. Cordus laudat philonium Mesues cum decocto nucis moscatæ si hauriatur. Distillentur contusa ossa ex pernis fumo induratis: adde crocum: fiat illitus. Aqua vitæ cum sanguine leporis mixta, parti imponatur: nisi fuerit ab inanitione. Cereuisiæ pingui incoque saluiam, thymum, rosmarinum, & pinguedinem cruris bubuli & vitulini (vocant hic *clawefmeer*) hac dorsum ad focum illinatur: interdum adde quid castorei. Renem arietis assatum consperge aquâ vitæ, ac medium seca, & loco affecto impone. Accipe olei amygdalini dulcis vncias binas: pulueris castorei semiscriptulum: bibat. maximè si congelata quædam adsit durities. Et ex bdellio, galbano, opopanace, dissolutis in multo oleo, adiectáque paurâ vitæ aquâ (si diu iam malum fatigarit) cum pauco castoreo, fiat vnguentum. Oleum ex hepate raiarum cum recenti butyro. Aqua ex hirundinibus & castoreo. hanc describit Rondeletius, capite De epilepsiâ. Primò vnge oleo lilino, chamæmeli. postea lumbricorum, vulpino, rutaceo, laurino, irino, axungiis anseris, anatis, petroleo cum aquâ vitæ & castoreo. Balneum ex aquâ in quâ fœnugræcum coxit, folia rutæ, vel saluiæ: & olei pars tertia adiiciatur. Coquatur canis suffus in oleo, vt vulpis coqui solet, eo vngatur. Arcet spasmi incursum serpentum senectus

Pueri.

Empirica.

Plin. 30.

senectus in pelle taurinâ adligata. Coquatur catulus vulpis in succo anethi dum dissoluatur: bis, vel sæpius, huic ægri infundatur. Sal calfactus & positus ad originem spasmi, eum soluit, vt ait Mesues. Pulegij decoctum cum melicrato commendat Dioscorides. & erinaceus ... siccata & cum castoreo pota ex melicrato. Dioscorides etiam ranarum decoctum laudat, cum sale & oleo: & ipsas etiam ranas. Dolorem implacabilem sedat panis à furno calens, oleo rosato vel violato tinctus, vel bubulo lacte maceratus: qui cum oleo anethino, & croci momento pinsetur. vel accipe olei rosarum vel ranarum vnciat duas; anethi semunciam; opij scriptulum; croci semiscriptulum. vel aquæ vitæ immitte flores rosmarini; quod supernatat inunge. Canicula pinguis coquatur in oleo lilino & meliloti. Experimentum Nicolai: accipe anserem magnum, pinguem, purgatum, infarciatur lardo, myrrhâ, thure: consuatur, ac assetur, supposito vase aceto pleno. prima pinguedo exstillans abiiciatur; quæ mox exstillat, vsui sit. Posteà anser is aceto coquatur: innatantem pinguedinem primæ adiice: his fiat vnctio. Si dolor fuerit acerrimus, coque vermes oleo communi: hæreat pars dolens tepido in oleo: mox vermes emplastri modo impone cum oleo vulpino, vel lilino. Si fit ex contusione, fiat cataplasma ex farinâ fabaceâ, cum oxymelite, & pice liquidâ. Balsama arte confecta describuntur secundâ parte Euonymi.

CAPVT XXVI.
De SENSVS & MOTVS HEBETVDINE.

Vox. ΝΑΡΚΗ vel νάρκωσις Græcis, Latinis Torpor. Hac voce τῆ νάρκης tum quædam segnicies & infirmitas quarumlibet partium, in cuiusque officio declaratur: tum etiam stupor & torpor, vel hebetudo, quâ sentiẽdi vis languet infirma, nec bene sensio excitatur τῆ αἰσθητῆ in sensu obtuso. Inuenimus etiam apud Hippocratem νάρκωσιν γνώμης, torporem mentis: in quâ agnoscit Galenus τὴν ἀτονίαν τῆ γνώμης, imbecillitatem mentis: resolutâ nimirum vt vi neruorum, ita cerebri substantiâ. Hac ergo voce partium omnium veluti segnicies quædam ostenditur in officio faciundo, vel in percipiendo appulsu τῆ αἰσθητῆ & excipiendo hebetudo & stupor quidam. Hic dolor stupidus opinionem facit diminuti pariter sensus & motus. Quod cernere est in iis quibus obstupescit crus illud quod, sedendo, alteri decussatim superimponitur. Est autem torpor diminuta functio facultatis sensus & motus, vel vtriusq., vnde stupent neruosæ partes. Dixi esse diminutam functionem: quò hoc symbolo à paralysi abeat: quæ symptoma est ablationis. Vnde Razes dicebat, talem affectionem sentimus in corpore, qualis sæpe pedibus nostris euenit. Iunxi esse sensus vel motus: nam ad κινητικὰς & ad αἰσθητικὰς ἐνεργείας refertur, illæsis principibus. Adieci, neruosæ partes: nam neruus est sensus motusque organon voluntarij. Si enim neruus frueretur animali facultate ex lege naturæ, non foret vllus stupor. Galenus secundo De symptomatum causis scribit, stuporem symptoma esse ex morbo & facultate mistum, ita vt morbus quidem affligat, sed facultas aliquâ ex parte reluctetur; vnde hebeti sensu tangit, nec perfectè mouet se. Nam sunt quædam symptomata functionis labefactatæ, affectione tantùm morbida, vt spasmus. Ita Galenus asserit triplicem esse quietem: vna, quæ fit à causâ morbificâ: alia, quæ fit à facultate: tertia, quæ nec à causâ morbificâ, nec facultate nascitur: hoc est, à neutrâ causâ prouenit. Prima est ea immobilitas quæ est in paralysi: vbi quies est à causâ morbificâ. Secunda est, cùm quies leuat brachiũ; est hic falsa quies, & motus tonicus: fitque à facultate, & non à morbificâ causâ. Tertia, cùm quis brachiũ abiicit in scamnum: hæc fit à neutrâ causâ; sed ob pondus genuinum membri. Ita hic in stupore ægrè attollitur membrum: nec expotrectum sisti potis est, verùm labitur. nam languet potentia, & moles membrum deprimit. Iam ad causas stuporis venio. Impeditur interdum hic cerebrum ex nimiâ humoris abundantiâ, quæ vel in cerebro localem habuit generationem: vel eo cursum inflexit: vnde madefacto neruorum principio, toti corpori lentitudo & segnicies quædã accidit. Qualem agnouit Hippocrates, quæ venit à tempestate Austrinâ: quãdo scilicet diu multumq. cælum illius dominatu tenetur. Venit etiam torpor ex cere-

Marginal notes: *5. Aph. 16.* — *Definitio, & eius explicatio.* — *1. Symp. caus. 5.* — *2. De sympto. caus. 2.* — *CAVSAE.* — *3. Aph. 4.*

cerebri languore, qui euenit ab exhausto, per alienationem ipsius cerebri, quam
13. Prorr. 14. alteratio diuturna inuexit. Extat huius causæ nobile documentum in Prorrheticis: Phreniticis, inquit, alba deiectio, graue malum. An verò iisdem segniciés incidit? Quem locum enarrans Galenus, Commune, ait, segniciei est cuiusque, nasci à crassis, frigidis, & glutinosis succis, non autem tenuibus, calidis, acribus, cuiusmodi est flaua bilis. nisi fortè incidat cùm in propinquo mors est, vt iam emortua facultate quiescere videantur. Tum enim per emortuam facultatem, non autem vi-
Ab exhausto. tio humorum contingit. Ac tales qui eâ segnicie occupãtur, non possunt vllo modo seruari. Est autem commune symptoma eorum omnium, qui ex immodicâ intemperie moriuntur. Hæc ergo sensus hebetudo, quâ sensio frangitur ipsorum sensilium, tametsi propria est τῶν αἰσθητῶν, hoc est, quorumlibet sensoriorum, ex inopiâ spiritus animalis, vel in fonte ipso, vt iam dixi, cuius exhausti paruа est instauratio: vel etiam à vitio riuulorum, quod intulit nerui constrictio. Nam vt nerui astrictio paralysin facit: ita & leuis astrictio, quâ in angustum cogitur neruus (vt si prematur à phlegmone, scirrho, luxato vel fracto osse) stuporem: vel etiam leuis obstructio (quæ incidit à materiâ crassâ) aut intemperies frigida. nam non plenè fruitur neruus facultate animali, aut eius spiritu. Hoc interdum fit tactis intemperie etiam calidâ neruis. Vt verò obstructio & oppressio infestat neruos conspicuo meatu præditos, ita his qui hoc fraudati sunt molesta esse solet densitas, quæ fit ab intemperie frigidâ, humidâ, vel siccâ; aut à crassioris nutricatus synatrismo (nerui enim crasso viscidoque nutricatu fruuntur) vt obstructio ex materiæ eò translatione, quâ non fruitur pro nutricatu pars. Fœcundè talem materiam affundit solemnis euacuatio suppressa; & cræpala, & vinolentia. Ita refert Fernelius, se videre vniuersam corporis cutem ex cræpalâ & vinolentiâ
Differentiae. affici, illæso motu. Hinc variæ ideæ torporum surgunt; cùm interdum solus motus, vel sensus, aut etiam iunctim hæc torpeant. Præterea totum corpus occupat torpor; vel aliquas solùm partes. Quin vt varias causas natalitias diximus; ita varia haberi poterit torporis natura. Et magna causa, magnum stuporem: parua, paruum: mediocris, mediocrem parit. Signa dicet *Signa.* ipse æger: nam referet num totum corpus stupeat: & num motus solum, vel etiam tactus. Sed vt causam scias quæ neruosas partes fatigat hîc, id petes ex his, quæ scripsimus de Paralysi, & de Conuul- *Indicationes curandi.* sione. Compertâ iam natiuâ mali, ad curationis scopos abeamus: quos ducemus ex ipsâ re iam notâ. Si insigni ab exhausto natus sit torpor, nascetur indicatio, vt eius causa accidatur: ac vt redintegretur corpus in pristinam succulentiam. Quodsi ortum habet à neruo non admittente, præ intemperie, animalem vim, ea intemperies contrariâ ope castigetur. Si obstructio adsit in neruis porosis, ea abigatur. Si sit à multitudine materiæ, exigatur ea: si à crassitie materiæ, ea tenuetur. Si eorum neruorum pori opprimantur à phlegmone, ea curetur: ita si à scirrho, fracto vel luxato osse. Sin naturâ non porosus neruus, densetur: si ea densitas sit ex congesto crasso alimento, id corrigatur bonâ diætâ. vel si hoc euenerit, à frigore, madore, aut squalore: rarescat iterum contrariis remediis. Solemnis euacuatio si substiterit, euocetur. à cræpalâ & vinolentiâ abstineat. Num his notis curationem in sanationem abducere liceat, videamus. Si per νέκρωσιν vel mor- *Prognosis.* ticinium facultatis animalis torpor adsit, mortem in propinquo esse denunciat. Sed & celeriùs opinione moriuntur, quibus cum tali torpore per febres acutas, crebrò rigores cientur: quoniam ea concussione vires deiectæ ad exitium præcipitantur. Cæteræ, ni longiùs processerint, ideæ, sanationem admittunt. Sed nihil remitten- *Curatio.* dum de curandi diligentiâ: nam primum torpor vestigium est ad totius corporis resolutionem (vbi à frigore) vel contractionem (si à calore,) cùm stupor modò hanc, modò illam ferit partem. Nam cùm totum *Chirurgia.* corpus stupet, in propinquo mors erit. Secabimúsne venam? Si turgente à sanguinis mole nerui opprimi videantur, non sine calore & rubedine, licet. Sed, inquit summus medendi præceptor, Quibus est frigus torpidum, nec febris expertibus, sanguinem detraxisse nocet. Est enim frigus torpidum, quod vel oppressione virium & caloris, ab humore frigido &

crasso

crasso καὶ ἀναιμάτῳ infertur: vel ab emortuâ facultate, & inopiâ caloris viuifici. Ad neutrum frigus torpidum bene ægris fit à phlebotomiâ. Nam hinc quidē cita mors venit: illi autem multum periculo adiicitur. In torpore ergo graui & frigido, qui sanguinem detrahit, etiam prætextu febris, tam est in vitio, quàm si ægroto manus adferret; quia plus nocet detrahendo calidū natiuum, quàm prosit exstinguendo febrile. Sunt sanè maiora vitæ incommoda ex inopiâ calidi natiui & virium infirmitate, quàm à febrili ardore. Propterea quibus cum frigore torpido febrientibus, temeraria accedit phlebotomia: cùm sibi meliùs esse putant vacuitate febris, quam attulit sectio venæ, moriuntur: exstincto calore vitali, & suffocato à dominatu crudi humoris, frigus torpidum inducentis. Atque hi fato conceduntur, vitamque finiūt διαλειποψυχίας λαθραίως, differendo, nec opinantes. similiter atque illi qui prorupto sanguine perhorrescunt in tramate. Nam si ex criticâ hæmorrhagiâ frigus eximium est lethale: quidni funesta erit detractio sanguinis, quæ ad frigus torpidum adhibetur? De pharmacis quid dicendum? Si præter frigidam intemperiem, modicus adsit succus pituitescens, solâ diætâ, auctore Raze, & olei costini (quod ille prodidit vbi de Paralysi) inunctione redintegrari poterit. Quodsi inueterârit malū, succi pituitescentis à copiâ, pilulis fœtidis purgabitur. & anacardiorū confectione fruatur: victuque calido & sicco. Si à frigore fit, origo neruorum illinatur oleis Paralysi dicatis: vt oleo myrrhæ, castorei. Tota etiam pars foueatur decocto rutæ, saluiæ, rorismarini, lauendulæ. Deinde fricetur aquâ vitæ in quâ madeure flores rorismarini cum castoreo. Assis vtatur potiùs quàm elixis, vbi à madore vel frigore fuerit. Si à plethorâ ortum duxit, vino ac multo nutricatu fraudetur.

Periculum.

Pharmacia.

Topica.

Diæta.

Capvt XXVII.

De Tremore.

Definitio & eius explicatio.

Tremor, Græcis τρόμος, est insessorū in artubus motuum deprauatio, ex pari & mutuâ contentione rei quæ mouet, tum ejus quæ mouetur. Dixi esse deprauationem motuum: quæ fit ab infirmâ facultate. Nam conuulsio est symptoma musculi contumacioris, vel ab inanitione vel à repletione. hoc etiam symbolo abit à Paralysi, quæ est motus ablatus: & à stupore, nam labefactatus tantùm in eo est motus. Adieci, ex pari & mutuâ contentione rei quæ mouet: hoc est, facultatis. nam id quod mouet, & id quod mouetur ex æquo certant virtute, & contumaciâ, quam facit oppressio. Hæc itaque deprauatio cernitur in virtute illius, & cōtumaciâ huius: vnde homines toto corpore, omnibusque artubûs contremiscunt. Fit ergo tremor, cum studio quodam mouendi, cum fractâ facultate. Alioqui valida facultas sine tremore agit; ab infirmâ tremit membrum, cùm in opus surgit. est enim κίνησις καὶ τῆς προαιρέσεως: at imbecilla. imbellis enim vis motrix, mouere nititur: nam dum quiescit membrum, non tremit. Vt valida virtus non omni ponderi par est, ita nec infirma virtus membro: vt senibus, quibus proprium corpus onus est. Hæc facultatis imbecillitas notatur ratione oneris membri, cui par nō est facultas. & ideo Galenus scribit, esse motum naturæ, & morbidi affectus. est motus naturæ; hoc est, motus debilis: est etiam motus morbidi affectus, hoc est, membri onere prementis. Hîc itaque id quod mouet, hoc est, facultas, & quod mouetur, id est, membrum, vel totum corpus, inter se pari magisterio certant. Quare meritò dicimus tremorē esse motū infussum in quo id quod mouet, & id quod mouetur, ex æquo certant virtute, & contumaciâ, quam facit oppressio. Propterea quandā naturalis motus ideā gerit: non enim omnino est naturalis, neq. omnino violentus. Huius motus tremuli auctor non semper est neruus, verùm interdum facultatis labefactatio, quæ titubat ab immoderatione instrumentorum. Est enim triplex causa tremorifera, oppressio, spirituum collectio, & virium exolutio. Oppressio contumacia reddit instrumenta ad parendum virtuti animali: vt si neruus porosus obstructione, vel, si is minimè porosus, densitudine teneatur. Fit interdum hæc oppressio à translatione humoris morbifici à venis ad neruos, quam finit delirium: siue per progressum à cerebro in producta. Priori modo euenit in-

1. De Sympt. caus. 2. & De palpit. 5.

2. Sympt. caus. 22.

Causæ.

Ab oppressione.

terdum per febres graues, vbi ægri toto tremunt corpore, per transitum bilis ad genus neruosum, indeque per progressum ad cerebrum: vnde additio causæ phreniticæ. inde exhauritur cerebrũ atque nerui. Vnde etiam accidit, vt labefactata virtute in substantiâ, facultas ipsa laboret, ac tandẽ fatiscat in officio ab alienato cerebro. Vnde à bile etiam, maximè in calamitosis febribus, nascitur tremor. *6 Aph. 26.* Verùm plerumque ab eisdem, attamen minùs grauibus, nec æquè alium irrepentibus, causis ortũ ducit, quas, vbi de Paralysi, recensuimus, & etiam de Conuulsione vbi egimus. *Spirituũ collectione.* Spirituum verò collectione tremor prouenit, cùm homo metu aut verecundiâ percellitur ita, vt vox etiam faucibus hæreat. *Virium exolutione.* Tandem virium exolutione inducitur tremor: vires fatiscunt, vt ex validâ euacuatione, qualis ab hæmorrhagiâ formidabili, immani sudore, alui proluuie, aut vomitu. vt etiam à morbo diuturno & graui:, & ab intempestiuâ venere: ab inediâ. etiam ab his quæ tota substantiâ sunt neruis offensa, vt ex hydrargyri vapore. vel vi frigoris presso calore natiuo, vt euenit senescentibus. Quin non aliter ac alimenti copiâ premitur flamma, ita vbertate materiæ exstinguitur facultatum focus, calidum natiuum. vinolentia etiam neruos implere solet. Extinguere etiam calidum natiuum solet liberalior aquæ niuis potus. Labefactata ergo virtus animalis siue peculiari suâ vi exuta, vel ratione nerui titubans, causa tremoris esse solet: plerumque hoc ei euenit ex frigore, vel madore; non tamen ita valido vt id quod facit paralysin. *Signa causarũ.* Causam mali aperiet ipse æger: quæ etiam ex eius habitu, diætâ, innotescet. Iuuenibus cruditas ac intemperantia hoc malum accersit: senibus, frigus. Si fuerit ab exhaustis spiritibus, nullum laborum aut inediæ incursum ferre poterit: nam à fame, illi intentatur syncopes metus. *Indicationes curandi.* Deprehensâ causâ morbificâ, ad notas curatrices veniamur. Si ortum duxerit à calore, refrigerandum: si à frigore calfaciendum. Si ab exhausto, redintegretur: ac causa compescatur. Si ab oppressione, euacuandum. Si à pituitâ, attenuetur ea, euacuetur, ac corpus siccetur. Infarctus neruus vel densior redditus, liberetur, ac rarescat. *Prognosis.* Sed antequam hæc in vsum vocentur, perpendemus num curari malum possit. quod ita percipies. Est firmissimum argumentum certò futuræ mortis, cum dementiæ vis per febres acutas, infert tremorem. *Per febrem tremor.* quoniam talis tremor, symptoma est alienati cerebri post alterationem magnam: sicut delirũ altera vel prorritati. Præstat ergo delirium superuenisse tremori; quàm tremorem delirio. nam, phrenitici sputatores, indeque fanatici, tandem tremuli moriuntur. etenim qui ab exhausto fit, in propinquo mortem esse denunciat. Etsi is tremor qui ab oppressione fit, per translationem à genere venoso ad neruos, semper delirij consecutionem adfert in febribus ardentibus: ita euenire potest, vt causus cum delirio, in tremorem abeat, pulsâ materiâ morbificâ ad neruos. Propterea vide num sit ab exhausto. Si toto febrilis cursu cum symptomatum vehementiâ, signorũ prauitas iuncta fuit, terrificusque iam inde ab initio fuerit morbus: vt nobilium partium oppressione, prauâ cacochymiâ, incendio, delirio, siti, difficultate spirandi. His si leuis tremor inciderit (qui cernitur in subsultu manuum, linguâ tremulâ, dentium collisione à delirio) & æruginosa vomitio, mors in procinctu est. Nam leuis hic tremor, est symptoma afflicti cerebri ab alteratione, vt in insaniâ: proptereaque insanabile. Talem tremorem annotauit in Theodori vxore. *7. Epid.* Si febris expers sit homo tremebundus, quo plures partes occupauerit, eo deterior eius conditio. Et pedes non nisi validâ ex causâ tremunt; quòd sint robusti, ac facti ad molem totius corporis excipiendam. In spasmum vel paralysim se effundere hoc malum solet, vt influxerit tenuior vel crassior materia. Quidam peiorem censent tremorem, qui sinistra primùm ferit. Inferius labrum tremulũ, iam iam futurum vomitum denunciat: argumento enim est ventriculi internam tunicam (quæ eadem os rigat) à prauâ irritari materiâ. Si redintegrabilis videtur sanitas, studium sanandi accedat. *Curatio. Phlebotomia.* Qui morborum initiis contremiscunt, sine vllâ causâ exolutarum virium, sanguinis copiosâ detractione non rarò curantur: tametsi omnis tremoris natura, in viriũ imbecillitate consistit. Sed imbecillitatis causa tum iudicatur oppressio à suppressione nata, cuius proprium est remedium euacuatio. sicut

notau t

notauit Galenus in Pythione, qui febris initio manibus contremiscebat. Idem qui faciet affecto iam morbo, fractisque iam viribus, ægrum exitio dabit. Ergo tenenda est imbecillitatis causa priusquam de ope ferendâ statuatur. Vbi igitur sanguis circumfluit, is emittatur: alioqui cunctis neruosis affectibus inimica est liberalior sanguinis effusio; maximè cùm à causâ frigidâ algent partes. Quæ ferienda vena? brachij vena interna, si toto corpore sanguis abundarit: sin solemnis vacuatio vterina suppressa fuerit, malleoli. Si à contumaci obstructione tremant, illius materia in superficiem abripiatur cucurbitarum vi, quæ sine vulnere admouentur. Præparetur etiam materia ad exclusionem. Sed causæ hîc ratio semper habeatur. Si ea externa fuerit, fugetur. Si pituita in vino sit, tenuetur, incidatur, abstergeatur: vt marrubio, saluiâ, betonicâ, primulâ veris, fœniculo, asparagis, inulâ, acoro, iride, seseli, ammeos semine & cari, calaminthâ, stœchade, hyssopo, melle rosato, syrupo acetoso, & de quinque radicibus, oxymelite, decocto cicerum, origani & rorismarini. Parata materia excludatur pilulis de hierâ, cum agarico & trochiscis alhandel, vel pilulis cocciis, aut diaphœnico, benedictâ laxatiuâ. Dein, si caput habuerit materiam, ea apophlegmatismis & errhinis euocetur. Si ab aquæ niuosæ potu natus sit, in Laconico copiosè vt sudet iubet Razes: aut aquis thermarum vtatur. Sunt enim thermæ naturâ salubres aquæ, vt quæ naturâ feruecant, eaque sulphureâ materiâ, & arcanis naturæ mysteriis, vnde scaturiunt, efficacem vim aduersus morbos secum adferunt. Peculiariter tremorem lenit oleum de trifolio odorato: si à frictione origini neruorum & parti immittatur, & emplastrum ex eius foliis admoueatur. Sepeliunt quidam tremula membra, calente à Sole arenâ. Occiput, ceruix, & spina vngantur oleo costino, nardino, irino, cum bdellio. Sacculus fiat ex lauendulâ, floribus meliloti, stœchados, gummi iuniperino, ladano, beniouino, styrace, caryophyllis, furfuribus. Illinitur etiam oleum ex floribus lilij conuallij, & liliorum alborum, cum castoreo & aquâ vitæ. Sed foue primùm decocto saluiæ, rorismarini, lauendulæ, maioranæ, lumbricorum. Si à virulentiâ conceptâ ab argento viuo, tota spina vngatur oleo sulphuris (quod fit cocto sulphure in aquâ vitæ) saluiæ, & castorei. Tandem partibus robur afferatur, vsu conseruæ rorismarini, acori, stœchados, menthæ, malissæ, diatrion pipereo, diaspolitico, diacastoreo, galangâ, calamo odorato, decocto guaiaci, si à cerebri frigore natus tremor. Cerebrum leporis assum si comedatur, mirificè prodest. Si cerebro causa insedit, sumat cotidie stœchados drachmas binas, cum vncia hydromelitis: vel ex his fabricentur pilulæ. Castoreum intus sumptum, & foris admotum celeberrimum est remedium aduersus hoc malum: vt etiâ oleum cucumeris asinini foris illitum. Si ab exhaustione euenerit tremor, aëre potiùs frigido fruatur: sin causam calidam agnoscat, tepeat. Si ex inediâ eò deuenerit, cibis succulentis alico reficiatur. Si ex madore, tenuiter victitet, & siccantibus ac tostis vtatur, coquantur cibi origano, hyssopo, saluiâ, maioranâ, satureiâ, rorismarino. Si sit à bile, frigida ac crassefaciens diæta vtilis erit. Ita si ab exhausto, & à vino abstineat. Potus sit ceruisia saluiata, si à pituitâ natus sit tremor: & vinum propinetur postquam prouisio habita est totius corporis. hydromel etiam vtile. Nimius vsus vini & aceti obest, vt etiam aquæ frigidæ. Pluuialis aqua omnibus neruosis affectibus commoda est. Sed sit illa æstiuis imbribus excussa: non nebuloso cælo, sed cum tonitru potiùs. Non lauet aquâ frigidâ. Fricetur corpus manè. Venus, & phlebotomiæ frequens repetitio, neruosis morbis inimicissima sunt. Vsus etiam quædam vtilia notauit: vt ciconiarum in cibis vsum: vt & esum nycticoracum iuniorum. cerebri leporini esum, & palumborum. Sumat manè castoreum: vel parum olei iuniperi. Decoctum eupatorij & radicum althææ commendatur.

Galenus De palpit. tas. 5.

Cucurbitæ.

Præparatio.

Purgatio.

Therma.

TOPICA.

Roborantia.

VICTVS.

EMPIRICA.

CAPVT XXVIII.

De STERNVTAMENTO.

STERNVTAMENTVM, Græcis πταρμὸς, olim auguralis nota fuit, quòd editū sit ex capite, diuinissima omnium partium. Cumque in eo throno sublimis anima corporis gubernacula trahat; arcana etiam homini futura, sternuēdo subitò & inexpectatò,

Cur sacrum sternutamentum.

ctatò, primitùs patefacere creditum fuit. Vnde apud Theocritum in Idyllio cui titulus Thalysia, ex sternutamento, prospera vel ominosa censeutur: vbi ait * τῷ Σιμιχίδᾳ οἱ Ἔρωτες ἐπέπταρον. & Catullus de Amore, *Dextrâ sternuit approbatione.* Et Penelope vaticinatur ex Telemachi sternutamento, procerum res in ancipiti volui; cùm dicit, * οὐχ ὁρᾷας, ὅ μοι υἱὸς ἐπέπταρε; sed apud Theocritum ἐπὶ τῇ χρηστῇ μοίρᾳ id præsagium est accipiendum. Quare præsagum hoc signum fuit antiquis. Vnde & illis solemne fuit, vt refert Plinius, Aristoteles, & Athenæus, deprecari votis ne quid præter spem eueniat sternuenti. Cur, inquit, Plinius, sternutamentis salutamur? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum hominum, in vehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine etiam consalutare, religiosius putant. Ergo ante tempora Gregorij Pontificis salutandi à sternutamento mos inoleuerat: nam aliquid futurum sinistri vel fausti inde augurabantur veteres. Fallebantur illi, nam causam in naturâ habet. Vnde nobilis imperator classis Atheniensium Timotheus, dimicaturus aduersus Corcyræos, gubernatori classis, qui classi iam proficiscenti signum receptui cœperat dare, quòd ex remigibus sternuentem quendam percepisset: Quid! inquit, miraris ex tot milibus vnum perfrixisse? Est autem sternutamentum fortissima & sonora cerebri concussio, studentis excutere id, quod sibi molestum est: quod in parte iuuatur à pectoris vi motrice. Excutere enim nititur cerebrum, id quod sibi molestum est, quodque eius expultricem irritat, per meatus ethmoïdeos in nares: nam ille aër qui ex thorace efflatur, foramina narium purgat, sed per hos cribriformes meatus interdum ventriculi cerebri se purgant hoc reflatu sternutatorio. Propterea sternutatio Auicennæ dicitur parua epilepsia, nam cerebrum in seipsum contrahitur, vt rem molestam excutiat: quæ plerumque vapida materia est. Diximus cerebri hanc exclusionem iuuari à pectoris vi motrice: huic enim nerui mittuntur à cerebro. Propterea, imminente sternutamẽto, magnum respiramus, ac toto pectore aëra bibimus: quem intercostales musculi mox pressu quodam exsufflant confertim ad palati foramen, quà itur in nares. Ita erumpens ex thorace spiritus, occurrit aëri in ethmoidei ossis cauernulis retento. Quà occasione cerebrum ex primis suis ventriculis excut[it] rem sibi molestam, siue ea flatus vel succus fuerit; laxatque cauernulas quâ itur ad nares, & se in nares exonerat. Nam, v[t] scribit Ruffus Ephesius, foramina ἠθμοειδῆ cribri formam referentia, per ea indub[itanter] πταρμὸς propellitur. Strepitus illeque clangor nascitur, quòd inspiratus aër per strictas erumpens regiones, corpora collidat; hic secum excrementa rapit, quæ cerebrum per ossa ἠθμοειδῆ excludit. Causæ huius mali sunt quædam internæ, & aliæ externæ. Quæ internæ, sunt aut naturales vel violentæ. Naturalis, cùm materia cerebrum proritans, ab eo excutitur naturæ vi, non morbi motu. Violenta, cùm materia non excluditur, sed solùm irritat cerebri excretricem vim: vt si ex partibus spirabilibus in caput elata materia vel vapor id fatigarit, vel crudior materia, vt in catarrho euenit, ad nares labatur. Ita interna causa irritat cerebrum. Nam interdum naribus causa sternutatoria hauritur, quæ non ex naturæ lege irritat etiam cerebrum. Quamuis alioqui omnis irritatio partium fit præter naturam: attamen cùm loco & tempestiuè irritatur expultrix, non vndique id præter naturam fieri videtur, ita enim iuuat: sic aluina vel vrinaria exstimulatio non penitus extra legem naturæ habenda. & Celsus inter bona signa ponit sternutamentum. Scripsit Aristoteles, Cum calor capitis humidum spiritúmve vincit, sternutamenta cieri. Fiunt itaque sternutamenta calfactâ & protitatâ ipsâ substantiâ cerebri: vel humectatâ parte ipsius inani. Quare vel substantia cerebri tangitur intemperie calidâ: vel ventriculi eius, & cauitas, quæ caput circumscribit, replentur materiâ vapidâ; vel crassa, qualis est mordax, salsa, acris. Nam & vapida materia mordax, vel tendens hoc agit. Itaque & à qualitate calidâ, & à materiâ nascitur sternutatio. A calore: nam Cassius medicus, vbi rogat: Cur solum sternutamentum iis qui integrâ fruuntur sanitate, noctu tardò fiat: reliquis ex æquo, & interdiu & noctu. An, inquit, quia fit à calore eo in loco concepto vnde proficiscitur? quare vbi sternuere placet, Soli faciem obiicimus. dormientibus verò calor reuocatur. Et cur, inquit,

Margin notes (left column):

* *Hoc est, Simichidæ insternuerunt Amores.*
17 *Odyss.*
* *Hoc est, nónne vides quod mihi sternuit filius?*
Arist. 33 Probl. 9. & 1. De historia anim. 11.
Plin. 28. lib. 2.
Vanè ominatum.
QVID *sit.*
Explicatio definitionis.

Margin notes (right column):

Clangor vnde in sternutatione.
CAVSAE.
Sternutamentum opus naturæ quãdo, & quando symptoma.
2. *Lib. 3.*
33. *Problem. 9.*
44 *Problem.*
Noctu cur non sternuant.
36. *Problem.*

quit, in sternuendo laborantes, si ad Solis iubar faciem obuertamus, succedit sternutatio? Quia, ait, immissus naribus radius Solis, stimulat: & vaporibus opem fert Solis radius exhalantibus. Frigore nō mouetur, sed potiùs tollitur sternutatio. Materia sternutifera in cerebro succrescit, vel ei importatur aliunde. In cerebro nascitur, cùm id intemperie calidâ tactum, fœcundum redditur in prouentum materiæ vel flatus acrioris. Aliunde irrepit in cerebrū, vt cùm corpore febri implicito, in caput effertur acrior vapor: vel alioqui ab hepate, ventriculo, vtero, eò exspirat. Inter externas causas est id, quod lacessit pruritu nares: vt puluis, florum acrior fragrantia, rerum acrium esus, vt sinapi. Internæ causæ occasiones etiam ab externis ducunt. vt Sole se pandit vapor in capite, qui nares ferit. &, ex aduerso, subito algore coguntur ad nares vapores. Sed cur semel, raró multoties oboritur, sed frequentiùs binis vicibus? Quia, respondet Cassius, bina sunt narium foramina: sternutamentum fit excutiente se spiritu, fit vt alteram narium permeante spiritu & sternutamento, sequatur & alterum. Sed ad mali euictionem abeamus. Si cerebrum ex intemperie calida laborat, alsiosum reddatur: sin materia circumfluat, illa excludatur, reuellatur, deriuetur oculorum ac nariū permulsione, aurium vellicatione, pilorum tractione. Sed quidnam prognostica signa promittere audeant videamus. Sternutatio tempestiuè facta, nullam cerebri oppressi, neque satiscentis suspicionem præbet. Nam illa concussio, motricis naturæ est proritatæ, si cōcutiendo excutiat quod sibi molestum est. Intempestiua verò sternutatio vires deiicit, plethoricis causis caput grauat, materiam pepasmi expertem reddit. vt in phlegmone viscerum si euenerit, in febribus, in coryzâ crudiore: contrà, si mitigato morbo euenerit. Laboriosè verò & indesinenter singultienti si superuenerit sternutatio, morbum exoluit. Ita in Aristophane apud Platonem, qui cùm singultiendo rumperetur, neque spiritum cohibendo, neque bibendo leuaretur, tandem ex præscripto Erisymachi medici, citatâ sternutatione, singultiendi finem fecit. Prodest sternutatio in caro & lethargo, vt ait Galenus De instrumento

Sol prouocat sternutamentum.

Externa causa.

INDICATIONES CVRATIVAE.

PROGNOSIS.

Singultū soluit.

odoratus. At, vt scripsit Celsus, in pulmonis morbo, periculosum est sternutamentum. pulmonis morbi sunt asthma, peripneumonia, phthoë. Nam concussione fortissimâ sternutamenti, lacerantur pulmones & inflammantur, vnde noua attrahēdi occasio, vnde accessio fit causæ morbificæ, & infirmior redditur pars obsessa. In aliis verò morbis, vt febribus cum pepasmo, in apoplexiâ, paralysi, paraplegiâ, epilepsiâ, lethargo, & comate tum vigili, tum veternoso, & etiam in δυστοκίᾳ siue partu difficili, & puerperiorum suppressione, salutariter sternuunt. Nam in his triūphat naturâ de causâ morbificâ, quam concutiendo excutit. Sed sternutamenta temerè cienda non sunt, nec ante quàm euacuationi operā dederis, & nō antequā mitificationi studium suum dederit natura, maximè in cerebri symptomatis catarrhoïcis & cataphoricis. Mulieres etiam hystericas restituit: parturientes à difficili partu expedit, reliquias puerperiorum excludit, quæ λόχια Græci vocant. Atque in iis primo quoque tempore sternutamentum ciere oportet; ac spiritum cohibere, vt fortior fiat concussio, apprimendo nares & ora. Iam ad curationem veniamus. Nam etiamsi tenue malum hoc videatur, attamen dum in febres incidit, caput replet, & vires prosternit: quibusdam etiam sanguinem erumpere facit, inquit Ægineta: quare huic resistendum. Cassius medicus dum inquirit, cur perfricato oculo sternutare cessamus? An, inquit, quia sic humor respirat? lacrymam enim extrudit oculus frictione. & incalescit oculus magis quàm nares. quo fit, vt si nares fricando atteras, sternutamentum etiam cesset. Fricetur igitur oculus, nasus, frons, palatum; oscitet, ructet; hypochondria, presso spiritu, intendat; caput eleuet. vertat se in aliud latus, infundatur aliquid calidi olei in aures: puluini calidi sub mentum subdantur. Vitentur acres odores, & somni excussio. Spongiæ nouæ marinæ odor. Oribasius melanthium aridum linteo excipit, manibus confricat: facit puppam, quæ odoretur. Vel vngantur nares myrrhâ vino odorato solutâ, si à flatu sit. Si à calore, psylliū & opium frequenter odorari iubet Nonus. Proderit etiam vnguentum rosatum cum oleo violarum vel nymphææ naribus inditum.

Quibus morbis prosit sternutatio.

CVRATIO.

4. Loc. affect. 43.

ditum. & lac tepidum, vel decoctum psyllij naribus haustum. gargarismus etiam ex aquâ frigidâ: & frigida ipsa in faciem effusa. Si à catarrho calido infestante, is accidatur. santala & rosæ coquantur ex aquâ rosatâ; is odor naribus excipiatur. Si ex pituitâ, aceto incoque ladanum. Si à frigore fuerit, oleum lauendulæ auribus indatur: & oleo rutaceo illinatur caput. Empirica quædam notauit: hæc iubet vt in aquam frigidam manus dimittant. præterea, vt ex altera manu transferat annulum in digitum impudicum. Quidam palmam altera manu confricant. Sed sæpe sternutamentum consociatur catarrho: quâ occasione iam de hoc dicemus.

Empirica.

Capvt xxix.

De Catarrho, & primùm de curatione omnis Flvxvs in vniuersum.

De fluxu, & quo modo curandus.

Omnivm morborum vbertimus fons est succorum fluxio. quare primum vniuersim de eius naturâ quædam adferemus, mox de Catarrho agemus. Fluxio est motus præter naturam materiæ alicuius, ab vnâ parte ad aliam: quæ fit à vitio partis recipientis, mandantis, vel vtriusque. Dixi esse motum: in motu autem noscendum quid sit mobile, quid mouens & terminus à quo, quid terminus ad quem, quid spacium per quod. Mobile in corpore humano est excrementũ: propterea dixi in definitione, materiæ alicuius. Hoc excrementũ est crassum, vel tenue. peccatque in substantiâ, quãtita e, vel qualitate. In substãtiâ, ratione formæ, vel materiæ. Formæ, cùm est vel putridum & corruptum: quod euenit vitio alimenti, vel intemperie calidiore, vel quòd diutiùs cunctetur materia in membro; cumque in alimentum verti nequit, putrescit. materiæ verò ratione, quòd sit crassius, vel tenuius & aquosius. In quantitate, quòd validâ copiâ circumfluat. In qualitate, vt prima, vel secunda. prima, nam calidius, frigidius, aquosius, vel siccius id erit. secunda, hoc sapore, colore, odore notatur. Causæ verò vi quarũ talia nascuntur excrementa, aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Internæ, cùm intemperies totius corporis, vel alterius partis

Quid sit.

Mobile, id est, materia.

Causa materiarum.

hoc excrementum patiunt. Externæ, cùm res non naturales id agunt. Sciãm ad ·sum hoc vitium mobilis vertere velimus, hoc id fiat ductu. Quod crassum est, tenuetur: quod tenue, incrassetur. quod substantiâ fœdâ peccat, euacuetur, & causæ generantes id, abscindantur. Sed quia copiâ nimiâ peccat, euacuetur: & si cum sanguine iunctum, vena secetur: alioqui purgetur. Præparetur tamẽ quod nimis calidum, vel viscosum fuerit. Ita de mobili disserendũ: iam pauca De mouente & De termino à quo protruditur excrementum. Hic est pars aliqua labefactata intemperie, vel malâ cõformatione violatâ: hinc enim gignit, vel suscipit materiã: cui si accesserit colliquãs vel exprimens causa, illa effluet. Terminus verò ad quem, est membrum recipiens supernè, vel infernè; foras, intus. Hinc duæ oriuntur indicationes curandi: vna, membri recipientis: altera, mandantis. Ratione recipiẽtis, curandũ erit ne ampliùs recipiat. Non recipiet, si hæc gemina cautio adfuerit, vt auertamus ruentem materiam quàm longissimè ad oppositã partẽ: & vt partem mittentẽ roboremus. Num verò illa auersio sit molienda phlebotomiâ vel pharmaciâ, indicabit materia ipsa. nam si sanguinea fuerit illa, phlebotomiâ: sin cacochymica, pharmaciâ hoc moliemur. Alterum erat vt robur adderemus recipienti parti: quod etiamsi nihil aliud sit, quàm redintegratio membri in suum temperamentũ; in fluxibus tamen id fiet, reddendo membrum durum, solidum, densum: nam laxitas & raritas causæ sunt fluxus. Quare in fluxibus roboratio, erit astrictio membri recipientis. astrictio fiet refrigerantibus & siccantibus. Hæc de recipiente: nunc de mandante. Prohibebimus ne mittens pars ampliùs quid emittat ad recipiẽtem: quod fiet euacuatione totius corporis, & partis mittentis. Quodsi celebratâ geminâ hac euacuatione, adhuc succrescat in fluxũ materia, argumento erit intemperie tentari partem mittentem. Si enim iam euacuatũ cùm sit totum corpus, & etiam pars mittens ita, vt pars recipiens non habeat vnde attrahat nouam influentem materiam, & tamen videas fluxionem perennare, certo certius erit partem mittentem intemperie quadam teneri, quâ in nouam fœta materiam redditur. Ita enim, coctio labefacta-

Vsus.

Terminus à quo.

Terminus ad quem, id est, pars recipiens.

Auersio vt molienda.

Roboratio.

tur

tur cùm partis, euenire solet. Quare intemperies partis corrigatur: vt si excrementa retinentur frigidā madidamque intemperiem partem occupare, illa castigetur calidis siccisq. medicamentis, ita Galenus catarrhū, qui in pectus se effundebat, frenabat triplici cautione: nā robur addit membro recipienti, totum exactè euacuat, & cerebro siccitatem adflat. Robur adferebat accipienti parti, frigidis siccisq. medelis, vt theriacâ nouâ: totum vacuat sectâ venâ, & pharmaciâ. membrum mittens siccat cauteriis, sinapismis, dropacibus. Admonuit inter cætera Galenus, Calamitosè peccari à medicis in ineuntibus phlegmonis & fluxibus, dum fotus præscribunt aperientes meatus, nō habitâ prouisione de toto corpore impuro. dū enim totius corporis impuritas perseuerat; inde pars mittens facilè materiam fœdam mutuabitur, ac maiori impetu effundet se in recipientē: vnde gangrænæ. sin non habeat vnde petat, pax erit. Ac humidis calidisque illis fotibus laxant se partes rariores redditæ: vnde grauior incumbit fluxio. Quare frigidis siccisque remediis roborandum potius esset. Sed vt ritè peragatur roboratio, partis natura rimāda erit: nam caro aliter quàm neruus haberi debet: cùm enim madida ac calida sit, non validè siccanda erit, & tenuiter astringentibus roborari poterit. nerui verò, cùm sicci sint, potentiùs siccandi. ita si eadem materia se in ventriculū atque hepar effuderit, variis discrepantibusque vtendū erit: nam longè modestiùs hepar tentari debebit. ventriculus etenim strictiorem vim absinthij perferet: hepar verò carnosum ac tenellū membrum, spicâ ac rhabarbaro feliciùs roborabitur. Præterea, ratio habeatur officij cui quæque pars roboranda dicata est. Quò enim principatus eius fuerit nobilior, eò minùs frigidis percelli debebit: nā calido in foco is naturæ igniculus (qui functiones illas profert) micat. Imò cùm hepar etiā in frigus flectendū, id non sine consociatione calidorum agatur: quò calidum natiuum visceris sese erigat. Quin si pars ægra vicinam partem nobilem habuerit, ita strictiùs moderanda erit eius corroboratio, ne in vicinam illam partem quid exprimas. & num sit excrementorum receptaculū accipiens pars erit perlustrandum. Hac ergo methodo curatio in fluxibus instituitur, ductâ curatione à mobili, hoc est, humore, & à parte mandante, & recipiente. Sed, ne quid omittamus, repetamus quæ de mobili primùm diximus, vtilitatis causâ. Materia quæ ex aliquâ parte effluit, cùm varia esse possit, variæ etiā surgent cautiones medendi. Hæc materia est sanguinea, vel sanguinis expers. Si sanguis, hic peccat quantitate, qualitate, vel vtroque. cùm quantitate, euacuandum quantum vires ferunt. Si qualitate in vitio fuerit, id hærebit in modo substantiæ, vel quòd remisceātur cæteri succi. In substantiæ modo, vt cùm sanguis fuerit tenuior, vel crassior. Cùm is tenuis fuerit, cum tenui calore natiuo, larga extractio huic noxia erit: nam facilè resoluitur. Sin crassior sit, primùm attenuetur, dein vacuetur. Quodsi vitiosus sanguis sit, ob remixtos cæteros succos; notandum erit quo succo contaminetur. qui si biliosus fuerit, sanguis extrahatur, sed parcè. Cùm enim sanguini remiscetur humor, modò is non sit crudus, nec plurimùm à sanguine degenerarit, sanguis quidem emittendus erit; sed parcè: si modò non plurima circumfluat bilis. tunc enim primùm illa elidatur, mox sanguis emittatur: alioqui illa fiet effrenis. Ita transigendum si materia fuerit sanguinea. At cùm materia influens aliena fuerit à sanguine, illa purganda erit: sed primùm præparetur. Præter hanc materiam reliquæ etiam fluxionum efficientes causæ, in censum vocandæ. & si mala adsit temperies, illa abigatur. Si externa adsit causa, adimatur. Victus ratio pugnet cum causâ fluxionis: vt si illa fuerit crassa ac frigida, modestè erit tenuandum ac calfaciendum. Vt hoc tandem addam; Omnis humor tribus modis fluit, orgasmo, doloris vi, aut pars continens exonerat se in contetiam. Orgasmo concitatur cùm copiosior effluit, liquefacta, vel iactata vehementiùs & quasi malignitate quadam imbuta. Dolore, quòd attrahatur. Pars se exonerat ab his, quæ molesta sunt qualitate aut copiâ: vel quòd frigus eam exprimat, aut strictior feriens vis. Cur verò hanc quàm illam potiùs incurrat partem, ipsa pars in causâ est: nam hæc eam vel recipit vel attrahit. Recipit, quia continetur ab alia fortiori, vt adenes, cutis, & si fuerit laxa pars, vel morbo

Marginal notes (left): *5. Method.* — *Cautiones.* — *13. Meth. & 2. Lib. ad Glauc. De inflam.*

Marginal notes (right): *Materia fluxus, & qua arte mitigāda.* — *Gale. 4. De sanit. tuenda.* — *Reliquæ causæ efficientes fluxum.* — *Humor tribus modis fluit.* — *Cur pars incurratur.*

fracta: vel quòd sit aliis subiecta, facilisq. in eam aditus. Attrahit, dolore & calore incandescens. Fit tamen in parte imbelli interdum synatrismus humorum, cùm eos coquere, ac dissipare nequit; quod etiam profert qualitas alimenti rebellis. Ita in omni fluxu, qui symptoma est in exeunte mutato (nam est excrementi effluxio, motusque præter naturam) examinari debet mobile, hoc est, excrementum; terminus à quo, hoc est, pars mittens: terminus ad quem, hoc est membrum recipiens: &

Spacium per quod. tandem spacium per quod, hoc est, partes per quas affluit materia. Materia in corpore humano detenta effluit per consentanea loca vel dissentanea. Si per dissentanea, ea erit auertenda, & frigidis medelis repercutienda: & omni cautione erit studendum, quò illi meatus conniueant, adituque fluxio prohibeatur. Hactenus percurrimus artem curandi fluxus omnes: ex cuius cognitione, catarrhi ritè curationem auspicabimur: quod vt bene fiat, primùm

De Catarrho. videamus quidnam sit Catarrhus, & vnde ille nascatur, & quibus notis se ille prodat. Nihil hic de diligentiâ nostrâ remittendū erit: etenim si vsquam diligentiæ studio opus sit, sanè id hîc magnopere erit intendendum, dum catarrhum multorum morborum parentem proscribimus. Nam, vt

Catarrhus quæ mala adferat. id semel dicam cum Arculano, quæque ægritudo hinc nasci potest. Quæ enim partes rutæ ab eius incursu? aures, oculos, nares, os, fauces, pulmones, latera, brachia, humeros, lumbos, adenes, coxendicem, crura, artus: & quas, quæso, non partes inuadit, & quæ non tædia profert? Hinc apoplexiæ, cæcitates, pleuritides, phthises, paralyses, surditates, anginæ, orthopnœæ, cardiaca: iecoris, vesicæ, & renū phlegmones, dolores colici, alui profluuia: ilias morborū, ac vberrimus omnium querelarum fons catarrhus. Græcis dicitur κατάῤῥος & κατάῤῥους. hoc nomen veteribus

Nomen. etiam latè se pandit, nec solùm, vt doctissimi quidam viri putarunt, illo, prolapsio-

3. Aph. 12. nem illam quæ in fauces irruit, designarunt. Recentioribus, inquit Celsus, κατασταγμὸς dicitur. Hippocrates, ait idem auctor, omnes destillationes vocat coryzas: at nunc, inquit, in grauedine, hoc est, nares dum ferit, video apud Græcos hoc nomen seruari. Destillatio dicitur Latinis, & quibusdam Raucitas, & rheuma, quin Grauedo, & Influxio Cælio Aureliano. Est autem Catarrhus, fluxio excrementi emanantis è cerebro foras, præter naturæ legem: *Definitio.* facta vel ratione cerebri, vel partium contentarum, vel ratione vtriusque, aut causarum quæ à foris sunt, aut denique omnium simul. Dixi id fieri præter naturæ legem. nam cùm ex naturæ lege agit cerebrum, exstillat quid crassi excrementi in os οὐ παρὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Diximus etiam, fluxionem esse. propterea in hoc motu explorare debemus quid sit agens, quid patiens: vnde, qua, quamobrem feratur excrementum. Cùm enim fluxus sit, adest motus: & in motu, vt antè diximus, semper adest mouens & terminus à quo, mobile, spacium per quod mobile fertur, & terminus ad quem fertur mobile. Agens *Causæ. Agens & terminus à quo.* seu mouens, & terminus à quo, hic est cerebrum: hoc enim foras protrudit materiam, cùm incurritur à talibus causis, quarum vi materia foras extra cerebrum excluditur, vel quarum potentiâ talis subnascitur materia quæ caput infestare solet, aut eùm illæ causæ adsunt quæ eò abripiunt intemperiei caput, vt facilè ab his causis affligatur. Excludunt materiam foras à capite hæ causæ, quæ materiam colliquant in cerebro: vel quæ eam exprimunt à cerebro. Colliquant, ea quæ calore micant, vt aër calidior, & atomatum vsus, cūctaque à vapido calore æstuosa; vt odoramenta, & vini vsus immoderatior, balneorum frequentia, largior perfusio capitis calida, vomitus frequens, Sol, vnguenta laxantia, exercitium nimium, ira. Exprimunt autem è capite materiam, quæ causæ eosdem succos constringunt, vt frigus siccum, post austrum. Subnascitur materia, ex iis causis quas mox, vbi De mobili agemus, enarrabimus. Causæ verò quæ eò abripiunt caput vt facilè à causis morbificis illis inuadatur, sunt madores ac algores cerebri, cùm illud frigidius & humidius est; deinde raritas cerebri: nam glandulæ facilimè pituitam suscipiunt. Hippocrates autē asserit cerebrū tanquā magnam glandulam esse, atq. caput ὥσπερ σκηνὰν τῷ σώματι incumbere: ideoque ῥίζαν τῶν ἀνθρωπίνων νοσημάτων esse. Adiuuantes ergo causæ sunt viarum cerebri laxitas, exercitatio partium superiorum & quies inferiorum,

natum, cerebri imbecillitas, æstuans caput in ventriculi cruditate: & quies nimia humectat. Et omnia quæ caput laxant nimium, eò adigunt cerebru*m*, vt facilè à causis liquantibus & constringentibus affligatur. Qui naturâ caput frigidius vel calidius sortiti fuere, maximè tum catarrhis conflictantur. vt enim id quod frigidius est, fœcundo excrementorum prouentu luxuriat; ita id quod calidius, facilè rapit in se ex ventriculo totoque corpore omnes contaminationes, ac facilè cunctis à causis incurrentibus percellitur liquantibus aut constringentibus: est enim id poris peruium. Dum enim calidum caput copiam vberrimam vaporum in se prolectat, quam cùm mitigare nequeat, tam tum, si superuenerit frigus, eam exprimit, non aliter ac spongiam aquâ plenam si quis presserit. Ita si australi cōstitutioni aquilonaris superuenerit, ilico caput calidum ac rarum conceptam materiam exprimit in subditas partes. Hæc materia si diu in poris ac finibus cerebri subsistit, acrimoniam induit: sin flatulenta fuerit, inde homines sternutant. hæc de motore. Mobile est excrementum quod velitationem mouet, è cerebro exiliens. Cerebri autem excrementum geminum est, crassum, & tenue. Tenue surgit ex fumis, qui, per futuras disici cùm debebant, à frigore in cerebro restagnant. Crassum, est muccus, qui fœcundus est in catarrhos. Cum enim cerebrum indigeat alimento sibi simili, nimirum sanguine pituitoso, qui continenter cerebro allabitur, plurimoque alimento ob molem cùm egeat, cumque, ob imbecillitatem, totum nequeat in cerebri substantiam verti, sed solùm id quod in eo optimum est, fit, vt reliquum, quod crassum aut tenue est, per nares aut palatum, vel aliunde excernatur. Sin ita luxuriarit vt hæc effundibula ei paria non sint, catarrhi manant. Hoc sæpe euenit, quòd substantia cerebri fit porosa, eiusque situs instar cucurbitæ, vnde fœtum est in excrementa. Hoc autem excrementum habet vnam, vel plures ex his conditionibus quibus in vitio est: nam peccat vel in substantiâ, qualitate (nam copiâ semper in querelâ est) tempore, excernendi modo & viâ. Nam transfertur materia ad partes debiles ortu, vel casu. vnde interdum fit tumor, qui varius

QVID patiens Mobile. Gal. De instrumēto odoratus.

3. Sympt. caus. 4.

6. De sanitate tuenda 9.

est ex naturâ materiæ & partis recipientis: vel nonnunquam prohibetur transpiratio: inde febres periodicæ, quarum focus est circa corporis habitum. In substantiâ deprauatur excrementum, cùm eius forma vel materia labefactatur. forma, à putredine: materia, cùm in substantiæ modo vitium agnoscit, vt si aquosius vel lentius fuerit. Si putredine contaminatur, dolorificum erit pruritu vel vlceratione: & si per nares fetatur, fœtore molestum erit. Tale excrementum euacuandi dabit indicationem. Si absque putredine crimen agnoscat, plerumque pituitosum est; est etiam sanguineum vel biliosum: huic phlebotomia solatio erit, si sanguini permixtum: alioqui, pharmacia. Qualitate etiam primâ vel secundâ extra naturæ lineam abit excrementum. Secundæ notantur gustu, olfactu, visu. fœtidum & nidorulentum, calidum est: acidum, friget. rubicundum à sanguine est: flauum, à bile. Sed vt rectè indicationes curandi in vsum ducantur, causæ erunt explorandæ, vt quarum hoc excrementum in cerebro gignatur. Causa est functio læsa. læditur functio, quia facultas coctrix impeditur vel labefactatur. labefactatur ab intemperie, qualiscumque illa fuerit: frigida, calida (nam datur catarrhus calidus & acris) frigida & sicca, calida & humida. vel ob materiæ copiam, aut qualitatem, vel ob externum errorem fatiscit. Copiâ vaporum si obruatur innoxium etiam cerebrum, quia ei par non est, effundit se in catarrhum. Qualitate materiæ etiam labefactari potest cerebri coctrix, quam qualitatem cerebri alimentum adduxit à cacochymiâ totius corporis, vel iecoris aut ventriculi à contaminatione. Ibi enim habitant officinæ concoctionis ac prædium totius. Hinc facilè clades maxima surgit distillationum: cùm inde incultum alimentum in caput profectum, illud non commodè nutriat. Propterea dicebat Aëtius, incoctus cibus in ventriculo perseuerans, nec infra excretus, in caput impetum facit. A foris fraudatur vis ventriculi suâ coctione, si cibus & potus non commodus nec commodè exhibitus fuerit: vt si accesserit motus intempestiuus, studium à pastu ilico: nam id dissipat spiritus. A rebus etiam quæ à foris sunt stupet interdum coctrix vis cerebri: vt si febriles vapores

Cerebri coctrix vnde labefactetur.

cerebrum feriant, & effluant: vel si, ob accisum somnum, suâ anathymiasi fraudetur cerebrum. Id autem obseruabile, materiam catarrhi frigidam, interdum effundi à causâ calidâ: vt si piruita salsa vel acetina materia, à frigescente cerebro exprimatur. & ex aduerso, si materia frigida è corpore, in caput calidum abripiatur. Quibusdam etiam à natalibus primis diebus imbelle est cerebrum: aliis, longâ passione fatigatum.

Cerebri coctrix vnde impediatur.

Impeditur autem coctrix cerebri facultas à morbis in malâ compositione qui caput fatigant: cùm in eo obstructio vel astrictio obnascitur.

Num omnino fluxio à cerebri vitio.

Quidam doctissimi viri putant, cùm cerebri amplissima medulla copiosissimo egeat alimento, inde omnes, tanquam de fonte vberrimo, catarrhos excurrere. Sed nos non existimamus solius capitis excrementum esse tam copiosæ destillationis solùm materiam: Cur enim non aliquando vapor ab inferioribus partibus in caput elatus, ibique cerebri frigore in aquam densatus, suo pondere delaberetur? Id in aëre euenire cottidie videmus, dum vapor è terrâ in aërem euectus, ac in nubem transfusus, deorsum suo pondere delabitur. Ita in nostro corpore æstuans iecur, vapores in cerebrum euehit: qui deinde cerebri frigore in aquam versi, protinus præcipitantur. Ita nouo ab alimento vberrima materia perpetuò in catarrhum capiti aduehitur.

Patiens, & terminus ad quem.

Hæc de mobili & eius causis: iam de termino ad quem. Vt pars fuerit ad quam fertur catarrhus, ita varia inuenit catarrhus nomina. Effundit se catarrhus in nares, os, aures, oculos; maximè in partes foris positas: nam alioqui catarrhus dici nequit. Ita catarrhus in pericranio interdū tumorem attulit, quò venarum per faciem & tempora in caput irrepentium extrema desinunt. quin cunctos percellere potest artus, fons & origo plurimorum morborum. Cùm ad nares, coryzam vocamus: Latini grauedinem, quòd anticæ ad frontem partes positæ grauentur, ita, vt vix oculos erigamus.

Varia nomina catarrh.

Cùm ad os abit, propriè dicitur catarrhus: vbi guttur & larynga ferit, branchus appellatur, vnde raucedo & arteriicum vitium: si ad pulmones, tussim, asthma, phthisin adfert. ventriculum nonnunquam incurrens, temperiem & actionem eius labefactat. Quoties enim venæ capitis humore vel sero multo turgent, alimenti reliquias aliò ablegant: quodsi sub cutem capitis has effuderint, quæ, præ cutis crassitie, foras vaporare cùm nequeant, turgescentem eæ cutem à caluâ diuellunt.

Qua, vel spacium per quod.

Viæ verò per quas defertur materia, dum extra cerebrum fertur, sunt vel lege naturæ consentaneæ, aut dissentaneæ. ex naturæ lege effertur materia per os, & si copia circumfluat, auribus, oculis, naribus funditur. Dissentaneas per vias manat cùm eliditur in gulam, laryngem, pulmones, ventriculum: ita in spinam, & in sanguinem sese laxat arteriosum aut venosum. Si in spinam, vel in eam se firmat fluxa materia, vel ad artus irruit, aut in neruos incumbit, eorúmve superficiem illinit ac perstringit, sentiuntque sine dolore succorum illapsum, non enim violatur nerui combinatio. Sin materia se traiecerit per nerui intimas, atrociter dolent quin si figatur materia, paralysin, vel conuulsionem adferet. Arterias cùm inuasit fluxio, syncopem & palmum accersit. Venas si fatigarit, quasuis incurrit partes, hinc angina catarrhalis, dum in musculos faucium materia decumbit.

Qui infestentur catarrho.

Illud obseruabile, qui perspirabile corpus habent, catarrho non corripiuntur. Qui verò calido præditi sunt hepate, tenui ventriculo & sanguine, debili capite, stricto corpore, catarrho obnoxij viuunt. Maximè catarrhis obnoxios se faciunt, qui post vsum balnei, aut ab exercitio, caput detegunt in aëre frigido, flante Aquilone.

SIGNA causarū.

Hactenus causas attulimus: iam symbola enarremus quibus hæ dignosci possint: vt ita certò noscamus quæ sit causa mali.

Ratione mobilis.

Mobile in catarrho est materia: hæc vitium trahere potest in substantiâ, qualitate, vel quantitate.

A forma.

Substantia constat ex formâ & materiâ. Si formæ ratio in materia labefactata fuerit, id indicabit fœtor à putredine, quæ exstillanti materiæ inest. Cùm verò interdum materia angustis feratur viis, ita vt palatum non feriat fœtidâ vi, eius contaminationem nobis aperiet idea doloris, quam intulit parti. Vlcerosus enim dolor à putridâ acrique vi succorum infertur: cùm in his excellat calor flammeus.

Quid.

Explorandum etiam num quæ putredinem inferunt, in vsum venerint.

A materia.

Materiæ ratione si in vitio sit succus, is erit vel crassior vel tenuior quàm

quàm naturæ lex postulat: vel viscosior, aut lentior: vel copia in vitio erit. Quare videndum quisnam is succus sit. num pituita, bilis, melancholia, vel sanguis. Id noscemus ex recremẽtis quæ ore, naribus, oculis manant. Si oculis conspicua non sit materia, eam agnoscemus e effectis. Vt si excretio aliqua solemnis suppressa fuerit, hinc erit: ita menses vel hæmorrhoïdes præter morem suppressæ, sanguinem morbificum arguunt. Cùm pituita vitium fecit, graue erit caput, insolens aderit somnolentia & segnities, visus & auditus hebescunt. *Notandũ.* Sed cautè materiæ huius natura erit exploranda, ne te ficta crassities fallat: mota enim in pulmonibus crassa euadit, exhaustis partibus tenuioribus, illa, quæ tenuis influxerat. Hoc ita deprehendes: si totum expectoratum crassum fuerit, influxit prima materia illa crassa: sed si peripheria eius fuerit subtilis, ac mediâ regione si crassities constiterit, hæc primùm tenuis materia fuit: *Signa quid sit.* nam circumfluæ illæ partes tenuiores, iam iam influxere, nec dum exhaustæ fuere. *A qualitate.* Ratione qualitatis vel calidum aut frigidum redditur recrementum. *A calore.* Si calidus fuerit distillans humor, acris plerumque erit ac tenuis, & caput incalescit, febrémque consectariam sæpe trahit, tubétq. nasus: in fronte, facie & oculis venæ turgent, ac facies rubet & calet, palatum etiam rubet, tussiculosi sunt, adest sitis, titillatio pruritus narium, & sternuit, arteriæ pulsant, cibi adest fastidium. Sapor in ore acutus, amarus, salsus, fœtidus est à calore. Ructus nidorulentus est interdum à catarrhi materia quæ se in ventriculum præcipitat. Sed tamen videndum (quod aliquando euenit) num is nidor eructetur ex materiâ frigidâ, quæ à capite in ventriculum præcipitata, ibi in corruptelam abierit. Triplici enim de causâ materia in putredinem trahitur: vitio alimenti praui delati in cerebrum: vel æstu flagrante à cerebro, vel quia diutiùs ibi hærens, cunctando putrescit. Dum enim in nutricatum partis non abit, putrescit: cumque inde in ventriculum dilabatur, ructus edit nidorulentos. *6. De sanitate tuenda 9.* Frigidum succum in vitio esse notabit sapor insipidus vel dulcis, & ructus acidus. *A frigore.* Excrementum etiam nigrum aut viride, sine sapore aut odore, valido est à frigore. plumbeus pallor faciem occupat: tenditur caput citra calorem & rubedinem: præcessit frigidarum rerum vsus. *A quantitate.* Copiam verò excrementi explorabimus ex partium afflictarum numero, & ex amplitudine tumorum, si qui effloruerint. *Signa indicantia causas producentes excrementa.* Sed videamus iam quibusnam indiciis in notitiam causarum, quæ hæc excrementa proferunt, deuenire possimus. Hæc surgunt vel à labefactatâ virtute, aut à rebus quæ à foris sunt. A foris, vt si vitium fuerit in rebus assumendis, agendis, admouendis. vt ab ictu, lapsu, si cerebrum labefactatum fuerit; ita esu cæparum & allij læditur cerebrum. scribit Arculanus rosas & violas, ex proprietate, coryzas facere. & vinum potens, & somnus. vt etiam si venenum haustum fuerit: hoc enim elui nequit, ac ipsas corporis facultates peruertit, dum non aliter partium genium peruadat, quàm Assyrium venenum lanam: quod nullâ arte elui potest. Vel facultatis vis ita frangitur, vt nequeat causis morbificis resistere. Hoc illi euenit à morbo temperiei, aut à stricto obstructóve cerebro. Si catarrhus iam iam prodromon agnoscat carybarian, cui blandimentum suâ effusione attulit, certum erit obstructionis aut astrictionis vi primò natam hanc materiam fuisse. Sin, citra carybariam notæ caloris vel frigoris in conspectum se dederint, natalitia sua referet in fractam cerebri potentiam. Et perpetuò in causarum indagatione, animaduertendum erit, num ex fundente calore, vel potiùs stringente à frigore effluxio hæc oborta fuerit: quod ex prodromis, quæ à foris sunt causis, facilè animaduertes. *Nota.* Vt rectè notes etiam vnde effundat se catarrhus, *Termini à quo, & ad quem.* notabis num membrum aliquod aliud quàm caput in querelâ sit: si non, per idiopathiam erit. Pars verò quæ fluxum excipit succum, ipsa se afflictione aperiet. si in arterias se præcipitarit, suborietur palmos, lypothymia, modò inquinata fuerit materia malè: alioqui solùm languescet inæqualis pulsus. Sin in venas labatur, sanguinẽ fœdabit, vnde cacochymia: nam refrigerabitur sanguis, intumescetq. corpus: vel obstructis venulis nutriri nequit corporis habitus, vnde febres τυφώδεις, & errones, vrinæ crudæ, pallidæ, cũ spumâ, adest lassitudo vltrò oborta. Si in ventriculũ se se laxarit effusio, eius œconomia deiicietur. Vt enim

enim variæ sunt corporis partes, & varij meatus quibus irrepit materia in partes, ita diuersis se symbolis proferent. Attamen peruestigabis num per idiopathiam pars lædatur, vel à catarrho: si à catarrho, præambulonem habuit querelam capitis ille partium dolor. Si homo subitò exuitur voce, catarrhus non in pulmones, sed in neruos recurrentes, qui mouent musculos laryngis, incumbit. Si sensim id fiat à madefactâ tunicâ laryngis internâ, ac humectis id euenit musculis. Plerumque catarrhus est aluinus, arthriticus, aut tussifer. Satis de naturâ catarrhi: iam ad medicinam veniamus, ac scopos medendi, ex perspectis eius mali causis, venemur. Scribit Aëtius rimandam esse causam ac diætam præcedentem, ac ita contrariis remediis pugnandum: frequenter enim ex causis procatarcticis caput impletur vel infirmû redditur. Sed propiùs ad rem eamus. Cùm catarrhus sit fluxio emanans à cerebro ad subiectas partes, facta vel ratione cerebri, vel partium inferiorum, vel ratione vtriusque, aut vi causarum quæ sunt à foris, aut omnium harum consociatarum, consectarium est, horum nos rationem habere debere. In primis se offerunt terminus à quo, nimirum cerebrum; & terminus ad quem, qui est pars recipiens. Quare indicationes sumendæ etiam ab horum natura. Natura autem membrorum cùm consistat in consideratione substantiæ ex quâ pars coaluit, vt an ex carne, venis, neruis, arteriis: & in notatione modi substantiæ, vt num pars sit naturâ laxa, solida; quâque temperie illa sit perfusa, vt num calida, frigida: quâ sensibilitate sit prædita, nobilitate, operatione, situ num profundo, quâ societate cæteris sit nexa: sanè hæc omnia, in catarrhi curatione rectè instituendâ, in censum erunt euocanda. Nam vt varia erit excipientium natura partium, ita variæ nascentur medicinarum indicationes. In primis ergo videndum erit, ne pars ampliùs recipiat materiæ influxum. Hoc fiet corroboratione membri impropriè ita dicta. hæc fit repellentibus, adstringentibus, & auersione. quæ auersio perperuò locum habet: non æquè tamen hæc iam dicta corroboratio, nam materias, quæ per spirabilium partium venas defluunt, non rebus quæ foris admouentur, repercutiemus: id

Indicationes curationis.

Indicatio à termino ad quem.

Si ad pectus.

enim periculi plenum; cùm refrigeratæ illæ partes aptiores fluxibus euadant. Quare assumendis in rebus hæc adsit repereuriendi vis. Sed hæc non sint cuiusuis generis, quale est philonium: verùm gerant vim non admodum frigidam, nec strictâ vi obstruentem, ne pectus exasperent, qualia sunt electaria facta ex succo granatorum, balausti-rum, mespilorum. Cùm enim hæc arteriam exasperent, tussim prouocent, pituitam pulmonibus illapsam siccent, hinc asthma, & sputum sanguinis. Sint igitur hæc roborantia moderatione quadam frigida: imò tepore quodam perfusa. talis est theriaca noua. Olim inuisi quandam mulierem perniciosâ tussi fatigatam, adeò, vt nec interdiu nec noctu somnum admitteret. huic, postquam omnium medicorum suorum medelas frustra tentasset, theriacam nouam propinaui, ac mox fugatâ tussi, redintegrata fuit. Præbemus etiam diaspermaton: vel etiam modestè siccantia, vt conseruam rosarû, cuius vsu asserit Auicenna se phthisicos curasse. vtimur etiam syrupo myrtillorum, syrupo de iuiubis: hæc leniter astringunt sine exasperatione. syrupus de siliquis cum bolo, sanguinis sputi metum aufert: nam stiptica lenientibus hîc consocianda: & acida, si quæ ad incidendum præscribi debeant, dulcibus remisceantur. Nisi enim catarrhus in thoracem illapsus, intra vigesimû diem expectoretur, asthmatis metum adferet. Recipiens ergo pars roboretur, ne amplius materiam admittat; & reuellatur ea materia ab affligendâ parte. Membrum verò mandans in catarrho est cerebrum: hoc fabricam suam habet ex substantiâ medullari, membranis, venis, neruis, arteriis, & plurimis foraminibus. Indicatio hinc fiet, materiam commodè duci ac trahi posse per laxos meatus. ratione verò situs, cùm sit in superioribus, quòd, si phleboromiâ opus fuerit, ea commodè fiet cephalicâ in venâ. Quod ad cerebri temperiem atti-et, ea est frigida & humida, indeque lasciuiens quædam pituitæ copia: vndecuac-ndi nascetur indicatio per meatus emunctorios: quod fit apophlegmatismis & errhinis. Tandem roboretur caput, quod generat, vel sucipit materiâ. &, si illi astrictio adsit, ea abigatur: si raritas, roboretur. si intemperies, siccetur caput dropacibus.

1. Methodus.

Qualia sint roborantia pectus in catarrho.

Historia.

Indicatio à termino à quo.

Indicatio à spatio per quod. dropacibus. Loca etiam per quæ labitur catarrhus indicabit agendi modum: si enim feratur per venas, phlebotomiam denunciabit salutarem fore: vel per vrinalia remedia eam abduci posse, modò materia non admodùm sit cruda. Quodsi materia *4. Sumit. curndo.* viam fecerit per asperam arteri..n, bechicis remediis ea euocabitur: si per gulam decurrat, vomendum esse significatio fiet, si modò vomat ex facili, nec cephalalgiæ aut ophthalmiæ fuerit obnoxius: cùm enim ab his metus est, secessu aluino feliciùs excludetur. Per neruos & spinalem medullam cùm viam affectat, & si hi materia frigida moram nectat, aderit indicatio eam coquendi & digerendi, attenuandi, ac euacuandi efficacissimis remediis, qua- *Si fluat à cerebro & toto corpore.* libus fugamus spasmum. Quod membrum vnde dimanat excrementum non solùm fuerit cerebrum, verum etiam corpus vniuersum, nascetur in primis indicatio euacuandi totius corporis, dein capitis, postea corroborandi. Totius euacuatio fiet phlebotomiâ: tum quòd pituita per venas defluat, tum vt eâ auersio fiat, ne rumpatur vena. vel totum euacuabitur pharmaciâ, si extra venas illi succi constiterint, vt si pituita ventriculum occuparit. Postea ad capitis euacuationem erit eundum apophlegmatismis, errhinis, gargarismis. Dein caput erit roborandum. duplicia sunt roborantia; quædam impropriè ita dicta, vt cùm, strictâ quadam remediorum vi, ita arctamus membrum, quò ægrè se aperiat allabentibus succis. altera quæ propriè dicitur corroboratio, fit, cùm membrum reducitur ad naturalem habitum à quo abiit: hoc fit, calidi innati, spiritus, humorum, ac solidarum partium reparatione. ergo cùm caput labitur ad intemperiem frigidam & humidam, calore *Indicatio à mobili.* & siccitate erit reuocandum. His notatis, animaduertemus etiam materiam fluentem, quæ sui euacuationem indicat; quòd copiâ vel qualitate vitium fecit. si crassa, attenuandi: si fuerit frigida, vel calida, moderanda. si irruat in partem principem, cuius officio vita carere nequit, reuellendi, & intercipiendi. Hoc est quod scribit Galenus quinto Methodi, cauendum ne æger sanguinem spuat, eroso pulmone, sed vt expectoretur materia: secundò, vt roboretur recipiens membrum, & materia corrigatur: tertiò, vt prouisio capitis habeatur. Ergo phlebotomia quibusdā vtilis erit, aliis purgatio, vt mulieri Romanæ euenit: & clysmis, bonâ diætâ, theriacâ, diaspermate, & tandem quæ siccant caput vtendum. Ablato excremento, vitium, ex quo euenit excrementum, castigetur. Propterea causæ proferentes excrementum notæ esse debent. Producitur ergo excrementum quia virtus læditur: id fit rebus quæ sunt à foris, vel ipsa labefactatur, aut impeditur. Si à rebus quæ à foris sunt illa affligatur, hæ amoueantur. Si labefactetur à violatâ temperie, illa restituatur calidis vel frigidis, vt opus fuerit: si calor & squalor adsit, madefaciendum, ac algiosam vim inferemus. Quare rectè distingue causas. Si impeditur virtus vt ab astrictione, laxetur ea. Si adsit causa colliquans, frigefaciendum: si exprimens, calfaciendum. Quare primò totum corpus euacuetur & pars: secundò fiat reuulsio ad opposita: tertiò, vitium in membro corrigatur, & recipiens roboretur. Iam ad Prognosin abeo. Breue malum, inquit Celsus, sed ne- *PROGNOSIS.* glectum, longum esse consueuit. Fit catarrhus in thorace interdum: qui si diu permanserit, & pulmones insuerit, phthisin insanabilem facit: maximè si putredine fœdatus, salsus, & acris fuerit. Calidus catarrhus in iuuenibus & biliosis est periculosus: nam effœtâ in senectute est irremediabilis: quòd nec materiam crudam mitiget senex, nec rectè expectoret, ob laterū infirmitatem. Qui fit à perenni capitis dolore, ægrè curatur: quòd frangatur ita vis cerebri, & quòd noua semper materia attrahatur. Calidius caput quod est, à rebus quæ à foris sunt facilè in catarrhum rapitur; ob pororum dilatationem. qui verò frigidiore sunt capite, à causis internis potiùs affliguntur. Humidum caput facilè ab vtrisque his causis percellitur. Qui catarrhus per idiopathiam afflicto à cerebro euenit, si diu perseuerarit, rarò curatur. calidus catarrhus à causâ frigidâ motus, ægrè curatur; attamen is ægrius, qui, à causâ frigidâ, materiam frigidam etiam agnoscit. Si ad inferiora se præceps catarrhus demerserit, læsis præcordiorum vitalibus locis, aquas infigit, inquit Q. Horatianus, & tandem pedum loca occupat, difficilè remouendus. Testatur Arculanus, sple-

neticos non esse catarrhosos, ob materiæ crassitiem, & partis excipientis huius infirmitatem: & ex aduerso. Sed maximè destillationibus fatigantur, quibus cor, vel hepar, vel renes feruent, imbelli capite. His periculum est, ne humor præceps in pulmones se voluat. vnde Celsus, Nihil pestiferum est, nisi quod pulmonem exulcerauit. & Arculanus testatur se plures vidisse, qui vigintiquattuor horarum spacio suffocarentur. qui etiam in arterias proruit, periculi plenus est. Tempestate Austrinâ à catarrhis nascuntur anginæ: vel si ad ventriculum abierint, appetitum lædent: non enim omnis frigidus succus est auctor famis, sed cui iungitur siccitas. His rectè perspectis, ad medelam nos vertemus. In primis perlustra num catarrhus & causa eius conueniant: interdum enim à liquante calore funditur materia frigida: & ex aduerso, materia calida exprimi potest à frigore. Tunc animaduertemus quidnam grauius vrgeat: multum tamen causæ tribuendum: Razes enim calfacit etiam in calido catarrho. & in catarrho frigido, cùm ab ardore vel Sole enatus fuit, frigidis vtemur. In leui tamen causâ, & forti catarrho, primùm de catarrho solliciti erimus, non neglectâ causâ. Si irruat catarrhus è toto corpore, vt si febri implicitum id fuerit, illa curetur, non neglecto catarrho. Cautio adsit vt initio abstineas ab omni agitatione foris & intus, vt à sternutatione. Sed éstne vena his secanda? Si, inquit Razes, vsu lintei calidi non se remiserit affectus, vena erit secanda. id enim denotat materiam sanguini esse remixtam. Hoc notabis maximè si facies rubeat & oculi, cum tensione venarum. Alioqui, cùm nullæ notæ grauis plethoræ se proferunt, & si nec pulmones nec latera malè afficiantur, aut mammæ doleant, sola pharmacia satisfecerit. Frigidus enim catarrhus à febre mitescit: illi ergo non sanguinis blandimentum adimendum est. Sed vbi caput corpusque calent, ac salsus succus si fuerit, cùm materia quæ à sanguine non longè abit, venam aperire licet, cùm de spirabilibus periculum est partibus. Plerumq. magis purgatione quàm venæ sectione catarrhis opus est: quòd cacochymia potiùs quàm plethorâ fatiget. Quare parcâ manu sanguis elidatur, & maximè adsit studium

3. Aph. 16. *2. Symp. caus. 7.* *2. Aph. 30.* CVRATIO. CHIRVRGIA. *Phlebotomia.* *1. Meth. 15.*

vt catarrhi succus temperetur. Razes in catarrho calido, ab externo frigore qui exprimitur, secat venam, si à pannorum calidorum admotione non substiterit: materiæ enim vbertatem hoc denunciat. Quæ vena pertundenda? Razes secat cephalicam. si à suppressis fuerit mensibus, saphena aperiatur. Cucurbitæ lumbis affigantur. Cauteriorum commodus vsus est, ob perennem materiæ generationem, ex partis fractâ œconomia. Imprimatur id capiti sensim, cum stylo tentando. Nam commodè capiti inseri debent: alioqui damno esse solent, vt prudenter admonuit Montanus, vbi ait, A cauteriis capiti adhibẽdis, etiamsi viderim in his magnos effectus, abhorreo: nam rarò commodè ea fieri posse scio; & vt bene fiant, magnum semper adest periculum. Et vidi ego Venetiis puellam, & Patauij adolescentem, vtrumque à catarrho non desperato, ab admotis cauteriis miserè periisse, cùm tamen ab excellentissimo chirurgo & sine dolore fierent. Huius verò causam existimo fibras illas duræ matris transeuntes meatus cerebri, & alligantes cerebrum cum neruis commixtis, qui sunt valdè sensibiles, vnde factâ adustione ad os vsque, illæ partes facilè læduntur, inde spasmus. Præterea sunt quædam capita quæ habent suturas valdè largas, per quarũ commissuras maiores etiam duræ matris portiones transeunt, quæ proinde facilè læduntur. Si tamen hæc benè imponantur, ita vt non adurantur nerui, prosunt. Sed inde est periculum. propterea Galenus non meminit cauterij, sed vesicatorij, vbi de pulmone periculum est. Arabes potiorem cauteriis fidem dedere. Sed ilico agendum; periculi plena hic est mora. Suturæ coronali imprimatur, si ex idiopathiâ laborarit cerebrum: alioqui cruribus. Si in spinam se præcipitet è capite fluxio, adeò vt gibbositatem moliatur, ea intercipiatur, impresso cauterio super secundam ceruicis vertebram. Locus digito facilè percipitur: nam prima vertebra caret processu. Ab impresso cauterio, ilico lineamentum impone madens liquore, qui factus sit ex aquæ rosatæ vnciis duabus, aceti vncia, & albumine oui. Sedato dolore, escharam amoue, impositoq. tetrapharmaco, ex duplici pice nauali, colophoniâ, & vitulinâ pinguedine, hæreat per triduũ.

Cauteria. *Consilio 16. pro nobili Veronensi.* *Si ad spinam.*

Quo

Quo amoto, obturetur foramen globulo ceræ, & folium hederæ superpone, vel folium brassicæ calidum axungiâ illitum: ita diu patebit, bis die mu..detur. Vel cantharides cum fermento ponè aures apponimus. Aut sinciput abrasum fricatur cæpâ, & sinapi vesiculæ excitan ur: excisis brassica imponitur. Vel accipe nigellæ torrefactæ vnciam; sinapi, thuris, cuiusque semunciam; masticis drachmas binas; fæcis columbinæ; farinæ hordei, singulas vncias; oxymelitis scillitici quod sufficit vt fiat cataplasma: impone regioni suturæ coronalis. In summo fluxu accipe ladanū, & gummi elemnium, cum myrrhâ: fiat ex his emplastrū capiti admouendum. Quidam, in vertice capitis, magnam capillorum partem vellicant vehementer, donec crepitu cutis ab osse recedat: ac ita coryzam & destillationes sistunt ex vtrâque causâ. Primò frica caput: secundò cucurbitam admoue: tertiò emplastrum impone, & da vnam pilulam ex styrace cùm somnum inibis, vel da theriacam nouam.

Phænigmi.

Compendium curationis.

Quantùm ad phlebotomiā, Græci & Arabes nullam admittunt, nisi adsit plethora, generatioque catarrhi à causâ calidâ, vtpote hepate calidiore, & subtilissimo in sanguine qui prolabitur in partem cuius officio vita carere nequit; & si febris iunxerit se. Et cùm ex fluxu suffocationis imminet metus, aut phthisis: si non ad leuandum ægrum, saltem ad reuellendum humorem. Hactenus de venæ sectione: iam de pharmacia. Vt materia morbifica varia est, ita etiam lenientia & purgantia medicamenta differentia præscribentur. Nam bilis feliciter syrupo rosato; pituita melle rosato laxatiuo; melancholia diluto polypodij, epithymi, fumariæ, & foliorum senæ excluditur. Sed non ilico ad purgantia hìc receptus erit: quin potiùs primùm dometur aliquantulum catarrhifera materia. Nam vt scribit Plutarchus ad Apollonium, * χρόνος ὁ πάντα πεπαίνειν εἰωθώς: nec, inquit optimi medicorum, ad copiosos affluxus catarrhi statim pharmaca adferunt, sed sinunt maturescere. Quin id etiam in animi affectibus rerum esse, Oceanus, apud Æschylum, prodidit: qui Iouem non in primo iracundiæ feruore, sed postquam iram concoxerit, orandum esse Prometheo suadet. Quodsi ergo indu-

PHARMACIA.

** Hoc est, tempus omnia concoquere solet.*

cias materia dederit; si sanguini remixta fuerit illa (separetur vt faciliùs coctrice vi, vtque promptiùs excludatur) præparanda erit: vel saltem meatus corporis meabiles fiant: ne fiat via vi. Si materia frigida fuerit, vtemur decoctis & syrupis ex betonicâ, scabiosâ, prassio, hyssopo, saluiâ, maioranâ, capillis veneris, stœchade, liquiritiâ, passulis, botryde, calamo aromatico; melle rosato, oxymelite, syrupo betonicæ, stœchados, capillorum veneris, de duabus & de quinque radicibus, de prassio, cum decocto pectorali. Vel hoc modo: Accipe syrupi de hyssopo, de stœchade, mellis rosati colati, cuiusque sescunciam; decocti betonicæ, maioranæ, adianthi, libram: fiat iulabium. Aliud: accipe radicum rusci, asparagi, graminis, acori, liquiritiæ, singularum semunciam; betonicæ, melissophylli, hyssopi, maioranæ, adianti, singulos manipulos; vuarum passarum, ficuum (ob pectus) cuiusque sescunciam; florum stœchados, rorismarini, singulorum pugillum; trium florum cordialium pugillos duos: coque ex aquâ, ad libram: dulcoretur sacchare, & aromatisetur nucis muscatæ & iridis, cuiusque sesquidrachmâ: bibatur in diluculo diebus quatuor. Si materia hæc frigida fuerit tenuis & aquosa, præscribemus calida & sicca: talis est syrupus de myrto, cum melle rosato, misceantur cum decocto thuris, gūmi iuniperini, nucis cupressi, macis, caryophyllorum, summachij, coriandri, schœnāthi, radicis cyperi, masticis, adde semper quid glycyrrhizæ. Quodsi catarrhi materia fuerit calida, absint apertiētes syrupi. syrupus violaceus optimus est, pandit enim alas pulmonū, ac frenat efferam bilis vim. Confert syrupus nymphææ, iuiubarum, papaueris. semen psyllij vtile est: dantur syrupi cum decocto hordei. Accipe lactucæ, endiuiæ, portulacæ, boraginis, violarum, nymphææ, singulorum manipulum; seminis melonum, cucurbitæ, lactucæ, cuiusq. drachmam; glycyrrhizæ, passularum singulas vncias; pruna decem: coque ad tertiæ partis consumptionem, vt restibilis fiet libra: adde syrupi papaueris, & violati, cuiusq. sescunciam: fiat potio, quæ drachmâ cinnamomi aromatisetur. Initio addes syrupum papaueris, vel diacodium. Aliud, Accipe serapij iuiubini, & violati, cuiusque sescunciam; aquæ hordei

Præparantia. In materia frigida.

In subtili materia frigida.

In calida materia.

libram : bibat per triduum in diluculo. Aliud, Accipe glycyrrhizæ vnciam; iuiubarum, sebesten, singulorum semunciam; seminis papaueris albi, sesquidrachmam; trium florum cordialium pugillum : fiat decoctio ex aquâ, ad librã : dulcoretur saccharo, & aromatizetur sesquidrachmâ santalorum citrinorum: bibat in diluculo vncias quattuor. Aliud, Accipe foliorũ lactucæ, endiuiæ, portulacæ, violariæ, singulorum manipulum; iuiubarum, sebesten, cuiusq. xij. seminum quattuor frigidorum maiorum vnciam; seminis althææ drachmas duas; florum cordialium, rosarum, & papaueris rubri, singulorum pugillum; glycyrrhizæ vnciam: fiat decoctio ex aquâ hordei ad libram: in colaturâ dissolue sacchari penidiati & syrupi violati cuiusque vncias tres; pulueris diatragacanthi frigidi binas drachmas; santali albi & rubri, cuiusque scriptulos duos : fiat apozema: vtatur cyatho manè, & ante cœnam. Pauca remedia frigida inuenias pectori, catarrhis obsesso, commoda: propterea aliquãtulum fusiùs illa descripsi. Cùm naturæ vi materia catarrhifica à cæteris succis separata est, excernatur pharmacorum vi. Materia cùm est calida, tenuis, quæ ad pectus labitur, homo excipiat cassiam ex vnciis tribus fistularum eius : sumat horam ante prandium : vel capiat mannam ad vncias tres. Accipe mannæ, penidiorum, singulas vncias : adde syrupum rosatum laxatiuum, qui paratur cum rhabarbaro : diluantur cum aquâ cichorei cui incoxit tamarindorum semuncia, & aliquid rhabarbari, si ita videtur : vel iunge quid electarij lenitiui. Aliud: Accipe syrupi rosati laxatiui vncias duas; seri lactis vncias tres. Vel accipe rhabarbari sesquidrachmam, tamarindorum semunciam : macerentur horis viginti quattuor in aquâ endiuiæ: colaturæ expressæ adde syrupi rosati laxatiui vncias duas, fiat haustus. Aliud: Accipe electarij lenitiui semunciam; electarij de succo rosarum drachmas duas, syrupi violati vnciam; decocti pectoralis vncias quattuor: misce: sumat in diluculo. Sæpiùs, dum circumfluit humor, hoc agendum antequam sistas catarrhum. Si suffocationis periculum imminet, statim initio, antequam præpares, pilulas purgatrices præscribe: vt pilulas aureas, quibus grana tria vel quattuor scammonei iunge. Qui sæpe catarrhis conflictantur, talem massam apud se seruent: Accipe massæ pilularum sine quibus, & pilula um ante cibum, rhabarbari puluerisati, specierum hieræ, singulorum drachmam; aloës nõ lotæ, ad pondus omnium : macerentur in infuso scriptulorum duorum agarici recenter trochiscati, infusi in syrupo rosato laxatiuo : fiat massa : sumat drachmam. Si adsit tussis, miscebis pilulas aureas cum pilulis de agarico. Rases ad tussim vnà collineans, ita, Accipe iuiubas viginti, sebesten triginta, passularum vnciam, violarum semunciam; glycyrrhizæ drachmas quinque; ficus decem : coque ex tribus aquæ libris, ad duarum partium exhaustionem, & colo traiiciatur: colaturæ adde cassiæ drachmas septem; mannæ drachmas decem. Idem laudare videtur Aurelianus : nam materia non est validè agitanda, sed potiùs sistenda. hæc sententia Cœlij Aureliani, qui ait, Si venter officium suum non agnouerit, simplici ventris laxatiuo vtendum erit. Polypodium proprietate quadam vacuat materiam salsam. Si pituita fuerit molesta, purgetur agarico, pilulis de agarico misce coccias pilulas. Accipe rhabarbari, agarici, aloës, cuiusque drachmam; zinziberis, nucis moscatæ, caryophyllorum, singulos semiscriptulos : in puluerem singula per se vertantur: consperge succo rosarum puro: siccentur; & id repetatur sexies : & cum oxymelite fiat massa. Diacatholicum, electarium Indum, diacarthamum, pilulæ aggregatiuæ, masticinæ, hæc pituitam eiiciunt. Accipe agarici recenter trochiscati sesquidrachmam: macera in decocto betonicæ, adianthi, stœchados, cum decocto pectorali: expressioni adde catholici semũciam. Aliud : Accipe agarici recenter trochiscati drachmas duas; zinziberis scriptulum; vini vncias duas; aquæ absinthij & fœniculi, vtriusque vnciam : cola, exprime: adde electarij Indi maioris drachmas duas; oxymelitis scillitici semunciam: fiat potus. Myrobalani vtiliter præscribuntur, ob strictam vim quam à factã purgatione relinquere solent in partibus. Prouisione habitã de toto corpore, cùm nimirum illud ab onere prementis materiæ expeditum est, ad capitis euacuationem accedemus. Id euacuatur per os, & nares, quare apophlegmatismis,

Purgatio. *Bilem.* *Vide.* *Pituitam.* *Peculiaris capitis purgatio.*

tismis, gargarismis, & errhinis vtemur. Eâ tamen cautione, vt à gargarismis abstineamus, vbi tenuis est materia: & etiam cùm materia in pectus irruit: vel si homo obnoxius fuerit tabi, vel asthmati: aut si suffocationis periculum adsit, spirabilibus partibus oppressis ab influente materiâ, & si vbertimâ copiâ catarrhus in vitio sit. quin etiam si ad fauces, & ventriculum se præcipitarit materia, pax sit cum his quæ in os prolectant materiam catarrhificam. Tunc enim errhinis potiùs indulgendum & sternutatoriis. Sed tamen, dum cruditas materiæ refragatur, hactenus cunctandū à sternutatoriis, dum illa ad pepasmum venerit. Attamen gargarismi rectè præscribuntur in calido catarrho, si hi fingantur ex rebus astringentibus; vt ex aquâ rosatâ cum syrupo papaueris, vel diacodio: sed meliùs hæc ore solùm teneantur. quin etiā locum habent in crasso catarrho, ex oxymelite scillitico, & etiam dum metus est ab anginâ, tunc diamoro vtimur. his ergo tribus in locis vtilis est gargarismus. Quare vt exactiùs hoc dicam, vbi ad pulmones labitur, his non vtemur: nec in calido tenuique catarrho gargarismis; sed ea quæ crassefaciendi vi splendent, ore tenentur. nec etiam his indulgendum in magno subitoque oborto catarrho. dū enim cum impetu affluit materia, hoc decoctum ore teneat: Accipe radicum glycyrrhizæ, cyperi, boli, corticum thuris, cuiusque binas drachmas: myrtillorum pugillum vnum: coquantur omnia aquâ plantaginis: colaturæ adde diamori sescunciam, mellis rosati semunciam: hoc astringit & lenit. adiici possunt passulæ, & papauer album in tenui materia: si enim illa non tenuis fuerit, satisfaciet syrupus glycyrrhizæ. aut aquâ frigidâ gargariset cum syrupo myrtillorum, granatorum, cydoniorum, papaueris. Vel fiant trochisci ad eundem vsum: Accipe radicum cyperi, thuris, masticis, cuiusque semidrachmam; boli Armeniæ, abluti aquâ rosarum, vel terræ sigillatæ, drachmam; gummi tragacanthi vnciam; carnis passularum non mundatarum semunciam: cum syrupo violaceo vel papaueris, si admodum tenuis sit materia, fiant trochisci, qui ore teneantur dū materia fluit. Si materia admodum acris fuerit, vsui erit gargarismus frigidus ex syrupo myrtino, & rosato de rosis siccis, ex aquâ vel decocto plantaginis: vel saltem ore teneatur. Quodsi catarrhus gignatur ob cranij densitatem (hoc enim euenire senescentes boues indicant, quibus quòd densius illis cranium euadat, nec cornua ampliùs incrementa ducant, dentes corrumpuntur illapsu succorum) phœnigmi vsui erunt, quæque capiti admota reuellūt succorum effusionem. ego decocto chamæmeli & meliloti ex lixiuio fouere caput soleo. Interdum sinapismum capiti inferimus: vel fermentum cum cantharidibus & aceto horis duodecim capiti imponimus: hinc vesicæ, quas aperimus; ac brassicæ folio axungiâ illito tegimus. Sed die quinto innouanda est hæc vesicatio, ad quadragesimum vsque diem. Vaporationes conferunt calidis catarrhis. Coque in aceto rosas & myrtum, fiat vapor super ignitum lapidem. Ita santala & cortices granatorum. interim semina cydoniorum ore tenentur. Scribit Aurelianus, omnia quæ caput implent esse vitanda, maximè accessionis tempore. In linimento verò, atque interiecto tempore, per interualla adhiberi poterunt. Quare reiicit odorata, vt iridem, melanthium, anisum, cuminū, rutam, myrrham, thus, sulphur: nam, dicit, caput implent. Accipe fabas quæ torreantur, & in aceto maceratas odorentur. Studendum vt sistentibus noctu & à cænâ vtamur: quæ enim insedit iam spirabilibus partibus materia, debet expectorari: sed noctu eò fertur maximè materia: nam somno intrò succi repunt: tunc diacodio ac tragacantho fruantur. Sed de die expectoretur materia (nisi violenter irruat) syrupo violato, non papaueris: nam is expectoratum non promouet. Quare magnâ religione ad sistentia venimus. Nisi enim grauia vrgeant symptomata; sistentibus non vtemur ante humorum purgationem ac eorum reuulsionem. Attamen si ita effundat se humor in pulmones vt grauissimam tussim, vigilias, metum suffocationis aut exulcerationis acerrimâ vi adferat, illicò, & ante purgationem sistimus hunc effrenem motum. Vt theriacâ vtimur nouâ, vel philonio cum decocto olibani; diacodio, pilulis de cynoglossâ, syrupo papaueris; decocto portulacæ, papaueris, boli, gummi iuniperi, cum diacodio. Accipe rosa-

Cautiones. | In calido catarrho. | Gargarismus vbi iterum. | Sistentia catarrhū. | Phœnigmi. | 5. Methodi 5. | Vesicatio. | Vaporatio. | Cautio vbi est sistendi difficultas. | De sistentibus iterū, quando sit vtendum, & quibus.

rosarum rubrarum manipulum; seminis papaueris albi, olibani, cuiusque sesquidrachmam: coque ad libram: adde syrupi papaueris vncias tres; syrupi glycyrrhizæ vnciam: fiat iulabium. Accipe conseruæ rosarum antiquæ vnciam; diacodij, diatragacanthi frigidi, cuiusque semunciam; syrupi rosati de rosis siccis quantum satis est vt fiat linctus. Cubaturus sumat drachmas duas ex hoc puluere, Accipe masticis, olibani, cuiusque semunciam; cydoniorū seminis sescunciam: superbibat parum aquæ frigidæ. Accipe diacodij vnciam; syrupi papaueris vncias duas; boli drachmas duas; caphuræ scriptulum: teneat aliquoties cochlearij mensuram in ore. Aliud: Recipe seminis papaueris, lactucæ, singulas drachmas; amyli, diatragacanthi frigidi, singulorum semunciam; gummi Arabici, boli, tragacanthi, cuiusque semidrachmam; opij scriptulum; sacchari rosati, succi glycyrrhizæ sesquidrachmam: misce: fiat massa solida cum succo cydoniorum & aquâ infusionis tragacanthi. teneant quid huius ore. Vel præbe vnam pilulā de styrace cùm somnū inibit. Ruellius præscribere solebat gargarismos ex decocto agrimoniæ, plantaginis, rosarum, sumachij, seminum portulacæ, papaueris, plantaginis, passularum, hordei tosti: colaturæ addebat diamorum, & mel rosatū.

In frigido catarrho. Vt in calido catarrho vtiliter vaporationes, ita in frigido, suffitus cōmodè admouentur. Progresso ergo in morbo, vbi frigida materia in vitio est, suffitus fiant ex aridis folijs nicotianæ, cuius syrupus etiam commodè exhibetur. myrrha foco in fumum abeat. Fiant gargarismi ex decocto hyssopi, saluiæ, calaminthæ, stœchados, botryos, nicotianæ: adde passulas, & interdum iunge cubebas, vel pyrethri, aut corticum radicum capparorum binas drachmas (nam Aurelianus gargarismata ex sinapi laudat) coquantur horum quædam ex aquâ vel vino. libræ decocti adde oxymelitis scillitici duas vncias. Naso quin vt profundatur etiam materia capite concepta, accipiemus succi betæ, decocti maioranæ, cuiusque sescunciam; mellis semunciam: feruent parum ab igne: fiat errhinum. misce interdum quid piperis, vel succi iridis, vel cyclaminis. quin purgantia quædam interdum eo decocto diluuntur, vt turbith, agaricum, elleborum. ita periculo pulmones eximuntur. Apophlegmatismis etiā in os prolectatur cephalica materia: accipe masticis drachmas duas, corticum radicum capparorum, pyrethri, piperis, singulorum drachmam: inuolutā sindone mas. tenatur. Foris etiā, præter phœnigmos & sinapismos, quædam admouentur remedia. vt si à calore malum sit, euacuato toto, ineat dulce balneū: ac dein calidâ foueat caput: tandem vnguento rosato vngantur nares & caput: vel oleo rosato completo: in principio tamen sit oleū omphacinum, inquit Nonus. vel vngatur caput & testes oleo violato & nymphææ. Manus & brachia lauet decocto lactucæ, nymphææ, foliorum salicum: summitates anethi adde. Pulueres etiam capiti, vbi sutura coronalis est, insperguntur: ita siccatur materia, & pori aperiuntur. Accipe santali albi & rubri, florum nymphææ, violarum, foliorum myrti, santalorum, seminis papaueris, & capitum papaueris, singulorum drachmam: fiat puluis; vel excipiatur bombace, vt fiat frontale. Cùm frigus à foris exprimit materiam, Razes linteum calfactum admouet capiti, dum sentiat æger calorem peruasisse profundum capitis. Arcemus etiam materiam à capite emplastris: Accipe gummi iuniperini, rosarum rubrarum, corticis thuris, santalorum, myrtillorum, caryophyllorum, cuiusque scriptulum: fiat puluis, qui inspergatur suturæ coronali: vel cum oleo myrtillorum aut cydoniorum, & cum cerâ, & paucâ resinâ fiat emplastrum, temporibus, & eâ parte frontis quâ pulsat arteria apponendum. Si frigus in vitio sit, & si homo fuerit senex, Accipies styracis calamitæ, caryophyllorum, spicæ, myrrhæ, singulorum drachmam; galbani drachmas tres; thuris, masticis, gummi iuniperini, singulorum drachmas duas; euphorbij semiscriptulū: fiat ceratum: adhibeatur eâ parte frontis, quâ arteriæ pulsant. Lauet caput in lixiuio in quo ebxit agaricum: id agat bis in septimanâ. Si diu fatigarit, illinat caput aquâ vitæ, & guttulam olei terebinthinæ immittat auribus cubaturus; hæc bombace muscatâ excipiatur. Aliud: Accipe rorismarini, betonicæ, maioranæ, stœchados, florum chamæmeli, cuiusque semimanipulum; nigellæ Romanæ semunciam: coque in lixi-

Suffitus. *Gargarismi.* *Errhina.* *Masticatoria.* *Topica.* *Vbi à calore.* *Puluis.* *Emplastrum.* *Vbi à frigore.* *Lotiones & vnctiones.*

in lixiuio ex cineribus buxi & cornu : lauetur totum caput, & siccatum vngatur aquâ vitæ & oleo caryophyllorum. Interdum inungimus butyro, & oleo ...ino, vel vnguento nardino cum Actuario: vel oleo anethi, rutæ. Nonus nares illinit myrrhâ, & olibano; hæc coquit ex oleo. ...x iubet vt nigellæ semen odoretur aut cuminum frixum. Interdum vtile est emplastrum hoc: Accipe ladanum cum myrrhâ: fiat emplastrum capiti admouendum, in summo fluxu.

Sacculi. Sacculi finganiur hoc modo: Accipe furfurum, milij, cuiusque manipulum, salis retorridi & puluerisati sescunciam: omnibus torrefactis in sartagine, fiat sacculus, addi possunt caryophylli, thus, origanum, melilotus. Vel fiat sacculus ex milio, semine melanthij, iride, & caryophyllis.

Pulueres. Pulueres noctu suturæ coronali aspergantur ex coriandro, nigellæ semine torrefacto, benjouino, gummi iuniperino, caryophyllis, nuce moscatâ, cypero, stœchade, rorismarino, iride. Manè fricetur caput linteis aspersis quæ redolent fumum ladani, & masticis, vel styracis calamitæ. Grisea papyrus capiti imposita iuuat vbi mador adest. Philumenus, apud Aëtium, laudat pedibus trahentia admota. Gesnerus auctor est, vt dropax Pauli cum cantharidibus capiti imponatur; dicit, se à Cardano accepisse: Accipe cantharidũ drachmas duas: & cum fermento confusas admoue parti anticæ capitis. vesicas pertunde.

Cap. 5. Marcellus Empiricus accipit nitrum, pyrethrum, cappares, strutium: hæc in puluerem redigit, quo fricat caput in balneo, quò per sudorem digerat. post lauat aquâ tepidâ, & siccat crasso sabano. In pueris fiat suffitus ex furfuribus, & inunctio ex oleo amygdalino amaro. Tandem ad illa abimus quæ robur capiti afflant.

CORROBORANTIA, & sistentia. 2. Epist. 25. fol. 66. Gesnerus parat cõfectionem ex karabe & saccharo, cum aquâ rosatâ: dissoluit saccharum aquâ cinnamomi; adiicit modicum zinziberis, ac quattuor guttulas olei succini ad vnam sacchari libram. hoc mirè confortat cerebrum madidius. Et illinit coronalem suturam oleo succini, cum thure & styrace liquidâ.

Ore tenenda. Aliud: Accipe olibani semidrachmam; croci, spicæ, myrrhæ, styracis siccæ, cuiusque scripulum; opij semiscripulum; cum diacodio fiant pilulæ, teneatur vna in ore: sed saliua non glutiatur. hæ vsum habent, vbi à perenni incursu materiæ fatigantur spirabiles partes. Conseruæ acori, saluiæ, rorismarini, stœchados conferunt assumptæ: &

In frigido. diambra, puluis pleres archon, cubebæ, nux myristica: hæc interdum miscentur cum oxymelite scillitico. Si quid adhuc ex cerebro impluere videtur: Accipe spicæ nardi drachmam; masticis, boli lotæ in aquâ rosarum, gummi tragacanthi & Arabici, cuiusque semidrachmam; sacchari crystallini quod satis sit ad dulcorem: cum syrupo de iuiubis fiant orbiculi, lupini formâ: retineantur in ore dum dormit. Spica etiam sola ore detenta id agit. Dentur interdum guttæ aliquot balsami, cum syrupo aliquo. Præbetur theriaca, aurea Alexandrina, mithridatium, aromaticum rosatum Gabrielis, diagalanga. Præclarè ad sanitatem facit decoctum sassafras, vel sarzæ parillæ, cum scabiosâ, betonicâ, farfarâ: in fine adde passulas, & carnes semicoctas, si ad tabem abiturit æger: adde saccharum vel mel. Hactenus de curatione:

Victus ratio. Aër. iam paucis de viuendi modo. Caueat ab aëre frigido & humente, nocturno, stagnante ad paludes; & fugiat Austrinos flatus: Auster κεφαλαλγής capiti tentat, obnubilatq; sensus. vitet etiam Aquilonem: nam hic exprimit catarrhos, ille soluit eosdem in cerebro succos catarrhificos. Quare etiam in calido catarrho, non frigidus, sed temperatus aer est capiandus: quòd frigus, nisi caput exactè purgatum fuerit, pressu quodam elidat materiam. Qui causarij à catarrhis sunt, suadet Aurelianus, vt locorum mutationem appetant, & magis maritimorum. Non est sub Lunæ radiis cubandum: & à ventis illis sibilantibus per angustas fenestrarum fissuras: sunt enim peruadentes ac tenues. Si sit à frigore, caleat locus modestè, ac sit lucidus. Sol omnisque calor reddunt caput ad suscipiendos vapores è corpore sublatos obnoxium: & diffluunt inde in eo omnia excrementa humida. Hinc fit, vt ilico ac quis, cui caput humidum est vel vaporum plenum, in Solem prodierit, seseque ipsius radiis exposuerit, sternutamenta elidat.

Cibus. In vsu ciborum caueat à calidis & replentibus caput, à vaporosis, & his quæ ægrè concoquuntur: vt à sale conditis, frixis, antiquis. Vt morbi causa fuerit, ita qualitas

cibi

cibi moderari debet. sint tamen vnius ferè generis cibi. Vbi plethora adest, à carnium & vini vsu arcendus erit æger, si Razi fides. Auenatum siccat & crassiorem reddit tenuem catarrhum: ita etiam oriza. Dabimus, cum Aureliano, maluam, lapathum, atriplicem, betam, pisces teneros, & auiculas. tandem drimyphagiam laudat. Si calidus sit catarrhus, lac confert, pepones, ficus, pyra cocta: nam noctu fluit catarrhus. Caseus etiam tener & recens vtilis est, inquit Aëtius: & brassicæ crudæ cauliculos comedat, & coctam. sed in calidis laudatur lactuca calfacta, poscæ intincta, oua, milium, amylum cum lacte, vuæ passæ. Copia ciborum non sit magna: sed tamen viribus consulendum est. dematur media ciborum pars. &, si calida sit causa, condiantur boragine, lactucâ, passulis: si frigida, betonicâ, saluiâ, rorismarino. Prodest caro vitulina, hœdina, pullorum, cuniculorum. Cœna sit prandio parcior: ea sit pulticula hordeacea cum semine papaueris & saccharo, cum pauco butyro. A cibo vtatur hoc puluere copiâ cochlearis, nec superbibat. is coctionem promouet, flatus discutit, caput siccat, catarrhum sistit: Accipe seminis coriandri sescunciam; seminis anisi, fœniculi, cuiusque semunciam; cinnamomi semidrachmam; liquiritiæ scriptulum; sacchari vncias sex: fiat puluis. Sitis præcipuum remedium huius mali: ego sanè in meipso non maius remedium deprehendi. sæpe incurrit me tenuis acerque catarrhus; ab omni potu abstineo integro triduo: ita euado, & sitiendo siccor. antea plurimis diebus, cùm id ignorarem, affligebar. Qui hoc non potest agere, bibat aquam decoctionis farfaræ. Vinum omni catarrho noxiũ est antequam corpus purgatum sit: nam tunc datur oligophoron in frigidis: his enim vrinale est: sit subastringens. Decoctum palmularum commendat Aurelianus. Ego ita: Accipe hordei mundati pugillum: coque in aquâ dum dehiscat: decocti eius libris quattuor adde cinnamomi semunciam; sacchari albi vncias quattuor: fiat potus. Ita Razes, dum tussis aspera & arida, ingensque calor perseuerant, propinat hordei aquam, vel iozulapon: quod fit hoc modo, Accipe violarum vncias tres; aquæ semilibram: macerentur, & coque cum saccharo. Nihil

Potus.

æquè in catarrhos fœcundum, ac si dormiturus quis bibat. Manè ita surgat, vt sex horæ inter lectum & prandium intercurrant. Nihil enim calamitosius his, qui causarij sunt à catarrho, quàm vno, quod aiũt, pede, è lecto ad mensam exilire: dum nimirum nocturnus ille catarrhus adhuc ruit. Nec quicquam inter prandium & cænam sumat. Surgat ergo maturè, quò maturiùs prandeat & cænet. Interdum cæna sit hordeatum cum saccharo rosato, & coriandro. vel ficus coquantur scissæ in partes, cum ceruisiâ. Ab aquâ pluuiâ caueat: hæc enim destillationes mouet, inquit Aëtius. A pastu hoc puluere vtatur: Accipe panis biscocti vncias duas, cinnamomi drachmas duas; sacchari rosati vncias tres: fiat puluis. Vel accipe masticis, thuris, singulorum drachmas duas; carnis cydoniorum vncias duas: sumat drachmas duas vltimâ mensâ, & parum superbibat. Quidam, in calido catarrho, pomum crudum comedunt, ac aquam superbibunt. Vbi irruit periculoso impetu materia, tenuis victus necessarius erit: alioqui, si longum futurum malum, plenâ manu pastum ineat: ita tamen vt longè parciùs viuat, quàm dum sanus esset. Præterea si materia sit viscida, lenta, & crassa, remisce cibis attenuantia, abstergentia, incidentia, vt hyssopum, origanum, piper, lupulum, asparagum, radices petroselini, dauci, cappares, cum saccharo, aceto, & cinnamomo. Radicum etiam cichorei semper aliquid apponemus, quia aperiunt, vrinam prouocant, & ratione amaroris abstergent. radices fœniculi, anisum. oxysaccharum pro condimento sit. Vitet caseum veterem, sinapi, allium, cæpam. Somnus non subsequatur statim cibum, sed saltem in horam vnam aut alteram ducantur vigiliæ. Illud tempus aut deambulatione leni transigatur, aut confabulatione iucundâ, vel lectione iucundæ historiæ. Non cubet supinus: ne fluat humor in arteriam, aut in dorsalem medullam, vt admonet Razes. In cubili fiat suffitus ex ladani, masticis, cuiusque semiscriptulo; santalorum rubrorum, & luteorum, coralli rubri, singulorum drachmâ; florum rosarum siccatarum rubrarum immaturarum semunciâ. Sumat pilulam vnam ex olibano in introitu lecti, à purgatione. & capiti puluis inspergatur ex caryophyllis,

Cibi qualitas & quãtitas;

Somnus.

lis, mace, iride, rosis rubris. olfaciat noctu nigellam acceto maceratam & tostam. Si sit à calido catarrho, abstineat à mollibus plumis puluinari repleto: & oleat puluinar rosas, violas, nymphæam. In frigido catarrho aspiret odor maioranæ, serpilli, stœchados. Omnis motus in ante catarrho vitari debet, siue à medicinâ, siue à foris ille fuerit. Qui catarrhis obnoxij viuūt, exerceant se stomacho ieiuno, & iam reiectis excrementis. eo vsque protrahatur exercitatio, vt id satis sit ad emicationem calidi natiui. fiat in aëre temperato; quò excrementa corporis diffluentur. Quibus catarrhus adest, his pectinatio in fine, non initio catarrhi prodest. Scribit ita Celsus, Protinus abstine à Sole, balneo, vino, Venere: interimque solito cibo vti licet: acri & rectâ ambulatione vtendū: nam inquit, ratò fit, si triduo nobis temperauerimus, vt vitiū id non leuetur. Exerceant maximè pedes: nam textores minimè ex catarrhis laborant. Vel fricentur infernæ partes longis frictionibus, & postea inungantur oleo chamæmeli, vel anethi cum pauco vino aromatico, vt materia diffletur. Animi motus, qui (in frigido catarrho) poterunt calfacere & siccare sine spirituum resolutione prosunt: vt aliqua breuis iracundia. A cibo nec legat nec scribat, nec voce contendat: sed sub tecto ambulet. In progresso catarrho calido, balneum laudatur aquæ dulcis. Aluus indies respondeat: si illa immemor fuerit sui officij, admoneatur pilulis alephanginis, aloë rosatâ, passulis medicatis. Vomitus nocet: sudor prodest. Locis affectis admouet Aurelianus cucurbitas recorporatiuas, quas Græci metasyncriticas vocant, & maximè anthereoni, vel gutturis circulo, quam rumam Latini vocant: tum dropace vtitur ex resinâ cadiali: hoc est, liquidâ, quòd cadis aduehebatur. Iam finem facerem, nisi me reuocarent quædam vitia catarrho confœctaria aut ei consociata, quæ magno tædio affligere homines solent. His paucis remediis pugnabo. Inter hæc inprimis occurrit raucedo & tussis. Hæc enascitur à materiâ quæ laryngem & asperam arteriam incurrit. Est verò hæc materia calida vel frigida. Si fuerit frigida, remedio erunt quæ detergent & siccant cum strictione quadam. Vtantur ptisanâ cum amygdalis, adde

Motus.

Vide Cel sum 4. Lib. 2. in fine.

Animi motus.

Accidentia quæ catarrhū sequuntur vel comitantur.

Raucedo & Tussis.

A frigida materia.

saccharum. bibat hydromel, si non sit megalosplachnos. Porrum ex sapâ coctum etiam vtiliter comeditur. brassicæ succus melle lingitur. & quod ex thure, melle & croco cum scillâ fit. cæpa cocta. Looch sanum vocatum, looch de pino, de caulibus, diaireos, diapenidium cum speciebus: tandem diaireos Salamonis, looch de scillâ, de hyssopo. mel cum modico cymino coctū, vel cum lachrymâ persicæ. lingitur etiam oleum amygdalinum recens, cum butyro infulso, iungitur parum croci. Lucius, inquit Aurelianus, ficum torridam vino infusam ante cibum dari iubet. Nonus mel, butyrum, & cyminum miscet & coquit. & sorbitiones pra scribit ex ficubus, hyssopo, pineis, & iride. Dioscorides præbet dracunculi radices cum melle. Philumenus antiquus medicus dabat decoctum hyssopi, ficuum, iridis, pinearum. Accipe rorismarini, hyssopi, anisi, caryophyllorum, glycyrrhizæ, inulæ, ireos, zedoariæ, singulorum sesquidrachmam; pulegij drachmas duas; gummi Arabici drachmas tres; sacchari albi quantum satis est: sumat ter die castaneæ molem. Detineat matutino tempore taleolam galangæ in ore; vel spicam. quin thus & myrrha deglutita sistunt catarrhum frigidum. Accipe thuris, masticis, cyperi, boli lotæ, succi liquiritiæ, cuiusque drachmam; sacchari crystallini, & penidiati, singulas semuncias; gummi tragacanthi & Arabici, cuiusque drachmam: cum syrupo violato fiant pilulæ: ore detineātur. Gargarismata fiāt ex decocto hordei, glycyrrhizæ, cum dianuco. ad frigidū & subtilem catarrhum fiat gargarismus ex vino, in quo coquatur olibanum, vel gūmi iuniperinum, & nuces cupressi. Tempore gargarisationis, inquit Marcellus antiquus Empiricus, à pinguibus, liquamine, oleo, & salsis abstinebis. Nigella torrefacta & suffita est mirâ vi prædita: adde ladanum. Nascitur raucedo ex eius membranæ quæ internam laryngem amicit plurimo madore, vel squalore, vel quòd exasperata vlcerata e fuerit: vnde vox obscura, aspera, clangosa, vel rauca euadit. Remedia huic malo dicata dicuntur Græcis ἀρτηριακὰ. Si acris materia, indicatio medelarū nascetur, incrassandi, meatus cōbinandi, & exasperata leuigandi: nonnunquam abstergendi. Primò vtemur looch de papauere, diapeni-

A calida materia raucedo & tussis.

h dio

dio Nicolai sine speciebus: dein saccharo crystallino. Acris tenuisque catarrhus crassefaciendo sistatur his, quæ pectus leniūt, quale hoc est diacodium: *Diacodium.* Accipe capita papaueris viginti; liquiritiæ rasæ vncias duas; siliquarum dulcium vncias tres: eximantur è siliquis grana: ac coque deinde omnia in aquæ purissimæ libris duodecim, ad exhaustionem trium partium, vt restibiles sint libræ tres: deinde colaturæ expressæ adde penidiarum vncias tres; sacchari albi libram: coque ad consistentiam mellis: sumat cochlearium in introitu lecti: & sæpe ore quid teneat. Commendamus etiam diaspermaton, cum amydo, ex ouo sorbili. Glycyrrhiza, sebesten, iuiubæ coquuntur cum saccharo crystallino, & oleo amygdalino dulci: diatragacanthum; saccharum penidiatum. gargarismi fiunt ex lacte. Paulus laudat amygdala dulcia, cum saccharo rosato. Lac coquitur cum farinâ orizæ & saccharo, in suauissimum edulium. Vtatur decocto pectorali, cum iuiubis, sebesten, semine bombacis, maluæ, & quatuor seminibus frigidis. Accipe rosarum rubrarum manipulum; seminis papaueris, thuris, cuiusque drachmas duas: coque ex aquâ hordei ad libram: colaturæ adde syrupi papaueris vncias duas; syrupi de liquiritiâ vnciam: fiat iolabium. post initia adde diatragacanthi semunciā; ac specierum diatreos scripulum. Coque hordeum ex aquâ dum crepet: adde saccharum, vel syrupum rosatum simplicem, vel violarum, vel initio diacodium. Accipe iuiubas decem, ficus quinque, sebesten viginti, passularum decem drachmas; liquiritiæ drachmas quinque: coque dum tabuerint, & traiiciantur per colum: sumat vncias tres, cum iulepo violato, ex præscripto Razis. Fit etiam electarium ex lini semine frixo. Accipe conseruæ rosaceæ veteris vnciam; diacodij, diatragacanthi frigidi, singulorum semunciam; syrupi rosati quantum sufficit: fiat linctus. Alius: Diacodij vnciā, syrupi papaueris vncias duas; boli lotæ drachmas duas, caphuræ drachmam; cochlearij mensuram ore detineat. Si gargarismum velit, Accipies aquæ rosatæ vncias tres; caphuræ scriptulum: adde quid boli. laudatur compositio de styrace. Accipiunt quidam nucis moscatæ drachmam; gummi Arabici semidrachmam: redigantur in puluerem, & cum aquâ rosatum fiunt trochisci parui. Accipe boli lotæ in aquâ rosatâ drachmam: misce cum syrupo violato, vel de papauere: sumat dum lectum ingreditur. Aliud: Accipe specierum diatragacanthi frigidi, diapapaueris, singulas binas drachmas; sacchari soluti in aqua rosarum, quod satis est vt fiat tabularum: habeat id sæpe in ore. Aliud: conseruæ antiquæ rosarum sescunciā; diacodij drachmæ binæ; pulueris diatragacanthi frigidi drachmæ tres: cum syrupo rosato fiat eclegma: sensim quid degluttiat. Aliud: Accipe looch de papauere, & de mucilaginibus, singulorum vnciam: adde semen nigri papaueris, si fluxus admodum sit tenuis & acer. Aliud: Accipe boli Armeniæ lotæ aquâ rosatâ, terræ sigillatæ lotæ decocto papaueris, cuiusque drachmam; electarij diatragacanthi frigidi cum oui albumine dissoluti semunciam: vel cū saccharo fiat electarium: vel cum syrupo de rosis siccis fiant trochisci parui: ore teneantur. Modicum caphuræ ore retentum sistit catarrhum. Fiunt etiam trochisci ex muccagine radicum althææ, extractæ in aquâ rosatâ, cum saccharo. Ruellius hoc vtebatur, Accipe muccaginis seminis cydoniorum extractæ in aquâ scabiosæ semunciam; boli, gummi tragacanthi, amyli, sacchari crystallini, singulorum drachmam: cum dictâ muccagine fiant pastilli ore tenendi. Omnibus adde bolum, & sæpe vtaris syrupo myrtillorū. Aliud: Accipe looch de papauere sescunciam; specierum diatragacanthi frigidi sesquidrachmam; sacchari penidiati drachmas tres; syrupi papaueris & myrtillorum, singulorum semunciam: fiat looch. Cælius Aurelianus vtitur pastillo trigono. is constat, vt scribit Paulus, ex seminis apij, & hyoscyami singulis binis drachmis; opij drachmis tribus; anisi drachmis decem, tritis in aquâ. Ad tussim tabidam hoc lubenter vtor: Accipe aquæ limacum vel cancrorum libras duas; pineorum nucleorum vncias tres; seminum botryos in peciâ ligatorum semunciam: fiat decoctio; sumat cyathum. Accipe farinæ seminis lini retorridi, & mellis despumati æquales partes: fiat eclegma. Fiat suffitus ex aceto in quo sit coriandrū, mastix: effunde super ignitum ferrum: eo fumo capitis tegmina imbuantur. Accipe

pe amyli drachmam; seminis lactucæ, papaueris, gummi tragacanthi, gummi Arabici, boli Armeniæ, singulorum semidrachmam: redigantur in pulverem: & cum muccagine seminis psyllij & cydoniorum formentur trochisci: teneatur vnus sub lingua. Accipe gummi Arabici, tragacanthi, singulorum sesquidrachmam; seminis papaueris albi drachmas sex: bulliant in libris duabus hydromelitis, ad consumptionem tertiæ partis, & colerur. Si affuxerint vigiliæ cum spuro sanguinis, accipies diaspermati semidrachmam, & cum syrupo de papauere fiat bolus. Si ora rigare velit: Accipe rosarum rubrarum pugillum; capitum papaueris duo: iuiubarum septem: fiat decoctio ad libram: colaturæ adde syrupi papaueris vncias tres; diamori semunciam: boli sesquidrachmā: misce; teneantur in ore. Accipe conseruæ rosarum veteris vnciam; pulueris diatragacanthi frigidi semunciam: excipe diacodio & syrupo papaueris, fiat eclegma. Fiat gargarismus ex aquâ rosatâ, cum caphurâ. vel coquatur papauer cum rosis rubris, & bolo. Si consocietur febris, ad catarrhum solùm colli-

Febris.

neandum: huius enim velut symptoma esse videtur febris. fugato enim catarrho fugabitur ilico febris: Accipies aquæ farfaræ librā; boli Armeniæ drachmas duas: concutiantur tam diu vt rubescat aqua. Electarium de penidiis, cum syrupo de glycyrrhizâ & de farfarâ. Prolixius congerere volui hæc remedia, quæ leniunt & cohibent acrem catarrhū: propterea quòd cùm pauca talia sint, summum tamen discrimen ab eo excursu spirabilibus partibus creetur. Vltimò iam quædam Empirica subnecto: nam his interdum etiam suus

Empirica.

vsus: multa enim mala sunt, quæ solâ ratione expugnari nequeunt. Obseruauit vsus, vbi subitò suffocat catarrhus, adeò vt nee bibere possint, facte liuescente, hos acre lucido ac frigido continendos, ac eis silentiū & ocium indicendum esse: fit enim à tenuissimâ materiâ ad pulmones præcipitatâ. Hic ante omnem euacuationem (nam tempus eam non admittit) statim propinabitur syrupum de papauere, el diacodium, cum decocto iuiubarum & hordei. lingat diapapauer. & vbi maximus adest periculi metus, sumat vnam pilulam ex his: Accipe thuris scriptulum; myrrhæ, opij, croci, cuiusque grana septem; succi liquiritiæ scriptulum: cum aquâ rosatâ fiant pilulæ septem: detur vna. Hæ pilulæ omnem sistunt catarrhum, si vna exhibeatur tempore somni. Laudat Arculanus etiam pilulas alkaiber (hoc est de cynoglossâ) Alexandri: describuntur apud Mesuem, capite De catarrho, in fine: hæ sunt præstantes. Et cucurbitæ affiguntur ad vertebras pectoris, quo anhelosi homines liberiùs respirent. Vel si plethora adsit, vena soluatur, & etiam si pars princeps incurri cœperit. Hoc modo omnes euasere: alij, in quibus cura fuit præparandi, purgandi, periere ferè omnes. quia magis præcipitai se materia agitata: cùm copiosa & iam irruens, non ita facilè auerti potest: sed priusquam hoc agas, opprimit. Philonium Mesuei cum decocto olibani & spicæ propinatur. Nonus, antiquus medicus, ad catarrhos & tussim componit pilulas ex styrace, myrrhâ, opio, galbano, cum vino passo: in lectum abiens sumat quatuor. Aliæ: Accipe styracis drachmas sex; myrrhæ, terebinthinæ, galbani, opopanacis, iridis, singulorum drachmas duas; opij drachmam: dentur grana quatuor. Venetis ex muccagine althææ pastam componunt, coquunt eum sacchara, perpetuò mouent, ne vratur. Sed viiles maximè sunt pilulæ de styrace, vbi perseuerat catarrhus. Si parum molestiæ adfert, facilè sistetur oleo, in quo semen lini & ruta coxere, capitis obuolutione, & pauco victu. Hoc cerotum mirè sistit catarrhum capiti admotum: Accipe ladani, gummi elemnij, olibani, iuniperini gummi, styracis, resinæ, æquas partes: fiat cerotum: suturæ coronali à frictione admouendum. Marcellus Empiricus auctor est, vt talpa, in vase fictili clausa, torreatur in furno, vt fiat puluis: addit piperis grana octodecim, succi ocimi cochlear: ex vino albo calido veteri, & in balneo remedium accipiat alternis diebus, interim nouemdecim diebus abstineat porcinâ, liquamine, & oleribus. Interiora narium oleo nigellæ illinantur. Sabina cocta ex aquâ, & naribus imposita calida, ilico coryzam aufert. Caryophyllorum puluis suturæ coronali inspergatur noctu: id reprimit aquæ delapsum in oculos & nares. vel gummi iuniperinum capiti aspergatur: & inde fiat suffitus. ita ex santalis rubris, styrace, inde.

Aëtius 4. 1. 15. & Serm. 22.

Oribas. 4. 47.

Præseruatio Marcellus 5.

Optimum verò remedium aduersus ingruentem catarrhum est, vt cænâ te abstineas, & ab olere, & à rebus salsis, & liquaminosis. nam indigestione cibi, & vitio cruditatis nascitur catarrhus. Abstinendū sanè ante omnia pinguibus cibis. Sed si de perfrictione fuerit catarrhus, calidamentis adhibitis, ilico sopietur. quodsi de cruditate, placabitur illâ re solâ, vt non cœnet, donec eius fluxus penitùs decrescat. Hoc

4.47. etiam Oribasius dicebat, cùm ait, est catarrhus curandus cibi & potus ablatione. Hæc vberius aliquantulum ego, quò diuinitus hominibus concessam solis loquelam vocisque elegantiam, mentis silentis interpretem, à catarrhorū iniuriâ vindicarem. Quin & monstrum illud hominis Nero, quid nō fecit, vt vocis elegantiâ suam immanitatem tegeret? De hoc ita Suetonius:

Cap. 20. De vita Neronis.

Cùm Nero se exerceret sub Terpno Citharœdo, nec eorum quicquam intermittebat, quæ generis eius artifices vel conseruandæ vocis causâ, vel augendæ factitarent: sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinuit, & clystere vomituque purgari, & abstinere pomis & cibis officientibus: nam erat exiguæ vocis & fuscæ. Raucitati vocis, à catarrho, hoc mirum in modum opitulatur: Accipe capillorum veneris, endiuiæ, asparagi, lupulorum, passularum, liquiritiæ, amygdalorum, singulorum manipulum; seminis anisi, fœniculi, hyssopi, cuiusque drachmas duas; dactylorum, pinearum, seminis maluæ, cuiusuis drachmas tres: coque in libris duabus aquæ, ad consumptionem medietatis; & cum saccharo & melle despumato fiat syrupus: sumat cotidie manè cochlearia duo.

Epilogus ad Lectorem & Medicos.

Vides Lector amice, vt Medici de abditis morborum causis differant, vtque ex illis deprehensis remedia salutaria adferant. Hi enim intima secreta & penetralia naturæ rimantur, iucundosque eius recessus inuestigant, & humanum corpus, rerū

Homo miraculum.

admirandarum miraculum, contemplantur eo fine vt id, si extra sanitatis lineam exilierit, reducatur. Naturam, dico, rimantur illi: nihil enim medicus solus potest; natura est illa, imò Deus qui agit, & medicus minister magni huius domini.

Immeritò medici accusantur.

Quare immeritò quidam à medico, plusquam ab homine requiri debeat exigunt. non enim satis putant, si operam is fidemque præstiterit, quin etiam (quod solius Dei est) euentum morbi & periculum præstari ab eodem volunt: impiâ quadam Dei & naturæ obliuione. Præclarè promittebat Hippocrates operam suam * κτ̃ δύναμιν κ̃ κρίσιν. Scelere, fateor, in hac diuina scientiâ se contaminant, qui, cùm possunt iuuare, nolunt; sed etiam temeritate hi, qui volunt ea, quæ præstare non possunt.

** Hoc est, quantū viribus & iudicio assequi possim.*

Difficilis medicina.

Veteres huius artis difficultatem perpendentes, non nisi à semideis rectè exerceri eam posse existimabant. Pindarus canit, Apollinem tradidisse Chironi filium suum Æsculapium. * διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Hunc Æsculapium vocat

** Id est, vt eum doceret multinocuos curare morbos.*

In Hymno.

Homerus * χάρμα μέγ' ἀνθρώποισι, κακῶν θελκτῆρ' ὀδυνάων.

** Hoc est, lætitia magna hominibus, prauorum dolorū blandimentū.*

Quales decet esse medicos.

Tales decet esse medicos, & hoc satis est, si omni operâ eò nitantur, & secum religiosè cogitent in quo versentur munere & quâ in arenâ, ne quid in Deum & naturam temeritate peccent. Nobilissimum, ô Æsculapidum familia, subiectum est tuæ artis, homo, æternum animal atque immortale, vmbrâ quadam mortalitatis amictum: cuius causa, totum hoc mundi theatrum à Deo optimo termaximo est fabricatum.

Homo quid.

Magnum miraculum est homo, inquit Mercurius Trismegistus, & epitome mundi. Fatalis dies & corporis dilapsus, declarat elementa in nobis esse, tonitrua, ventos, nubes, incendia. ossa metalla referunt: vis generans & nutriens, plantas: sensus & motus, animalia: spiritus, æthera: mens, cælestes illos globos imitatur, qui se rotant ac agitant: nam sine tempore & motu intelligit mens & intuetur, ideâ quadam æmulâ diuinæ mentis. Quamuis hæc diuinitas affectuum impotentiâ lateat, & nimio corporis commercio stupeat, & titubet. Pythagoras dicebat, nos è diuinâ mente decerptos & delibutos animos habere: & Aratus, αὐτοῦ γὰρ γένος ἐσμέν.

Hominis dignitas.

Est enim in animis humanis rationis apex, quem mentis florem vocarunt antiqui. Quemadmodum enim Apelles cùm mirandam illam Venerem depingeret, clauum fixit, quem qui auferret, totam ipsam dissolueret: in eius verò claui summâ parte, imaginem suam pinxit: ita Deus Optimus Maximus, cùm venustissimam hanc mundi œconomiam fabricasset, colophonem adiecit hominem, in quo suam imaginem posuit, ex cuius inspectione,

spectione, artifex agnosceretur: vt humanus animus Deus quidam, paruo corpusculo conclusus videatur. Quare vtrisque particeps homo, spretis cad[u]ci huius corporis illecebris, se erigere potest ad venustos illos Diuinitatis lusus & miracula, ac ipsam rerum diuinarum contemplationem frequentare. Atque ex aduerso, neglectâ ratione, voluptatibus corporeis se ita fœdare, vt in feram se transfundat, & Pythagoræ μετεμψύχωσιν seu παλιγγενεσίαν certam esse comprobet. Natura voluit vt inferiora supernis cedant: vt[e] te hunc ordinem homo: seditio eris, deiectâ ac è regno pulsâ ratione. Rationis habitaculum tu es ac currus, qui, dum equo albo (vt loquitur Plato) hoc est, rationis habenis ducitur, totus homo in Deum mutatur terrestrem. Hæc enim humana mens, natiuis quibusdam igniculis, in Deum fertur, vt sui auctorem ac parentem amplectatur. Non aliter ac ignis terræ gremio cùm premitur, suopte genio sursum viam affectat, ita animi natura ad opificem reuocatur, ac eò erumpit. Hæc diuina anima tot erroribus caligantis corporis circumducitur ac contunditur, vt acie hebetata mentis, veritatis solam vmbram sectetur. At vbi ex caduco hoc & mortali corpore, tanquam è tenebris emersit mens, diuinâ eclampsi illustrata, Summum bonum intuetur, admiratur, & in eo acquiescit. hìc nectar & ambrosia, quâ à summo Deo rigatur ac suauissimè perfunditur. In homine ergo Dei idolum, & figura immortalis: & σῶμα quasi τῆς ψυχῆς σῆμα: quod tamen in ambitu totius mundi rerumque corporearum, principem locum tenet, & in hac humo, sui opificis sapientiam ostendit, Dei sedes & templum. Ita formatus homo, vt facilè cælum, atque in cælo Solem, in Sole & astris lucem, in luce suum auctorem conspiceret. Hánccne fabricam, medice, tibi tractandam datam, temerè cures? aut remediis nullo æuo exploratis, periculis inuoluas? absit. operosa est hæc humani corporis compages: viden quanto artificio quantáve curâ facta? quot vsibus apta? vt venusta huius lineamenta? quàm miranda coagmentatio? quæ syntimoria hæc, quæ mentem corpori commisit? Deus ergo, natura, & medicus. Medicus, minister: natura, Dei vis corpori insita: Deus omnia fouet: ac floridâ vernantique sanitate vt natura corpus decoret permittit: ac vt labefactatum redintegret. Quapropter sine Deo cùm medicus nihil possit, is orandus, vt doctâ benignaque manu admota & propinata pharmaca felicitet. nam

Hominis animus Deus videtur.

In Phædone.

Homo Dei idolum.

Ni Deus affuerit, viresq́ infuderit herbis,
Quid, rogo, dictamnus, quid panacea iuuent?

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
QVÆ
HOC LIBRO CONTINENTVR.

Capitis

IOSEPHVS SCALIGER
IVL. CÆS. F.

Τοὺς ἄλλους ὀξέων κεφαλὴν πέρι πολλὰ μογεῦντας
  ΕΥΡΝΙΟΣ, Ἱπποκράτους ἄνθεα δρεψάμενος,
Ὑμεῖς μὲν κρηπῖδα καλοῦ στήσασθ᾽ [illegible] ἔργου,
  Εἶπεν, ἐμὸν δ᾽ ἐπὶ τῷ τὴν κολοφῶνα θέμεν.
Αἶψα δὲ τῶν κεφαλῆς τε νόσων σελίδεσσι χάραξε
  Ταῖς παιωνίαις αἴτια, τάς τε νόσου.
Τόσον ὑπερβάλλει δὲ βίβλους βίβλος ΕΥΡΝΙΟΥ ἄλλας,
  Ὅσον τῶν μελέων ἡ κεφαλὴ περιέχει.

IDEM.

HEVRNIVS Hippocratis carpentes florea serta:
  In capitis morbos edere multa videns,
Præclaræ sunt artis, ait, primordia vestra.
  Huic summam nostrum est imposuisse manum.
Protinus & capitis morbos digessit in vno,
  Morborum & causas, certaque signa libro.
Quo libro tanto libros supereminet omnes,
  Quanto cuncta super cætera membra caput.

CL. V. D. IOANNI HEVRNIO

Medico præstantiss. & Academiæ Lugdunensis Rectori magnif°.

O MERITO *nostri Princeps Rectorq́, Lycei,*
  Et medicæ in Batauis dux columenq́, rei:
Cui studium est capiti diros auertere morbos;
  Ipsam arcem vitæ ne Libitina petat:
Me quoque vis in fronte tui prostare l[illegible]*elli*
  HEVRNIE, *quàm vellem posse n*[illegible]*gare tibi!*
Ne temerè lectorum oculos auresq́, fatigem,
  Assiduè doctis quorum eris in manibus.

Verùm

Verùm vrges. & mi certum est non tendere contrà,
Et pulcrum tanto cedere velle viro,
Omnes cui Belgæ iamdudum cedere gaudent,
Et quotquot gemina sunt Medici Hesperia.

FRANCO DVYCK.

In librum V. C. ac M[illegible] doctiss. IOANNIS HEVRNII

DE MORBIS CAPITIS

CARMEN

IANI DOVSÆ FIL.

IAM satis afflictis miserunt numina terris
Inde trucem belli rabiem, Martisque procellas;
Mortiferam hinc cladem membris, morbosque proteruos.
Scilicet humani pars corporis illa, supernè
Diuinos altæ mentis quæ concipit haustus,
Arx animi, mundi effigies, fons denique vitæ
Æthereæ, quantis huc vsque exercita pœnis!
Queis obsessa malis! capitum non agmine tanto
Horridus Alciden Lernæ circumstetit hydrus.
At bene, quòd te hæc monstra, Heurni doctissime, contra,
Omnibus exhaustis nondum in Pythone sagittis,
Armauit Phœbus. nulla est mora, protinus omnes
Diffugiunt leti comites, capitique minata
Horribili aspectu pestis numerosa recedit.
Nec tu Pæoniis tantùm ista pericula succis
Perniciemque domas, & auaro surripis Orco
Tot capita, extendens properantia fila sororum.
Sed fontem vitare mali, sed funditus auctam
Exstirpare doces labem, populisque futuris
Consulis, & nondum natis tua munera prosunt.
At letum, infesto quod demetit omnia ferro,
Exulet à libris, reuocant qui à limine fati
Luctantem cum morte animam. vosque ite sub Orcum
Infames tenebræ: nil vobis iuris in illos,
Perpetuùm ipse suo quos lustrat lumine Phœbus.

IN LIBRVM C. V. D. I. HEVRNII
DE MORBIS CAPITIS.
G. DVYCK LECTORI.

SCIRE velis Lector, cur laudis opuscula quædam
  Nil referant? Vox sunt tinnula, nil aliud.
Ast præsens Liber & capite & cerebro, inspice, pollet:
  Quæque feras, lecto, præmia scire velis.
Haud dubius membris bene consulere omnibus, ægro
  Qui bona prodiderit pharmaca tot capiti.

BONAVENTVRÆ VVLCANII.

Φεῦ πόσος ἀργαλέων νόσων στρατὸς ὄρσεν ἐπ' αἶαν
  Κυκλώσας βροτέου σώματος ἀκρόπολιν;
ΕΥΡΝΙΕ βάλλε τοῖς δλο' ἔθνεα, βάλλε βέλεσσιν,
  Ἠ' προθέλυμνος ὅλη ἄμμιν ὄλωλε πόλις.
Τίς δὲ βροτῶν κορυφῇ προφερέστερος ἔστιν ἀρήγειν,
  Ἠ σύ, ὃς ἰητρῶν εἶ κορυφαιότατος;

EIVSDEM.

INNVMERABILIVM, *heu, morborum exercitus arcem*
  Corporis humani arctâ obsidione premit.
HEVRNI *sterne tuis genus exitiale sagittis,*
  Aut vrbs cum populo funditus interiit.
Quis capiti humano est arcere potentior hostem,
  Quàm tu, Paonia qui cluis artis apex?

FRANCISCI NANSII.

Οὐ κισσῷ, αὐτὰρ γεύσει δοκιμάζεται οἶνος.
  Ταῦτα ὁρῶν, γεῦσαι. μὴ γλυκερὸν δίδομεν;
Πολλάκι τοῖσι νοσοῦσι δοκεῖ δύσχυμος, ὁ οἶνος
  Νήδυμος. ἀλλ' ἀνόσοις μοὶ ἄλις ἐστὶν ἀδεῖν.

In eundem Librum, ad ZOILVM.

Φεῦγε σὺ Μῶμε. κάρη τόδε ΕΥΡΝΙΟΥ, ἐστὶ δογεῖον
  Γοργόνος. ἤν γε ψέγῃς, αἶψα γένοιο πέτρη.
Αὐτὰρ μὴ πότε τοῦτο γένοιτο. τάδ' εἰ ἀπαρέσκει,
  Μὴ μωμήσῃ, ἀτὰρ βέλτερα σὰ φόρεε.

IN LIBRVM VIRI C. D. HEVRNII
DE MORBIS CAPITIS
Carmen Phaleucium.

Hvc Galli positis humi coronis,
Germani quoque fascibus relictis,
Huc & vos Itali, simul frequentes
Admouete pias manus labellis.
Maius nescio quid [illegible] nustiusque
Iam se tollit humo [illegible]dete, amabo,
Quàm bellum Ca[illegible] exerit per auras.
Quot spirat Vene[illegible] suis ocellis,
Quot circum glo[illegible]rat greges Amorum,
Natalem modulis inaugurantum.
O bellum Caput! ô Apellis artem!
O matrem Venerum Cupidinumque!
Erumpas Dea. Nixij ministrant,
Et concham valido impetu recludunt.
Expandas Venus illa eburna colla,
Et laeues humeros, & has mamillas,
Quas tot lacteoli premunt Amores.
Sed non hoc satis, HEVRNIANA Siren,
Quin perrumpimus hos, & hos recessus,
Et septa intima plena suauitatum
Illibata prioribus Camoenis.

In Zoïlum.

Zoïle, quid ringis? Caput hoc quid toruus oberras?
Iamiam Gorgoneos experiare modos.

EZECH. VALENS.

IN CLARISSIMI MEDICI D. D.
IOANNIS HEVRNII
κεφαλικά.

Dvm caput in nostrum iurat malè sana dolorum
Factio, diripiat Mentis vt acropolin,
Distribuitq́, operas, sacer excutis inde penates
Morbus, & à subito sidere nomen habens,
Inde dolorifici contendunt agminis alae,
Et lentâ amcingunt obsidione domum.
HEVRNIVS interea è sp[illegible]culâ vigil excubat altâ
Custos, insidias detegit [illegible] rabiem.
Arma mouet contra, capitalem iurat in hostem,
Insano sanum offerre caput capiti.
Dat signum; fugiunt acies. Mens arce recepta
Tuta sui in fastos Consulis [illegible]a refert.

RAPH. THORIUS.

In Clariss. Excellentissimique Viri

D. D. IOANNIS HEVRNII

Professoris Medici in Academiâ Logodunensi Batauorum celeberrimi

PRAXIN DE MORBIS CAPITIS.

PERGAMA facundum iactent antiqua Galenum,
Insula Cos magnum tollat in astra senem,
Atque Arabes Razim celebrent, magnumque Auicennam,
Gaudeat & Celso Roma superba suo:
Atque alios alij extollant, diuina medendi
Ars quibus indulsit viuere perpetuum:
Et quibus æternos statuit post funera honores,
Ac superis Phœbus inserit ordinibus.
Quis credat? maius Batauis iubar emicat oris
HEVRNIVS, ille tuum Leyda beata decus,
Qui docta instructus ratione vsuque medendi,
Et Razem & magnum est æmulus Hippocratem.
Testantur scripta hoc toto quæ publicat orbe,
Scripta per æternos viuere digna dies.
Felices nimium Batauos, quibus HEVRNIVS vnus
Alter & est Razes, alter & Hippocrates.

ALIVD.

DVM magnum Hippocratem ô HEVRNI rationibus æquas,
Fundis & arcanas, Cous vt alter, opes:
Nec minus artificem felix te dextera clamet,
Dextera vel Razis vincere docta manum,
Et quæ scripta facis toti nunc publica mundo,
Ingenij & genij sint monumenta tui;
Quos tibi pro meritis Phœbus decernet honores,
Et tanto imponet nomina digna viro?
Fallor; an & Phœbo & Musis, Batauoq; Lyceo
Alter eris Razes, alter & Hippocrates?

GVALTERVS VERDOESIVS Med.

FINIS.